

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

Wd
313

PROV BIBL FRIESLAND

0468 5260

MARCI ZVERII BOXHORNII

TONNEEL,

ofte

Beschrijvinghe

des

LANDTS, ende STEDEN

V A X

HOLLANDT

ende

VVEST-VRIESLANDT.

D 964b
Wd 313

127508

schen verre verheven is. De Navigatien ende Koopmanschappen van Amstelredam zijn de geheele vverelt door bekend. Om vvelcker oorfaecken vville de Keyser Maximilianus het Wapen van dese Stadt verciert heeft met een Keyserlijcke Kroone, tot een eeuwvighe memorie ende gedachtenisse van haere voortreffelijckheyt ende getrouwicheydt die sy aen haeren Heere bevvesen heeft. Hier mede eyn- digende;

Eerensfeste, Achtbare, VVijse ende Voorstenige Heeren,

bidde ick den Heere Godt dat hem believe uvve A. A. in syne Heylige protectie ende bescherminge op te nemen, ende uvve A. A. Regeeringe voorder te segenen. In Amstelredam den 6. Septemb. 1634.

Uvve A. A. Onderdanigen Dienaer

GERARDUS BARDELOOS.

DEN

DEN OVERSETTER

AEN DEN

Goetgunstighen Leser.

Eminde Leser, Ick en twijffele niet ofte u sal aenghenaem wvesen desen mijnen arbeyt ende neersticheydt ghedaen in het translateren van het Boeck des vuyt-beroemden ende Hoogh-gheleerden Heere MARCI ZVERII BOXHORNII, in het welcke by een pertinente ende volcomen soo Beschrijvinghe, als Historie der Steden van Hollandt ende West-Vrieslant ghegeven heeft. Alsoo daer vveynighe, ofte by naer geene en zijn, die dit stuck by der handt ghenomen hebben. Is vvel vvaer, dat den geleerden Hadrianus Iunius, gheboren van Hoorn, door syne treffelijcke Schriften over al seer vermaert, in syn Beschrijvinghe van Batavien, de Steden van Hollandt ende West-Vrieslant cortelijck beschreven heeft, doch seer vveele, tot dese materie dienende, heeft by acbter ghelæten, alsoo het eyghentlijck syn voornemen niet en vvas vuytluchtiger daer van te handelen. Het vvelcke de Heer Zuerius Boxhornius beweeght heeft, tot luyster ende eere van dese Provincie, van vele daer toe versocht ende gheport zijnde, syne handen op het pampier te setten, ende dit Verck inde Latijnsche Tæle, om daer mede oock de vreemdelingen te gerieven, met eenen seer suyveren

veren ende aenghenaemen Stijl te voltrecken. Heeft daer toe niet alleen vele gedruckte Historien ende Chronijcken, maer oock vele met de handt gheschreven oude Boecken, Brieven der Graven, ende meer andere publycke Chartressen met grooten yever ende vlijt doorsocht, ghelijck een yeghelijck in het lesen van dit VVerck seer vvel bewinden can. Soo dat ick meene mijnen tijdt in dese oversettinghe vvel bestee te hebben. Voorders soo moet ghy wveten, dat ick met consent ende voorwveten des Autheurs eenighe dinghen, die in het Latijn stonden, als Opschriften van oude Steenen ende Sepulturen, Veersen ende anders, in het translateren achtergelaten hebbe, om dat onse Nederlandtsche tale niet bequaem ghenoech en was, om de fraeyicheydt ende soeticheydt daer van wyt te drucken. Den Autheur heeft daer en teghen vele in dese mijne Translatie by-ghevoeght als Historien, naerder Beschryvinghen, Privilegien ende anders, die in het Latijn niet en stonden, ende by daer naer eerst bekomen heeft. Soo dat dit VVerck in velen deelen vermeerdert is, ghelijck als claerlyck den genen sal kunnen blycken, die dese ghetranslateerde Editie met de Latijnsche Originele Coppe sal believen te confereren. Ende dit was bet ghene vvaer van ick u noodich ghedachts hebbe onderrichtinghe te doen, beminde Leser. Vaert vvel.

(R) (R)

AEN:

A E N D E N
Hoogh-gheleerden Heere,
MARCUS ZUERIUŠ BOXHORNIIUS,
Profefſor der Welſprekentheyd in de Hooghe School
T O T L E Y D E N.

Op ſyn vertaelde

T O N E E L van H O L L A N D.

Doe Scipio ſyn ruſt verwiffelden in dromen,
En nyt den Hemel ſagh de Heerſchappy van Rome,
Met haer gemeene-ſaecks en 't Vaderlands begrip.
Docht hem (en ſchaemden ſich) te weſen als een ſtip:
Het beereijck ontwerp, daer in hy was gheboren.
Maer, doe ſyn Groot-vaer hem de melody liet horen
Van 't onbegrijpelyck om-hemelt ſtarren-rond:
Waer in dat hoogh en laegh nae beylige orden ſtond,
En vanden 't ſterfijck oor; ſoo ſtaard hy noch van boven,
In twyffel off hy ſoud off d' Aerdt off Hemel loven.
Din ſeyde de Africaen; wat ſtaetge din (mijn ſoon)
Met de oogen nederwaerts? aenſchow dees beylige thron,
Dit ſonder hand gebow; ſoo veel dat vander aerde
Verſcheeld in oogen-luſt, in harten-wenſch en waerde;
Soo groot is 't onderſcheyds der dingen, die de ziel:
Het hemelijckſte deel, voor 't aerdfich verborgen hiel.

Dees Les (ô ZUERIUŠ) doe de weſentijcke dingen
Op 't Vaderlandts Toneel mijn's harts bekommertingen
Tot weet-luſt mæchten graegh, dreeff mijn verliefde geeſt
Met Bellerophon op, daer Scipio beideeſt
Van boven neder ſagh; daer weydende mijn oogen
In Hollands minder ſtip, bevand ick my bedrogen;
In twyffel, off miſſchien den Atlas lagh gewendt,
En dat off tegen-voets, off aen bet ſteenbocks endt
Ons' Hollandt waer verplaeeſt; Tot dat dijn ſchrand' re penne
Het Schow-boff van ons Landt de wereld leerde kennen,
En ſongh in hemel-tael gemenght met ſijn en groff,
En hieff der Steden prael nyt haer verlegen ſtoff
Voor yeder een ten toon, doen ſagh ick nyt dees blaren,
Waer en wat Hollandt is en was voor veele jaren.
Daerom (ô ZUERIUŠ) vlecht ick nyt Apollus ſchat
Dy aen dijn Eeren-kran dit loffbaer Laver-blat.

E. HERCKMANS,

HOL.

HOLLANDS-WEST-FRIESLANDS

AENSPRAECKE

aan de Heer

MARCVS ZVERIVS BOXHORN,

OP SIIN

Tonneel van Holland en West-Vriesland,

I.

Nd're Landen, and're Rijcken,
And're vrije Republijcken,
Daar ik geensins voor en schrik,
Noch in rijkdom, noch in prachten,
Noch in name, noch in krachten,
Syn gelukkiger als ik.

II.

Om dat tot den dach van heden,
Alsoo wel mijn kleinste Steden
Als de alderbraafste Stad,
Nooit gesneden sijn in platen,
Nooit beschreven na haar staten,
't Welk doch is mijn hoogste schat.

III.

Wel is waar dat my voor desen,
Van die eer ijt is bewesen,
Maer, helaes! hoe onvolmaakt?
Soud' ik hier me'e sijn te vreden,
Daar verscheyen' schoone Steden,
Nau'lijcks worden aangeraakt?

IV.

Och dat ik eens mocht ontfangen,
Dat ik met soo groot verlangen,
Heb tot dese tijd verwacht!
Ey! wat soud' dat my een vreuchde,
Wat soud' t hem ook sijn een deuchde,
Die my sulks in banden bracht!

(?) (?) 2

V. See

V.

Soo nam BOXHORN in syn handen,
 't Werk, tot d'eer der vrije Landen,
 Leid' het voor haar voeten neer:
 Maget, seid' hy, trotse Maget,
 Dat mijn offer dy behaget,
 Acht ik voor mijn hoogste eer.

VI.

Geest gy BOXHORN my in handen,
 Seids' en loech, d'eer mijner Landen,
 Die gesonken lag ter neer,
 Dat ik nu als trotse Maget,
 Die my selvs staag heb mis haget,
 Sit op d'hoogste trap van d'eer?

VII.

Leg dan op u mond uw' hand, en
 Swijget Rijkken, swijget Landen,
 Of stel voet by mijn voet neer.
 Wie my schelt voor slechte Maget,
 En alleen sich selfs behaget,
 Koom' en vecht met my om d'eer.

VIII.

Clappen wil ik in mijn handen,
 En my buigen voor geen Landen,
 Ider buyge voor my neer.
 'k Ben der Maagden trotste Maget:
 'k Ben met eer en luk omhaget,
 Als het Griekken-land wel eer.

IX.

BOXHORN, 'k stel u in uw' handen,
 't Kostelijkst dat tot mijn Landen,
 Ooit de stroomen schoven neer,
 Op dat ik vereerde Maget,
 Toon' dat my uw' gift behaget,
 Die de kroon is van mijn eer.

X.

Daar:ontfangt noch van mijn handen,
 Met de wijste in mijn Landen,
 (Aan wiens voeten sittet neer,
 Mijner jonkheids reine Maget,
 Dat Madrid en Room' mis haget:)
 Die eer-waerde Tabbert-eer.

HUBERTUS BERCH Naarder.

MARCI

M A R C I Z V E R I I B O X H O R N I I Tonneel van Hollandt.

HET EERSTE DEEL.

Dat eerste Capittel.

WAer van Hollandt; erde oft het alsoovan de meenichte van Hout ende Boomen, ghe-naemt is. Holt-landt wort altijd gheschreven in de oude Placcaten, Dan of het comt van de holte ofte de diepte des Landts. Waerachtigen oorspronck des woordts, bevesticht met reden ende authoriteyt. Der Denen inwooninghen ende gheweldighe overvallinghen in Hollandt. Der selver Olandt ende Zailandt. Maniere der oude, om andere Länden te gaen bevvoonen. Wat Olandt is. Van de Gothen, ende andere volckeren van het Noordquartier. VVanneer de Noordmannen Hollandt inghenomen hebben. Demeyninghe van den ghemeynen Chronijck-schrijver, ende Adrianus Junius, wert vervorpen. Hoe dat de Denen ontrent Breda in Brabant eertijts ghevoont hebben. Een Dorp Hollandt ghe-noemt. VVat naem Hollandt eertijts ghehadt heeft. VVaerom het Vlaerdertinga ghenacmt vwordt van een oudt History-schrijver Hermannus Contractus. VVat een Marquisaet is.

Voor my genomen hebbende Hol-landt / het welke buyten alle twijfel een van de principaelste Provintien van Neder-landt is / immers wat belanght haer macht ende overbloedicheyt van alle dingen / met wep-niche is te vergelijcken: Hollandt / segge ick / voor genomen heb-bende te beschrijven / dunct my niet buyten propoost te sul-len wesen in het begin van dit welck een wep-nich van den naem van Hollandt / ende den eersten oorspronck van dien / te spreken. Want de kennisse van den naem / gelijk de Phi-

losophen seggen / bynght ons tot kennisse van de sake selfs. De naemen / welke eenige Landtschappen gegeven zijn / zijn meest alle / ofte van haer Stichters / oft van de manieren der Inwoonderen / oft oock van de natuere ende gelegentheyt der plaetse / daerse in geleghen zijn / ontleent. Waer van dat Hollandt genoemt is / ende upt wat fonteyne dese naem gesproten is / zijn veelverhande tegen eenstrijdende sententien / de welke ick voor eerst cortelijck voorstellen sal / ende daer naer by voegghen het geno wy tot onderbindinghe ende verlichtinge van de waerheyt / aengaende dese materie / aenge-merckt hebben.

Vertijden
weuninghe
waer van
naem van
Hollandt
gesproten is.

*

Dele

MARCI ZVERII BOXHORNII

Dele wullen/dat Hollandt ghenaemt soude zijn Holt-landt, van de groote menichte der Boschagien ende Waranden/ diemen seght eertijts hier geweest te zijn. Want Holt is het gene nu gemeynlijck Hout genoemd wort / ende dit geboelen en is soo hzent vande waerheyt niet / also het met goede reden can bevesticht worden. Want veel Dorpen / welker naem in Walt, Wout ende Eycken, uptgaet / geben genoegsaem te kennen / dat het meeste deel van Hollandt veel boomen ende boschagien gehabt heeft : het welke oock met gemeyne over-een-stemminge onse historien betuygen, schryvende / dat dese landbouw / om veelderhande schoone dalen/ die met boschagien beplant waren / tot de jacht ende voghel-vanck / in welke eertijts de Edelen haer genuchte plachten te scheppen / seer bequaem geweest is. Het is seker dat het strant van Hollandt in boozleden tijden niet boomen is beplant geweest / do welke door lanckheit vanden tijdt / en geweld vande ongestupmige Zee / ghelijck als op gegeten zijn. Cornelius Aurelius verclaert op het derde Capittel des eersten Boerx van Batavia , dat hy oude Vrieten ende hantvesten / die hy vanden Eerwaerdighen Heer Menardus, Abt van Egmond / getregen hadde / gelesen ende gesien heeft / in welke altijt Holdlant geschreven stont / ende niet Hollandt / gelijk wy gemeynlijck nu schryven. Dit selve getuycht oock Martinus Dorpius, gebooren van Raeldwijck / in sijnen brief den Hollanders toegeschreven / met dese woorden: Die lant is eygentlijck Holt-lant genoemd, vvelcke naem, om dat hy wat swaer ende onaenghenaem was, metter tijt verandert is in Hollant. Want ick in de voortreffelijcke Librarije van mijnen Heer den Abt van Egmont historien gesien hebbe, al over eenighe hondert jaren gemaect, in welke altijt Holt-landt geschreven stont, ende dat van de menichte van het hout, het welck de Vrieten, een oudt ende edel volck, hier eertijds plachten te comen coopen. Hier come bij dat in Terel / het welck een Eplant van Hollandt is / int Boozden geleghen / over hondert jaeren noch een groot ende woest bosch gestaen heeft / het welck oogenschijnlijck te kennen geben de overgebleven struycken / die in groote menichterinden grondt noch vast staen / waerom oock de schepen hier een periculouse ende onbequame haben hebben / door dien d'anchers upt-geworpen zynde / in die struycken soo vast blyven steken / dat

In Terel is geweest een Bosch.

hy niet wederom opgehaelt en konnen worden. En om die selfde reden is / dat de Disschers haer netten hier niet upt en worpen. Dit schryft den hoochgeleerden ende verstandighen Adrianus Iunius / die een treffelijck boeck / Batavia genoemd / in Latijn beschreven heeft / verstaen te hebben upt den mont van den Schout van Terel / Bolhuysen genoemd / seggende / dat het inde Boecken vande Secretarie aldaer opgeteekent was.

Onghele-gentheit des Disscherije.

Andere seggen/dat Hollandt soo veel te seggen is als Hollant, het welck het geboelen vanden gemeynen man is / als upt wijst het oudt ende dickwils onder ons ghebruyckte spreek-woordt /

Hollant also genaemt ont de 3 Holheyt wille.

- Neerlandt, eelandt,
- Hollant, bollant,
- Seelant, geen-landt;
- Ick houwe my aen den Heykant,

En op dese reden schijnt gelet ende gespeelt te hebben Conradus Celtes, een Duytsch Poet / de welke geleest heeft in het jaer Christi duysent vier hondert ende tnegentich / schryvende in sijn gedicht van de Rhijn / dat de Hollanders / om de bollicheit van haer landt / gelijk als in een schip op het water drijven. Doozwaer den grondt van dit Landt is op sommige plaetsen soo weeck ende swack / datmen te waghen ende te peerde rydende / somwijlen beuint soo te schudden ende te beven / gelijk als of het op het water dreef. Dit is het geen dat schryft Mamertinus, den Kuthur van de Lof spreucke / die Maximianus Hercules den Keyser toegeeygent is / alwaer de woorden aldus luyden : Nu is, machtighe Keyser, door u treffelijcke Oorlooghs tochten overvonnen ende gefuyvert dat lant, het vvelck over al de Wael doorvloyet, ende vvelck omhelst is met de armen van den Rhijn, en is, gelijk om soote seggen, geen vast lant. Want het is soo doorfogen van het vvater, dat het niet alleen gelijk als vvyckt ende onse voetstappen overstroomt, als vvy daer over gaen, op sulcke plaetsen daer het oogenschijnlick brouckich ende maraschich is, maer oock daer het schijnt vvat vaster te vvelsen, als daer met de voeten op geclopt vvort, gelijk als schuddende bever, als oft het de svaerte gevoelde. Soo vvemt het, om de vvaerheyt te seggen, in het vvater ende schuddet als daer hanghends.

Waar het
een Koe by
Haerlem.

ghende. Het en is niet min gemenschelick/als der verwoonde-
ringhe weerdich/ het gene Ludovicus Guiccardinus vertelt
van een Koe/ de welcke by Haerlem / ontrent een half uyze
van de Stadt in de weyde loopende / in eenen sloot geballen
ende verzoncken / gehele d'ye daghen niet gesien noch ge-
bonden is / tot dat zy in een water aen de Oostzijde vande
Stadt gelegen/doot geborden is. Het welcke/soo het geloof-
weerdich is / een vast ende seker bewijs is van de hollischeyt
der Hollantsche aerde / dooz de welcke dese Koe/ onder soo
veel Ackers ende Weyden / in de Woorzschyden riviere ge-
dreeven is.

Hollandt
ghenoemt
van Hollen.

Reinerus Snoijs / gebozen vander stadt Gouda / verfehert
doek / dat het woort Hollandt comt van een Nederduytsch
woozdt Hollen, het welck geschiet ende gesept wozt / als de
peerden met een surte op den loop geraecken. Want sijn mep-
ninge is / dat Carolus, toegenaemt de Caele, met goede reden
desen naem den Hollanders soude gegeven hebben / als hy het
landt eerstmael in een Ghaesschap oprechtde / ende de In-
woonders den Grave Diederick met een hertnechich ende
obstinaet gemoet niet en wilden gehoosamen. Waer de se-
dicheyt ende goede natuere deses volcks en laet niet toe / dat
men haer sulcken quaden naem soude opdraghen.

Waaracht-
ghen ooz-
spronck van
Hollant.

Nochtans de woorschzyden meyninghen / hoe wel sy ny
niet heel vzeemt en schijnen / en laten niet toe / dat ick teene-
mael haer toestemmen soude. Want mijn meyninghe is / dat
de woozden Hollandt ende Zeelant spruyten van de Nooyt-
mannen / het welck een volck is gelegen aen het Noozden / de
welcke van den ouden Hystory-schryver Regino, Noort-
luyden ghenaemt worden / dewelcke eertijts dese Landen in-
genomen ende bewoont hebben / ghelijck het niemandt onbe-
kent kan wesen / die de Hollandtsche Chronijcken maer eens
in ghesien hebben. D'Authouren van dese meyninghe zijn Pe-
trus Nannius, ende sijn Landtsman Adrianus Iunius, ende
dooz dese twee Ioannes Reigersbergius. Woorwaer / de selfde
namen van Landtschappen zijn noch tegenwoozdich in De-
nemarcken / het welck eertijts onder de Nooytmannen hooz-
de / met welcke dese landen genoemt worden. Het Deensche
Gplandt / in het welck die Conincklycke stadt Coppenhave
gelegen is / wozt Zailandt ende het lant daer tegen over gele-
ghen wozt Hallant oft Olant, ghelijck andere schryven / ghe-

Olant ende
Zailandt sijn
in Deem-
marcken ge-
legent.

noemt. Van het welck te sien is de beschryvinghe des rijcks
van Denemarcken / de welcke met de Deensche hystorie on-
lancks upt gegeven is by den hoochgeleerden ende verstan-
digen Ioannes Iacius Pontanus. De naemen van weele Ste-
den ende Plecken zijn by ons ende by haer veel de selfde. Als
daer zijn Schage, Berghe, Valkenburch, Haerlem, Wor-
kum, Woerden, ende Noortwick: gelijck als getuygen alle
de gene / die die landen besichticht hebben. Om welcke ooz-
saeck wil / de deurgzonders vande Nederlantsche outheyt vooz
vast ende onghetwijfelt houden / dat de naem van Hollandt
upt desen woortel ghesproten is. Want de gene die vzeemde
landen plachten in te nemen om die te besitten / gaven haer de
naem van haer vaderlant / upt het welck sy getrocken waeren /
den ouden naem van dat Lant t samen met de Inwoonders
verwerpende. Het welck ons ober al leeren ende getuygen
Dionylus Halycarnasseus, Polybius, ende andere / soo La-
tijnse als Griekische Hystory-schryvers meer. Pompejus
Trogius vertelt op het vier en veertichste boeck sijnner Hysto-
rie / dat Teucer, den Trojaenschen krijgh ten eynde ghe-
bracht zijnde / dooz de doot van Ajax sijn Broeder / in den haet
van Telamon sijn Vader geraecht zijnde / ende oversulcx upt
sijn rijk verstootten / naer Cijprus ghetrocken is / ende daer
een stadt gheboult heeft / de welcke hy met den naem van
sijn Vaderlandt / Salamijna gesecht / vereert heeft; ende dat
hy de tydinghe van sijn Vaders dootd gerregen hebbende /
van daer naer sijn Vaderlandt verrocken is. Maer van den
sone van Ajax, Eurijaces genoemt / verjaecht zijnde / soo is
hy dooz Spaengien naer Galerica overgebaren / ende sich daer
neder settende / heeft den inwoonders eenen nieuwen naem
gegeven. Maer het is niet noodich soodanighe oude exem-
pelen upt den hoek te halen / daer wy hier te Lande een seker
bewijs daer van hebben / het welck noch vozsch in onse ge-
dachtenisse is. De Batabiers / by onser Vaders tijden / de
Zee crupfende / ende naer Oost-Indien vaerende / hebben
daer een treffelijcke ende machtighe stadt gesticht / de welcke
sy Batavia genaemt hebben. Op dese wijze hebben de Nooyt-
mannen dese landen den naem van haer Hallant gegeven: het
sy / dooz liefde van den naem van haer Vaderlant / het welcke
sy verlieten / het sy / dat sy een eruwige ende onsterffelijcke ge-
dachtenisse van haren naem ende saem hier hebben willen
laeten

Als oock
vele naemert
der Steden
ende Plecke
in Hollant.

Batabiers
sichpen Ba-
tavia een
Stadt in
Oost-Indi-
en.

MARCI ZVERII BOXHORNII

Van waer
Eylandt ge-
noemt is.

laeten blijven. Ende tegen dese meyninghe en doet niet / het gene een seer geleert man staende hout / dat Hollandt ende Oelant verscheppen is / als wy den oorspronck van dese twee naemen willen insien: Ede dat Oelant genaemt wort van Oe / het welck een Eplant inde Deensehe tale beteyckent / van waer ons Eylant oock comt. Want het can geschieden dat dit lant eerst Oelandt, ende daer naer / dooz lanchsheydt van tijden Hollandt geseght sy. Dat de eppen naemen van landen ende volckeren dicwils van haren oorspronckelijken naem een wepnich veranderen / is bekender dan dat wy souden noodich achten het selve met vele woorzen hier te bevestighen. Ick vinde / dat Gervasius Ricoboldus van Fertarien / in sijn Chronijck / de welke met de hant geschreven / ende Pomarium Ecclesiae Ravennatis genoemt is / Hollandt altyt Oelant genaemt heeft. Zijn woorzen / inde beschryvinge des levens van Innocentius den vierden van dien naem / Daus van Kroonen / luyden aldus: Als den Lanegraef overleden was, heeft Innocentius in sijn plaetse gestelt Willem de Grave van Oelant etc. Chrysofostomus Sanctius, gebozen van Napels / in sijnen brief van de gelegentheyte ende manieren van Hollandt schryft altyt Oelant, met Hollandt. **M**hoe wel Martinus Dörpius schryft / dat hy / als een wytheemisch ende vrent persoon zijnde / in dese maniere van schryven van eenighe neuwysse menschen bedrogen heeft gheweest. En ick en wil dit oock soo seer niet drijven / als wel wetende dat de H by onse Nederduytsche woorzen ghebedicht / ofte daer van afgenomen zijnde / al wat impoortert. Hier tegen en doet oock niet / dat sy Noztmanner ende Venen genaemt worden / ende niet Hollanders ende Zeelanders / de welke haer woonplaetse in dese landen overghebracht hebben. Want het is seker / ende buyten twijfel / dat onder den naem van Noztmanner oock de Hollanders ende Zeelanders verstaen worden. Maer / sal peimant seggen / Waerom wort van dese dan geen gewach gemaect / waerom / om dat dese vermaerde tocht der Noztmanner / niet alleen den Hollanders ende Zeelanders / maer al de inwoonders van het Noorden moet toegeschreven worden: ofte / om dat het gewoonlijck is in sulcke sake te gebruikken eenen gemeynen naem / die een pegelijck kan toegeschreven worden / ondertuschen verwijsende den besonderen naem van eenighe particuliere volckeren. Alsoe sien wy gebeurt te wesen / dat de

oberwinninghe van de voortreffelijke stadt Damiaté, int lant van Beloste ghelegghen / van de uplandtsche schryvers den Christenen int algemeen toegeschreven wort / die van Haerlem niet updruckelijck genoemt zijnde: de welke nochtans het voornantelijck moet toegeschreven worden / gelijk onse Hystorien met gemeyne overeenstemminge / getuygen. De Noortmansche Hystoryschryvers verhaelen oock updruckelijck / dat den vermaerden Rollo, overste der selver Noortmannen / boort gecomen is upt het lant van Schauwen, in het welke Hallandt gelegen is. Ende de Noztmanners wierden in dien tijdt ghenoemt / de welke wy hedensdaechs noemen Nordtliche volckeren: want het is seker / ende buyten twijfel / dat niet alleen de Venen / maer oock de Geten / de Gepide / de Hunnen / de Wandalen / de Alanen / de Herulen / van de welke den Hystoryschryver Iornandes getuyghet / dat sy upt Schauwen voortgecomen zijn / haer dooz geheel Christenlijck versprept hebben. 'Tis noodich dat wy hier by voegen / het welke tot desen propooste van de Venen / Gothen / ende andere Noortsehe natien / getuyghet den geleerden Spaengiaert / Ludovicus Pontius in het xx. Capittel van sijn boeck / genaemt / De las Grandefas de Tarragona: Layme, seght hy / Ziecler escriptor nuevo escribe el sitio de la dicha isla Elcancia, diziendo, que esta debaxo del Polo Artico, que est à la parte de Levante, donde son los Reynos siguientes, Gothia, Novegia, Filandia, y Succia. Otros tratando de los Godos referen lo mismo diziendo, que de ellos son balidas diversas naciones, es à saber los Danaos, los Dacios, los Erulos, los Rigios, los Turcilingios, los Vandalos, y los Vinilos, que despues son dichos los Lombardos, y despues Borgonones. Ende tozts daer naer upt Procopio. Tambien dice lo mismo Procopio en el libro tercero, de bello Vandalico, y que los Godos, y Visgodos, Vandalos, y Alanos, se nombrian todos por vn mesmo nombre Sarmatas, y que tienen origen de Samario, y que son solamente diferenciados por los Capitanes, que tuvieron, de los quales tomaron los nombres. Hier upt blijkt claerlijck / dat het landt Schauwen / in het welke Hallandt gelegen is / eertijts geweest is een seer vermaerde Eplant van Venemarchen / ende dat daer upt de Gothen / de Noztweghers / de Finlanders / de Sweeden / de Venen / de Daci / de Heruli / de Rigij / de Turcilingij / de Vandalij / de Alanij /

De Haerlemers overloopen Damiaten in Palestina.

Schauwen is een Eplant in Venemarchen.

de Alani / de Vinuli voortgecomen zijn; ende / gelijk Procopius getuyght / dat sy alleen dooz de namen van haer oversten van miltanderen onderscheyden zijn geweest / die nochtans alle met een gemeenen naem eertijds Sarmaten genoemd zijn / eben gelijckerwijs sy daer naer den naem van Noztmänner / dat is / Nozdtischen volckeren / gecreghen hebben. Van dese volckeren wert menichmael gewach gemaecht by vele oude schryvers / onder andere / by den geleerden oudt-haber Salvianum , die geleest heeft in het jaer ons Heeren CCC. LXXXV. Dese schryft / dat in sijnen tijdt / Spaengniën / Nederlant / ende Franckrijk verwoest / ende de steden van Mentz / Trier / ende Coln bande Gothen en Wandalen overwonnen ende teenemaal verdestruert zijn gheweest. Seer wel seght sy / in het VII. boeck van de regeeringhe Godts; Dat de Gothen ende Wandalen vande een plaetse inde andere tredende, van het een landt int ander voortgaende, het alles verwoest hebben, ende eerst uyt hun Vaderlant in Hooch-Duytschlant haer begeven hebben, naer welckers onderganck eerst Nederlandt, ende daer naer Aquitanien aengegaen is. Van dese Gothen is voortgecomen het Nederduytscht woordt / Guyt; met welck een schelmachtich ende boos mensch verstaen wort. Die meer begeert te hebben van de Gothen / Alanen / ende Wandalen / dat sy lese het boeck van Ludovicus Pontius in het Spaensch gemaecht / ende genaemt / De las Grandefas de Tarragona, in het voorge-melde capittel.

Ich trede nu voort tot de naer gecomen tijden. Want de geleerde en comen niet over een / wanneer dat de Noztmänner Hollandt overwonnen / ende aldaer haer volck aen-geboert hebben. Ende dit en is niet te verwonderen / daer in die tijden soo groot gebreck der Historij-schryvers was / van welke die barbarische ende eenvoudige eeuwe verlaten ende als berooft was: Want onse wijze voorouders hebben meer sorghe gedraghen om voortreffelijke dinghen uyt te rechen / als om deselbigee met schryften tot eeuwigher memoiren hun nacomelinghen te laten. Iunius dunct dat dit overballe-ten der Denen gedaen is in het jaer onser verlossinghe 837. als Duerstede dooz byer ende sweerdt verwoest is geweest / ende den Drieten contributie afgeepscht is / naer het getuyghen Sigeberti. Petrus Opmeerus van Amstelredam / vertelt /

Gezwootick
hant woort
Guyt.

Werscheppen
geboelen
wanneer de
Denen Hol-
lantt ober-
wonnen heb-
ben.

dat dit gedaen is in het jaer 682. maer ick en weet niet wat Kustheut sy daer in volcht: andere schryven op een ander jaer. Wy en sullen onse meyninghe / ofte liever gissinghe hier van niet verfwijghen. Het is dan gelooffelijck dat de Noztmänner dese contrepn dooz oozloghe aengebochten ende overlweldicht hebben eenighe hondert jaeren (want den oprechtten ende waerachtichen tijdt en kinnen niet teenemaal versche- ren) vooz de oprichtinghe van de Graeffelijcheit / ende dat sommighe van haer / die uyt het Deensche Hallandt gecomen / ende Hallanders geseght waren / dese plaetse aldererst inge-nomen / ende van haer epgen naem Hollandt genoemd heb-ben: daerentegen die uyt Zailandt quamen ende Zailanders genoemd wierden / Zeelandt beseten / ende alsoo van haer sel-ven genaemt hebben. End dat de voozschreben Noztmänner in volghende tijden van de Coninghen van Franckrijk aen-gebochten zijnde / van den selven somtijts verjaeght / somtijts oock de victorie bevochten hebben. Ende dat sy onder de re-geeringhe van Diderijck den eersten van dien naem / Grave van Hollandt niet teenemaal in route geslaghen en zijn / ge-lijckmen tot noch toe gemeent heeft: maer dat sy inde besittin- ghe van dit landt gebleven / ende wy daer van afromstich zijn. Welcke mijne gissinghe ofte meyninghe den Hoochgeleerden ende beroemden Petrus Scriverius seer wel aengestaen heeft. Want het kan gebeurt zijn dat de Franschen naer veel bech- tens dit landt den Noztmänner om daer in te woonen over-gelevert hebben; oft dat de Noztmänner het selfde met ge- Welt ingenomen hebbende / dooz houwelijcken ende andere soodanighe alliantien met de nabuerighe Dozsten / haer sel-ven daer inmet crachte gestercht / ende alsoo vastelijck behou- den hebben / gelijk als d'Historien ons leeren dat het selve dickwils gebeurt is. Maer wat aengaet den gemeenen Hi- storij-schryver / die schryft dat den eersten Graef van Hol- landt de Noztmänner ende Denen uytgedreven heeft / is seer lichtelijck om te stooten. Want sy schryft / dat Diederijck d'eerste Graef van Hollandt / van den Keyser ende Conink Carel / dus hoochlijck begift ende begaest wesende / met dee Graeffelijcheit van Hollandt / hem seer sterck gemaecht heeft / ende dat sy gecomen is met veel volck van wapenen / daer mede onder sijn gehoorsaemheyt brenghende die Denen ende Noztmänner dat ongelovlich ende woest volck / de welke

Opinie des
Aurbeurs.

hem den eedt van getrouwichheit gedaen hebben. Soo dit waerachtich is/gelyck het alle onse Chronijcken vooz waerachtich vertellen / Hoe / ofte waer kommen de Noztmannen verjaeght ende verflaghen zijn ? Want dese uptghedzeben zijnde/soude het geheele landt nootsakelijck sonder volck/ en gelyck als woest gebleven zijn. Hier upt is lichtelijck af te nemen / dat dese Historien inder waerheyt niet wel over een en comen. Hier comt by het gene Regino getuyghst/ dat de Noztmannen op het jaer 884. upt Denemarcken in Kermerlant, het welck gelyck als het hertjen van Hollandt is / gecomen zijn/ op dat sy/ dooz last van Godsfroy/den Rhijn opvaeren souden. Soo en zijn dan de Noztmannen op het jaer 863. niet verdraven geweest : het welck nochtans teghen alle Historische waerheyt / ende die dinghen die hier te lande onder den Noztmannen op die tijden gepasseert zijn / onse gemeyne Chronijck schrijvers hebben dorven versteren. Want Regino moeten wy geloof geven/ alsof hy op de selfde tijden geleest ende geschreven heeft. De sententie van Iunius wozt hier mede oock omgestooten. Want tusschen het jaer 837. in het welcke hy stelt het overvallen der Denen/ ende de veranderinge des naems in Hollandt gedaen te wesen/ ende het jaer 863. int welcke hy/ ende andere schrijvers willen / hoe wel kuyten de waerheyt/ dat den eersten Graef van Hollandt soude gemaectt zijn / ende de Noztmannen upt gedreven souden wesen / en zijn nauwelijck 33. jaeren. Maer wie is soo onverstandich/ ende wepnich in Historien erbaert/ die sal gelooven dat de Noztmannen souden in/ soo cozten tijdt so machlich zijn geweest in dese contreye / dat sy souden een reuwich duerende naem int landt ingestelt hebben/ het welck andersins niet en kan gedaen wesen als dooz lancshijt van tijden/ ende langh gebuyck ? Wie sal oock gelooven/ dat dit edel ende vroom volck / het welcke altydt soo seer op sijn oude eidelomt ende cloechheit gesteunt heeft/ soude hebben willen genaemt worde van den naem opgebeycht dooz roovers ende zeeschuypers/ die nu verdraven ende verjaeght waeren? Het dunckt ons dan der waerheyt meer gelyck/ dat de oude Noztmannen/ die tot dien tijdt het landt bewoonden ende bouwden / niet en souden upt gedreven zijn / maer dat sy hier haer woonplaese souden behouden hebben; ende dat niet alleen hier in Hollandt/ waer oock elders / ende besonderlijck in ons by

gelegghen Zabant. Ende de oberbliffelen / die by de edele Stadt van Breda noch hedensdaechs gesien worden / betuygen ons dit claerlijck; als het sterck ende vast Slot/welck geseyt wozt te wesen der Denen werck/ ende maectsel als mede de stercke plaetse/ genaemt/ der Denen huys. die tot desen tijdt gesien wozt by Ter Heijden / twee mijlen van Breda gelegghen. Ende dat dit huys seer oudt is/ is blyckelijck upt het satsoen van 'tgebou ende timmeraesie. Alhier is een aerden dynckvat gebonden ende uptgegraven/ dat ober al verciert was met een vzeemde schryfsteure/ de welke/ soo ick my laet hoort/ Gothisch ofte Deensch was : Ende dit bat heeft den eerfamen ende seer vroomen Simon Pelgrim/ eertijts Schouder der selver Stadt / in sijn huys onder sijn juwelen bewaert. Ick hebbe oock eertijds gesien ende gehad eenighe koopere ende silbere penninghen oft ghelt/ op welke waren vzeemde letteren gegravert / die nochtans gheen Romeynsche en waeren/ der welcker gedaente ick hier soude den Leser vertoonen / waert dat sy my nu by der handt waeren. Soo zijn dan de Noztmannen upt de March / het welcke een riviere is by Breda gelegghen / in Kermerlant gecomen / om den Rhijn hoogh op te vaeren. Maer Regino ende die Siebertus schijnen dese onse meyninghe om te stooten. alsof sy getuyghen/ dat ontrent die jaeren 884. ende 892. dese landen van den Noztmannen seer aengebeychten zijn geweest. Maer hier moetmen weten/ dat de Noztmannen/ die in Hollandt geseten waeren / niet haer gebueren/ ende onligghende volckeren ontrent dien tijt een groot ende swaer oorloge ghevoert hebben/ dickwils verwonnen ende dickwils verwinners zijnde. Alsof hebben sy op het jaer 837. die vermaerde ende voortreffelijcke Stadt Duerstede met vijer ende sweerde berwoest / ende de Driese / die sy alreede overwonnen hadden/ onder Contributie gebeycht. Ick en kan hier niet naelaeten/ mijn opinie vooz te stellen/ datter eenighe Hollanders wederom naer die Nozder quartieren in haer Vaderlandt gefonden zijn/ het sy dooz de menichte van menschen / het sy datse van haer vanden verdraven zijn/ het sy dat sy dooz liefde van haer Vaderlandt getrocken zijn geweest. Maer ick laete het dieper ondersoeken de gene / die het gebeuren mach. Wy dunckt dat ick genoegh op dese plaetse vande Noztmannen/ ende van haer inwooninghe deser landen/ als oock vanden naem

Ontrent
Breda sijn
antiquitey-
ten der De-
nen.

Een vzeem-
den dynck-
vat aldaer
gebonden.

den naem van Hollandt genoegh gesproken ende geschreven hebbe; my in alles onderwoyende den genen die wat vaster ende sekerder ten desen propooste dienende/soude booz den dach konnen brenghen. Alhoewel ick vzeese sulckx niet licht te sullen konnen geschieden/dooz gebreck van schrybers / die de Histozien van die oude tijden achtergelaeten hebben. Nu wat aengaet de meyninge van een seer geleert man / de welke schryft / dat in seker oude brieven des Bischdoms van Utrecht/van een Doyp Hollandt genoemt/gewach gemaecht wort / ende dat dit Doyp den eersten Graeve Diederijck soude toegecomen hebben / ende dat hier van het geheel landt sijn naem souden ontfanghen hebben / kan ick qualijck toestaen / alsoo het niet waerschijnelijck en is dat dit sechte Doyp/van het welke geen oft weynich gewach gemaecht wort/met de weerdicheyt ende naem van Graelijckheyt soude verciert sijn. Het kan oock qualijck geschieden/dat Diederijck / de welke men seggt een sone geweest te sijn van een Prince van Aquitanien/dit Doyp onder sijn heerschappe soude gehadt hebben / alsoo dit landt soo veel hondert jaeren te boozen vanden Roymannen ingenomen ende bewoont hadde geweest.

Den naem / met welck de Hollanders genaemt werden booz het inballen der Denen/was met den Driessen gemeyn. Want het schijnt dat in die tijden der selver landtpalen ende naem verre ende breeet verspreet ende verbreet is geweest. Alsoo dat de oude Auteurs schryben; dat Tiel / Utrecht / Vlaerdinghe / ende Rijnburgh onder Driesslant souden geweest sijn. Hollandt / met meer andere Provintien van Nederlant/heeft oock in oude tijden met den naem van Aufrasia ofte Oost-Vranckrijck genaemt geweest. Want dat Coninckrijck / hetwelcke aldernaest den Rijn geleghen was / gelijk Gregorius Bischop van Tours in synder Histozien van Vranckrijck op het 5. Boeck/14. Capit. getuyght/en is niet alleen Aufrasia, oft Oostenrijck, genaemt geweest/maer oock Duytsch Vranckrijck, om dat d' Inwoonders van dien/ besonderlijck de Duytsche spraecke gebruykten. Maer dit Duytsch Vranckrijck en heeft niet alleen onder sich begrepen het Hooch Duytschlant/welck van Salvianus genaemt wort O'eerste Belgica, maer oock het Neder Duytschlant/het welck hy noemt/ De tweede Belgica. Ende dit blyckt

claerlijcker uyt de beplinghe van Lodewijck / inde welke/ onder andere / dese Aufrasia, die Michael Ricus in sijn 1. boeck van den Coninghen van Vranckrijck expresselijck Duytschlant noemt / Lotharius heeft toegecomen / welke in haer landtpalen hadde den Rijn, de Maete, den berghe Vogaius, het bosch Carbonaria genaemt / de Schelde / ende de Nordt-zee, tot de riviere Sequana. In al welke spatien ende palen worden in onse tijden begrepen / uytgesondert andere landen in 'Hooch-Duytschlant gelegen/t'lant van Naemen/ t'Hertochdom van Limburgh/t'lant van Luyck/Brabant/ Vlaenderen/de Hertochdommen van Cleeff / Gyllick / ende Selve/ oock Hollandt/ Zeelandt/ t'Sticht van Utrecht/ende het Graeffschap van Zutphen: gelijk den hooch-geleerden I. Ilacius Pontanus int V. boeck VII. capittel / van den oorspronck van Vranckrijck cierlijck ende claerlijck bewijst. Ick en kan oock niet boozby gaen/ dat Hermannus Contractus in het jaer onses Heeren 1048. ontrent welck tijt hy geleest heeft / Hollandt genoemt heeft met den naem van Vlardinghen. Want sprekende van Diederijck den vierden van dien naem/ Graef van Hollandt / ende sijn oorloghen/ die hy met Hendrich den III. van dien naem/ Keyser van Rommen/ geboert heeft / schryft aldus; Daer wort oock geboortichapt dat Diederijck Marquijs van Vlardinghen gerebellert heeft, ende sijn naebuerighe Bischopdommen tot schade ende onrecht des Keyfers verwoest heeft. Maer op dat niemant en dencke dat alleenlijck Vlaerdinghe / d'outste stadt van Hollandt / der welcker naem ende oude verballen nuraedsten ende gestichten heden noch in wesen sijn / ende niet het geheel landt met desen naem soude beteekent worden / noemt den selve Schryver cozts daer naer het selve landt een Provintie: De Vorken/ seght hy/ vergadert zijnde met de Bischoppen van Luyck, Vrecht ende Metz, leggen laghen teghen Diederijck in Vlaerdinghen, ende den slach geleverd hebbende dootslaen den overvonnen, ende maecten die selve Provintie den Keyser gehoorsaem. Maer op dat hier niemant onwetende zy / is te weten / dat Hollandt de naemen van Driesslant ende Vlaerdingen/ van het besonderste volck ende principaelste stadt alsoo genaemt / niet in sijn eyggen landt / maer alleen by uytlandische volckeren in die tijden geboert heeft. Uyt welck blyckt dat die te ver-

Hollandt wort Vlaerdinghe genaemt van een oude Schryver.

Naem der Hollanders / booz het inballen der Denen in Hollandt.

gheest

gheefs disputeren ende twisten / die wylt dese plaetse willen staende houden / dat den naem van Hollandt niemal ende seer onlanck ingeboert is geweest: ende dat te meer / om dat desen Diederich hem selven schryft Graef van Hollandt, in dat Plaet raet / welckes Coppe wylt Heda gelesen wort by Doulan den sone / in het X. boeck der Chronijcken van Hollandt. Hoe wel nochtans ick niet en soude konnen toestemmen om redenen / de welke ick op een ander plaetse hzeeder sal spreken / met Heda / noch met Doula, die sijn opinie gebolght heeft / de welke verskeren dat desen Diederich den eersten sy geweest / die / byvoeghende den naem van Hollandt / van welke hy den Doyst was / sijnen tijtel soude hebben vermeerderd ende vergroot.

Wat een
Marquisfact
is.

Een Marquisfact wort genaemt vande Schryvers der mid- deler tijden vooz een landtschap ende Provincie; alsoogesept / ofte van Marck, welck by de Hooch-Duytschen beteekent een peerdt, als Pausanias getuyghet / ofte van een Marcke, het welck by de Fransosen beteekent / een limyt / pael / oft eynde. Ende ick en laet mij niet voozstaen / dat Hermannus dooz den naem van Vlaeringhe heel Hollandt soo groot ende soo wylt als het nu is / verstaen heeft / maer allenlijck een deel daer van. Ende ick hebbe my somwijlen verwondert /

waerom dat de geleerde / ende in de saken van ons Vaderlant erbaeren mannen Dierich den vierden / om dese plaetse van Hermannus Contractus, niet den naem van een Graef / maer met een legeren tijtel van Marquijs genoemt hebben; daer nochtans by desen selven Hermannum Contractum ende andere schryvers van dien tijdt / de Princen / Grafen / ende andere ggoote Heeren / met den naem van Marquijs menichmael genoemt werden. Alsoo wort Balduinus den Calen, Graef van Vlaenderen / in sijn Graef-schryft / welck te Gendte te sien is / Marquijs genaemt:

Qui legis haec tu nosce, quod hic tumueatus habetur

Marchio Balduinus, culmen honoris erat.

Ende alsoo mede sijnen sone Arnulphus den Guden in dit Graef-schryft:

Ius subiens mortis Arnulphus Marchio fortis

Legerat hic regimen iudicis usque diem.

Ende dus verre van den oorspronck des naems van Hollandt / het welck wy verhoopen niet onaengenaem te sullen wesen. Laet ons nu tot de beschrijvinghe van dien ons be- gheben.

Dat tweede Capittel.

Beschrijvinghe van Hollandt. Haer groote, lenghde, ende breedde. De groote ende Kleyne Steden. Der selver orden ende waerdicheyt. Waerom dat eenighe niet toghelaeten en worden tot de Vergaderinghe der Staten van Hollandt. Haer rijckdom, ende eenighe gemeyne Privilegien. Revieren. Vlecken. Dorpen. Eylanden. Casteelen. Herlijcke huysen. Oude ende nieuwe gedaente van Hollandt. Vlaeringhe, Rhijnsburg, Geervliet, Beverwijck, ende Vronen, dat nu is vergaen, sijn eertijds gerekent onder d'eerste steden. Oorsaecken der veranderinghen:

De landen
int Nederlandt
sijn gelyc
vryen.

Dat Elgica, oft Nederduytschlant, gemeynlijck Nederlandt genaemt / wordt meest gedeelt in seven-thien principaelste landen ende Provincien: van welke de vier zijt Hertochdommen; te weten / Brabant, Limburg,

Luzenburg ende Gelderlandt: seven Graeffschappen; als / Vlaenderen, Artois, Henegouwe, Hollandt, Zeelandt, Namen, ende Zutphen. Een Marck-Graeffschap des H. Keyserrijcks: D'ijf Heerlijckheden; te weten / Vriellant, Meechelen, Vtrecht;

MARE

Vulgo

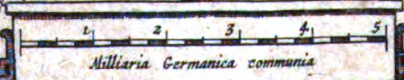
GERMANICVM

De Noord Zee.

COMITATUS
HOLLANDIÆ
novissima descriptio
Designatoris
Balth. Flor. a Bercken.

Cum Privilegio Illust. Ord.
General. unitarum Belgi.
Provinc. in sexennium.

Amtelodami,
Sumptibus Henrici Hondii.

fol. 8

Vtrecht, *landt van Overysfel, ende Groeninghen, by welke sebesthien Proovintien menichmael worden by geboeght/ de Harroghdommen van Cleeff ende Gulick, het Bertschopdom van Camerijck, met het landt van Luyck. Van welke wy al hier niet en hebben te schryven.

Steden van Hollandt.

Hollandt licht van dnye zijden aen dnye zeen/ verscheppen van naem ende plaetse. Van westen aen de Britaensche zee/ van Noorden aen die Noorder Zee/ ende van Oosten aen die Zuyder Zee. Streckende naer den middach/ heeft sy de riviere de Maese genaemt / ende Zabant : naer het Zuyden paelt sy aen het Stricht van Vtrecht / ende een deel van Gelberlant. Wengaende de groote van het landt/ ick soude lichtelijck gelooven/ dat sy van andere obertrest wozt : want haer paelen zijn cleyn : hoewel dat hier gheen groote woeste plaetsen en zijn / ghelijck in veel ander landen. Het landt is deurgaens wel ghebouwt ende verciert. Woort de menichte der menschen / ende de groote der heerlijckheyt des landts / zijn de palen ende limiten te cleyn. Want int ronde en telt sy niet meer als sestig mylen. Waer lenghde / streckende met een rechte linie langhs den zee-strant / woort uyt ghespreyt/ van het Eplandt Der Schelling ghenaeemt / aen het Noorden geleghen / tot het edel Eplant van Zeelant / Schouwen. De breedte is heel enghe / de welke / in het alderwijdeste / niet grooter en is als seven oft acht mylen. Men seght / dat een repsende man in drie uren soude konnen gaen van het midden van Hollandt / soo aen d' een zijde tot aen de Zee / soo aen d' ander / tot de uytterste paelen des landts. Waer uyt af te meten is / dat Hollandt in haer gelegentheyt ende gedaente is gelijck een Schalmerpe. Een Schalmerpe / een specie van Trompet / is onderscheppen van een Trompet / dat de Schalmerpe ofte Schalmepe wat crom is / daerom sy oock een Cromhoren genaemt wozt / maer een Trompet is heel recht.

Cleyn breedte van Hollandt.

Steden van Hollandt.

De Steden van Hollandt in rijckdom ende volckeren / vermaert / zijn ; Dort , Haerlem , Delft , Leyden , Amstelredam , Gouda , Rotterdam , Gorcum , Schiedam , Schoonhoven , Briel , Geertruydenberghe , Heusden , Worcum , Vyannen , Woerden , Oudewater , IJelsteyn , Asperen , Hockelum , Leerdam , Naerden , Weesp , Muyden , Alckmaer , Hoorn , Enckhuysen , Edam , Medenablick , Monickendam , ende Pur-

merent. Want men niet gelooven moet Chrysofostomus van Papele / die schryft niet meer als twaelf steden / met Vesten ende mueren besloten / in Hollandt te wesen : daer sy daer is gecomen / gelijck den hondt aen den Rijn / ende heel Hollandt soude doozrepst ende besichtighet hebben in ses dagen / gelijckerwijs sy van zijn selven getuyghet. Der steden van Hollandt / sommighe worden groote / ander cleyne gemeynelijck gheseyt. Vier groote werden in oude tijden gerekent / Dort , Haerlem , Delft , ende Leyden , de welke Jan van Lepden in sijn I. boeck / eerste Capittel noemt / principaelste ende geprivilegerde. Maer hedensdaechs is haer getal vermeerderet met Amsterdam ende Goude , om haer grootte wille / in welke sy nu zijn. In eerlijckheyt volgen de voornoemde / dese navolgende steden ; te weten / Rotterdam , Gorcum , Schiedam , Schoonhoven , Briel , Alckmaer , Hoorn , Enckhuysen , Edam , Monickedam , Medenblick ende Purmerent. En dese alleen / senden haer Ghedeputeerde tot de generaele Vergaderinghe der Staten van Hollandt / die ontrent alle dnye maenden ontboden worden tot het ghemeyne beste. De andere steden en worden hier niet toe gelaeten / om dat Geertruyenberg ende Heusden , op den bodem van Zabant geleghen zijnde / eertijds van de Graven van Hollandt met wapenen overweldighet ende gewonnen ; ende om dat Worcum , een weynich buyten de palen des landts geleghen / op den cant oft oever van Franckrijck ; ende om dat Vyannen van haer Overheeren / van het huys van Byederode / geloofent woort te wesen op den bodem oft epgendom van Hollandt ; ende om dat IJelsteyn oock in twijfel ende proces gestelt is tusschen den Hollanders ende die van Vtrecht. Maer Woerden , Oudewater , Alperen , Hockelum , Leerdam , Naerden , Weesp ende Muyen , en comen in de Vergaderinghe der generaele Staten niet / soo om andere redenen / als om dat / sy van soo groote importantie niet en zijn.

Den Rijn is een gebeluch waterloopen geynt / welcken de hondt den seet schijnt wel.

Steden die stentende inde generaele Vergaderinghe van Hollandt.

Waerom d'ander niet geroepen en worden by de generaele Staten.

Schattinghe van de voornoemde steden int jaer 1427.

Ende op dat der voornaemste steden rijckdom / die oer eenighe hondert jaeren in die selve gewest is / blijkelijck sy / het heeft my goet gedocht hier by te voeghen uyt de Registers / ende ghemeyne Hantvesten / wat schattinghe een pghelijcke der selve van haer Prinzen ende Landt-Deeren beholen is op te brenghen. In het jaer ons Heeren 1427.

door berfoeck van Philips Hartooghe van Borgongnien/
hebben dese naerfolgende steden betaelt /

Haerlem	5000	} Schilden.
Leyden	3500	
Delft	3500	
Amsterdam	3000	
Roterdam	1250	
Hoorn	2000	
Enckhuysen	626	

Hier en wordt gheen mentie gemaect van Dozt noch van
der Goude/ want die werden begrepen onder den gemeynen
naem van Suyt-Hollandt / ende dese / terwijl Hollandt in
twee deelen gescheurt was / volghden op die selve tijdt Vrou-
we Jacoba.

Ende in het jaer 1461. door begeerte van Carel van Bor-
gongnien / is op gezocht de somme van 372800 Schilden;
Ende hebben betaelt :

Dort met Suyt-Hollandt	39200	} Schilden.
Haerlem	3594	
Delft	3375	
Leyden	3375	
Amsterdam	2875	
Goude	1770	

Maer de cleyne steden / gelijk sy in dit Register genoemt
worden / hebben opgezocht /

Alckmaer	800	} Schilden.
Roterdam	1150	
Schiedam	350	
Hoorn	2000	
Medenblijck	450	
Enckhuysen	470	

Woben dese groote schattinghe hier vermeldt / hebben noch
d'andere stedekens / Wysheden ende Dozpen een groote som-
me toe gezocht. Eenem Schildt was in die tijden soo veel

weerd / als vijftien Stuybers nu ter tijdt. Alsoo waeren
doen ter tijdt de saecken gestelt / de welke nu alsoo vermeer-
dert zijn / dat Hollandt mach met goede reden gerekent wor-
den voor de rijckste Provintie der Nederlanden / wanneer
door koopmanschap ende Hanteringhe soo mildelijck geblo-
ten is dien slachtreghen van gout ende silver in den schoot van
de Hollandtsche Danae.

Dat de cleyne steden van Hollandt soo groot gebiet ende
authoziteyt niet en moghen gebuycken op haer onderfae-
ten / als de groote / wordt hier door / ende meer andere din-
ghen / hemelijck. Want de sententien by de Gherechten van
de ses Groote Steden van Hollandt (als Dordrecht , Haer-
lem, Delft, Leyden, Amsteldam ende Goude) gewesen / niet
monterende hondert ende twintich guldens / zijn Executa-
bel onder Cautie / niet yeghenstaende Appellatie: blijckende
by de Privilegien daer van zijnde. Gelyck Octrop is ghe-
gunt die van Roterdam, in den Jare c1510 LXXX. den
XIII. Febr. twelck gheregistrert staet in 'tseuente Me-
moziael boeck van Bert. Ernst Griffier / Folio ccc i. De
Inwoonderen der Steden van Noort-Hollandt of West-
Vrielandt als Alckmaer, Hoorn, Enckhuysen, Edam ende
Monickendam, hebben in den Jare c1516 LVI, Julij VII.
vercregen een Privilegie / Dat niemant van wat State, quali-
teyt ofte Conditie hy ware, en soude mogen appelleren van
eenighe Vonnissen, by den Gherechte der voorlz hare Ste-
den gewesen, niet monterende de somme van LX. ponden van
XL. groote Vlaems 'tpont : maer dat de selve Vonnissen 'tzy
Interlocutore ofte Diffinitive heure Executie hebben souden
onder behoorlijcke ende suffisante Cautie : ende sulcx by den
Gherechten der voorlz Steden elcx in heur regard gheexe-
cuteert souden werden, niet yeghenstaende Oppositie ofte
Appellatie, ende sonder prejuditie van dien. Twelck ghe-
registrert staet in 'tvijsde Memoziael-boeck van Jan van
Dam / Folio clxxiiii. Dien van den Briel, Roterdam,
(welke / als hier vooren geseght is / vercregen hebben Pri-
vilegie van Groote Steden, noopende d'Executie van hare
Sententien) Schiedam, Gorcum ende Schoonhoven, is ver-
gunt een Octrop inde Jare c1516 LVI. Novembz. XIII. Dat
niemandt en soude moghen appelleren van eenighe Vonnis-
sen by de Gerechte der voorschreven Steden ghewesen, niet
excede-

De weerde
van een
Schildt.

Centighe
Privilegien
der voore-
naemste ste-
den van Hol-
landt.

tende de somme van eens LX. ponden van veertich grooten Vlaems, &c. ende staet gheregistreert int lest Memoziael-boeck Jans van Dam / Folio 11. Inghelijck dien van Woerden, in den Jare c1515 LXI. Februar. xv. gheregistreert in tweede Memoziael-boeck Bernt. Crust / Folio cxix. Ende dien van Vlaerdinghen, in den Jare c1515 LXII. Mart. xxiii. gheregistreert int derde Memoziael-boeck van Ernst voozsecht / Folio 1111. Darenboven dien van Sevenbergen, in den Jare c1515 LXIX. Oct. viii. geregistreert int vijfde Memoziael boeck van Ernst vooznoemt / Fol. cl11. Boeck van Geertrudenberghe, in den Jare c1515 LXXXIII. Martij xxiii. geregistreert int achtste Memoz. van Ernst voozschreben / Fol. ccxxxvii. Ende van ghelijcken die van den Haghe, hebbende Stadts Privilegie / moghen doen legghen ter Executie hare Donnissen / 'zy Keuten ofte andersins / niet monterende de voozsepde somme / niet peghenstaende daer van by den Succumbant daer van gheappelleert zy / naer uptwijfen het Octrop by hen in den Jare c1515 LXI, Januari. xx. verwozhen : geregistreert int tweede Memoziael-boeck van Bert. Crust / Folio cxxx. upt welke groote ende clepnte van de somme / van welke men mach Donnissen / het sal lichtelijck zijn af te meten eens peghelijck Stadts ozden ende Heerlijckheyt / dat / te wesen / in desen deel de groote steden meer Privilegien hebben als de clepne. Ende dit en geschiet niet sonder groot insien. Want op dat ick nu ander dinghen / verswijghe / naedemael inde groote Steden meerder ghetal is der Kegeerders ende Wet-houders / als inde clepne / 'ris reden datmen meer toeschrybe het Donnisse van vele als van wepnigher menschen. Maer mijn vooznemen en is niet in dese materie voozder te vaeren : ick wende my tot mijn voozgestelden wech.

De Steden van Hollandt sijn soo naer d'een den anderen ghelegghen / dat tusschen bepde van vele nauwelijck dyse oft vier mijlen en zijn : om welke reden / de ghene die hier ende daer / van d'een stad in d'ander / willen reysen / konnen seer lichtelijcken ende ghemackelijcken den wech over bzenghen / met d'ordinarise Weerschupten / gelijck sy die noemen / die op gefette daghen ende uren ghemepnelijck af strecken ende vaeren. Want Hollandt heeft ober al seer bzeede ende claere water-loopende Rivieren / die met groote konste ende neer-

sticheyt ober alle zijden gelept ende gekromt / sonder ophouden met riemen ende seplen der daerende schiepflupden ghanteert te wozen : dooz welke oozsaetke / den koophandel / ende oock den ghemepnen / ende eens peghelijck int besonder rijckdom wonderlijck geboozdert ende vermeerbert wozt.

In Hollandt wozen vele Dygheden ende vlesken gesien / de welke / hoe wel sy met Mueren ende Westen niet gesloten en zijn / hebben nochtans Stadts privilegien / ende zijn verciert met grooten byjdome der Graven van Hollandt : Ende dese zijn de vooznaemste / 'sGraven-Haghe, Vlaerdinghe, Delfshaven, 'sGravenlande, Beverwijck, Schaghen ende Nicuport : tot welke Sevenberghe van eenighe bygevoeghe wozt / ghelegen op den bodem van Byabant / maer onder het recht van Hollandt ; ende den Clundert, rontom benueert van den Doozluchtighen Prince van Orangien / wien de plaetse ten epgghendom torcomt.

Hollandt telt onder sich eenige schoone Eplanden geschept den van het ander lichaem dooz de Zee, als Texel, die is aldermeest vermaert / om het aenbaeren der Schepen / Vlielant, Schellingh ende Wieringen, gelegghen aen het Doozden : ten Oosten hebt ghy Vrck ende Ens, ten Zuiden Voorn, Goeree, Somerdijck, Corendijck ende Piershil.

Hollandt / als een vruchtbaere Moeder / omhelst in haren schoot omtrent vier hondert Dozpen / der welker veel meer Steden schijnen te wesen als Dozpen / het zy dooz haren ombanck / menichste der gestichten ende menschen / als oock dooz haren rijckdom. In vermaertheyt overtreffen dese naerbolghende alle andere / Egmond, Rhijnsburg, Valckenburg, Rijswijck, Noortwijck, Voorburg, Maeslantsluys, Lofduynen, Geervliet, ende meer andere / der welker naemen hier te verhaelen / is byten mijn propoost : aengesien men die kan lichtelijck afnemen upt de alder claerste ende neerstichste caerten / in dit werck voozgestelt.

Ich gae dooz by die Slooten ende Casteelen / de welke / gelijck onse Chronijcken vermelden / seer groot ende vermaert eertijds in dit quartier sijn zeweest : nu / oft dooz doozloghen verniet / oft dooz ouerdom verwoest / niet anders en hebben behouden / als de gemepne mare ende naem. Wepnighe van die sijn noch in wesen : derwelcker de vermaerste / is weten / Lovesteyn ghestelt is aen het schepden der Daele

Dygheden in Hollandt.

Eplanden.

Dier hondert Dozpen in Hollandt.

Casteelen.

Groote gelyckheit van Weerschupten in Hollandt.

ende Dael/ tusschen Gorcum ende Worcum. Ich laete doch
vaeren die heerlijcke Dupsen ober al opgehoubt in groot
getal van de Edeluyden/ ende machtichste Bozgheren: om
dat / wanneer zy de Stadt moede zijn / haer vermaeck ende
gemichte albaer scheypen souden. Ende dit is hedensdaeghs
de ghedaente van ons Hollandt/ dooz welke/ als een eerbare
ende eerlijcke vrouwe / zy een pegelijck treckt tot haer liefde
ende verwonderinghe. Het is claer ende secker upt d'oude
Dyptozien / dat zy ober eenighe hondert jaeren al anders ge-
stelt is gheweest.

Woe dat Hol-
landt eerst is
gestelt is ge-
weest.

Alsoo maect den oudt Dystozp schryver Germaunus
Contractus, op het jaer ons Heeren 1048 mentie van Vlaer-
dinge, als van de vooznaemste Stadt / hoewel dat het onge-
lijck ende de schade des tijds / ons nauwelijck heeft achterge-
laten een schaduwte der selviger. soo dat wy qualijck gheloo-
ven dat sy alsoo geweest zy / gelijk de Chronijcken ons vooz
waerachtich verhaelen. Also noemt den selven Schryver op
het selve jaer Rhijnsburgh, dat nu niet meer als een Dozp
is / met Vlaerdinge een Stadt van Dzielant: ende een schry-
ver / Lambertus Scafnaburgensis, levende omtrent den selven
tijdt als Contractus, vertiert die niet alleen met den naem
van Stadt, maer oock van aldersterckste. Geervliet is oock
in ouden tijden gerekent geweest onder de Steden van Hol-
lant: gelijk de Glaesebenster bewijst / die noch gesien wort in
de groote kercke van s' Grahenhaghe: daer verthoont woz-
den onder andere / den naem ende het waepen van Geerbliet.
Beverwijck wozdt gerekent onder de vooznaemste Steden
van Hollandt in een Rol der Steden / dewelcke in het jaer
ons Heeren 1468 / den edt van getrouwicheyt gedaen hebben
aen Carel Hartogh van Bourgognien; welke rol / ist dat pe-
niant curieus is om te sien ende lesen / dat sy gae tot het seben-
ste Capittel deses Boerx / daer wy volcomelijcken dien upt-
geschreven hebben upt de gemeyne Registers / om dese ende
ander oorzaken. Vronen is oock geweest een stadt van sul-
ken naem ende aensien / dat Iunius meent de selve gheweest
te hebben / de eenighe ende vooznaemste Markt van West-
Dzielant. Het en heeft niet verre gestaen van Alckmaer / by
een Dozp s' Pantraes ghenamt. Ende de landen daer
omtrent geleghen / gemeynlijck Vronen landen gesept / zijn
noch de teekenen ende overblijffelen der plaetse. Hadde vooz

Vronen by
Alckmaer
getweest een
eerlijcke
stadt / nu niet
meer in we-
ste

wapen een opgerechten Arent / den hemel aenschouwende /
by welke gestelt was een swerdt / met dit opschrift.

SIGILLVM CIVIVM DE VRONLEGEEST.

Maer dese Moeder van Dzielant / is tegenwoozdich in eenen
oprechten asch / hoop verandert / wiens graf men nauwelijck
gewaer wozdt; want Jan van Dennegoutwe heeft dese vooz-
treffelijcke stadt teenemael godestrueert ende herwoest / in het
jaer / welck in dit veersken / als in een lof spreucke / her-
vatet wozdt /

ECCE CADIT MATER FRISIAE.

Ende den Auteurs vande Rhijn Chronijck heeft op haer
graf dit droeffelijck Liet gesongen ende beclaeght / het welc-
ke wy / tot haer eeuwighe gedachtenisse / hier hebben ober-
geschreven :

Die van Oudozp mochten ten spele
Vertellen / dat sy stille saeten /
En gheens oozloghen hem vermaeten
Als die van Vronen haer gebure /
Hadden gedaen ter selver ure /
Die daer verlozen liif ende goet.
My dunct wel dat sy is vzoet
Die hem te tijde bedencken can
Eer hem de schaede comet an.
Als die Drielen hadden verlozen /
Des sy lange groten tozen
Hebben mogen diere leven /
Ginckmen doe an steken byans
Ende verbernde al 't lanc
Dat Dozp te Vronen al-te-male
Wat holpe hier of langhe tale ?

Ende noch meer ander steden / die met anderer afgunsticheyt
in voozleden tijden seer treffelijck zijn geweest / zijn soo ne-
dergheworpen / datse nu nauwelijck yet anders behouden /
als de gedachtenisse des voozleden gelucks ende voozspoets.

Maer

Maer anders / eerstes van clepne wercke ende heerlijckheyt /
sijn soo gegropet / dat sy tegenwoordich / gelijk door den bloet
ende beke der sootupne / in sulcken trap der grootheyt op ge-
commen / onder de andere steden haer hooft upt streken. En-
de men moet niet verwoerden dat de gestaltemisse der landt-
schappen ende steden verandert wordt / in sulcke brooscheyt
der menschelijcker saecken / als de sootupne / stiefmoeder der
Stepferricken / en alle ghemeenschap der bozgheren / dage-
lijck boozhenght sunbloeden / outwederen / bliem / aerdt-
bevinghen / branden / val / verworpinghe / moorden / oozlo-
ghen / bozghelijcke magtten / opzoerten / ende meer dier-
gelijcke dinghen : Op dat ick tegenwoordich niet en spreke
van de verteerenden ontfeyt / die ghehozen is om alle din-
ghen / oock de aldersterckste ende alderhoochste / te eten / ende
te verutelen. Niemandt en soude lichtelijck ghelooven / hoe
heel Landts dat de groote Zee in Hollandt af-spoelt : tot
welcker exempel sullen ons dienen die twee groote Doopen
Carwijck ende Schevelinghe, d'eerste by Leyden / d'an-

der by den Haghe ghelegghen / die daghelijck met groote
ende merckelijcke afbreuck / door des Zees onghestupmige
tanden / af gegeten ende geknaeght worden. Ende datter / in
min als hondert jaeren herwaerts / meer als de helft van die
twee plaetsen verniet is / ghetupghen / die de oude gedaente
der plaetsen alnoch versch in haer memoerien hebben. Doe-
wel dat ick daer-en-tusschen niet en wil loochenen / dat op
ander plaetsen eenich landt gelijk by ghevoegt ende aenge-
heght wordt aen het ander lichaam der aerden / het welcke de
Zee allenkens met geduerich watergeute ende gebozdel van
water uptruyft door naersticheydt / die met Dycken al het
water alsoo uptstuyden / ende met watermolens uptputten
ende droogen / dat de aerde / die te boozen niet gebuyckelijck
was / seer bequaem ghemaect wordt tot het saeyen ende het
Landt te bouwten. Ende die landen / besonderlijck die tot
alderley Creppen nuttich zijn / gaen al andere verte te bo-
ven in vruchtbaerheyt / ghelijck de daghelijcksche erbarent-
heyt betuyght.

Getuomen
landt.

Landt in
Hollandt
berouwen door
de Zee.

Dat derde Capittel.

Onderfcheydinge van Hollandt. Zuydt ende Noordt-Hollandt. Der beyder Steden ende Palen.
Zuydt-Hollandt eyghentlijck genomen. Maeslandt. Schielandt. Delflandt. Rhijnlandt. Ker-
merlant, waerom alsoo ghenoeemt. De *Caninsfates*. Haer woonstede. De Meyninghe van *Iunius*
wordt bevesticht teghen *Dreus* ende *Henturus*. Amstelandt. Waeterlandt. Wie de *Marsaci* zijn, ende
waerom alsoo genaemt. West-Vrielandt. Wie de *Frisapones* zijn, ende waer uyt alsoo geseyt. Goylandt.
Waerom soo ghenaeemt. Wie de *Stuy* zijn. De meyninghe van *Iunius* wederleydt. Oost-Vtrecht zy
d'eerste Stadt van Hollandt. Welcke, ende hoe groot het ghebiet des Bischops van Vtrecht certijts is
gheweest in Hollandt.

Coeste in
Hollandt
berouwen door
de Zee.

Hoest Hollandt wordt gescheppen in haer deelen:
ende ghemeenselijck naar haer gestaltemisse in Zuydt
ende Nooyt-Hollandt. Zuydt-Hollandt begriypt
onder haer dese steden / Dordrecht, de Hoost stad / Haer-

lem, Delft, Leyden, Amsteldam, Goude, Rotterdam, Gor-
cum, Schiedam, Schoonhoven, Briel, tot welke geboeght
worden / Geertruydenberghe, Heusden, Worcum, Vyanen,
Woerden, Oudewater, IJelsteyn, Asperen, Hockelum,
Leerdam,

Leerdam, Naerden, Wefop, ende Muyden. Onder Nooydt-Hollandt zijn dese / Alckmaer, Hoorn, Enckhuysen, Edam, Monickedam, Medenblyck, ende Purmerent. Hier moet nochtans aengemerckt worden / dat Haerlem ende Amsteldam, in Kerckelijck recht ende regeringhe / met Nooydt-Hollandt gerekent worden. Want de Synoden worden elck jaer eenmael gehouden in Zuydt ende Nooydt-Hollandt / daer de Kerckelijcke Dienaeren by een comen. In dese worden alle Kerckelijcke dinghen / ende alle verschillen met gemeyne stemme der vergaderde Predicanten ende Ouderlinghen overleghet / ende nedergelept. Maer d' Inwoonderen van Zuydt ende Nooydt-Hollandt en zijn niet een wepnich onderscheyden d' een van den anderen in de spraecke / wetten / clepdinghe / ende maniere van leven / ghelijck sy ghescheyden zijn van woonplaetsen.

Twede onder scheyden
Mae.

Hollandt wort oock gescheyden in Zuydt-Hollandt / Maerlandt / Schieland / Velsandt / Rhijnlandt / Kermerlant / Goplandt / Amstellandt / West-Vreyslandt / en Waterlandt. Ende Zuydt-Hollandt / de naem eyghentlijck genomen / begrijpt de Eplanden van Dordrecht / Ablasserdam / Clundert / met de landen van Dianen / Gorcum / Leerdam / Altena / Heusden / Geertruydenberg / Sebenberghe / ende noch andere cleyndelands daer ontrent gelegghen / de welke ons de Caerte van Hollandt vertoont. Sy heeft een Valscheyden / die in groot estime is ; ende heeft Dordrecht voor de Hoofststadt. Begrijpt dese Dorpen ende Heerlijckheden onder haer / Werckendam, Duffen, Beyerlandt, den Klundert, Besoyen, Sprangh, Cappel, Zydwijn, Nederveen, cleyndelands, groot Waspick, 'sGravenmoer, Raemdonck, Drimmelen, Stanthafen, Meruwede, Dorstmonde, Crayenstein, Langh-Ambacht, Cort-Ambacht, Houwinghen, Dubbeldam, Puttershoeck, Mijns Heeren-Lant, Heynkens-Oort, Wioldrecht, Develstein, Ryfoort, Strevvelshoeck, Stryen, Maesdam, Heer-Iansdam, De Lint, Kijshoeck, Heer-Oudelandt, Schobbeland, Swijndrecht, (alsoo genaemt van der Swijnen overbaeren) Sandelinc, Riederkerck, Ielmonde, Oostende West Baerendrecht, Carnisse, Papendrecht, Abblas, Ablasserdam (men meynat dat dese plaetse verstaen wordt met den naem van Tabali alsoo die gestelt wordt in de Caerte van Peutingherus / inde leste

Dorpen ende heerlijckheden in Zuydt-Hollandt.

van Batabia) Nieu-Leckerlant, Streekerck, Brantwijk, Molenaerf-Graef, Hofweghen, blafkens-graef, Wijngaerden, Slydrecht, (vele plaetsen in dese strecke gelegghen eyndighen op dese maniere / derwelcher oorspronck ende betekeninge wy sullen uytlegghen inde beschrijvinghe van Dordrecht) Gissen oude Kerck, Gissen nieuwe Kerck, Hardunevelt, Crimpen op de Leck, Crimpen op de Iffel, Ouwerkerck, Leckerkerck, Zuydbroeck, (Broeck, beteekent een marasch) Bergh-Ambacht, Berhou, ende Stolvvijck. Ende dat Gorcum met het Casteel van de stad / oock het slot van Loubestein / Heusden / S. Gertruydenberghe met haer Casteelen ende Dorpen / aen Zuydt-Hollandt toebehooren / wordt expresselijck gheseyt in het Placcaet / welck Philips van Bourgongnien dien van Dordrecht heeft ghegeven in het jaer 1447.

Maellant is genaemt al dat lant / welck leyt aen de Edel riviere de Maele ghenaemt. Onder dit landeken worden begrepen de stad vanden Vzele / Vlaerdinghe / Geerbliet / Heerbliet / landt van Putten / Strien / ende andere Edele Dorpen / boven meer verscheyden Eplanden.

Schieland heeft den naem vande riviere de Schie genaemt / waer uyt dat Schiedam oock haer naem heeft. Binnen dese stad van Schiedam / moghen Rotterdam ende Goude hier by geboeght worden.

Delft, ende al het landt onder haer sozterende / wordt Delflandt ghenaemt ; onder welck wordt ghemeenlijck Delflandt, 'sGraven-haghe gherekent.

Volght nu Rhijnlandt, alsoo genaemt van het gat vanden Rhijn / die daer tusschen vloepet. Leyden wordt het hoofst hier van gestelt. Den Balten oft Schoudt van Rhijnlandt heeft recht ober dit landt.

Die van Kenemerlant, van onse Historij schrijvers oock Kenemers, oft Kermers gesept / hebben haer beginfel naer de meyninghe van Iunius, van het twee de oft minder gat des Rhijns / by het Dorp der Catten, gemeenlijck Catvuyck genaemt / ende van daer streckende langhs de sandt Heutwelen / die wy Duynen noemen / die met menichte der Conijnen helen ende stallen tot den dach van heden seer verciert ende vereerlijckt worden ; dese Kenemers, segghe ick / hebben haer wooninghe tot Haerlem toe / ghelijck Iunius schrijft / alsoo

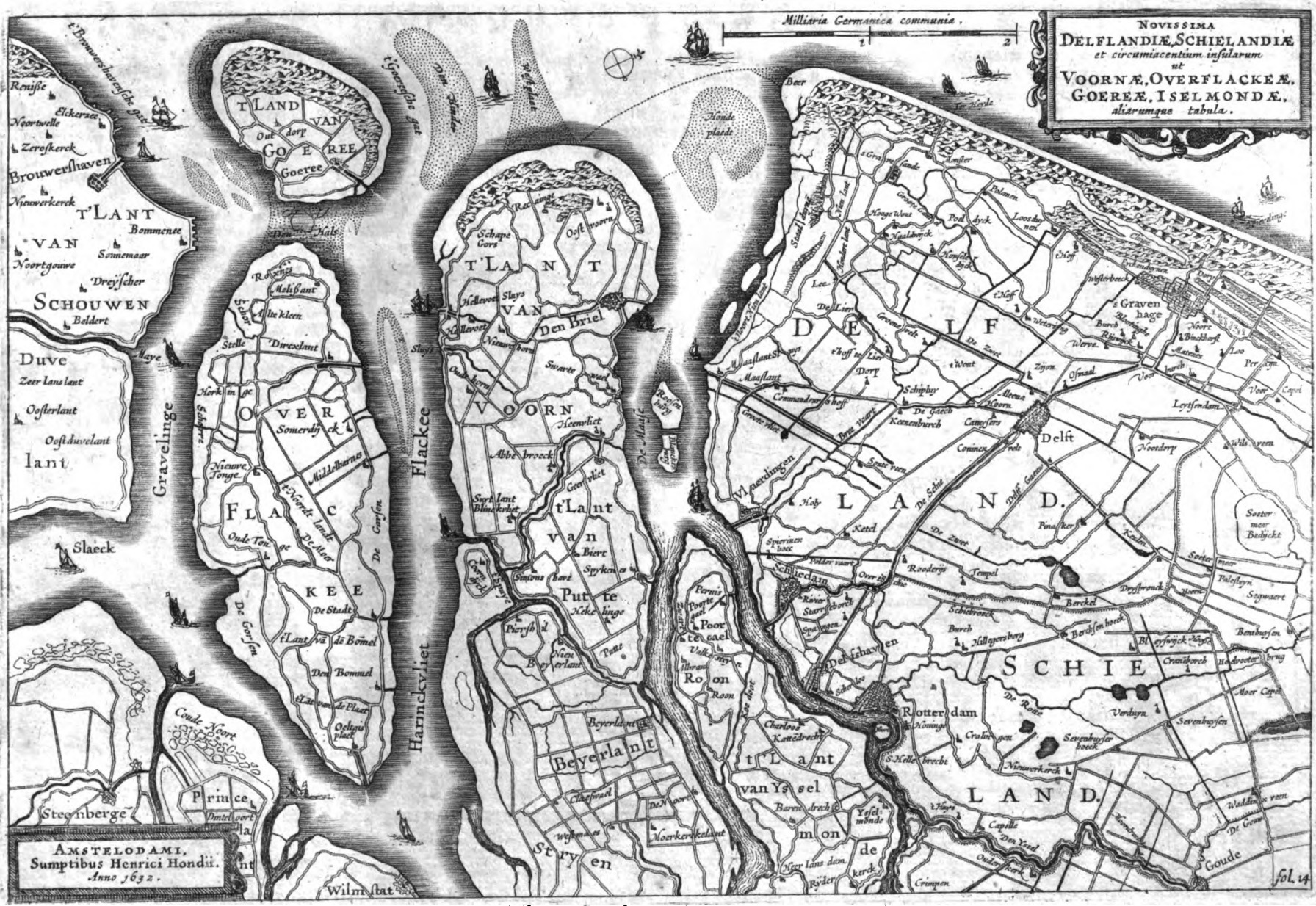
Maellant.

Schielant.

Rhijnlandt.

Kenemerlant.

De Catten oft Cattergijn een oudt volck gheheet.

NOVISSIMA
DELFLANDIÆ, SCHIELANDIÆ
et circumiacentium insularum
ut
VOORNÆ, OVERFLACKÆ, &
GOEREÆ, ISELMONDÆ,
aliarumque tabula.

AMSTELODAMI,
Sumptibus Henrici Hondii.
Anno 1632.

alsoo dat sy van westen hebben de Byzitaensche Zee voor haer
 quaet nagebuer / met de voozsepde Dupnen / ende van Oos-
 ten de riviere Beta. Reinerus Snoius greeft dese Keremers
 Dye steden / Haerlem / de Hoofst-stadt van het landeken/
 Alckmaer / (de welke nochtans gemeenlyck onder West-
 Dzielant geschreven woort /) ende Weberwijck / met ont-
 trent twee ende veertich Dozpen. Het woort Kinheymers-
 landt schijnt gesproten te wesen van King, welck comt van
 Koning, gelijck hedensdaeghs by de Engelsche / ende Heim,
 welck beteekent een huys oft herberghe. Want in dit lan-
 deken plachten de Dozpen van Hollandt eertijts solemne-
 lijcken vooz Prinzen aenghenomen te worden. Tusschen
 Haerlem ende Alckmaer is een berch oft hooghe plaetse / ge-
 wijt ter eeren van den heplighen Hadelbertus, gemeenlyck
 gheseyt Alberts-Bergh, daer de Graven / als Heeren van
 Kermerlant / begroet wierden / met solemnele vergaderinghe
 des volcx ende des Adels. Den gemeenen Chronijck-schrij-
 ver getuyghet dit noch claerder / in 'teerste Deel / xlii. Cap.
 schryvende / dat ontrent desen Alberts-Bergh eertijts geweest
 is het Hof der Prinzen van Hollandt / welck tegenwoordich
 in 's Graven-Daghe is / ende / om de schoonheyt ende wel-

lusticheyt der plaetse / datter veel treffelijcke Casteelen daer
 ontrent opgebouwt zijn / gelijck daer waeren Cleve, Brede-
 rode, Vellen, Rinichom, welck nu Egmond gesept wort /
 ende noch meer andere. Daer zijn noch hedensdaechs eeni-
 ghe byieven der Graven van Hollandt te betomen / die Tot
 Alberts-Bergh gegeven zijn. Nochtans en is de meyninghe
 niet te verworpen der gener / die willen dat Kinmerlant
 genaemt wort vande riviere Kinna, die daer ontrent loopt.
 Dese Keremers zijn de oude Caninefates; alsoo genaemt
 vande natuere der plaetse / als Caninefraters, dat is / Coni-
 neters, oft verslinders, naer de meyninghe van Iunius. En
 de men moet hem hier in niet verwonderen / dat de Landen
 haer naemen ontfanghen van sulcke een lichte saecke / nae-
 demael dat Dyanckrijck eertijds is onderschepden geweest /
 om der Inwoonderen cledinge / ende hare draghten / Zoelck
 draghende / ende langhe rock draghende. Het en waer dat
 der waerheyt meer gelijck soude zijn / dat de Caninefates al-
 soo ghenaemt worden / vande selve water-loop Kinna oft
 Kanna. Sy worden Cannanefates genaemt in een treffe-
 lijck oudt opschrift / dat gebonden is by de Vulgij, ende ge-
 lesen wordt in Gzuters werken, pag. ccclxxxv.;

De Kerem-
 mers waren
 eertijts Ca-
 ninefates
 genaemt.

Schoone an-
 tiquiteyt
 van Alberts-
 Bergh tus-
 schen Haer-
 lem ende
 Alckmaer.

L. CANNVLEIVS.

IN ITALIA. VOLSINENSIV. PATRIÆ. SVÆ. ITEM. FERENT. ET.
 TIBVRTIVM. ITEM. COLONI. ITALICENSIS. IN. PROV. BÆTICA.
 PRÆT. ETRVR. XV. POPVLORVM. SACERDOTI. CÆNINENSIVM.
 M. HELVIVS. F. CLEMENS. ARNENSI. DOMO. CARTAGINE.

PRÆF. EQ. AL. PRIMÆ.

CANNANEFATVM.

PRÆSIDI.

SANCTISSIMO. ET. RARISSIMO. CVRA. AGENTE. L. ACONIO.

CALLISTO. TRIB. MIL. LEG. XIII. GEN. SEV,

Dat de Caninefates ende de Keremers de selve zijn / leert
 wtduckelijck een Antheur met dese woorden : De Canine-
 fates zijn teghenvvordich de Keremers, alsoo geseyt van de
 riviere Kinna, die vloeyt by Alckmaer onder de Casteelen
 van

van Nuburch ende Meddeburch, onderscheydende Hollandt van West-Vrieslandt. Maer Kenemerlant is Noordt-Hollandt, hebbende de Steden van Haerlem, Beverwijck ende Alckmaer. Maer Petrus Divæus wederstaet dese onse meyninghe vanden Caninesates, die de authoziteyt van Tacitus heeft gevolght/die schrijft in het tweede boeck der Chronijcken/dat den vermaerden Cl. Labeo van Batavia, afsgunstich wesende van Cl. Civilis, ende dooz vzeese der selver hy de Bataviens niet dozvende aen nemen / heeft seer gequollen de Caninesates, ende de Marloci, met de opzoerighe macht van de Nervij, de Tungri, ende de Bethasij. Waer upt hy afmetet / dat desen Labeo met zijnen legheer soude nootsakelijck hebben moeten passeeren de Maese / de Ling / de Leck / den Rhijn / doen ter tijdt de meeste vzeete van Batavia, ende der selver de wreeste volckeren / al vooz dat hy tot de Caninesates van Junius ghemelt / soude hebben kunnen comen. Maer Junius antwoozdt / dat dit overballen van Labeo soude licht hebben geweest om doen: Ten eersten / om dat hy de Caninesates overballen heeft met zijn vzoovende legheer / het welke deses schrijvers woozden claerlijck spzeken / Ende hy heeft de Caninesates ende de Marlaci meer heymelijck als met oorloghe opgelopen. ende baerom / dat het niet swaer is geweest d'onbersichtighe aen te vallen / ende te vermeesteren / den stroom gepasseert zijnde / wepnige mijlen dooz gerepst hebbende / met sijne subijte heyzvracht / vooz dat men eenich krijghvolck soude hebben kunnen aennemen. Ten anderen / om dat het meeste deel der Caninesates op dien tijdt vertrotken was int legheer van Civilis, onder Capiteyn Brio. Nochzans de meyninghe van Divæus heeft Pontus Heuterus aen genaem gheweest / die sterftelijck antwoozdt / in het eerste boeck cap. 12. van het oudt Belgium, op dese reben van Iunius: Waeren, seght hy / de Bataviens ende de Caninesates soo in krijghsaecten onervaeren, dat sy soudent'huys ghelaten hebben genoegsaeme jonckheyt om het ongewapende ende onstercke geslachte te beschermen, ende om de palen en-

de haer huysgesinnen te bewaeren? **Aen voozwaer/ende vooz en weren van hem niet den lof van een gheduerighe sozghen ende blijtcheyt: maer sp en vooz saghen niet dese intwendige dinghen / niet denckende op den vbandt / niet op Labeo, de welke meer heymelijck ende listelijck / als met openbaeren krijgh / stroopte. Maer naedemael hy de Caninesates stels op een hoek van Batavia, in die strecke daer het nu tusschen Bozruen ende Dozt al te mael dooz de Zee overloopen ende onder water is / ick sal nu met meerder recht ende beter reden vzaghen / oft de Bataviens ende de Caninesates soo ontweteende zyn gheweest in krijghsaecten / dat sp in het midden des vbandts sittende / ende upt het landt treckende / soudent de palen haeres landts sonder garnisoen ghelaten hebben. Met meerder recht hebbe ick gheseyt / want men is vooz al sozghvuldich / dat de palen seker ende wel bewaert mogen zyn tegghen het aen vallen des vbandts / om die selve cloeckelijck te wederstaen.**

Amsteliandt is also gesept / van een naem der riviers ende Amsteliandt stadt / de welke het landt in sich begrijpt.

Hy volghet Waterlandt, dat den naem vercreghen heeft Waterlandt van het water / met welke het alleenlijck niet en swemt / en is tusschen midden in de marasch gelegen. Heeft hyz steden in sijn begrip / Edam / Monickendam ende Hurmerent / met eenighe Dozpen. **Ich meyne / dat de oude Marlaci hier haer woonstede soude ghehadt hebben. Verschepe waterloopen behouden noch eenighen voetschap ende teercken des naems / welck genaemt woorden van Maras, ofte int cozt / Mars, het welck in onse spraecke soo veel is als Marasch, Meer, ende Zee. Sulcke zyn Schermermeer, Wormermeer, t'Monickermeer, Belmeer, ende meer andere. In de naeste Zee / die sp noemen Goutzee, licht een Eplandt Marcken gheseyt / t'welck niet dupstelijck op de Marlaci doet gedencken. Een oudt Marmel-steen ghetuyghet van de Marlaci ofte Marlaquei.**

D. M.

T. HORTESIO, MVCRONI. NAT. MARSAQVÆO. V. AN. XXXV. **EL**
VERINVS. ARM. CVST. EQ. SING. AVG. FRATRI. F. C.

West-Vries-

NOVISSIMA TABULA
 INSULAR. DORDRACENSIS, ALBLASER,
 CRIMPER, CLUNDERT etc.
 Comprehendens item
 TERRITORIA VIANÆ, GORICOMII,
 LEERDAMI, ALTENÆ, HEUSDENÆ,
 ac Civitat. S. Geertrudisbergam, Sevenber-
 gam, Willemstadium, et circumjacentes
 Regiones ad Holl. pertinentes.

Milliaria Germanica communia.
 1 21
 Amstelodami, Sumptibus Henrici Hondij. Anno 1632.

West-Vries-
landt,

Frisiaboni/
eertjts in
West-Vries-
landt ghes-
woont,

West-Vrieslandt, epgentlijck ghenomen/ is het selve lant/
dat wy cleyn Vrieslandt oock noemen. Ende heeft ober
eenige hondert Jaeren onder Hollandt gerekent ende ghes-
schreven geweest. Het heeft de Steden van Hoorn/Edam/
Enckhuyzen / Medenblijck / ende seer veel schoone Dor-
pen. Ick en twijffel niet / oft de Frisiaboni hebben eertjts
hier haer woonplaetse gheschadt. Want de naem geeft het
genoech te kennen ; Sy zijn der Vriesen Landt-bouwers/
alsoo genaemt van Bona oft Buna, (wy segghen noch he-
den / een Bunder off Boender Landts) t'welck by de oude
Vriesen beteekent / een Boer oft een Dorpman. En by de

Denen beteekent het selve. Ende sy seggen / een Vader des
Dytsgesins / Hulbonde : daer bond is soo veel te segghen/
als band, soo wy spracken ; op dat het sy den bandt des
hups. Ghelijck my gheleert heeft den gheleerden ende
bermaerden Io. Iacius Pontanus Het heeft my altijt gedochte
een vzeemde uptleggginge deses woordts te wesen / die Lu-
nius doortbrenghet ; te weten / dat de Frisiabones souden soo
veel sijn / als der Vriesen Aepen , om dat sy souden geweest
zijn naevolgers deses volck / ende teenemaal gelijck in con-
stumpen ende manieren van leven. De Frisiabones zijn oock
die Friseones die in de oude opschriften worden ghenoeemt ;

D. M.

AVG. VERO. EQ. SING. AVG. NAT. FRISEO. T. AL. GEMINI VIXIT:
AN. XXX. MIL. ANN. XIII. AVR. MOESICVS. HER. A. O. F. C.

Frisievo wordt oock gheschreven ende gheses in desen Steen ;

D. M.

T. FL. VERINO. NAT. FRISAEVONE. VIX. ANN. XX. M. VII. T. F. VICTOR.
EQ. SING. AVG. FRATRI. DVLCISSIMO. F. C.

Goeylandt.

Resteert mi Goeylandt , dat beghint aen het Sticht van
Drecht / ende heeft Wesop / Raerden / ende Durpen.
Ende dat Iunius meent / dat de Cauchi, alsoo van Plinius
gheseyt / souden Goeylandt ingehouden hebben/ende datse
eertjts Cauchlanders / als Inwoonders des landts van de
Cauchi, ende daer naer door de oudtheit der spraecke Goep-
landers souden ghenaeemt geweest hebben / schijnt al te ver-
re ghesaelt te wesen. Besonderlijck / om dat Elius Spar-
tarianus in Didius Iulianus de Cauchi stelt aen de Riviere de
Elbe / segghende : Daer naer heeft hy Belgica heylichlijck
endelanghe gheregeert. Daer heeft hy wederstaen, met on-
derstant van die vanden Lande met der haest aenghenomen,
de Cauchi, een duytsch volck, woonende by de riviere El-
ve, ende van die quartieren uyt-brekende. Dit is de waer-
heyt meer gelijck : dat Goeylandt gheseyt wort / van Go-
eylandt / om dat den Keyser Otto den eersten dat Lande-

Goeylandt
wort gege-
ven aen het
Clooster
van West-
vrieslandt.

ken ghegeven heeft aen Goedela / Abdisse van het Clooster
van Altens ; welck daer naet de Graven van Hollandt on-
der haer macht ende ghebiet ghenomen hebben. Ende dit
is de ghemeyne onderschepdinghe van Hollandt.

Den ghemeynen Chronijck-Schrijver stelter een ander
beel verschepden / Cap. XIII. eerste Divis. Want hy
scheyt Hollandt inde Bataviers en de Catti. Ende hy wilc
dat de Bataviers souden beghinnen aen Gorchoim / daer den
Rijck met de Wael valt inde Wase / ende datse souden be-
gripen dese Steden / Gorcum / Dianen / Schoonhoven /
Goede / Rotterdam / Schiedam / Delft / met de Sur-
merij, van de welke wy sullen namaels breeder handelen /
Ende de Maerlanders / maer den Catters / oft / gelijck wy
ghemeynlijck spraken / Catwyckers, gheeft hy het ander
deel van Hollandt / ende maect Lepden de Hoofst-
stadt hier van / ende hier onder stelt hy Woerden / Oudewaeter /
ende

ende den heelen streck van Ahijnlandt. Maer hoe ongherijmt dat dese scepdinge sy / is lichtelijck te sien uyt het gene / dat wy nu alreede geseyt hebben.

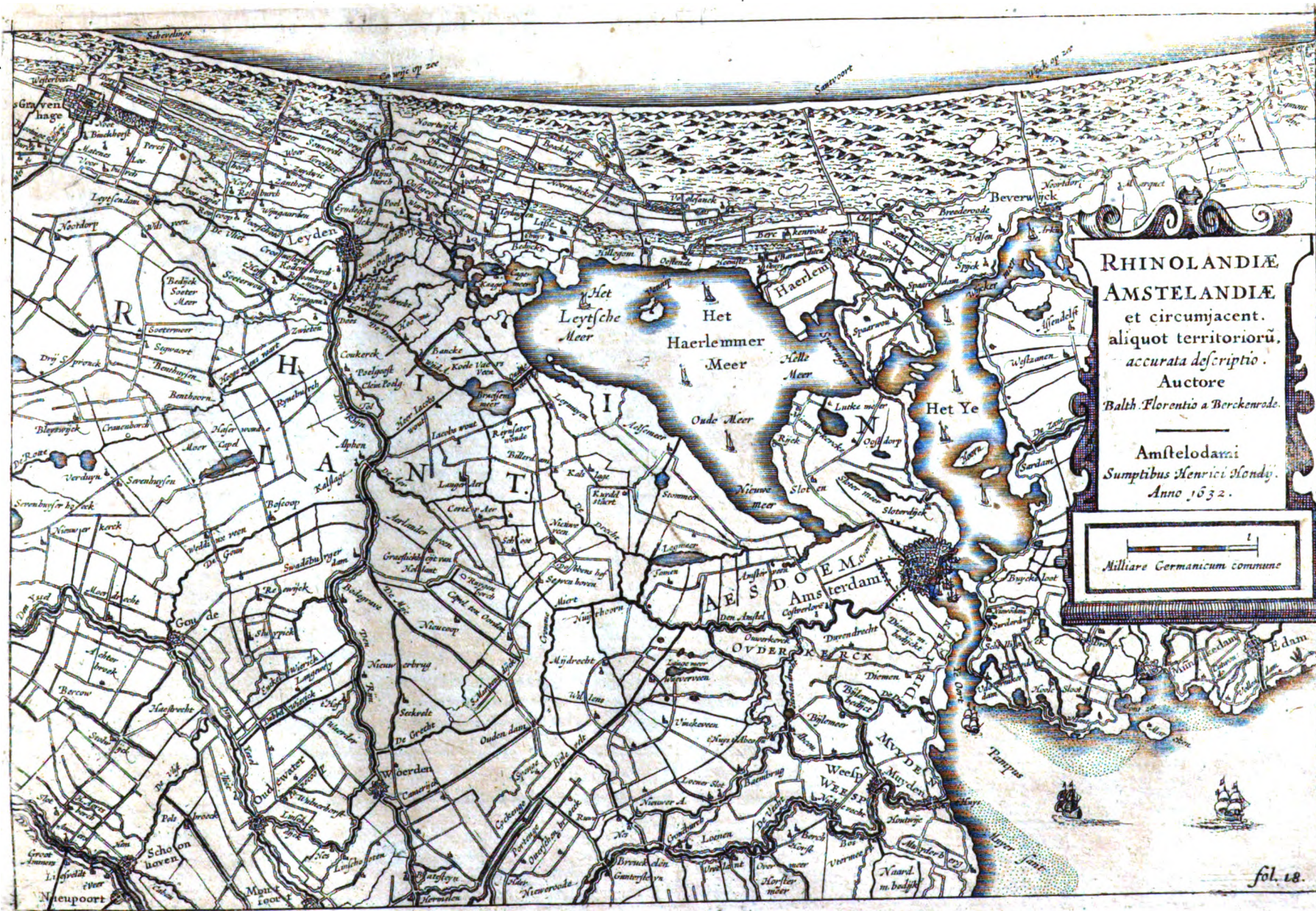
Ick komme nu tot de ghene / die noemen **Vtrecht** / de **Hoofst-stadt** van **Hollandt** : onder welcke is dien **Bartholomeus** / die van alle **Schryvers** / soo in onse ghemeyne spraecke / als **Latijnsche** / in het beginsel van haer **Chronijcken** wordt tot ghetuygenisse geroepen. De selve begheerende **Hollandt** te beschrijven / in het xv Boeck vande epghenschap der dinghen / spreekt aldus : Ende **Hollandt** is een cleyn Provintie , gelegen by de gaten des **Rhijns** ; ende daer het inde **Zee** invaert , in **Europa** , van het **Zuyden** aen **Brabant** , van **Oosten** niet verre van **Vrielandt** , van **Noorden** ghevoeght aen de **Britaensche Zee** , is gebuer van **neder-Gallia Belgica** , ende van **Vlaenderen** van **Westen**. Het is een broeckachtich ende vvaterich landt , by naer als een **Eylandt** , van alle kanten omringht van de **Zee** ende **Rhijn** , hebbende veel **Meerren** ende staende vvateren , ende seer goede **Weyden** , ende is met hoopen van groote **Beeften** , als **Ossen** , **Koeyen** , **Peerden** , vervult. Hoe vvel dat dese **Proyintie** seer cleyn is in haer begrip , is nochtans vervule met vele befondere deuchden. Want sy is doorluchtich met veel **Edele Steden** ende **Havenen** der **Zee**. Haer landt is in veel plaetsen seer vruchtbaer , ende is veel met **Boschagien** verciert , heeft oock veel nuttige **Waranden**. In veel plaetsen is het oock **Veenachtich** , vvaer uyt dat veel **Turf** ghemaeckt vwordt tot het onderhout des vyers. Het landt is oock seer oyer-vloedich in groote rijckdommen , de vvelcke door de stromen der **Zee** ende **Rivieren** passeeren. Welcker **Hoofst** stad in **Latijn** genaemt vwordt *Trajectum inferius* ende in **Duytsche** spraecke **Vrecht**. Want het **Duytschlandt** toebehoort , soo veelaengaet de gelegentheyt , de manieren , den **Godtsdienst** , ende de spraecke. Het volck is fraey van lichaem , sterck van macht , stout van herte , schoon van aensicht , eerlijck van manieren , **Godvruchtich** , trouw den menschen , ende vreedsaem , niet gheneghen tot roven ; als ander natien van **Duytschlandt**. **Jan van Lypden** schrijft aldus tot dese plaetse van **Bartholomeus** in 't eerste boeck / cap. 1. Blijckt dan uyt het ghene te voren verhaelt is , dat het **Bisschopdom** van **Vtrecht** oock begrepen wort onder dit woordeken **Hol-**

No. 4.
Vtrecht
wordt hier
ghenoemt
Hoofst-stadt
van Hollandt
om het Gees-
telijck/ende
Bisschop-
lijcke met
om het
Borgerlijck
recht.

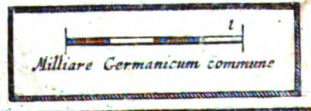
landt , niet dat het is van het **Graeffschap** van **Hollandt** , maer om dat **Bartholomeus** , als het gebleken heeft , het **Sicht** van **Vtrecht** oock sluyt onder den naem van **Hollandt** , ende dat om dat hy geseyt heeft , dat de **Hoofst-stadt** van **Hollandt** genaemt wordt **Vtrecht**. Maer dat en schijnt niet waerachtich te wesen , dat den ghemelden **Bartholomeus** schrijft en achter het **Bisschopdom** van **Vtrecht** voor een deel des landts van **Hollandt** , want het **Graeffschap** van **Hollandt** heeft by hem selven vier principale gheprivilegieerde **Steden**. De **woorden** van **Pius de Paus** / oft van **Aeneas Sylvius Senensis** moeten hier wel genoteert worden / die in het xxxvi. cap. van **Europa** / als hy soude **Hollandt** beschrijven / ende dese gesciteerde plaetse van **Bartholomeus** / by naer hadde uytgeschreven / voeght daer by dese **woorden** van **Vtrecht** : Daer en ghebreken niet , die seggen dat de edel **Stadt** van **Vtrechte** gelegen sy in **Hollandt**. Ons en dunckt niet vreemt te wesen dat die van **Vtrecht** somtijds aen **Vrielandt** gegeven worden , somtijds aen **Hollandt** : gelijk dickwils de gebiet-hebbende **Heeren** veranderen de palen der **Lantschappen**. Ende in onsen tijdt (hy heeft ghesloreert ende gheschreven ontrent het Jaer 1450,) en worden die van **Vtrecht** noch onder **Vrielandt** , noch onder **Hollandt** gegeven. De hoogheyt ende eerlijckheyt der **Kercke** van **Vtrecht** wort alleen den **Keyser** onderworpen , ende besit een wijdt landt , gesloten met verscheyden stroomen des **Rhijns**. Wat hier af zy / het is seker dat den **Bisschop** van **Vtrecht** seer groote **authoriteyt** heeft ghehadt in **Geeftelijcke** ende **Kerckelijcke** dinghen door geheel **Hollandt** / voor dese **Nederlandtsche** beroerten : ghelijck **Ioannes Beka** seer wel verclaert / in den **Brief** / die hy den **Grave** ende den **Bisschop** presenteert / ende ghestelt heeft voor sijn **Chronijcke** der **Vtrechtsche** **Historien**. Ende d' **Abdijen** / oock al de **Cloosters** / die eertijts door het gantsch landt sijn geweest / worden in de oude **Brieven** gerekent onder het **Bisschopdom** van **Vtrecht**. De **Bulle** van den **Paus Clemens** sal hier toe dienen / de welke aldus begint :

C L E M E N T Bisschop , Dienaer der Dienaren Gods , aen onsen **Beminden Sone** , **Abt** van het **Clooster** van **Egmond** , van **Sint Benedictus Orden** , gheleghen in het **Bilchdom** van **Vtrecht** , **Saluydt** ende **Apostolische Benedic-
dia**

Het Sicht
Vtrecht is
vande Key-
ser gegeven
aen den
Bisschop.

**RHINOLANDIÆ
AMSTELANDIÆ**
et circumjacent.
aliquot territoriorū.
accurata descriptio.
Auctore
Balth. Florentio a Berckenrode.
Amstelodami
Sumptibus Henrici Hondij.
Anno 1632.

de. Ons beminde Abdiffe ende Convent des Cloosters van Reinburgh, der selver Orden, ende voornoemde Bischopdoms, hebben met begeerte verthoont, dat aengeken eertijds in hangende gheschil, door d'authoriteyt van onse Brieven by den Abt van S. Pieter tot Gendt, des Bischdoms van Doornijck, tusschen de selve Abdiffe ende Convent van d'een zijde, ende den Abt ende Convent des Cloosters van de Heylighen Maria, ghelegen in Middelburgh, van de Orden der Premonstranten, des selven Bischdoms van Vtrecht aen d'ander zijde, &c.

Alle Kerckelijke geschillen ende processen werden toegebraghen om te debateren aen den Stoel van Vtrecht/gdelijk dat verscheppen Bullen ghetuppen: de welke alhier te veel waren te verhalen. Desen Bischop heeft onder meer andere dinghen de macht gehad van d' Abdiffe van Rhijnsburg te maerken ende te verkiezen/ 'twelck was eertijts by de Hollanders een van de besonderste ende alderhoogste bevoeghten van authoriteyt: gelijk dat blijkt uyt de bevestiginge van den Paus Alexander; de welke wy hier geheel uytgeschreven hebben uyt de Registers van het Clooster van Rhijnsburg/om dat sy veel dinghen begrijpt/weerdich getweten te wesen/noch van desen onsen propositie niet spreemt / ende die hier naer dienstich sullen wesen.

Alexander Bischop, Dienaer der Dienaren Godts, aen onse beminde Sonen, Dekens der Dom-Kercke ende Sint Ians Kercke tot Vtrecht, ende van Sint Pancraes Kercke tot Leyden, in het Bischopdom van Vtrecht gelegghen, Saluyt ende Apostolische Benedicte. Heden sijn van ons brieven uytgegeven van desen inhoud. Alexander Bischop, Dienaer der Dienaren Godts, tot eeuwiger gheachtenisse nerstelijck, 'twelck ons officie is, lettende op den geluckigen standt aller Kercken, Cloosteren ende Persoonen, voornemelijck die van het Vrouwelijck gheslacht sijn: soo ist dat wy die dinghen, de welke

van ouden tijden loffelijck daer in sijn ghepleeghe gheweest, goem ende ghewillich, voornamentlijck als het op ons verlocht wordt, met onse Apostolische Brieven bevestighen, op datse gestadich ende valt in allen tijden mochten blijven. Het Request, het welcke ons onlanghs overghelevert is uyt name van de beminde Dochteren in Christo, de Abdiffe ende Convent des Cloosters der Nonnen in Rhijnsburgh, ghelegen in de Graeflijckheyt van Hollandt, van S. Benedictus Orden, onder het Bischopdom van Vtrecht behoorende, stelden ons voor oogen, hoe dat van soo langhen tijden, als des menschen memorie het contrarie van dien niet en kan ghedencken, een goede ende loffelijcke ghewoonte altijd is onderhouder gheweest, dat de Bischoppen van Vtrecht, die in diertijt sijn, de verkiefsinghe van de Abdissen des voornoemden Cloosters, de welke in diertijt gheweest sijn, bevestigen; als oock het Clooster selve, ende de persoonen daer inne zijnde, verfoecken ende reformeeren soude, ende dat daer geen Nonne inghenomen soude werden, ten zy die Edel van gheslachte waere van haer Vaders ende Moeders sijde, ende vier voorgaende Groot-Vaders; dat oock de Abdifseghen Nonne in haer Clooster soude nemen boven de veertich; dat oock d'Abdiffe in diertijt zijnde, twee, maer de andere Nonnen, als oock den Rector der Kercke des selfden Cloosters, om de sorghe, die hy draecht over de Sielen, maer een portie uyt de vruchten des voornoemden Cloosters souden ghenieten, ende dat d' Abdissen ghewoonlijck sijn te roepen oft deputeren een Persoon, ghestelt in digniteyt, in welckers handen de professie der Nonnen, die in dien tijdt willen in dat Clooster geprofessiet sijn, soude gedaen moeten werde, ende te verkiefen eenē bequaemen Biecht-Vader de welke neerstelijck behoort hebbende

de beminde
van het Clo-
ster van
Rhijnsburg
Noteert het
groot gebed
der Non-
nen.

de biechte des voornomde Abdisse ende Nonnen, de selve soude abfolveren ende een salighe penitentie bevelen voor alle sonden, uytghesondert die ghereferveert zijn den Apostolischen Stoel. Daerom is op ons ootmoedelijck versocht gheweest, uyt den naem des selfden Abdisse en Convent, dat wy aen de voornoemde costuyme, op dat sy vaster soude itaen, souden ghelieven uyt Apostolische goederierenheydt, onse Macht by te voeghen, ende in alle voornoemde dinghen bequamelijck te versien. Wy dan abfolvereh d'Abdisse ende Convent voorseyt, ende een yghelijck der selver van alle excommunicatien, suspentien, interdichten, ende andere Kerckelijcke sententien, censuren, ende pijnen by Recht ofte by Mensche, door wat occasie ende voersaecke het soude sijn geschiet, op dat sy het effect deses reghenwoordighen souden ghenieten. Wy, tot de selfde Requesten gheneyght, met den inhoudt van de tegenwoordighe Brieven, met Apostolische autoriteyt, approbeeren ende bevestighen, de voorseyde costuyme, ghelijck sy is in ghebruyck. Niet-teghenstaende alle andere Apostolische instellinghen, ordonnantien, statuyten, ende andere costuymen des Cloosters ende Orden voornoemt, door Eedt, Apostolische Brieven, ofte eenighe andere sekerheydt bevestight, ende alle andere dinghen die ter contrarie souden wesen. Dat gheen mensche dan zy gheoorlooft dese Bulle van onse absolutie, approbatie, bevestiginghe ende versekinghe te breken, ofte die met qualijck bedachten arbeydt, te contrarieeren, &c. Gegeven tot Roomen, tot Sinte Pieters, in t'laer der Menschwordinghe Christi, duysent vier hondert ende neghen-en-tnegentich, den vijfden dach van Maerte, ende ontes Bisschoplijcken Ampts het achtste Iaer. Daerom wy uwer discretien bevelen, met Apostolischer Schriften, dat ghy-lieden, ofte twee, ofte een ven u lieden door u, ofte eenighe andere, de voorseyde Brieven ende

al'tgene in de selve begrepen is, in sulcke plaetse ende tijdt het noodich sal sijn, ende soo menighmael ghy van de Abdisse ende Convent voorseyt, sult op dese verfocht wesen, met solemniteyt verkondighende, ende de selve bystaende in de voorgaende dinghen met de hulpe der kragtige bescherminghe, sult, met onse autoriteyt, de voorseyde costuymen ende Brieven onveranderlijck doen onderhouden, niet toe latende de selve Abdisse ende Convent teghen het inhoudt der selver, door eenighe perfoonen, in eeniger manieren ghemoeydt te worden, de teghenspreekers door Kerckelijcke Censuren, alle Appel achterstellende bedwinghende, daer toe by-roepende, ist dat het van nooden is, de hulpe des Wereldlijcken Machts, niet teghenstaende al dat voorseyt is, ofte dat het int gemeyn ofte bysonder by d'Apostolische Stoel sy toe gegeven, dat sy niet souden mogen geinterdiceert, gesuspenseert, ofte ghe-excommuniqueert worden, door Apostolische Brieven, niet vol ende expres ghewach ende mentie maeckende van woordt tot woordt van de voorseyde toelaetinghe. Ghegheven tot Romem, op den daghe ende Iare als vooren.

Ende sy seggen/ dat dit verschil soude oorsaecke ghegebers hebben tot dien grooten Krijgh / den welken / in het Jaer onser Verlossinge 1017 Adelboldus, Bisschop van Utrecht te vergheests heeft aen Diederick den vierden aengheboden. Niet langhe oock daer naer wordt ghesepdt dat Henrich den Keyser soude ghegheven hebben Brieven aen Willem Bisschop / van hem te restitueeren t'Graeflijcheyt van Hollandt / dewelcke verbalscht waren / als meer andere dierghelijcke / ghelijck ick kan ordeelen. Nochtans Godescop met den Bist / op de selve Brieven ghesteunt hebbende / (ist dat wy de ghemeyne Chronijck-schrijvers hoorzen) heeft gantsch Hollandt gheweldelijck ingehregen / ende vijf jaeren ghehouden / door het toestoken besonderlijck van Willem Bisschop / uytghestooten hebbende Geertruyt / Wif-vrouwe van Floris den eersten / ende haren tweeden Man /

MARIS GERMANICI
PARS.

TOTIVS
HOLLANDIAE
SEPTENTRIONALIS
vulgo
WESTFRISIAE
novissima tabula.
Auct. Bath. Flor. a Berckenrode.

DE ZUYDER ZEE

1 2
Milliaria Germanica communia.

Amstelodami,
Sumptibus Henrici Hondij.

Man/ Robrecht de Wiese. Het exemplaar van dese Donatie / is aldus ghemaeckt.

IN den name des heyligen ende onverscheyden Dry-voudicheyts. *Henrick* by der goedertierenheyt Godts, Coninck. Kenlijck zy allen Kersten menschen, die nu ter tijt zijn, ende hier namaels wesen sullen. Hoe dat wy die goeden ende giften, die niet onrecht der heyligher Kercken van Vtrecht benomen zijn, van Grave *Dirck* van Hollandt ende sijne Kinderen, by tijden Heer *Adelbolts* Bisschop van Vtrecht, voor den welcken Keyser *Henrick* ende onse oude Vader Keyser *Coenraet*, ende onse Vader *Henrick* saliger gedachten, seer gelaboreert ende ghearbeyt hebben, vele strijden ende oorloghen ghevoert hebben. Ende wy, ende onse getrouwe, daer seer in gearbeyt hebben, doende daerom te verstaen, hoe dat wy die selve goeden ende giften, om remedie ende boete onser Zielen, ende onsalighen vaders *Henrick*, ende alle onser Voor-vaderen ende Voorfaten, door bede, begheerte, ende rade onser Princen ende Heeren, *Anno* Aerts-bisschop van Keulen, *Sighefrijt* Aerts-Bisschop van Ments, *Everaerd* Aerts-Bisschop van Trier, *Aelbrecht* Bisschop van Bremen, *Burghaert* Bisschop van Halverstadt, *Fredericus*, *Govert* ende *Geerit*, Hertoghen ende andere onser ghetrouwen: Ende om des trouwen dienst willen Bisschop *Willems* voorseyt, ghegheven, ende weder ghegeven hebben, ende met onser Coninlicker authotiteyt ende macht confirmeren. In Crimpen vier Mansen, op teynde des vloets Ablaes totter Merwen, van daer tot Menkemesdrecht de helft van alle dat Landt, met sijne Ambochten. Item, van die Riede byder Merwen tot Slijdrecht. Item, in die Merwede by Dordrecht, van daer in Duple, van daer in Duvelhaer, van daer in VVael, van daer weder in die Merwen tot in Dordrecht, mette nieuwer Cappellen ghemaeckt in Dordrecht aender Oost-

sijde, tot Godekems Hoef-Stadt, d'welck is by VVerckenemunde. In Holrete seven Mansen, In Valckenburgh festien viertelen. Die Kerck in Vlaedinghen metter Cappellen. *Noch alle dat Graeffschap in Hollandt met sijne Gerechten ende Ambochten daer toe hoorende.* Noch daer-endeboven, dat benefitie ende gifte dat Grave *Miroth* van den Bisschop *Adelbold* plach te houden van der Stede af, geheeten *Sigifdricht*, tot in Rives Muthem, van daer opwaerts van de West-sijde des Rhijns tot Bodegraven, van *Miroth*, *Godeso*, nae *Godeso*, *Dirck Bavenstz.*, den welcken Grave *Dirck* verdreven hadde, ende met cracht *S. Martijn* ontnomen heeft: Ghebieden daerom, dat gheene Graef oft yemant uyt des Graven naem, hem vermete macht te hebben by der Ysele ende Lecke, in die plaetsen totten twee Cloosteren behoorende, maer dat sy alleen den twee Cloosteren toehooren ende haer eyghen zijn, als daer begrepen wert in de Emuniteyten ende Vrijheden des eersten Keyfers *Otto*, die se aller eerst *S. Marijn* heeft gegeven, ende andere onse voorfaten. Ende op dat dese onse Auctoriteyt ende gifte, vast ende van stade blijven mach, hebben wy daer van dese gheschreven Letteren met onser handt selver onderteckent, ende met onsen Zeghele doen stercken. Gegeven op de feste Nonas van Mey, in 'tlaer ons Heeren, Duysent ende vierentfistich. Gedaen tot Werede.

Tot hier toe dat versierde schrift / ende oude wijbens geschichtsel / in onse Chronijcken geschreven: het welcke niemant niet en siet / die nu heeft sijn ooren ende verstandt gesuybert / dat de Monicken in haere valsche Historien het selve uyt hate ydele herffenen gheclopt hebben. Dit is 'tghene wy ghelooben / ende wy en konnen niet ghenoech verwonderen d'onbeschaemtheit dier menschen: dewelcke aldermeest daer toe ghestaen hebben / dat sy die dingen valschelijck souden versieren / die dienden tot de claerheyt ende authoziteyt der Bisschoppen te bewaren ende te bevestighen / ende die niem-

meer ghesien / noch gheschildert / noch geschreven zijn ghe-
weest. Want waerom soude den Keyser Hendrick af ghe-
nomen hebben het heel Graef-schap van Hollandt / van den
Grave / die teghen hem niet misdaen hadde / ende het selve
gegheven hebben aen desen Willem / Bisschop van Utrecht?
Ende dit bedroch heeft geroochen geweest al eer wy geboren
waren / van den ghemeynen Chronick-schryver van Hol-
landt (Wie die sy gheweest) ghelijck hy claerlijck betoont
mer dese strenge aenmerckinge ende verbeteringe / derwelcke
hy aen dit Placcaet by-voeght. Zijn woorden luyden al-
bus:

HI E R machmen mercken onrechtelijke giericheyt
Heens onedelen Bisschops, die by onrechten aenbren-
ghen ende narratie, aen den Keyser *Henrick* vervolchde,
om eens Edelen Vorsten-landt van Hollandt, daer een
Soon een recht-oor ghebleven was, daer 't landt met vollen
rechte aen quam, ende met geenderhande saecken verbeurt
en hadde. Hadde den Bisschop goet ende Edel gheweest,
hy en hadts nimmermer ghedacht, ende hadde hem met
't sijne laten ghenoege, want hy doch meer hadde dan be-
tamelijck was na Godts recht. Aldus soo willen de Geeste-
lijke Cleicken van Vtrecht segghen, dat eenen Bisschop
van Vtrecht recht hebben soude tot Oost-Vrieslandt, om
dat Bisschop *Coenraet* vercrech van Keyser *Henrick* de vier-
de, dat Graef-schap van Oost-Vrieslandt, overmidts dat
de Marck-grave *Egbert* van Sassen, die den Grave van Hol-
landt uyt Vrief-Landt gedreven hadde, hadde 't Landt
met ghewelt aen hem gebracht, ende den Grave van Hol-
landt crachtelijck benomen, als oft hijt, teghen den Rijcke
misbruyckt hadde. Nu mach een eyghelijck wel dencken,
oft de Marck-grave sijn Heerlijckhede ende Lande teghen
den Heylighen Rijcke verbeurt hadde, wat macht hadde
de Keyser daerom den Grave van Hollandt, sijn Vader-

lijke Graeffschap sonder verbeurnisse te nemen, ende ee-
nen Geestelijcken Prelaet te gheven, die recht noch reden
daer toe en hadde, sullen die Brieven van weerden wesen
die de Bisschoppen daer af hebben, soo en mach de Heylic-
heyt des rechts niet meer voortganck hebben. Het is wel
te proeven, hadden de onrechtveerdige Bisschoppen den
Edelen Keyseren rechte narratie gedaen, sy en soudens niet
geimpetreert noch verworven hebben.

Van dese stof is dit oock / twelck ghelesen wordt in den
Blasfaert der Leen-Heeren vande Kercke ende Bisschop-
pen van Utrecht; inden Blasfaert *Odilbaldi*, aen het Jaer
M. XXI.

I Tem den Graef van Hollandt is een vry Leen-Heer van
den Bisschop van Utrecht, ende hout in leen het Graef-
schap van Hollandt, ende Kenemerslandt, met de Landen,
Mansen, Waranden, Velden, Beemden, Weyden, Sla-
ven, Wateren, Water-loopen, ende Gerechten, uytgheno-
men de thienden der voorseyde Landen, ende het Water-
landt ende West-Vrieslandt, de welcke gheheelijck hoort
aen den Bisschop ende de Kercke, ende den voorseyde
Grave van Hollandt; wort ghenaeamt, ende is Marschalck
vanden Bisschop van Utrecht.

Ich en wille nochtans niet loochenen / dat het meestendeel
der goeden vande Kercke van Utrecht / soudens ghelegen heb-
ben in Hollandt / soo dat den Bisschop soude hebben kunnen
opbrengen een Heer-kracht van veertich duysent gewapen-
de Mannen ter Oozloge. Dit getuygen verscheyden Do-
natten / ende in den eersten dit naer volgende schryft / getroc-
ken uyt een ghedenckenisse van wonder groote antiquiteyt /
ende out Latijn / een Blasfaert / segghe ick / der Kercke-
lijke goederen van Utrecht / die sy meestendeel gehad heeft
in Hollandt / ontrent het jaer 866, voor de tijden des 19.
Bisschops *Odilbaldi*.

Rijckdom
vanden Bis-
schop van
Utrecht.

H I E R

H I E R B E G I N T
DE ghedenckenisse der dinghen van S. Maertens Kercke van Vtrecht, de welcke haer eertijts van de geloovighen ghegheven zijn.

In Duierstede een Kercke / genaemt Vphirica, met alle aenhanghselen / Landen / Beemden / Weyden / Wateren / oft Waterlopen / Disscherijen; Al dit; met

Het Eplandt / ghelegen by S. Maertens Kercke / rontom tusschen den Rhijn ende Leck / ende

Het Eplandt ontrent Buosinhem; dat naerder de Wlecke van Rijswich; dit is al hoozende S. Maertens Kercke

Van het voornaemde Dorp het thiende deel is S. Maertens in alle dinghen.

Ende tusschen Holanwech ende Fregher Mahulshem, oft dat ghemeppelijck ghesepdt wordt Rec, dat ist Landt van S. Maerten.

In het Wlecke van Rijswich de Kercken met de Landen toe-hoozen de selve.

In Lothe by Kercken met de Landen haer toe-hoozende / ende seben ander Mansen / uptgenomen de Continghlijcke.

Ende in Haschem het derde deel van de gheheele Wlecke / ende noch een Manse / die Hagabard heeft ghegheven.

De Wlecke Iorbem met de Kercke / ende al de gheheerhept is S. Maertens.

Oock de Wlecke Galana.

Inde Wlecke VVestrisse een Manse.

In Turre by Mansen.

Inde Wlecke Vbbron een Manse.

In Gestnipemutha twee roeden legghen te samen. Inde Wlecke S. VVile een Manse.

Inde Wlecke Halna, al het ghene dat Hartulphus daer heeft ghehad; en de Kercke met vijf Mansen.

In Lanthem een / by de Ribiere Laca.

Inde voornaemde Wlecke Turre een Manse / wle Hertulfus ghegheven heeft.

In Hespenni vier / ende de helst eens Manses.

In Lorec by Mansen.

In Rugrum gheheel S. Maertens.

In Rumpst desghelijck.

In VVercken twee Kercken met de Landen haer toe-hoozende / ende noch andere acht Mansen.

Inde Wlecke Iodichem het derde deel der Wlecke.

In Frelidore de Kercke met vier Mansen.

Bunninchem geheel aen S. Maerten.

Feedna desghelijck.

Nesshort desghelijck.

Suegon desghelijck.

In Rudinhem het vierde deel der gheheele Wlecke.

Suigna desghelijck.

Marfua desghelijck.

In Lonaralaca twee deelen der gheheele Wlecke S. Maertens.

In Merchishem desghelijck het vierde deel der gheheele Wlecke.

In het Dorp Germepi, soo vande Landen / als oock vande Weyden / ende oock in Disscherijen het vijfde deel S. Maertens.

Alsoo oock het Water Ila loopt in Woschagien ende in Weyden / ende in Disscherijen / het vijfde deel is S. Maertens.

Alsoo

Alsoo oock het water Ilsa loopt in Bosschagien
ende Wepden / ende in Disscherijen / het vijfde deel
is S. Maertens.

In Vurdin gheheel aen S. Maerten.

In Potarnem vijf Mansen.

In VValrichesichem het vijfde deel der Vlecke.

In Hermelche het vierde deel der Vlecke.

De Vlecke Gimele is eyghen S. Maertens.

In Calmere het vierde deel der gheheele Vlecke.

In Alfua twee deelen der Vlecke.

In Braacanhem desghelijckx.

In Vilishem seben Mansen.

In Marteshem twee Mansen.

In Vpwilkanhem dyp Mansen.

In Suetam desghelijckx.

In Hanatre desghelijckx.

In Holtlant vier Mansen.

In d'eerste Letthen twee.

In de tweede een.

In de derde een.

In Rodanburg vijf Mansen.

In Legiham vijf.

In Lopishem twee.

In Lippinge desghelijckx.

In VVatdinchem dyp.

In Fore desghelijckx.

In Foreburg twee.

In Forshate dyp.

In Galingham een.

In Hostepinheri een Manse.

In VVestepinheri twee.

In Gorscam dyp Mansen.

In Thiatliud , de Dochter van Aldbertus met haer
Soone Reginbertus, hebben gegeven wat sy hadden.

In Vphuson aen S. Maerten.

De Kercke / die gheseyt wordt Holtsele , met al
de aenhanghselen / aen S. Maertens.

In Masalada de gheheele Chiende aen S. Maertens.

Ende gheheel Sumonerit.

Gheheel Ostburon.

Desghelijckx de Kercke / die gheseyt wordt Val-
canaburg , met al de aenhanghselen / aen S. Maer-
tens / al ende gheheel.

In Honerathorp gheheel.

In Sunthrens vier Mansen.

In Helnere vijf.

In Vabbinghem dyp.

In Gintastrip twee.

In Dillinghem een.

In Marandi een.

In Epharadum twee.

In Elfnum twee.

In Wirthum twee.

In Masanutthon, d'erbe die Elegaiud albaer heefe
ghehadt / oft sijn besittinghe scheen te wesen / heefe
het al gegeven aen S. Maerten.

In Ler dype.

In Rufinghem dype.

In Hustingest dype.

In Litlongest dype.

In Langongest een Manse ende een half.

In Honarathorpa de helfte bande gheheele Vlecke /
al wat Erulphus ende Radulphus daer ghegeven heb-
ben / ende vooz erbe gehadt hebben.

In

In Rothulfraken de helft van de gheele Plecke
te S. Maertens / ende daer-en-boven d'Erde van
Aldburga, wat sy aldaer gehad heeft.

De Discherij / die Gerulfus heeft in d'uyterste
deel der riviere van den Rhijn / het seste deel hoort
aen S. Maerten.

In Hellem viss Mansen.

In Osbragtshem twee.

In Hollemaholte dype.

In Lux dype.

In Hoffagnem viss.

In Westagnem gheheel / upt-gesonders twee
Mansen.

In Scata twee.

In Offrithem Taglinthos het derde deel / ende ses
Mansen.

In Luisna viss.

In Warmolde dype.

In Ofrefgest.

In Polgest twee.

In Husinesgest dype.

In Osem twee.

In VVilkenhem met al d'aenhangselen S. Maer-
tens.

Desgelijcx in Burem met al d'aenhangselen.

Ende in Taglingi desgelijcx al S. Maertens.

In Brochem twee.

In Limbon de Kercke met thien Mansen.

In Northgo seven.

In Lethem al ende geheel S. Maertens / met de
Maranden ende al de bpligghende Landen.

Desgelijcx Axmeri.

Scota geheel S. Maertens.

In Haralem dype.

In Velefam geheel aen S. Maerten.

In Swattingaburim thien.

In Scranasolt thien Mansen.

Vannapin geheel aen S. Maertens.

In Hex twee.

In Bredhem dype.

In Batehem twee.

In Landei dype.

In Beinhem ses.

In VVesterburghem viss.

In Osterburchem twee.

In Brochem een.

In Cunulshem dyp.

In Godelfhem twee.

In Pischem een.

In Ganga seven.

In Guilingo geheel aen S. Maertens.

In VVindtmundum viss.

In Husidina dype.

In Lidum twee.

In Vagarafelda twee.

In Edesthorpa dype.

In Pathem twee.

In Suthulum geheel aen S. Maertens.

In Haragum dype.

In Suthrem twee.

In Blectinghen twee.

In Scoronlo vier.

In Bergum viss.

In Bemetfelda twee.

In Camthorpa een.

In Beccamburen een.

In Uranlo een.

In Texle het derde deel **S. Maertens.**

In VViron twee deelen des gheheelen Landts
S. Maertens / met de Kercken der twee Landen.

Ende in Varoth desgelijcx.

Het thierende oock der schepen / die albaer door de
stormende Tempeesten gedreven worden / ende der
bindinghe toe-behoort aen **S. Maerten** / want daer
en is gheen Col.

Oock van de Tollen / ende van de Coopman-
schap / ofte van wat zijde tot het Conincklijke deel
het recht des Princen Domeynen moet schattinghe
epfchen / de gheheele Chiende is **S. Maertens.**

Besghelijckx van het Tribuut / welck ghenaeemt
wordt Huslotho.

In VVeromeri de gheheele Disscherije.

Ende in Uteromeri d'uytspredinghe der Netten /
welck gheseyt wordt Tragal, gheheel / ende de helft
der Disscherije toe-behoort aen **S. Maerten.**

In Dalmerische de gheheele Disscherije is **S.**
Maertens.

In Gelzewaldt, in de Riviere Fennepa, de gheheele
Disscherije is **S. Maertens.**

In Amuthom seiven VVere om te visschen.

In Almere de Conincklijke Chiende van de
schattinghe / die ghenoeemt wordt Cogscult.

In Nefle de Plecke met de gheheele Disscherije.

De Chiende oock in Almere van de groote Diss-
netten / is **S. Maertens.** Maer nu die ander ne-
ghen deelen / sijn eyghen deelen van **S. Maertens.**

Maer oock een ander Disscherije inde Riviere
Fecht / is gheheel aen **S. Maertens** / met al de staen-
de Wateren / daer omtrent liggende.

Ende al de Wateren in Nistarlaca met de heel Dis-
scherije sijn **S. Maertens.**

Van VViron in Alintlo een heerlijke Manse / met
t'Landt daer men sout maeckt / sijn **S. Maertens** /
met de Slaven woonende in de selve Plecke / der
welcker namen dese sijn; Iolkrik, Hoffo, Rebbald,
Sagger, Thietmet, Redger, Redulf, Smath, Reginerd,
Saxbraht, Aldo, Ricbald, Dic, VVibald, Tibbo, Huno,
VVilfbold, Aldolf, Geldulf, Hildulf, Garbald, Garhelm,
Berto, Sagger, Inorbald, Oslef, Osbrult, Tatto, Ido;
Al wat die ghehadt hebben / dat is nu gheveec-
kent in twaelf Mansen / van welke Poppo een
heeft.

In Northanheri ses.

In Ludingem / ende

In Stene ses.

In Humido dyp.

In Eddinghen sijn dyp Mansen des Coninckx.

Ende al datter over blijft is geheel aen **S. Maer-**
tens : daer upt worden twee ende dertich Mansen
ghemaect.

In een plaetse / ghenaeemt Beostam VVestanne,
vissende twintich Mansen.

In Strude sestich ende twaelf Mansen; die ghe-
weest sijn der Heylighen Godts Martinus, Bonifa-
cius, VVillibrordus, Liudgerus, Lambertus, ende des
Heeren Coninckx.

In Bante Abbo, Aldehrasam, Trudhalf, Lindrad,
Gaibard, Siburg, Refnulf, Bulo, Forskolf, Garburg,
Sax.

Saxbaldt, ende sijn **Broeder** / die **ghehadt heeft** Thanburga. **Dese sijn S. Maertens** / met het Landt / dat sy gehad hebben in **VVimmundhem** **derchien Mansen**.

In Ellunthem twee **Mansen**.

In **VVemminghe** vijf **Mansen**.

In Landiage **dry**.

In **VVestarburghem** vier.

In **Ostarburghem** twee.

In **Beverhem** acht.

In **Lichum** **dry Mansen**.

In **Rothalnassem**, welck nu **gheseyt** wordt **Rinalburg**, **derchien Mansen** / sijn **S. Maertens**; **der erve** van **Radulfus** ende **Aldburga**, die sy aen **S. Maerten** ghegeven hebben; ende de **Mansen** ligghen **Binorranflieta**.

Maer de **Sit-steden** van **Osttedens** worden gheseyt **Bisitanslieta**, in de welke de **voornoemde** oock ghewoont hebben.

Gutha heeft in **Benorhem** ghegeven een ongetwijfde **kercke** tot recht ende heerlijkheyt vā **S. Maerten** / op sulcke **conditie** / dat naer de wijninghe der selver **kercke** / de **Chienden** souden ghegeven worden aen de **voornaemde kercke** / van de **Dlecken** die aldus ghenoomt worden /

Beverhem.

Gissehem.

Hegginhem.

Sculpuldhem.

Daer en boben sijn Slaben van den **H. Martinus** by **Felifum**, **Tetta** ende haer **Sone** / **Abbo** ende sijn **dry Dochteren** / **Belto** oock ende sijn **Suster** / ende oock **Frithefnjund** ende sijn **suster** **Armburg**, met haer **kinderkens**.

In **Tlex** alle **kercken** sijn **S. Maertens** / ende des **gheelen landts** / dat de **Coninck** hoorde / het derde deel is **S. Maertens**.

Behalven ander **Landen** die de **gheloobighen Christenen** ghegeven hebben tot sijnder **lieiden** / die al samen **onvernielt** gebleven sijn tot de tijden van **Saligher** **memozien** **OTHILBOLDVS** **Bisschop** / in wiens tijden oock was een **Priester** **Sibrant** ghe-naemt / die door des **voornoemden Bisschops** bevel / regheerde alle de **kercken** in dat selve **Eplande** **Texle**; wiens **Broeders** waren gheuaemt **Othravam**, **Linthravam**.

In **Northwalde** de **Conincklijke Chiende** gelijck in ander **plaetsen**.

Ende daer-en-boben **Accastorp** is gheheel aen **S. Maerten**.

In **Medemelake** de **Conincklijke Chiende**.

Ende ghelijck de **wactren** begrepen worden / die genaemt worden **VVinwaerflet**.

Ende oock **Fresionowick** is gheheel aen **S. Maerten** / in **Landen** / **Waranden** / **Woyden** / **Wateringen** / ende **Disscherijen**.

EYNDE DES BLAFFAERTS.

Wat hier af mach wesen / het is gelwis / dat den **Bisschop** van **Vtrecht** eertijts gehad heeft eenighe **rechten** van **Disscherijen** ende **Jachten** / **voornaemelijck** in **Zuyd-Hollandt** / ende die afghenomen zijnde van de **Graven** van **Hollandt** / ende **besonderlijck** van **Diederijck** den vierden / oorsake ghegeven hebben tot soo groote **Bozlogen** / die naemaels ghesproten sijn tusschen den **Hollanders** / ende die van **Vtrecht**. Dit betuyghen opentlijck **Hermannus Contractus**, aen het Jaer 1048. ende **baluericus** van **Novons**, een treffelijck **Schryver** van sijnen tijden / in het derde **Boeck** / cap. 19.

des Chronicken van Camerijck ende Utrecht; tot welke ich mijnen Lefter / (op dat ich hier niet meer dinghen op-hoore) goet gheacht hebbe te versenden. Ende ist dat

onse Chronicken eenighe andere redenen van soo vele op-loghen by brenghen / het zijn waachtighe bonden van tref-fende herffenen.

Wat vierde Capittel.

DE Natuere des Landts van Hollandt. Veel Wateren. Water Molens. Dijcken. Der Hollan-ders ervarentheyt om die te maecken. De Stadt Damme is van haer ghetimmert. Nutticheyt ende nootfakelijckheyt der Dijcken. Heemraden in ghestelt, Velden. Weyden. Koeyen ende Offen. Veelheyt van Melck en Boter. Venen. Duynen. Forresten. Boschagien. Ghetempertheyt des Luchts. Der Hollanders spel op het Ys. Schaetsen. Grouvelijcken vorst des Iaers 1149. Der Zee ende Rivieren vruchtbaerheyt. Lof-getuygenissen van Hollandt. Des selfs vvonderen.

DE Hoeder de Natuere / heeft in dese algemejnheyt der dinghen haer Rijck-dommen menichvuldelijck uptgedeylt. Gelijck de menschen / alsoo hebben oock de Lan-den haer verschepden gaben ende Naturen; ghelijckerwijs zy leven oft versmacht wor-den van haeren Hemel ende Lucht. Want haer goetheydt ende vuchtbaerheyt en is in onse macht niet / maer in der Natuere. Daerom is het / dat het eene Landt tot dese dinghen / het ander tot een ander gheneghen is. Hier suldy vinden Goudt / Silber / Edele Gesteenten / Wellustic-heden / ende andere dierghelijcke / die tot de Heerlijckheyt ende ghenuechten dienen; elders / costelijcke vruchten / ende meer andere gaben der Natuere / die tot den noot des Men-schelijcke Levens dienen. Wat nu aengaet Hollandt: ghe-lijck sy overvloedich is van alle dinghen / die daghelijck upt ander plaetsen aenghevoert worden / alsoo / boven haer natuerlijcke vlacken / heeft sy oock eenighe eyghen ende aen-ghewone gaben. De welke ich niet sozevuldelijck soude verhalen / ten ware ich wiste / dat ich schrybe niet soo veel booz d' Inwoonders / als booz d' uptheemsche / die de selve

gaben niet en weten.

Daer de Landts is meestendeel altijt nat / vochtich / ende Maraschachtich. Nochtans ist Dooytwaert bochtiger. De Weyden worden met Water verbult omtrent den halben Perst; dewelcke met menige Regenen ende Onwe-deren zeer vermenichvuldicht zijnde / ende de naeste Landen onder water wesende / lichtelijck in een dooy-bloedt dooy-loopen worden. Als dan worden de groote beesten / als Koeven / Offen / Perden / ende andere ten Stalle gedreven; de Weyden die nu onderwater swimmen / gheen voetsel lan-ger booyt brenghende. Want het Landt en is noch dooyre / noch te seer Water-dooyfende / maer is vochtich / ende ghe-lijck met wateren op-ghevoet; waerom het niet lichtelijck d'aentomende wateren verteert / maer is by-naer de geheele winter met de selve overdeekt. Omtrent Kerst-dach / worden de water Molens / cleyn ende groot al met vier vleughelen toe ghemaect / hier ende daer op de Ackers ghestelt / ende met bequame Winden omghedraept; welke / ten zy dooy-her verhinieren des Dooyt / al die Wateren uptstymten / ende verdyppen / oft in de gemeyne Rivieren / oft in andere Sloo-ten; met sulcke rascheyt / dat de Lenten volwasssen zijnde / de Wey-

*Wateren
des Landts
in Hollandt.*

*Water-
Molens.*

de Weyden supberber sijn / ende bequaem om wederom de Weesten t'ontfanghen ende te voeden. De Inwoonderen plegghen oock dit quaet met Dijken booz te comen. De Schryvers noteeren haere besondere erbarentheyt in die te stercken ende te stichten. Mejerus in zijn sefte Boeck der Chronijcken / gheeft haer lieden dit Lof-getuyghenisse. Ick lese, datter in het jaer 1180 Dijken gemaectt zijn gheweest van de Hollanders, die seer constich zijn in die dinghen, van de Stadt Damme tot Sluys toe, ende dat sy de Zee uyt ghefooten hebben, welcke op dien tijdt dat quartier overloopen hadde: **O**p welcken tijdt ende oorsake / de Hollanders oock haer volkeren in Vlaenderen overgesonden hebben om die te bewoonen / van welcke de vermaerde Stadt Damme / welck dan in Zee verzoncken was / sijnde de wateren uytgeputtet door de weldaet der Dijken / soude zijn ghesticht gheweest / is by een pghelijcken wel bekennt. Ende booz waer / het welvaeren van gantsch Hollandt hanght aen dese Dijken / die tegens de Zee gestelt zijn: ende met wat sozghuldicheyt daer toe ghesien is gheweest / oock met wat kosten de selve besoght sijn / betuyghen de oude hant-vesten genoschaemlijck. Onder andere / zijn eertijts ingestelt Dijkgraven ende Heemraden, ofte Heemraden, ghelijck sy ghe-naemt worden in eenighe Acten ende Placcaten / aen welke bevolen is de regeeringe ende sozghen der Dijken. Ende op dat kennelijck sy der Dijk-graven oudttheit ende heerlijckheyt / ende oock der Dijken nootsakelijckheyt / ende / die versuynt zijnde / wat groot verlies ende schade den Hollanders eertijds sy aenghetreft gheweest / ende met wat besonder maniere men die heeft gheremedieert ende verbeteret / heeft het ons beliest hier by te voegghen dit Placcaet van Floris de vijfde / het welcke / ghetrocken uyt de Registers van het Clooster van Rhijns-burgh / wy eerstelijck laten in drucke uyt gaen.

VVY Floris, Grave van Hollandt, maken bekend een yeghelijck die dese teghenwoordighe fullen sien, dat, als tot onser audientie ghedraghen was van eenighe onse geloofweerdighe Onderfaten, Edelen ende On-

edelen, dat de Mannen onser Balliuschap tusschen Schye ende Goude, hebbende Landen ende besittinghen tot ghenouchsamen opdijckinghe der voorseyde Landen ende besittingen niet ghenouchsaem, ghelijck het gemeyn welvaren des Landts nuttelijck ende vereytschende is; Wy, met ghemeynen Raedt der Wijfen, hebben hen toeghelaeten, dat onse Mannen, woonende in sulcke Ambachten, te weten, in Zevenhuysen, Bleefwijck, Rotte, in het Ambacht van Schije, in het Ambacht van Heer Alewijn van Roderisen, van Heer Arnest van Welven in Broech, in het Ambacht van Heer Gillis van Voorfchoten; en in het Ambacht geseyt Bokeldijck, henlieden souden vlijtich wesen om in tghemeyn te geven onderstandt soo met arbeyden als met costen: al hoe wel datse eygentlijck naer de Wetten des Vaderlands niet daer toe verbonden noch gehouden en zijn: Ende nu niet alleen uyt het verhalen van velen, maer uyt de claerheyt der sake bescheydlijck aenmerkende, dat door sulcke ghemeyne opdijckinghe der voorseyde, het voorseyde Landt met groote Water vloedt is overloopen, de Dijken doorbroken, ende ghescheyden zijnde, ende met ghemeynen rade der Heemraden der seven Ambachten, de welcke het geschil niet en heeft aengeracckt, en der verscheyder Edelen onses Lands: Wy, eyndelijck, absolveren van de voorseyde opdijckinghe onse voorseyde Onderfaten, wone in de voornaemde Ambachten. Die herstellende in alle recht, ende haer eerste constuyme, de welcke sy, ende haer Voor-vaders, van Ons, ende onse Voor-vaders, ghewoonlijck zijn gheweest te hebben in haer Ambachten, VVillende, dat alle de ghene, die Landen ende Besittingen hebben, ende ghewoon zijn Dijken te vermaecken van over langhe voorleden tijden, souden neerstich oplicht hebben op haer recht ende oude constuyme in

het op-dijcken: Wordt oock toe-gefeyt van de gene, die wonen in de voorseyde Ambachten, dat, ist dat yemandt het b:nde in de voorseyde Palen eenich Landt, dat eygentlijck *Polre* ghenaeamt wordt, ende op-ghedijckt is aen sulck een Landt met sijn dijcken soude willen af-segghen, te seer met arbeyt ende costen belast zijnde, alle voorseyde Mannen sullen op haer nemen de voornaemde *Polre* om te bedijcken, ende sullen bedijcken tot haer arbeyt ende costen, ghelijck het nuttich is tot het welvaeren des Landts, ende dan sal het voorseyde Landt met eygen recht aen de voorseyde Dijcken vast houden, ende toebehooren. Sy mogen oock een Dijck leggen ende vermaken, gelijk met raedt der Hēmeraden haer sal duncken profijtelijck te wesen. Wordt oock by gheveecht, dat soo de voorseyde Mannen der voornoemde Ambachten, den Dijck souden willen tr:cken, ende verlegghen tot sulcke plaetse, daer eertijds den ouden D:ck beaijckt is gheweest, oft elders, dan sullen de Mannen, aldaer woonende, den voorseyden Dijck tot haer weder nemen, ende sullen die maecken gelijk sy voor langen tijdt plegen te doen, ende dat Landt, welck ghenaeamt wordt *Wtdijck*, sal ons met vollen recht toe behooren, ende uyt dit Privilegie sal alleen ons Ambacht van Scye, profijt ende gemack wedervaren. Ghegeven in het laer M. C C. LXXXI. Op den dach der gheboorte der Salighe Maghet Maria.

Het Landt is wonderlijck *Vuchtbaer* tot *Vuchten* ende *Terwe* / hoe-wel het niet ghenoechsaem is tot het onderhouden van soo veel *Inwoonderen* / voor welke men *Saept* ende *Maept* in andere Landen/ende besonderlijck/ in *Moscovien*. Het Landt van *Hollandt* is schoon/ende vet. Niet *Bevelachtich* ofte vol *Ghewozms* / ende het is onmogelijck te seggen/hoe dat de *Slooten* van alle sijden om ghelept/ het selve *Vuchtbaer* maecken. Op dat selve / boven alderley *Creyn* / wordt voorzghelycht groote menichte van

Kennep / die seer goet is. *Schenckt* *Kape*-knollen met volle *Schuren*/van soo soeten ende aengenamen *smaeck* / dat sy zijn een soufe des *hongers*. Dese/tot in t'herre van den *Winter* bewaert / geven ons *spijse*/het sy gebraden/ofte gesoden/ als het Landt / zijnde door de *Boepen* van de conde ende voort gebonden / sluyp sijn milde handt.

De *Wepden* / de welke seer veel zijn / zijn soo *Vuchtbaer* / dat niet-tegenstaende de *Koepen*/de *Kalvers* met haer *Melck* voeden/ met *Melck* oock versaden haers *Meesters* / ende ander *Huyf*-ghesinnen. Wt de selve wordt seer goede *Boter* /ende uytnemende *excellente* *Kasen* ghemaect.

Den prijs is by naer onachtbaer/ welck vergaert wordt uyt den *Suppel* in *Hollandt*. Want onse *Inlandtsche* *Koepen* beschencken ons met *Melck* / oprechten *Nectar*, ick segghe / den alder-soetsten *dranck* / die sy alle daeghe tweemaal/ ende sommighe drymael ons gheben. Ich hebbe nochtans liever / dat yemandt met sijn ooghen/ my sprekende/ ghe-looft/alsoo overtreffen alle dinghen het gheloof. *Hollandt* brenghet voort sulchen overbloet van *Hop* / dat sommighe dencken / dat het selve den naem aen *Hollandt* soude ghegheben hebben. Nochtans in d'uytleginghe deses woordts is meerder *scherpinnichepts* als *waerhepts*.

Daer zijn oock *Venen*, ongebouwde Landen/ ende niet voort brenghende als aerde tot het onderhout des *ypers*: want uyt de *grachten* ghedolven/ ende inde *Sonne* ghelept ende verbert / gheben ons seer aengenaem *ypers*. Het schijnt datter *sulpher*/ofte pet desgelijck/ in dat selve is. Ghy en sult die niet onbequaemlijck *Turven* noemen / ist dat ghy de gedaente besiet. Maer in soo groote menichte der selver/daer is oock groot onderschepdt / naer de natuere der Landen/ uyt de welke sy gherocken worden. Want daer zijnder sommighe/ die aen den heerd ghelept / nauwelijx eenighe *blanne* ofte *ypers* ontfanghen/ ende als in steenen verherden. Dat Landt wort *Veenachtich* genaemt/ in de *Brieven* van *Floris* den vijfden / de welke wy nu hier geben.

V V Y *Floris*, *Grave* van *Hollandt*, bekennen met het inhoud van dese teghenwoordighe *Brieven*, protesterende, dat wy tot remedien der *Zielen* onser *Voorvaderen*

Coste land
en.

Goet Boter
ende Kaas.

heel Melck

Venen ende
Curs.

vaderen Graven van Hollandt, ende ist dat wy het Clooster van Rhijnsburgh by avonture eenige dingen schuldich zijn gheweestuyt Testamente, die het selve Clooster van d'onse in het uyterste achterghelaten zijn gheweest, tot der welcker aller vergeldinge, wy het selve Clooster al t'Veenrechtich Landt, dat ghemeynelijck ghenaeamt wordt Gere, gelegen in Calveslo, Alsmar, ende Vrisencop tot allodialle goederen, ende tot recht der eyghendom gheven, bevestighen; ende mildelijck aenwijzen, belovende aen het voorseyde Clooster, ende persoonen in dat selve dienende den Schepper aller dinghen, dat wy die selve Persoonen in de voorseyde goederen ende in der selver gheruuste besittinghe met alle goederen ghelegghen in alle plaetsen van Hollandt, ofte Zeelandt, die rechtveerdelijck ende VVetelijck zijn verkreghen, ende die sy nu langen tijdt beseten hebben, met rechten Tijtel der eyghendom, sullen met alle macht bevrijden, ende teghen alle quellers crachtelijck beschermen; het voorseyde Clooster met alle Persoonen der selver aennemende onder onse besondere beschuttinghe: ende beleydinge, by getuyge deser tegewoordighe Brieven. Ghegheven op den Feest-dach van Crispinus, ende Crispinianus, in het jaer onses Heeren M C C. L X X V.

Geraert van Suren leert in den Duytschen Dictionarium, ghemaecht in het jaer 1477. den welcken hy ghestelt heeft met den Tijtel van Teutonist oft Duytschen, dat de namen Venne, Broick, Hol-landt, ende Quoir, beteekenen Dochtachtighe ende Marasche plaetsen. Nochtans het woort Venne heeft eertijds beteekent alderhande Wepden; waerom oock Cojenvenen worden die Wepden ghesnoemt / in de welke de Roepen ghedreven worden / in dit Placcaet dat wy hier by voeghen.

IN den naem des Heylighen on-ghescheyden Dryvuldicheyts. Ick Aleydis van Hinnegouwe, Vooghdesse

van Hollandt, allen geloovigen Christenen die dese tegenwoordige sullen sien, eeuwige Salicheyt in den Heere. Want de memorie der menschen is broosch, ende vervalt metter tijdt, het is noodich de dingē die waerdich zijn ter ewiger memorien bewaert te vvorden, tot kennisse der toecommender menschen, met getuygenisse der Brieven over te draagen. Daerom wy oock met dit tegenwoordigh Schrift u alle verclaren, dat in onse tegenwoordicheyt getelt is d'Abdiffe ende Convent der Kercke vande salighe Maeght Maria tot Reynsburch van d'een sijde, ende Willem, gheseyt van Steenhuyse, van d'ander sijde, neerstighe beradinghe op dit stuck genomen zijnde, d'Abdiffe ende het Convent hebben besloten eene Wisselinghe te doen van eenighe Landen, te weten, die geseyt worden der Cojenvenen, ende van Ackers vijf-en-een-half Geest Landts, gelegghen tusschen Poelgeest ende Oest-geest, ende van seven Cojenvenen, gelegghen by den Poelgeestchen dijck, ende oock vandy Gemenen, die gheseyt worden Acmaden, over het Morasch van Poelgeest, de voorseyde Abdiffe ende Convent als haer allodiael goetd vryelijck toe behoorende, voor de Thienden van den voornoemden Willem van Steenhuyse, soo in groote, als in cleyne; soo in drooghe, als in vocatighe; dewelcke Thienden den selven Willem bekent wert te hebben in de Prochie van Rinsburch: ende de voorseyde Abdiffe ende Convent der voorgemelde Kercke, hebben vryelijck ende absolutelijck ghegheven aen den voornoemden VVillem, de voorschreven Landen, ghelijck gheseyt is. Welcke Landen, de selve VVillem eerstmael overghegeven zijnde in handen van Th. Soldaet, ende Heer van Theylinghe, de voorseyde Thienden, in plaetse van de Thienden die hy te vooren houde van hem ten Leen, heeft van den selven ontfanghen: ende den geseyden Heer Th. van Theylinghe, de Thienden hem alsoo van VVillem gherefigneert zijnde,

Nota.
Soldaet. Heer
recht met hier
een stuk
mael.

zijnde, heeft vrijelijck ghegeven aen de ghemelde Abdiffe ende Convent, met ons Consent ende VVille, hemselfen noch zijn nacomelinghen, gheen recht bewaert hebbende in de selve Thienden. Ende wy, 'tghene van de voorschreven Abdiffe ende Convent, van Willem van Steenhuyse, ende van den Heer van Teylinghe ghedaen is, alsoo het geyft is, voor goet ende aenghenaom houdende, onder ghetuyghenisse van de Doorluchtighe Vrouwe E. eertijds Coninginne der Romeynen. M. Gravinne van Hollandt, onse Moeder, ende R. Jonckvrouwe van Hollandt onse Moeyc, van des Vaders wege, der welcker Seghelen aen de tegenwoordighe Brieven hanghen, ende oock den Seghel ende ghetuyghenisse van Th. Heere van Teylinghe, ende veel ghelooftwaardighe, hebben ghenomen te bevestighen, ende met bewaringhe onses Segels te verstercken, gheen recht aen Ons, nochte onsen Neve, ofte onse Nacomelinghen in de voorseyde Thienden achter-houdende. Ghegheven in het laer ons Heeren, M. C. C. LVIII. op den dach van S. Mathijs den Apostel.

Ende de Doordt-Hollanders segghen noch op desen dach Vennen, die ghemeynelijck Weyden ghe-naemt worden. Ende van den naem Vennen / worden eenighe namen aen Dozpen ghegeven door gheheel Hollandt / ende voornamelijck in Rhijnlandt. Sulcke als zijn Waddinx-veen, Aerlander-veen, Koetraerl-veen, Nieuwer-veen, Vinde-veen, Waeter-veen, Auke-veen, Amstel-veen, ende meer andere: meest altemael ver-edelt met Turf-mijnen. Het schijnt oock dat Zutphen / de Dooft-stadt van Gelderlandt / haer naem soude gegeven zijn van de omliggghende Vennen, ende haer ghesteltenisse ten Oosten. De meyninghe van eenighe is / dat de Venetianen / die niet dan wateren ende Moerassen en bewoonen / hier van souden ghenaemt zijn.

Hollandt heeft seer veel sandighe Heuvelen / die wy ghemeynlijck Duynen noemen; die met Conijn-hollen doorboort ende verbeelt teghens de Zee / haer nabuerighen

ende schadelijcken vyandt / als stutselen zijn ghestelt.

Daer sijn eenighe seer lustighe Forreesten. Oock eenighe Boffchagien; van de welke d'eerste ende de vermaerste is / die by S. Graven-Daghe ghesticht is; met dicke ende seer hooge Boomen / schaduachtich / oock met veel Hertten ende wilde Dasen seer verbult. Het sijn al Eycken-boomen / die men nauwelijck elders in geheel Hollandt soude vinden. Men moet niet twijffelen / dat Hollandt eertijds / meer als heden / soude verbult zijn gheweest met meerder meenichte van Boomen ende Waranden. Want dat getuygen d'oberbliffelen der Boffchen / die noch ghesien woorden hier ende daer / ende principaelijck in Cerel: van de welke wy meer dan ghenoech ghesproken hebben in het eerste Capittel deses Boeckx: alsoo dat het niet noodich en is die kool met meer woorden te herhoken. Oock upt de Dennen / ende grondt der Water-loopen / sonderlijck in Zuyt-Hollandt / worden daghelijck by de Landt-luyden groote ende dicke Eycken getrocken; de welke / door het lange liggen in het waeter / swart gheworden / ende als yser verhardt zijn. Daer worden oock Roten ghelvonden / die door het saveur der wateren / tot den dach van heden / onverbodven zijn gebleven: op dat ick nu niet en spreke van andere dingen / de welke / ghelijck die warachtich zijn / alsoo en souden sy niet lichtelijck gheloove vinden by die ghene / welckers ooghen niet anders en gheloooven / als het gene dat sy sien. Dit is de reden dat het ghemeyne volck haer selven inbeelt / ende voorstelt / dat daer een ander Werelt is / ende menschen zijn / oft geweest zijn / die recht onder ons woonden. Sy gheben voorzwaer te kennen een groote nederlaghe der Boomen in Hollandt: ende dat dit soude eertijds gheschiet zijn / ofte door des Rhijns gheweldigen stroom / ofte door den storm der Winden / is seker. Sommighe seggen / dit ghebeurt te zijn op het jaer M. D. CCC. LX. andere wederom / op het jaer M. C. LXX, op het welck oock den mondt van den Rhijn by Leyden ghelegghen / verstoppt is: daer sijn oock eenige die seggen / het gebeurt te wesen omtrent het jaer D. CC. seggende / dat Willeboort Bischop van Utrecht / Godt herlijck soude ghebeden hebben / dat de Boffchen / de welke Mercurius / ende dierghelijcke andere Heydensche Afgoden / toe-ghe-epgent waren / ende waer in de inwoonders de selve Afgoden

Boffchagien.

Den sycke woort van de Latijnsche dictionaer ghebruykt.

x dit is / gaderen

Afgoden offeranden deden / mochten vernielt ende ter Aerden neder gelworpen worden / om dat de Heydensche superstitie daer in niet meer ghepleeght soude werden.

Hollandt heeft een soete/bequame/ende getemperde locht/maer een wepnich te windachtigh. Ick en kan gheen reden zien/ waerom dat Adrianus Iunius schrijft / dat de locht hier hart ende onbequaem is. Den Sommer is hier seer aengenaem. Men woxt niet verbyant door de groote hitte. De Winteren zijn een wepnich te hart. De condrachtighe locht begint meest altydt in het eerste van October. De Water-bloeden worden soo seer toeghebozen / datmen daer op lichtelijck kan niet schaetsen ober-baeren; ende dit is een solemneel ende seer vermaert spel der Hollandtsche Jonckheyt. Men vindt eene ghenueghelijcken bytref van Adrianus Marius, aen Ianus Secundus, geboren in den Maeghe / gheschreven/sprekende van de Hollandtsche muplen ofte schaetsen / in den welken hy haer gedaente ende gebuyck seer naetuerlijck niet beersien heeft afgheschildert. Al-hoewel dat op het Jaer M. C. XLIX. so een harden ende schrickelicken vorst is geweest / dat de Zee selver bebozen is / ende de Vogels upt de Locht op der Aerden gheballen / ende de Liederen langhs de straten door de kracht van de koude neder-gestort zijn / gelijck upt een seker geschreven Chronijck uptdrukelijck getuyghet den Edelen ende Hoogh-geleerden Ianus Doula, Heer van Noortwijck. De Zee / welke aen den kant van Hollant spoelt / en is niet onbruchtbaer. Daer worden met groote menichte in ghevanghen / Cabeljan / Schelvis / Schollen / Tonghen / Terboot / Oesters / ende diergelijcke Dissen meer / hier te veel om te verhalen. De Bivieren zijn hier seer claer ende soet. Hier in worden Salmon / Snoucken / Steur / Post / Elst / ende dierghelijcke meer / van goeden ende aengenamen smaech / ghevanghen. In Hollant is oock een menichte van Voghelen: onder andere zijnder Duppen / Neeuwen / Centvogels / ende veel andere: So dat het buyten alle twijffel is / dat de Hollanders / het merck van gheheel Nederlant / ende / gelijck als den aber van alle vruchtbaerheyt / besitten; ende niet alleen van vruchtbaerheyt / maer van wellusten / ende alderhande gheachten. Door dien het gheele lant / ofte met Blom-telende Weyden / oft Daep-landen / oft Boomen / oft Bos-

schen / oft Bivieren / ende alderhande soet-stroomende wateren verciert ende beset is / so dat de Besitters ende Egeghenaers van dit Landt niet anders als een Paradys oft Lust hof schijnen te besitten. Het en sal niet buyren wrooost wesen / het soet ende sekerpsuimich beersken van den doozluchtigen / ende noyt genoegh gepresen Iosephus Scaliger, hier by te boeghen / in het welke de miraculen oft wonderen van Hollant seer constich afgemaelt worden.

HOLLANDIAE MIRACULA.

Ignorata tua referam Miracula terrae;
 Doula, peregrinis non habitura fident.
 Omnia lanitium hic lassat textrina Minerva;
 Lanigeros tamen hinc scimus abesse greges.
 Non capiunt operas fabriles opida vestra.
 Nulla fabris tamen haec ligna ministrat humus.
 Horrea triticea rumpunt hic frugis acervi.
 Pascuus hic tamen est, non Cerealis ager.
 Hic numerosa meri stipantur dolia cellis.
 Quae vinera colat nulla purator habet.

Oock niet sonder reden kan het selve Lof-ghetuyghenisse van Hollandt gheseyt worden / het welken een sijn Vaderlandt toegheschreven heeft / ende van ons tot dese gedaente verciert ende verandert is.

NEDERLANDT is des Werelts RINCK,
 En deses RINCKS PEEREL is
 HOLLANDT.
 NEDERLANDT is des Werelts OOGHE,
 En deses OOGHES APPEL is
 HOLLANDT.

B NEDER-

Dit is een soete van houtte schoenen / onder een pier een wepnich sekerlyck hebende.

NEDERLANDT is des Werelts BOSCH, NEDERLANDT is des Werelts HEMEL;

En deses BOSCH CEDER is

H O L L A N D T.

En deses HEMELS SONNE is

H O L L A N D T.

NEDERLANDT is des Werelts LVST-HOF, NEDERLANDT is des Werelts CONINGINNE;

En deses LVST-HOFS WELLVST is

H O L L A N D T.

En deses CONINGINNES CROONE is

H O L L A N D T.

Dat vijfde Capittel.

DEr Hollanders vernuft. Geleerde Mannen, Vermaerde Graveerders ende Schilders. Eerste eenvoudicheyt. *Erasmi* oordeel vande Hollanders. Der Invoonderen neersticheyt. Der Vrouwen ende Mannen oeffeninghen ende costuymen. Liefde des vryheys ende gevins. Schoonheyt der Straten, Huysen, ende Huystraets blinckende schoonheyt ende suyverheyt. Lantbouvinghe. De Haringhvangh. Van vvien de maniere van die te fouten is gevonden, ende hoe veel men die in weerde gehouden heeft. Coophandel. Schipvaerden naer Europa, Asia, Africa, ende America. Compagnijen van Oost ende West-Indien. Den Sentbrief van *Aloysius Mariannus* vanden Lof der Hollanders.

Gelijckertwijs het Doelcript ende de Wijnen upt d'edelheyt der aerde geprefen worden; de Wijn/ gelijkmen sept/van Chassum/ ende het Doelcript van Phiasin m, also oock de menschelijcke vernuften. Want hoe wel men aen onse ziele/ van buyten komende in de Berghe ende Kerker onses Lichaems/ niet toedoen oft afdoen en kan tot de dencht ende haere gaben/ nochtans is sy so vast met dien ghebonden/ dat sy oock verandert woxt met haer bercoerten ende passien/ met welke het somtijts ghequollen woxt. Ende dat het dooz die uptwendicheiden niet een wepnich becochten en woxt/ is ons de daghelijckse eerbaretheit tot getuyge. Gelijck Pollant heeft een blijde/ getemperde lucht/ ende die lichtelick balt/ also heeft sy oock

veer vermaerde vernuften ende verstanden/ die met den hemel wel ober een comen/ van de welke ick in het naerbolghende sal spreken/ sal oock de vlesken ende stremen uptsonderen. Want daer en is gheen so schoon lichaem/ in het welke men niet en siet eenige clepne plecke. Ende naer mijn meyninge die en dwaelen niet een wepnich/ die plagen verkeerdelijck te oordeelen van alle in het ghemeyn upt eens menschens leven ende boose manieren. Want elck Pattens hebben haer besondere verstanden alst ghehoont/ hoe wel eenighe connen ghesien worden in soetheit/ oft vernustheits vermaerder. Also is den Wijnen Anacharis ghebozen by de onderstandige Schyten: ende den onsinighen Meletides by die wijse ende hoofsichtige Atheniensen. Ende hoopwaer/ naer dat de Geleertheyt wederom in s'licht gecomen is/ die dooz

door verſprijnghe der oude tijden als begraven weseude/ tot dese Maestreyt ende Doogh waerwichtigheyt ghewassen is/ daer en is in geen plaetse meerder voortgangh der gheleerde Mannen gheweest/ als in Hollandt. Ick en gebe hier niet toe de bleynghe ofte den nyde: der welcker deelen ick verre van my doen. Want wat deel der Wetenschap isser in de Werelt/ dat de Hollanders niet haer gulde ende onsterffelijcke schriften niet ombreest en hebben? Wat Disciplijne hander genoemt worden/ de welke dese verstanden niet verlicht en hebben? Dit sprekken so veel Godlijcke achterghelaten schriften der zielen/ die sonder twijffel met haer Auctheuren nu gestelt zijn in des wits der eeuwichheyt. Dit sprekken so veel voortreffelijke Theologen/ geleerde in de Rechten ende Medecijnen; so veel Philosophen/ Distoyschrijvers ende Poeten/ die haer ghelijken niet en hebben; soo veel welsprekende ende wel-geordeneerde Orateurs. Ick swijghe soo veel gheleerde vande alder-bermaerste Consten/ sonderlinge der Snijdinghe ende Schilderije: van de welke die haer oeffenen ontrent de lichamen/ dese ontrent de schaduwen der dinghen. Want die Consten/ ten sy dat het verstant daer by geboeght wort/ ende die Weerssen-Const/ die haer so verre ende wijt uytspreyt/ als van haer gheest ende ziele verlaten zijnde/ vallen teemael gelijc als ter aerden.

Hollanders
eertijds een
nen spot den
Hollander
om haer
grootte een-
boudicheyt.

Ende ober eenige hondert Jaeren zijn al de Hollanders/ door d'eenboudicheyt der zinnen ende der oeffeninghe/ haeren Nabueren eenen spot ende geck gheweest. Waren nochtans eerbaere ende goetdertige menschen; sulcke/ als de Poeten versieren de Wozghers geweest te zijn van die eerste gulde eeuw. Ick sal tot dese saecke hier by schrijven het gene van het verstant der Hollanders/ aen het spreek-woort/ BATAVIERSCHE OORE, den grooten ende hooghgheleerden Desiderius Erasmus ghebozen van Rotterdam, nootert. Het comt over een rusticken eenige geleerden, segghet hy/ niet tegenstaende eenige onsekerre meyningen, dat het Eylant, te weten/ BATAVIA, van welke Tacitus spreeckt, is het selve, welke sy nu Hollandt noemen; Een Lant my altijt seer te prijsen ende te eeren, als in het welke ick ghebooren ben: Ende Godt gave dat wy dat selve landt mochten wesen soo seer tot vercijsel, als het ons niet en berouwt.

Want dat **Martialis** dat volc blameert van ongeschicktheydt, ofte dat en gaet ons niet aen, ofte ick dencke dat tot lof te keeren. Want wat volck en is certijts niet grover ende ongeschickter geweest? Ofte wanneer hebben de Romeynen lofweerdiger geweest, als doen sy geen Consten en hadden, behalven de Landtbouwinghe ende den Krijchshandel? Ist datter eenighe dinghen t'ander tijden teghen de BATAVIERS geseyt zijn, ende yemant meynde dat die selve toe hooren tot de maniere des levens van dese tijden, wat grooter lof van Hollandt sondemen kunnen geven, als datmen soude segghen eenen schroom te hebben vande jockerijen van **Martialis**/ dewelcke by oock boofsheyt noemt?

Ende kortz daer naer boeght hy by: Ist dat ghy de costuymen des huys aensiet, daer en is geen Natic tot de bekeftheyt, ende goedertietenheyt meer gheneghen, daer min wreetheyt soude wesen. De natuere is eenboudich/ ende vremdt van bedriegherijen ende alle gheveynstheyt/ tot geen groote mildaden ghenegen, alleen een weynich te seer gheneghen tot wellust, ende besonderlijk der maeltijden. Der welcker dinghen ick meyne d'oorfaecke te wesen, de groote overvloedicheyt aller dinghen met welke de begeerlickheyt des wellusts geterghet wort: ende dat eenideels door de gelegentheyt der toevoringen, de welke niet alleen en beut de gaten van de twee edelste waterstroomen der Mase ende des Rhijns, maer oock, dat het eenideels aen de Zee gelegen is: eenideels oock door de natuerlijke overvloedicheyt des Lants, als dat over al met Schipdragende ende Vischrijcke Revieren doorvloeyt, ende met overvloedighe Weyden vruchtbaer is. Daer en boven de maraschen ende foreesten toefschicken ende uytreycken een ontallicke menichte van Voghels. Dit is de reden dat sy loochenen, datmen soude conuen vinden een

E 2

ander

ander lant 'twelck in sulck een spatie soo veel steden begriipt, van middelmatighe grootte, maer ongheloovelijcke cierlickheyt endeschoonheyt. De Facteurs ende Coopluuyden die het meeste-deel des V Verelts door gereyft hebben, gheven den prijs in het cieraet des huysraets aen Hollandt alleen. Daer en is geen natie die meerder getal heeft van machichlick geleerde Mannen. Ende datter niet veel en comen tot d'uytmemende geleertheyt, principelijck der ouder, der eden is, ofte, d'overdaet des levens, ofte, dat by haer-lieden voor meerder cere gherekent wort een volcomen oprechticheyt der zeden, als een uytmemende gheleerthe yt. VWant dat haer gheen verstant en ghebreeckt, is door veel bewijsredenen kennelijck: hoe wel het my middelmatig geworden is, op dat ick niet en segge cleyn, gelijk meer andere dingen. **Dus berre Erasmus van zijnen tijd / ende goede trouwe.**

Voortwaer / de Hollanders / hoe sy eertijts eendvoudigher waren / hoe sy heden in erbaretheit / in vlijtsheyt / ende in cloeckheyt om alle dinghen uyt te richten / in behendicheyt / ende wijsheyt alle andere Natien verre te hoven gaen ende o- bertreffen: als sy dooz den Coop- handel / 'twelck sy niet alleen met haer Nabieren / maer met de alderbeste gheleghen Natien / plegen te drijven / dagelichy / als dooz wetsteenen / ghescherpt worden. Want also placht het te wesen / dat wy de manieren der menschen aennemen / met welke wy dicsmaels verkeerren. Hoe wel de Voort- Hollanders stantvastiger zyn in haer oude manieren / cleedinge / costummen / ende sprake: also dat het schijnt / dat die Hollandtsehe eenvoudichheyt ende supberheyt der zeden / de welke sy nu Voerachticheyt ende ongheschichticheyt noemen / haer leste voetstapen in die plaetse gestelt heeft.

De Voort-
waer-
leer-

De Vrouwen worden baven alle andere gheprezen om haer oprechticheyt / supberheyt / ende neersticheyt in het huyswerck. De Maechden zyn zedich ende oprecht. Ist dat ghy die hoozt spreken / ghy sult seggen / dat het Syrenes zyn: soo begallich ende met sulcke een gratie stellen sy haer stemmen / ende handelen soetelijck. Sommighe brengen

gantsehe dagen om / met het continueel verhael van Dorlogen / ende van gewichtige ende groote saken. Een familieer ende aengeboren quaet deses geslachtet.

De Mans zijn sterck / cloeck van leden / ende / om soo te spreken / ghenoechsaem om alle andere te verdragen. De lichamen zijn groot. Den geest is wacker ende lichtsinlich. Zijn snel van verstande om alle dingen te begriipen. Zijn eben haestich tot vrede ende oozloge. Sy beminnen soo seer de vryheyt / dat sy die niet eerder en verliesen / als met het leven. Dit heeft den Coninck van Spangien / Philips wel geleert met dese Inlandtsehe beroerten: met den welcken sy over soo veel jaren mannelich strijden / om die selve te bewaren. Die haer optijgen rebellie / doen ongelijck hare oprechticheyt. Want sy / van natuere geneghen tot stilheyt ende vrede sijnde / bedwonghen zyn gheweest tot de oozloghe met de andere Bondt-ghenoten / meer dooz d'Inquisitie / ende onghesoorde tyrannie / als dooz haer eyghen wille. Dat meer is / sy oobertreffen alle andere Natien in de dienstighe onderdanicheyt tot haer Princen ende Wettelijcke Overheyt. Sy zijn groot van herten / stantvastich ende volherdich in het dooznemen / die sy eenmael gheresolbeert hebben. Voortwaer / sy en konnen nauwelichy / jae geensins van het selve afghetrocken worden. Sy en verlaten niet lichtelich de oude Religie die sy van hare Ouders ontfangen hebben. Sy en zyn niet so seer begeerich tot eere ende hoochheyt / als tot ghewin. Ghy sult sien niet alleen groote ende houwbare Dochters / maer oock heel cleyne Meyskens o- ver al hooz-sitten met haer leckernye om die te vercoopen. Also suppen sy met haer Moeders melck / de begeerlichheyt tot het gewin. Sy worden hoven andere geprezen in soberheyt. Daer en is nauwelichs eenich Vorger / die hooz sijn huyt gesin een gheheele Offe oft een halbe Offe niet alle jaren en Gaet / van 't welck een deel in de schoozsteen hanghen om bez. vocht te worden / het ander deel gesont zijnde / sy leg- gent ind e Cuppen tot pzoobie des Winters. Dochters op Feest- d-agen ende in die daghen / die sy Wastel-abondt noemen / her- yden sy leckere ende groote maeltiden om te vanden queteren? **Det d'ancle aenbangen sy principelijck die selve. Det en is nu 't licht om te sprecken / oft sy dooz de locht tot dien geneycht sijn / oft dooz d'overuloedicheyt des selven.**

De Man-
nen

Richer van
Dorlogen
want
Lant.

Gesont
geroocht
bierich
in
Hollant.

De gebueren versamelen oock somtijts om met malcanderen te banqueteren. Want de Hollandische Steden worden ghebeyt in vier oft in meer deelen / ende die wederom in haer By-gebueren. Ende ist dat pemant in de selve Buerte een Duyts koopt/ oft Duylost houdt/ oft sterft/ men moet eenighe somme gelts betalen aen den Schout / oft Oberste/ die sy Heer vande Buerte noemen. De welke somme/ als sy eenichsins vergroot is / dat is omtrent alle byer Jaeren / sy plegghen te versmeeren/ende met byassen ober te byenghen eenige daghen. Die daghen noemen sy in haer Tale / Hoven. Alle Bozghers/ so rijcke als arme/ zyn so ghenegghen tot de reynicheyt ende ruyfcheyt / dat sy in desen deele met niemant en zyn te vergheylcken. De gemeyne straten / ja die aldermeest ghebanteert worden / zyn hier alsoo supber/ als in andere Landen de Duytsen. Want die straten en zyn niet effen/ zynde op den richt- snoer gepast / maer zyn een wepnich nederwaerts gaende van een zijde, op dat sy niet strachtich oft waterich souden worden / als sy het nederballen des waters niet en hadden. De Duytsen zyn heel claer ende excellent. Den Duystraet en is niet alleen niet ende ruyfch / maer dooz haer licht gheeft het claerheyt / ghelijck het gout. Also geest het stralen uyt hem. De ghebypckelichste dinghen / oock de versmaetste / met welke d'onreynicheyden des Duyts ghehandelt worden / zyn aldermeest ghereynicht. Sy hebben lieber dat den Heert luchtich ende claer sy/ als dooz den roock donckerachtich. Veel twyffelen niet sonder reden / welke ghy vande twee soude booz setten. De meeste sozge is der balcken ende trappen. Dese en machmen niet opclimmen/ het en sy de schoenen uytgetrocken zynde ; ende my gedenckt gelesen te hebben in de heylige plaetse der Heydenen/ dat het selbe gedaen is gheweest. Ist dat pemant die selbe een wepnich met den slijcke wylt maect / worden besonderlyck de Vrouwen / seer verstoozt. Der Boeren Wooninghen ende Stallen zyn hier om haer schoonheyt ende supberheyt een meerder lust om t'aenschouwen / als elders andere tinnezagien/ met groote eerlichheyt verriert.

Sommighe van die / bouwen het Lant/ ende weyden de Koepen ; van welke men maect een seer groote menichste van de alderbeste Boter ende Kaes. Sommighe delven Curben uyt de Venen ; die niet alleen in Hollandt / maer

Goote
wepnich
der Holland-
ers.

oock in alle andere Nabuerighe Landen / seer begeert worden. Een deel der Inwoonderen die arm zyn/ arbeeden tot den Haringh-banch. Dese Haringen/ het inghewant uytgetrocken zynde / worden met groote menichte alle Jaeren in Tonnen ghesouten. De Dissen zyn by naer so groot als een handt. Dit is den meesten gront van den Hollantschen ryckdom. Het is ongheleedelijck te segghen/ hoe veel duyfsenden menschen hier by leven : want boven de Dissen selve / der welcher ghetal men qualijck soude konnen binden/ oock die de Vaten ende de Tonnen verbinden / ende die de Scheyen maecten/ende die andere werken doen/ hier toe noodich / crijghen een groot ghewin. Ende den eersten vande Nederlanders / die dese maniere ghevonden heeft van Haringhen te souten/ is gheweest Guilhelmus Bueckeldius , een Dissen van grooten naem ; die in het Jaer onser Verlossinghe 1347. ghestorven is tot Bierblijet. Carel den V. Keyser / heeft so seer geacht deses Mans vont/ dat sy in het Jaer 1556. tot Bierblijet met zyn Duster Maria, Coninginne van Hongaryen aen ghekomen zynde / ende het Graff ghesien hebbende / heeft alle salicheyt de ziele ghewenscht. Daer is een fraey Lof dicht van den ghesouten Haringh ; dat van eenen Laurens. in voozleden tyden ghemact zynde / ende op een hangende berdeken gheschreyen zynde/ gelesen wozt tot LEYDEN, in de Anatomie.

Van dese
Haringh-
banch.

L O F - D I C H T
Van den
PEKEL-HARING.

S Oogy wilt een goe BEWARING,
Neemt een schoonen PEKEL-HARING,
Swaer, en nietemin van schick,
En van rugge blaeuw en dick.
Dees die sult gy dus bereyden :
'Thoofte en smacht van 'lijve scheyden,
'Tvel af-trecken om end' om,
Reynigen van 't vuyle grom.

E 3

Dan

Dan soo moogt gy hier vari eten,
 Racuw, oft in het vier ghesmeten;
 Neemt daer toe Ajuyn, en noch
 Boere broot van swarte rogh:
 Dit, des avonds inghenomen
 Eer gy tot de slaep sult komen,
 Is een trefflick Medicijn
 Nae den dronck van Bier en Wijn.
 'Tsal uw 's Princen dweyl verstrecken,
 'Tsal een nieuwen dorst verwecken,
 Tot het hayr (jae!) vanden bondt,
 'Tsal u maecten heel ghesondt.

Schoon u had den dronck verslagen
 Datmen u te bed moest dragen:
 Dese Panace geneest,
 En verquickt al uwen geest.
 Dan soo sie ick u weer gapen,
 Dan soo sie ick u recht-schapen
 Weer bestoven, en genoght
 Scheppen in de oude vocht.

Noch ist anders van vermogen,
 'tKan die sincking gantsch verdrogen
 Die daer vallen als een korst
 VVt het hoeft tot op de borst:

Soo daer zijn verhdlen winden,
 En geen raed en is te vinden;
 Door dees middel (zijt gbetroof)
 VVorden sy vvel licht geloof.
 Iae't verdouwt de oude spijsen,
 'tKan de waterlosing wijzen,
 En voort-porren: ja eet-lang
 Helpen aen goe camergang.

Dit, als Medicijn genomen,
 Is van L A V R E N S eerst gekomen;
 By hem in Latijn gedicht,
 En by ons in Duyts verlicht.

Maer ick keere wederom tot mijn propoost / van het
 welke ick asghegaen ben. Vele rijke ende machtighe In-
 woonders van Hollandt / hebben hare middelen niet we-
 nich vermeerbert / ende vermeerderen de selve noch dagelijck
 dooz haer nabigatien in verre gelegghen Landen. Het is een
 oprecht Schip-varende volck / ende hier dooz is het niet al-
 leen eertijts vermaert geweest / maer oock hedensdaechs seer
 beroemt / welckes Coopmanschap het verdbendeel van de
 Werelt niet en begrijpt. Sy stellen ghemepnelijck eenighe
 Compagnyen in / ende sy brengen also op haer eygen kostent
 eenighe voortreffelijke Oorloch schepen inde Zee; van de
 welke sommige naer Noort-wegen ende Groenlandt / an-
 dere naer Spanckrijck / Engellant / Italten / Hispanien / en-
 de meest alle de Landtschappen van Europa / Asia / Africa /
 ende America haer begeben. Sommige Schepen / werden
 van particuliere personen / tegen den algemeynen Ouyndt /
 op hope van buyt ende profijt vooz 't Vaderlant / toegerust.
 Onder dewelcke wel de voozmaemste ende vermaerste zijn
 De Schip-vaerden naer Oost ende West-Indien; waer
 dooz seer groote ende lange vooz desen onbekenden rijckdom-
 men / Peeren / Gout / Silber / Wser / ende andere diergelijcke
 schatten / upt die Landen / in Hollandt met groote menichte /
 voozgebracht werden. De compagnyen van Oost-Indien
 heeft nu langgen tijt gheslozeert. Wy hebben mede goe-
 de hope vande West-Indische Compagnie: want aenghe-
 sien de Silber Plote vande Spangiaerts nu van haer ober-
 wonnen ende ghekrege is / aengesien sy oock Fernambock
 een treffelijke Stadt van West-Indien inghenomen heb-
 ben / so is daer dooz sulcken middel een seker pas ende baene
 geopent tot dat Landt. Ende hier upt comt vooz / de groo-
 te menichte van gelt ende macht der Hollanders / ende hier
 dooz is haren naem ende grootheyt dooz de gheheele Werelt
 vermaert. Alsoo zijn sy tot dese groote heerlichheyt op-
 gecomen. Ich soude de Hollanders op dese plaetse onghel-
 ick

Ijck doen/ ten ware ick den brief hier by boeghde / de welcke Aloyfius Marlianus, een Doctoor der Medecijne van Medaenen / aen Hieronymum Bufidiano, vande booztreffelijchheit deses Landts/ ende de maniere der Inwoonderen/ seer treffelijck geschreven heeft. Het soude onnoedich wesen den gheheelen brief hier upt te schrijven : wy sullen alleen die dinghen daer upt picken / de welcke Hollandt eghentlijck aengaen.

A L O Y S I V S M A R L I A N V S,
wenscht aen Hieronymum Bufidiano, Prooft van
Arnhem, veel gelucks ende salicheyt.

I Ck en kan my over Hollandt niet genoech verwonderen; het sy over de nieuwicheyt der dinghen, ofte schoonheyt, ofte aller dinghen gheluck. Want wat isser meer nieuws, als de Zee te zien met de Landen strijden? ende de Landen tegen de Zee bevrijt ende victorius alleen met eenen schilt van gevlochten ende gheknopt stroy? Wat ist de Winden te sien, als sy gedraeyt worden met haer geblaes, dagelicks met de wateren vechtende, ende daer sy willen, de wateren drijvende? Wat kander ten lesten wonderlicker ghesien worden, als inden Winter het geheel Eylant te sien met eenen vorst toeghevrosen? hier ende daer over ende weder groote menichte van Mans, Vrouwen, Kinderen, met wat ick en weet eenige ysere voeten sof nellijck drijven, dat ghy sour meynen datter veel *Icari* ende *Dodali* vliegen? Ende het laer wederkomende, ende de Lente verschijnende, wat isser schoonder als dat Eylant is? wat groender? wat meer begaeft? wat meer bloeyende? De Winden met haer gebles brengen aen alle kanten gelijc als eenen reuck van Balsen, sy hebben Beemden, Weyden, Boffchen, Velden: de Beemden, ende Weyden, houden groote menichte der Wey-beesten; de wilde Gedierten, de Boffchen; de blijde ende overvloedige Vruchten, der Velden, Het gesanck van alderhande Vogels,

vervult aen alle kanten de Lucht. Want het overvloeyt in alle soorten van Vogels die d'Aerde baert, ofte die het Water voedt. Dit geluckich Eylant, als men tot de Steden ghecomen is, verthoont haer voor ooghen, sulck een schoonheyt, dat het wel daer te vinden is, ende by avontuere is de alderbeste Herberghe. Den Deur-waerder verbiet, datmen niet onreyns in en brenge, den inganck met sant bespreyt zijnde. Van binnen zijn alle dinghen ten hoochsten schoon. De mueren worden becleet met houten plancken, die van natuere de vloeden der Zee verghelijcken. Daer is seer veel Huysraets; oock veel Silvers, Kopers, Metaels, ende geschilderde Tapijtwerck. Het Lijnwaet, overtreft in witheyt, het sneeuw, meer als men soude komen segghen. Wildy dat ick met een woort spreekte de schoonheyt aller dinghen? daer en is gheen plaetse om te spouwen. Daerom hebbe ick dickmaels by my selven gedacht, wesende in dat Eylant, dat dese oude wijves fabel daer geboren was: Alffer twee vrienden t'samen op een avont aten, in sulcke een geschilderde plaetse, dat het onbetamelick schein eenich cleyn boecxken der selve met het speucksel vuyl te maken, soude in zijns medegheselles aensicht, (de natuere misschien dromende als sy dat maecte) uyt gespogen hebben. Waer op den anderen vertoornt zijnde, soude gheantwoort hebben, **Dergeeft my / Dziend / daer en is in dese plaetse booz mijn oogen niet leelijcker te gemaect gheweest als u aengesicht.** Voorders, daer en is niet in eenige plaetse costelijcker, van het ghene dat het menschelick leven niet soude behooren te derven, als daer. Het is te verwonderen; al het ghene dat dit gheluckich Eylant baert, is so schoon, datmen soude duncken dat het voortgebracht ware vande moeder *Venus*. O goeden Godt! wat Mannen, wat Vrouwen, wat Peerden, wat andere Wey-beesten baert het? Noch meer is te verwonderen het gheluck deses
Lants,

Dit houte
is waerlijck
seer ghe-
maect.

En fabel
wel te pro-
voeft.

Lants, want hier wort by gevoeght dat een soo groote menichte van Schepen maect sulck een overvloedige fortuyn, dat het Eylandt by naer soude gheseyt worden te wesen de Moeder vande Duytsche, Britaensche, ende Fransche Zee. welcke Schepen het Landt gebruyckt tot geduerige Coopmanschap met alle Natien. Daer en boven daer is sulck een Neeringe van het VVolle-werck, dat yemant soude kunnen twijfelen, oft dit Eylandt toege-eygent is aen *Minerva* oft aen *Venus*. Daer is oock kostelijck Lijnwaet ende Doeck, dat meer geacht wort als die van *Ochemenium*. Ende op dat de Zee niet en soude schijnen te wijcken vande liberaelheyt der Aerden, die is soo vol Visschen, dat de BATAVIERS

met visschen meer Silvers ende Gouds krijgen, als de andere kunnen uyt de Aerde graven met haren grooten arbeeyt. Ende, gelijk de Poeten seggen, dit treffelick Eylandt der BATAVIERS is een *Dedalia*. Ende hadde het eertijts in sulck een gedaente geweest, het soude groote stoffe gegeven hebben tot fabelen. Daer souden voor-seker gheswoont hebben *Gnido Papho*, ende *Venus Cythera*, achterlatende *Cyprus*. Maer waer hene worde ick gedreven? wat rase ick? Ick verthoone tot Athenen eenen Nacht-uyl, als ick u afmale Nederlandt, ende het Eylant der BATAVIERS!

Wat seste Capittel.

VAn het Wapen van Hollandt. Verscheyden gissinghen waer uyt het zijnen eersten oorspronck mach ghenomen hebben.

Leeuw
in Wapen
der Neder-
landtsche
Provincien.

Bestendeel al de Provincien van Nederlandt hebben den Leeuw in haer Wapenen. Moghelijck om dat sy verschelijcken de ghebaente eens Leews in haer ghestaltenisse/ ghelijck de Beschijvers des Herdtrijcks waernemen ende observeren. Zabande verthoont een ver gulden Leeuw/ weynich opclinnende met zyn voozste pooten/ op eenen swarten schild. By die van Lutsenburgh sult ghy vinden een purperen lichaem eens Leews; welck nochtans gheleest wort met vier blaetwe balcken dwers ghelept. Vlaenderen ende Hinnegouwe thoonen eenen swarten Leeuw/ in eenen gouden Schildt ende Velt. Daer Gelre heeft dien selven vergult in een purpuren Schildt/ ende een weynich opgherecht. Die van Ramen hebben het selve Wapen/ als de Vlaminghen/ maer hier is het

hoof des Leews ghecroont met een goude Croons. In Zeelandt den Leeuw staent in het midden der wateren/ ende strjdt met de baren. Waer Hollandt verthoont den selven root in eenen gulden gront ofte veldt/ gelijk sy nu spreken/ met een uytstekende tonge van peersch coleur. Pontus Heuterus meent/ dat dit wapen sy gekomen vande oerwonnene Palestijnen. Dit en kan pelder ende ongeschickes gheseyt worden als dit is. Want die Oostersche Volckeren schromen so seer van de figuren der Gedierten/ dat sy oock die hebben teenmael verworpen/ met dewelcke de Teekenen des Hemels plaecten gemachelijck inde Clooten beteekent ende verthoont te worden. In der welker stede sy schryben in de Veldt-teekenen cleyns verwerrede linnen/ ende sentige treffeliche spreucken/ of hoyle en verstandighe spreek-woorden/ om die tonderscheppen. Dat den Leeuw van den welken Hollandt tegenwoordich heest/ soude oorspronck geweest hebben het Wapen der Coningen van Prance sult.

gick / woer verhaelt van Hunibaldus. Ende het en schijnt niet ongherijnt te wesen / ist dat wy stellen / dat de Conin-
ghen van Franckrijck / die eertijds voorszelden ende sonder aen dese Provincie haer Landt-heeren / ende naermaels gheseyt worden het Graeffschap opgerecht te hebben / sou-
den haer eyghen Wapen ghegheven hebben aen den eersten Grabe. Het can wesen dat het soude oock voortghecomen hebben van die van Aquitanien / ist dat het waerachtich is /
e'ghene onse Chronycken vastelijck toefegghen / dat Die-
derijck / den eersten Grabe van Hollant / soude gheweest hebben den soone van Sigobertus Prince van Aquitanien. Want het is ghenoech kennelijck dat die van Aquitanien noch hedendaechs schilderen eenen Leeuw alleen. Ende voortwaer dat dit Waepen sy voortghebracht van de Fran-
copen door die van Aquitanien tot de Graven van Hollandt verklaert Jan van Lepden in het vi. boeck vi. cap. in dit Geslacht-register / het welke ick nochtans nu niet sekerlijck en ondersoecke. Diederijck, seyt hy / Grave van Hollant, heeft gewapent geweest met eenen vergulden schilt, in het welck heeft gheschildert gheweest een beelt eens Leeuws van roode verwe. Desen Schilt dan heeft den Schilt gheweest sijns Vaders Sigisberti, Soons van Naufredus, Soons van Enghelrinus, Soons van Theodoricus, Soons van Lotharius, Soons van Theodoricus, Hartoch van Aquitanien, die Soone was van Chilpericus, Conick van Vranckrijck, ghelijck het blijktt inde gedaente des Booms deses boeckx. Ende om dat Pipinus, Coninck van Vranckrijck Vader van Carel den Grooten, hadde gheheel Vranckrijck hem onderdanich gemaect, daerom heeft hy gedragen d'oprechte Wapenen van Vranckrijck, ende en heeft niet toeghelacten dat eenighe Kercke (Landt) hoe machtich die soude moghen wesen, voort aen soude draghen de Wapenen van Vranckrijck, behalven die voort-gheteelt waren van sijnen lendenen. Maer desen Coninck Pipinus heeft ghegheven aen den voornaemden Diederijck, Hartoch van Aquitanien, besondere Wapenen, te weten, een gulden Schilt, ende daer in een rooden Leeuw, met een blauwe tonghe ende klauwen. Ende om dat hy sijnen oorspronck heeft van Diederijck, Hartoch van Aquitanien, daerom heeft hy mede de selve Wapenen ghevoert. **Gulhelmus** Deda pooght hem om

een deel andere reden ende oorspronck te geben; dewelcke geseyt hebbende / dat den eersten Grabe van Hollant gesproten is / niet upt die van Aquitanien / maer upt de Voesten van Vienna / hier upt doet hy sijn beste om sijn meyninghe te verstercken / dat die van Vienna de selve wapenen gebuyt-
ken / als die van Hollant; ende dat de selve wapenen betee-
kenē meestendeel den selven oorspronck en de selve geslachte. Sijn woorden luyden also in Hungerus : Ende dat Diederijck soude Prince van Vienna gheweest hebben, comt wel over een, dat de Kercke selve van Vienna (de welke wort tegenwoordich toegeschreven Hooft-Stadt van Provencie) seer solemneel ende eerlijck, ghelijck het ons aldaer present zijnde gethoont is geweest, in onse tijden de selve Wapenen ghebruyckt, als de Graven van Hollandt. **Voorders / ick** ben / in sulcke meyninghe / dat de **Hollanders** souden haer Wapenen ontfanghen hebben / ghelijck sy heden die ghebruycken / vande **Noortmanners** / de welke wy gheseyt hebben eertijds dese quartieren gheshouden te hebben. **Al-**soo ghebruyckt **Normandie** / dat een Lantwooninge is der **Noortmanners** / als noch het Wapen der Leeuwen. Want **Carel** die **Simpel** heeft sijn **Dochter Stilla** ten houtwelijck ghegheven aen **Kollo Hartoch** der **Noortmanners** / ende op dat hy den krijck achterlatende / de **Christelijcke Religie** soude aennemen / heeft hem ten houtwelijcke gifte met **Reusvris** bereert : de welke is terstont van hem ghenamet gheweest met den naem van **Normandia**. **Gulhelmus Paradinus** in het royt inhout vande **Beschrijvinghe** van **Enghelant** / int **xix. cap.** / welcke is vande **Delt-teekenen** der **Coningen** van **Engelant** / schrijft / dat van de selve **Noortmanners** het **Wapen** der **Coningen** van **Enghelant** / in het welck werden gheschildert **drye** **gemaende** **Leeuwen** / sy voortgekomen. **Polydorus**, seyt hy / van **Vrbis** schrijft, dat **Gulicimus** van **Normandien** soude ghehadt hebben **drye** **gemaende** **Leeuwen** in sijn **Krijckschilt**, ende tot de naercomelingen achterghelaten hebben. Ist datmen yet mach gheraden, ick dancke datmen niet teenemael moet met **Polydoro** toestemmen, noch oock gheheel sijn ghetuyghenisse verwerpen : want dat den **Northman** soude ghebruyckt hebben twee **Leeuwen**, wort huyden betuycht by het **Wapen** van **Normandien** : maer ick meyne dat den **derden** by ghevoecht is aen die van **Enghe.**

West Stadt Vienna is ghelegden in Franckrijck niet in Oost-Renryck.

Engelandt van Aquitania, de vvelcke sy eertijds door ho-
vvelijck recht beseten hebben. Want Aquitania schildert huy-
den een eenighen Leeuv. Hier uyt is gheschiet, dat het
Wapen der Coninghen van Engelandt sy met drye gemac-
de Leeuven. Daer het en is niet te verwonderen / dat sy
ghebuycht hebben de teekenen van Romandje ende Aquit-

antien / daer sy selve herden de Leuven niet en spanden / die
welcke sy verpelen ontfangen te hebben van den betoeder
Arcevilla. Ich presentere u dese mijn weepinghe / goet-
gunstigen Leser, tot welke / met de waerheyt aldernooest
obereencomende / men sijnen toelichte moet sinnen daer
gebreck van waerachtige Historij-schryvers.

Dat Lebende Capittel.

VAn den Edeldom van Hollandt. De oorden ende vervolghe der Edelen. Ambachten ende Ambacht-
Heeren, wat sy eygentlijk sijn, ende waer van sy ghenoeemt sijn. De Edelen sijn vrij van schattin-
ghen. Brederoede, Egmond, ende Wassenae, waer van sy ghenoeemt sijn, ende voortgekomen. De
order der Ridderen van S. Iacob inghestelt van Floris de vijfde. De Historie daer van wat naerder door-
socht. Welck de Welgebooren mannen sijn. De order der Ridderen die in Hollandt ghesoreert hebben.
De namen van de Edelen, Steden, ende Dorpen, dewelcke Philips van Bourgondien den eedt van getrou-
wicheyt ghedaen hebben, met het formulier des selfs. Ende hoedanich de Ridderschap hedenidacchs in
Hollandt is.

Webben dit lebende Capittel toe-
gheepghent den Edeldom van Hollandt /
ende haer voortreffelijke Familien. Dese
hebben wy doozgaens uyt d' Historien ende
soo publijcke als private instrumenten by
een versamelt / ende alhier op de forme van

een A B C. ghestelt om alsoo t'ontgaen den niddt ende
disgratie vande groote. Den goet gunstighen Leser die salt
ons vergheben / soo dan noch eenighe overich sijn / de
welcke wy dooz onse neersticheyt niet en hebben connen
vinden. Wy hebben eventwel ons beste ghedaen dat daer
gheene voortreffelijke Familien ontbreken soude. De or-
den is dese :

Dezelfde
Familien in
Hollandt.

Abbenbrouck,
Abspoel,
Abcoude,
Ackerflood,
Accoy,
Adrichom,

Aelburgh,
Albout,
Alckmer,
Alckemaede,
Almmonde,
Alphen,

Alcena,
Amayde,
Amerongen,
AMSTEL,
ASSEDELFF,
ARCHEL

ASPEREN,
Alblas,
Ambors,
Bakeneffe,
Beadmont,

Beern,
Beets,
Bekensteys,
Benschop,
BENTEM,
Berckenroede,

Ber-

Bergerhorst,	Cabauw,	Drimmelen,	Ghijssen,	Hoochtwoude,
Bergen,	Castricom,	Dronghelen,	Goye,	Hoorne,
Befoyen,	Klootwijk,	Droffaert,	Gou,	Houwenighen,
Bever,	Condekerck,	Duyck,	Gouree	Ioode,
Bevermondt,	Coortgen,	Duynen,	Grebber,	ISELSTEYN,
Binchorst,	Coppier,	Duffen,	Groenevelt,	Kedichem,
Backerwaerdé,	Coelster,	Duven,	Gruyter	Kijfhoeck,
Banyaert,	Craeyesteyn,	DUVENVOORDE,	Gruytwaeter,	Koudenhove,
Bleyfwijck,	Craelingen,		Haghe,	Krayenhorst,
Eloemesteyn,	Cranenburgh,	Eemskerck,	Haerlaer,	Kufer,
Blolandt,	Croefinc,	Eethem,	HAERLEM,	Laen,
Bloot,	Croonesteyn,	Egghert,	Harghen,	LANGERACK,
Boeckel,	CRVNINGEN,	EGMONT,	Harnesberge,	LECK,
Boel,	Cuyl.	Egmondclé,	HAESTRECHT,	Lede,
Botterflood,	Daellem,	Elfbout,	Heechuyfen,	Leyenburch,
BOETSELAER,	Delft,	Emmichoven,	Hyligeloo,	LEYTHIS,
Bosbuisen,	Denemarcken,	Endegeest	HEEMSTEDE,	LEERDAM,
Bockhoven,	Dever,	Ever,	Heenvlijet,	Leerwen,
BOVCKHORST,	Dyebeets,	Everfdijck,	Heerman,	Liefvelt,
BREDEROEDE,	Diemen,	Fibburch,	Heefbeen,	Linde,
Broeckhuysen,	Diepenburch,	FOREEST,	HEVCKELOM,	Lips,
Brouckhorst,	DOES,	Gaesbeeck,	HEVSDEN,	Lockhorst,
Burch,	Dongen,	Gelleghom,	Hillare,	Loendersflood
Butterman,	Doortoge,	Geervliet,	Hillegom,	Loo,
Bunere,	Dorp,	Gheur,	Hodenpijl,	MATENESSE,

Made,	Ooſthorn,	Rietwijck,	SEVENBERGEN,	Tol,
Marck,	Ooltgeest,	Rimerborch,	Schaeren,	Tolloyſe,
Mere,	Outshorne,	Rijſoot,	Slingbeland,	TRESLONGE,
Merenſteyn,	Ourbeuſden.	RIISWICK,	Sluyſe,	
MERWEDE,		Roden,	SOETERWOVDE,	VALKENBURGH.
Mijle,	Paypaert,	Rodentijs,	Sonnevelt,	Valckenſteyn,
Mijnden,	Peel,	Rollant,	Souburch,	Veen,
Moerkercke,	PERSIIN,	Rofenbergh,	Spaerwoude,	Veer,
MOERDRECHT,	Pynſſen,	Rofendael,	Spans,	VELSEN,
Molenaer,	Poel,	Ruys,	Spanghe,	VYANEN,
MONSTER,	POELGEEST,	Ruyven,	SPIICK,	Vliet,
Muylen,	Poelenburch,	RVYCHROCK,	Spierinck,	VOORN,
Muylwijck,	POLANEN,		Spierinckſchouck,	VOORHOVT,
Nachregael,	Polkijn,	Saenden,	Spijſdrager,	Voorſchoten.
Naghel,	Poſteke,	Sabbinghe,	Stapel,	Vries,
NAELDTWICK,	Potter,	Santhorſt,	Steenhuysen,	Vtenhour,
Nederveen,	PVRMERENT,	Saffenem,	Stoop,	Wuren,
Neveke,	PVTTEN.	Salbout,	Strenen,	
Nyenrode,		Sayt,	Strijen,	Waerdenbutch,
Nyenſteyn,	Queeckel,	SCHAGEN,	Suyck,	Waes,
NOORTWICK,		Schalmen,	Suys,	Wacle,
Noorden,		Schobbeland,		Walnis,
	RAPHORST,	Schoten,	TEYLINGEN,	WASSENAER,
	Rensfenberch,	SCHOONHOVEN,	Tetroede,	WARMONDT,
	Rhijnegom,	Schotland,	Thiet,	Wateringe,
O E M,	Riede.	Schotau,	Thelufen,	WATERLANDT,
Ooſterwijck,				Wecde,

Weede,
Weert,
Weyburch,
Weent,
Wena,

Werve,
WESEPE,
Westerbeeck,
Wis,
Wijck,

WINGAERDEN,
Wieldrecht,
Wielnesse,
Wilven,
WOERDEN,

Woerdt,
WOVDE,
Wtwijck,
Zaenen,

Zevender,
Zijl,
Zuydwijck,
Zwieten.

Deel van dese Familien zijn nu uytgeput met ghebuert-
ghe oorloggen / in welke de Edelen eertijts dickwijls heb-
ben haer kloeksheyt ende sterckte gethoont. Eenighe der
Edelen hebben Steden, eenighe Vryheden, eenighe Am-
bachten, ende Dorpen, andere hebben Gasteelen, van de
welcke sy ghenoecht worden. In dese ghebypcken sommi-
ghe hooge ende leeghe Gerechten ende Shebiede; de andere
alleenlijck cleyn ende laegh. Meest alle worden ghenoecht
vande Dozpen / oft Ambachten, Ambacht-heeren.

Het out woort Ambacht, is Frans/ende het betekent een
slave oft diensknacht. Ende Ambachten, worden als noch
van ons gheseyt/die dagelijck verhuypen ende besteden haren
arbejdt aen andere lieden. Als in vooreleden tijden aen elck
Dozp wierden Rechters / op dat ick soo spreekte / in-
gestelt vande Graben / onder welcker Rechters bescherm-
nisse waren de Boeren ende Dozp lieden/de Dozpen wer-
den gheseyt Ambachten, ende die der selver Oversten waer-
en gheset / Ambacht-heeren. Die selve waeren over het
Gerechte / ende Gedinge. Daer uyt comet / dat de Schou-
ten van eenighe Steden noch heden worden Officieren, ghe-
naemt. Ende met langheyt van tijden / als den Grave gelt
leende van die selve Officieren, hy gaf d' Ambachten, in
vande / ende als hy die selve niet konde lossen / oft niet en
wilde / gaffe tot Leen. Ende dit is de reden waerom dat
het woort Leen, ende Leenmannen by de Nederlanders ge-
spzoten is / als gheleent wesende. Ende als d' Ambachten
op die maniere tot een Leen aenghenomen zijn gheweest /
sy en hebben niet meer Ambacht-Oversten, maer met een
eerlijcker tijtel / Ambacht-Heeren ghenoecht gheweest.
Sulck zijn meest al d' Edelen van Hollandt / der welcker
macht ende rijckdommen/meest bestaan in sulcke Ambach-
ten. Maer van dese sy genoegh gesproken / naer ons hoor-

nemen ende materie: die sal willen weten den aert / reden /
ende onderschepdinghen der Hollandtseher Leenen / dat hy
leest het gene dat van den geleerden Proostadius op dese
materie seer neerstelijck geschreven is. Het is nu genoegh dat
wy eensdeels verclaert hebben den eersten oorspronck der
selver. d' Edel-lupden zijn hier altijt geweest in so grooten
aensien / arthoziteyt en digniteyt als in eenige andere lande.
De Graben en rechteden eertijts by na niet uyt / sonder ha-
ren willen en toestemmen/gelijc d' Rechten/openbare Instru-
menten en Brieven over al getuygen. Wilhem den berden
van dien naem / den twee-en-twintichsten Grave / heeft
haerlieden ghegeven de Wytshijt van alle Colen / door dese
Brieven.

V V Y Wilhelm, Grave van Hinnegowwe; Hollandt;
Zeelandt, ende Heere van Vrielandt, geved
een ygelijck te kennen; Datter onlangx twisten gerefen zijn
tusschen onse Edelen van d' een ende het gemeyne volck van
d' ander zijde, &c. Om welckereden wy deselvighe bevolen
hebben t' samen te comen op gesitten daghe binnen s' Gra-
ven-Hage, ende zijn gecompareert onse Edelen, getrouwen
ende beminden Geraerd van Voorn, Burchgrave van Zee-
landt, Guido van Vlanderen, Heere van Putten ende Stryen,
Ian van Arckel, Pieter van Leck, Gijsbrecht van Iselsteyn,
Sweder van Abcoude, Ian van Cruningen, Diederick
Burchgrave van Leyden, Symon van Benthem, Daniel en-
de Nicolaes van Merwede, Ian van Dussen, Herbarn van Rie-
den, Diederick van Oesthoorn, Diederick Bokel, Wilhelm
van Naeltwijk, Diederick van Zuytwijck, Arnoid van Gru-
nevelde,

nevelde, Jan van Steenvoorde, Jan van Zijl, Ridderen, ende meer andere Ridderen ende Edelen, etc. gelijk oock de Schepenen der Steden van Hollandt ende Zeelandt, &c. Ende a' daer is besloten ende geordonneert uyt den gemeynen Raedt der Leen-Heeren, dat alle die gene, die niet en konden probeeren ende bethoonen d' Edeldom harer Geslachte, souden de Tollen ende Vaer-gelden betalen met het ander ghemeyn volck. Ende om dat wy willen dat dese dinghen valt ende seker souden zijn, wy hebben onsen Seghel doen

aenhangen. De Getuygen waren Diederick van Brederode, Wilhelm van Haerlem, Diederick zijn broeder, Wilhelm van Egmond, Nielaës zijn broeder, Geraerd van Eemkercke, Edelmannen. Gedaen int laer ons Heeren M.ccc.v. s Woon'daechs, naer S. Laurents dach.

De boornaemste Ghelachten van Waffenaer/Bezederode/ ende Egmond / zijn d' eerste ende dooztreffelijckste van alle d' andere. Het is een ghemeen sprack-woort onder ons van die selve :

Die van Brederode zijn d' Edelste,
Die van Egmondt zijn de rijckste,
Die van Waffenaer zijn d' oudste.

Waar uyt
Egmond
komt.

Waar vandat Egmondt / op dat ick hier beginne / gheseyt is / en commen de Schryvers niet ober een. Dat Egmondt ghenaemt woert van de Latijnsche woorden *Hac mundata*, dat is / Dese zijn reyn, is een scherpsinnicheyt der Monicken. Want sy seggen / dat Willebrord / als sy tot dese plaetse gheromen was om het Evangelie te vercondighen / en sach dat het al beseten was met de superstitie der Heydenen / soude gheseyt hebben tot zijn Discipelen ende Bedeghefellen / *Hac mundata* Reynighet dit : Ick dencke dat de eppen namen van Egmondt / Rinichom, gegeven heeft den oorspronck aen dese fabel / welckers naems eersten oorspronck sy hebben subtylijcken ghetrocken van *Reynighen*, in het Latijn beteckenede *Mundare*. Sy dunct het alsoo: Dat Egmondt / Egmunta (want alsoo woert het gheschreven inde oude Bullen / niet *Hacmundata* / oft Egmondta) woert gheseyt van het dooz sy loopende riviercken Eg / ende Munt, welck sy ons beteckent eenen Mondt. Want de namen der Steden oft dorpen uytgaende in Munt, beteckenen den val vande riviere vooz sy oft middel dooz loopende. Alsoo woerden ghenaemt *Aupelmunt* / om dat sy aen den munt vande *Aupel* / ende *Aelmunt* / om dat sy aen den munt vande *Affel* staen. Ende den Dooch-geleerden *Perus Scriverius* heeft sy aengewezen / als ick dit schreef / dat in

Waar uyt
de des
komt.

d' oude Brieven ende Charters / die sy gesien heeft / gelegen op het Eg. Egmondt ghenaemt woert. Uyt het welck is genoegh openbaer ende kennelijck / dat hier het riviercken Eg heeft ghelegghen / hoe wel doch gheen beechen der selve gesien en woerden. Waer het Clooster van Egmondt is begonnen gesticht te woerden van hout op costen van Diderick den eersten Grave / ende eerstelijck toegeepent de Nonnen van seer edelen ghelachte ghesproten : het welck met steen bestimmeret geweest is van synen Bone ende nacomelinc den selve naems / ende dan heeft het ghegeven geweest aen de Monicken vande Orden der Benedictijnen. Daren Oversten heeft *Wit* gheweest. Den Heere van Egmondt selve ghewietede den naem ende hoocheyt van Advocaet, dat is / Vooghtende Voorspreker. Tot der tijdt toe dat Jan Heere van Egmondt int jaer onser verlossinghe 1488. heeft verciert gheweest met d' eerlicheyt ende tytel van Grave vanden Keiser *Maximiliaen*. Wy hebben onscheydelick by ghevoeght (het zijn de woorden van de Bulle) aen u Graefschap van Egmond, d' Heerijckhey, stad ende slot *Burmerende* / met de dorpen gheseyt *Beck* / *Burmerlant* / ende *Alpendamme* / met alle het ghene haer toe-behoort, uyt onse iekere kenniss, voor u ende u nacomelighen, ende met deseteghenwoordighe Brieven de selve laeten aen hanghen,

De hore
felicite
mullen.

Egmond
waerom
den
Graef
schap
ghevoert.

ghen. Wy hebben tot oprechte Graeffchap verheven, ende verheffen, Wy hebben vermaert ghemaect ende maecte vermaert, ende vercierien met de voorleyde volheyte der Conincklijke macht, etc. **Het geslachte van Egmondtschil-** dert in haer schilden oft wapenen ses rpen oft regels/ d'een na d'ander van gout en van roode coleur. **De Graben van Buren** nemen haer oorspronck uyt dese gheslachte: Want **Frederick van Egmondts** / die getrouwt hadde **Aleidis van Culebozch** / **Vrouw van Buren** / is gemaect den eersten **Grave van die plaetse in het jaer 1471. den 26. van Hoop-** maent van **Marimiliaen den Keyser**. **Jan van Egmondts** / broeder van **Wouter** / heeft ghehouden het slot **Meresteyn** by **Beberwyck** / in het jaer 1319. ende van daer zijn die van **Merestein**. Ende van dese zijn die van **Kennenborg**, naer dat **Albrecht van Merestein** / ghenomen hebbende **Hasa** tot **huyfzouwe** / dochter van **Philips de Bloot** / heeft de **Heer-** lijckheyt van **Neudenburg** / in het jaer 1450, ontfangen ten **houtwelijcke giste**. Dit gheslachte heeft altoos vereenicht gheweest met die van **Arckel** / van dien tijdt af dat **Jan van Egmondts** / **Sone van Arnold** / **Reve van Jan** / heeft ten **houtwelijck ghenomen** / ontrent het Jaer 1440, **Maria van Arckel** ; uyt welke hy eenighe kinderen heeft ghezegghen. **Het gheslachte van Arckel** heeft eertijds rijck ende machtich geweest: maer het heeft teenemael vernielt geweest van **Jacoba van Beperen** / naer dat **Sozum** was overwonnen. **Daer voornemelijcke macht ende rijckdommen waren ge-** legghen in het **Graeffschap van Teisterbant** / tusschen de **Leck** ende **Wael**. Sy besaten in dat selve de **stadt van Sozum** / de **woonstede der Heeren** / **Leerdam** / **Asperen** / **Heuchelum** / ende eenige andere steden / behalven veel **ca-** steelen. Uyt dese fonteyne zijn dese doozlichtige gheslachten / **Heukelum** , **Asperen** , **Haestrecht** , **Zevender** , **Leyen-** **burch** , **Ackoy** , **Oosterwijck** , **Leerdam** , **Daellem** , **Dongen** , **Slingelandt** , **Kedichum** , **Kijshouck** , ende **Gelcom**.

Wapenen van Egmondts. Beginfel der Graben van Buren/ende ander gheslachten uyt het huys van Egmondts.

Gheslachte van Arckel.

Oorspronck van het gheslachte van Brederode.

Die van Brederode worden geerfmeert te hebben hare **al-** dereersten oorspronck van **Arnulphus van Gent** / **Sone van Diderick den II** / **Grave van Hollandt**. **Syfridus** zijn jongste soone heeft onvoorlichtelijck gheballen in den haet zijns **Waeders** / van den welken hy daer nae in de voorgande **gratie** ende **liefde** wederom aenghenomen zijnde / heeft ont-

fanghen **grootte** ende **breede** erfgronden / ende **heerlijckheiden** thien **voeten** meerder zijnde als het recht soude gheweest hebben : want dese **beteekeninghe** wozt begrepen in het **woozdt Brederode**. Ende dit is het **beginsel gheweest des** **naems** / ende van sulck een **treffelijcke gheslachte**. **Dese** **Syfridus** wozt gheseyt gheweest te hebben **Burchgrave** van **Kinnemerlant** ende van **Briellant** ; die uyt **Tetburga** / dochter der **Potestaet van hoogh Briellant** (het was in dien tijdt den naem eens **dignitepts** / alsoo ghenoemt van **Rederdytse Schrybers**) den vader **ontwillich** ende **gestoort** zijnde / heeft twee **sonen** ontfangen **Simon** ende **Diderick**. **Diderick** is gheworden **Heer van Brederode** / maer **Simon van Teylingen**. **Ick en kan my niet onthouden** / om hier **eenighe dinghen** by te **voegen** uyt een **oude Reder-** **landtsche Chronijcke** / van d'eerste oorspronck des huys van **Brederode** ende **Teylinghen**: **Syfridus van Brederode**, sone van **Arnulfus**, schulderde in zijn schilt het **Wapen van Hol-** **landt** met drie baren stelen. Ende **Simon van Teylinghen** voerde drie **silver Entvogels**. Ende de **Heeren van Leeck** comen uyt die van **Brederode**, de welke vertoon en een **Leeuw** in een **witten schilt**. Ick hebbe somtijts ghehoort eenighe (verblind door **nijdt** ende **gonste** der partijen,) seggende, dat die van **Brederode** **bastarden** zijn van **Wilhelm den I**. **Grave van Hollandt**. Maer sy zijn seer **bedroghen**. Ick hebbe **neerstelijck** **ondersocht** nae de **waerheyt** der **saecke**, ende hebbe **ghevonden** **verscheyde Brieven**, langhe voor **Wil-** **lems tijden** gheschreven, die ick met mijn eyghe handen ghehandelt hebbe. In dese vvert **uytdruckelijck ghesien** den naem ende **seghel** van het **Huys van Brederode**. Ende vele **fulcke Brieven** zijn **nochtegen** **voordich** in **Hollant**. **Wes de hant wozt ghestelt dese figure:**

- Arnulphus**, sone van **Diderick II**. **Grave van Hollant** ; uyt dese zijn twee **sonen** geboren ;
- Diderick den III**. **Grave van Hollandt**;
- Syfridus den I**. **Heere van Brederode** ;
- Hem waren oock twee **sonen** ;
- Diderick den II**. **Heere van Brederode**.
- Symon den I**. **Heer van Teylingen**.

Want

Gheslacht
niet der
van Brederode
ghe-
gen.

Lafius
hoort
niet
der.

Want van Spsfridus zijn ghesproten die van het huys van Brederode/ van Teyplinghen (van de welke zijn voortghecomen de Tolly, also genoemt van een Slodt den selve naem werende/ dat eertijds by Lepden ghestaen heeft) ende die van Leck: van welke dese byenghen den oorspronck harer gheslachte aen den sone van Siphridus/ broeder van Diederick/ den tweeden Heer van Brederode/ ende thoonen in haer Wapenen een swarten Lecub op een silveren velt. Men moet Lafius niet ghelooven / die te seer ongheschiedelijck gheschreben heeft van den oorspronck der Brederoden / ick en weet niet wat Nutheuren hy ghevolght heeft. Dit zijn syn woorzen: Arnulfus Grave van Hollandt heeft voort ghebrocht Diederick Grave van Hollandt uyt Leurgardis van Griecklant, ende oock Sigefridus Burchgrave van Vrieslant, Heere in Karmerlandt, die uyt Dierburga dochter vanden Gouverneur Gotesnandus heeft gegeneereert Diederick Baenderheer van Sevenburch, ende Brederod, die begraven is tot Treidtwinghen, ende Godefridus van Lutselburg. Hy mist / ghelijck ick gheseyt hebbe. Want Sevensberghe en heeft noyt toebehoort die van Brederode / maer voort seker de Heeren van Strien / ghelijck het kennelijck ghen oech is / ende sullen daer af byeeder spreken op syn plaetse / ist dat God ons den tijdt ende leven verleent. Ende wae dat is / begraven in Treidtwinghen, en kan ick nauwelijck segghen. Heten sy dat wy segghen / dat Lafius heeft bedrogghen gheweest / die ghevonden hebbende in een oude ende afgaen boeck Simon in Teylinghen, ende nauwelijck hebbende connen lesen de ghevluchte letteren / heeft dit van het sijne ghedieft Begraven in Treidtwinghen. Alle de Nederlandsche Chronijcken en hebben niet een stercken handien Godefridus van Lutselburg. Edmundus Dinterus licht oock in eendolinghe / zijnde anders een seer neerstighen schrijver der Brabantische dinghen. Hy spreekt alsoo in het vijfde boeck zijner Historie: Ian Grave van Hollandt, sone van Floris den V, overleden zijnde, in het jaer M. CC. XCVIIII, sonder kinderen, Ian Grave van Hinnegouwe, sone van Ian van Advennes, is gheworden Grave Hollandt: de welke hebbende ten huysvrouwe Philippine dochter vanden Grave van Luxemburg, heeft gegeneereert uyt haer Ian syn eerst gheboren, gedoodt van de Vlaminghen in

de oorlooghe van Cortrijck, ende Wilhelm syn naecomende Grave, Ian Heere van Beaumont, Hendrick Canoninc van Camerijck, Den Heere Walravus, uyt den welcken (so mest sept) zijn gesproten de Heeren van Brederooden. Hy mist teenemael. Onse Chronijcken bekennen de vier eerste soonen. Maer van dien Walrabus van Brederode is een diep ende waerlijck Rilswijginge by allen / oft ick moeste onwaerachtich wesen / tot nu toe geweest.

Ich come nu tot die van Wassenauer: de welke worden ghenoemt van Waffer om het recht der Wateren, die sy ooben eenighe hondert jaeren seer veel in Hollandt hebben ghehad / ende nemen haer oorspronck / alsoo de gemeyne meeninghe is / van Claudius Civilis / den wijtberoemden Leptsman der Batavieren / die Tacitus schrijft gesproten te wesen uyt Conincklijke stam. Niemant en twijfelt / oft den naem is ghebleven aen dese familie van het seer groot ende oudt Doyp Wassenauer / ghelegen by Lepden. Is een een geslachte dat seer machtich ende voortreffelijck is; doozluchtich met het Burch-graesschap van Lepden / van het welck wy wijder sullen handelen inde beschrijvinghe der selver Stadt. Van dese comen voort de familien van Dubenboorde / Boechhoyst / Raephoyst / Polanen / Matenes / Warmont / de bloeme ende eere des Hollandtschen Edeldoms. Die begeert van dese ende meer andere te weten / dat hy gae tot den wel sprekiende Iunius, in het 19. Capittel van Batavia: 'welck hy geschreben heeft van den Hollandtschen Edeldom.

Ich come tot d' Historie van d' Orde der Ridderchap van S. Jacob / in Hollant inghestelt van Floris den V. van den welcken onse Schrijvers niet het minste en spreken. Christophorus Butkens heeft alder eerst die selve in het licht ghebracht / in de Stam-Chronijcken der familie van Linden / die schrijft / dat hy het getrocken heeft uyt het Ridderboeck / dat sy gemeynelijck noemen / het boeck der Ridderchap, tot hem van s' Graven-Haghe ghesonden. Darnaen den Hooch-gheleerden Aubertus Myraus heeft het ghevoeght in het boeck der Godtbychtighe Giften. Het gheschrijfte luyt aldus:

In het Iaer ons Heeren duysent twee hondert negentich Floris Grave van Hollandt, Zeelandt ende Vrieslant, heeft

Beginsel van
het geslachte
van Wassenauer.

Familien
uyt de Wassenauer
comen.

Van d' Orde
der Ridderchap
van S. Jacob.

gege-

gegeven, inde gemeyne sale zijns Hof van den Haghe, de Wapenen zijns Ridderlijcken Ordens ghewyet ter eeren van S. Iacob, aen twaelf voornaemste Edelen, der welcker namen volgen:

- Diederijck Grave van Cleve.
- Lancelot Heere van Hamelstong, Ambassadeur van Hendrick Coninck van Schotlandt.
- Godefridus Heere van Boicholt, Ambassadeur van Westphalen.
- Heer Hendrick Grave van Heneberch, Ambassadeur van Colen.
- Diederijck Heere van Brederode.
- Ian Heere van Heuften.
- Ian Heere van Arckel.
- Diederijck Heere van Linden.
- Otto Heere van Asperen.
- Iacob Heere van Waffenaer.
- Gijsbrecht Heere van Amstel.
- Hugo Heere van Vyaenen, Ridders.

De welke al te mael den Eedt gedaen hebbē op de heyligen Euangelien in handen van Heer Ian Bisschop van Vtrecht, ende voor pandt, gelaten haer Schilden ende Wapenen. Een yeghelijck heeft ontfanghen een silver vergulde halsketen, off hals-bant met ses Zee-hoorens, het Beeldt van S. Iacob daer aen hangende, weghende ander-half Marck silvers. Ian Paypaert Schilt-knape ende Heralut van Hollandt heeft by hem ontfanghen de Schilden oft Wapenen van de voorseyde Ridderen, kende zijn die selve gehangen in de groote Sale des Palays van s' Graven-Hage, tot getuyghenisse van het gene datter gedaen is.

Deze dingen en commen niet ober een met die / welke den Nederlandtsche Chronijck-schrijver brenghet in het 18. deel/ 20. Capittel. Hy seght wel datter Ridders ingesfelt zijn van Flozis den vijfden / nochtans en maect hy gheen ghewach oft mentie van S. Jacobs Orden. Want de tij-

den en commen niet ober een Den Chronijck-schrijver verhaelt / dat het gedaen is in het jaer duysent twee hondert ende vijfen tneghentich / maer het Register in het jaer tne-gentich. Siet de personen: sy zijn allenthalven verscheyden. Den Chronijck-schrijver seght / dat de rijckste Landtsman-nen ende Boeren / den Register de treffelijckste der dooz-luchtichste familien / gecosen zijn gheweest in dese Ridderlijcken Orden. Sy strijden oock in het ghetal. Het Regi-ster schrijft / datter maer twaelf Ridders toe gemaeckt zijn / maer den Chronijck schrijver veertich. Hier comt noch by / dat den Chronijck-schrijver seght / dat die selve Ridders te voozen waeren gheweest / de welke den Register aen-merckt op dien tijt eerstmael tot die Orden toeghebrocht te zijn. Sulchs zijn / Ian Heere van Heuften; Ian Heere van Arckel, Otto Heere van Asperen, Iacob Heere van Waffe-naer, Gijsbrecht Heere van Amstel, ende Hugo Heere van Vianen. Dit is de reden datter veel zijn gheweest die dit schrijft geacht hebben dooz valschelijck ongheliept / ende van geen geloobe: principelijck also onse Schrijvers gheen ghe-richt en maken van S. Jacobs Orden. Maer eenen Ian van Reygers berge bevestiget de waerhept der Historie; by den welken ick expresselijck vinde genoteert in het leven van Flozis den V. dat de Ridderen van S. Jacobs Orden zijn ingevoert geweest van den selve Grave / ende datter ee-nighe Heeren van Borstle zijn in der selver ghetal gheko-ren gheweest. Hy heeft te seer toegedaen gheweest zijn Va-derlant ende de zijne / als hy den Zeenwen geeft / het ghene dat anderen oock moeste toegeschreven worden. Hy maect oock mentie van de Zeehooren. Doozt moet gebreyt wor-den / datter een Ridder Orden is / die ter eeren van S. Ja-cob inghesfelt is gheweest: der welker Wapen is een roode Crups op het opperste cleedt. Sy droegen eertijts vijf schel-pen. Ende 'tgene dat van de Zee-schelpen oft Zee-hooren gheseyt wort; schijnt te smaecten d'oude instellinghe der Franchopsen. By welke de Ridderen des Orden van de Schelpen ghemaeckt warden / de welke hadden een goude coleur van Schelpen / ghelijck den braven ende seer geleer-den Aubertus Myraus vertelt / in d'oorsproncken der Ridders re n de welke vernieerdert zijnde / hy bereypt om weder om te herdzucken / ghelijck hy ons met zijn brieven ghewillich-lijck

Ick heeft ghetuycht. Ende de Zee wordt beteeckent by de Schelpen oft Zee-hoornen. Niemand en wierde Ridder van de Schelpen ghemaect/ die niet en hadde eenighen grooten dienst gedaen aen den Lande in een Schips Krijghs tocht. Die rijcke Duppelieden ende Boeren / dewelcke / verschepe de Edelen in den Krijgh ghebodt zijnde / wy nu hadden begonnen te segghen ghesosen gheweest te zijn tot den Ridderlijcken Orden van Florents de vijfde / zijn / die wy gemeenelijck noemen / Welghebooren Mannen. Maer dit sy ghenoech gheseyt van d'Histoye/ende van sulck een onsekerere saecke. Mij wille is nu mijn schryven te wenden tot sulcke / die wy den Hollantschen Edeldom / hebben nu eertijts genoten de hoocheyt des Ridderlijcken Ordens / om eenighe treffelijcke saecken hier ende daer wyt gerecht. Ick versekerer my dat alle wytlanders haer sullen verwonderen en heel verbaest zijn / als sy sullen bekennen dat dit cleue Lant / als een vruchtbare moeder / ghebaert ende voortghebracht heeft / soo veel fraepe ende treffelijcke Heeren. Van de welcke / eer ick beginne te spreken / sal ick een weynich voorreden.

Waar
kan
de
Edelen.

Daer hebben altyt in Hollandt gheweest twee soorten van Edelen: De eenige waren gheseyt Crijghsmannen, oft Ridders. De andere Schiltknappen, oft oock Schiltboertige mannen. Alsoo langhe als dese noch niet en hadden becomen de Ridderlijcke hoocheyt / en werden niet gheen ander naem ghenamt / als Jonckheeren / oft Knappen. De Latijnsche Schryvers hietense Domicelli, oft Iuvenes, dat is / Heerrens ende Jongers, ende recht. Want in dien tijt Knaep en beteeckende niet een Dienstknecht, op dat hem hier niemant aen en stootte / maer een Jonghman. Blijtich ende sterck. Ende dat dit sy d'eerste bereekeninghe van dat woort / wort hier mede verclaert ende bewesen / dat die als noch by de Nederlanders gheseyt worden Knap, die zijn snel ende met de handen gereet. Maer die nu de Ridderlijck halsketenen ghegheben waren / wierden Heeren ghegroet / met

een hoogher tijtel. Die werden tot sulck een orden verheven / die den selven verdient hadden met gheen ghemeyne cloeckheyt / maer met haer deught. Maer haer ghetal heeft beginnen te vermienichsuldigen / van die tijden van Diederick den VI. wanneer nu de Bedevaerden tot het heyligh Landt aengenomen werden. Hier zijn veel Edelen aenghenomen gheweest tot de Ridderlijcke Orden des H. Cruys, oft des H. Graefs, oft oock van Hierusalem. Ian van Leyden in het 32. Boeck / 28. cap. leght wytloopich de maniere van die te maecten / daer sy d'Histoye vervolghet van Wilhelm / den eersten Heere van Schaghe / ende tot desen Ridderlijcken Orden aengenomen. De Ridders / behalben de besontderlijcke Wapenen van haer Orden / waren oock gehouden ghecleet te worden met costelijcker cleederen / ende met meerderen staet vergeselschapt by de gemeyne booz te treden. Hier dooz ist gheworden / dat de Orden onder andere conditien / met welcke sy menschmael gaben aen de Steden Privilegien / dese niet achter en laten / dat die selve Steden / waer het saecke dat den Orden / oft zijn Broeder / oft Sone verciert werden met den Ridderlijcken tijtel / souden betalen eenighe Hollandtsche ponden / tot vergeldinghe des ghegheben beneficij. Te weten / om die costen te draghen / die noodich waren om het onderhouden der Ridderlijcke hoocheyt.

In het Placcaet van Florents den vijften / dat sy in het jaer M CC. LXXV. aen die van Leyden ghegeven heeft / wort alsoo bescheppelijck ghelesen: Is het dat ick gheroepen sal worden in het Hoff van den Keyser, ist dat ick, oft mijn Sone, oft Broeder worden becleet ende verciert met het sweert der Ridderchap, t'elcke artijckel sullen sy my gheven tot een gifte thien Hollandtsche ponden.

Het selve heeft oock Wilhelm den Coninck gheeysschet / als sy in het jaer M CC XLII. vergunde die van Delft eenighe Rechten ende Privilegien de Stadt aengaende.

TONNEEL van HOLLANDT.

51

Maer laet ons nu neerstelijck aensien dien Ridderlijcken Oeyden.

Onder Diederijck den seften/ in het jaer M. C. XXII. ende naerbolgende hebben gellozeert/

Florents den Swarten, ende Symon, Ionckheers van Hollandt, ende broe- ders van Diederijck,	Hugo van Teylinghen, Heere van Leck. Willem van Heusden, Ian van Arckel, Folpardus van Lederdam, Hugo van Botterfloot, broeder van den Heer van Arckel, Geraerd van Asperen, sonen van den voornoemden Folpardus, Diederijck van Altena, Heere van Putten ende Streyn,	Florents van Voorch, ende Diederijck zijn broeder. Adelwijn Burchgrave van Leyden, Diederijck Persijn, Baldewijn van Haerlem, Iacob van Woude, Geraerd van Poelgeest, Albrecht Banyact, Gijsbrecht Poskijn, Ian van Croonenburch, Florents van VVoert, Otgerus van Rijswijk.
--	--	---

Onder florents den derden/ in het jaer M. C. XC. ende naerbolgende/

Wilhelm van Voorhout, Geraerd Spijdraghet,	Florents Ruych, Albrecht van Egmont,	Bruno van Castricom.
---	---	----------------------

Onder Diederijck den seften/ in het jaer M. C. XC. ende naerbolgende/

Willem Grave van Oost-Vrielandt, Florents Prooft van Utrecht, Robrecht Grave van Kemmerlant, broeders van Diederijck. Wilhelm van Teylingen ende Heere van Lecke, Robrecht van Heusden, Heere van Al- tena ende Spiring, Wilhelm van Heeschuyfen,	Folpartus ende Florents van Asperen, Heeren van Putten, ende Streyn, Hugo van Voorn, Iacob Burchgrave van Leyden, Philips van Wassenaer, Ian Persijn, Gijsbrecht van Amstel, sone van Egbrecht,	Hermannus van Woerden, Symon van Haerlem, Ian, Arnolt, ende Hendrick van Rijswijk, Wouter van Egmont, Albrecht uytten Haghe, Wouter van Ruven.
---	--	--

G 2

Onder

M A R C I Z V E R I B O X H O R N I I

Onder Florents den vierden / in het jaer M. CC. XXIII. ende naerbolgende /

Otto Grave van Oost-Vrieslant ,	N. van Althena ,	Wilhelm van Egmont ,
Wilhelm Burchgrave van Hollandt ,	N. van Lederdam ,	Geraert van Egmont , zijn sone ,
broeders van Florents ,	N. van Putten ende Strenen ,	Arnolt van Egmont ,
Diederijck van Brederoden, Drossaert	N. van Asperen ,	Niclaes van Egmondelf ,
van Hollandt ,	Hendrick van Voorn ,	Kerstantius van Raephorst ,
Alferus van Brederoden, zijn sone ,	Diderijck van Waffenaer ,	Jacob van Woude ,
Ian van Heusden ,	Diderijck van Teylinghen , broeder	Hugo van Craclingen ,
Ian van Veen, zijn sone ,	van Wilhelm ,	Diderijck van Gouw ,
Ian van Arckel ,	Isbrandt van Haerlem ,	Reynier van Boekel ,
Herbernus van Botterflood , sone van	Niclaes Persijn ,	Hugo van Ackerflood .
Hugo ,		

Onder Wilhelm den tweeden / in het jaer M. CC. XXXV. ende naerbolgende .

Florents, broeder van Wilhelm ,	Otto van Asperen , eersten Heere van	Wouter van Egmont ,
Wilhelm van Brederoden, Velt-Over-	Heuclom ,	Arnolt van Heemskerck ,
sten ,	Ian Persijn ,	Wernbold uyten Haghe ,
Wilhelm van Teylingen ,	Symon van Teylinghen ,	Diderijck , bastaert van Alferus , van
Folperdus van Lederdam , Heere van	Niclaes van Haerlem , gheseyt	Brederoden .
Haestrecht ,	Persijn ,	

Onder Florents den vijfden / in het jaer M. CC. LV. ende naerbolgende /

Ian, sone van Florents ,	Hugo Butterman , Heere van Botter-	Hendrick Burchgrave van Leyden ,
Diderijck den Goeden , van Bredero-	flood ,	Jacq van Waffenaer ,
den ,	Ian van Heuckelom , ende Accoy ,	Niclaes Persijn , Heere van Waterlant ,
Ian van Heesbeen ,	broeder van Otto ,	Symon van Haerlem ,
Arnolt van Sluyse, broeders van Ian	Peregrijn van Lederdam ,	Gijsbrecht van Amstel ,
van Heusden ,	Albrecht van Voorn ,	Arnolt van Amstel, zijn broeder ,

Herf

Herman van Woerden,
 Ian Heere van Leck ende Polanen,
 Hugo van Vianen,
 Gijsbrecht van Yfelfteyn,
 Nicolaes van Putten ende Strenen,
 VWilhelm van Bentem,

Baldewijn van Naeldwijck,
 Geraerdt van Velfen,
 Geraerdt van Heemskerck,
 Hendrick van Heemskerck, zija
 broeder,
 Diderijck van Raephorst,

Geraerdt van Raephorst, zija broeder,
 Albrecht uytren Hage,
 Geraerdt van Harmelen,
 Ian van Doortoghe,
 Florents van Duven.

Onder Ian den eersten/in het jaer m. cc. xcvi. ende naerbolgende.

Guido Heere van Amstel ende VVoer-
 den, ende daer na Bisschop van U-
 trecht, Ians broeder.
 Ian den ongenadigen gemeynelijck ge-
 naemt, Grave van Oostervant,
 Ian Heere van Beaumont, Grave van
 Soissons, broeders van den Grave
 Ian.
 VWilhelm van Bredenrode,

Diderijck van Bredenrode, broe-
 ders van Diderijck den Goe-
 den,
 Diderijck van Teylinghen,
 Diderijck van VVassenaer,
 Hendrick van Vianen,
 Diderijck van Haerlem,
 Nicolaes van Cats,
 Ian van Elshout,

Ian van Drongelen,
 Diderijck van Leyenburch,
 Ian van VVoude,
 Gerardt van Poelgheeft, Heere van
 Hoemade,
 VValdvinus van Saffem,
 Adam van Schotlant,
 Florents van Tol.

Onder Wilhelm den derden / in het jaer m. ccc. v. ende naerbolgende.

Hendrick van Bredenroden,
 Ian van Heusden,
 Ian van Arckel,
 Diderijck van Valckenburch,
 Philips Burchgrave van Leyden, Hee-
 re van VVassenaer,
 Ian van Egmont, VVouters soone,
 Ian Persijn, Heere van VVaterlandt,
 VWilhelm van Duvenvoorde,
 Arnolt van Cruingen,
 Ian van Duvenvoorde,

VWilhelm van Naeltwijck,
 Florents van Spijck,
 Florents van Merwen,
 Diderijck ende Herman van Swieten,
 Otgerus van Spanien,
 VWilhelm van Donghen,
 VWilhelm Kuser, Balju van Rhijnlant,
 Diderijck van Sassenhem,
 Daniel ende Diderijck van Matensse,
 broeders,
 Marbens ende Jacob van Burch,

VWilhelm van Outshoorn,
 Nicolaes Oom,
 Florents van Adrikhom,
 Geraerdt van Voorn, Burchgrave van
 Zeelandt,
 Pieter van Leck,
 Swederus van Abcoude,
 Ian van Cruingen,
 Diderijck Burchgrave van Leyden,
 Daniel ende Nicolaes van Merwede,
 Ian van Dussen,

G 3

Herbar

Herbarn van Rieden,
Diederick van Oosthoorn,
Diderijck van Suytwijk,
Arnolt van Grunevelde,

Ian van Steenvoorde,
Ian van Zijl,
Wilhelm bastaert van Duvervoorden,
Heere van Breda, Geertrudenber-

ghe, ende Oosterhout,
Treforier van Gaeff
Wilhelm.

Onder Wilhelm den vierden / in het jaer M C C C XXVI I. ende naerbolgende.

Renaldus, Diderijck ende Wilhelm
van Brederoden, Diderijckx sonen,
Otto van Arckel,
Robrecht van Asperen,
Herbarn van Slingelant,
Gijsbrecht van Abcoude, Heere van
Durostad, Gasbeek, Putten ende
Stryen, ende zijn sone,
Wilhelm van Abcoude,
Sweder van Gaesbeek,
Ian van Leck ende Polanen,
Ian van Egmont,
Arnolt van Egmont ende Yfelfteyn,
Geraerd van Egmont, broeders,
Gijsbrecht van Vianen,

Hugeman van Sevenbergen,
Wilhelm van Naeldwijk, Marschalck
van Hollandt.
Ian van Poelgeest,
Ian van Drongelen,
Herbarn van Riede, Heere van Swija-
drecht,
Iacob van Binckhorst,
Iacob van Woude ende Warmont,
Geraerd van Wateringen,
Geraerd van Vliet,
Geraerd van Heemstede,
Ian van Bloemestejn, Baljou van Kin-
nemerlandt,
Diderijck van Sassenhem,

Diderijck van Rasphorst,
Isbraut van Alkenade,
Gijsbrecht van Langerak,
Ian van Langerak,
Melior van Minden,
Conraect van Oosterwijk,
Herpert van Liefvelt,
Gijsbrecht van Schoonhoven,
Matthaus van Burch,
Ian van Meresteyn,
Tielman van Molnaer,
Geraerd VVis,
Diderijck van Groeneveldt, Ont-
fanghet Generael van Hollandt.

Onder Albrecht van Beperen / in het jaer M C C C LVIII. ende naerbolgende.

Guido Grave van Bloys, Heere van
Goude ende Schoonhoven,
Gijsbrecht van Nyenrode,
Ian van Arekel, Bastaert van den Hee-
re van Kervene. Capiteyn der Delfe-
naren tegen de Hoexen,
Walraven van Voorne,

Gijsbrecht van Vianen,
Sweder van Vianen,
Wilhelm van Geervliet,
Renaldt van Ghennip, Heere
van Brederoden, ende zijn
sonen,
Ian van Brederoden,

Walraven van Brederoden,
Ian van Arckel, Marschalck van
Hollandt.
Sweder van Abcoude, Heere van
Gasbeek, Putten ende Stryen,
Wilhelms sone,

Philippe

Philips van Polanen,
 Geracrdt van Polanen,
 Philips van Wassenae, sone van Diederick Burchgrave van Leyden,
 Hendrick van Vianen, Heere van Sevenbergen,
 Daniel van Merwen,
 Hendrick van Vianen,
 Diederick van Leck,
 Ian van Hodenpijl,
 Arnoldt van Leyenborch,

Geracrdt Boel van Heemskerck,
 Albrecht van Wateringen,
 Ian van Woude, Heere van Vvarmondrt,
 Iacob van Woude, zijn sone,
 Diderick van Poelgeest,
 Geracrdt van Poelgeest,
 Iacob van Poelgeest,
 Geracrdt van Poelgeest,
 Ian van Heemstede,
 Ian van Vliet,

Philips van Dorp,
 Bartholomeus van Raephorst,
 Florents van Alckemade,
 Ian van Croonenburch,
 Geracrdt van Liesveldt,
 Geracrdt van Woorden,
 VVilhelm van Geervliet,
 Daniel van Matencelle,
 Frederick van Sevinger,
 Diderick van Beets.

Onder Wilhelms den terten / in het jaer M CCCC VI. ende naerbolgende.

VVakrag van Bredenroden, Grave van Gennipe,
 VVilhelm van Bredenroden, &c. broeders,
 Philips Burchgrave van Leyden, Heere van Wassenae, ende zijn sonen,
 Ian van Wassenae, Heere van Voorburch,
 Hendrick van Wassenae, broeders,
 Ian van Egmondrt,
 Wilhelm van Yselsteyn,
 Philips van Leck,
 Diderick van Heukelom,
 Hendrick van Naeldtwijk,

Diderick van Leck,
 Wilhelm den eersten, Heere van Hoochtwoude, bastaert van den Hertoch Albrecht,
 Lodewijck van Hoochtwoude, zijn broeder,
 Ian van Treslong, bastaert van Guido Grave van Bloys,
 Ian van Vianen,
 Gijsbrecht van Vianen, Heere van Noordeloos,
 Daniel van Poel,
 Gijsbrecht van Poel,
 Diderick van Poel,

Iacob van Poel,
 Ian van Heemstede. Heere van Benthuysen,
 Hendrick van Croonenburth, ende zijn broeder,
 Gijsbrecht van Croonenburch,
 Geracrdt van Zijl,
 Gillis van Cralinghen,
 Floris van Abcel,
 Geracrdt van Harlaer,
 Coenraet van Harlaer,
 Ian van Harlaer,
 Arnoldt van Harlaer, broeders,
 Barthold van Assendelft.

Onder Philips den eersten / in het Jaer M CCCC XXXVI. ende naerbolgende.

Renoldt van Brederoden, Vianen, ende Ameyde, ende zijn broeder,

Gijsbrecht van Bredenroden, Proest van Utrecht,

Iacob van Gaesbeeck, Abcoude, Durstod, Putten ende Stryen,

Wilhelm

Wilhelm van Naeltwijck ende Watteringen,	ren ende Haringhuyfen,	hoven, ende zijn Neve,
Albrecht van Naeltwijck, broeders,	Everaerdts eersten Heere van Hoochtwoude,	Geraerdts van Poelgeest,
Rutger van Boetselaer, ende Asperen,	Lodewijck zijn broeder,	Wilhelm van Craelinghen,
Lodewijck van Tresslonghen,	Diderijck van Merwen,	Gijsbrecht van Swieten,
Wilhelm den eersten Heere van Schage,	Geraerdts van Poelgeest, Heere van	
Heere van Versingerhorn, Colhor-	Hoochmade, Casteleyn van Schoon-	

Maer ick trecke mijn handt van dit Casereel. Want waert dat ick wilde verhalen al die in de naercomende tijden aangenomen zijn gheweest tot dit Ridderlijck Ouden / ick en soude niet lichtelijck het eynde vinden. Ick hebbe ghemeynt niet buyten pzoopoost te doen / ist dat ick hier by voeghe den Naem-register der Edelen / Steden ende Dorpen / die in het Jaer 1460. den Eede van Oetromantschept ghedaen hebben aen CAROLVS van Bourgontien / upt de publijcke Registers. Die selve Naem-Register lupt aldus :

Hier zijn de namen ende toenamen van die Edelen ende Ridderen van Hollandt ende Vrieslandt, die solemnelijck hebben inghchult den Doorluchtichsten Heere CAROL, Hertoch van Bourgondien, faren Heere ende Prince, tot Gra. e van Hollandt, ende Heere van Vrieslandt, ins Graven-Hage, den 21. Julij, in het Jaer LXVIII.

Den Heere van Brederode,	Adriaen van Leck,	Geraerdts van Spaegnen,
Heer van Waffenaer,	Albrecht van Egmont, Aubrechts	Wilhelm van Egmonde,
Proost van Vrecht,	sonc,	Ian van Hudenpijl, Ians sonc,
Heere van Monfoort,	Aubrecht van Egmont, sonc van Otto,	Cornelis van Dorp,
Heere van Sevenbergen,	Aubrecht van Schaghen,	Ian van Naeldwijck,
Heer Philips van Waffenaer,	Antonis van Hoochtwoude,	Arnolt van Duvoirde,
Heer Zueder van Monfoort,	Gijsbrecht van Nyenrode,	Ian van Duvoirde,
Gijsbrecht van Monfoort,	Floris van Kijshoeck,	Ian van Poelgeest,
Wilhelm Heere van Schagen,	Geraerdts van Poelgeest,	Iacob van Woude,
Hendrick van Naeldwijck,	Frederijck van Zevender,	Wesselus van Boetselaer,
Relianus van Monfoort,	Geraerdts van Vliet,	Ian van Heemstede, Baljen van Ker-
Wilhelmus van Alckemade,	Hendrick Bau,	merlandt,
Arnoldts van Swieten,	Geraerdts van Nyevelt,	Geraerdts van Assendelft,
Philips van Waffenaer,	Ian van Hudenpijl, Heere van Haem-	Ian van Assendelft, sonc van Geraerdts,
Lodewijck van Tresslong,	stede,	Ian van Assendelft, sonc van Diderijck,
Wilhelm Ruygrock van Werwe,	Arnoldts van Hudenpijl,	Niclaes van Assendelft,

Steyen

Steven van Raphorst,
Ian van Boeckhorst,
Ian van Noortich,
Willem van Zijl,

Jacob van Speck,
Daniel van Alphen,
Ian van Boeckhorst, Ians soone,
Aubrecht van Raephorst, soone

van Diederick,
Hugo van Zwieten,
Floris Oom van VVijngaerden.

Volghen nu de namen der Steden van Hollandt ende Vrielandt / die den Eedt ende d'eere gedaen hebben aen den Heer Carel Hertoch van Bourgondien / etc.

Dordrecht.	Amsterdam.	Alckmaer.	VVoerde.	Heusden.
Haerlem.	Gouda.	Beverwijk.	Oudewater.	S. Geertruydenbergē
Delft.	Rotterdam.	Monickedam.	Schoonhove.	Hoorn.
Leyden.	Schiedam.	Edam.	Gorcum.	Enchuyfen.
				Medenblijck.

Volghen nu de namen der Dorpen van West-Vrielandt.

Grootebrouck.	Schellinchout.	Hem.	Spanbrouck.	Zijbeker spel ende.
Westwoude	Wideneffe.	Veenhuysen.	Abbekerck.	Nydrop.

Volgen nu de Baljuschappen ende de Dorpen / die insgelijcks ghedaen hebben den Eedt ende d'eere aen den Hertoch van Bourgondien / etc.

Het Baljuschap van Kermerlandt,	Baljuschap van VVaterlandt ende Am-	Baljuschap van Heusden,
Baljuschap van Rhiinlandt,	stelandt,	Het Eylandt van Texel,
Baljuschap van Schielandt,	Baljuschap van Arckel,	Het Eylandt van VVieringhen.
Baljuschap van Zuyt-Hollandt,	Baljuschap van Schoonhove,	

Volcht 'tformulier van den Eedt 'twelck d'Edelen/Steden / etc. van Hollandt ende Vrielandt ghedaen hebben aen haren Heere Carel / Hertoch van Bourgongien den 21. Julij / in het noorsepde Jaer.

VVYSWEREN, DAT VVY TOE-EYGENEN
ende aennemen onsen genadichsten Heere Ca-

rel, Hertoch van Bourgongien ende Brabant, hier teghenwoordich zijnde, eenigen sone van Hertoch Philips van Bourgongien, saliger memorien, tot onsen Wettelijcken en waertlijcken Heere, ende Grave der Lantschappen van Hollandt, Zeelandt, ende der Heerlijckheyt van Vrielandt, met haer aenhanghselen: ende dat wy getrouwelijck sullen onderhouden zijne Hoocheyt, ende Heerlickheyt, ende de Rech-

teft

ten der Graeffchap. Ende dat wy hem, ende zynen Stadt-
houder, Vergaderinghe van Hollandt, ende so voorts alle
Dienaers ende Officieren, eenen ygelijken naer den schul-
dighen plicht, sullen bystaen met onse hulpe, sullen bethoo-
nen gehoorfaembeyt ende hulpe, ende dat wy daer-en-bo-
ven alrijts sullen stanthaftich ende ghetrouw wesen tot be-
scherminge zijner Edele persone ende Staet, gelijk wy met
recht ende reden gehouden zijn te doen. Ende also alle an-
dere dingen doen, die goede ende ghetrouwe Onderlaten
schuldich zijn aen haren wettelijken Heere. **ALSOO
HELPE ONS GODT, ENDE ALLE HEYLIGEN.**

**Volcht nu den Eedt / welke den doozluchtichsten Ver-
toch van Bourgongien heeft solemnelijk gedaen aen
de Edelen / Ridders / Steden / ende Dorpen van Hol-
landt ende Vrieslandt / op den voornoemden dach en-
de Jaer.**

VVY SVVEREN, ALS GRAVE VAN HOL-
lant, Zeelant ende Heere van Vrieslant, dat wy
sullen beschermen de heylighe Kercke, onderhouden hare
Rechten ende Vryheden, behoeden de Weduwen en Vvee-
sen, ende in alderley manieren beneerstigen, dat de Rechten
ende Privilegien eertijts aen den Ordre der Ridders, Ste-
den, ende so voorts aen geheel Hollandt gegeven ende ge-
guyt, van onse Voor-ouders Graven ende Gravinnen van
Hollandt, Zeelandt, ende Heeren van Vrieslandt, saligber
memorien, onderhouden, bevestighet, ende voor goet ghe-
kent worden, voor Ons ende onse Nacomelingen: ende be-
loven met desen onsen Eedt, dat wy veel eer die selve sul-
len vermeerderen, als verminderen; ende dat wy de voor-
seyde onse Landen sullen bewaren in recht ende gherech-
ticheyt, ende dat wy sullen doen dat sy bewaert worden.
Ende also voorts dat wy sullen alle dinghen doen aen den

Ridderlijcken Orden, Steden ende Onderlaten, die on-
goeden Heere ende Vorst schuldich is. **ALSO HELPE
ONS GODT, ENDE ALLE HEYLIGEN.**

Op desen tijt representeren 't Edeldom van Hollandt in
de publijcke Vergaderinghe der Staten d' Edelste ende seer
excellenste Heeren / Jan Wolphardt van Biederoden /
Heere van Spanen / etc. Jan van Wassenae / Heere van
Dubenboorden / Doorszaten / Sterrenburck / Meester
ende Belwaerder van de Boffen van Hollandt ende West-
Vrieslandt / etc. Wesselus van Doetselaer / Heere van
Asperen / etc. Jacob van Wjngaerden / Heere van Bent-
huyfen / Soetermeer / ende Ruychbrouck / Albrecht van
Schaghen / vry Heere van Schaghen / Versingerhoorn /
Paringhuyfen / ende Vinckhoorn / etc. Jacob van Wasse-
naer ende Dubenboorden / Heere van Warmont / etc. Ni-
rlaes van Bouckhoyst / Heere van Noortwijck / Dijkgra-
ve ende Balju van Rhijnlandt / etc. Hendrick van Kaep-
hoyst / Heere van Kaephoyst / etc. Franciscus van Kerffen /
Ridder / Heere van Someltdijck / Voltgensplaet / etc. Jan
van Matenes / Heere van Matenes / Riddere / Opmeer / etc.
Dese spreken eerst haer sententie in de ghemeyne r'samen-
comste der Staten.

BYHANCKSEL.

Bemide Lefer / de Drukers waren voortge-
gaen / ende is onderusschen seer bequamelijc in
onse handen gevallen dit Extract in s' Gzaven-
Da-ge uytgeschreven / uyt het Doech der Schaeck-spielen
vande Gzaven van Hollandt: den welcken / oft sy in
de gemeyne plaets by d' oude Registers bewaert
wert / oft in een besonder Wpbliotheque verborgen
sy / is onsecker. Immers hoe dat het sy ick en
hebbe niet gedochte 'selve naer te laten. Want het
m

en vershilt niet veel van d'Historie van Floris den vijfden / ende van de Ridder van hem inghestelt / van de welke wy nu gesproken hebben.

Extract upt een ouden boeck / ghenemint : Het boeck der Schaeckspelen der Graven van Hollandt. Gheteeckent met de letter **D.** 13. hebbende also op het 220. bladt:

In het Jaer Mcccx. den hoochdadighen Heer Grabe heeft inghestelt een Schaeckspel der Ridder van zijns Broedersschaps: tot welken gheroepen zijn de vermaertste Ridder in dien tijt. Ende dese alle waren Martialen oft strijtbare Deeren / (Campionen gheseyt) fraep verciert / ende op dese maniere voerende hare Wapenen :

Dese waren Campioens.

I. Den Heer Diederick van Brodenrode voerde in zijn vergulde VVapen een rooden Leeuw, met de tonghe ende

klauwen van purpuren couleur, ende een bundel van 'tselve couleur, ende hy riep, HOLLANT.

II. Den Heer Ian van Heusden, voerde in zijn VVapen een roode Wielken, als een Spinrat, ende hy riep, CLEVE.

III. Den Heer Diederick van Linde ende Les voerde in zijn roode VVapen een vergulden Cruys, ende riep, ASPERMONT.

IV. Den Heer Arnoldt van Yselfeyn voerde in zijn vergulde Wapen een roode Balck, in welke gefien worde een S. Andries Cruys, wit ende root de een na den andere, ende riep, AMSTEL.

Dat achtste Capittel.

Het Graeffschap van Hollandt, wanneer, ende van wien ingestelt. Het vervolgh, ende Geslacht-Register der Graven, na de vervolgende ordene der tijden, neerstelijck afgedeylt. De faute der ghemeyne Chronijck-schrijvers wort hier ende daer verbeterd. Blaffaert oft Register der ghenen, die Hollandt geregeert hebben, met den tijtel van Burchgrave.

In wat tijt ende van wie dat Hollandt met den tijtel ende naem van het Graeffschap vereert is gheweest / is wernich secker onder d'Auteurs. De menichthe van onse Nederlandsche Chronijck-schrijvers brenghet haer beginselen tot Carel den Kael-hoy / Coninck van Brantkrich / in het jaer onser salicheyt DCCCLXIII. De Brieven van Carel / in welke hy gheseyt wort inghestelt te hebben Diederick den eersten Grabe / worden ghemepnelijck omghebzaghden op dese maniere.

GEBODT

VAN DEN CONINCK KAREL

In den naem der heylighe ende onscheydelicke Dryvaldicheydt,

KARULUS

Door de ghenadelicke goedertierenthey Godts Coninck der Francoysen. Het betaemt de Conincklike Hoocheyt, te vereeren d'onse ende zijn ghetrouwe met

H 2

vele

veelderley gaven. Daerom willen wy dat kennelick sy al-
 len geloovigen der heylige Kercke Godts, tegenwoordige
 ende toekomende, hoe dat H A G A N O comende in de te-
 ghenwoordicheyt onser Conincklike Staet, den Eerweerdigen
 Grave heeft aen onse sachtmoedicheyt begeert, dat ge-
 geven soude worden, aen een van onse getrouwe, genaemt
 D I E D E R I C K, eenige dingen: te weten, de K E R C K E
 van H E C M V N D E, met alle de toebehoorten ende
 trecht aen de selve, van de plaetse die gefeyt wort Z V V E T
 C E R D E S H A G E tot F O R T R A P A ende K I N N E M
 toe. Welckers begeerte ende vrage wy goedichlick, ghe-
 lijk het betaemde, aennemende, gheven aen den voor-
 noemde onse ghetrouwe, dat al ende suyverlijck met de sla-
 ven, ghesocht ende die ghesocht sullen worden, Beemsten,
 Boffchen, Weyden, Wateringen, oft nederdalen der wate-
 ren. Ende wy gebieden ende bevelen, dat gelijk hy alle
 andere besittingen, die hy met Ervelick recht schijnt te ge-
 bruycken, alsoo dese ghegeven dinghen door de milde-
 dicheyt onser Gifte soude vermogen te genieten gerustelick
 alle den tijdt zijns levens, Hy, ende al zijn Nacomelighen.
 Hierom hebben wy oock hem bevolen te schrijven dit Ghe-
 bodt onser Goedertierentheyte op dese; door welcke wy ge-
 bieden, ende bevelen, dat hy soude vryelick al dit houden
 ende besitten: ende dat hy soude mach hebben naer sijn be-
 lieven van dese dingen t'ordineeren, oft doen; Godt in alles
 bystaende, ende niemant onrustende. Ende op dat dese
 gifte onser mildaet door de toecomende tijden stercker wor-
 de, ende met meerder aendacht onderhouden worde, wy
 hebben met eyghen handt onder bevestighet, ende hebben
 bevolen te segelen met het indrucken onles Rinckx.

VAN HEER

HANDT-TEKEN

R

CARVLVS

ALDER-GLORIEVSTEN

L

CONINCK.

Handt-teken van den Doorluchtigen Coninck KAREL.

Den Notaris Hagano heeft geteekent in de plaetse van
 Rotgerus Eerts-bisshop, ende opperste Cancelier. Gege-
 ven in het Jaer des Menschwerdinge onses Heeren DCCC
 LXII. den xv. dach van Weymaent. Gedaen in de Stede
 van Pladella geluckelick AMEN.

Maer Ianus Doufa heeft nu niet seer clare bewijs-rebenten
 betoont / dat dit Placcaet moet ghebracht worden aen Ca-
 rel den Eenvoudighen / maer niet aen den Kael-hop. On-
 der ander dinghen / so comt dit aldermeest in aenmerkinge /
 dat het secker is dat desen Hagano / door welches begeerten
 Diederick heeft dese hoocheyt vercreghen / gekozeert heeft
 onder Carel den Eenvoudighen / uyt de schryvers van die
 tijden. Al de faute is van ghecomen uyt de bedorven gheta-
 len C, oft / ghetijck sy dan schreven [], verandert in de seer
 by comende letter L. So dat van dit Placcaet gegeven sy /
 in het Jaer D [] [] LXII. maer D [] [] XIII, onder de
 regeeringhe van Carel den Eenvoudighen. Maer het en
 is ons booznemen niet hier al by te brengen. Men moet
 Doufa zien in het 5. Boeck der Hollandtsche Chronijcke.
 Ick sal maer een saecke by voeghen, / die van andere niet en
 is geobserveert / te weten / dat de Nederlandtsche Chronijck-
 schryvers dese meyninge niet slechtelijck en bevestighen / als
 sy verhalen / dat dese instellinghe ende toe-eygheninghe van
 Diederick ghedaen is gheweest in het eerste jaer / naer
 de Verheffinghe des Graef-schaps van Vlaenderen.
 Want ick mercke dat het Graef-schap van Vlaenderen
 maer

maer heeft begoft in het jaer DCCCXII. upt de Chronijck van Ptolomeus Lurenfis / welck is by my gheschreven in parkement / also hebbende in het jaer nu aldernaest geseyt: In desen tijdt, sittende den Paus Ian, het Graef-schap van Vlaenderen heeft beginfel ghehad, want in dien tijt Vlaenderen vvas een boschachtich landt ende een foreest der Coningen van Vranckrijck.

Laet ons nu sien d'orden ende t'bervolgh der Graven / de tijden der regeringe / ende des doots / sochvuldelijck / so seer als het moghelijck was / aengeteckent zijnde.

HET HVYS VAN AOVITANIEN.

*Chronijck
der Graven
van Hol-
landt.

Diderijck den I. heeft het Graeffschap van Hollandt eerstelijck aenghevanghen in het Jaer 863. Hy heeft een Huysvrouwe gehad met namen Gena / de dochter van Pipinus. Hy hadde eenen broeder Walgerus. Wanneer hy overleden is is onsecker. Hy heeft gheregeert 40. Jaren.

Diderick den II. succedeert aen Diderick zijnen Vader. Heeft ten houwelijck gehad Vulgegardis / dochter van Lodewijck Coninck van Vranckrijck. Den Dicht-Chronijck-schrijver heeft haer ghenoemt Lutgardis. Hy heeft upt dese ontfanghen twee sonen / Arnulphus ende Enghelbrecht Eerts-bisschop van Trier / ende een dochter Arlundis Abdisse van Rhijnsburgh. Hy heeft ghepresideert 85. Jaren. Is overleden in het jaer 988. Daer is een treffelijck Placcaet van Otto den derden / met welcke hy gheeft aen desen Diderijck het Graeffschap / dat hy tot nu toe beseten hadde met den tijtel van dat op goede trouwe te bewaren / in toecomenden tijden te besitten met eygen recht / het liydt alsoo:

IN den naem der Heylige ende ongescheydelijcke Dryvuldicheyt, Orro, by de Goedertierentheyte Godts, Coninck. Alle onse getrouwe, tegenwoordige ende toecomende, willen dat openbaer sy, hoe dat wy, om de begeerte ende liefde onses beminde Moeder Theophana ghehey-

liche Keyserinne, ende door het tusschen-bidden van onse getrouwe Egbrecht Eerwaerdigen Eerdt-bisschop der Kercke van Trier, ende van onsen Neve Hendrick Hertoch van Beyeren, aen onsen getrouwen Diederick Grave, al het gene hy door onse toelatinghe tot nu toe in beneficie gehouden heeft tusschen twee Rivieren, die genaemt worden *Liora* ende *Hista*, hebben tot eygendom gegeven, met alderley gebruyckelicke dingen, die hy in de selve beneficie met Conincklijck oorlof door vrucht-draghende gebruyck voortijts heeft beseten, ende al het ghene dat met onse Conincklijke toelatinghe in het Dorp geseyt Sunnemeere door weldade is gebruyck tot nu toe, met al het profijt daer aen siende, maer wy oock hebben gegeven tot eygendom in toecomende tijden te houden; daer en boven oock al de beneficie die hy van onsent weghe tusschen twee Rivieren *Medemelacha*, ende *Chimelofara* (Gemerchi geseyt) gehouden heeft met al de aenhanghselen aen de selve beneficie toebehoorende, wy hebben inghelijcks tot toecomende eygendom ghegeven. Daer en-boven oock al het gene dat hy ghehouden heeft van onse jurisdictie in het Dorp *Texla* ghenaemt, tot beneficie, met al het profijt dat selve aenhangende (uytgenomen het gene dat in ghemeyne sprake geseyt wort *Heuslada*) hebben hem gegeven in het geheel tot eygendom in de Graef-schappen alsoo genaemt, *Mafalant*, *Kinhem*, *Texla*. Ende op dat hy van de voorsseyde dingen soude viye macht hebben te geven, verwillselen, ofte te doen al het ghene hy soude willen, wy hebben bevolen dit Gebodt onser autoriteyt te schrijven, ende met het opdrucken onses Segels te seghelen, ende wy hebben daer onder beveltiget met ons eygen handt. Handt-teecken van den Heere Otto alderglorieusten Coninck, *Hildebaldus* Bisschop ende Cancelier in stede van den Eertscappellaen *Willigifus*. Ghegheven den vijf en twintich-

tichten van Augustus, in het jaer 985. Indië 13. in het tweede jaer van Otto den derden regeerende. Gedacn tot Nimmegen, geluckelijck. A M E N.

Arnulfus van Gendt is ghevolcht Diderjck den II. zijnen Vader. Hy heeft getrouwt Lutgaerts Moepe van den Keiser Otto den derden van dien name. Hy heeft dyp sonen gehad/ Diderjck/ Zpbaert ende Symon: Zpbaert/ oft Sico/ ghelijck hy van andere ghenaemt wort/ Gouverneur van Kermerlandt/ heeft bevanghen gheweest met de liefde van een Driesehe Vrouw/ den Vader vergzamt ende onwillich zijnde. Dese Arnulfus heeft geregeert V. Jaren; heeft van de West-Driese doot geslagen gheweest in het jaer 993.

Diderjck de III. den Vader doot zijnde/ wort vooz ghestelt vooz Spphyridus den broeder in het aennemen der regeeringe/ om de reden/ die ick nu gesept hebbe. Hy heeft vooz een Hupsvrouw ghetrouwt Wichildis oft Adelhepdis/ oft Otildis/ ghelijck andere noemen/ de dochter van den Keiser Otto den III. Wt welke hy sonen heeft ontfangen/ Diderjck ende Flozis/ Heere van Oost-Drielandt. Is ontslapen in het jaer 1039. als hy Hollandt gheregeert hadde 46. jaren. Ende deser Gzaven tijden ende Histozye is onsecker/ ende is bewompelt met so veel onghesichte fabulen der leugen-clappers/ die tegen haer selven stryden/ dat niemandt lichtelijck soude vinden/ wat in de selve waerachtich oft valsch soude wesen. De naervolghende tijden ende daden/ ghelijck sy noch dupster zijn/ alsoo zijn sy een wepnich seckerder als de voozgaende.

Diderjck de IV. is ghevolcht zijnen Vader met de selve naem Diderjck de III. Heeft geleest ongetrouwt. Heeft zijnen geest ghegheben in het jaer 1048. te Dozdyecht/ doozsteken met een vergiftige pijl oft schiet-gheweer van de Lupcke-naers/ aldaer in bespiedinge gestelt/ naer dat hy neghen jaren geregeert hadde.

Flozis den eersten van dien naem/ is aengenomen tot het Gouvernement van Hollandt/ naer desen zijn broeder. Hy heeft hy hem gheboucht een Hupsvrouw Geertruyt/ de dochter van Depman Hertoch van Saren. Is upt haer

Vader gheworden van dype kinderen/ Diederjck/ Flozis/ ende Machtelt. Machtelt/ de Vader ghestorven zijnde/ is Hupsvrouw geworden van Philips Coninc van Brancryck. Dese Flozis is doot geslagen van de Zabanders in het jaer 1061. naer dat hy dertien jaren het Gzaesschap bedient hadde. Kobrecht de Dries is Overste gemaect over Hollandt in het jaer 1063. getrouwt hebbende Geertruyt/ Weduwe van Flozis den eersten. Wt dese zijn gebozen een eenighe sone Kobrecht/ ende twee dochters Adelhepdis/ die aen Coninc van Denemarchen/ ende Geertruyt/ die aen Diederjck van Elsat getrouwt zijn. Acht jaren/ oft ghelijck andere/ thien jaren geerpireert zijnde/ wort ghestoten upt Hollandt/ met Geertruyt/ van Godesfrop met de Bulte/ omtrent het jaer 1071. Diehalven van Godesfrop de Bultdzagher met hulpe van Wilhelm Bisschop van Utrecht/ heeft ghehouden het Gzaesschap van Hollandt/ niet soo seer van naconelinghs rechts wege/ als dooz macht/ vijf jaeren dewelcke gepasseert zijnde/ is t' Antwerpen/ als hy zijn nature voldoet/ dooz zijn aersbillen doozsteken met een sweert oft cleyn woypspieffe/ in het jaer 1075.

Diederjck den V. sone van Flozis den eersten/ upt Geertruyt/ is in het jaer 1076. gemaect den sevensten der Gzaven van Hollandt/ Wilhelm Bisschop upt ghezeven zijnde/ met welckes Krijchsvolck Hollandt als doen beseten was. Hy heeft ghetrouwt Wichildis/ oft Otildis/ dochter van den Hertoch van Saren/ die hem geaert heeft Flozis/ ende Machtelt/ die daer na ghetrouwt heeft den Hertoch van Orleans. Hy heeft Overste geweest 15. jaren. Is overleden in het jaer 1091. Den Autheur der Chronijcke/ over dype hondert jaren gemaect/ heeft neerstelijck begrepen de beschrijvinghe deser tijden ende heroerten/ met dese Dichtveersen;

Dese Diederick starf daer naer,
Alsmen schreef ons Heeren jaer,
Day senr XC. ende een.
Van hem dreef Hollandt ween.
Sijn Vader was doot xxx. jaer,
Eer dat hy starf harde naer,

Meer

Mer 11. jaer was hy zijn Moeder voeght
Des Lants als die jeefto toecht,
Ende acht jaer had zijn stiefvader
Hollandt in de handt algader.
Ende vier jaer daer na Godevaert,
Die Bulrugde geheten waert,
Die Hertoge. Doe jegen recht
Een jaer die Bisschop van Utrecht.
Dus stont hem uytermaten onsiene,
Grave te zijn der jaren vijftiene:
Ende xv. jaer helt hy in vreden.
Sijn Landt ende zijne Steden.

Maer dewelcke moet gecorrigiert ende verbeterd worden het
gheneyn rekenen van onse Nederlantische Chronijck-schry-
vers.

Flozis den II. gheenaemt de Vette / heeft aldernaest
gebodeht zynen Vader Diederick den V. in het Graeffschap
van Hollandt. Petronella heeft zijn Hupsvrouwwe geweest/
dochter van Diederick Hertoch van Saren / suster van den
Keiser Lotharius : upt welke hy heeft gheregen Diede-
rick / Flozis de Swarte / Gouverneur van Kermerlandt /
Spimon ende Hadelwijt. Hy heeft gheregeert 31. jaeren.
Want in het jaer 1123. in de bloeme zyns levens / is hy ver-
lost geweest van alle plicht der natuere.

Petronella heeft eenigen tijt het Graeffschap bedient naer
de doot haers Mans / als de kinderen door haer ouderdom
noch niet bequaem en waren tot het ontfanghen der reghee-
ringe. Is gestorven in het jaer 1144.

Diederick den VI. sone van Flozis den II. ende sebenften
Grave / heeft tot een Hupsvrouwwe gehadt Sophya / doch-
ter van Otto Balsgrave : hy heeft upt haer ontfanghen vier
sonen / Flozis / Otto Grave van Benthem / Baldewijn
Bisschop van Utrecht / ende Helgrom Burchgrave van
Zeelandt / ende dnye dochters / Sophia / Abbisse van Krens-
burch / Hadelvina Nonne / ende oock Petronella. Hy heeft
geregeert 45. jaren / ist dat men hy voeght de jaren / in welc-

ke Petronella gebiede. Hy is doot geslagen van de Drieseit
in het jaer 1175.

Flozis den III. sone van Diederick den V. heeft tot een
Hupsvrouwwe ghehadt Ada / dochter van Hendrick Coninck
van Schotlandt. Hem zijn upt haer ghebozen vier sonen /
Diederick / Wilhelm Grave van Ost. Vrielandt / Flozis /
Hooft van Utrecht / ende Robrecht Prince van Kermer-
landt : ende soo veel dochters / Beatrix / Elisabeth / Adel-
hepd / ende Margerite / daer naer Gravinne van Cleef. Hy
heeft oock een dochter Ada ghehadt / ende is ghetrouwt aen den
Marchgrave van Brandenburg / ende is door onachtfaem-
hept achter gelaten van onse Chronijck-schryvers. Dit is
blyckelijck upt het Placcaet / dat sy selve heeft ghegeven in
het jaer 1206. in de welke sy haer selven heeft gheenaemt :
Marck-Gravinne van Brandenburg , ende schryft dat sy
heeft verkocht eenige sekere goederen aen het Clooster van
Kensburch / door de toelatinge van Wilhelm Grave, ende
Floris haer broederen , ende van Ada Gravinne haer Moe-
der, ende van Ada haer Nichte. Hy is overleden t' Antio-
chien / in het jaer 1190. als hy Hollandt gheregheert hadde
33. jaren.

Diederick den VII. succedeert aen desen Flozis / zynen
Vader. hy heeft ten houwelijck gehadt Adelhepdis / dochter
van den Hertoch van Cleve ; upt welke hy ontfangen heeft
twee dochters / Adelhepdis / die Hendrick Voeght van
Gelderlandt / ende Ada / die den Grave van Loo ghetrouwt
heeft. Hy heeft in Regeeringe geweest 13. jaren. Is ge-
storven te Dordrecht / in het jaer 1203. Wy hebben gedacht
dit zijn Placcaet / om dat het mentie maecht van de vooz-
gaende / ende om dat het niet en is upt ghegeven tot nu toe /
by dese t' ondermengen.

IN den naem der Heylige ende onverscheydelycke Dry-
vuldicheyt. Benkent sy allen geloovighe Christenen , soo
toecomende, als tegenwoordige, dat ick Diederick, door de
gratie Godts, Grave van Hollandt, ende Aleydt Gravinne ,
de gegeven goederen , die d'Eerwaerdige Petronella Gra-
vinne van Hollandt, ende Diederick haer sone gegeven had-
den,

Goederen
van het Clo-
ster van
Reynsburch.

den, aen de Kercke van de Maget Maria in Reynsburch ge-
duerichlick te besitten, bevestigen, ende tegen al het tegen-
spreken van onse naercomelinghen hebben verskert met
het drucken onses Segels, der welcker goederen, dese de
beschrijvinghe is: Sy hebben ghegheven aen de voorseyde
Kercke om alijt te hebben het selve Dorp van Reynsburch,
ende al het gene dat sy van rechts wegghen daer in besaten :
in het Dorp, dat geseyt wort Nortge, negen erven ende een
half, desgelijcks met al het recht, behalven dat d'Inwoon-
ders der selver moeten betalen het vijfde deel der bede van
den Grave in Nortge: in een Lant, dat gheseyt wort Lede,
ses Mansen, dat is, Hoven, ende drye hoven in Delf, met
sulck een recht, dat de Diēnaers des Grave wonende in die
selve sullen betalen de beden des Grave, maer de kinderen
op die wonende sullen alleenlijck andtwoorden aen de
Kercke: daer en boven het geheel Landt ende jurisdictie
van Alsmere, ende al het recht dat sy daer hadden, ende
oock de gheheele thienden des selve Landts. Ende ick
Diederick Grave, Sone van de Gravinne Ada met Alejdt
Gravinne mijn Huysvrouwe; voor remedie onser zielen
willende voorsien aen het profijt van Reynsburch, tot me-
dewisselinghe ende vergeldinghe des Lants in jurisdictie van
Alsmere, hebbe onveranderlijck ghegeven het Lant in Wal-
cheren, dat ons eyghen was, te weten, twee hondert ende
vijftich gemeten, aen de voorseyde Kercke, de welcke ick
van alle bede des Grave ende quellinghe der omliggende
vry vercondighe, ende bevestighe in eeuwichheit verlost te
wesen met het drucken onses Segels. Van dese sake sijn
getuyghen Ada de Gravinne, haer Sone Floris, Hugo van
Vorne, Nicolaes van Haerlem, Arnolt Spijsdrager, Hendrick
zijn broeder, Diederick, Berthold, Bertholomeus van Vor-
ne, Floris den Schencker, Wilhelm van Egmont, Gislerus
van Kerckuvert, Thyderick Neveke. Dese dinghen sijn

gedaen in het jaer des Mensch-wordinge ons Heeren duy-
sent hondert neghen en tneghentich, Hendrick Keyser der
Romeynen gebiedende, ende Coninck van Sycilien, pre-
siderende Diederick Bisschop van Vtrecht.

Wilhelm den eersten van die name / broeder van Diede-
rick den VII. sone van Flozis den III. is den dertghenden
Grave gheworden in het jaer 1203. Hy heeft twee Huis-
vrouwen ghehad: ende eerstelijck Adelhepdis / dochter van
den Grave van Gelder / ende daer naer Maria / dochter van
den Hertoch van Lancaster / maer onbuchtbaer. Adel-
hepdis heeft hem ghegeven drie sonen / Flozis / Otto Bis-
schop van Vtrecht / ende Wilhelm / ende twee dochteren /
Alba Abdisse / ende Apchara Bonne van Reynsburch: Hy
is overleden in het jaer 1223. als hy 19. jaeren gheregheert
hadde.

Flozis den IV. sone van Wilhelm uyt Adelhepdis / heeft
hy sich ghevoecht Machtelt / dochter van den Hertoch van
Brabant. Ut welke hy vader gheworden is van twee
sonen / Wilhelm ende Flozis / ende van soo veel dochters /
Adelhepdis Gravinne van Dinnegouwe / ende Machtelt
Gravinne van Henneberghe. Hy heeft 11. jaren geregeert /
ghedoot te Corbeje in een Schaechspel / oft Lanciespel / in
het jaer 1234.

Wilhelm den II. is aldernaest ghevolcht Flozis den vier-
den / zijn vader. Hoe wel het soude mogen schijnen uyt dit
Blacraet / dat hy in het eerste soude als Doocht gheregheert
hebben; ende dat hy broeder van Flozis den vierden / gheen
sone / soude geweest hebben.

IN den naem der heylige ende onverscheydelicke Drye-
vuldicheyt. Ick Wilhelm Voecht van Hollandt, geve
te kennen eenen yegelijcken, so tegenvoordige als toe-
comende, dat ick gegeven hebbe aen d'Abdissse ende Con-
vent der Kercke der heylighe Maria in Reynsburch alle de
goederen oft d'erve, de welcke door de doot van het kint
Imma, ende van Gillis aen Wilhelms kint, sone van mij-

nen beminden broeder Floris in voortijden Grave van Hollandt zijn aenghecomen, te weten, de groote ende cleyne thienden, van de welcke de helft den nu gheuoemden Gillis besit tot leen; maer de voorseyde thienden licht van Rottenvelt naer het Noorden met Rijsburch. Daer en boven oock in Oestgheest de ghelede cleyne Thienden, met haer toebehoorten, van de ghelede die gheseyt wort Molenkamp streckende naer het Noorden: ende voor die voornoemde goederen, d'Abbatende Convent des voorseyde Clooster hebben afgeleyt aen den comsten van XII. ponden in Pijnaker, ende aen VI. in Harlem, ende noch aen LIII. ponden, die saligher mensche voornoemde Floris, eertijds Grave van Hollandt ende mijn beminde broeder schuldich was aen het Convent in Rijsburch: ende alle dese dinghen die wy beloof hebben, zijn ghedaen met de handt van W. kindt sone van F. eertijts Grave ende mijn broeder, ende oock met raet ende toestemminge der Edelen ende Discrete Mannen Onderfaten der Gheuechschap van Hollandt. Ende op dat al het gene bekeerde soude ontfangen cracht van ewige vasticheyt, ick hebbe haer kuden gegeven het tegenwoordich geschrift, ghesceck met mijnen Segel ende van andere Edelen van Hollandt, te weten van Wilhelm van Teylingen, Nielaes Perten, Wouter van Haerlem, Diederijck van Wallenaer, ende Nielaes van Putten: oock van dese sake zijn Getuygen, Symon van Vrbe, (mogelijck Burch oft Vrbe) Wilhelm ende Geraerdt van Nortbeke, Diederijck van Alkemade, Gijsbrecht Swart, ende veel meer andere. Gegeven in het jaer van gratie MCC xxxi. den viii. dach van Ianuarus, tot L. Y D E N.

Wilhelm heeft ten Bruggen ghetrouwt / Elisabeth dochter van den Hertoch van Brunswijck / upt welke hem is ghebozen een eenighe sone Floris den V. Het is dan onwaerachtich dat dese Elisabeth soude ghestorben wesen / in

het jaer 1256. nademael het ons openbaer ende seker is / upt het Placcaet van Aepdis / dat wy terstont in Flozents den V. sullen verhalen / dat sy leefde in het jaer 1260. Desein Wilhelm is Keeser van Romen ghewozden / in het jaer zijn ouderdoms 20. ende onses Heeren 1248. Hy is ver. slaghen ende ghedoot / van de Wyesen / in het jaer 1255. als hy 21. jaren geregeert hadde in Hollandt.

Flozis den V. eenighen sone van Wilhelm Coninck der Romeynen / ende Grabe van Hollandt / heeft gheweest in d'eerste twee jaren lanck onder de bescherminge van zynen Dom Flozis / daer naer onder die van Aepdis van Binne-goutwe zijn Moeye. Ende de Ghemepte van onse Hee derlandtsche Chronijck-schrijvers wort bezoghen: bstantbaestelijck verseeckeren / dat Otto Grabe van Gelderlandt van de Hollanders / ende dat Aepdis van de Zeeuwen soude in de Regeeringhe gestelt / ende van Otto uptghestoten zijn geweest: aenghesien nochtans het niet dupster en is om af te meten upt dit Placcaet / ende d'Edelen van Hollandt / die dat selve ondergheschreven hebben / dat sy soude eenighen tijt gheregeert hebben met den naem van Doochbinne ende Beschermersse / dooz de wille der Hollanders.

Ick Aleydt eertijts Huysvrouwe van Ian van Avesnes, Voochdinne van Hollandt ende Zeelant, aen allen gheloo-vigen Christenen, soo tegenwoordighe als toecomende, die dit teghenwoordich schrift sullen sien, eewich saluyt in den Heere. Aenghesien dat van hooger ghedachtenisse Vrouwe M. eertijts Gebietster, onse Moeye, voor de vermeerderinge ende salicheyt van clare memorie haers Mans W. Grave van Hollandt onsen Groot-Vader, in het Ambacht van Durdrecht, twelck Scrode ambacht gemeynelijck genaemt wort, aen de Abdisse ende Convent ende Clooster in Rijsburch soude jaerlijcks gegeven hebben vijf ponden Hollants: ende dat van goede memorie onse Vader Grave Floris die selve gifte soude goet gevonden hebben te bevestigen, ende dat oock het voorseyde Clooster te weten in Bogaerden soude ewichlijck hebben jaerlijcks ten aelmoesse van het

Groote sone-
heyt van den
Keeser / ende
groote eete
hoop Hollandt.

Dese Ma-
ria heeft
huysvrouwe
geweest van
Wilhelm
den eersten.

Graeffchap van Hollandt twee ander ponden : Ende wy hebben geraden gevonden de voorseyde vijf ponden ende de twee eygen te maken door verwisselinghe, tot ghebruykinghe van onsen eerweerdighen ende alderlieftsten bloedmaeghschap Floris, Erfgenaem van Hollandt: Wy willen, dat toecome tot kennisse van allen, dat tot vernieuwinghe der voorseyde incomen, voor de remedie der siele van saligher gedachtenisse, onsen Heere ende Broeder W. Doorluchtigen Coninck der Romeynen, ende voor de salicheyt der siele van Ian van Avesnes onsen alderlieftsten Man, ende voor vermeerderinge van onse eygen salicheyt, ende van andere onse Voorlaten, Wy gheven ende toelaten eeuwelijk aen het voorseyde Clooster, Abdissē ende Convent een thiende, uytstreckende in Waddingen, tusschen Leyden ende Dodinslane, so groote als cleyne, het Graeffchap van Hollandt toebehoorende, willende dat het voorseyde Convent jaerlijckx memorie houden van de voornoemde in Waeckingen, disciplinen ende in dierte van wijn: willende daer en boven haer lieden een besonder gratie doen, wy gheven haer ende schencken, dat sy souden vrylick ende gherustelijck voortvaren sonder alle schattinghe voor het Tollhuys van Niemantsvrint met Wijn ende alderhande Graen, ende alle andere dingen het Clooster toebehoorende. De Getuyghen, die op dese gifte tegenwoordich zijn geweest, zijn Vrou Elisabeth Eerwaerdige Coninginne, Vrouwe Machtelt, onse Moeder, Gravinne van Hollandt, Heer Diederijck van Teylinghen, Heer Wilhelm van Brederode, ende veel meer andere Edelen, die in dese gevinge tegenwoordich zijn geweest. In getuygenisse van welckel sake wy hebben bevolen dit tegenwoordich schrift daer na te schrijven, ende met onsen Segel te bevestigen. Ghegheven in Rijsburch in het Iaer ons Heeren M C C L X. swoonsdachs naer den Feeftdach van S. Denijs, in de Maent October.

Wilhelm.

Goederen
aen het
Clooster
Rijsburch.

Dierte van
Wijn is te
seggen sonder
Wijn te mo-
gen drincken
op dien tijt.

Ende desen Flozis heeft selve geregeert in het jaer 1292. Ende een Hupszoutwe ghenomen Beatrix / dochter van Guido Grave van Vlaenderen / uyt welke vijf mannelijcke kinderen gebozen sijn / Diederijck / Flozis / Wilhelm / Otto ende Jan / ende drie vrowelijcke kinderen / Beatrix / Machtelt / ende Margeriete Coninginne van Enghelandt. Flozis is ghedoot met een schandelijcke parricide van de zijne / in het jaer 1296. als hy 42. jaren geregeert hadde onder Dooghdye / ende door hem selven.

Jan den eersten / van dien naem / den sestienden der Graeven / succedeert aldernaest Flozis den V. zijnen Vader. Hy heeft gehad ten houwelijck Elisabeth / dochter van Eduaert Coninck van Engelandt / maer die was onbzuchtbaer. Hy heeft geregeert drie jaren. Is ontslagen te Daerlem in het jaer 1299.

HET HVYS VAN HINNEGOUWE.

I An den II. sone van Alepdt van Hinnegoutwe / suster van Wilhelm / Coninck der Romeynen / de xv. Grave van Hollandt gheworpen zijnde / heeft ten Hupszoutwe getrouwt Philippinne / dochter van den Grave van Luxemburgh ; uyt welke hy drie sonen heeft gehad : Wilhelm / Jan van Bemont / ende Hendric Canoninck van Cameric / ende vier dochteren : Margeriete Gravinne van Arabia / Adelhepda Gravinne van Clermont / Maria oock Gravinne van Barboys / ende Machtelt Vrouwe van Ribelle. Hy heeft geregeert V. jaren. Is overleden in het jaer 1304.

Wilhelm den III. heeft zijns soons naerfolger geweest. Desen heeft ghetrouwt Joanna / dochter van Carel van Dalops / ende heeft uyt haer veel kinderen ghehad / Wilhelm / Lobewijck / Jan / Margeriete Hertoginne van Beveren / ende Koninginne der Romeynen / Joanna Gravinne van Gulick / Philippa Koninginne van Engelandt / ende Elisabeth. Hy heeft geregeert 33. jaren. Hy heeft het leven ende de regeringhe verlaten in het jaer 1336.

Wilhelm den IV. den Vader Wilhelm den III. ghestorven zijnde / heeft het Graeffchap aengevanghen / ghenomen hebbende ten Hupszoutwe Joanna / dochter van Jan Der-
toch

toch van Zabandt: maer onvruchtbaer. Het is seker dat hy geregeert heeft 8. jaren / ende gedoodt is geweest van de Wyfen / in het jaer 1245.

Margariete Keyserinne / outste suster van Wilhelm den III. heeft gheregeert naer haers broeders doot. Lodewijck den Keyser heeft haer wettelijken Man geweest / van welken sy Moeder geworden is van drie sonen / Wilhelm / Albrecht / Otto Marckgraef van Brandenburg / ende van Lodewijck Kanoninck van Cracou / ende van een eenighe dochter Elisabeth / Koninginne van Hongarpen / ander schijven van Engelandt. Sy is in den Heere ontslapen in het jaer 1355. als sy thien jaren / ende wat meea / gheregeert hadde.

HET HUYS VAN BEYEREN,

Vilhelm den V. Hertoch van Beperen / ende sone vande Keyserinne Margariete / is den neghenthtenden der Graven gemaakt. Hy heeft Machtelt ten Dupsvrouwe gehad dochter van Hendric Hertoch van Lancaster / ypt welke hy nochtans geen kinderen ontfangen en heeft. Hy heeft gheregeert drie jaren / ende is van zijn verstant berooft geweest in het jaer 1358.

Albrecht den I. Wilhelms broeder / heeft in 'teerste geregeert als Doocht 30. jaren / daer naer door hem selven. Zijn Dupsvrouwe heeft Margariete gheweest / dochter van den Hertoch van Brjiga / ypt welke zijn ghebozen Wilhelm Grabe van Oosterbant / ende Hertoch van Beperen / Albrecht / Jan Bisschop van Luyck / Catharina Hertoginne van Gelderland / Margariete Hertoginne van Bourgondien / Janneken oock Hertoginne van Oosterrijck / ende Janneken Koninginne van Bohemen. d'eerste Dupsvrouwe overleden zijnde / heeft een ander ghetrouwt / met namen Margariete / dochter van Adolf Hertoch van Cleeff / maer die was onvruchtbaer. Hy heeft selve gheregeert 16. jaren / ende is ontslapen in het jaer 1303.

Wilhelm den VI. Albrechts sone / heeft oock twee Dupsvrouwen ghehadt / d'eerste Maria / dochter van Carel Koninck van Brancrjck / ypt welke hy gheen kinderen ont-

fangen heeft / d'ander Margariete / dochter van Philips den Onvertsaechden Hertoch van Bourgondien / ypt welke hy een dochter Jacoba gheregen heeft. Hy heeft het leven verlaten in het jaer 1417. als hy 17. jaren / ende 6. maenden geregeert hadde.

Jacoba eenighe erfgenaem van het Graeffschap des Vaders / 16. Jaren oudt zijnde / heeft voor een Man getrouwt / Jan den Dolphijn van Brancrjck / sone van Carel den seften dies naems / Koninck van Brancrjck. Desen ghestorven zijnde bycans in dat selve jaer / sy is voor de tweede mael ghetrouwt met Jan / sone van Antonis / Hertoch van Brabant. Als dit houwelijck nauwelijcx toeghelaten wert / om het bloetmaerschchap / (want sy waren ghebroeders kinderen) ende de questie aen den Paus van Rome / Maerten de V. gedragen wert / het bonnis niet verwacht hebbende / is gerepft naer Engelandt / heeft haer geboucht ende vereenicht met Hunfridus Hertoch van Gloester / ende broeder van Hendrick den V. Koninck van Engelandt. Maer dit houwelijck is ontbonden geweest door d'authoriteyt des Paus. Jan is overleden in het jaer 1427. Jacoba is voor de derde mael ghetrouwt met Franco van Bozele het welke als Philips van Bourgondien seer onweerdelijck broecht / hy heeft Franco van Bozele in de gebanckenisse gestelt. Ten lesten / een verdrach ghemaect zijnde / ende eenighe eleyne Landtschappen aen Jacoba ende haer Man voor haer leven lanck aengelwesen ende geaffigneert hebbende / Philips van Bourgondien heeft het Graeffschap aengeveert ende aengenomen. Jacoba is gestorven in het jaer 1436.

HET HUYS VAN BOVRGONDIE.

Philips van Bourgondien / sone van Jan van Bourgondien ende Margariete / die dochter was van Albrecht van Beperen / heeft aen Jacoba ghesuccedeert. Hy heeft drie Dupsvrouwen ghetrouwt / Michelijne / dochter van Carel de sefte Koninck van Brancrjck / den Vader noch in leven wesende. Maer sy is coxts daer na overleden / geen kinderen achtergelaten hebbende. Daer naer Claudia (ghesept ander tijden Bona) dochter van Robrecht Grabe van
A 2 Hert,

Den. de welke oock sonder kinderen gestorven is : ten derden Isabella / oft Elisabeth / dochter van Jan Koninck van Portugael. Dit dese heeft sy drie sonen bekomen : Antonis / Justus / die in haer jonckheyt overleden zijn / ende Karel. Philips heeft geregeert 34. jaren. Is ontslapen in het jaer 1467.

Karel den I. is aldernaest zynen Vader nagevolcht. Heeft oock drie getrouwt. d' Eerste hupsvrouw heeft geweest Catharina dochter van Karel de sebenste / Koninck van Francric. Sy is overleden sonder nacomelingen. De tweede was Elisabeth / dochter van Karel Hertoch van Bourbon / upt welke gebozen is een dochter Maria. Elisabeth overleden zijnde / sy heeft ten hupsvrouw ghenomen Margeriete dochter van Richardus Hertoch van Fozck. Sy heeft gheregeert 10. jaren / ghedoodt in den slach van Panoy in 'jaer 1477.

Maria Karels dochter heeft in 'teerste geregeert onder de boochdye van Jan Hertoch van Cleff. Sy heeft in het jaer 1477. ghetrouwt Maximiliaen van Oostenryck / upt welchen sy vader ghewozen is van twee sonen / Philips ende Franciscus / die in de wiege ghestorven is / ende van een dochter Margeriete. Maria is ontslapen in 'jaer 1482. als sy 5. jaren ende wat meer 't Gebieut hadde gehad.

HET HVYS VAN OOSTENRIICK.

Philips / naer de doot van zyn Ouderen Maria ende Maximiliaen / heeft het Graeffschap van Hollandt aenghenomen te regheeren. Janncken / dochter van Ferdinandus Koninck van Spangien / heeft zyn hupsvrouw gheweist. Dit dese zyn hem ghebozen Carel ende Ferdinandus / Koninck van Hongarpen. Philips is overleden in het jaer MDVI. als sy 12. jaren geregeert hadde.

Carel den V. erfghenaem der vaderlijcke Rijcken / als sy 44. jaren geregeert hadde / vol wesen de van eeren ende van Beerschappijen / heeft alle zyn Koninckrijcken ende Bozstendommen over ghegheven aen Philips den II. zyn sone upt Maria.

Philips den II. is om zyn tyranne / ende om de publie

ke bypheypt verdruct / gheoordeelt verballen te wesen van zyne Boochteyt ende Heertijckheyt / van de Staten van Hollandt / in 'jaer 1572.

BLAFFAERT DER STADTHOVDERS

O F T

G O V V E R N E V R S.

Onder Albrecht van Beyeren.

I An / sone van Otto / den dertstenden van dien naem / Heere van Arckel / in het jaer CIOCCCLXXXIX.

Heere van
Hollandt.

Onder Jacoba van Beyeren.

Waltravius / sone van Renaldus / van Wydenrode / etc. in het jaer CIOCCCCXVII. Sy is gedoot te Cozcum als sy nauwelijcks een jaer geregeert hadde.

Jan / sone van Albrecht / Hertoch van Beyeren / etc. in het jaer CIOCCCCXIX.

Jacob / sone van Assuerus / van Zulen / Heere van Arroude / Gaesbeeck / Durostadt / Putten / Strenen / Erf. -- Marschalck van Hinnegoutwen onder Jan / Hertoch van Brabant / Wochte ende getrouwen Man van Jacoba / in 'jaer CIOCCCCXXIII.

Jan / Hendrycks sone / Burchgrabe van Montfooyt / in 'jaer CIOCCCCXX.

Onder Philips van Bourgondien.

Franco / sone van Flozis / van Bozffelen / Ridder / Heere van Bozffelen / Zulen / ende S. Martensdyck / de vrede tusschen Philips van Bourgondien / ende Jacoba bevestighet zijnde / in 'jaer CIOCCCCXXVIII.

Roelant van Wytherck / Heere van Heestert ende Heemstede /

Stede/ onder den selben/ het gantsche Gyaesschap hem bebo-
len waesende van Jacoba/ in het jaer C13CCCCXXVIII.

Dugo/ Silbzechts sone/ van Lanop/ Heere van Zantes/
Ridder/ in 'tjaer C13CCCCXXXII.

Wilhelm/ Ottos sone/ van Lalsing/ Ridder/ in 'tjaer
 C13CCCCXL.

Goefwin van Wilde/ gemepnelijck geseyt President van
Hollandt, Zeelandt, ende Vrielandt, in 'tjaer C13CCCCXLIV.

Jan/ Jans sone/ van Lanop/ Ridder/ in 'tjaer C13CCCC
 XLVIII. den II. Mey.

Lodewijck van Gypthuyfen/ Prince in Steenhuyfen/
Gzabehan Wincerster/ in 'tjaer C13CCCCXLIV.

Onder Maria van Bourgondien.

Wolfaert/ Hendrichs sone/ van Bozffelen/ Heere bander
Dere/ Gzabe van Gzootebelt/ Ridder des gulden Vlies/
in 'tjaer C13CCCCLXXVII. **Maer hy is van de Cabeljantwen**
uptgestoten in 'tjaer C13CCCCLXXX.

Onder Maximiliaen Eerts-Hertoch van Oostenrijck,
 ende Philips zinen Soen.

Justus van Lalepng/ Ridder des gulden Vlies/ Heere
van Montignyp ende Dantes/ geboot van die van Vtrecht/
in 'tjaer C13CCCCLXXXIII.

Onder Carel namaels Coninck van Spangien.

Jan/ eersten Gzabe van Egmont/ in 'tjaer C13CCCC
 LXXXIII. **maer dooz den grooten ouderdom heeft zyn regie-**
ringe aen een ander gelaten/ in 'tjaer C13DCXV.

Onder Carel den V.

Hendrick/ Gzabe van Passou ende Wyanden/ Heere van
Wzeda/ Willenburg/ Dieft/ Leck/ Polane/ Zwalbe/ etc.
heeft in 'tjaer C13DCXV. **aen een ander het gebiedt oegeben/**
als hy ses jaren geregeert hadde.

Antonis van Lalepng/ de sone van Justus/ den eersten
Gzabe van Hoochstrate/ Heere van Montignyp/ in 'tjaer
 C13DCXXII.

Rhenaldus/ Gzabe van Passou/ Prince van Orangien/
Heere van Wzeda/ etc. in het jaer C13D XL. **hy heeft zyn**
plaetse aen een ander gelaten in 'tjaer C13D XLIV.

Lodewijck van Vlaenderen/ Heere van Haet/ in 'tjaer
 C13D XLVI.

Onder Philips den II. Coninck van Spangien.

Marimiliaen van Bourgondien/ den eersten March-
grave van der Dere ende Vlissinge/ Heere van Wzouwers-
haben/ ende Bebere/ in 'tjaer C13DLVI. **Maer dat hy twee**
jaren gheregheert hadde/ is overleden op het Slot van Sa-
deburgh.

Wilhelm van Passou/ Prince van Orangien/ etc. in
'tjaer C13DLIX. **Is naer Duptslandt ghereyft in het jaer**
 C13DLXVII.

Marimiliaen van Hennijn/ den tweeden Gzabe van
Wosfupt/ is in plaetse van Willem ghestelt in het jaer C13
 DLXVII.

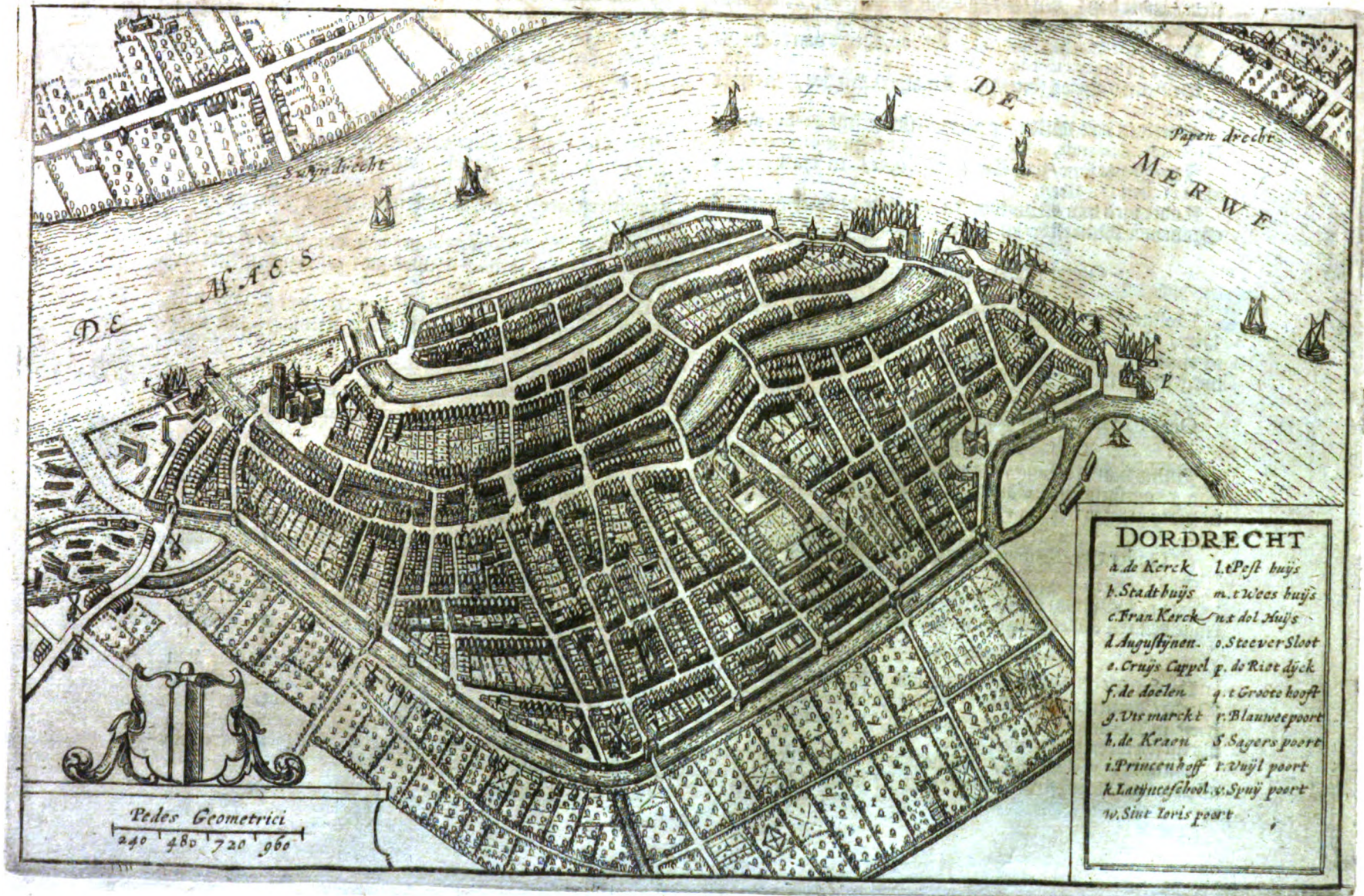
Onder de Doorluchtige Staten van Hollandt, naer
 dat Philips van zyn gebiet ontlagen is geweest.

Wilhelm/ Gzabe van Passou/ Prince van Orangien/
etc. in 'tjaer C13DLXXII. **Hy is doot gesteken te Delft met**
een schelmachtigen dootslach in 'tjaer C13DLXXXIV.

Kobrecht Dudley/ Gzabe van Lpester in 'tjaer C13D
 LXXXV. **als hy maer twee jaren geregeert hadde/ is weder-**
om naer Engelandt vertroocken.

Maurits/ Willems sone/ Gzabe van Passou/ Prince
van Orangien/ Marchgrave bander Dere ende Vlissingen/
Heere van Wzeda/ etc. in 'tjaer C13DLXXXV. **Is ghestoz-**
den in 'tjaer C13DCXXV.

Fredrick Hendrick/ Prince van Orangien/ Gzabe van
Passou/ Marchgrave bander Dere ende Vlissingen/ etc. is
ghestelt in de plaetse van Maurits zyn broeder/ in 'tjaer
 C13DCXXV. **Hy leeft noch (Godt ghebe eentwelyck!)**
dien waerlijck wijtberoemden Overwinmer/ ende trium-
pherende Helt ende Woyst.

D O R D R E C H T.

TWijfelachtich ende cranck oordeel van *Dominicus Marius* van den oorspronck van *Dordrecht*. Oft het gesticht is van *Antonius den Godtvruchtigen*. De Stadt *Anthonia*. 'tLandt van de *Wiltz*. Wat *Drecht* sy. Oftmen moet schrijven *Dordrecht* oft *Durdrecht*. Sy en is niet *Benefacta*, gelijk *Marius* gevoelt. Oft het gesticht is van *Diederijck den derden*. De Riviere *Durta*. Het gat van *Durta*. Verscheyde fortune der Stadt, Oorlogen, Privilegien, Vryheden, gemeyne oft publijcke gestichten, ende haren oorspronck. Vermaerde Mannen.

WA hebben voorgenomen te beschrijven ende verclaren dese Princelijcke Stadt van *Dordrecht* / uyt so veel doozluchtighe Steden van *Hollandt* / om dat die noch is d'eerste van alle d'andere / oft in ouderdom / oft in plaetse ende heerlijckheydt. Eenighe schryben / dat sy gesticht is geweest van *Antonius den Godtvruchtighen Keiser*; die in 'tjaer der Verlossinghe hondert ende beertich in het *Roomsch Keiserryck* gesurcedeert heeft aen *Hadrianus* dooz recht van de verkiefinghe. Ende *Dominicus Marius Niger* is ons den Autheur van dese meyninghe; die schryft in het vierde Boeck zijner Beschryvinghe der Werelt / met dese woorden: Daer is oock een Stadt gebout van *Antonius de Godtvruchtighe*, met namen *Benefacta*, (van welke hier naer) die nu gheseyt wort *Dodrana*, (want also wort het qualijck ghedrucht / gelijk op een ander plaetse *Levomagum*, vooz *Neomagum*, dat is / *Nimwegen*) aen de Noortsche zijde van 'tEylandt, daer de *Mase* vloeyt in de Zee. Deghene die de selve bewonen, worden genaemt, *Dordranesij*, die oock ghehouden worden voor de treffelijckste. Welcke Stadt is seer sterck gemaectt, overvloedich in rijckdommen, seer bequaem tot den *Coophandel*. Maer waert dat sy in die saecke / die sy verhaelt van *Antonius*, alleenlijck een gheloofwaardigen ende ouden Autheur ghescreven hadde / wy souden oozsaecke hebben om met hem

Dort is de Stadt Benefacta met.

toe te staen uyt den name van het gemeyn *Vaderlandt* / ende vooznemelijck van dese Stadt. Maer om datter niemandt en is gelaudeert ende ghescreven / wy twijfelen niet reden van de waerscheyt deser sententie. Want *Marius* en is sy ons niet van sulck een achtinge / dat wy hem oock souden ghelooven / sonder toestemminghe der antiquiteyt / in dese saecke / die van sulck een verborzgen oudtheyt handelt.

Wat het sy van dese saecke / *Iulius Capitolinus* ghescreven uytduchelijck in het leven van *Antonius de Godtvruchtighe*, dat sy / behalven verscheyden ende treffelijcke wercken / hier ende daer van hem oft verbeteret / ende her-tinnert / oft van nieuus gebouwet / oock soude deel Steden ghesolpen hebben met ghelt / op dat sy souden useuwe wercken make / oft de oude herstellen in haer voozigen stant. Hier toe dient oock een ouden steen / ter eeren van den selven Keiser van de *BATAVIERS*, opgerecht / om zijn groote verdiensten aen hare Republijcke bewesen: Desen wort gelesen in het heerlijck werck der oude Opschryften / pag. LXXIII. luyden de in het *Latijn* aldus:

FORTUNÆ AVG. SAC.

PRO SALVTE ITV. AC.

REDITV. D. D. N. N.

M. AVR.

M. AVR. ANTONINI. PII.
AVG. ET. P. SEPTIMI
GETÆ. NOBILISS. CÆS.
CIV. BATAVI
FRATRES. ET. AMICI. P. R.
V. S. L. M.

Etwijfel of
Doet de
Stadt Anto-
nia is.

Het staet oock te weten / het ghene dat hier naerder toe-
comt / ende tot nu toe niet en is aenghemerckt / dat in de 2.
Divisie / op 't xviii. ende xix. c. der Hollantsche Nederlant-
sche Chronycke / mentie ghemaect wort van de Stadt An-
thonia, oft Antonia, gelyck daer opentlyck gelesen wort / ge-
houtwet in Zuyt-Hollandt / in 'tjaer ons Heeren lxxv. van
Antonius Columna tribum / ende Romeynsch Ridder / upt
Romen ghedzeven van Nero / ende gheblucht in dese con-
trepen. Daer wort oock by gheboecht / dat de Marcomelin-
gen van desen Antonius het ghebiet in dese plaetse ghehou-
den hebben tot in 'tjaer clxxx. in 't welck Antonia is van
de Slavi ende Wilti overwonnen / ende tot den gront toe
neder geworpen geweest: ende dat niet lange daer na de selve
soude wederom ghehouwet. zyn van de selve Wilti, ende ge-
noemt met den naem Wiltaburg. Maer de oude Schryvers
ghedencken van Wiltia, oft Wiltia, ghelegghen aen het gat der
Mase / niet verre van Antwerpen / ende van de Noortman-
nen verbrant / in 'tjaer dccxxxv. In 'tjaer 803. ghegelyck de
Chronycken van Fulden schryven / de Noortmannen verbran-
den de Stadt van Antwerpen, ende Wiltia een Coopstadt by
het gat van de Riviere Mase. Alle welke dingen / ist dat sy
warachtich zyn / en mogen niet anders verstaen worden dan
van Dordrecht: hoe wel ic niet ontwede ben / dat de twee na-
men van Antonia ende Wiltaburg toegeschreven worden tot
nu toe van een pghelyck aen Utrecht. Woorwaer den seer
neerstigen Schryver der dingen ende Bisschoppen van U-
trecht Willem Beda / noemt in veel plaetsen Zuyt-Hol-
landt / het Landt der Wilten. Ick sal een plaetse upt soo veel
voort brengen; in dewelcke aen 'tjaer 1061, naer dat sy be-
schreven hadde d' Hystorie van Diederijck den IV. binnen

Doet van de Zuydenaers geboort / sy spreect also: Maer
Floris voor-bedenckende de wrake der broederlijcke doot,
heeft vvederom teghen hem verveckt den Eerft-Bisschop van
Colen, den Bisschop van Luyck, den Marckgrave van Bran-
denburgh, den Hertoch van Brabant, ende den Grave van
Gelder, die al te mael zyn nedergedaelt in het Dorp van Dor-
recht, oft van Zuyd-Hollandt, de vvelcke gheseyt wort
'tlandt der Wilten. Maer van het oudtste ende Edelste ge-
slachte der Columnen / op dat ick dit in 'troyt by boeghe /
wort dickmael mentie ghemaect by de laetste Schryvers
der saecken van Romen ende Italien / als B. Platina, Onu-
phrius Paninus, ende meer andere. Nochtans en besceckere
ick niet / in so dicke dupsthepden der diepe oudtsept. Het
sal ons ghenoech wesen dat wy dit gheseyt / ende tot meerder
kennisse ghebracht hebben / in 't welck materie is ghe-
geven / dat andere menschen haer scherpsinnicheyt uptrept-
ken ende oeffenen mogen.

Ick come nu tot de meyninge van Ioannes Gerbrandus,
van d' eerste appellatie ende oorspronck van Dordrecht: de
welcke ons upt deses Schryvers onghedruckte bladeren be-
leefdelijck ghegeven heeft / de vermaerde Petrus Scriverius,
hy selve zijnde een groot bevestigher van alle oudtsept ende
antiquiteyt / besonderlijck der Batavieren. Ist dat yemant
die soo veel acht / dat hy die niet en versmaet te lesen / het en
sal ons oock niet swaer zyn dit hier by te boegghen. De
woorden lupden albus. Veel Slavi hebben gegaen over de Ma-
se: daer achter naer de Stadt van Dordrecht met Zuyt-Hol-
landt is gelegghen. Ende die Zuyt-Hollanders waren ghenamt
Wilti, ende sy hebben haer gevoet met Wey-beesten, Schapen,
Koeyen, ende Paerden. Ende sy zijn daer na soo vermenich-
vuldicht, dat sy vermochten een sterck Legher voort te bren-
ghen om te oorlogghen. Maer in dat Landt (ick lese upt de Ne-
derlandtsche Chronyck-schryver / die dese dingen van woor-
t tot woorde heeft upgheschreven; Maer onder dese) met lanck-
heyt van tijde heeft geweest een rijk ende seer machtich mā, met
namen Dorotheus, te weten, in 'tjaer 803. Want van desen seer
vermaerden Dorotheus, de Stadt Dordrecht heeft daer naer
getrocken haer beginfel ende naem. Alsoo dat gheseyt soude
worden in de Duytsche spraecke Dordrecht / 't welck in
het Latijn gheseyt wort *Dordracum*. Ende dese Stadt met successie

van tijt is gewaffen in fulck' solemniteyt, datter wondere dingen gefeyt werden van de felve. Daer wort gefeyt datter met lanck heyt van tijden een Maecht, ghenamt in het Latijn *Solheris* maer in 't Duytsch *Zuwvaert*, soude in de felve Stadt de kele afgesteken hebben geweest. Ende men feyt dat dese Maecht heeft gesticht de Kercke van Dort, copende alle nootfaeckelijkheden met drye penningen, ende de felve altijt in haer borse wedervindende. Ende als drye Werckluyden de felve de kele afghesteken hadden door hope van 'rgelt, 'twelck sy meynden dat de Maecht overvloet hadde, ende alleenlijck vonden drye penningen; liet daer is een Fonteyne uyt de Aerde gesprongen, goet zijnde teghen kranckheyden ende verscheyden siekten. Den tijdt van dese Maecht wort niet gheweten van het volck, maer de fonteyne wort binnen Dordrecht gesien. Dus verre *Serbandus*. Van dien *Dozothus* van / een seer betnaemden man/ gelijk hy hem noemt/ en hebben onse Chronijcken niet sekers. Ick meene dat het comt uyt een fabel/ ende ketterpe der gener / die welcke als sy haer selve gebaert hebben/ met een quade exempel / dat *Bato* den fondateur is van *Batavia* / *Zialandus* van *Zeelandt* / *Metellus* van *Middelburgh* / *Bliffes* van *Bliffingen* / *Syringus* van *Sirichzee* / *Kotterus* van *Kotterdam* / dencken dat sy der kraepen ooghen doorstecken hebben. De welcke peste heeft alsoo seer ingebaren de Geleerden (is dat sy alsoo moghen ghenamt werden) der boozgaende eerwe / dat uyt haer lieden herffenen / ghelijck uyt het *Tropaensh* *Deerdt* / zijn ontallijcke sulcke nimmermeer ghebozen *Velden* booztgheromen. Dese pestilentielle Planete heeft oock den cierslijcken *Hadrianus Junius* gheraecht: die meyn / sonder secker kennisse / dat *Dozrecht* de markt sy gheweest niet van *Dozothus* / maer van eenen *Duretus* / eertijts een vermaerden man wel bekent onder zijn volck / van den welcken hy seyt / datter in onse *Histozien* mentie ghemaecht wort / maer die dunster ende cleyn is.

Hy meyn dan dat het woort *Drecht* by onse *Booz*-ouders soo veel soude gheweest hebben / als by de oude ende supberlijck spreckende *Latijnsche* *forum*: dat is / *Marckt*: niet so veel om dat daer recht gheseyt ende ghedaen wort / ghelijck dat woort oock luydt / als om dat daer de *Waeren* gebzagen werden / als tot een *Marckt* / ende daer alle dingen vercocht

werden. Als oft *Drecht* moeste ghetrocken ende genomen worden van *Draghen*. Maer ick wilde dat *Iunius* hadde gesept / met wat *authozitept* oft reden betrouwt zijnde / hy geeft aen *Drecht* dese beteckenisse van *Marckt*; de welcke aengesien/ ick tot nu toe niet ghelesen/ noch ghebonden hebbe/ ick meene dat het sy een oprechte vout / ende versierde diack van desen *Man*. Ende *Philippus Cluverus* in zijn *xvi*. *cap*. van de *Gaeten des Rhijns* / seght vastelijck; dat het woort *Trajectum* (*Drecht*) ghegeven van de *Romeynen* aen een *Stadt* oft *Dozp* / niet anders en beteckent / dan een oprecht overschepen oft overbzagen der *Riviere*, ende dat het woort *deken* *Drecht*, oft *Trecht*, oft oock *Tricht* verdozven van *Trajectum*, is supber ende oprecht *Latijn*. Maer wat / oft waerom het *Romeynsch* woort by de *Nederlanders* want het selve dat hy van *Minturna* der ouden / antwoort nu *Trajecto* der *Italianen* / is seckerlijck van geender weerde. Want wat sal wesen / dat / behalven ontelbaere *Steden* / veel *Dozpen* ende *Vlecken* hebben den naem gherregghen van *Drecht*. lange naer de tijden der *Romeynen*? Hy dunct dan dat *Dozrecht* is also gesept van *Door*, by de *Latijnsche* beteckenenende per .o. oft *trans*, ende *trecken*, 'twelck bewijst door *trecken* in 't *Latijnsch* *Traicere*: van welck woort der *Latijnsche* het onse is sonder twijffel ghespooten / ende de letteren ende de syllaben byrans de selve zijnde / ten sy dat sy een wepnich zijn in onse spraecke in een gesloten / ghetuygent 't selve claerlijck ghenoech. Van *Trecken* dan comt *Trecht*, oft / om dat het betet soude luyden / d'eerste letter soetelijck verandert zijnde / comt *Drecht*, by de *Latijnsche* *Traecius*. Maer *Dozrecht* is seer bequamelijck met desen naem ghetreckent / om de seer gemakelijcke ende seer lichte overtrekkinge ende overvoeringe / van d' een zijde boozder in *Hollant* / van d' ander in *Babandt* / *Zeelandt* / ende in al de onlijghende *contrepen*. Booz ghelijcke maniere ende reden noemen wy *Vrecht*; van *Out*, ende *Trecht*, van 'twelck wy boven gehandelt hebben; ghelijck oft men seyde *Outrecht*, ende wat sachter *Vrecht*. 't Is oock aen te mercken / dat in de oudste *Placcaten* / ende hier ende daer by *Heda*, dese *Stadt* gheseyt wort *Oudt Vrecht*, in het *Latijnsch* *Vetus Trajectum*; Maer uyt onse meyninge / men moet schrijven *Dordrecht*, gelijk het *geniepinelijck* gheschiet / hoe wel dat *Iunius*

Drecht was het beteckent.

Minturna is een stad in *Campania* / gelegen in *Italien*.

Opinie des *Auteurs* van het woort *Dozrecht*.

Booz sprack van den naem *Drecht*.

Dit is een *Latijnsch* spreckwoort dat is / een troeffelijck woort bozsprenghen.

**Wants
waerlyc**

nus, seer daer tegen strijdt ende het selve verfoepet / die uytgeroepet hebbende dese oude schyften / tegens de meyninge der Grammatisten / ghelijck hy spreekt / strijdt met vele woorden dat men moet wederstellen Durdrecht. Want dat hy poocht zijn meyninge te bevestighen uyt den heerlijcken Seghel deser Stadt / der welcker Oyschryft hy stelt /

SEGEL DER INWOONDEREN

I N

D V R D R E C H T.

Het is onnoodich. Want dese dinghen en zijn niet te vorderen met d'aufhojsteydt eens onghelerden Schryvers / ende de Segels ingesneeden naer het begryp der Abiotey / ghelijck sy noemen / ende der Werck-luyden / en sullen ons geen reghel gheben van schryven. Ende het is te verwonderen waerom dat hy om de selve reden niet en heeft herstelt Dodrana, Dodana, Dodacum, ghelijckamen de name deser Stede verschepdemael bindt gheschreven in de Sendt-brieven van Karel Mennicken, die met plompe letteren gedrukt zijn in het jaer onser salicheyt **MCCC LXXXVI.**

Men soude oock mogen dencken / dat Durdrecht soude genaemt zijn / als Diderichdrecht, om dat het gesticht is gheweest van Diederijck de derde / sone van Arnulfus van Gendt. Dese meyninghe / oft raetsel woxt versterckt met de getuygentisse van Valdericus van Ripon / Bisschop van Camerijck ende Utrecht. Dese schryft also in het 3. Boeck 19. cap. zijner Chronijcke : Daer was een onwoonlijke plaetse met Bosschen ende Morasschen, die van de Inwoonders den naem van Merewede ontfangen heeft, te weten, daer de Mase ende de Wael Riviere vloeyende uyt den Rhijn t' samen loopen. Ende niemant placht daer te wonen dan Iagers ende Visschers, ende het was de gemeyne erve in Visscheryc ende Iacht van wilde Beeften, der Bisschoppen van Trier ende Colen, maer oock van eenighe Abten. Diederijck sone van Arnulfus van Ghendt, die een deel houde van de Monarchie det Vriesen, was in dese plaetse (om dat hy de Vriesen

suspect hadde, om zijns Vaders doot, die sy ghedoodt hadden) verrocken, ende ghemaect hebbende een Vryheyt, hy een bespringer van andere luyden haer goet wesende, heeft ghepresumeert dat selve Land te besiten, ende oock de Coopluyden aldaer varende te schatten met overgrootenkol. Het is voozwaer openbaer genoegh uyt de beschryvinge der plaetse / dat die Wyshedyt van Durdrecht ghetimmert ende opgherecht is gheweest van Diederijck. Dat nochtans een pegelijck luyt sy dit te gelooven.

De meyninge van den grooten Janus Rutgerfius, gebozen van Durdrecht / behaecht my meer: die met veel redenen behoont / dat Durdrecht sy alsoo ghenoemt van de Riviere Dorta, ende desen naem heeft hy beduydelijck gelesen in het tafereel van de beschryvinge der plaetsen; die hy schryft gesien te hebben. Het hy gheleghen Dorp Dortimonde gheseyt / dat is / den mont van Dorta, behout noch het teercken / ja den naem selve van dien / als oock Rupelmonde / Pselmonde / ende Kuremonde worden genaemt van de monden harer Rivieren de Rupel / Psel / ende Kure. Maer Regino ghedenckt van Dortimonde in het jaer 898. ist dat wy moeten staen op raetsel ende conjecture van den seer scherp-sinnighen Sriverius, die vooz Durfos, ghelijck ghemeynelijck gelesen woxt / verbeteret Durfos, oft liever Durtos, dat is / Dortimonde. Laet ons hoozen sprecken Regino. Zundibolchus, seght hy / tot hem gevoecht hebbende den Grave Odorcus, ende noch meer andere met vrouwen, kinderen, ende alle soorte van huyfraedt, is ghegaen in een seer welbewerde plaetse, die geseyt wort Durtos, ende heeft hem aldaer versterckt. Het welcke als het ter ooren van den Koninck gekomen was, een Heyr-legher versamelt hebbende, heeft sijn beste gedaen om het Casteel t'overwinnen; maer hy en heeft het niet konnen innemen om de morasschen ende menighe uytstortinghen der wateren, die de Riviere Mase in de selve plaetse is doende. Daer woxt Dorfos uytduckelijck gelesen by Heda, spreekende van Odibaldus, daer hy dese Hystorie van Zundibolchus also verhaelt: Zuendiboldus, tot hem gevoecht hebbende de Grave Odacrus, ende eenige andere, is ghevaren in een seekere plaetse met vrouwen, kinderen, ende alle huyltraet, welcke plaetse gheseyt wort Dorfos, ende heeft hem selven aldaer beschanst. Het welcke als de Koninck heeft vernomen, heeft

**Oprechten
oorzonden
van het
woort Durdrecht.**

heeft het Slot belegert, ende heeft het niet konnen ghekrijghen. Wat hier af sp/ het is secker dat de Stadt seer oudt is/ van welcke/als ooc van eenige onliggende Dorpen/mentie wort ghemaect in het jaer onser ghebozen salicheyt *MLXIV.* in het Blaccaet van den Keyser Hendrick/ twelck hy aen Wilhelm Bisschop van Utrecht gegeven heeft/ met dese woorden:

Wy bevestigen aen de selve beylige Kercke vier Manfen, (oft Wooningen) gelegen in Crimpen/ van de Riviere Ablaes tot Merwede toe, ende van daer tot Menkensdrecht/ bevestigen de helft van het gheheel Landt met al het district. Item de Riede/ by Merwede tot Sldrecht. Item in Wael/ van daer wederom in Merwede tot in Dozrecht met de Capelle nieuwelijcks gestichter van Dozrecht/ tot Cozdekens Hof-
stadt/ etc.

Wt het welcke ick kan lichtelijck afmeten/ de Stadt ver- groot ende vermeerderd zijnde in die tijden / dat gheen cleyn deel van het Merwedens Ambacht/ oft Officien/ ghelijck sp als dan spracken / met betalinghe der Heeren van de selve plaetse/ is in de Stadt ende mueren begrepen gheweest. Ende voozwaer S. Nicolaes Kercke/ die gemeynlijck genaemt wort de Nieuwe-Kercke, was eertijds de Prochie-Kercke van Merwede. Nochtans alsoo/ dat de Heeren van Mer-
wede vooz sich bewaerden eenighe seer groote Privilegien: die van haer Maercomelinghen verlost zijnde met veel gelt/ zijn gheromen in de macht van den Magistraet der Stadt / ghelijck wy cozts daer naer sullen in zijn plaetse ende tijdt/ byzeder verclaren. Dit sp genoegh ghespoocken van den naem ende oorzpionck der Stadt.

En sullen wy alle andere dingghen beschrijven/ in alle ach- tervolghende d'ozdye der jaren. Tot het welcke eer ick wy berepde/ ick sal dit by voegghen: dat Dominicus Marius saelt/ wiens woorden wy by geschreven hebben/ als hy aen de Stadt van Doz den naem van Benefacta gheeft/ 'twelck moeste gegeven worden aen Huy. Want Hanzeus, Abt van Lobbe (hy heeft gheleest ende vermaert gheweest in 't jaer 990.) noemt opentlijck de Stadt Huy / eertijts groot ende machtich zijnde in 't Landt van Lupck / met den naem Benefacta, in het leven der Bisschoppen van Congeren/ Wae-
stricht/ ende Lupck in het 38. cap. Als hy dan met sulcke wercken ende arbeiden belich was, (den D. Joannes Agnus/

xxv. Bisschop van Lupck) eenen pelgrim is overghekomen van over Zee, met eens Enghels ghesichte was vermaent, dat hy soude de Zee overvaren, ende soude commen tot de Stadt Benefacta van Antonius Augustus getimmert, ende onderwijfen den man Gods by name kennelijck ghemaect op de grootdadighe wercken Gods. Hy dan befoeckende aen alle sijden vele Landen, hadde gefocht de Stadt Benefacta; is ten cynde gekomen te Huy, heeft de Stadt gevonden, die hem met namen bewesen was, &c.

Ontrent het jaer *MXL.* Wiederijck de vierde van dien naem/ vijfde Grabe van Hollandt / van de Collenaers ende de Lupckenaers een besonder injurie ontfangen hebbende / heeft te Dozrecht alle haer Scheyen ende Coopmanschap-
pen/ die als dan veel waeren/ verbandt; oock veel Coopmans in de Kercker ghesmeten hebbende. 'tWelck haer Bisschoppen vernomen hebbende/ terstont ende sonder ver-
toeven/ het Leger ende de macht by een van alle kanten ghe-
bracht ende versamelt hebbende/ hebben onverwachts Doz-
recht overballen / ende gebzucht hebbende de dupsterheyt des nachts / ende dooz het schelinstuck van eenighe Dozgher-
en / ghelijck men ghelooftde / oft versupmentisse/ hebben de Stadt ingenomen. Wiederijck/ die niet verre van daer en was / dooz den bystant ende neersticheyt van Geraert van Putten/ Ridder/ heeft oock de Stadt ingegaen met een toe-
gerusten hoop Krijghsluyden. Daer is / in het middel van de Markt / gheschiet van beyde zijden een groot ghebeest. Ten eynde de benden der Lupckenaers zijn in route ghesla-
gen ende gheblucht. De Chyonijcken mercken datter dzye hondert seer Edele Ridders in dien slach ghebleven zijn. D'anderen daerhs als den Grabe in het publyck ende vooz de gemeente quam/ aen de plaetse / ordinareljck ghesep des Stads-Boom, ingegaen zijnde een naelwe ende kleyne strae-
te / is van de vanden / die daer in bespiedinghen ghestelt waren/ met een bergiftighe pyl doozsteecken / ende is twee dagen daer naer van de selve woude overleben. De stracte bewaert de ghedenckenisse ende naem van dese saecke/ die nu noch genaemt wort Des Graven strate.

In het jaer *LXI.* als Alardus / broeder des Hertochs van Brabant gheromen zijnde in Zuydt Hollandt / had-
de niet ghewels overballen Flozis den eersten / een gheen
cleyn

Chyonijcken
van Doz-
recht.

Dozlogen als
de cloek-
beide.

kleyn deel van zynen Legher/ die van Dozt met groote rou-
ragie uptgeballen zijnde/ ende stozm gedaen hebbende/ heb-
ben hem / ende bycrans alle zijne Arghslupden doodt
gheslaghen/ datter niet een en ontbliede: ende sy hebben met
dit sepr een seer grooten naem ende eere gherregen.

In 'tjaer M L X I V. is de treffelijcke Kercke ghetimmert;
gelijck den Blassaert der Kercken claerlijck getuycht/ die in
het Sticht oft Bisschopdom van Drecht ghesundeert ende
gewijet sijn.

Ontrent het jaer M C C X. onder de Regeringe van Willem/
Geraerd van Are / broeder van Dieberijck Bisschop van
Drecht/ heeft van alle canten belegert de Stadt van Doz-
drecht/ ende de meesten deel van die in brandt ghestrecken.
Ick binde by eenige genoteert/ dat de gheseele Stadt over-
wonnen is gheweest/ ende datter in dien tijt vreechthet ghe-
bruyekt is tegen de goederen ende huyfen der Borgeren met
moorden/ byer ende sweert.

Is bemuert.

In 'tjaer M C C X X X. Dozdrecht is omeingelt ende gestercht
gheweest met een steenen muer: als de Dupckij/ Supsij ende
de Gemij/ oude ende Waderlijcke gheslachten / sie geerders
der Stadt waren.

Stapel van
de Engelsche
wollen.

Ontrent het jaer M C C X X L I I. het recht van 't Staepel der
wollen/ die uyt Engelandt met groot ghetal overvoert wer-
den/ is ghegeven aen de Doztenaers/ van Eduaert Coninck
van Engelandt / dooz groot versoek van Floris / Grave
van Hollandt den vijfden van dien naem. Maer een wep-
nich tijds daer na/ ick en weet d'oorzake niet/ is het van de
selve afgenomen/ d' Engelsche van daer vertreckende/ die in
Brabant reysende/ hebben haer woonstede ende haer Coop-
manschappen tot Mechelen gestelt. Daer en soude gheen
ghedenckenisse van dese saecke wesen by de Paronielingen /
het en ware een Schrijver / die ghemaect heeft de Chro-
nijke van Hollandt met beerssen/ ende gesept wort in die tij-
den geslozeert te hebben. Daerom sijn beerssen/ met welc-
ke sy dese Distorie / van alle andere dooz onachtsaemshydt
versmunt / naer den aert van zyn eeuwe beschrijft/ sijn seer
weerdich hier gelesen te worden:

Te Dordrecht voor die poort,
Almen wel hevet gehoort,

Die Koninck dede haer toefeggen,
Dat hy den Staepel wilde leggen
Vander wollen te Dordrecht binnen.
Daer mochte die Grave ane winnen
Vele goets, ende zijne liede.
Dit onboot hy, en dit geschiede
Alst vele lieden was wel kont.
Dit geduerde eene stont,
Maer niet lange, als ick verhoorde,
Want het was Ingelsche voorwoorde.
D'oorloge was gevredet doe
Tusschen die Koningen, ick en weet niet hoe
So dat d'Ingelsche met haer sacken
Al tot Machelen tracken,
Ende voerden hare wolle daer,
Alst die Grave wert gewaer,
Liet hy doen al haren wille,
Beyde lijde ende stille.

In 'tjaer M C C L X X I V. Floris de vijfde / heeft ghege-
den/ oft eerder bevestiget aen die van Dozdrecht/ de Dypheyt
van eenige Tollen/ die betaelt werden om van wegen den
Wijn ende Carwe / met dese Brieven:

FLoris, Grave van Hollandt, aen onsen ghetrouwen ende
beminden Willem van Stryen Ridder, geluc en saligheyt.
Aengesien dat ons voor seker kennelijck sy, dat de Borgeren
van Dordrecht, als sy het Tol-Huys van Strijmondte voor by
vaerden met haer Schepen, onrechtvaerdelijck betaelt heb-
ben die Tolghelden; die ghemeynelijck ghenaemt worden
Wijngelt ende Boodtgelt/ Wy vercondigen u, ende ge-
bieden met dese teghenwoordighe Brieven, dat ghy soudet
toelaten de voorsleyde Borgeren vry van dese Tollen, ende
dat die ofte van u, ofte van andere, uyt uwen naem, niet ge-
eyschet

eyfchet en werden van de voor-by varende. Is het dat ghy u vermetet contrarie te doen, wy getuygen met dese tegenwoordige dat wy het feer onweerdelyck sullen verdragen. Gegeven in het jaer ons Heeren duysent twee hondert, vier en tachtentich, op den Feest-dach der geboorte Maria.

Andere Brieven. **W**iet langhe daer naer heeft sy haer lieben een ander Privilegie ghegeven / met dese Tabulen ende Brieven uptghebrucht :

WY Floris Grave van Hollandt ende Zeelandt, Heere van Vrieslandt, geven te kennen aen alle die dese tegenwoordige Brieven sullen sien, dat wy ghegeven hebben aen onse beminde Inwoonderen der Stadt van Dordrecht in 'tgemeyn, waer het soo dat het gheviel dat de goederen van een Inwoonder voorseyde in pande geset werden, oft by executie genomen werden, oft sy selve ghearresteert werden, in de Landen van eenighe andere Vorsten, buyten onse Graeffchap, dat sy als dan sonder vertoeven souden doen verpanden van onsen Balju; oft onse Rechters, Schepenen in Dordrecht, d'Ondersaten van dien Heere, die de handen gheslagen hebben aen onse Inwoonders, oft haer goeden ende souden doen bewaren uyt raedt van den Balju, oft der Rechters ende Schepenen in Dordrecht, &c. Ghegeven Dijnsdaechs naer den Feest-dach van Paesschen, in het jaer 1290. tot Middelburch.

In het jaer **C**1300. **F**loris den vijfden / heeft bevesticht alle Privilegien ende Bribilegien / aen die van Dordrecht / om haer groote verdiensten / ghegeven van de Graaven van Hollande / ende besonderlyck van Willem den II. Koninck der Romeynen / zyn Vader ; ende noch eenmael wepnich daer naer / te weten / in 'tjaer **C**1300. **X**CIV.

In het jaer **M**CCXCIX. **J**an den I. heeft ghegeven het Recht van 't Stapel / ende te stutten alle vyemde Coopman-

schappen / die geboert werden van de Leck ende Merwede / door besondere Beneficte. Dit is de sojme der Brieven :

WY Ian, Grave van Hollandt ende Zeelandt, ende Heere van Vrieslandt, doen alle menschen te kennen. Begheerende onse gheliefde ende ghetrouwe Inwoonders der Stadt van Dordrecht, om haer aenghenaeme diensten, die sy dickmael aen ons ende onse Voorlaten bewefen hebben, ende noch alle neersticheyt doen sullen om in toecomende tijt te bewijfen, met speciale gonde ende gratie te vereeren, Wy hebben goet gevonden haer te vergunnen met het inhoud der tegenwoordige Brieven. Dat alle Coopmans goet dat verkocht kan worden, dat door de Merwede oft de Leck hier gevoert wort, het sy dat het wijn, oft allerley graen, oft hout sy, tot het Dordrechtse Marckt gedragen worde, op dat het daer verkocht ende gekocht worde. Wy gebiedten daer en boven aen onse Tollenaers van Geervliet ende Stricomde, die tegenwoordich zijn, oft sullen hier naermaels zijn, dat sy geen laten voor by varen, het en sy dat alder-eest een handtschrift, van de Muntewinckel, die te Dordrecht gekregen zijnde, getuyghe dat sy haer Waren te Dordrecht hebben ghekoecht. Wy toelaten oock aen alle Coopluyden, Duytsche, Engelsche, Brabanders, Vlamingen, de macht vrylijck ende sekerlijck te mogen comen te Dordrecht, ende aldaer den Coophandel te drijven: behalven die gene, die yet tegen ons bedreven hebben, oft aen de doot mijns Vaders schuldich zijn, wiens ziele ick Gode bevele, &c. Gegeven in 'tjaer 1299.

De Graaven van Hollande hebben daer na dickmaels gconfirmereert / dese Privilegie tot den tegenwoordighen dach toe 'tonderhouden. **J**an den II. van Avesnes / van Binnegowwe / in 'tjaer **C**1300. **W**illem den IV. in 'tjaer **C**1300. **X**LIV. **D**es selve hebben vermeerdert **M**argheriete in 'tjaer **C**1300. **X**LVI. **D**en xxx. Julij / de selve andermaal in 'tjaer **C**1300. **L**. **D**en VII.

dach van Maert; Willem van Bepere / in 'tjaer CIDCCCLV. den xv. van Mey ende den xxviii. Junij. Albrecht / Dooght van Hollandt / in 'tjaer CIDCCCLXIX. ende des selve eeuwte in 'tjaer LXXIII. ende den Grave naer des broeders doodr in 'tjaer CIDCCXCIII. Willem van Osterbant in het naervolghende jaer 's Dijn daerhs naer S. Vitoz dach; Karel de V. Keyser van Romem / in 'tjaer CIDIDL. den xviii dach van October. Maer Stapel is een recht / met welker macht ghegheven wort de Coopmanschappen van ander Landen daer geboert zijnde / de handt aen te slaen / van den begonnen cours te wedertrecken / ende ten lesten also te houden staen / dat sy niet eerder op ander plaetsen geboert werden / dan sy in openbare Markten aldaer vercocht worden. Ende Stapel is so veel te segghen / als yet in een plaetse te stapelen ende vergaderen.

Orloge om
de Digniteit
haerder Pri-
vilegien.

In het eerste jaer des naervolgende eeuwte / als Jan den II. van Brinnegoutwe regheerde / den Balju van Zuyt-Hollandt / genaemt Mlandus / heeft groote neersticheyt gedaen om ondersoekinghe te doen teghen eenighe Bozghers / die geseyt waren te hebben schult van conjuratie teghen den Grave; maer langhe te vergeefs. Want het was teghen de Privilegie / dat eertijds aen de Stadt was ghegheven / de woorden luyden aldus:

IST DAT EENICH BORGHER DER
STADT SCHULDICH IS VAN EE-
NICH SCHELMSTUCK, HOE ONGE-
REGELT DAT SOUDE MOGHEN WE-
SEN, DATMEN DAER AF IN GHEEN
ANDER PLAETSE, ALS TE DOR-
DRECHT, VAN DEN SCHOVTE ENDE
SCHEPENEN DER SELVE STADTEN
ONDERSOVCKE, ENDE STRAFFE.

Nochtans den Magistraet / hoe wel het was teghen ha-
renwille / heeft het toegelaten om de gemeyne ruste. Maer

d'aecomste des Grave heeft het al haestelijck beroert: die / verghefelijkheid met Wolphaert vander Vere / gewilt heeft dat men hem gheben soude de namen der ghener / op welke men de misdaet merckte te wesen. Het welke / als de Magistraet verstaen hadde te wesen tegen het oorlof ende billich van het collegie / ende het recht der Stadt / en heeft zynen Prince niet ghehoorzaem gheweest. Den Grave vol wesen van toorn ende quaet ghemoet / is naer den Haghe ghetrocken. Tot hem zyn Ambassadeurs gesonden van die van Dozrecht / versoekende / dat sy soude een plaetse ende dach setten tot een 'tsamen-sprekinge / dat sy wilden aen eenen peggelijcken probeeren de rechtvaerdicheyt van haer sake. Ten lesten de partpen zijn op ghesetten dach binnen Delft by een ghekomen. De Doztenaers ghetuyghden daer opentlijck: dat sy aen haren Prince also ghetuyghde ende tot alle dienst bereyt waren als eenige souden mogen wesen. Maer dat sy hem in dese saecke niet en mochten ghehoorzamen teghens haere Privilegien. Dat het niet alleen haer / maer oock alle andere Steden aenginghe / ende betaeinde / datmen de Privilegien niet soo lichtveerdelijck soude breken / die eertijds van zyn Doz. Ouders ghegeven waren. Maer daer en is niet uptgherecht / om wederom in vrede te gheraken. Den Grave d'oorloghe aen die van Dozrecht aengheseyt hebbende / ende een groot Leger geroepen hebbende / heeft last gegheven aen Vitus van Haemstede het Slot van Dutton te besitten. Nicolaes van Cats heeft met een deel van de Wenden Ablasserdam ingenomen. Mlandus heeft het Legher gheset te Slidersrecht / ende heeft daer een Casteel ghebouwet sterck van werken ende volck / de welker ingheseten en inghenomen hebbende aller weggen / heeft de Stadt benomen alle toevoeringe ende victualie. Maer Wolphardt in Hollandt ghedoodt zijnde / is de belegeringe op gebroken gheweest / ende Mlandus tot Dozt ghelept / is van de menichte des volcks betreden ende gedoodt geweest.

Sy vertellen / dat de H. Zwaert heeft in 'tjaer MCCC. de Bemide Hoofst-Kercke van Dozrecht ter eeren der H. Moeder ker/leest Godts ghesticht / alleenlijck met dize pennincxkens versien dit/ende zijnde: ende die aen de Werckluyden uptgegeven hebbende / wort gheseyt dat sy de selve altyt in haer bozse weder soude gevon.

ghebonden hebben/ welck gheluck selven ghesien wort. Ian van Leyden beschrijft in het bzeede d' Hystorie / oft liever de fabel/ wiens woorzen wy wat voorgeschreven hebben. Die warm fonteynen / ist dat ick niet en worde bedroghen/ die Gerbrandus schrijft in zynen tyt te Doordrecht noch ghe- weest te hebben / hebben occasie ghegheben aen dese saecke. Want als eenighe sagen dat die wateren groote cracht had- den tot ghesontheyt van vele menschen / ende dat sy seer ver- maert waren door de bespreydinghe van den naem/ghelijck het placht te gheschieden / ende de menichte van volck van alle kanten toelopende / sy hebben lieftelick dese Hystorie konnen versieren / naer de Godtbyzuchticheydt van die tij- den/ verskert zijnde van de lichtveerdicheyt der geloobige. Baronius in het Romeynsch Martelaers boeck / doet ghe- denckenisse van de H. Sotheris. Den 10. Februarij, seght hy/ te Romen op den wech Appias, is den feestdach van de H. Sotheris Maecht ende Martelersse; de welcke, als den H. Ambrosius schrijft, geboren van Edelen stam, heeft verfoeyet om Christi wille het Borghemeester schapharer Ouderen ende Overicheyden; ende gheboden d' Afgoden te offeren, 'tselve weygerende is seer lange ende hardelijck met kinnebackslagen geslagen gheweest; ende als sy oock andere soorten van pijnen gewonnen hadde, met den sweerde gheslachten zijnde, is blijde tot haren Bruydegom ghevaren. Ioannes Molanus schrijft noch meer ende claerder tot onse materpe/ in zijn Additien aen Vsuardus: op den selven dach (te weten den 10. van Fe- bzuarius) wort ghedenckenisse ghehouden te Dordrecht van de H. Sura Maecht ende Martelersse, maer met den naem van Sotheris, 'twelck in het Latijn wort beduyt ghesontmakeresse. De welke woorzen van Baronius ende Molanus en laten my niet twijffelen/ dat wy naer de gantsche Hystorie van de Ro- meynsche Sotheris is toegheschreven aen dese Doordrecht- sche. Zuwaert oft Zura wort gheseyt van Zuveren. Wen- gaende die warme Fonteyne / behalven Gerbrandus, den Nederlandtschen Chrongck-schrijver ghetuyecht oock die selve noch ghesien gheweest te hebben in zynen tyt. Guilhel- mus Lindanus, van Doordrecht / Bisschop van Auremon- de / verhaelt dat den Dornput van de H. Sura / dicht aen de Kercke staende / soude oock in zynen tyt geweest hebben. Ende dit en moet niet voor soo grooten wonder geacht we-

sen. Onse Chronijcken schrijven dat vele sulcke lautwe wa- teren eertijts zijn geweest in Hollandt ende Vrieslandt/ als t' Egmont/ Deplo/ Dorkingen/ ende in andere plaetsen.

In het jaer MCCC II. het Clooster der Franciscanen is ge- bouwt te Doordrecht: in 'twelck de fundamenten van het Collegie van de Augustianen zijn oock begoft gelept te wor- den: het welck daer naer in het jaer MCCC XXV. is volmaectt ende ghedoteert gheweest van Willem den Goeden / ende in het jaer MDXII. is van 'tbyer op geteert geweest.

In 'tjaer MCCC XXVI. het Clooster van S. Agniet wort ghesicht. Het was onder het Capittel van het Clooster van Wijndestheym/ geleghen in Overijssel, 'twelck S. Ag- niets Clooster is genoech vermaert / om de Edele Maegh- den/ die het selve hebben eertijts bewoont. De Kercke des selbighen is hertinnert in 'tjaer MCCCC XLII.

In 'tjaer MCCC XXXII. Willem Grave van Hollandt heeft verboden/ dat niemant te Doordrecht soude eenich mes oft scherp dragen. Nochtans van dese Wet waren by de Ridders/ Edelen/ Balju van Zuydt-Hollandt/ Schouten der Stadt / ende haer lieden Stadtsknechten.

In 'tjaer MCCC XXXVII. heeft de Stadt met een grooten byant bedorven geweest. Door welke/ als de Worzgers grote schade gheleden hadden / Willem van Hinnegouwe heeft haer toegelaten / dat alle die Schepen / die van de Ooster- linghen door de Mase geboert werden/ tot geen ander plaet- se souden mogen aensetten/ als tot Dozt/ ende aldaer souden haer goederen setten om te vercoopen. Sulcke Brieven zijn tot dese saecke gheschreven.

Villem Grave van Hinnegouwe, Hollandt, Zee- landt, ende Heere van Vrieslandt, doen een yegelijck te kennen, dat wy aen onse goede ende beminde In- woonders van Dordrecht, om d'Officien ende Diensten, die sy ons dickmael gedaen hebben, &c. ende de groote schade, 'twelck den onlancksten brandt haer lieden heeft aen gedaen, gegeven hebben ende geven, willende dat de Coggen ende soo alle Schepen, die in de Mase uyt Oostlandt neder comen, souden te Dordrecht, als tot den oppersten Marck

Cloosters
gefaundaert.

Geen scherp
remoghen
dragen.

Grooten
brandt.

Marckt, aenyaren, ende souden aldaer haer Coopmanschap-
pen vercoopen. Gegeven tot Berghen in Hinnegowwen,
op den XXI. van Augustus, M C C C XXXV I I I.

Daerom het ongetwijffelt is geschiet / dat cozts daer na /
te weten / in 'tjaer M C C C L I V. meest al de Oosterlingh-
sche Coopmans / die nu te booren haer woon-steden ghenom-
men hadden tot Brugge in Vlaenderen / ende om dat der
tweedzachten geresen waren tusschen haer ende de Vlamingen /
hebben verbrochen / ende zijn gekomen tot Doordrecht.
Hoe wel d' Ambassadeurs daer naer van de Vlamingen ge-
souden aen die van Lubeck / gheseyt worden vercreghen te
hebben / dat die Coopmans / alle saechen tusschen beyde par-
tijen gepacificceert zijnde / souden wederom te Brugge co-
men woonen.

In 'tjaer M C C C XXXIX. is de Hoost-kercke van Doz-
drecht gherimmert ende ghewiedet. Tot ghedachtenisse
van 'twelck men leest dese woorden gheschreven met vergul-
de letteren aen de Tozre :

ICK BEN GEVFNDEERT IN 'TJAER
IESV M C C C XXXIX. DEN XVI. IVNII,
ICK BEN VERBRANDT MET MEER
ANDERE, IN 'TJAER M C C C C, DEN
XXVI I I. IVNII.

Stapel van
de Rhynsche
Wijnen.

Den selven Willem heeft ghegeven in 'tjaer M C C C XL I I.
aen die van Doordrecht het Recht van 't Stapel der Wij-
nen / die upt Hooch Duytschlandt ghevoert werden /
op dese maniere : Dat sulcke Wijnen souden te Doordrecht
acht daghen lanck blijven ende verwachten / het en waer dat
sp ondertusschen verkocht werden / uptghesondert die Wij-
nen / die te Ceulen / oft elders van de vyve Steden ghekocht
waren / dewelcke eenen peggelijcken gheoozloft was te boe-
ren ende draghen tot zijn Wyjs in de Stadt / hoe wel sp niet
voorz gestelt hadden geweest te Doordrecht. Hy reserbeer-
de oock sich selven de macht te gheven aen allen / dien hy

soude willen / die Wyphert ; hy ordineerde daer-en-boven /
dat de Dozghers van Doordrecht souden gehouden zijn aen
het selve recht / in desen deel / als de andere Cooplyuden.
De bzieben zijn gheschreven in 's Graven-Dage / op den
Feest-dach van S. Catarina in het naest boornoemde jaer.
Twee jaren daer naer / heeft hy wederom aen die van Doz-
drecht bevesticht / dat de Kogghen, Severen, Hulcken, ende
andere sulcke soozten van Scheypen / die upt de Zee in de
Mase souden balen / te Doordrecht souden stapelen / die upt-
ghesondert / die naer Vlaenderen souden willen baren : Hy
getuyghde daer-en-boven / dat hy de Privilegie aen die van
Doordrecht gaf te besitten in der eeuwichheydt voor hem ende
zijn nacomelingen / ende gaf last aen den Balju / Ontfan-
gher / ende andere Rechters van Zuyt-Hollandt / dat sp in
desen deel / als het noot waer / souden die van Doordrecht te
hulpe comen tegen de misdoenders. Dese bzieben zijn ge-
geven te Doordrecht / Donderdaechs naer den Feestdach der
Geboorte Marie. De Getuyghen waren Jan van Hin-
negouwe / Heere van Beaumont / Willem van Dube-booz-
de / Heere van Oosterhout / Hendrick van Biederode / Da-
niel van Mereweide / Jan van Egmond / Jan van Pola-
nen / Heere van Leck / Dieerijck van Biederode / Her-
barn van Riede / ende Tielman van Meulenaer.

Niet langhe oock daer naer den selven Willem heeft met
openbare Bzieben betuycht / dat hy wilde dat de Scheypen
der Cooplyuden / die souden op baren / oft neder baren in de
Mase / Wael / Mel / Leck / ende Mereweide / alder eerst sou-
den te Doordrecht aen comen / ende souden aldaer haer Coop-
manschappen booz setten om te verropen : Nochtans sonder
pet af te nemen van het Recht ende Wypheden eertydts ghe-
geven aen Middelburgh / ende Zierickzee / de Hoost-ste-
den van Zeelandt. Naer al het ghene dat bedreven soude
worden van die van Doordrecht teghen de misdoenders / dat
hy soude het selve houden booz goet ende aenghenaem / ende
beloofde daer-en-boven de selve hy te staen met zijn hulpe.
Dit is gheschreven in 's Graven-Daghe / in het jaer 1355.
den 15. dach van Mey.

In 'tjaer M C C C LX I I. is opgheresen ende ontstecken
een seer grooten twist / oft oorloghe / tusschen d' Onderfaten
van den Heere van Arckel / ende die van Doordrecht. Want
alg

Dozoghie toe-
gen die van
Arckel.

als die van Arckel voorwoyden het Privilegie haer gegeven van Albrecht / by welke sy verclaert waren vry te wesen van alle recht des Stapels van Doordrecht / ende vooz dat selve seer heftich strecken / die van Doordrecht hebben met macht genomen eenige van haere Schepen. Otto / den Heere van Arckel / heeft dat seer onweerdelijck genomen ; ende heeft nochtans zijn gramschap vooz eenighen tijt verborogen gehouden : tot dat hy met occasie / om d' injurie ende onghelijck te wyken / die hy geloofde seer groot aen de zijne ghedaen te wesen / heeft onbersichtelijck ghenomen veel Schepen der Doxtenaren / de welke met Wijn gheladen zijnde / den Rhijn dooz voeren : ende een deel van den Wijn heeft hy in den Rhijn laten loopen / dat ander deel heeft hy onder de zijne verdepl. Ende van dien tijt af en heeft nimmermeer sulck een opzoer ontsteken geweest.

Canonicken
gefondeert in
de groote
kercke.

In het selve jaer / met het toedoen van Albrecht van Beperen / is ingestelt geweest een Collegie van een Deken / ende twaelf Canonicken in de groote Kercke der Stadt / in de welke waren twee en veertich Outaren ophgerecht.

Stadthups
getimmerd.

In het jaer MCCC LXXX I. werden die hupsingen geboutw / die teghenwoordich zijn in plaerse van het Stadthups / ten gebuycke der Coopluyden / die Byugghe verlaten hebben / met groot ghetal tot Doordrecht waren aenghekomen.

In het jaer MCCC XCI. als d'oneenicheyt daghelijcks meer ende meer groepde tusschen eenighe Steden van Hollandt / ende d' Onderfaten van den Heere van Arckel / ende de Doxtenaers van d'ander partye / als dese staende hielden / dat eenen pegelijck gehouden was aen het recht der Stapel / ende d'ander scherpelijck teghen sprekende / haer Schepen arresterden / ende leydense te Doordrecht. De Grave Albrecht van Beperen ghedacht hebbende / dat men moeste met den eersten dese beroerten vooz-comen / heeft bevolen / dat sy al samen in den Daghe op een seckeren dach souden comen / op dat de Byeven ende ghemeyne Placaten ghesien zijnde / met welke een pegelijck arbeypde om zijn saecke te houden / hy soude oordeelen met recht ende wylt trouwe wat toe stont te doen. Die van Doordrecht / den Grave niet gehoozamen / en hebben om die questie niet willen comen tot den Daghe. Als den Grave alle dinghen met sochvuldicheypt

overloep hadde / om alle ongemach te weeren / heeft besocht / dat men maechen soude een langh instrument / van het welck / op dat ick niet alhier en schijve / dit was het principaelste argument :

Haerlem, Delft, Leyden, Alckmaer, Amsterdam ; Rotterdam, Schiedam, S. Geertruydenberghe, Oudewater, Vlaeringe, 'sGravenlande, Naerden, Medenblijck, Enckhuysen, Briel, onsen beminden Cosijn Otto, Heere in Arckel, met zijn Seeden, ende Inwoonderen der Stadt van Gorcum, ende onse Dorpen Ackersloot, Wegeest, ende Wormer, sullen vry ende vranck wesen van alle recht des Stapels van Dordrecht.

Willem van Beperen / Grave van Oosterbant / heeft oock daer naer dese Byeven bevesticht. Zijn Byeven zijn gemaecht geweest in 'sGraven-Dage / in het jaer 1394. Dinsdaechs naer den Feestdach van S. Verhter.

In het jaer MCCC X. den oorloge gheresen zynde tusschen Jacoba van Beperen / ende haer Gom Jan van Beperen / in het welck Hollandt is in twee deelen geschepden / die van Doordrecht volchde den Gom ; ende waren also genoegh gereet om alle schade te doen aen haer Nabueren met gebuerighe uptloopen. Om dese te dwinghen / Jan Hertoch van Brabandt / aen den welken Jacoba als doen getrouwt was / heeft Doordrecht rondtom belegert met een sterck Legher. De Borgers / wat sy conden bedencken om de macht van den vrandt te bedryegen ende te beschadighen / en bersupnde niet. Ten lesten de Poozte uptghegaen zijnde / hebben de Brabanders ogheweckt / op haer gaende met vol ghemoet ende met Kerijchsvolck / gestelt in slachzoden om te vechten. Sy keeren de Standaerden ende de ruggen in d'eerste vyericheyt des gebechts / als bluchtende / gelaten hebbende die de naeste plaetsen der besten in houden souden. De Brabanders volchden met grooten vber / als oft sy / overwinners van alles waren geweest : de welke nu over gegaen zijnde ende niet quaets vermoedende / sijn van achter / van die in de heymelijcke lagen gestelt waren / overvallen geweest. De

Oorloge
gen de
Brabanders.

welcke

Dordrecht
moet tot leen
gegeven.

welcke verbaest zijnde van sulck eenen slach ende verlies van
haer volck / zijn wederom naer Brabant veretrocken / met
haer bevede ende vresende schare volckis / achter ghelaten
hebbende een groot deel van haer ghereetschap ende krijchs
preparatien. Cozts daer naer zijn de twee partpen in ac-
tsoort ghetreden : daer toe dat Philips van Charolois / sone
van Jan van Bourgondien neerstelijck heeft gearbeyt / ende
daer is besloten / dat Jan van Beveren soude in Leen hou-
den Dordrecht met heel Zuyt-Hollandt / ende oock Rotter-
dam / dat hy nu inghenomen hadde. Waerom dat sulcke
Brieven gesonden zijn gheweest aen die van Dordrecht van
Jan Hertoch van Brabant / ende Jacoba zijn Wifs-
vrouwe :

VV Ian van Brabant, &c. ende Jacoba van Beye-
ren Hertoghen, gheven u lieden te kennen, die
Dordrecht, Rotterdam, ende het Baljuschap ende de Dor-
pen van Zuyt-Hollandt inwoont, dat wy met dese teghen-
woordige Brieven u lieden ontslagen hebben voor Ons ende
onse Nacomelinghen, van de aen-neminghe ende van den
Eedt, die ghy ons naer behoortijcke schult gedaen hebt, wil-
lende, dat ghy soudt aen-nemen ende erkennen onsen be-
minden Oom, Ian Hertoch van Beveren, ende zijn Erfghe-
namen, voor u Wettelijcken Heere, achter-volghende de
forme van de reconciliatie ende vereeninge, die tusschen ons
veraccordeert is. Ende op dat dese autoriteyt onser beve-
stinghe seecker ende onveranderlijck blijve, wy hebben be-
volen de teghenwoordighe Brieven te wapenen met het in-
dracken onles Segels. Gedaen tot Worcum, in 'tjaer der
Mensch wordinghe ons Heeren M C C C C X V I I I. den
1. April.

Waeromt Jan van Beveren heeft den xxiii. Julij / des
selve jaers / tot Dordrecht solemnelijck aenghenomen ende
kent gheweest vooz haren Heere. Die selve heeft ver-
schepde Privilegien ende Wpsheden ghegheven aen die van
Dordrecht / om dat sy hem byomelijck hebben geholpen ge-

buerende dese beroerten. Ich hebbe vooz omgoodi is ghe-
acht al te verhalen ; ich sal de principale Artijckelen hier
onderschrijven.

I.

Des Baljeus, Dijk-graves, Threfoniers, Schoutes, ende
Tolmeesters Ampt en sal niemant ghenieten, ten sy dat hy
binnen Dordrecht woonet, ende daer sy wettelijck ofte ech-
telijck gebooren zijn.

II.

De Vier-schare, oft Dinghbancke van het Baljuschap van
Zuyt Hollandt, ende het Dijk-graefschap van de groote
Waerd, en salmen in geen ander plaetse houden, als te Dor-
drecht. Daer en boven de voorleyde Baljuwen en Dijk-
graven, en sullen in gheen ander plaetse haer ghevanghenen
kerckereren, als te Dordrecht. Om dat het nu also langen
tijt gheordonneert ende ghebryckt is gheweest.

III.

Van onse Zuyt-Hollandtsche Munte, en sal van ons niet
gheordonneert worden, sonder het advijs ende ordonnantie
van onsen gemeynen Raedt: Ende dese en sal in geen ander
plaetse geslagen worden, als tot Dordrecht.

IV.

Niemant en sal tot Magistraet der Stadt gevoordert wor-
den, oft hy moet te Dordrecht gebooren wesen; ende aldaer
thien gehele jaren gebryct ende genotē hebben het recht
der Borgers, dat sy gemeynelijck noemen, *Poort-recht*, oft
die het met Echt-houwelijck verkregen hebben;

V. Wy

V.

Wy en sullen de Zuyt-Hollandfche Rechten, van onse Voor-ouders ghegeven, niet vernieuwen oft veranderen, sonder het toelaten ende wille der Stadt van Dordrecht.

VI.

Ist dat het gebeurt dat des Stadts Schout oft verre reyft, oft overlijdt, ende daer moeste vonnesse gegeven ende gedraeghen worden, de Magistraet sal een ander kiezen voor eenen tijt, tot datter een ander van ons sy gestelt.

VII.

Hy sal vermogen alle quaet-doenders, te water ende te lande, door geheel Zuyt-Hollandt ghevanghen te nemen, ende te Dordrecht in den Kercker brengen.

VIII.

Wy en sullen geen Casteleyn aen de Stadt ende Casteel van Geertruydenberge voorsetten, oft hy moervan echtelijke Ouderen geboren wesen, ende hy sal in onse teghenwoordicheydt in de handen van den Magistraet van Dordrecht den Eedt doen, dat hy nimmermeer yet sal doen tegen de Rechten, Privilegien, ende Vryheden, eertijts van onse Voor-ouders ghegeven aen Dordrecht, ende gheheel Zuyt-Hollandt.

Dese dinghen zijn gedaen ende ghescheert te Dordrecht/ den 22. Junij in 'tjaer MCCCXVIIII.
Op hebben op een ander plaetse gheseyt / van hoe groote woerdicheydt dat het Baljuschap van Zuydt-Hollandt eertijts sy geweest / als vop handelden van de beelen / in welcke

Hollandt gemepnelijck placht gedeelt te worden. Dit Ampt is altoos bedient geweest van groote Edel-mannen. Daerom hebbe ick gedacht hier by te boegen den Naem Register der selver / vergadett eensdeels upt publigche Acten ende Bijebden / eensdeels upt d' Historie.

Gillis van Voorschoten, in 'tjaer 1252.

Jan van Renes, Heere van Gouda ende Naem-
stede / in 'tjaer 1282.

Willems bij
Zuyt-Hol-
landt.

Mlandus N. geboot van die van Dordrecht / in
tjaer 1300.

Driesd van Meys, in 'tjaer 1303.

Jan van Zijle, in 'tjaer 1310.

Jan van Zassen heym, nu Zassen, in 'tjaer 1330.

Willem van Zierickzee, in 'tjaer 1331.

D. Queeckel, gelijck sommige dencken / is ge-
recht / in 'tjaer 1336. om een hie die hy van
eenen Doer gestolen hadde.

Herbarn van Rieden, Ridder / in 'tjaer 1348.

Jan van Drongelen, Ridder / in 'tjaer 1355.

Titelman Oem, in 'tjaer 1358.

Jan van Leyenburch, in 'tjaer 1365.

Diederick van Houweningen, Ridder / in 'tjaer
1368.

Herbarnus van Liefvelt; Ridder / in 'tselvs
jaer.

Pauwels van Haestrecht, Ridder / in 'tjaer
1384.

Arnout van Dussen, Ridder / in 'tjaer 1394.

Philips Bastaert van Culenborgh, in 'tjaer
1405.

Philips Bastaert van Leck, in 'tjaer 1407.

Jan Venedeau, in 'tjaer 1408.

Claudius van Poel, in 'tjaer 1412.

A 2

Dica

Diederick van Merewede, Ridder / in 'tjaer 1414.

Diederick van Liefvelt, in 'tjaer 1439.

Diederick van Does, in 'tjaer 1445.

Flozis van Duffen, in 'tjaer 1450.

Flozis van Eemkercke, in 'tjaer 1456.

Pieter van Anocque, in het boozsepde jaer.

Jacob Pot, in 'tjaer 1459.

Willem van Pricker, in 'tjaer 1465.

Gillis Adriaensz. in 'tjaer 1468. gheboort in 'tjaer 1481.

Adriaen Janz. in 'tjaer 1470.

Daniel van Pract, ende Moerkercken, Heere van Merewede, Ridder / in 'tjaer 1475.

Witman van Swindrecht, in 'tjaer 1477.

Jacob Oem, Heere van Wijngaerden, Ridder / in 'tjaer 1483. ende syn broeder.

Diederic Oem van Wijngaerden, in 'tjaer 1490.

Pieter Schoock, in 'tjaer 1510.

Flozis van Coulster, in 'tjaer 1512.

Jan van Minnebeecke, in 'tjaer 1517.

Iszandt van Coulster, in 'tjaer 1521.

Jacob Queckel, in 'tjaer 1537.

Flozis van Lindt, anders Mol, in 'tjaer 1559.

Willem van Nieuvelt, etc. in 'tjaer 1580.

Jan Wenssen, sterft in 'tjaer 1588.

Jacob Muys van Holy, in 'tjaer 1589. ende syn sone

Arnout Muys van Holy, in 'tjaer 1593.

Pompejus van Roevre, Heere van Hardinckvelt, in 'tjaer 1626.

Maer aengaende de Munte / van de welke mentse gemaect wort in het naef verhaelt Blacraet van Jan van Beperen / die is in ouer lange te Dorprecht gestelt gheweest. Daer

wozt gedenckentse gehouden van de Dorprechtse Munte inde oudste Byeben / ende onder andere /

Grooten, oft groffen : elck is waert twee oetgenes / ende is ghelijck den Romeynschen Ales, ghelijck sommighe willen.

Florenen,

Placcen, schijnen soo veel als eenen stumper gheweest te hebben : ende de Dorprechtse bekennen noch tegenwoozdich een Munte vanden selven naemende waerde.

Wilhelm Schilden, syn also gesep / om dat sy gheslagen syn van Willem van Beperen / die Oorbeste van Hollandt was / in 'tjaer 1351.

Erasmus van Houwelingen, geboren van Dozt / wozt ghesep geschreben te hebben een besonder boeckken van dese ende andere Cooper / Silver / ende Gout-penninghen / eertijts te Dorprecht gheslagen van de Graven van Hollandt : In welck sy uptgedrukt heeft met sochtvuldicheit een peghe lijcks sozme / figure / ende omschrieten. Maer hoe wel ich dat boeckken langhe ghesocht hebbe / ende en hebben het niet connen vinden. Maer Dorprecht heeft / behalven ander verschepde verkerfelen / doozluchtighe Duppinghen tot dese saecke toegeschicht; van Carel de V. Keiser / gelijck ich upe het opschrift kan raden / oft vermaecht / ofte van de sondamenten opghewoutwe / het welck ich nochtans niet en soude dozben verseecheren. Het Opschrift van de Winckel der Munte is dese :

M V N T E

TER. HEREN. VAN. CAREL. DE. V. HEY-
LICH. KEYSER.

DIT. IS. DE. MVNTE. DES: ROOMS.
KEYSERS. &c. ENDE. GRAEFELICKHEYTS:
VAN. HOLLANDT.

Maer te seer boozghetreden zijnde / dat hebbe ich verwoeden / 'tgene ich niet booz by moeste laten baren. In 'tjaer 1626

Des Heeren M CCC LV heeft de soztupne ende macht der Doz-
tenaers aldermetst haer verthoont/ als d'ander Steden ver-
schickt oft ingenomen zijnde/ dooz d'uytballen van dese zij-
de der Vlamingen / van d'ander zijde der Brabanders / die
tot het beroben des platten Lants/ dese tot het bederben der
Steden uytgheballen wesende/ gantsch Hollandt heeft ver-
sucht/ ende als het gheheel lichaem des Heerlijckhepds was
verstoort met alle soorten van perijckelen/ dooz inwendighe
oorlogen/ jae nock te water ende te lande. Ende dit is den
tijt geweest / in welck sp onberoert ende onberwonen heeft
regen alle macht verdient dien Edel by-naem van MAEGHT.
Doozwaer sp heeft bewaert de blomme haers supbers
maegghdoms ongeschent/ tusschen alle dolheyt ende raserne
der vanden / tusschen soo veel hoerperen ende moorden van
ander haer susters/ die nu beweendende spotterpen haerder
lichamen. Ja sp moet veel eerder geseyt worden Moeder/
om dat sp als een bevruchte vrouwe/ dooz het groot-gaen der
soztupne/ heeft ghebaert in dien tijt soo vele treffelijcke ende
oetwigh beroemde triumphen ende victoppen. Want Jan
Dertoch van Brabant/ nu meester gheworden van gheheel
Zuyt-Hollandt/ zyn Leger seer versterckt zijnde / heeft alle
macht zyns Legers gewent teghen Dozrecht. Sp over-
liepet meest met vper / een groot deel des Stadts verbandt
zijnde. Den thierenden dach naer d'eerste bestozminghe /
de Boggers / onder het beleyt van Nicolaes van Putten / een
oetnemende man/ niet alleen in sterckte des ghemoets/ maer
nock in macht des lichaems / hebben onberwachtelijck de
Brabanders besponnen: die sp uyt haer Schantsen gesaecht
ende verstroyt/ ingegaen de palen des vants / met ghewa-
pent krijghs-volck/ naerbolchden tot 's Dertoghen-Bosch /
in welke sp woypen Fackels/ Granaten/ ende ander Vier-
pijlen/ niet te vreden wesende met de verwoestinghe der Ac-
keren ende Dopen. Wedergekeert zijnde / gheladen met
den buyt des vants/ hebben met gelijck gemoet ende storm
de Brabanders uyt Geertruydenberge gesmeten. Terstont
daer naer keeren sp oock haer wapenen tegen de Vlamingen;
die hooge ende groot van herte/ jae oock in verscheyde quar-
tieren verstroyt waren/ dese hebben sp met ghelijck ghewelt
ende geluck bestoort by Helmonde. In dit ghebecht zyn
twee duysent Vlamingen gebleben, d' Ander zyn geblucht

Deeron
Dozrecht
Maeght ge-
naemt wort.

dooz verscheyde wegen. Daer Lepdtman heeft oock by-
kans gebanghen geweest. Also hebben die van Dozrecht
op den selven tijt beromen twee ghedenckweerdige victozien
van haer seer-machtige ende strygbare vanden.

In het jaer M CCCC XXI. op den dach van S. Elisabeth /
een ober groot verlies en heeft niet alleenlijck Dozrecht af-
getrocken van het vaste Landt; maer heeft oock by naer ge-
heel Zuyt-Hollandt verzoncken. Verscheyde brenghen
verscheyde oorzaken van dese saecke. Genige hebben ge-
sept/ dat dit besozcht is geweest dooz een schelm-stuck van
eenen Boer. Andere vertellen een seer felle ende woede tem-
peest/ den Dijk/ die in 't midden was tusschen Geertruy-
denberghe ende Dozrecht / doozbroocken wesende met den
storm der Winden ende Wateren. Daer ick dencke gheen
ander oorzaak van dit quaet geweest te hebben/ als het Plac-
caet van Willem van Beveren / by welke sp in het jaer
1414. den 20. Februarij / heeft toe ghelaten aen den Heere
van Sevenberghe/ ende Ambachtsman in Wioldrecht/ dat
het Watergelep/ geseyt gemepnelijck Zijla. dat te voozen ge-
woonlijck was ghesloten / soude hier namaels open ghedaen
worden/ also dickmaels als die van Wioldrecht souden ooz-
deelen noodich te wesen / sonder den raedt van de Heem-ra-
den/ ofe Dijk-graben. Waer uyt ghevolcht is / dat als
dien waterloop onachtsaemlijck besozcht was/ met het over-
comen van sulck een tempeest / als ick nu gheseyt hebbe / de
Sluyfen wech geworpen zijnde / alle dingen lichtelijck heb-
ben connen onder water comen. Ende tot memooye ende
verbloekinghe van het vermeldde Placcaet / dese veerskens
worden gemepnelijck geschreven in 't Latijn :

Hooge bloe
berdrinct
heel laut.

En Plas-
caet is oop-
sake van die
ongeluck

Perdidit hoc diplama homines , armenta , gregeque ,
Septuaginta duos pagos , & florida rura.

Maer dit Chronijck-Dicht oock /

WieLdreCht MaCh Water beCLagen:

ICK binde een ander in Nederduytsch geschreven :

L 3

rWoe

tWee en tseventich dorpen zijnder Met sneLder
spoet
ontrent dordreCht onder ghegaen door de hoochte
des VLoet :

»VrdreChto InCVbVIt VIatroX InCIta.Ventis,
Vrbs qVa dlslLVIt protInVs haVIta MarL

Behalven veel Casteelen ende Dupsen der Edelen/daer zijn ^{noemt in}
meer dan hondert dupsent menschen / met twee en tseventich ^{namen}
Dorpen vergaen door de bloet des waters. Dit zijn de
namen der verboncken Dorpen / die noch in wesen sijn :

Als ooc die van den beroemden Iunius in het Latijn.

Werckendam,
Dussen Munster-kerck,
Dussen Muyl-kerck,
Befoyen,
Sprangh,
Cappel,
Zijdewijn,
Nederveen,
Groot Waspick,
Cleyn Waspick,
sGravenmoer,
Raemdonek,
Driemijlen,
Stanthafen,

Hooghe Swaluwe,
Leeghe Swaluwe,
Nieuweraert,
Meruwede,
Craeysteyn,
Langh-Ambacht,
Cort-Ambacht,
Houwingen,
Dubbeldam,
Mijl,
Ieyder ambacht, nu Schravendel,
Poelwijck,
Puttershoeck,
Mijns'sHeeren-lant van Moerkercker,

Heynken-oort,
God-schalcks oort,
Wedde,
Weedenbroeck,
Strien,
S. Anthonis polder,
De Walen, nu Heynen-oort,
Riede,
Nieukerck,
Oostbarendrecht,
Westbarendrecht,
Carnisse,
Papendrecht.

Alle dese voornoemde Dorpen sijn allenskens / eensdeels van haer selven / de wateren getweecken ghede / eensdeels door
het vernust der Anwoonderen / wpt het water geraecht / ende sijn tegenwoordich in haer fleur. »Ander liggden noch be-
graven : ende die sijn dese :

VVollebrants-kerck,
Cruys-kercken,
De Nesse,
Aloeyen,
Alvoet,
Eem, Eemkercke,
Wyt-alm,

Aertsberghen,
Op-alm,
Houckenisse,
Almonde,
Dubbeldonde,
Twintich-Hoeven,
Wielerecht,

Geraert-Monnen-Stryen,
Strienmonde,
Wielesteyn,
Wielnes,
Tolloyfen,
Achthoven,
Sloter-oort, oft Clooster-oort.

¶

Twet Cloosters zijn noch verniet:

Heystebach, N.

Emesteyn, van S. Augustijns Order, ofte Broeders van de Wildernisse.

Ende terstont naer dit tempeest / den Dijk daer hy ghescheurt was / wederom vermaecht wesende / seshien Voopen zijn wederom uyt den water op gekomen. Maer door de giericheyt (gelijck Reynerus Snooyus van der Gouda, aenmercht ende sprecht) der Rentmeesters, de Dijkmaeckers van haren loon bedrieghende, is het werck achtergelaten gheweest, voorder uyt te strecken: hoe wel men feyt, dat den vloer der Mase soude doorstrecken hebben de nieuw opgedijckte heytoiven, ende afghenomen hebben aen de Werckluyden alle hope van het werck te konnen volmaken. Also door het geweld der Riviere, ende onse traecheyt ist geschiet, dat eertijts het alderschoonste lant, en wort noch gefaeyt, noch gemaeeyt, hoe wel het licht hadde geweest te doen, principalijck dese Somers, die ons veel heeter toekomen als sy plegen, dat selve landt met eenige konste geheel ende droogh te maecken.

Bisshop hi
Brecht/uyt-
gestooten /
resideert te
Dort.

In het jaer M cccc xxxvi. Zwererus / Bisshop van Brecht / uytgestoten wesende van Rodolphus / heeft zijn Bisshoppelijcke stoel ghestelt te Dordrecht / ende was daer erkent van de Hollanders / Dytseu / ende Geldersche / boorden Wettelijcken ende opzichten Bisshop.

In het jaer mccccxlii. alser wederom een nieuwen twist opgheresen was tusschen die van Dordrecht / ende andere Steden van Noort-Hollandt / ende West-Overlandt / van het recht der Stapel / Philips van Bourgondien / om het gemeene goet / heeft dese conditien ingestelt :

I.

Conditien
op den Sta-
pel.

Also vele alser sullen nedervaren door de Merewederen, ofte den Leck, ende de selve Rivieren sullen opvaeren, voerende Waeren, dewelcke onderworpen zijn het

recht der Stapel, sulcke als zijn, alderhande Graen, Erweten, Boonen, Wijn, Sout, Hout, Kolen, Kalck, Molens, Schaljen, Hoppe, Smit-kolen, ende andere sulcke dinghen, sullen sonder eenighe exceptie te Dordrecht ghestapelt worden.

II.

Nochtans het Houdt, dat de Godts-huysen toe komt, sal vry ghehouden wesen.

III.

Alle Inwoonders van Hollandt oft Zeelandt die de Ysel sullen opvaren, oft nedervaren, en sullen niet ghehouden zijn te Dordrecht te stapelen met haer Coopmanschappenz also nochtans datter geen Sout en sal ghevoert worden uyt de palen des Landts, oft het sal eerstmael uytgheleyt wesen te Dordrecht,

IV.

Alle Hollandtsche ende Zeeusche Schepen die de Mase sullen invaren, en sullen niet ghehouden wesen te stapelen tot Dordrecht. Maer ist datter eenighe goederen in die Schepen gevoert worden, die de Hollanders oft Zeeuwen niet toe en behooren, sullen met volle seylen naer Dordrecht varen.

V.

Niemant en sal in Hollandt oft Zeelandt koopen, oft vercoopen, die goederen, die sullen gevoert worden door den Gildenburghsch Sluys, ende subject zijn aen het recht der

der Stapel , oft sy sullen eerstmael uytgheleyt wesen te Dordrecht.

VI.

De Borgers van Dordrecht sullen gehouden wesen t'onderhouden de selve Wetten ende Conditien , als d'andere.

Die contrarie sullen doen, sal gestraft worden met een banninghe van dry jaren, ende de somme van tsestich goud Philips Rijders. Ghegeven in 't Graven-Hage den xv. Octobris , in 'tjaer 1446. Secretaris Jan van Swieren.

Spaeten
byant.

Ontrent het jaer ons Heren Mcccc lvi. sijn verniet ghe-
weest dooz een groot ende onnatuerlijchen brandt/ twee dorp-
sint huysen met de Halle/ (also noemen sy de gherneyne hup-
singen/ tot dewelcke de Coopmans plegen by een te comen)
Hospitaal der Siercken/ ende de Hof-kercke van de Heylighe
Maria. Want Aeneas Sylvius, daer naer gheseyt Pans den
tweeden/ als sy Pans van Romem was/ maect gedencke-
nisse van den selven brandt die overleden is in het jaer 1464.
De principaelste, seyt sy in het 36. cap. van Europa/ vande
Hollanders, zijn die van Dordrecht (daer wort qualijck also
gelesen dooz Dordrecht) ghehouden. Die Stadt is seer fraey,
gestreckt, rijk, ende seer wel ghelegen om den Coophandel:
van de welke wort vertelt dat het vyer een groot deel afge-
brandt heeft in het voorgaende jaer. Het is secker dat het ge-
resen is door d'onachtsaemheyt der Borgers: hoe wel men veel
mirakelen verhaelt, die ick voor by gae, om dat sy niet ghe-
noech met waerdige getuygenisse geprobeert en worden.

In 'tjaer Mcccc lxxvii. die van Goude/ verlatende de
andere Hoof- Hollandische Steden/ ende achterlatende de
Wissellegte/ dooz welck in 'tjaer Mcccc xci. Albrecht van
Beveren hadde haer ghegeven de Wyssheyt van het Dordrechtse
Stapel/ sijn met die van Dordrecht over een ge-
komen dooz den tijt van tynen jaren / op dese maniere:

VVY Borghemeesters, Schepenen ends Raedts-
heeren van Dordrecht van een zijde, ende wy

Borghemeesters, Schepenen, ende Raedts-heeren der Re-
publijcke van Goude, van d'ander zijde, gheven eenen ye-
gelijck te kennen, om t'ontvlieden al onghemack, 'twelck
uyt het voordeel van den Stapel lichtelick soude kunnen rij-
sen, dat wy al de naervolgende dinghen onder ons zijn ver-
accordeert. Te weten, dat de Borghers van Goude alle
haer goederen, die onderworpen zijn het recht van het Sta-
pel, ende door d'Yssel, Leck, oft Merewede nedervaren,
oft de Leck, oft Merewede opvaren, sullen voeren tot aen
de Marckt tot Dordrecht, behalven nochtans het hout,
'twelck gedraghen wort tot gebruyck der Cloosteren ende
Godts huysen. Maer die goederen, als Gracn, ende an-
dere dinghen, die d'Yssel uyt dese neder quartieren sullen op-
varen, die sullen ghevoert worden tot haer voorghenomen
plaetse; hoe wel sy niet en sijn uytgeleyt te Dordrecht. Ende
sy sullen ghehouden wesen die te voeren met haer eyghen
Schepen. Ist dat sy die niet en hebben, sullen te kennen
geven aen die van Dordrecht, die voor een redelijcken prijs
sullen ghehouden wesen haer Schepen te gheven om te ghe-
bruycken. Maer ist dat die niet te becomen en sijn te Dord-
recht, men sal die moghen haelen uyt ander Steden ende Landen.
De welke ontfangen hebbende, sullen gehouden wesen aen
den Tolmeester te kennen gheven, dat de goederen die daer
in ghesloten worden toe behooren alleenlijck de Borgers
van Goude. Maer ist datter goederen gevonden worden,
die aen andere toecomen, ende zijn onderworpen het rechte
der Stapel, niet alleen die goederen, hoe wel sy van seer ge-
ringhen waerde waren, maer oock die, dewelcke toebo-
hoorden d'Inwoonders van Goude, sullen te Dordrecht ghe-
staepelt worden. Daer-en-boven de Borghers van Goude
en sullen in gheen ander plaetse Rhijnsche Wijn coopen, als
te Dordrecht. Maer is het so dat teghen dese dinghen yet
van de Goudenaers gedaen werde, die sal ghehouden wesen
boets te betalen van tsestich goude Ridder. Maer ist dat
de

de beschuldiger het niet en heeft om te betalen, de Goudenaers sullen hem afnemen het recht der Stadt, ende en sullen dien niet weder geven, voor dat hy die geldelijcke boete sal betaelt hebben. Ist dat de Goudenaers hem op sulcke maniere niet en straffen, de Dortenaers sullen vermogen haer Schepen in Zuyt-Hollant gelegen, also lange te arresteerren, als het haer van den beschuldiger niet voldaan en wort. Ende dese dingen also onder ons gesloten zijnde. de Goudenaers en sullen niet vermogen haer te vereenighen, nopende het recht der Stapel, met de ander Noort-Hollantsche Steden, oft yet te doen teghen dit accoort. Maer dit accoort sal dueren den tijt van thien jaren naestvolgende, sonder eenich vooroordeel der Privilegien. alle list van beyde sijden wech ghedaen zijnde. Ende wy Regheerders der voornoemde Steden; die tot al het voorgaende verwillicht hebben, ende oock verwilligen, om dat wy willen die dingen naer behoorte ende onveranderlijck van ons onderhouden hebben, wy hebben die selve voor aenghenomen, aennemen, ende beloven te volbrenghe. Daerom om meerder versterckinge der dinghen, die wy onder ons toegheseyt hebben met belofte, wy hebben aen dese Brieven doen aenhangen onsen Segel, in het jaer 1477. den 8. Mey.

Dochts en de Cabeljaus.

Den aenhangh van de Dochts ende Cabeljaus/die als een blamme heeft eertijts geheel Hollandt/ verre ende breec vanghen/ heeft hier oock ontstecken. Daer was in dien tijt een verschepde ende menichvuldige beroerte in de Stad. Want de Borghers hebben eenige van den Magistraet/ ont dat sy de gemepne welvaert niet wel bedient hadden / suspect gheschadt / ende beginnen te haten. De Dochts schenen de Stadt van haer recht berooft te hebben dooz het benemen van den Tol. De Cabeljaus van hebben ontfanghen het Magistraetschap ende de ghemepne Dignitepten / d'ander uytgestooten hebbende. der welker wrake is meer uytgesteld geweest / als verduckt. Want de Ballingen hebben haer toeblycht genomen tot Jan van Egmont/beschermer haer

partpe / ende Castileyn van het Slot van Gozichorn. De Schout van Dozdyrecht hadde eenighe schandelijcke woorden gesproken van desen Heere van Egmont. Dooz welke smadicheyt sy getercht wesende/ heeft zynen Raedt voorgehouden van de Stadt in te nemen aen de Cabeljaus / ende vermaendese / waert dat sy een herte hadden/ dat sy het Vaderlandt ende haer voozgaende hoorhept met wapenen souden wedercrijgen. Ende sy heeft lichtelijck gebonden/ die zyn ghebiedt oft raedt souden naerbolghen. Daerom int Schepen al tsamen ghegaen zijnde / zyn te Dozdyrecht aengekomen. De Schout was op dien tijt by alle geballe aen de Water-Doort / ende vzaechde den Schipper / wat hy brochte: Allerley goet. antwoorde sy / dat ick haest loffen sal. De Schout in der Stede gegaen wesende/ gingen sy alle gelijk uyt den Schepe wel getuycht ende geharnast ter Stadwaert in/ tot in de middel der Stadt ende Markt/ daer gevochten wert / ende daer doot bleven ende in de blucht geslagen werden de principaelsten des Magistraets / die daet op dien tijt waren. Daer en tusschen zyn van Rotterdam te hulpe aen Egmont gecomen eenighe benden Krijghsvolck: dooz de welke sy verstercht zijnde / heeft bevolen in hechtenisse te geleppen twee hondert Dochts met den Schout / de Cabeljaus her stelt zijnde in haer voozgaende eeren ende dignitepten.

In 'tjaer MDCVII. De Raedt ende Magistraet van Dozdyrecht heeft vooz sich wederkocht ende verlost met gheldt / van Wesselus van Boetselaer/ Heere van Asperen/ eenighe Privilegien / die hem toe quamen / als Heere wesende van Merewe. Onder andere de macht van een Schoudt te maecken van den tijt van acht daghen/ die sy noemen Achtdaechsehe Schout/ aen den welcken / als de plaetse houden de van de Heeren van Merewe/alle jaren den vijftien dach Junij gepresenteert wert met solemnitept van den Schoudt van der Stadt van Dozdyrecht de macht van Justitie / gheleijk sy noemen / die wederom naer den termijn van acht dagen de selve macht restitueerde aen den Schout der Stad. Geduerende dese acht dagen / alle boeten waren vier dobbel vermeerdert / naer den inhoudt der Articulen/ in welcken de Doztenaers geconsenteert hebben in 'tjaer 1307 aen Daniel Heere van Merewe.

Synod. In onse tijden heeft de Nationale Synode/ ghehouden in dese Stadt / gheen clepne naem ghebracht aen de selve Stadt: daer de Geresoymeerde Kercken nemmermeer trefelijcker / noch grooter gesien hebben. Tot welke van alle kanten gheroepen werden/ mannen van groote Digniteyt/ van hooghe gheleertshendt/ van wijt beroeynden naem ende faem/ om t'ondersoechen ende upt te leggen die controversen ende twisten / die als doen quelden ende verstoorden ons ongheluckich Vaderlandt / ende nu by de Ghemeynte seer wel bekent zijn/ onder het beleyt van de Mogende Deeren Staten der Vereenichde Nederlanden. Dit heeft begonnen in 'tjaer des Christendoms / duscent ses hondert ende achtthien/ den 13 dach van November. Ende is gheeyndicht den negentsten dach van Mey/ in het naervolgende jaer.

**Vermaerde
Manier.**

Dozbrecht is het Vaderlandt van

Matheus Wentfen , van der Minneboederen Orden / een Theologus booz zijn eeuwe niet te versmaden. Heeft geleest/ geleert/ ende geschreven/ in 'tjaer ons Heeren 1540.

Cornelis Adriaeniz. gemeynelijck genaemt Broer Cornelis, Franciscaen / ende Guardiaen / seer geleert in de dype spraccken. Hy heeft openbaerlijck geleert dertich jaren tot Brugge in Vlaenderen. In zijn Sermoenen ende Predicacien was hy geacht/ welsprekēde ende vleyende van woorden. Nochtans was hy van natuere boven maten genoechelijck/ ende niet welckemen spotte ende gekatte; het welck genoech blijkt in die Predicacien / die in aller menschen handen verkeerende / worden ghemeynelijck gelezen niet sonder seer overbloedich lachen. Hoe wel dat den wel-geleerden Janus Lernutius (als Franciscus Sweertius ghetuycht in zijn Nederlantsche Athenen) heeft gesien onghedruichte ende seer geleerde Predicacien/ die sonder twijffel in dien geturbeerden tijt vergaen zijn / oft noch in eenighe plaetse schuylen. Hy was in alle plaetsen onvertsacht. Van wat qualiteyt oft hoorsheyt zijn toehoorders mochten wesen / die berispte hy seer vpyelijck. Bisschoppen ende Dozsten waren hem ghelijck als den gemeynen man / daer in hy oordeelde daer in hy misshaghen hadde / dat berispte hy openbaerlijck ende niet opgesetten wille. Hy is gestorven in 'tjaer 81. des voozle-

den eeuwe. Van zijn ouderdom 60 jaren. Is begraven tot Brugge in S. Jans Gast-hups.

Jacob Bogaert, Hy wort qualijck gheenoemt/ Adam van Gouthovius in zijn register der Schryvers van Hollandt ende Zeelandt/ heeft eerst Medecijn- Meester gheweest van Antwerpen / ende daer naer Professoor in de Medecijne tot Leuven/ die hy daer geleert heeft met groote vermaertheit/ ses ende vertich jaren. Hy heeft geschreven de Vytlegginge op de Pracktycke van Avicenna, ende heeft se gheedeelt in vijf boecken. Die kan men lesen by de handt gheschreven in de gemeyne Bibliothegue van Antwerpen / met dit opschrift/ Collectorium M. Jacobi Bogaert. Is overleden in 'tjaer 1537. ende begraven in S. Pieters Kercke / in S. Lucas Capelle.

Cornelis Koninck van Bloys, Wet-geleerde / heeft in zijn Vaderlant groote eere ende weerdicheyden bedient. Daer dat hy Borgemeester van Velft hadde geweest/ Ambassadeur van de Staten van Hollandt ende West-Prinslande zijnde / heeft geweest aen het tractaet van de Pacificatie van Ghendt / met Willem Prince van Orangien. Is daer naer geworden Raedts-Heere van 't Hof van Hollandt / ende Curatuer van d'Academie van Leyden. Hy heeft geeyndich zijn leven ende de heerlijckheiden in 's Graven-Daghe/ in 'tjaer 1582.

Willem vander Linden, sone van Damasus / ghebozen te Dozbrecht / wort het Edel Geslachte van die vander Linden, heeft in zijn jonckheyt grooten voortganck ghedaen in de Studien/ onder de seer vermaerde Meesters / Ioannes Beverus, Rutgerus Reicius, Theodoricus Langius, Petrus Nannius, Andreas Balenus, Ioannes Mercerus, Hadrianus Turnebus, ende andere. Ende heeft alder eerst gheroepen gheweest tot Dillinge/ een nieuwe opgerichte Academie vande Suijssers. In het Vaderlandt weder ghekeert zijnde/ heeft in den eersten ghemaect gheweest Deeken van 's Graven-Dage/ daer naer Raedts-Heere des Konincks / ende Vicaris van den Bisschop van Utrecht / ende ten lesten/ eersten Bisschop van Airemonde. Hy heeft veel gheschreven / eensdeels gedruckt/ eensdeels ongedruckt; van de welke een wel lanck register kan ghesien worden by Andreas Valerius, ende Franciscus Sweercius in de Nederlantsche Bibliothecque.

De Bisschop que. Lindanus van zijnen stoel gestooten/ sterft tot Gent/ in het jaer 1588.

Jacobus Nauclerus, een geleert man/ ende Pastoor t'Antwerpen van de D. Besnijdenisse Capelle, is daer begraven in 'tjaer 1591.

Adrianus Mylius, Wetsgeleerde/ President van Holland/ een vermaerde Poet ende Orateur / wiens eenighe byievert in druck uptgegaen / worden gelesen. Is in den Heere ont-slapen / in 'tjaer 1591.

Adrianus Bleyenburgius, van seer Edel gellachte ghebo-ren / een welsprekende ende geleerde Poet. Is gestorven in 'tjaer 1599.

N. Drenckwaertus, een man van d'eerste weerdicheit in het Nederlandt/ heeft zijn leven gelaten in 'tjaer 1606. Be-graven te Brussel / in de Kercke van S. Gudula.

Paulus G. F. P. N. Merula, seer gheleert in de Rechten / Histozien / Antiquiteyten / ende in verscheide spracken / ende is in al dese geweest met wepnige te vergelijken. Dit spracken soo veel wijtberoemde schriften / als soo veel ge-wygen zijns verstants/ de welke met haer Auteurs nu een-welijck sullen leven. Daer schynender noch meer by d' erf-genamen/ onder de welke zijn Fasti Dordraceni, den Kalen-dier van Dozth van zijn Vaderlandt. Cerepst zijnde naer Kostock om zijn vrienden te groeten/ ende daer van een seer hittighe Cozse overwonnen / is van dit leven geschepden in het jaer seven / van dese loopende eentwe / van zijn ouder-dom negen en beertich jaren.

Valerius Gouthovius, een man/ die seer wel verdient heeft van d'Histozie zijns Vaderlands/ heeft in den eersten t'W-trecht / daer naer te Ceulen / ende dan te Loben / ende ten lesten te Dole de Dye Konsten neerstelijck gehandelt ende geleert. Hy heeft de ghemeyne Hollandtsche Chronijcke/ in verscheide plaetsen/ besonderlijck met Placcaten ende ge-meyne schriften / vermeerderd / ende laten drucken met de Noten/ oft Remmerckinge van den geleerden Scriverius. Hy heeft oock bygeboercht een Tafel oft Register der vermaerde Schrijvers/ die in Hollandt/ Zeelandt/ ende het Stricht van Drecht geflozeert hebben/ doozwelcke Franciscus Sweertius is seer ghevoordert geweest in het berccieren van zijn Neder-landtsche Bibliothecque/ gelijk sy selve getuycht. Hy heeft

oock ten eynde ghebracht de beschrijvinghe der Stadt van Dozrecht / die noch niet in 'tlicht gegeven is. Dewelcke/ waert dat sy tot onse handen ware ghekomen / sy soude on-twijffelijck groot licht aen dese onse Histozie ghebracht hebben.

Ianus Rutgerius, heeft tot zijn Vader gheschad Dyrnadius Rutgerius/ zijn Moeder Cornelia Mups van Holp / upt een oudt gellachte / dat gegeven heeft aen de Doztsche Re-publijcke vele vermaerde mannen. Onder welke/ de me-mozie van zijn Groot Vader van zijn Moederlijcke zijde/ Jacob Mups van Holp/ noch versch is; die/ naer dat hy vele treffelijcke Officien heerlijck hadde bedient / ende ten lesten van het opper- Chysozierschap van Hollandt / is ghevoz-den Schout van Dozrecht/ oock met een Balju van Suwt Hollandt. Zijn sone Hugo Mups van Holp / Ridder / Heere van Kettele ende Spalandt/ is doozluchtich gelweest/ dooz zijn cloucke daden in d'oorloge/ ende dooz d'igniteyten t'huys wesende. Jan Rutgerius ghebozen in 'tjaer 1589. wert in zijn jonckheyt gegeven om onderwesen ende geleert te worden aen den gheleerden man Geraort Ioannes Vossius, onder wiens disciplijne zijn verstandt is openbaert gewor-den tot alle dingen seer vlijtich te wesen. Cozts daer naer gefon-den tot Lepden / heeft seer aengenaem gheweest aen de ghe-leerste mannen van dien tijt / ende in den eersten aen Iose-phus Scalger, ende aen die twee groote zielen/ Daniel Heyn-sius, Ridder / aen den welken hy zijn eenige suster Ermin-gardis Rutgersia heeft namaels ten houwelijck doen geben/ ende aen Dominicus Baudius. Lepden verlaten hebbende / is gerepft naer Parijs/ ende heeft daer eenen tijt geleest in tge-selschap van den seer beroemden man Fredericus Moderellius. In zijn Vaderlandt weder gekeert / heeft de repse aengeno-men naer Sweden / met den seer heerlijcken Ambassadeur van den Coninck van Sweden Jacobus Doyckius. Daer hy aen den Coninck seer aengenaem wesende/ heeft aenghe-nomen verscheide Ambassaden upt zijnder name / ende die volboert naer des Konincks wensch. Dewelcke om sulck een reden heeft Rutgerius sollemelijck uptgekosen/ ende is een seer groote vergaderinge der opperste des Rijcks/ heeft hem Edelman gemaecte / hem vereerende met een goude Ketten van geen cleyn ghewichte. Hier naer hoorde vijfde mael

mael ghesonden wesende aen de Staten der vereenigde Nederlanden/ als hy neerstelijck besich was in de hanteringhen ende negotien des Vaderlands/ des Konincs ende der Letteren/ overwonnen wesende niet het geweld der sieckte/ heeft Godt zijnen geest ghegheven in 's Graven- Dage/ in 'tjaer 1623. met seer groote vreesheyt der principaelste/ ende van alle gheleerde mannen. Hy was een man van seer groote herte/ oock van groote deucht ende gheleertheyt. Hy achte oock seer veel alle die van grooten verstande waren / hy die alle andere bykans te boven giack. Dat konnen getuygen zijn v1. Boecken Variarum lectionum. daes de Wyse Konsten niet cieelijcker en hebben als dese. Hy heeft oock eenighe aenwijsinghe ghedaen op Martialis. Daniel Heynsius, zijn Swagher / een man om zijn verdiensten aen de Republieke ende de letteren / waerdich om hier genaemt te worden / sal in cozten tijt uptgeven zijn Lectiones Venustas, die met veel goede vruchten gevult ende verriert zijn.

Dordrecht is de Hoofstade van Hollandt.

Dordrecht van / in sulcker voeghe verriert zijnde door de misheyt der Princen/ ende vermaert door haer cloecke sep-ten in d' oorloge/ ende in tijden van vrede/ woxt geacht d' eerste Stadt te wesen onder de ses principaelste. Want water verhaelt woxt van de oudtheyt van eenige plaetse / dit is immers t'eenemael secker / dat men moet aen Dordrecht d' eerste waerdicheyt toeschrijven/ so dat men die mach houden met goede reden / de moeder der Hollandtsche Steden. Veel dinghen bewijzen dat : want in den eersten/ alsoo dickmaels als de Placcaten/ oft de monumenten/ oft de gemeene schriften / eenige mentie maken van de Steden / so setten altijt Dordrecht door alle andere. Die van Dordrecht sitten d' eerste in de versamelinghe der Staten : so spreken eerst. Den Grabe van Hollandt / als hy booz sulchs aengenomen soude worden/ intrede eerstmael dese Stadt : hier verbondt hy hem albereerst met eenen Edt aen de Staten / ende verplichte aen hem de selve met den Edt. Hier uyt volcht/ dat de Schout deses Stadts ende de Borghmeesters / niet en komen by de ghemeynte / sonder verselschapt te wesen met Lijf bewaerders ende Serganten/ dragende Hellebaerden/ gelijk als de Dorsten pleghen. De Nase ende Mereweide omringhen eensdeels Dordrecht / eensdeels blieten tusschen beyden. so zijn beyde geredelijc ende bequaem om de Scheep-

pente draghen / die seer veel hier aenkomen upt Hoofstuytlandt / t' Landt van Lipck / Zabandt / Zeelandt / ende upt alle Nabuerige Landen/ daerom zijn dese Rivieren seer wel gelegen tot vruchtbaerheyt ende rijkdom door haer navigatien ende upvoeringe der Coopmanschappen. De Stadt woxt gesien / als gelegen zijnde in een Eylandt / naer dien wijtheroemden overbloet van water des jaers 1421. eertijts gelegen ende gevoecht aen het vaste landt. De Havenen zijn seer gemachelijck. Daer is upt de ombloepende Rivieren een ongelopelijcken vanck ende menichte der visschen. Hy seggen/ dat men te Dordrecht openbaerlijck verhocht heeft / in 'tjaer 1620. van den 15. dach Aprilis / tot den lesten dach van February in het naerbolghende jaer 8921. Salmen / ende 81. Steuren / behalven andere die in ontelbare menichte waren. De timmeragien der ghemeyne huysingen/ so geheylchde / als ongewijt / zijn seer groot ende treffelijck. De Hoofst-kercke is uptnemende schoon/ ende seer verriert met gewelfsel / ende gekromdt werck van bogen. Men estimeert datter tegenwoordich 3084. beson-der huysen zijn. De lucht is weerk ende teer genoegh. Het onliggende landt is seer vruchtbaer.

D O R P E N

Omtrent

D O R D R E C H T.

Die boven andere vermaert zijn.

VV Erckendam, een Dorp also geseyt van het Rivierken boozhy bloepende/ is verdelst met een Burghgraveschap. Het heeft een seer oudt Blodt oft Burgh / die de woninghe is der Burghgraven / nu onlancks gerepareert van Hendrich Eckius/ Heere der plaetse.

Beyerlande, is also ghenaemt gheweest van Lamozal van Common/ aen den welcken als in het jaer 1557. dit Lande-ken

ken aldererst werde toeghepghent / met hooge ende leeghe Justitie / hy heeft het willen noemen Beyerlande / van zijn Oorspronckes naem / die hiet Babna van Bepren. Ende dit is Oudt-Beyerlandt : Het ander / twelcke naermaels hy gheboecht is / ende in het jaer 1581. van de selve Babna is uytgedicht geweest / wort ghemepnelijck gheseyt : Nieu Beyerlandt.

Crimpende waert. ende in de selve is een Doyz seer oudt met der daet ende naem / ghemepnelijck gheseyt / Ouderkerck. Zijn oudtheit wort betwefen in het Blaccaet dat hem gegheven is van Floris de Wette / d'welck om zijn oudtheit verduent / gestelt te wesen in dese onse Schat-camer der antiquiteiten van Hollandt.

VY Floris Grave van Hollandt, geven te kennen eenen yegelijck die de teghenwoordige Brieven sullen insien, dat uyt raedt van wijse luyden onses Landts, ende ten verfoeck van onsen beminden ghetrouwe, Heer Hendrick van Leck, Schiltknappe, wy gegheven hebben aen de Mannen ofte Inwoonderen der Ambacht van Ouderkerck, de vryheyt van dit recht, het welcke, te weten, is sulcks, dat de voorseyde Mannen, oft Inwoonderen die teghenwoordich in het voorseyde Ambacht woonen, oft wonen sullen, geen Imposten, Tribuyt, oft onkosten ons en sullen gheven, oft eenen anderen uyt onser naem, het en waer dat het by avontuere so geviel dat wy geciteert waren tot het Hof van den Keyser, oft dat wy daer van ons eygen begeerte wilden reysen, sy sullen ghehouden zijn aen ons te betalen, thien ponden. Ten anderen als wy sullen Ridder gheslaghen worden, oft sullen trouwen, sy sullen gheven, thien ponden Hollandts. Daer-en-boven als onsen broeder, oft sone sullen willen Ridder gheslaghen worden, oft onse suster, oft dochter, oft sone sullen den Houwelijcken staet aennemen, sy sullen aendien en aen een yegelijck der selver, ses Hollandtsche ponden. Ende de voornomde Mannen, oft Inwoonderen der selver Ambacht, moeten ghelijck als onse

andere Mannen tot onse krijghs-tochten ende tot den oorloghe ghehouden wesen vyandelijck te reysen. Te meer ist dat onse andere Onderfaten, woonende in andere Ambachten, ons gheven Beesten om te slaen, van onse Boden daer toe verfocht zijnde, de voorseyde onse Mannen sullen ons aendien en twee ponden, oft twee slach-beesten. Maer de voornomde mannen, genietende het voorseyde Recht, sullen op eenighe maniere vermaecken alle de Dijcken, aen ons toecomende, oft die ons naermaels sullen moghen opcomen uyt eenich maecksel, ende sullen die verstercken in haer gheheel, als sy afghenomen sullen worden. Ende om dese oorfaecke, sy sullen onfangen erfelijck deel van al het gene, dat ons, ende het voorseyde Ambacht, soude mogen opcomen. Ten anderen, ist dat het gebeurt aen eenige personen, wonende buyten de Heerlijckheyt van den Heere van Leck, dat sy succederen met ervelijck recht eenige goederen, geleghen in het Ambacht van Ouderkerck, dat sy daer af geen deel en genieten, het en sy dat sy ontfangen den last met het profijt, van te wercken aen de Dijcken. Maer ist dat hy weyghert op sulcker wijze t'aennemen zijn erve, die selve erve moet succederen aen de Prochianen ende Inwoonderen des voorseyde Ambacht, het welcke sal bedijckt worden naer behoorte, ende gheen Dijck ghelegghen buyten d'Heerlijckheyt van den Heere van Leck mach opcomen by eenich accident aen de vermelde Mannen, ende den voorseyden Heere van Leck, die in dien tijt sal wesen, sal vorsichtelijck ende profijtelijck besorgen de Schouwe. Maer ist datter een van de voorseyde Mannen van Ouderkerck sijn Dijck niet en bedijckt, soodat hy van den Schout van den Heere van Leck overwonnen sy, oft het selve belijt van sich selven, hy sal de boete betalen van drye stuyvers. Dat meer is, de vermelde Mannen woonende in het voornomde Ambacht, so Edell, als onedel, haer opcomende eenige erve, sullen een yeghelijck deel ontfanghen. Maer op dat alle voorseyde

seyde dingen altijd seecker ende vast blijven, wy hebben die doen verlekeren met het opdrucken onses Segels. Gegeven in den Hage, den vijftienden Junius, in 'tjaer ons Heeren duycent seven en negentich.

Dat soude ick durven vastelijck toesegghen van dit Plaetsaet/ datter geen ouder is in Hollandt te vinden/ oft immers wepnighe / die souden zijn met desen in outheyt te vergelijcken. Maer wy meynen dat dien Hendrick/ van wie hier vermeldt wort/ is geweest den eersten Autheur van het Dups van Leck/ broeder van Diederich Heere van Biederoden / die is onachtsamelijck achterghelaten van Valerius Gouthovius, in 't Geslacht. Register van de familie van Leck.

Alblas, ende Alblafferwaert. Sy meynen dat dese plaetse sy genaemt Tabal/ in die seer vermaerde tafels van Peutinger/ in de welcke top sien het selve ghestelt onder de leeghste oft onderste plaetsen van Batabia.

Dortinonde, is also geseyt van de Sibiere Doxta/ eertijts als het schijnt / seer vermaert. Regino. Nit van Druime / schijnt van de selve ghesproken te hebben / in het jaer onser gebozen Verlossinge 898.

Niemantvrent. In dit Dorp is eertijts een seer swaer Tol gestelt geweest. Daer wort mentie gemaect van den selven in de Brieven van Alepdis van Binnegoutwe/ Doochdinne van Hollandt/ in welcke sy gegeven heeft eenige Dypbeden aen het Clooster van Rhijnsburgh/ met dese woorden:

Willende daer-en-boven doen aen de selve eenige beson-
der gratie, Wy verleenen ende geven haer, dat sy vryelijck ende gherustelijck souden vermoghen voor by te varen ende passeeren, sonder eenighe schattinghe voor het Tolhuys van Niemanfuriend, met Wijn, Graen, ende alle andere dingen, aen het selve Clooster toebehoorende.

Daer upt het schijnt dat het also is ghenaemt/ om dat het wepnich aenghenaem was aen het vooz-lyp-varende volck / van de welcke men so swaer Tol eschte.

CASTELEN

Entrent

DORDRECHT,

Die meer vermaert zijn.

Merewede, heeft eertijts geweest een seer vermaert Slot/ dat bynaer is afgheloozen geweest vooz den grooten Waterbloedt in het jaer 1421. Het was ghelegen soo naer Doordrecht/ dat zijne Jurisdicctie gheraecte de Wallen der Stadt. De oude gebroken materialen van een Tozen verthoonen tegenwoordich een uptoekelijck aensien des selfs. Dat het selve soude gesticht/ ende also genaemt zijn geweest van Merovus, Koninck van Brancrich / verlekeren die mēschen die alle dingen ten hooghsten verheffen. Wy en loochenen niet dat het geslachte van Merewede seer oudt sy.

Lielvelt, wort geacht vooz 't excellentste Casteel van al die in Hollandt staen. Van Erick Hertoch van Brunswich / is het gevallen in de macht van zynen broeder Philips Grave van Hohenloo.

Herlaer heeft oock geweest. Cappelle dreyghde desghelijck den val/ maer is onlanck wederom vermaect met een treffelijck gebouffel.

Rye heeft oock gheweest. Ysselmonde, is gesticht in 'tjaer 1483. van Flozis Dem/ Ridder. Nu is het ghekomen aen dat seer Edel ghelachte van Merode.

Langeraeck gelegen op de Leck / toebehoorende het Dups van Doetselaer. Hier is een geluckigen ende overbloedigen banch van Salmen.

Geynenburch is oock een oudt Slot / 'twelck een deel is van d' Heerschappye van het Dups van Biederoden.

Befoven heeft oock gheweest de Wooninghe van een oudt geslachte / voerende dien naem.

Putte-

Puttefeyn heeft eertijts gelegen by Depne-ooyt / ende is tegenwoordich geheel afgesmeten.

Woude, eertijts ghesit tusschen Sijdekerck ende Bliekerbeer / is nu t'eenemaal te niet.

Almsteyn is noch heel onder gegaen.

Valckesteyn is opgebout tusschen Roon ende Hooytegael /

van den Heere van Putten. Van dit Casteel wort het Dups van Valckesteyn genaemt.

Roon, dat van d'ouderdom seer bedorven was / is van den Heere der plaetse veel treffelijker vermaecht.

Souburch komt toe het geslachte der Coebelij.

Develsteyn, gelegen tot Swinbrycht, comt toe 'treffelijcke Dups van Deveren.

F I N I S.

HAER-

H A E R L E M.

HAERLEM van wie eerstmael gesicht. De fabel van LEMVS wort verfoeyet. IVNIVS wort gestraft. Het Geslacht-Register van het Huys van HAERLEM. HAERLEM is een Wooninghe der Nortmannen. LEMVS is een cleyn beest. Wanneer de HAERLEMMERS verkreghen hebben haer Stadts Privilegien. Verscheyde fortunye der Stadt, Val, Privilegien, Vryheden, Publijcke Ghesichten, gewijt, ende ongewijt, ende haren oorsponck. De Conste van DRUCKERYE, van wie, waer tijt, ende in wat maniere gevonden. Vermaerde Mannen. De Hoocheyt der Stadt, gelegentheyt, ende hoedanicheyt. De Dorpen ende Casteelen meest vermaert, gelegen by HAERLEM.

No volcht Haerlem / een Stadt als dernaest in hoocheyt ende vermaertheyt; dewelcke ghetimmer is ontrent het jaer ons Dieren 300. van den seer Edelen Vorst/ die sy noemen Lemus, sone van Dibaldus, Koninck der Dytsen / ende is genaemt Heerlem, nu Haerlem, als oft ghy seide/ de Stadt oft woonplaetse van den Heer Lem, naer de gemeyne meyninge der gener / die meestendeel plegghen te byenghen de namen der Steden tot de Stichters des selven naems/ die sy versteren/ ende wijf-maken aen andere menschen met gheen minckel onbeschaemtheyt. Die zielen ende verstanten sijn te nauw/ dewelcke met sekere maten besetren al het sekerp ende vermaert haers hoofts tusschen so enge palen. Also hebben die beselaers ons verstaert eerst Wilhelm, by ons Nederlanders Willem, ende daer naer/ de woortste syllaben afgekort zijnde/ den naem Lem, op dat het waerschejnelyck soude wesen / ende soude oer een komen niet den naem der Stadt. Maer die fraeye mannen en bemercken niet dat haer naem Lem yet gemeyns luyde/ ende niet waerdich genoeg om sulck een Vorst / als sy getuygen geweest te hebben. Sy hadden eertijds woort een costumme de namen van haer knechten te verkorten; op dat sy niet haer gekort naem souden vermaert worden / dat der Dieren spraeke is

hoort/ ende dat sy promptelijck souden getert wesen/ ende niet verwachten de lange woorden. Den naem der Slave van Epicurus, by Athenzus, is van een syllabe geweest / ende genaemt in het Grieks Mūs, met een seer hoort ende betachtelijcke woorden. Ende het selve heeft noch tegentwoordelijck plaetse in de Nederlandtsche spraeke. Want de namen van betachte menschen plegen uptgesproken te wesen niet gekort te syllaben/ ghelijck Cob woort Jacob, Bram woort Abraham, ende veel meer diergelijcke namen. Woortwaert / waert dat onsen Lemus wederom leefde/ sy soude het sonder twijffel onwaerdelijck nemen / ende soude sijn eerste syllaben van die dieven weder eyschen / met Symon van Lucianus. Desen ontberwachtelijck met ersgoet verrijck wesen / heeft ghewilt/ dat sijn naem soude oock wassen met den rijckdom. Deshalven dan wesen de begroet van sijnen Buerman Symon, heeft het onwaerdelijck ghenomen / ende heeft by sijn knechten oden verclaren ende vertondigen/ dat sy niet meer woort genaemt Symon, maer Symonides. Men grootte mannen komen toe grootte namen/ ja van anderhalve voer. Het welck/ waert dat de Timmerluyden van dit fabelke aengemerckte hadden/ sy en souden ons so lichtelijck niet gegheven hebben haren Lemus.

Maer onsen Iunius dwaelt in het upelatchen van desen boort/ als

als hy bestryft dat den naem van een persoon niet en moet ge-
gheven wesen aen een timmeringhe ende fabrique. Want
Romulus, dien eersten Stichter der Stadt ende des Keiser-
rijchs van Romem / en heeft de Stadt van sich niet genaemt
De Stadt van Romulus, ghelijck Nero daer naer Stadt van
Nero de selve heeft genoemt / maer heeftse geheeten Romula,
oft liever / Roma, twelck yet meer mannelijchs luyt. Alsoo
is de naem gegeven aen Colonia Agrippina, Colon, die alder-
vermaertste Stadt van de Ubij, uyt het woozt van Agrippi-
na Augusta; ghelijck Cornelius Tacitus in het xii. boeck der
Chronijcken uytduckelijck ghetuycht / den aldersekersten
Auteur van de Romeynsche Historie / ende van alle bozger-
lijcke wetenschap. Daer is hedensdachs by Lillo een
Schantse / die den naem heeft van onsen Prince Frederick
Hendrick. Oock de grootste Oorloghs-Schepen worden
genaemt met de woorzen van Willem, Maurits, ende van an-
dere. Welcke dingen / hoe wel sy niet veel en importeeren /
nochtans en hebbe ick niet gedacht die selve te verzwijghen.
Als oock niet die dingen / die Ioannes Gerbrandi van Leyden
geschreven heeft van den oorspronck van desen Lemus. De
woorzen luyden alsoo :

Daerom den Casteleyn, oft Burgh-grave van Leyden,
heeft veel kinderen gehad, ende onder andere een sone ge-
naemt Lem, die so cloeck was, dat de Wilt in Wiltenburch,
hem tot haren Koninck gekofen hebben. Ende dese heeft
geteylt een sone genaemt Dibaldus, die daer naer gemaect
is een Doorluchtighen Koninck van Vrieslant: zijn Huys-
vrouwe was oock een Reufinne, ende heeft uyt haer geghe-
nereert veel sonen. Den Koninck heeft oock uyt haer ghe-
hadt een sone Lem, die met der tijt een strijdtbaer man ghe-
worden zijnde, heeft gefundeert H A E R L E M, oock haer
gevende zijn eygen naem, ende heeftse geheeten H A E R L E M - S T A D T, ende dese Stadt is gewassen naer den loop
van vele jaeren, &c.

Geslachte
van Haer-
lem.

Ende dus verre Gerbrandus. Ten is oock van geen waer-
de / tgene dat Iupius hy bringht / dat het geslachte van Haer-

lem is ghesproten uyt de Conincklijck stamme der Vriesen /
ende dat sy den eersten naem gegeven hebben ontrent het jaer
naer de geboorte Christi / vijf hondert ende ses / so wel aen de
Stadt / als aen het Slodt / van haer oppgericht. Want be-
halven dat het in questie is / van waer het Geslachte van
Haerlem / van welke de Chronijcken seer dickmaels mentie
maecken / sy genaemt; tgene sy versekert van den tijdt / dat
selve en bevesticht sy niet / noch met eenige reden / noch met
d'authoziteyt van eenigen geloofwaardigen Schryver: ende
ick en haan boozwaer niet sien / met wat een wech den wel-
spreekende man ons tselve soude konnen wijs maken. Ick
en twijffel niet ofte het Geslachte van Haerlem is seer oudt
ende seer eerlijck geweest. In der Voersten Brieven / die ick
vele gesien hebbe / naer die van Wyderode ende Wassenaar /
de Haerlemmers zijn meest altyt in d'eerste plaetse; der
welcke Geslacht Register ick hier sal ondersetten / alsoo ick
die hebbe connen becomen / in sulck een groot gebreck onser
Hollandtse Historie.

Werenboldus van Haerlem, }
Willem van Haerlem, } worden vermeld, in 'tjaer
Folbertus van Haerlem, } M C X X I V.
Everwaccherus van Haerlem, }
Willem van Haerlem, } worden vermeld in 'tjaer
Everaert van Haerlem, } M C L X I.
Balduin van Haerlem, Ridder, vromelijck strijdende by
Schaghen, is ghedoodt van de West-Vriesen, in 'tjaer
M C L X V I I I.
Ysbrandt van Haerlem, ende zijn broeder
Geraert van Haerlem, in 'tjaer M C L X I V.
Symon van Haerlem, Ridder, }
Ian van Haerlem, } worden vermeld, in 'tjaer
Ysbrant van Haerlem, Ridder, } M C C I I I.
Wouter van Haerlem, }
Ysbrant van Haerlem, } worden vermeld, in 'tjaer
Bartholomeus van Haerlem, } M C C X X X.

Niclaes

Niclaes van Haerlem, gheseyt Persijn, Ridder, in 'tjaer M C C L V.

Geract van Haerlem, is gedoodt van de West-Vriescn, by Veronen, in 'tjaer M C C L X X I.

Diederick van Haerlem, Ridder, Symons sone, in 'tjaer M C C L X V I I I. Is daernaer ghemaectt Casteleyn van het Slot van Muyen, in 'tjaer M C C X C V I.

Is gedoodt van de Vlamingen, in 'tjaer M C C C I V.

Willem van Haerlem, Symons broeder, in 'tjaer M C C X C I.

Symon van Haerlem, Ridder, in 'tjaer M C C X C X.

Diederick van Haerlem, Wouters sone, in 'tjaer M C C X X V I.

Symon van Haerlem, sone van Hendrick van Diepenheym, wort vereert met den Leen van 'tHuys van Bloot, in 'tjaer M C C C X X I X.

Hugo van Haerlem, Abt van Egmond, in 'tjaer M C C C X L V.

Pieter van Haerlem, Ridder, } worden vermeldt, in 'tjaer

Hendrick van Haerlem, } M C C C L X X V.

N. van Haerlem, heeft ghetrouwt Geertruyt van Assendelf, in 'tjaer M C C C C.

Wat Haerlem dan ghenaemt is gheweest oft van de overvoeringhe der Heruli, (het is een volck van Duytslandt/ die Jozmandus schryft/ gerypft te wesen wyt Scandinavia) als oft het gesept ware Heruleim, oft van Eer ende Lemmers, als Eerlem, om dat het wapen des Lemmers oft Sweerdtz verkreghen sy gheweest dooz dencht ende eere/ is een scherpsinnicheyt van den seer geleerden Petrus Scriverius van Haerlem. Het dunct wy / dat Haerlem met eenighe andere Hollantsche Steden/ gelijk wy op zyn plaetse sullen leeren/ is geweest een verboerde woninghe der Noymannen. Want daer is te vinden een Stadt met namen Ierlem, als het gheuoech blycht aen eenen peghelijk die insiet de Caerte van die Landtschappen. Waer die Ierlemers schijnen also gesept te wesen van een cleyn Beeffe / die daer veel is/ ende die d'Inwoonderen ghemepnelijk noemen/ Lemus. Zy heeft vier hoeten / de grootte van een Huys / met veel verschepte ca-

leur. Dese/ desghelyck de Spynckhanen doen/ vernielt al het groen gras/ sy sterft op gesetten tyt/ met sulck een stanch/ dat de locht gheinferteert zynde/ bybrenght aen d'Inwoonders verschepte siekten ende qualen / als in den eersten / draepinge van hoofde/ ende de gheele siekte / gelijk dat Petrus Bercius verhaelt in zyn beschryvinghe der plaetsen van Sweden ende Nooywegen. Het is nu licht om af te meten/ wanneer dat Haerlem getimmerd is geweest/ ende den naem ende d'obervoeringe der Venen ontfangen heeft. Te weten/ ontrent het jaer acht hondert naer de geboorte Chrysti/ als de Noymannē/ ende d'andere nabuerige volckeren/ overghesonden hebben haer volcken om dese onse Landen te bewoonen. In den Blaffaert der goederen van de Kercke van Drecht onder Odibaldus, aen het jaer 800. wort mentie gemaect van Haerlem. Daer wort meest altyt geschreven in de oude parchemente Brieven/ Haerlem, Herlom, Herelem, Haralem, in de welke ich niet sal blyben staen. Ich sal voortbaren tot de naerder tyden.

In het jaer D C C C L X X I I. is Haerlem met Alkmaer ende het Clooster van Egmont verbant geweest.

In 'tjaer M X C I. heeft Floris/ toeghenaemt de Vette/ zyn Hoff ende Wooninge gestelt tot Haerlem / ende heeft begraven in de groote Kercke der Stadt Dabewijt zyn dochter wyt Petronella / suster van den Keyser Lotharius/ die daer gestorven was.

In 'tjaer M C X C. seghtmen dat Haerlem een groote eere verkreghen heeft dooz haer macht / die sy gebuycht heeft in het overwinnen der Stadt Damiata / met een wonderlycke ende nieuwe konste van oorloghe. Dat is voozwaer ghewis : dat de Harlemers / die met de legioenen der Christenen / onder het belept van Frederick Barbarossa Roomsch Keyser/ in 't'heplich Landt over ghevoert waren om Belusien t'onderbrengghen / gheluckelick doorghetroken ende in ghebaren hebben die ysere ketenen/ dewelcke/ belept wesende rontom de wateren/ hadden ghemaectt een onwinbaer Castleel/ met haer Schepen / die dooz besondere cloekheyt waren onder getimmerd ende tsamen gebougt/ met seer scherpe ysere Zagen/ alser een grooten wint de selve Schepen voortdreebe. Ich en twyffel niet van de waerheyt des Historien. Waer ich twyffel niet van de reden van den tyt. Dat Damiata op dat

Wat jaer Haerlem eerst gerint mer/ ende van wie.

Damiata gewonnen.

De spynck van den naam Haerlem.

op dat jaer oft tijt ingenomen sy geweest / en schryven gheen
geloofwaardighe Nieuwen: maer dat Accon/ oft Ptole-
mais sy veroverd geweest/ in het jaer M C X C I. op S. Bar-
nabas dach / wort geschreven van veel. De beschryver der
aerden van Nubia, die zijn boeck geintituleert is / Recreatie
van den sechtbuldighen geest/ schryft aldus: Maer Acca is
een groote Stadt, wylloopende van palen, overvloedich in
Dorpen, ende heeft een seer goede ende seker haven, ende oock
Borghers die van andere plaetsen ghekomen sijn om aldaer te
woonen. Reynerus Snoyus heeft ghesien dese groote soude
onser Chronijck-schryvers / die / gheromen zijnde tot dese
tijden/ schryft also: Onse Chronijcken teggen, dat Diamata
met geweld overwonnen is geweest, maer ick soude liever heb-
ben datter verstaen soude worden om d'ongeleghenheit des tijts,
niet Damiatra, maer een ander Zee-stadt, (te weten/ Accon.)
Maer Damiatra is ghenomen in 'tjaer M C C X I X. also seer veel
geloofwaardighe Schryvers verhalen; ende onder dese/ den
geleerden Scriverius aenmercht met noerficheyt in zijn Aen-
merkinghen op zijn Oude Arabia. Nochtans Conradus
Lichtenau, Abt van Wyspergh/ verkoopt het selve tot den
jaer M C C X I I. de welke claerlijck getuycht/ dat die van Ceu-
len ende de Vriessen, met de andere Nederlanders haer seer vro-
melijck ende loffelijck ghedraghen hebben in dese strijden ende
wercken. Maer dit zijn de woorden van Mathæus van Pa-
rijs, schryvende op den Nep maent des jaers M C C X V I I. On-
trent dese dagen is een seer groote beroerte geworden van strij-
bare mannen uyt de Provincien van die van Coulen ende der
Vriessen, die van het beginsel der Predicatie des Cruys naer het
algemeyne Concilie, sijn met groote begeerte inghegaen, drie
hondert Schepen. op dat sy de belofte van haer Bedevaert oft
Pelgrimagien souden aen den Crucifix betalen ende volbren-
ghen. Ende een wopnisch daer naer: De Vlote ghescheyden
sijnde, de een partye heeft overwintert tot Cujeta ende Tane-
tum, ende de ander partye Schepen, hebbende twee Capitey-
nen, te weten, Wilhelm Graye van Hollandt, ende Ioris Gra-
ve van Wies, heeft belegert de Stadt Alcharia. Dit Con-
cilie/ van welken sy spreekt/ is het twaelfste Algemeyn en-
de II. van Lateraen gehouden/ ontrent het jaer ons Heeren
1215. het grootste ende vermaerste van alle / die opt in-
gantich Europa sijn geweest. Want behalven Innocen-

tius den III. Paus van Romen / daer sijn in alle 1285. Daer
ders geweest/ oft 1300. ghelijck het Antonius gelieft/ Certs-
bisschop van Florence/ die seght/ datter duysent dize hon-
dert Bisschoppen gheweest sijn tot dese Synode. Item
d'Anabassadeurs van het Grieks ende Roomsche Keysers
rijcks / ende d'Orateurs der Koninghen van Franckrijck /
Spangien / Enghelandt / Hierusalem / ende van Cyprus.
Hier is met een algemeyne stemme besloten geweest van het
aennemen des heyligen kruys-tocht/ als het Opeschijft leert/
dat gelesen wort te Romen in de Bibliothecque van Vatican
aldus verduytschet:

Groot getal
der Bis-
schoppen in
een Synode
tot Romen.

ONDER DE REGEERINGE VAN INNOCEN-
TIVS DEN III. PAVS,
ENDE VAN FREDERIC DE II. KEYSER,
DE HEYLIGE OORLOGE OM
HIERSALEM TE WEDERCRUGHEN
WORT BESLOTEN.
DE CRUYVAERDERS WOR-
DEN INGESTELT.

Nochtans Gervasius Ricoboldus van Ferraria verhaelt/
dat Damiatra overwonnen is geweest/ in het jaer 1299. In
het selve jaer, seght hy/ Lodewijck Koninck van Franckrijck
heeft met de Cruysvaerders ontfanghen in opgevinge de Stadt
Damiatra, het Legher gheleyt hebbende over de Zee, dewelcke
hy wesende gevangen, heeft weder gegeven in het naervolgen-
de jaer aen de Sarracenen voor sijne ende andere ghevangenen
verlossinge, ende 'thuys gekeert sijnde, is van her verbondont-
slaghen geweest. Dit is gedaen uyt het besluit van het eer-
ste Concilie van Lions / ende van het XIII. alghemeyn /
'twelck gehouden is geweest in het jaer 1245. president
Innocentius de IV. In welck Concilie is oock geordont
aert geweest van het heyligh Landt te wedercrughen; Lo-
dewijck

betwijck Koninck van Vranckryck / Capiteyn ghemaect zijnde. Dit berduptich opschrift luyt aldus:

ONDER INNOCENTIVS DE IV. PAVS,
DE KEYSER FREDERICK DE II.
VYANDT DER KERCKE WORT HET KEYSER-
RIICK AFGHENOMEN.

VAN
HET HEYLICH LANDT TE WEDERCRIIGEN
WORT GHEORDONNEERT.

VAN DEN HIERVSALEMSCHEN KRIICHS-
TOCHT WORT CAPITEIN
LODEWIJCK KONINCK VAN VRANCK-
RIICK VERCLAERT.

Maer geen van de uptlandtsche Schryfvers / die ick tot nu toe ghesien hebbe / maken mentie van de keten aen de Riviere ghelept / uptghenomen een onghenoenden Ketheur van de Augsburchsche Chronijcke / die verhaelt / dat de keten vijftien vijftich voeten lanck is gheweest. Ick meyne oock dat de Haerlemsche jonckheyt (het zijn de woorzen van Junius) onderhouet d'instellinghe van dese eeuwige memorie, ende de costuyme gegeven als door handen tot desen dach, (hy spreekt van zijnen tijt) dat sy omdraecht op den eersten dach van Ianuarius; (oft desen dach getuyge is gheweest, van desen listighen krijchshandel is my onbekent) in ghemeyne processien Schipkens van voor met sagen toegerust, ende Beelden op stocckens vast gemaect, tot teecken van victorie. Junius bekent ter goeder trouwe / dat hy niet en weet den dach / in welchen de victorie is becomen geweest. De Chronijcken seggen / den vijftien dach van November. Ick geloobe dat sy weder gekeert zijn op den eersten dach van Ianuarius; ende

dat dit d'oorzake is / waerom sy van dien tijt of / desen feestdach ghehouden hebben. Maer sy noemden ghemeenlijck dese schipkens ende beelden Prauwen. Het is een Arabisch woorz / ende het beteekent die edelste Riviere Euphrates / die sy overgebaren hadden. Maer Reymerus Snoyus spreekt van de Haerlemsche jonckheyt het selve / als Junius met dese woorzen getuycht: De Haerlemmershouden alle jaren op den eersten Ianuarj gedachtenisse van dese victorie verkregen tot Damiat, de kinderen draghende in haer handen palmtacken, oft yet diesgelijcks. Oft om dat sy op dien dach de victorie verkregen hebben, of om dat sy gefont ende voorspoedelijck als dan sijn aen Landt te Santvoorde ghekomen. Maer daer en is niet kennelijcker / als dat den palmbloom betekent oft het Oost / om dat het daer in groote menichte is / oft de victorie / om dat de triumphheerders pleghen verciert te worden met palm-bladeren. Maer daer wort gheseyt / dat den Keyser ende de Patriarchen van Hierusalem / tot eentwiger memozen der sake / hebben ghegeven aen die van Haerlem / nieuwe wapenen der deucht ende eerlijckheyt / te weten / een Sweert met een Cruys / met vyer Sterren / byboegende dit opschrift / VICIT VIM VIRTVS, De deucht ende kracht heeft de Macht overwonnen. Maer datter eenighe willen / dat met de vyer sterren beteekent wort / dat de Landen aen den opganc der Sonnen gelegen / souden hiernael van de Haerlemmers besocht oft verwonnen zijn geweest / en is niet secker; het en sy dat wy het selve seggen van d'Edamers ende Enckhuyfers / in welcher Schilden worden ghesien also veel sterren. Maer worden noch bewaert tot Haerlem twee Klockjens / gegoten upt het alderbeste ende uptvercozenste metael van Cozintzen / de welke lichtelick geslagen / uptstozten wijt ende breec een seer soet gheclanck / ende zijn een seker teecken van verkreghen te hebben / sulck een eerlicke victorie.

In het jaer MCCXLV. Wilhelm de tweede van dien naem / Graue van Hollandt / ende Heerlijcken Keyser van Roemen / heeft gegeven aen de Haerlemmers den 27. Novem. ber / des Stadts Rechten / Vryheden / ende Privilegien. Vereden hier van wort gebzacht / dat Wilhelm soude tot Haerlem ghebozen zijn / ende aldaer van sijn eerste kintsheyt opgeboet / ende soude gehonden hebben die plaetse / seer bequaem tot de

Haerlemers
houden alle
jaer feest-
dach op de
victorie tot
Damiat /
berkreghen by
haerlingen.

Bewaren
twee tellen.

Stadts Pri-
vilegien toe
Dactien.

tot de jaecht ende boghelbanck / tot welcke dinghen hy groot vermaeck nam. Maer men moet niet twijffelen / dat desen Wilhelm niet en is te Haerlem / maet tot Lepden geboren. Ende dat de bewijsredenen der Lepdenaers beter ende seer herder zijn in desen deel /ullen wy wijloopigher segghen in de beschrijvinghe der selver Stadt. Nochtans soude men moghen seggen / dat Wilhelm van Haerlem is / met de selve reden als Balduin den Godvruchtigen / Grave van Vlaenderen / wort genaemt van Rijffel / niet om dat hy tot Rijffel sp ghebozen / maer om dat hy aen de selve Stadt veel treffelijcke dingen heeft verleent.

Der
Eersten
oor-
spronck
der
Carmelijten
Orden.

In tjaer onser ghebozen salicheyt M C C L X X. de Broeders der Orden van de salige Maget Maria / genaemt oock Carmeliten / van den Egypten Bergh Carmelus / van den welcken sy zijn gecomen / hebben haer uytgestropt door Europa / ende principelijck door de Nederlandtsche Prouintien. Symon van Haerlem heeft haer toeghemaecht een Clooster tot Haerlem / ende heeft dat selve niet veel goederen begaest : de welke daer naer / te weten / in tjaer duysent twee hondert tachtentich / wort gheseyt begraven te zijn in dat selve Clooster / in een schoon graf voor den hooghden Altaer. Inden selven tijt die Broeders hebben oock ingheseten te Parijs / Ceulen / Brussel / ende andere Steden van Franckrijck ende Duytslandt. De woorden van Albertus Leander van Boloigne / van der Predickheeren Orden / zijn wel t'aenmercken / ende en zijn niet vreemt van dese plaetse ende materie / spreekende van den eersten oorspronck / orden / ende instellinge der selver Carmelijten / in het 3. boeck van de vermaerde mannen der Orden van S. Dominicus / in het leven van Wilhelm Bisschop van Antacana :

Daer zijn gheweest , seyt hy / in die contreyen van Hierusalem , oft in Palestina , ende voornemelijck op den Bergh Carmelus sommige Mannen , oft (op dat ick gebruycke haer woort) Heremijten , gelijkmen breeder can sien , in de Chronijcken , ende in veel daden ende wercken der heylighen. Maer ontrent het jaer des Heeren M C C X X V I. Americus Melafayda , Patriarch van Antiochien , een heerlick man ,

siende haer ongeschendt leven , ende seer heylige zeden , verblijt wesende van haer geselschap ende conversatie , heeft begoft de selve t'onderhouden met geestelijcke hulpe , maer als sy geen maniere van leven en hadden in het gheschrift , by heefter een gheschreven , naer de welke sy souden moeten leven ; daer naer den eenen van den anderen scheydende , heeft aen eenen yegelijcken ghegeven , zijn eygen kuyt , oft hutte over al den Bergh Carmelus. Ten lesten , heeftse alle te samen gestelt onder de forge van eenen goeden man , ende heeftse verbonden om die maniere van leven te onderhouden met den bandt der belofte , ende heeft besocht dat de Wet van hem gegeven soude zijn , ende geapprobeert worden van de heylige Apostolische stoel. Ende heeft alsoo by een vergadert , die mannen , swevende door den Bergh Carmelus. Maer naer veel jaren , comende te Lions aen den Paus Innocentius de III. (om dat de voorseyde regel scheen te swaer te wesen , ende men niet en mochte in eenighe Steden oft Vlecken wonen) hebben verkregen , dat men soude al hare saken bevelen aen den Cardinael Hugo , ende aen Wilhelm Bisschop van Antacana , van der Predickheeren Orden , als wesende fraeye mannen , begaest met groote wijsheyt , ende voortreffelijck in discretie. Maer die hebben door des Paus bevel gheschreven een besondere reghel , ende hebben die Broeders gegeven , van welcken sy van dien tijt aen , professe doen , ende leefden in tjaer M C C V L V I I. Dese dingen zijn getrocken uyt de Chronijcke onses Orden.

In het jaer M C C L X X X I I. Floys de vijfde / sone van den Keysar Wilhelm / heeft tot Haerlem ghegeven / aen de Broeders der Predickheeren Orden / een Erve ende eenige Opzinsinghe / byboegende een groote jaerlijcke Rente.

Ontrent het jaer M C C X C X. Jan den eersten / sone van Floys de vijfde / vol wesende van eer en gebiedt / het Graeffschap ghegeven hebbende aen Jan den tweeden / heeft de reste van zijn leven tot Haerlem overgebracht / sonder becommerringe in ruste.

In ruste / tot in 'tjaer MCCC. in welken hy al daer is overleden.

Ontrent het jaer MCLXVII. die van Kermerlandt opzoe- rich weseude / hebben Haerlem strengelijck bevochten. Jan Versijn / Ridder / een oudt krijchsmā / was op dien tijt Gouverneur van de Stadt / die met eenige vanden Boggers byzomelijck upt de Stadt getrocken weseude / heeft beroert verschepe waghēnen der Kenemers / met welke sy spijse / ende andere nootsakelijheden tot den leben ende oorloghe / boerden. Hy heeft oock eenighe Dorpen / het byer daer in gesteken / ende te gronde bedorven. Ondertusschen de Ke- nemers / siende de vlamme / ende verlatende de belegeringhe / zyn hastelijck met groote vreesse wech getrocken / de welke de Haerlemmers met seer groote haeste van achter volghen- de / hebben verflagen een groot deel der selver / ende zyn naer de Stadt gekeert met grooten huyl.

Groote ver- gaderinghe der Edeelen.

In het jaer MCCCXX. Wilhelm de vierde / met der daet ende bynaem / gesept den Goeden / heeft geroepen een voortref- felicke Vergaderinghe der Staten / tot Haerlem. Tot de welke is een grooten toeloop gheweest der Edeelen ende Dorsten des Landts. Daer worden ghesep / tegenwoor- dich geweest te hebben twintich Graven / hondert Waender- heeren / ende duysent Ridders. Ende die Vergaderinghe duerde seven daghen lanck.

Hospitaliers ende Cen- tualiers tot Haerlem.

In het jaer MCCCX. op Maria Magdalena / zyn de Heeren Hospitaliers binnen Haerlem ghekomen. Hunlieden zyn ghegeven de groote Dupsingen van Jacob van Denemarc- ken / Commendator des Dups van S. Catharinet Utrecht / ende Bisschop van Zuda / ende Vicaris van Utrecht. Maer die waren getimmer van Geraert van Tetroede / Canoninc van S. Maria t Utrecht / ter eeren der Maegt Maria / ende van S. Jan de Dooper. Maer de broeders Tempeliers / die haer woonplaetse genomen hadden in de Voorstadt / zyn inde Stadt gegaen tot S. Jans Kercke met alle haer goederen / door de gunste besonderlijck van Wilhelm van Egmont.

In het jaer MCCCXVI. den selven Jacob van Denemarc- ken / Bisschop van Zuda / heeft met zyn groote kosten ghe- timmert tot Haerlem / een oprecht Konincklich Palaps : twelck in het naerbolgende jaer hy veel tierlijcker heeft ge- maect / bygevoecht hebbende / een seer groote Kercke.

In het jaer MCCCXIII. is de vrede besloten gheweest tot Haerlem / tusschen Wilhelm den Goeden / ende de Oost- Dytsen / naer een sware oorloge.

Niet langhe daer naer / te weten / in het jaer MCCCXXXIX. d'oorloghe gheresen zijnde / tusschen Eduaert Koninck van Engelandt / ende Philips van Valoys / Koninck van Franckrijck / de Keyser Lodewijck / geroepen hebbende van alle hanten tot hulpe / ende de vanden Krijchlieden van Wilhelm / Grave van Hollandt / heeft oock bystant versocht van de Haerlemmers / ende besondere Brieden aen haerlie- den geschreven hebbende : dewelcke ick hier sal ghesheel upt- schryven / om dat die seer dienen tot d'heerlichheyt ende hoosheyt der Stadt :

L O D E W I C K ,
BY DE GRATIE GODTS, KEYSER
ALTIIT HEYLICH. &c.

Aen de Wijse Mannen, Borgemeesters, Schep-
pen, &c. der STADT HAERLEM,
wenscht zija genade alle goedt.

V V Y hebben met de Brieden onses Majesteys uyt Brieden des Keyfers aen Haerlem groote begeerte versocht aē den weerdigen Wil- helm, Grave van Hollandt, op dat hy nu ten eynde sich be- reyde met een betamelijcke macht der gewapende mannen, om met ons weder te krijghen de Rechten des Keyserrijcks tegen Philips, die sich draecht voor Coninc van Vranckrijck: daerom wy teghenwoordich begheeren ende vermanen met oprechten gemoede uwe getrouwicheyt, die ghy aen ons en- de het Keyserrijck schuldich zijt, op dat ghy lieden besorcht, also gewapent te wesen met Krijghsvolck, dat wy u mogen sien met den vermelden Wilhelm onder het geselschap zijns Legers :

Legers: sekerlijck wetende, dat wy sullen hebben u voorde-
ringhe voor ooghen nemen in de saecken den termijn onses
levens. Gegeven te Franckfoort.

Ende der Haerlemers macht heeft sonder twijffel haer
gheopenbaert vooz alle andere in desen tocht. Want onder
het beleyt van den Grave Wilhelm / onder den welcken sy
krighden / zijn Dooznijk / ende Camerijck verobert / met
meer andere seer stercke Steden.

Maer van wat een grooten naem als dan in het jaer MCCXL.
de Haerlemers zijn gheweest / is claerlijck ghenoech uyt de
Brieven van Wilhelm van Hinnegouwen / de welke sy
gegeven heeft in het voozsepde jaer aen d'Amsterdamers.
Want in dese Brieven wort onder andere dingen geschreven /
waer het so datter eenich twistich recht oprees by d'Amster-
damers / dat sy op dit stuck den raedt ende het ghevoelen
der Haerlemers souden begheeren / met dese salennele
woozden also sprekende :

Wat saecke dat d'Amsterdamsche Schepenen sullen
oordeelen, de welke sy niet en verstaen, sy sullen gaen tot
Haerlem, oft in andere plaetse, daer het sal aldergeradichste
wesen; nochtans met dit toeficht, dat de sententie oft oor-
deel niet uytgestelt sal wesen over ses weken.

Over maer
grooten
brandt.

In 'tjaer MCCXLVII. op den dach van S. Olfemus / is by
naer de gheheele Stadt verbrandt. Daer bleven veertien
menschen doodt dooz het byer. De Stadt nu een wepnich
in haer voozgaende wesen vermaecht zijnde / het selve ver-
lies / hoe wel niet so groot / is overgeromen in 'tjaer MCCCLI.
welck de halve Stadt heeft wech genomen.

De Stadt
vergroot.

Ontrent het jaer MCCC. is de Stadt vergroot ende ver-
breedt over den Sparen. Want het is secker uyt de oude
Charters ende Brieven / ghegeven in het jaer MCCCXC. dat
den Sparen niet binnen / gelijk tegenwoozdich / maer by de
Stadt heeft gelooopen.

Druckere
arrif tot
Haerlem ge-
bonden.

Ontrent het jaer MCCCXX. zijn d'eerste fondamenten van
de alderedelste konste des Druckere / begonst gelept te woz-

den tot Haerlem / van Laurentius Costerius. Dat dese Conste
eerst beproeft is geweest / in het jaer deses eentwes twintich /
niet vertich / oft veertich / gelijkmen gemepnelijck meynit /
leert ons Rabbi Ioseph, die verhaelt in zijn Chronijcke / dat
het alderoutste exemplaer is gebzucht geweest / te Venetien / in
het jaer der Joden 5188. der Chzistenen MCCCXXVII. Ick
en hebben dat boeck van Iosephus niet konnen sien / hoewel
ick het lange ghesocht hebbe. Ick come tot onsen Laurens
Coster / van den welcken ick niet en hebbe / dat ick tierlijcker
spreke / dan met de woozden van den welsprekenden ende
geloofweerdigen Iunius : die altemael verdienen gheschreven
te wozden.

Onse Stadt [H A E R L E M] segghe ick de eere van de
Vindinghe der B O E C K - D R U C K E R Y E toe te comen ;
die haer oock toe te schrijven is als haer eyghen gheboren :
maer die veroude ende ingebrande meyninghe verdwelmd
hier onse ooghen, die sulcke dappere wortelen heeft gescho-
ten in de herten der menschen, dat sy met ghene graven
nochte houwelen uyt teroeden en is, waer door sy vast-
lijck gelooven, ende voor seker houden, dat de druck-
let-
teren eerst te Mentz, een oude ende vermaerde Stadt in
Duytschlandt, souden gevonden zijn. Och ! ofte ick met
wenschen vercrijghen konde die sonderlinghe cracht van
welsprekenthey, die men seyt in den Philosoph Carneades
geweest te zijn, dienoyt yets voornam te verdedighen, ofte
hy heeft het selfde bewesen; noyt yets bestrede, dat hy
niet te gronde en heeft omgekeert; op dat ick de gevluichte
eere wederhalen, ende dit Seghe-teycken haer oprichten
mochte, als een opfoecker ende hersteller der waerheydt :
dat ick tot geen ander eynde en soude begeeren, dan op dat
de waerhey, by den ouden Poët een dochter van den Tije-
ten rechten genoemt, ofte een Aensghaster van den Tijdt,
als ick se plach te noemen, mochte ontdeckt ende te voor-
schijn ghebracht worden; de welke (op dat ick met De-

Mocritus

moeritus spreke) tot noch toe in eenen diepen put heeft gesoncken gelegen. So het die van Egypten ende Phenicien niet verdrotten en heeft eenen eerlijcken strijt van de vindinge der letteren aen te nemen, desen door beleyt van Godt de vindinge der selve sich toerekenende, wanneer sy de tafelen van Godt geschreven by sich voorgaven: die andere daer en tegen roemende, dat sy die gevonden hebben, de selve in Griekenlant hebben gebracht, als Cadmus door de vlote van Phenicien overgevoert, het rouwe Griecsche volck die konst aangewesen heeft. Wederom, so die van Athenen hunnen Cecrops, ende van Theben hunnen Lynus de selve eere geven: so Tacitus ende Philostratus den roem van de gevondene letteren den Griecschen Palamedes opdragen: gelijk oock Hyginus de vindinge der Latijnsche letteren Carmenta, de moeder van Evander, toeschrijft. Indien derhalven, alle volcken niet en hebben ontzien die twijfelachtige ende twistige eere als haer eygen tot sich te trecken: wat sal ons verhinderen, dat wy het besit der ontwijfelijke eere, waer van wy door onser Voorouderen slofficheyt verstoten sijn, nu niet rechtelijck en souden wedereyssen? Gewis, ick en worde door nijdicheyt ofte quaerwillicheyt niet verruckt, dat ick het den eenen soude benemen, ende den anderen gheven. Ick en sal de onbeschaemtheit van Crassus niet navolgen, nu de heylicheit ende defticheit van Sczvola nabooisende, nu niet stroken en strelen de gunste van menschen aftrogghelende. Ick en ben die man niet. Ick en hebbe niet voorghenomen den valschaert te spelen door bedorven ende bedrieghelijcke seghs-luyden. Ick wil alleen, so veel in my is, die clare waerheit verthonen, dewelcke, als een Hemelsche Sonnestrael, gheen nacht, gheen duysternisse, hoe dick oock, can verdonckeren, ende dat niet eene eenvoudige ende ongheblanckete reden, de welcke sy lief heeft. Indien hy, naer

het gevoelen van Plutarchus, de beste ghetuyge is, die do Or geen weldaet verplicht, nochte in eenen anderen gehouden, vry uyt spreect dat hy gevoelt, so laet dan mijne getuygenisse met recht gelden, die den dobben, ofte zijne Erven ende Nakomelingen, in Bloede nochte Macchschap; niet en besta, nochte eenige gunste nochte weldaet van hun en verwacht, de welcke, wat ick hier in doe, alleen schultplichtich doe, ter eeren van den Begravenen. Ick sal dan seggen wat ick van oude ende aensienlijke luyden ende Magistraets-personen gehoort hebbe, dewelcke hier ende hoochlijck betuyghden het selve van hunne Voorouderen also verstaen ende ontfangen te hebben; welcker defticheit met recht by ons ghewicht behoort te hebben om ons dese sake te doen gelooven. Daer heeft voor 4 hondert ende achtentwintich jaren binnen Haerlem in een heerlijck Huys (gelijck het 1 gebou, dat noch teghenwoordich staet uyt wijen can) aen het Marcktveldt, teghen over het 1 Konincklijke Paleys, een *Lanrens Ianssen Koster* gewoont (van welck ver ende eerlijck Ampt, dat geslacht de naem droech, ende eerlijck besat;) die selve, die nu den vervallen lof van de gevondene Konste der **B O E C K D R V C K E R Y E**, van anderen schendigh gherooft, ende beseten, met recht is achter-haleude, ende weder-eysschet; met allen waerdigh met de hooghste eere te bekroonen. Hy dan by gelegentheyt in het Bosch, dicht onder de Stadt geleghen, wandelende, (gelijck de Renteniens ende rijcke Burgers nae de Maeltijt ofte op Feest-dagen plegen) begon allereest Boeckeschorsen tot Letters te snijden, de welcke hy 1 segels-gewijs averrechts ende omgekeert op Papier gedruet hebben, also een regel oft twee uyt lust maeckte tot nut en dienst van syn Swagers kinderen. Het welcke, alst hem wel geluust was, begon hy grooter dingen te bestaen (gelijck hy een man was van groot ende diepfinnigh verstant) ende bedachte

14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

† Laurens
dochter ghe-
trout heb-
berde.

eerst metijnen Swagher † Thomas Pieterzoon (de welke vier kinderen nagelaten heeft, die meest alle van de Rade ofte Wethouders sijn geweest, dat ick daerom segghe, dat een yegelijck verstaen mach, dat dese Conste in een eerlijck ende waerdich Geslachte is gevonden) eene soorte van dicker en taeyer inckt, om dat hy bevont dat de gemeyne inckt vloeyde ende cladde: waer mede hy oock gehele ghebeelde Tafelen ende Formen met bygevoechde letteren gedrukt heeft. Op welke wijze ick van hem gedrukt gesien hebbe eenige † Proeven, het beginfel van zijn werck alleen op eene sijde gedrukt: dat was een Nederduytsch Boeck van eenen onbekenden Autheur beschreven, geintituleert *Spiegel onser Behoudemisse*. Waer in dat waerghenomen was onder de eerste beginfelen van dese Konste (gelijck dan gene te gelijk gevonden ende voltrocken wort) dat de bladeren teghen malcanderen ghepapt waren, op dat de ledicheyt der selve niet misstaen en soude. Daer na heeft hy de Boeckstaven in loot verandert, ende die oock wederom in tin, op dat sy te min buyghsaem, ende te valter ende gedueriger soude wesen: uyt welcker letteren overblijffel noch † huynen Wijnkannen gesien worden in de gemelde huysinge van Laurens voornoemt, aen de Marckt gelegen, naderhandt van sijnen na-neve Gerad Thomazoon bewoont, dien ick om eere wille noeme, een vermaert Burger, ende out man, voor weynige jaren gestorven. Als nu dese nieuwe ware, noyt te voren gesien, van alle kanten Koopluyden verweckte, so is door de overvloedige winst de liefde tot de Konste met een aenghe-waffen, de arbeyt ende twerck oock, ende daer sijn werckgallen aenghenomen, het welke het eerste begin van het quaet is geweest, onder welke gesellen een seker Ian is geweest het sy dat hy (als men vermoet) Fautt was toeghe-naemt sijnen Meester ontrou ende rampsalich, of yemandt anders, met dien naem, daer my niet besonders aen gelegen en is, om dat ick de begraven dooden niet stooren en wil,

† An. 1568,
naderhandt
door de trou-
welen ende an-
ders her-
bauchert.

in hunne conscientie ongetwijfelt gheraeckt sijnde terwijlsy leefden. Dese Ian tot de Druckerye onder Eede aenghenomen, na dat hy de konste van Letter-setten, ende de wetenschap van het Letter-gieten, ende wat meer tot die sake behoort, nu meynde wel te weten, hebbende gheleghen tijt verspiet, boven welcken hy gheen bequamer en konde becomen, heeft op den Korf-nacht, in welcken alle t' Huysghelin het Gheboort-Fest vierden, alle het Lettertuygh ende Ghereedtschap tot dese Konste dienende opgepackt, ende is als een Dief ten huysen uytgestreken, eerst t' Amsterdam gevluht, ende daer na te Ceulen, tot der tijt dat hy te Mentz is gecomen, als in eene versekerde plaetse, daer hy buyten scheuts veylich mochte wonen, ende met open winkel den rijcken vrucht van zijne dieverye maeyen. Want het is secker, dat binnen sjaers, inden jare 1442, met die selve letteren, die Laurens te Haerlem gebruyckt hadde, in t'licht ghekomen is *Alexandri Galli Doctrinale*, welke Grammatica doe ter tijt in seer groot gebruyck was met *Petri Hispani t' Tractatibus*, sijnde de eerste vrucht. Dat zijn meest die dinghen die ick eertijds verstaen hebbe van seer oude ende geloofwaardige luyden, ende die sulcks niet anders als eene brandende roortse in eene loopbane van handt tot handt ontfangen hadden, ende hebbe oock anderen bevonden die dat selve mede verhaelden, ende betuyghen. My gedenckt oock noch dat Nicolaes Gael, mijn School-mee-ster in mijne jonckheyt, een Man van eene ysere memorye, ende aensienlijck door zijne grauwe hayren, my placht te verhalen, dat hy jongh sijnde meer dan eens gehoort hadde eenen Cornelis Boeck-binder, eenen ouden defrigen Man, weynich onder de tachtich jaren (die oock in Laurens Winkel voor knecht ghedient hadde) met sulcken yver ende hefticheyt zijns gemoets de gantsche gelegentheyt van de gheschiedemisse vertellen, de maniere van de Vindinge, (gelijck hy t' van zijn Meester verstaen hadde) de verbeteringhe ende
acnwas

† Zieck.

acnwas van de rouwe Konste, ende andere diergelijke dingen, dat hem oock teghens zijnen danck van weghen de onwaerdicheyt van de daet de tranen uytbersteden, so dickwils als van dese Dieverye gewach gemaect werde: ende dat de oude Man om dese ontitolen eere sich so ontstelde ende vergramde, dat oock schein dat hy desen Dief wel hadde willen vernielen, indien hy in 't leven ware geweest: dat hy oock desen eerloosen Fict ter Hellen toe vervloecte, ende die nachten verfoeyde ende verdoemde, dewelcke hy te gelijk met desen Schelm in eene slapkamer eenige maenden hadde overgebracht. Welcke dingē overeenstemmen met de woorden van den Burgemeester Quirinus Talesius, die my verhaelde genoechsaem het selfde uyt den mont vanden gemelden Boeckverkooper wel-eer verstaen te hebben. De lust ende yver tot de bescherminge der waarheyt heeft my gedrongen dit te seggen, of sy schoon gemeynlijck sich selven haet pleeght te baren: gereeder ende bereyder sijnde dien haet te dragen, dan mijn schuldige plicht in de bescherminge der waarheyt te verlaten. Want alle die dese sake billijck ende bescheyden, als in Critolaus weegh-schale, sullen overwegen, sullen dien haet lichtelijck afleggen: maer die de verdedinghe van de waarheyt, dewelcke het beelt Godts is, niet gaerne aen en nemen, achte ick den naem van eenen mensche schier onwaerdich; boven welcker forge ende liefde niemant yets heyliger nochteliever en behoorde te wesen. Door het beschermen van de waarheyt sal onse Stadt hare eere genieten, de eere van eene d'allerheerlijckste vindinge wederkrijgende, die haren Burger ontnomen was; ende hunner trotz ende hoochmoet sal te nederfincken, die sich niet geschaemt en hebben in eens anders erfdeel vermetelijck te vallen, ende de selve aen sich te trecken, de gerechtiche ende ware besitters verstootende. Maer ick vreesse, dat ick dit voor een doofmans deure singe: hoe 't dan noch uytvallen sal, so sal my dit niettemin goet doen, dat ick voor de gedachtenisse van den

Vinder, ende de eere van de Stad, naer mijn uyterste vermogen het beste ghedaen hebbe, terwijl dat by lichtvaerdighe menschen, ende die na de waarheyt niet en vragen, het vooroordeel van hunne meyninghe meer ghelt (als ick te vooren oock aengheroect hebbe) als alle reden ende aensienelijke loofwaerdicheyt. Welck onghelijck de beroofde ende des t'onvredene Burghers moeten in-kroppen, ende verdouwen. Hoe wel minder te beclaghen soude wesen, dat deselof tot eene wijt-vermaerde Stadt van Duytschlant als tot een ander Geslachte ware overgegaen, indien sulcx niet door dieverye, maer door rechte wegen, ware geschiet geweest, &c.

Dus verre de voortreffelijke ende geloofwaardige Iunius. Laet ons nu eens besien het gene D. V. Coornhert vande selfde erbindinghe der Druckerpe aen zijne ghebiedende Heeren den Burgemeesteren / Schepenen / ende Raedt der Stede van Haerlem is schrijvende / in sekere Coe-epgeningh-brief ghestelt voor de vertaelde Officia Ciceronis: Beginnende de selfde Brief aldus:

MY is menichmael in goeder trouwen gheseyt, Eerlame, Wijse ende voorlichtighe Heeren, dat de nutte Conste van Boeck-printen aller eerst alhier binnē Haerlem gevonden is; hoewel nochtans in een seer ruide maniere; so 'tlichter valt het gevonden te beteren, dan nieu te vinden. Welcke Konste namaels van een ongetrouwe Knecht ghevoert zijnde tot Mentz, also seer aldaer verbeterd is, ende daer door oock die Stadt, overmits het eerste verspreyden, in sulcken name van d'eerste vindinghe dier Consten ghebracht heeft, dat onse mede-burgeren so luttel geloofs hebben, wanneer sy dese eere den rechten Vinder toeschrijven, als dit wel door onwidersprekelijcke kennisse alhier van velen geloofd ende onder de gemeene oude Burgerye ontwijfelijcken geweten wort. Oock en is my niet verborgen, dat dese fama van Mentz door onse Voor-ouderen roeckeloofse

loose onachtsaemheyf so diep in elck mans opinie gewortelt is: dat geen bewijs, hoe blijckelijck, hoe claer, ende hoe onstrafbaer het oock wesen mochte, macht soude hebben om desen ver-ouden wane uyt des volckx herten te doen ruymen. Maer, want waerheyf te minder geen waerheydt en is, al ist so dat die van weynich volcx geweten wert, ende ick het voorschreven oock vastelijc geloove, door de geloofwaerdige genuygenisse van seer oude statige ende grauwe hoofden, die my niet alle het geslachte vanden Inven-toor alhier, maer ooc diens name ende toename dicwils genoemt, d'eerste grove maniere van drucken vertelt, ende des aller eerste Printers wooninge metten vingeren certijts gheschreven hebben: en hebbe ick niet connen laten, sulcx niet als een benijder van eens anders eere, maer als een beminner der waerheyf, tot vorderinge van de welverdiende eere deser Stede, in't corte maer te roeren. Welcke behoorlijcke ende rechtvaerdige eergiericheyt ooc oorsake schijnt geweest te zijn, dat dese Druckerye alhier (als een spruyte uyt de wortel van een oude Bome) van nieuus weder opghemen ende begonnen is. Want het is dickwils gebeurt, dat de Burgeren, by gevalle hier af onderlingen sprekende, hun beclaegden, dat anderen dese eere t'onrecht genoten: ende dat noch (so sy seyden) sonder yemants weder-seggen, o-vermits dese hanteringe van niemant in dese Stede gepleegt en wert. Doot dese daghelijcksche clap ist ghevallen, dat mijn mede-gefallen ende ick (die oec eerlijcke oefeninghe boven ledicheyt beminde) van sinne zijn gheworden een Druckerye op te stellen binnen Haerlem: om de Stede te eeren, yegelijck nut te zijn, ende profijt buyten yemants schade te bejaegen, &c.

De Co-
stere.
t, Met na-
me Laurens
Stans. Co-
stere.
t. en't
it / of
st
acke

Het Dups van Laurentius / staende in het midden der Stadt / is tegenwoordich noch in wesen. Ende tot enste

ge memoire der saecke ende Mans / de Magistraet ende gemeynte van Haerlem heeft dese woorden geschreven voor het selve Dups:

TOT EEUWIGE MEMORYE.

D R

D R V C K E R Y E

KONSTE, ALLER KONSTEN

B E W A E R S T E R S E

IS HIER EERSTMAEL GEVONDEN

ONTRENT HET JAER C I O C C C C X L

En van de Borgheers heeft naer ghevolcht het loffelijck exempel des Magistraets / die opgerecht heeft / ter eeren van Laurens Coster / een openbaer Stockbeelt met dit eerlijck Opichst:

M. S.

TER EEREN VANDEN BORGHE-
MEESTERMAN,

LAVRENTIVS COSTERVS,

VAN

H A E R L E M:

DEN ANDEREN CADMVS, ENDE DER DRVC-
KERYE ONTRENT HET JAER ONSHEE-

REN M C C C C X X X . DEN EER-
STEN VINDER,

DIE

DIE VEEL HEEFT VERDIENST VAN DE LET-
TEREN, ENDE GHEHELE WERELT

STOCKBEELT, OM DAT HY GEEN VAN
KOPER EN HADDE, HEEFT TOT
GEDINCKENISSE, GESTELT EEN
DANCKBAER BORGHER,

Daer zijnder nochtans veel in Duytschlandt/ ende onder
de selve noornemelijck die van Mentz/ dewelcke met alle
neersticheyt vogen haer toe te seggen/ d'eerre van de gebon-
den alderedelste Konste van Drucken. Waer ten is niet
swaer dese so groote ende edel kunst ende twiſt / die ghe-
oeffent heeft de vermaertste verſtanden van onse eentwe / te
riſſen ende nederleggen: te weten / of dat wy toegeben / tgene
dat de waerheyt is, dat de houte Letteren aldermeer gebonden
gheweest zijn van Laurens van Haerlem, maer dat de tinne/
copere ende loode Letteren zijn gelycmaert gewest naer het
exempel der houte Letteren van Iohan Faust, Borggher van
Mentz. Dat wy getuycht updruckelijck upt dien Dona-
tus Grammatist, gemaecht ende gedrukt van parchement: tot
den welcken Mariangelus Accursius, een scherpsinnich ende
gheleerden oordeelder ten tijde onser Groot-vaderen / heeft
ghenoteert / dat de Konst van Drucken met kopere Lette-
ren eerstmael bedacht is gheweest van Ian Faust van
Mentz/ maer dat Donatus van Hollandt gedrukt in een ge-
sneeden tafel/hem heeft het voorbeeld ende exemplaar voorge-
dragen; ghelijck dat verhaelt Angelus Roccha van Ca-
merino / van d'Order der Predicanten van S. Augustijn /
ende Doctor in de Theologie, de woorden van den welcken
als oock van Mariangelus in d'opdruckelijck sal verhaelen tot
groete van onse Teghen-partijden / op dat sy niet langher
blint zijn in so groote claerheit van waerheyt. De konst van
Druckerye, sprecht Roetho, is gemaecht in Europa,

in 'tjaer onser salicheydt 1442. als hes Polydorus belieft, van
Ian Guthembergus, geboren van Duytschlandt, Ridder, ghe-
lijck hy seght gehoort te hebben van sijn Borghers, in een Stadt
van Duytschlandt, dewelcke sy seggen in haer gemeyne sprake
Maynts.

In het sestiende jaer daer na, dat was der salicheydt der men-
schen 1458. eenen met namen Coenraet, ghelijck den selven
Polydorus getuyght, oock een Hoofdruytscher, heeft de selve
Druckerye in den eersten tot Romen in Italien ghebracht, de
welcke daer naer Nicolaes Ienson Fransman heeft wonderlijck
seer verciert. Dus verre Polydorus. Maer Volatteranus
versekert dat twee gebroeders van Duytslant toegevoert heb-
ben de konst van Drucken in Italien, ende dat sy de selve inge-
stelt hebben tot Romen, in het jaer van de Verlossinge der We-
relt 1465. ende dat sy eerstelijck ghedruckt hebben de Boecken
van den heylighen Vader Augustinus van de Stadt Godts, en-
de d'Instituten van Lactantius Firmianus. Andere seggen,
dat de Belijdingen vanden selven Augustinus eerst in druck sijn
gegaen. Daer sijnder die willen dat Ian Faust ende Ivo Schoef-
fer gheweest hebben de vindere van dese Konst, in het jaer der
Menschwordinge ons Heeren 1440. ende dat die daer naer ver-
ciert is geweest in Duytslandt van Ian Guthemberge: maer dat
de selve ghebracht is in 'tjaer 1460. van Coenraet, item een
Germanus tot Romen, maer van Sixtus Ruffinger van Straef-
borch tot Napels, ende dat sy in Italien van Aldus den Ouden-
tierlijcker is gemaecht, ende dat die overgedragen is geweest in
Vranchriek van Nicolaes Ienson Fransman. Maer ick wil hier
by voegen in den twiſt van so veel Schrijvers, tgene ick gevon-
den hebbe gheschreven met de handt van Mariangelus Accur-
sius, in d'eerste blad van Donatus den Grammatist, Want
Aldus den jonghen, een gheleerden man, ende seer neerstich in
vloecken der oude schriften, heeft my ghetoont een Boeck van
Donatus van parchement gemaecht, ende gedrukt, in wel-
kers eerste blat worden dese schriften gelesen:

Ian Faust, Borggher van Mentz, moederlijcken
Groot-vader van Ian Scheffer, heeft eerst gebon-
den de Konst van t Drucken met copere Lette-
ren: de welke zijn sone Pieter Scheffer heeft daer

Die van
Mentz cre-
den tot haer
de eere hante
gehouden
Spaerke.

De blinde-
ghe best
kijst,

naer van loot gebonden/ ende heeft veel dingen
by geboecht om de Konste te palleeren. Daer
desen Donatus ende Confessionalen zijn eerst van
alle gedrukt/ in 'tjaer 1450. Hy heeft vooz-
waer vermaent geweest upt Donatus van H O L-
L A N D T, eerstmael gedrukt in een inghesnede
Tafel.

Dit was daer alsoo/ daer oock van zijts met de selve handt
geschreven/ aldus was :

Mariangelus Accursius heeft dese woorden geschreven.

Dit Boeck is de Grammatica van Donatus: maer niet weynich,
aengaende d'orden, verschillende van die, welke wy ghewoon
sijn te gebruycken in Italiën: ja het beginfel is seer gelijk d'in-
stitutie der Grammatisten van Guarinus, die ghemeenlyc wort
veel dingen uytghetrocken te hebben van den selven Donatus.
De Letteren ende de verminderde maniere van Drucken deses
Boecks verhonon die nieuwe ongeschichte vindinge der Konste.
Wy hebben tot nu toe Roccha ghehoort. Laet ons nu een
weynich neerstelijcker aenmercken de woorden van Marian-
gelus. Hy noemt een inghesneden Tafel / in de welke de
Letteren inghesneden werden. Dit heeft geweest d'eerste
ende rouwe vondt/ maer seer costelijck/ van Laurens Koester.
Want die Letteren also gefozmeert / en hadden gheen ander
ghebruyck byten het Boeck / tot den welken sy voorge-
men ende gheschicht waren. Veel anders als het heden ge-
schiet. Want die gegoten Letteren/ die sy nu gebruycken/
de Doymen/ ghelijck sy noemen/ ghebroken zijnde/ worden
gebesicht tot alle andere schriften te drucken. Die van China
ghebruycken sulcke ingegraven Tafelen om haer schriften in
'licht te geven; by de welke dese konste van Druckerij wort
gesept geoeffent gheweest te hebben langhen tijt vooz dat die
van Europa de selve gebruycken. Daerom desen vont van
Laurens. heeft aldererst rouwe geweest/ ende de Letteren en
waren soo wel allesins niet ghepolijt / (ick spreekte met de
waerhepdt) oft t'eenmael over een comende / maer

sy waren oft dooz onghelijckhepdt rouwe / oft met hoer-
ken een weynich uytsteekende / oft dooz de rondhepdt
wanckelbaer/ sonder verbeteringe van de regel/ ende gelijck-
hepdt van mate / ende subtyllyckhepdt van den passoot. Want
gheen konste kan selve ghelijckelijck ghebonden ende neerste-
lijck ondersocht worden: noch daer en kan niet met allen we-
sen/ twelck soude hebben ende den lof van de neerstichepdt me-
de/ ende de gratie van de nieuwichhepdt. Wy noemen dan
seer wel Haerlem de moeder der Drucken-konst, maer
Mentz der selver voesterse ende besonderste vercierderse.
Want aen dese moeten de timme ende copere Letteren ghege-
ben worden / twelck oock begonnen wert te schryben in
'tvoozste der Boecken. Dit wort voorgefelt aen de wer-
ken van Ioannes Boccacius, eerstmael ghebruyckt in Folio/
met ongheschichte Letteren.

Haerlem
Moeder/
Mentz de
hoofstert der
Druckerij.

DE GESLACHT-GISTERS VAN IOANNES BO-
CACIUS, SEER OORBOORLICK DEN GENEN
DIE DE STUDIEN VOLGEN, NIMMERMEER
VOOR DESEN TIJT IN DRVCK VYTGEBAEN
HERWAERTS DE ALPES MET TINNEN LET-
TEREN, &c.

Dat van die pdele sabalen van die van Mentz ende van
andere verre wech waren / aen de welke behalven het claer-
getuygenisse van Mariangelus Accursius / wy teghentwooz-
pen een ander van gheen minder waerde / ghenomen upt de
Chronijcke van Ceulen: der welcke Antiquar / die in de selve
tijden heeft geflozert/ schryft also:

Dese Hoichwyrdige Kunst is vonden aller eyrst in
Duyschlant 130 Mentz am Rijne, by den jairen ons
Heren MCCCXLI. Ond van der zijt an bis men schrebe
l. wart ondersoichte die Kunst und wat dair zo be-
hoirt. Ond in den jairen ons Heren do men schreuff
MCCCCL. Do was eyn Gulden jair / da begon men
130

130 drucken, und was dat eerste Boek dat men drukte die Bijbel zo Latijn, und wirt ghedruckt mit spore grover schrift, as is die schrift dae men nu **Opffeboicher** mit druckt. Item wte wail die Kunst is vonden 130 Mentz, als vurf. op die wijse als dan nu gemeynlich gebuucht wirt; soo is doch die eyrste vurbildung vonden in Hollandt vyfden Donaten, die dae selfst vurder zyt gedrukt zyn. **Und van ind byfden is genomen dat begunne der vurfz. Kunst. Und is bill meysterlicher und subtilicher vonden / dan die selve manier was / vnd pelenger pe mere kunstlicher wurden / &c.**

Ick en boege niet by d'uptlegginghe. Want die selve is in de woorden van Accursius. Also dat dese twee Schryvers / alle beyde **Wtlanders** / den eenen een **Hoochduytsch** / ober een comen / de welke alleen ghenoechsaem zyn om te wederleggen so veel wagenen vol leugenen.

Maer pemaent soude my moghen tegenwerpen / datter so veel ende herschepde opschriften zyn van d'alderoutste Boeken / die claerlyck toeschryven den vonden van de Kunste der Druckerpe aen de Stadt van Mentz / gheen vermeldinghe doende van Haerlem. Op welke opschriften / eer ick ande woerde / ick hebbe noodich geacht hier d'ye bysonderste van de selve by te boughen. Ende albereerst in den Bzevier der **Hystorpen** van Ioannes Trithemius **Abt** / staet also te lesen :

Dit tegenwoordich werck der **Chronijcken** is gedruet ende compleet in het jaer ons Heeren m. d. xv. op de Voorfeest van de Maecht Margriete, in de edele ende beroemde Stadt van Mentz, eerste vinderse van dese Druckenconste, door **Jan Scheffer** / eertijts Neve van den eerbaren man **Jan Fusth** / Borger van Mentz, den eersten Authent der voorseyde Conste. Die begonst heeft met sijn eyghen verstant t'overdencken ende neerstelijc t'onderloecken de conste van drucken, in t'jaer des Heerens **Geboorte mcccc.**

in de xii. Indië, onder de Regeeringhe van den doorluchtichsten Keyser der Romeynen, Frederick de III. presiderende op de H. Stoel van Mentz, den eerwaerdichsten Vader in Christo H. Diederick, Pincerna van Erbach, Keur-Vorst. Maer in t'jaer mcccc. i. hy heeft de selve conste volmaect, ende heeftse geleyt (met Godes hulpe) tot het werck der Druckerye: nochtans met den arbeyt ende vele nootlijke vindinge van Pieter Scheffer van Gernsheyn zyn dienaar, ende zyn aenghenomen sone: aen den welcken hy oock zyn dochter Christijne Fusthin, ten houwelijck gegeven heeft, voor een waerdige vergeldinge ziner arbeydt, ende veler vonden. Maer dese twee nu voorghenoemde Iohan Fusth ende Pieter Scheffer hebben ghehouden dese conste in het secreet (alle haer dienstknachten ende familieren met den eedt verbonden wesende, op dat sy de selve in gheenderley manieren souden openbaren) tot dat ten lesten in t'jaer ons Heeren mcccc. lxi. door de selve familien de selve conste verbreyt zijnde in verscheyde Provincien ende Landtschappen, heeft geen cleyn voortganck genomen.

Ghy sult binden also geschreven in d'Instituten van den Keyser Iustianus, ghedruckt op parchement / in een oprecht Conincklijck formaet:

Dit teghentwoordich treffelijck werck der Instituten / in de seer vermaerde Stadt van Mentz der doozuechtige Natie der Hoochduytscher / dewelcke Godes goedertierenheyt heeft geweerdicht voor te dragen ende verlichten voor alle andere natien der Werden met de claerheyt ende gabe van sulck een hooch verstant / niet met ghemeyn inck / niet met een penne der Dogelen / noch van koper / maer met een konstige bindinge van drucken of marchteeken

kenen is also gecontersept / ende tot Godes Religie is vlijtelijck volbrachte dooz Pieter Schopffer van Bernsheym / in 'tjaer der Menschwoordinghe ons Heeren MCCCCLXVII. den vier-en-twintichsten dach der Maent Mey.

Het Opschrift des gulden Spiegel van Fr. Hendrick Herp is alsoo :

Het gulden Spiegel der Thien Geboden Godes van Fr. Herp / een treffelijck werck / is geluckelijck volbracht in de Edele Stadt van Mentz / dewelcke den Gloziusen Godt heeft gheweerdicht een grooten naam ende saem te geben / haer verheffende boven alle andere natien der Werelt met de verstandelijcke konste van Drucken / ende dooz zijn onverdijnde gifte / niet met inckt / schryffpennne van plumen oft koper gemaecht / oft riet / met een seer schonne versieringhe ende bindinge / dooz den eersamen Man Pieter Schopffer van Bernsheym / in 'tjaer der Menschwoordinge ons Heeren MCCCCLXXIV. der maent September / den thierenden dach.

Groot be-
dooch in
'eerste van
de Druckerpe
gebonden.

Tot dese / ende dierghelijcke is lichtelijck t'antwoozden / ist dat wy toegeben 'tgene dat de waerhept selve is te weten / dat d'eerste Druckerpe niet anders en heeft geweest als een bedragerpe : als de Boeckvercopers de ghedruckte Boecken vercopen / vooz geschreven met der handt / om het ghewins wille. Want men moet niet twijffelen dat de gheschreven Boecken in dien tijt in seer groote weerde waren. Om welke saecke sy hebben willen verholen ende verhozen die konste van so lichtelijck so veel dupsent Boecken te drucken / op dat sy selve vryjs soude beromen vooz die gedruckte / als vooz de gheschreven met der handt. Om welke reden sy oock toe beden aen de gedruckte Boecken / de Letteren ende alle d'Abbeviatien / diemen gebuyckcht in 'tscrjeben. **Op-**

gebuyckchten oock parchement / op dat sy in als ghelijck souden schijnen te wesen de geschreven Boecken. Mariangelus Accurhus verhaelt / dat den Hollandtschen Donatus is ghedruckt gheweest in parchement. Ende op dat dit bedrooch niet eentichsins soude kennelijck wesen / so verbonden sy alle Wercklupden ende familieren / met een solemnelen Eedt / dat sy aen niemant souden kondt maken de secreten van sulck een conste. Men can oock vermoeden dat Laurens Coster heeft op dese maniere te werck gegaen. Ende alsoo als sy de gedruckte vooz gheschreven Boecken andere lupden verhocht heeft / sy heeft daer mede sich selven / ende zijn eere seer vercozt. Tot dat dien ongheluckighen knecht / die alle d'Instrumenten zijns Meesters gestolen hadde / tot Mentz gevaren was / openbaer gemaect heeft aen de geheele Werelt de verhozgentheden der groote conste. Om dese reden is het gebeurt / datmen op dien tijt heeft geloost / dat de const van drucken albereerst heeft versinnet ende geoeffent geweest tot Mentz / van de ghene die onwetende waren des bedroochs. Maer hier af sal op een ander plaetse ghespoochen worden. Die meer hier af begheeren sal / dat sy ga tot het excellent Boeck van den seer gheleerden Scriverius / dat sy gheschreven heeft van de ghebonden Konste van Drucken. In dat Boeck heeft sy so mannelijck voozgestaen d'eere zijns Vaderlands / dat niemant / die de waerhept bemint / soude nu meer dozven tegenkicken. Doe wel dat een Fransman / Gabriel Naudeus, heeft dozven nu onlancy hem tegenstellen / niet anders stemmende als op ydel versierde dingen / die sich selven verwoestten ende vernielen. Crecht upt / ghy vermaerden Scriveri / die cracht ulwes verstant / ende stoot in stukken nu eenmael zijne onsinlichydt / die so moetwillichlijck bespot / d'eere ulwes Vaderlands. Want ick weet dat het in ulwe macht is te doen. Maecht dan dat de twijffelachtige werelt ten eynde kinnen / datmen aen niemant moet d'eere gheben van dese gebonden Konste / dan alleen aen ulwe Stadt Daerlem.

In 'tjaer MCCCXXVI. heeft Iacoba Bavara Daerlem belegerd / aen alle kanten berweckt Kirijghs volck / ende vooznamelijck tot Goude / Schoonhove / ende Oudewater. Onqustet dertusschen Philips van Bourgondien heeft een seer sterck Leger vergadert upt Picardien / Vlaenderen / ende omlijgende

leggende Landen; ende ghemaectt hebbende Lichtenvelde Generael van 't Krijghs-volck/ heeft zijnen Leger nedergeflaghen by Lepden / nu begheerende den Vpandt te bestoemen. Hy hadde vooz-ghesonden een Vrouw / die / haer geveynsende besmet te wesen met Melaeftschept / soude in de Stadt gheraken / ende aensseggen aen de Belegherde/ dat sy souden s' anderdaechs tegen den Vpandt uptrecken. Maer dit bedroch aenghemerckt wesende van de Wachters / sy is gebangen geworzen/ende heeft den geheelen raedt van Philips aen Jacoba gheopenbaert. De welke / terstont de Stadt verlatende/ heeft haer wedergekeert naer Goude/ van daer sy gecomen was. Maer de Sluys / die aen het Dorp Alphen leyt / toegesloten ende inghenomen wesende van het Krijghs-volck van Philips / wort een grooten strijt van beyde zijden ghedaen / maer die tegen Philips was. Van die van Pycardpen zijnder vijf hondert doot gheslaghen. Doch Otto Dossaert van Rijnlandt / is in dien slach gebleven / met tachtich voornaemste Borghers van Lepden. Dit is gedaen den lesten dach van April/ als Haerlem rondom beset was den derden dito. Jacoba niet weynich haet verheffende de saecken so geluckelijck uptgevoert hebbende/ heeft solennelijck Ridderes geslagen / Johan van Wasenaer/ Hendrick van Cronenburgh / Geraert van Hoochtwoude/ Jan van Langheraect/ Heere van Asperen/ Dieverijck van Merewede/ Geraert van Hoelgheest / ende Arnolt van Ghendt/ die aldermeest haer vromicheyt gethoont hadden. Wilhelm van Naghel/ Balju van Kermerlandt/ die Jacoba toeghedaen was / heeft het Slodt van Heemskercke tot den gront toe ghesicht; om dat de Haerlemmers niet lange te vooz geraeert hadden / Wyderode/ Heemstee/ ende Assendelft.

De Hoecks worden van de Cabeljaus geslage.

In 'tjaer MCCCCXXVII. Symon van Daleyn/ in plaetse van Philips van Santen / Gouverneur van Hollandt ghemaeckt zijnde / de beroerte tusschen de Hoecks ende Cabeljaus heeft niet weynich Haerlem tegen gestoten. Sy hebben twee dagen lanck in de middel van de Marcht strengelijck gestreden / d'een teghen den anderen; tot dat de Hoecks de nederlage hebbende / zijn geretireert in 't Dups van Niclaes van Adrichom. Aldaer wesende van de Cabeljaus beset / naer datter veel van beyde zijden gheparlementeert is ont-

t'samen te vereenigen/ uyt de Stadt ghedreven/ zijn t'Amsterdam veretrocken. Maer niet lange daer naer / als Philips van Bourgondien in Hollandt ghekeert was / zijn de beroerten een weynich ghestilt / ende de verjaechde zijn in de Stadt weder gekomen.

In 'tjaer MCCCCXXI. is dit accoozt gemaectt tusschen de Haerlemmers ende Goudenaers.

Maer die tusschen Haerlemmers ende Goudenaers wort nedergelept.

V V Y Schout, Borghemeesters, Schepenen ende Raedt der Stadt van Haerlem, doen een yelijck te kennen; Na dat nu over lange tijt vele ende sware twisten geweest zijn tusschen ons van d'een, ende de Borgers van Goude uyt d'ander zijde, eensdeels om de tolln die **Pontgelde** genaemt worden, die betaelt moeten worden van d'Erf-goeden, die de Haerlemmers binnen Goude, ende de Goudenaers binnen Haerlem toecomen, eensdeels om de schattingen en oncosten die opgeleyt worden op die gene die vertrecken uyt onse Stadt in de Stadt van Goude; oft uyt Gouda in onse Stadt, wy zijn over een ghecomen, om de twisten neder te leggen, ende vrede ende ruste te bewaren, dat wanneer aen eenen Borgher van Goude sal toecomen een Erve binnen Haerlem, dat hy sal vryelijck ende sekerlijck moghen possessie nemen van zijn Erve, ende alle dingen doen naer zijn believen, sonder tol, die **Pontgelt** genoemt wort, te betalen. Daer naer dat alle de Borgers van Goude, so veel alser sullen ten toccomenden tijt willen verhuysen tot dese onse Stadt, sullen dat mogen doen naer believen, incomen ende weder vertrecken, sonder het **Pontgelt** / oft eenighe andere oncosten te betalen. Also nochtans dat de Borgers van Haerlem sullen ontfangen ende ghenieten het selve Recht ende de selve Vryheyt binnen Goude. Ende aengesien dat het ons onveranderlijck is alle vermeldde dinghen vastelijck ende sekerlijck t'onderhouden, wy hebben bevolen onsen Segelaen dese Brieven te han-

P

te hanghen, in 'tjaer ons Heeren MCCCCLXXI. den xx. dach van Februarius.

*In 'tjaer
MCCCCLXXI.
is de Kercke
getimmert/
met hulpe van
Albrecht van
Beyeren / ende
woyt solemne-
lijck ghewijet
ende gheheplicht
van den Paus
Bonifacius
den ix.*

In 'tjaer MCCCCLXXI. is de Kercke getimmert / met hulpe van Albrecht van Beyeren / ende woyt solemnelijck ghewijet ende gheheplicht van den Paus Bonifacius den ix. Sy staet aen de Marck / seer treffelijck van ghehoufel / ende naer het oordeel der Werck-meesters / seer excellent.

*In 'tjaer
MCCCCLXXI.
is de foortyne
der Haerlemmers
een wepnich
verandert /
door d'Inlandsche
Factien ende
bevoerten.
Want de
kenemers /
wassende
over al 'tge-
breck
ende de dierte
van den
Lijftocht /
desperacet
gheworden
zinde /
hebben
nieuwe
ende sware
beraerten
verwecht.
Sy
woyden
gemepnelijck
geseyt
Kafenbroots-
volck, om
d'ar-
moede
ende
gebreck
der spijse.
Dese
zijn r'Alck-
maer
ver-
gadert /
voozgenomen
hebbende
hommelijck
te verchten
om de
Wyphepdt /
die sy
stelden
in d'ober-
vloedicheyt
van broodt
ende
kaers.
Sy
zijn
aldererft
geballen
op
Haerlem
daer
sy
met
een
seer
strangen
Placquet
van
den
Magistraet
verbo-
den
waren
binnen
de
Stadt
ontfanghen
te
woyden.
Daer
waren
nochtans
ghelijck
het
plach
gemepnelijck
te
geschie-
den /
eenige
nieuwgierige
menschen /
die /
versteden
hebben
de
d'authoziteyt
des
Magistraets
/ de
Dooften
opghebro-
ken
hebbende /
den
inganch
gegeven
hebben
aen
dese
rasende
ende
onsinnige
menichte
van
holck.
De
principaelste
Bor-
gers
zijn
door
vreesse
op
t'Stadshups
geblucht.
Daer-
ent-
tusschen
zijn
haer
goederen
ende
Duystraet
gerooft.
Sy
heb-
ben
oock
ghedwonghen
gheweest
het
Raedt-
hups
op
te
ge-
pen /
met
acerooyt
van
haer
lijf
te
behouden.
Nochtans
is
Claes
van
Ruyven
doot
gheslaghen
met
twee
Schepenen.
De
gemeyne
Schat-
camer
is
opgebroken.
De
Registres
der
Stadt
/ ende
de
Privilegien
zijn
gebroken /
oft
wech
ge-
woyden.
Dyde
dagen
daer
naer
zijn
dyde
Capiteynen
ghe-
maecht
van
de
beste
Borgers /
die
hier
ende
daer
schuylden /
ende
verbozen
waren :
aen
een
peghelijck
der
welcker
wer-
den
alleenlijck
hertich
Soldaten
toeghe-
eygent.
Daer
is
oock
een
Placquet
uytgelesen /
dat
t'Kafenbroots-
holck
sint
aenbynggen
de
geroofde
goederen
der
Borgers
op
t'Stad-
hups /
ten
waere
dat
sy
wiliden
de
hoochste
lijf-
straffe
anderwoyden
wesen.
Daer
is
oock
openbaerlijck
ten
Gal-*

In 'tjaer MCCCCLXXI. is de foortyne der Haerlemmers een wepnich verandert / door d'Inlandsche Factien ende bevoerten. Want de kenemers / wassende over al 'tgebreck ende de dierte van den Lijftocht / desperacet gheworden zinde / hebben nieuwe ende sware beraerten verwecht. Sy woyden gemepnelijck geseyt Kafenbroots-volck, om d'armoede ende gebreck der spijse. Dese zijn r'Alckmaer vergadert / voozgenomen hebbende hommelijck te verchten om de Wyphepdt / die sy stelden in d'obervloedicheyt van broodt ende kaers. Sy zijn aldererft gevallen op Haerlem daer sy met een seer strangen Placquet van den Magistraet verboden waren binnen de Stadt ontfanghen te woyden. Daer waren nochtans ghelijck het plach gemepnelijck te geschieden / eenige nieuwgierige menschen / die / versteden hebben de d'authoziteyt des Magistraets / de Dooften opghebroken hebbende / den inganch gegeven hebben aen dese rasende ende onsinige menichte van holck. De principaelste Borgers zijn door vreesse op t'Stadshups geblucht. Daerentusschen zijn haer goederen ende Duystraet gerooft. Sy hebben oock ghedwonghen gheweest het Raedt-hups op te gepen / met acerooyt van haer lijf te behouden. Nochtans is Claes van Ruyven doot gheslaghen met twee Schepenen. De gemeyne Schat-camer is opgebroken. De Registres der Stadt / ende de Privilegien zijn gebroken / oft wech gewoyden. Dyde dagen daer naer zijn dyde Capiteynen ghemacht van de beste Borgers / die hier ende daer schuylden / ende verbozen waren : aen een peghelijck der welcker werden alleenlijck hertich Soldaten toegheeygent. Daer is oock een Placquet uytgelesen / dat t'Kafenbroots-holck sint aenbynggen de geroofde goederen der Borgers op t'Stadshups / ten waere dat sy wiliden de hoochste lijf-straffe anderwoyden wesen. Daer is oock openbaerlijck ten Gal-

ghe ghestelt / op dat het soude aen de Deseven / de vreesse aenjagen. Also is desen opzoer een wepnich gestift. Een groot deel der opzoerders waren tot Leyden gegaen om dat te bestozmen ; ghedwongen hebbende de voornaemste van Haerlem in Wapenen met hun te trecken. Maer sy zijn lichtelijck van de Leydenaers verjaecht geweest / sy die onwetende waren van alle Kirijghs-wetenschap ende disciplijne. Veel van de selve zijn van de Ruyters gevanghen geweest. Veel meer zijn gheslaghen. Ondertusschen is Albrecht / Hertoch van Saren / met Kirijghs-volck ghekomen. Dese / het Landt over al gesupbert hebbende van dit gemeyn ghepuffel / heeft op Haerlem gevallen. De Borgers maken een verdrach met den Hertoge / ende Albrecht heeft terstont opgherecht een Galghe / om de Quaeddoenders te straffen. Maer die meest haer bekenden schuldich te wesen / waren nu gheblucht. Het Geweer is van de Borgers ghenomen ; daer-en hoken heeft Albrecht alle de Privilegien benomen / ende heeft een boete ghestelt van xxvii. duysent Kroonen. Om welke te betalen / hebben de Borgers verhocht haer goude ende silbere Juweelen. Hy heeft oock een seer sterke Schantse opgherecht in het Schutters Hof / de Boomgaerden uytgeroopt hebbende / om de Stadt in zijnen dienst te dwinghen ; d'ander Hollantsche Steden verweckende besonderlijck den Hertoge tot sulchs / de welke schenen 'teluck van Haerlem te bengden. Maer niet lange daer naer / is de Stadt wederom in haer voozgaende claerhepdt ende stant gestelt geweest. Dit ghetuyghen de Nederlandtsche Chronijcken / ende de Selas-beynster / die gesien woyt in de groote Kercke der Stadt / met dit Nederduytsche Op-schrijft / het welke luyt aldus :

Alfmen tnegentich twee duysent vier hondert telt,
Den derden Mey oock me, zijn haestich met geweld
De Poorten van Haerlem opvoerich oppgellagen
Van 'tKafenbroots-volck stout,
Dat uyt Noort-Hollandt quam
'tWelck Claes van Ruyven Schout
Haest met zijn doot vernam :
Waer af van outs diir glas ons seker deed' gewagen:

Maer

Haerden
heeft een Bis-
chop / ende
d' meesters
des steden
Cooriers en
Egmont bij
S. Benedictus
Op den
woeden ber-
aendert tot
onderhouden
des Bis-
chops ende
Canonicken.

Maer in het jaer MCCCCCLIX. is Haerlem verciert geweest met een Bisschoppelijcken Stoel/ende Hoocheyt van Paulus de IV. Paus van Romem. Paulus de IV, Paus, heeft S. Baefs Kercke verheven, ende in een Bisschopdom opgerecht. Ende heeft haer ghegheven het Lantschap van twaelf Steden, behalven de Dorpen tusschen liggende, hebbende de lenghde van tneghentich, and. tseftich, de brede van der tich duyfent gelijcke schreden. Het zijn de woorden van de Bulle oft Placcaet van Paulus den IV. gegeven in het jaer Christo 1559. 'welck gheheel staet by den seer vermaerden ende mijnen goeden vrient Aubertus Myraus, pag. 324. der Godtvuchtigen Donatien. Nicolaes van Piculant is verclaert geweest den eersten Bisschop/ die gheweest was Wicaris van den Bisschop van Utrecht/ ende daer naer den 38. Abt van Egmont. Het was een man die seer vry van leben was: die daer naer / met de toestemminghe des Paus/ vrywillich zijn Bisschopdom heeft ghegheven aen Godefridus Mirlous. Dese was geweest Monick van S. Dominicus Op den / ende Prioer van Utrecht / een seer welspreekende Man. Maer in 'tjaer 1578. de Stadt wederom ingeseten zijnde van het Krijghs volck des Prince van Orangien/ hy is gedwongen geweest van daer te verhuysen. Is gestorven te Deventer/ in 'tjaer 1587. Dese heeft geweest den tweeden ende lesten Bisschop van Haerlem.

Daer naer is gevolcht de aldergrootste Belegeringe der Spangiaerde/ daer het onseker is/ oft sy meer eere als arbeyt gehad hebben. Daerom hebbe ick noodich geacht d' oorsake ende oorspronck der selver een wepnich hoogher te hernemen ende te verhalen: daer geen ander Stadt opt gesie heeft een bitterder Belegeringe als dese was; om de wyeetheyt der ghebechten/ met een twyffelinge der victorie / de Spangiaerden van dese zijde / strydende voer het gebiet / van d' ander zijde de Bozghers met gheen minder ghemoet voer de Wytheyt. In het jaer duyfent vijf hondert twee en tseventich / de Haerlemmers verbiert hebbende van de Spaensche Tyrannye/ daer toe aendrijvende Geraert Berckenrode/ ende Jan Kolterman / hebben omhelst de partien van den Prince van Orangien met eenighe andere Steden van Hollandt. Welcke sake heeft so verstoort 'therte van den Hertoghe van Alba / dat hy terstont ende sonder vertoeven oer ghesonden

heeft naer Hollandt / zijnen sone Frederick met een seer groot Leger; op dat hy met den selven soude dwingen / de nieuwe beroerten der gemoederen/ ende principaelijck de rebellige / ghelijck hy sprack / Haerlemmers tot dienst van haren Coninck. Middeler tijt zijn Vriegen ghegeven aen die van Haerlem / van de Gouverneur van Hollandt Martiliaen van Bossuyt ende van d' Amsterdammers / met de welke de Magistraet ende de Bozgers vermaent werden: dat Frederick met zijnen Leger t' Amsterdam nu gecomen was. Dat sy nu ten lesten souden laten behoonen dat sy beter raet ghebonden hadden. Dat sy voer haer Gheputeerden souden begeeren vergiffenisse van haer misdaet/ terwyle noch den toeganck gheoyent was tot de goedertierenheyt des Voets. De sommige hebben voerghenomen te verzaghen een belegheringhe/ oft het ghene dat de fortunne soude presentereen: gheleert zijnde d' ontrouwicheyt ende wyeetheyt der Spangiaerde met het versch exempel van die van Haerden. d' Andere/ ende die de voornaemste der Stadt/ voerhielden haer cranckheyt/ ende dat sy oock niet genoerchsaem waren om desen Krijgh ende Belegeringhe te verdragen/ ende uyt te voeren. Dese sententie van dese heeft aengenomen geweest. Daer zijn gesonden / sonder het advijs der Bozgeren/ Gedeputeerde tot Frederick / die met woorden vol berouw / souden verbidden haer groot misdaet. Wilhelm Kipperda/ een out ende eerbaer man/ uytnemende in heplicheyt van leben ende hoocheyt / en heeft hier op zijnen toorn niet connen houden. Die de Bozgers by een geroepende hebbende/ wat dat eenighe van de Magistraet verfinden/ ende in wat staet de saecken der Stadt waren / heeft hy met groote welsprekentheyt ghetraecteert ende ghediscoureert; en heeft vermaent dat sy haer niet overgeven en souden aen den Spaengiaert / maer dat sy onbertsaecht souden tegen zijn voornemen stellen/ leven ende al haer fortunne. Daer is ontstaen een gramschap van d' eene / ende een groote begeerte ende versoek der anderer; maer hebben al eendrachtelijck toegestemt met den vermaender / met haer gheluckighe ende bereyde toeroepinghen tot een teeken van gonste. Cozts daer naer de Gedeputeerde wederghekeert zijnde van Amsterdam/ zijn vast ghebonden ende naer Delft ghevoert/ om aldaer gerecht te worden. Nochtans isser een van de selve

selve t'Amsterdam ghebleven/ verwachtende een volcomen-
der antwoorde van den Vader den Hertoch van Alba/ van
de vergiffnisse te verkrijghen. Die van Haerlem hebben
daer en tusschen haer voorzien dat sy gheen ghebreck souden
hebben van Garnisoen der Soldaten/ ende dat eenighe van
de voornaemste Borghers/ de sommige tot Hoozn/ d'ander
t'Enckhuyzen souden bezoeghen/ datmen soude oberboeren
tgens tot den Oorloghe ende tot de Stadt nootsakelijck en-
de dienstelijck was. Ende sonder vertoeven/ is Frederick
met den Graue van Bossuyt aengeballen met al zijn volck.
Ende in den eersten heeft hy Sparendam van de Haerlem-
mers inghenomen; daer naer het Gasthuys van S. Lasa-
rus/ dat was in de Doozstadt van Haerlem/ inghekre-
ghen; ende heeft cozts daer naer zynen Legher naerder de
Stadt ghevoert. Hy heeft zyn Schantzen ende Wercken
ghemaect/ also seer als hy conde. Ende in de Stadt en
wert in alle dingen geen minder geruytsch gemaeckt met alle
Krijghs-preparatien: ende men berepde die dingen die ghe-
bonden zijn om de Steden te bewaren/ ende den vpyant te
keeren. Ondertusschen de Loopgraben gemaeckt/ ende de
Beschantingen ende Waterpen opgerecht zijnde/ de Spaen-
giarcken hebben veerthien groote stucken Geschut aenghe-
voert/ met de welke de Mueren ende Vesten der Stadt zijn
met sulck een macht ende ghewelt bestozmt geweest/ datter
in cozten tijt/ een seer groote Bresse is ghemaect geweest.
Daer is terstont eenen storm van de Spaengiaerden aen-
gevanghen. Maer sy zijn van d'Inwoonderen der Stadt
verdriven geweest/ met een groote ende schandelijcke neder-
laghe van de hare/ al tsamen gestelt met so groote quellinge
ende verdziet der ydel hope/ dat sy in twee maenden tijds
niet meer attenteerden op de Wallen der Stadt. Op eenen
tijt is het gheschiet dat sy by uaer de Stadt ingenomen had-
den/ onwetende de Wachte/ en hadde het een Soldaet niet
ghewaer gheworden/ die een gherucht verwercht hebbede/
heeft de Borghers tot de Wapenen geroepen. Dese zijn
met sulck een couragie op den Spaengiaert gheballen/ dat
hy ghedwonghen is geweest te rugghe te keeren/ met zijn
groot verlies ende onere. De cloekhepdt der Vrouwen
heeft haer oock verthoont in dit ghevecht/ ende onder de sel-
ve voornemelijck van een Kennaba Symons/ een Weduwe

Groote Be-
legeringe ten
tijden van
Duch d'Albe.

Groote ma-
nifichheid
der Borghers
ende cloek-
heyt der
vrouwen.

met een mannelijck herte/ out wesende/ 46. jaren; die Ca-
pitem wesen de van d'andere/ met haer vrome daden ende
volherdicheyt des ghemoets/ om den vpyant te verdriven/
en heeft niet alleen overwonnen haer Vrouwelijcke natuere/
maer oock de Mans. Ick vinde gheschreven/ dat Frede-
rijck met dese nederlage der zijne/ also seer verbaest heeft ge-
weest/ dat hy ernstelijck dachte de Stadt te verlaten: ende
soudese ongetwijffelt hebben verlaten/ hadde hem de Vader
niet vermaent met seer straffe woorden/ dat het welbaren
des Landts/ ende den ghesheelen naem ende faem des Ko-
niucks ende oock den zijnen aen dese Belegeringe hanghde.
Hier en tusschen is den moet der Borghers oock ghewassen.
De Macht is al wel bezoecht/ ende d'Officien der oorloghe
zijn gegheven aen de vroomste ende scaepste Kirijck sluyden.
Sy zijn dickmaels uptgeballen/ voornemelijck om dese re-
den/ op dat terwyle des vpyants oogen gewent waren tot het
vechten/ pemandt soude upt de Stadt tot den Prince van
Orangien/ oft eenige Bode met Brieven van den Prince in
de Stadt doozblijden. Sy hebben oock op het Hooch-
duytscher Quartier gestozmt/ ende hebbeder acht hondert
nieder gheslagen/ ende drie hondert Centen in vzyant gestee-
ken/ ende hebben becomen de Vaendelen des vpyants/ ende
seer grooten buyt. Maer terwyle dit also geschiede/ naer
dat den Prince een Plote toegerust/ ende teghen den vpyant
in een Schip- strijt twaelf Schepen verlozen hadde/ heeft
de fortunne hem contrarpe ghebonden. Het is oock te ver-
geefs gheweest dat Diederijck Sonop Dimerick inghenom-
men heeft/ om de Victalie van de Spaengiaerden te bene-
men/ het welke haer van Amsterdam toeghevoert wert/
d'Amsterdammers hem updrjvende niet langhe daer naer
van de selve plaetse. d'Andev Kenclaghen zijn oock te niet
ghetomen/ alsoo dat het scheen dat d'ellendighe Borghers
moetwillichlijck bespot werden. In desen staet heeft de ge-
daente der Stadt haer droevelijck laten aensien/ naer dat de
fortunne verlaten hadde/ haer voozgaende goede hope. Den
honger/ die nochtans beter was/ als het sweert des vpyants/
heeft haer seer bedwonghen/ ende daerom hebben de Solda-
ten gemuytineert/ de Winckels der Borghers gheplundert/
ende hebbeder oock eenige geboot. Den vpyant heeft oock
gebreck gehadt van vele dingen/ ende de Pestilentie/ die ge-
meyne

Ellendighe
staet der
Stadt.

meepnelijck het ander gheselschap / heeft hun mede bespron-
gen. Daer-en-tusschen vermaende den Prince de Haerlem-
mers geduerelijck met hzieven ; dat sy goets moets sou-
den wesen ; dat sy niet achter laten soude van t'ghene dat
soude connen dienen tot onsen der Stadt. Ten lesten dan
Wilhelm van Batenburch heeft een groot Legher voor
den dach ghebracht. Daer waren vele Bozghers van
Delft / Leyden / ende Rotterdam / de welke het medelijden
van haer nabuerighe Stadt in wapenen ghetrocken hadde.
Maer haer raedt ende voornemen nu ghesien wesende van
den Wpandt / alsoo sy te verre ghetreden waren / zijn alte-
mael omhinghelt ende versmacht gheweest met haer
Capiteynen. De dupstereydt des nachts heeft seer
weynich behouden. Alser dan gheen hope meer en was /
van hulpe te becommen / dooz noodt gedwonghen we-
sende / de Bozghers hebben gehandelt ende gheparlame-
teert met den Spaengiaert om de Stadt te leveren : maer
sy en hebben niet connen verkrijghen dat sy souden met
haer Gheweert upt trecken. Daerom hadden sy voozghe-
nomen onder haer de Stadt te verlaten / doozbreckende het
Leger des Wpants / daer het alder swackste was : hadden de
Bzieven des Princes niet ghecomen / met welke sy per-
stelijck vermaende ; dat sy de reste des Oozloghs souden
met een standtvastich ghenoot volherden / dat haer ver-
lossinghe hoets soude komen. Maer daer en is niet ghe-
daen. Daerom keeren sy wederom tot haer eersten
raedt / dat sy souden achter laten alsoo wel Wps-
Wouwen als haer kinders / om dat die niet soo rasch en konden
loopen als de Mans. Maer het suchten ende lamenteren
van de selve heeft den Wpandt haer voornemen geopenbaert.
Ten lesten / sy overleveren de Stadt aen Frederijck / be-
volen wesende te gheben 20040000. guldens om de
plonderinghe te verlossen. Frederijck ingetreden zijnde /
heeft dadelijck de Bozghers berooft van haer Wapenen.
De Spaengiaerts bespringen eenighe Wpsen ende Wint-
kels. Daer zijn oock eenighe Bozgers ende Soldaten stren-
gelijck geexecuteert met der doot. De Religie was oozsake
des doodts van dese / gelijck het aen meer andere geschiet is.
Wele van de voornaemste van de Stadt zijn uptgheban-
nen ; die van de Republijcke wel verdient hebbende / heb-

ben het verdriet des ballinghschap gheleden / in plaetse des
loons van het Vaderlandt bewaert te hebben. Ende dit
is 'teynde gheweest van die swaere ende strenghe Beleghe-
ringhe : met de welke de macht des Hertogs van Alba
is alsoo ghestooten / datse alleenlijck niet en is t'eene-
mael vermozelt gheweest. Want die heeft hem seer
verachttert in zijn ander voornemen. Twaelf dupsent
van zijn Soldaten zijn dooz hongher / ofte dooz het sweerdt
ghebleven / ghelijck de Chronijcken vermelden. Maer de
Haerlemmers en connen van dese Beleggheringhe niet ghe-
dencken sonder haer eeuwighe eere. Want haer macht
en heeft haer niet verlaten / maer de fortunne / ofte ge-
luck. Sy hebben soo neerstich ende scherpsinnich ghe-
weest teghen de beproevinghen van d'inbaerende Wpanden /
dat de Spaengiaerden nimmermeer ghemineert hebben /
ofte eenighe Vestinghe op eenige Wolwercken opgherecht /
noch oock eenighe listicheden ende bedriegherpen ver-
siet / in de welke sy niet van de selve voozghetomen ende
bedrogen zijn gheweest / ende sy en hebben niet alleen soch-
vuldich ende vlytich geweest om den Wpandt te verbruyven
ende wederstaen / maer waren oock stout ende seer manhaf-
tich / om die te bespringen ende t'overballen.

Maer in 'tjaer MCCCCCLXXVI. ghedwongen zijnde dooz de
langhduerige moetwillicheyt der Spaengiaerden / hebben
haer weder ghegheven in de bescherminghe des Prince van
Orangien.

Van Haerlem zijn ghebooren /

Vermaerde
Manen.

Hugo van Haerlem , den twee en twintichsten Abt van
Egmont / wort ghekosen in 'tjaer 1326. Heeft geweest een
vermaerde man in de Kerckelijcke Disciplijne. Is overle-
den in 'tjaer 1345. den 17. Augusti.

Ioannes Oloutius , een vermaerden Doctoor in de Decre-
ten / als sy binnen komen leeft in de plaetse van Wilhelm
Hollandts / die op den selven tijdt aldaer gheromen was /
ende begheerende in eenicheydt te leven / neder leyde
zijn heplighen dienst / in het jaer 1361. is ghemaecht
den vyf en twintichste Abt van Egmont. Maer twee
jaren

Daerom
woort overge-
levert aen de
Spaengiaer-
ten.

jaren daer naer is overleden / in zijn leven aen alle menschen aenghenaem wesende / om de lieflichheit zijner zeden. Men seght dat hy achter gelaten heeft / Boozlessen ende Bzierven geschreven aen zijn famlieren. Valerius Andreas in de Nederlantische Bibliothecque heeft hem verswegen.

Symon Hermans, heeft geleest in de Ouden der Carmelieten / ende heeft geschreven Namenvoeginghe der Sermonen, met noch eenighe andere / ontrent het jaer des Christendoms 1460. Dese is oock achter gelaten van den selven Valerius.

Andreas Noorth, upt d' Oude der Predichheeren / heeft geleest ontrent het jaer 1460. in het Clooster van Haerlem / met grooten lof van sedicheit ende Godtzuchticheit. Ick binde van hem geschreven by Albertus Leander, in het vijfde boeck der vermaerde Mannen van Dominicus Ouden. Dese woorden zijn daer te lesen: Andries Noorth, een goet ende devorich man, is overleden in het Clooster van Haerlem, in Hollandt, in haer ons Heeren mcccclxxvii. Dese met een groote sieckte bevanghen sijnde, heeft aen zijn broeders verlekert, dat hy op den Feestdag der Hemelvaart van de H. Maria soude uyt dit verganckelijck leven scheiden. De broeders vraghende hoe gheerne dat hy storve, ende hy antwoorde: Broeders, ick hebbe naer dese ure alijt blijdelijck ende met een verheugelijck gemoet ghewenscht ende verwacht, ende op dat ick my wel soude hebben in die selve, ick hebbe getreden uyt d'aenlockingen des Werelts, ende ick hebbe aengetogen desen rock der heylige conversatie. Waerom en soude ick dan niet moeten gerustelijck de doot lijden? Dit gesproken hebbende, is kortst daer naer in den Heere ontslapen.

Niclaes van Hollandt, van de selve Ouden / heeft vermaert geweest in het selve Clooster / met den lof van Godtzuchticheit, als de selve Leander getuycht / die ontrent het leste des sefte boeck hem toeschrijft dit Lofgepenge: Niclaes van Hollandt, van het Clooster van Haerlem, was een heyligh man, ende als hy hem begaf tot meditatie, ende genegen was tot tranen, heeft verschenen met groote gehoorsaemheyt, alsoo dat een yghelijck hem verwonderde; ende haer selven hem tot een voorbeeldt voorsetteden. Den Man Gods Niclaes, is overleden, in het jaer naer de baringhe der Maecht, mcccclxxxviii.

Albrecht Ians, Carmelijt / heeft gheleert de Theologie in d' Accademie van Leuven. Hy heeft gheschreven op den Meester der Sententien / ende op Ecclesiasticus eenighe Lessen / met andere dinghen / die noch verborghen zijn. Hy is gestorven tot Mechelen / in het jaer 1496.

Niclaes Symons, oock een Carmelijt / Provinciaal van zijn Ouden / genoegh vermaert met zijn Theologische schriften / die veel zijn / heeft zijn lesten dach ende leven verlaten tot Haerlem / nu seer out zijnde / in het jaer 1511.

Diederijck van Haerlem, heeft verdient ende ontfanghen den graet der Licentien in de Theologie tot Parijs / ontrent het jaer 1508. Hy was Carthusier van Ceulen. Men leest tot Ceulen eenighe van zijn gheschrieten. Siet van dese Theodorus Peireus van Campen / in de Carthusische Bibliothecque / oft Blaffaert der vermaerde Schryvers van de Ouden der Carthusiers / ghedruckt tot Ceulen / in de voorszgaende jaren.

Floris van Haerlem, Prior der Carthusiers tot Leuven / heeft een man gheweest van groote gheleertheit. Hy heeft uptgegeven in Nederduitsch van d' Institutie des Christelijcken levens vijf Boecken / eerstmael van Tacitus Nicolaus Zegerus, daer naer van Laurentius Surius in het Latijn overgeschreven. Hy heeft vermaert geweest onder de Regeeringhe van Carolus de V. Hy heeft twee broeders ghehad / Vincentius ende Rodolphus / alle beyde Provinciaelen in het Nederlant der Minnebroeders Ouden.

Vincent van Haerlem, was vermaert / ende schreef ontrent het jaer 1514.

Pieter van Monfoort, Poet / vermaert dooz zijn Versgedicht, aen Cornelis van Bergem / Bisschop van Rupck / geschreven ende ghedruckt.

Ian Wilhelms, een man van groote wetenschap in verschepde spraken / ende voornamelijck in het Hebreeus / van welke hy Professoor was tot Leuven / in het Bultidiaens Collegie. Ende men moet niet achterlaten / dat hy in die seer vermaerde Bybels / die gemepnelijck genoemt worden Des Koninghs, die met het toedoen van Philips Coninck van Spaengien / in het druck uptghegaen zijn / groote neersichheit gedaen heeft om die te vertieren; als B. Arias Montanus, den principaelste Werckmeester der selver / getuycht / die in

die in een Voorreden tot zijnen Leser/ heeft dit treffelijck getupgenisse aen der Werelt gegeven van Jan Wilhelms van Haerlem: Tot die laecke, seght hy/ is gevoecht geweest Iohan van Haerlem, Licentiaet in de H. Theologie, seer ervaren in alle soorte van sprake, Professor der H. Schriftuere, ende der Hebreeusche sprake tot Leuven, in de Societeyt Iesu. Den Leser en sal niet qualijck nemen / ist dat ick des selve Lofgetupgenisse by den voorgaende voege/ die geschreben is van Gijsbrecht Schoock, Rector van d'Universiteyt van Leuven. Ende op dat sy, seght hy/ beter ende volmaecktelijcker souden volbrengen d'officie ende dienst die haer is opgedragen, (te weten/ Arias Montanus/ Dunneus/ Coznelis Reprinters van Gouda / ende meer andere) ende te lichtelijcker ende spoediger souden volbrengen, sy hebben tot haer genomen tot medeges el ende hulper den eerwaerdighen man, Heer ende Meester, Iohan Wilhelms van Haerlem, Licentiaet in de H. Theologie, ende openbaer Professor van de Societeyt Iesu, in de vermelde Stadt van Leuven der H. Schriftuere, ende der Hebreeusche sprake, ende seer ervaren in vijf spraecken wesende oorboorlijck ende nootlijck om te doen die onderfoeckinghe, van de welke wy voor ghesproken hebben, der Dictionaren, boecken van Grammatica, ende verscheyden oversettingen.

Hy is gestorven tot Leuven/ in het jaer 1578.

Niclaes Florents, seer geleert in de konste der Antiquiteiten ende der Letteren/ ende daer in heeft hy geleest/ wesende seer aengenaem/ aen Hubertus Goltsius/ Justus Lipsius/ ende Adrianus Metius / al te mael seer ervaren in Antiquiteiten.

Quirinus Talesius, Schryver van den Grooten Erasmus/ ende heeft daer naer gheweest/ Raetsheere der Stadt van Haerlem. Hy is met een ellendighe doot overleden / in het jaer 1573. als onse Nederlandtsche Chronijcken bzeeder verclaren.

Ioannes Surenus, een Man allesins gheleert / ende heeft veel gheschreben/ 'twelck noch leyt verborge n / onder andere dingen een fraep Camenspreckinge / in welke hy de kunst van Drucken met veel redenen betwijft/ datse eerst tot Haerlem/ ende niet in eenige andere plaetse gebonden is. As overleden/ out van jaren/ in het jaer 1591.

Cornelis van Berestejn, heeft een grooten naem verdient/ met de Spaensche Boecken in het Nederduytsch ober te setten. Hy sterft tot Haerlem/ in 'tjaer 1595.

Guilhelmus Capellius, Licentiaet in de D. Theologie / Vicaris Generael van het Bisschopdom van Haerlem/ is ghestorven in 'tjaer 1599.

Symon Sovius, Poëet ende Grammatist/ niet te versmaden/ heeft een tijt lauck gheleest/ Regent van de Schole tot Haerlem. Hy heeft een broeder ghehad/ ghenaemt Bartholomeus Sovius / die oock Reghent was in de Schole zijns Vaderlants / naer den welcken overleden in de jeuchte zijns ouderdoms heeft hy gesuceedeert.

Georgius Benedictus Wertelo, Poëet/ met wepnige te bergelijcken / heeft verschepe de Victorie-schrijven / Graefschrijven/ ende Opschrijven ghemaecht/ eensdeels ghedruckt/ eensdeels noch te drucken. Hy is overleden tot Depdelbergh/ in 'tjaer 1589. Hy heeft seer aengenaem gheweest / om de staepicheyt zijns verstants / aen Janus Doufa / Gruterus/ Lipsius/ Posthius/ Paulus Melissus/ ende aen Scipio Gentilis.

Iohannes Hugo van Linschoten, is seer vermaert om zijn aengenomen reysen / in Ost-Indien. Hy heeft van zijn kintscheit af seer begeerich gheweest / om vrezende Landen ende saken te kennen/ gelijk hy selve getupcht in het beginsel zijns Reys-boecks: In d'eerste jeuchte, seyt hy / mijns jonckheits, als ick in huys leefde, was ick bevanghen met overgrootte wellust in het genoegelijck lesen van wonderbare dingen, ende die geschiet waren over de gantsche Werelt. Ick hebbe daer naer een meerder ende overvloediger lust gekregen om te sien verre gelegen Landen, ende het Vaderlandt te verlaten. Ende dat ick also soude ghenoech doen aen mijn ghebeelde wellusticheyt. Daer-en-tusschen de teere ende jonge bewegelijckheit ende genegentheyte der Vrienden ende Ouders die ick hadde, bestormde door den dwangh der natuere, 'twelck ick nademael gebroken hebbe, vastelijck steunende ende staende aen een geluckige hope, ende met een Goddelicke hulpe: Op den selven tijt waren ontrent Texel een Eylandt van Hollandt veel Schepen toebereyt tot de reyse naer Spaengien ende Portugael: ende also de gelegentheyte waer nemende, ende verkregen hebbende van mijn Oudersoorlof, die woonden op die tijt t'Enchuy.

'r Enchuyfen, ende ick hebben op 'r Schip geklommen, 'twelck vaerde naer S. Lucas de Barrameda; ick hadde twee broeders wonende tot Seville, die hadde ick voorghenomen te besoeken, wesende bereyt in de selve broeders als een familiere hulpe ende onderstant, om alle andere dinghen des Landts neerstelijck t'oversien, ende om de kenuisse te verkrijghen van de Spaensche spraecke. In het Vaderlandt gheheert wesen / al wat hy in den tijt van twaelf jaren ghesien hadde / in 'r Landt in welck hy heeft ghewoont / ende in zijn gantsche reyse / 'twelck weerdich was in ghedachtenisse te brenghen / al dat heeft hy gheschreven ende in 't licht uptgegeven. Dat treffelijck werck heeft sulck een Opschijft.

SCHIPVAERT ENDE REYSE

V X N

IOHAN HVYGES
VAN LINSCHOTEN

In Oost ofte der Portugijsen Indien. De beschrijvingen des selven Landts, ende der contreyen, liggende aen de Zee, der besonderste Havenen, Rivieren, Hoofden, ende plaetsen, die tot desen tijt door de navigatien der Portugijsen ontdeckt zijn, de rekenen ende mercken. Beelden, cleedingen ende manieren der Indianen ende der Portugijsen, door Indien levende; der Tempels, Afgoden, Huysingen, Boomen, Vruchten, Cruyden, weltrieckende Speceryen, &c. De zeden der Heydenen ontrent de Sacrificien, politie, ende haer privaet Huysghesinne. Verclaringhe der Traficq ende Coopmanschap, in wat maniere, ende waer die ghandelt wort. De gedinckweerdichste dingen ghedaen in zijnen tijt, in die Landen.

Linschoten is overleden t' Enchuyfen / in 'tjaer 1611.

Johannes Galius, Rechtsgeleerde / heeft gheschreven van de Testamenten / ende van het recht der Acten en Byzenden / is gestorven in 'tjaer 1621.

Claes van der Hooch, heeft in de Rechten neerstelijck ghestudeert tot Leuven / ende is daer naer Doctoor gemaeckt in d'Academie van Angers in Dancrigh. Van daer is hy een vermaerden Advocaet gheworden in den raedt van Mechelen / is tot Haerlem overleden / in 'tjaer 1624. Hy heeft laten uptgaen in druck / d' Vytmenetheden der rechten, ofte de Gedenckweerdige spreucken der Geleerden / een teken van een uptnemende verstant.

Hoe wel ick voor my genomen hebbe van de levende niet te spreken / ick en kan nochtans in dese plaetse niet voor hy laten / den seer geleerden ende vermaerden Petrus Scriverius, een Man / ghelijck hy om de Letteren te restituieren / ende aller tijden antiquiteyten / also is hy gebozen om te vernieuwen de schoonheyt zijns Vaderlands. Dit getuygen alle zijn Boecken / die nu in druck zijn / dat sullen leeren die schrijfters / die hy als een harden Vader noch perst / ende sal eenmaal gheben / ist dat hem de Heere noch een wepnich tijts in 't leven spaert.

Daer is een groote mentechte van seer vermaerde Schilfers ende Graveerders upt dese Stadt gheresen: den Blasfaert ende wercken der welken sult ghy sien by den gheleerden man Samuel Ampsing van Haerlem. Wy treden tot andere dinghen.

Haerlem is van de Hoofstadt van Kenemerlandt; seer Haerlem is 't Hoof van Kenemerlandt. overbloedich in alle dinghen / die upt d'omliggende Landen dagelijks hier worden gebracht. Zp is toegemaect met haer ghelegghentheit tot alle fraeyheit ende verciersel. De Sparn / een seer clare Riviere / die treckt haer oorspronck upt den Rhijn / bloept in de middel. De Worghers zijn vernuft / sp soecken den rijckdom teghenwoordich met de lince webben / als sy eertijts deden met Wolle. lince webben. Daer errellencie ende witticheyt is soo groot / dat die niet alleenlijck tot de nabuerige Landen / maer oock naer Dancrigh / Engelandt / Italien / Spaengien / ende also geheel Europa ghesonden worden aen voortreffelijcke Mannen / tot besonder presenten ende giften. Zp hebben eertijts gheslozert ende vermaert geweest / en zijn als noch om 't Bier / dat be, Haerlem was Bier. geert

geert wort niet alleen in Hollant / maer oock in de Twent /
 Twent / ende gheheel Ober- Pffel deur. Daer sijn veel Vrou-
 werijen. De straten sijn seer ghehanteert / ende vol volcx :
 veel Pupsen sijn seer hoogh / fraep / en bequaem. De schoon-
 ste van timmeragie sijn ghelegghen op de Markt / oft daer
 omtrent Daer en sijn gheen onbetimmerde plaetsen / oft die
 sijn seer kleyn. De ghemepne ghestichten verdienen meer
 lofs. De heerlijckste Kercke der Stad / ja van gantsch Hol-
 landt ende Zeelant / is die van S. Baefs / de welcke om haer
 groothepts wille wort ghemepnelijck ghenaemt / De Groot-
 te Kercke. De Bakenes Toze / naer het oordeel der Werck-
 meesters / is uptnemende kostelijck. Het Raedt-Pups is
 oock een treffelijck gebouwel. Wipten de Stade sult ghy sien
 een seer aenghenaem ende plaspant hout oft Bosch / d'welck
 ghy met goede reden noemen meught / eenen Boomgaert en
 Lust-hoff / tot groot vermaeck en wellusticheit der Boz-
 ghers. In dit Bosch sijn d'eerste edelste fondamenten ge-
 lept / vande konste van Drucken / van Laurentius Costerus
 eeuwigher memozen. Hier heeft Flozis den vijfden van
 dien naem Grave van Hollant / een oprecht Koninckelijck
 Pups doen timmeren ; dat hy om den soeten sangh der Vo-
 ghelen ghenaemt heeft Voghel-sangh. Hier quam den Gra-
 ve alsoo dickmael / als hy achterlatende de ghemepne sozge
 des Landts / woude sich selven vermaecken. Alsoo dat
 van Haerlem waerlijck ende konstelijck eertijt is gheseyt

**Haerlem
Bosch.**

H	} is een plaetse	} Heerlijck,	
A			
R			Aenghenaem,
L			Rijck,
E			Liefljck,
M	} Eerlijck,		
		} Moghende.	

Dorpen ende Casteelen omtrent

H A E R L E M

meest vermaert.

BREDERODE, is een seer out Casteel / van het
 dorche die seer Edele familie van Brederoede haer naam

heeft ; dooz lanckheyt des tijts is het by-naer ter aerden ge-
 woepen.

HARLEA, is eertijts gheweest de woonplaetse van
 'tgeslachte van Haerlem. Waer van teghenwoozdich niet
 anders ghesien en wort / dan eenige ellendige overblysselen.

BAKENESSE, heeft eertijts gheweest seer overbloo-
 dich met Wjngaerden ende Olm-boomen / dit is de reden
 dat onse Loghen-sprekers droomen dat het aenden Afgods
 Bacchus toeghe-epghent is gheweest / ende dat het daer van
 den naem heeft ontfanghen.

VELSEN, heeft een Slot ghehad / afghevoepen ten
 tijden van Geraert van Velsen / die ghedoot heeft Flozis
 de vijfde.

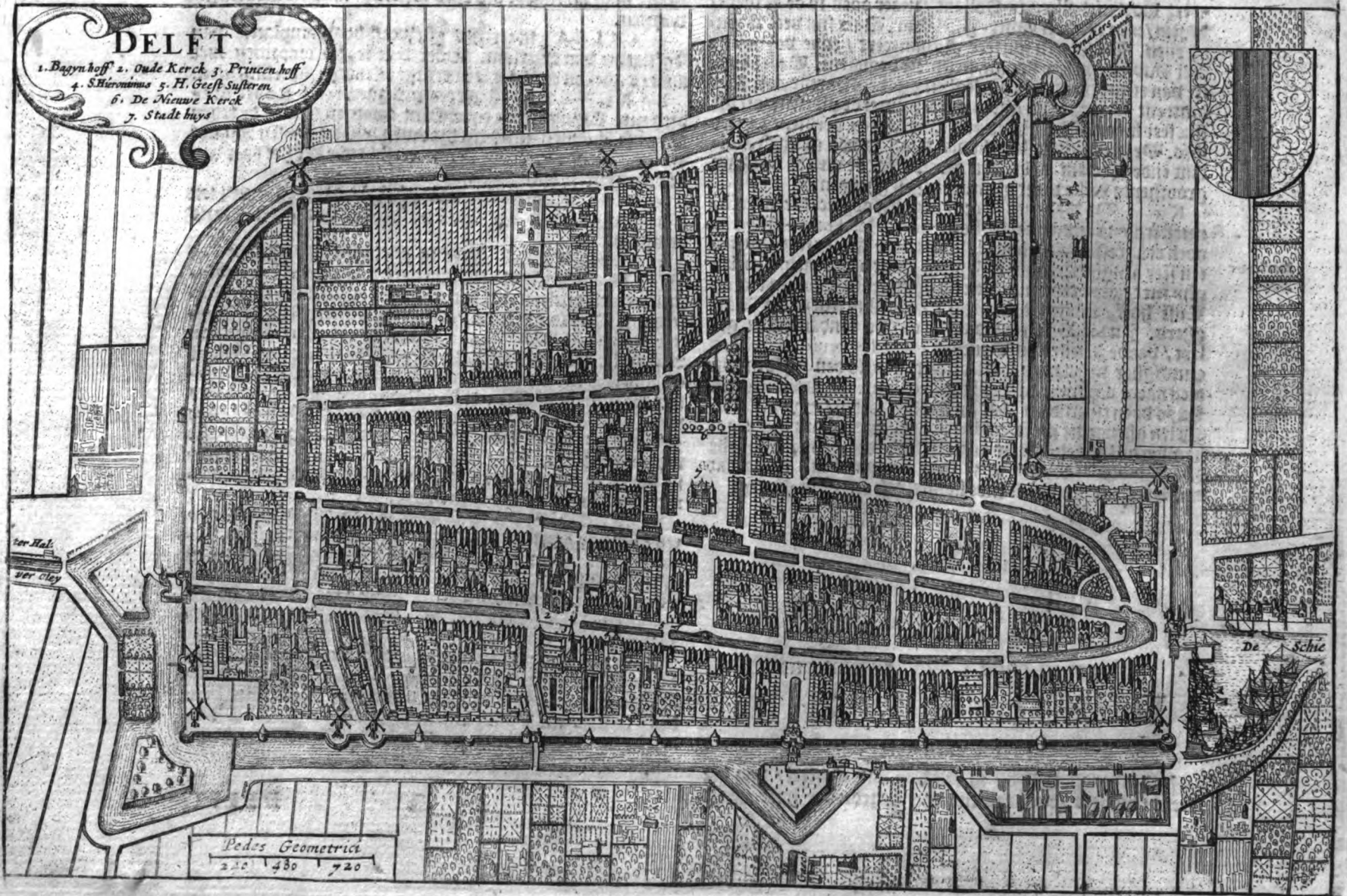
HEEMSTED E. Hier is ghebozen Ian gheseyt van
 Heemstede. Een man in sijnen tijt wel-gheleert / heeft fa-
 miliaerlijck gheleest met den Grooten Erasmus van Rot-
 terdam. Hier is ghetimmert geweest een seer schoon Cloo-
 ster / genaemt Hemelspoort, in't jaer 1458 / van Hugo van
 Assendelf. Het gheslachte van Heemstede is seer out. Want
 Gouthovius wort verabuseert / die begint 'tgheslachte-Regi-
 ster der selver van Geraert van Heemstede / die flozeerde in
 jaer 1355. Daer wort ghemelt van Sander / Bozreus / ende
 Nicolaes van Heemstede / Ghebzoeders in de Brieven / die
 ick ghesien hebbe / ghegheben in't jaer 1334. Heemstede be-
 sit als nu de Heer Abzaen Pauw / een man van groote dig-
 niteyt / gheleertheyt / en beleestheyt.

SPARENWOVDE. Hier is gebozen / in't jaer 1300
 een man van onmetelijcke groote / gemepnelijck geseyt Claes
 van Kieten. Van den welcken wort bzeeder ghesproken in
 onse Chronijcken. Die sal willen hebben neerstiger dinger
 van d'andere Sloten ghelegen omtrent Haerlem / dat hy lese
 Samuel A mpzigh, een seer vermaert Lof-schryver sijn
 Vaderlants.

Daer sijn oock Assenburgh, Heemskercke, Adrichem,
 Merestein, Forest, Cleve, Berckenroede, Tetroede, wel-
 ke plaetsen vermaemt sijn om de treffelijcke gheslachten van
 den selven naem. Vande welcke wort wijloopigher gehau-
 delt by den selven A mpzigh, ende Valerius Gouthove, in sijn
 aenhanghsel der Chronijcke van Hollant.

Ⓐ

DE LFT.

DELFT
 1. Bagynhoff 2. Oude Kerck 3. Prinzenhoff
 4. S. Hieronimus 5. H. Geest Susteren
 6. De Nieuwe Kerck
 7. Stadt huys

Pedes Geometrici
 200 400 720

D E L F T.

DE L F T, van wie ende in wat tijt het is ghesticht. *Godevaert die Bultrughde.* Gracht van *Corbulo.* *Delft* is een doorluchtighe ende oudt gheslachte. Eenighe Privilegien der Stadt. Het Privilegie van *Koninck Willem.* *Koninck Pythof,* *Koninck Veldt.* De *Vlaminghen* uytghedreven. De *Kercke* wort ghetimmert. *Moetwillicheyt* der *Borghers.* *Belegheringhe* ende *verdervinghe* der Stadt onder *Albrecht van Beyeren.* *Victorie* der *Delfnaeren* teghens de *Vlaminghen.* *Delft-Haven.* *Brandt* der Stadt. *David Idorá.* *Gheleerde Mannen.* *Ghedaehte* der Stadt. *Doorluchtighe Graf-ghesichte* der *Princen* van *Oran-gien.* *Omliggende Dorpen* ende *Casteelen,* ende *watter* is *waardigh* om te *lesen* oft *ghesien* te worden

Elft en is de tweede niet in weer-
dicheyt onder de Steden van *Hollant* / ghe-
lijck den *Kutheur* wilt / die uytghegheven
heeft de Steden der *gantscher werelt* in ho-
per ghesneden ende *beschreven* / maer sy is
de derde. De Stadt is seer *treffelijck* ende
kerck: ghesticht van *Godevaert* den *Bultrughde* ontrent
het jaer ons *Heeren* c 10 LXXV, als onse *Chronijcken*
schrijven met *ghemeyn* oer een *stemminghe.* Dese *Go-*
devaert is gheweest de *ghene* die *steunende* op den *rijckdom*
van *Wilhelm* *Bisshop* van *Drecht* / uytghegheven heb-
bende met *macht* *Roerrecht* den *Vries* / *Dooght* van *Vie-*
derick / die *sone* van *Flozis* den I, *gantsch* *Hollant* ende de
geheele *Heerschappije* *ingenomen* heeft. *Cozts* daer naer
met *sinen* *Legher* gherepft zijnde op *West* *Vriesland* om
dat te *dwinghen* / heeft alle haer *Steden* met een *tocht* / oft
met *macht* sich *onderworpen* / oft met *actoozt* *ingenomen.*
De selve *naulijer* vijf *jaren* *geregeert* hebbende / wert door
lifen van *Roerrecht* / die *eenen* *ondersoenelijcken* haet tot
hem *droegh* / als hy t' *Antwerpen* sijn *gheboegh* dede / op een
secreet *wesende* / van *achter* met een *swaert* (*ghemeynelijck*
Glave gheuoemt) *doodtgheseken.* Want een *macht* / die
met *bedorzh* is *ghesocht* / blijft niet *langhduerich.* Maer op

wat jaer dat de Stadt is ghetimmert / wordt wepnigh
versekert. Cis seker dat den *ghemeynen* *Chronijck* schrij-
ver seght / datse ghetimmert is voor den *kruggs-tocht* aen-
ghevanghen teghen de *West-Vriesen* / te weten in het jaer
M L X X I, in 'welc hy eerstmael *Hollant* *ingenomen* heeft.
Maer andere segghen de Stadt ghesticht te zijn / naer dat
den *oorlogh* *gheluckelijck* uyt ghevoert is gheweest / te we-
ten in't jaer M L X X V, in welc hy ghesepft wort ghedoot
te zijn. D'eerste *meppinghe* dunckt ons *waerschijnelijcker*
te wesen. Want het is seker dat *Godevaert* om gheen an-
der reden en heeft doen *timmeren* de Stadt van *Delft* / dan
om dat hy daer in by alle *ghelegghentheyt* *eenen* *sekeren* *toe-*
vlucht soude hebben / soo dat het schijnt gheschiet te sijn als
Roerrecht was *verdreven* / de *saecten* noch in *twijfel* staende.
Want d'eerste *sozgh* der *ghene* / die andere *luyden* *Heer-*
lijckheiden *innemen* / *plach* te wesen / dat sy *eenighe* *stercke*
Fortreffen *maecten* / met de *welcke* sy haer *moghen* *bevizij-*
den teghen de *macht* ende *loop* haerder *vpanden.* Daerom
heeft hy by *Delft* een seer *sterck* *Slot* van *werck* ende *plae-*
ck doen *timmeren* : in 'welc hy sijn *woominghe* heeft ghe-
hadt. Jan van *Leyden* *vervolght* dese *gheheele* *sake* met dese
woorden. *Godevaert*, seght hy : *Hertoghe* van *Loeringhe*,
begheerende nu ten *eeuwighen* *dagen* met sijn *naerkoemende*
gheslachte *ghehele* *Hollandt* te *besiren* , heeft de Stadt van
Delft

Godevaert
sticht Delft
in't jaer 1071

Chronijck
boek van
Godevaert
de Delft-
werck

Delft ghesticht met het Casteel, ghevende haer Stadts rechten ende privilegien. Maer dese Stadt is naer vele jaren grootelijcx ghewassen.

Dat Delft is een Colonia der Brabanders / schrijft een onbekenden Auteurs / die vooz hondert jaren gheleest heeft / ende onlanghs is uytghegeven banden voortreffelijcken Ioannes Haeus Pontanus, met d'Historie van Amsterdam. Ick sal hier by boeghen alle sijn woorden / met welke hy dese Stadt beschrijft. Delft, seght hy / hout de derde plaetse, niet minder in rijckdom als de voorgaende Steden, ghetimmer van Godevaert de Bultrughe eertijts Hertogh van Brabant, die Hollandt hadde inghenomen ende beseten, ghevoert hebbende aldaer een menichte volcx nyt Brabant om die plaetse te bewoonen. Het is van alle kanten omcinghelt met seer overvloedighe Weyden om de Beeften te voeden, ghelegghen een mijle van s' Graven- Haghe naer t'Zuyden; hebbende van Westen der Goude, van Zuyden dry mijlen tot Rotterdam, van Westen de zee. Haer inwoonders oeffenen sich meestendeel met Brouwen ende Wolle-werck. Maer Delft is een Stadt enge, ghestreckt in langheyt, van binnen overvloedich van wateren, verciert met seer schoone timmeragien. Het volck is boven d'andere Hollanders bevalligh ende delicaet, ende aldernaest ghelijck met de manieren der Brabanders, van de welke, ghelijck gheseyt is, haer oorspronck ghckomen is. Sy heeft twee schoone Prochie Kercken, de oude ende de nieuwe, ende vele Cloosters der Minne-broeders ende der Nonnen, en buyten de mueren dry Cloosters, een van Nonnen, 2. van Regulieren, ende het 3. van Carthuysers, ghefondeert door den Grave van Ostervant. **Daer sijn nochtans renighe / die geschreven hebben dat Delft niet en is gesticht gheweest van Godevaert de Bultrughe / maer dat het alleen van hem vermeerderd ende vrgroot gheweest is.**

Oorspronck
van den
naem Delft.

Het schijnt dat den naem van Delft gekomen is / oft van de gracht die daer ghelept is / want het woort Delven oft Dilven is dit eenichsins beteeckenende; **Oft om dat het Doorp / in 'twelck de Stadt ghebouwet is / doen ter tijdt ghenoemt Delft, sonder twijfel vande Gracht van Corbulo den Romeyn / daer eertijts ghegraven. Van 'twelck alsoo schrijft C. Tacitus in het x i Boeck der Chronijcken.** Nochtans op dat de Soldaten niet ledich souden welen, hy

heeft tusschen de Mase ende den Rhijn een Gracht beleyt, langh wesende dry ende twintich mijlen. **Dio in het 60 Boeck heeft ghelijcke dinghen. De welke ick achterlatende / sal ick hier oock by schrijben een ghelijcke meyninghe van Ph. Cluverus.** Daer blijft, seght hy / een gracht, die van de Stadt Leyden, ghemeynelijck ghenaeemt de Vliet, loopt tot Delft; ende van daer tot het Dorp Maeslant, ten lesten aen het Dorp Sluys wort sy vereenicht met de Mase. Ick bewijfe dat dit is de gracht van Corbulo. Inden eersten, om dat die gheleyt is tusschen de Mase ende den Rhijn. Daer na, om dat die seer naer is by de zee. Ten derden, om dat de spatle van Tacitus x x i i i. m. seer wel over een komt. **Het en waer misstchien dat het Doozlichtighe gheslacht van Delft den naem ghegeben hadde aen de plaetse / waer af ick hebbe eenen ouden Brie / die ick hier overgeschreven hebbe uyt de Registers van Rhijnsburgh.**

A En alle sonen onser Moeder de Heylighe Kercke, Gheestelijcke ende Wereltlijcke, teghenwoordighe ende toekomende, Ada, door de gratie Godts Marck gravinne van Brandeburgh saluyt. Dat u gheheele vergaderinghe wete, dat ick, met de wille ende toestemminghe van Wilhelm Grave, ende van Floris mijn Broeders, ende van Ada Gravinne, mijn Moeder, ende Ada mijn Nichte, verkocht hebbe aen Sinte Marien Kercke in Rinesburgh, ende aen Agneet Abdiffe, ende aenden Convent der selve plaetse, twee Honden Landts in Pole my met ervelijck recht toebehoorende, om dat sy de selve honden eeuwelijck souden besitten met eeuwigh recht vry ende gherust van alle dienst, costuyne, ende schattinghe my ende mijn erfghenamen toebehoorende, alsoo vryelijck, gherustelijck, ende eerlijck, als eenige conventuele Kercke eenigh Landt vryelijck ende Heerlijck, hour ende besit. Dese verkoopinghe is ghedaen in 't jaer der Menschwordinghe ons Heeren m c c v, met dese ghetuyghen, Wilhelm van Theylinghe, ende Diederic sijn broeder, Arnoldt van Riswick, ende sijn broeder **Henrick.**

Henrick, Gifelbrecht van Tilburgh, Philips van Wassenare, ende sijn sone Diederick, Hugo van Noortge, Floris van Soeterwolt, Diederick van Delf ende sijn broeder Arnold, Hubrecht van Kereckwerf. Maer op dat dese verkoopinghe, ghevinghe, ende bevestinghe, alijt van weerden ghehouden worde, ende onveranderlijck blijve, hebben wy de teghenwoordighe bevestinghe gestijft met den druck onses zegels.

De Stadt is terstont daer naer seer vermeerderd / ende heeft veel toeghenomen. Wilhelm / den 11 van die naem Grabe van Holland / Koninck der Romeynen / heeft ghegheven aen de Delfenaeren / ghelijck als men vint in eenighe Chronijcken / de Borgherlijke Rechten ende Privilegien met dese conditie / dat sy aen hem ende sijn naercomelingen / om dit groot beneficie / souden jaerlijck betalen vijftich Hollandische ponden / maer als sy soude oft Ridder gheslaghen worden / oft een Wifvrouwe trouwen / dat sy alleen souden betalen twintich ponden. Welck wy ghemeynt hebbe by te schrijven / op dat men soude konnen schatten de rijckdommen van die tijt. Wat dat hier af sy / t'is blijckelijck dat Delft nu in t' jaer M C C L X ghebruyckit heeft het Stadts recht upt desen bries / die de Schepenen van Delft in die tijt ghegheven hebben.

Ick Wilhelm sone van Ermengaert, begheere dat kennelijck sy allen die dese teghenwoordighe Brieven sullen sien, dat ick ghegheven hebbe aen het Clooster van Rijnburgh vijf Bunder Lants ghelegghen in Hodenpile, tot oprechten eyghendom; welck Lant ick nochtans ontfanghen hebbe van ghemelde Clooster tot een tijtel van leen te besitten ende aen mijn outste sone te komen, maer soo ick overlede sonder sone, dat mijn outste Dochter t'voorseyde leen met ghemelde tijtel soude besitten, ende alsoo aen alle mijner

sonen d'een naer den anderen op de voorseyde maniere soude toekomen. Maer soo mijn outste sone oft outste Dochter sonder kinderen overleden, oft soo ick gheen kint naer my achter en liere, dat de helft vanden voormelden leen soude aenden voorseyde Clooster toebehooren, maer d'ander helft van het voornoemde leen wort bekend te wesen de duarie van Agneet mijn Huyfvrouwe, maer soo het gheviel dat sy overlede sonder kinders uyt my achter te laten, t'gheheel leen sal komen aen t'ghemelde Clooster sonder eenigh teghenspreken. Maer tot meerder bevestinghe deser sake, wy Schepenen van Delf hebben voorghenomen de tegenwoordighe Brieven met den zeghel onser Stadt te bevestighen. Ghegheven in het jaer ons Heeren M C C festsich, op den dagh der gheboorte van S. Ian den Dooper.

Den selven Wilhelm (ghelijck Opmerck verhaelt) als tot desen tijt den Hollanders niet geoorloft hadde geweest met ander Hoppe haer Bier te vrouwen / als met dien / welcken sy ghekocht hadden vanden Grabe / heeft aen die van Delft toeghelaten / dat sy oock de Hoppe van andere souden moghen koopen; alleen met dese conditie ende Doozwaerde / dat sy dooz t'Grabe recht / dooz elke thien Daten biers souden betalen eenen Hollandischen stupver oft twaelf penninghen. Dit dese miltheijt des Princers is het in sozten tijt gheschiet / dat den rijckdom der Borghers seer toeghenomen heeft / om dat het Bier ober al seer begeert werde. Aenghemerckt dat het dooz de goetheijt der Hoppe / dooz den lichten ende aenghenamen smaeck seer ghelijck was het Londens Bier der Engghelschen / ende het Hamburgische der Cimbrijschen. Maer ick en kan niet naerlaten het gheheele Privilegie van Graef Wilhelm in Latijn / ghelijck het ghegheven is / hier by te schrijven / ende de oversettinge daer by te voegghen.

Opmerck
vanden rijckdom der
Brouwers
van Delft.

23

Philip

Philippus Dei gratia Dux Bourgondia, Lotharingia, Brabantia & Limburgia, Comes Flandria, Artesii, Bourgondia, Palatinus Hannonie, Hollandia, Zelandia & Namurcij, sacrique Imperij Marchio ac Dominus Frisia, Sallnarwen & Mechlinia, Notum facimus universis tam presentibus quam futuris nos per gentes consilii nostri, inspicere & visitare fecisse certas literas patentes privilegii jamdudum datas & concessas per quondam bona memoria, Wilhelmum Comitem de Hollandia, cujus anima propicietur Deus, oppido nostro de Delff, quarum tenor de verbo ad verbum sequitur in hunc modum.

- I.** IN Nomine sancte & individue Trinitatis, Ego Wilhelmus Dei gratia Comes Hollandie, Notum facio tam presentibus quam futuris, quod cum magna deliberatione hominum meorum nobilium & fidelium, fidelibus oppidanis meis de Delff concessi libertatem, que in presenti privilegio continetur & ego eam & posteritas mea fideliter observabo, videlicet quod dicti oppidani ubique infra terram meam de bonis suis infra libertatem adductis vel que extraducuntur, vel etiam que intra ducentur liberi erunt ab omni telonio, vel ab omni exactione telonii.
- II.** Item, si quis aliquem burgensem traxerit in causam nihil inde habebit, nisi judicium scabinorum, nec ego nec mei aliud inde requiremus.
- III.** Si quis alicui burgensi, injuriam aut violentiam fecerit de bonis suis, que juste & sine querela possidebit villicus de Delff cum universis oppidanis pauperibus & divitibus illuc pergant, & dictam injuriam corrigent sine mea vel meorum offensione.
- IV.** Quicumque oppidi Delff oppidanus fieri voluerit, de quacunque parte venerit, mihi & meis hæredibus ac oppido de

de Delff præstito fidelitatis juramento, portæ & ingressus eidem patebunt, solutis oppido quinque solidis, sculteto quatuor Denariis, & præconi duobus, exceptis hominibus in Noort-Hollant manentibus, qui solvent comiti præcariam annualem, & exceptis illis hominibus quos Dominus eorum infra annum & diem repetierit, qui post annum & diem liberi permanebunt sine dominorum repetitione, prædictis peractis ac completis jure oppidi perfruuntur.

Cullibet oppidano cedent decem dies ad seminandum & totidem dies ad messes colligendas, quibus diebus elapsis, infra libertatem revertatur, similiter oppidano noviter facto cedent decem dies ad inducendum res suas infra libertatem.

Cum aliquis oppidanus trahitur in causam, citabitur per villicum vel per præconem, venturus ad judicium post duas hebdomadas à die citationis, Oppidanus vero, citatus potest diem anticipare citationis vel abbreviare, sed si velit cedent ei duæ hebdomadæ de jure. Dicitur modus citationis iterandus est solummodo inter oppidanos.

Si vero extraneus conquestus fuerit coram villico de oppidano faciet extraneo justitiam infra tertium diem propter commodum extranei.

Cum oppidanus sive extraneus de aliqua causa sola manu & propria se debet excusare, debet se excusare in judicio convententi, si vero per testes se debeat excusare, cedent ei judices deliberationem duarum hebdomadarum, ita tamen quod oppidanus potest ferre testimonium & non alius, sed contra extraneum bene potest oppidanus ferre testimonium & contra oppidanum.

Simplex oppidanus jurare tenetur ferens testimonium, Scabinus vero vel juratus non jurabit ferendo testimonium, sed monebitur per juramentum factum.

Cum quis citatur de re pecuniali debet citari per villicum

cum vel præconem, præsentibus duobus oppidanis ad minus & in citatione debet taxari summa pecuniæ pro qua citatur, Et si citatus die sibi præfixo non comparuerit, conquerens tantum pecuniæ obtinuit, quantum taxavit in citatione contra citatum, Et qui citatus non comparuit debet villico de banno tres solidos & oppido duos solidos & pro satisfactione duos solidos conquerenti.

XI. Item, si censuales homines alicujus domini alterius à me citati fuerint ad iudicium à meo villico, dominus eorum specialiter poterit eos è iudicio eripere, ita quod promittat certa fide de ipsis facere iustitiam infra proximam quindenam, quod si non fecerit ulterius non poterit eos eripere ab oppidi jurisdictione.

XII. Item, à quocunque oppidanus convenitur sola manu propria se poterit excusare nisi de promissa manu pro quo vulgo *gherveddeban* dicitur conveniatur, vel nisi per Scabinos conveniatur.

XIII. Cum vero aliquis super hæreditate aliqua ad iudicium citatur prima die sibi præfixa ad iudicium non comparuerit, citandus est secundo, & si secundo non comparuerit, citabitur tertio & si tunc non venerit tenetur de utroque excessu villico solvere quatuor solidos, scilicet de quolibet duos, si vero tertio non venerit, cadit citatus à causa & hæreditas pro qua citatus fuit, ipsi citato abjudicabitur, si vero conquerens aliquis die citationis non comparuerit, cadit penitus à causa.

XIV. Cum quis debet jurare de re pecuniali, poterit cadere à causa & causam amittet si verbotenus male juraverit, vel contra modum jurandi venerit.

XV. Si vero oppidanus super hæreditate jurare debeat in primo vel in secundo juramento cadere non potest, sed tertio si modum jurandi excefferit & male juraverit, cadet à causa & hæreditas super qua tractus est in causam ipsi abjudica-

bitur & adjudicabitur conquerenti, & quoties male juraverit toties solvet villico duos solidos & oppido duos.

Insuper in oppido de Delftria sunt constituta iudicia omnia, primum proxima feria tertia post Epiphaniam, secundum proxima feria tertia post octavas paschæ, tertium proxima feria tertia post octavas Ioannis, quæ ad hoc scilicet instituta, ut quilibet oppidanus possidens aliquam hæreditatem compareat in quolibet istorum trium iudiciorum ut conveniatur si sit qui ipsum impetat super hæreditate, si vero non conveniatur in aliquo dictorum trium iudiciorum, ipse postmodum secundum iudicium Scabinorum quiete hæreditatem præfatam obtinebit, & dicta iudicia in ecclesia sunt indicenda.

Quæta vero hæreditatis possessio non poterit confirmari & perfectè approbari nisi per Scabinos vel juratos. XVII.

Verum si lis oriatur in oppido & villicus supervenerit & pacem Comitum per duas hebdomadas servari præceperit, & servata fuerit, & secundo per duas hebdomadas, & tertio per duas hebdomadas, quarto vero per annum & unum diem, quinto per annum & unum diem & sexto per annum & unum diem villicus pacem Comitum servari præceperit, & alter litigantium contra hoc præceptum venerit, solvet mihi decem libras, oppido unam libram, si ambo hoc præceptum fregerint, quilibet eorum solvet mihi decem libras & uterque eorum oppido unam libram.

Qui treugas infra libertatem fregerit, solvet mihi decem libras, læso decem libras & manu privabitur, oppido quoque solvet duas libras, si de hoc per Scabinos fuerit convictus. XVIII.

Si quis aliquem infra libertatem cum moort wapene vulneraverit, si per duos Scabinos inde convictus fuerit solvet mihi decem libras, læso unam & oppido unam & manu privabitur. XIX.

Fra.

- XXI.** Præterea si quis aliquem infra mansionem suam solum vel cum pluribus, quæserit & eundem ibidem occiderit, ille malefactor cum omnibus in dicto malefacto & universis bonis sibi assistentibus, in mea erunt gratia & potestate.
- XXII.** Si quis vero aliquem infra mansionem suam vulneraverit solus vel cum pluribus amicis suis & non ad mortem malefactor solvet mihi decem libras, oppido unam libram, læso secundum arbitrium Scabinorum emendabit. Quilibet verò complicitium suorum solvet mihi 45 solidos, oppido decem solidos, læso vero secundum iudicium Scabinorum emendabit.
- XXIII.** Si quis dominum domus in domo quæserit, dabit quæsito decem libras, mihi decem, oppido unam libram, si hoc fiat, manu armata & hoc pugnante, si de hoc per duos Scabinos convincatur.
- XXIV.** Si quis aliquem ad domum alterius quæserit, quæsitorem emendabit mihi decem libris, domino domus decem libris, & oppido dabit unam libram, si hoc fiat manu pugnante & armata & per duos Scabinos convincatur.
- XXV.** Si is qui in propria mansione impetitur, necessitate compulsus se defenderit, invasorem & omnes suos complices ibidem existentes occiderit, de quolibet occiso dabit mihi quatuor denarios, & ego vel mei successores eundem defendemus & reconciliabimus parentibus occisorum & firmam pacem faciemus.
- XXVI.** Item, quilibet malefactor de malitia sua convictus per duos Scabinos, caput pro capite, oculum pro oculo & simile membrum pro simili membro de proprio corpore suo debet amittere.
- XXVII.** Si quis graves & capitales excessus perpetraverit sive in furto sive incendio, sive in rapina, sive in exhibitione veneni vel alicujus mortiferi deprehensus fuerit & per duos
- Scabinos convictus, caput perdet, si quis vero super hoc accusatus fuerit & non convictus per duos Scabinos sola manu se poterit expurgare.
- Si quis furem in domo sua deprehenderit, furem si poterit tenebit, & septem de vicinis suis advocabit, & furem ligatum, tamdiu cum vicinis suis tenebit, quod clara luce eum poterit villico presentare, re quam fuerit furatus, in dorso furis ligata, & villicus debet furem secundum iudicium Scabinorum pertractare.
- Quicumque oppidanus debita sua non valens solvere, si coram villico super debitis conveniatur, villicus debet debitorem custodiæ præconis deputare per duas hebdomadas, quibus elapsis, villicus tradet debitorem in potestatem creditoris, ita quod ille debitorem suum pascet non vexando corpus ejus & tenebit eum donec secum componat, vel debita sua solvat.
- Si quis ex transus coram Scabinis debitum certificaverit & monitus solvere non curaverit, citabitur ad prætorium de Delf, de quindenam in quindenam per tres quindenas, si ad iudicium non comparuerit debitor bannitur, nec nunquam absolvetur à banno donec mihi solverit tres libras & debitum creditori, & oppido decem solidos, & damnum emendabit creditori per Scabinos & arbitrium Iusticiarii, si bannitus infra oppidum venerit, Iusticiarius cum Scabinis & oppidanis bannitum pro debito, & pro damno arrestabit, in bona & firma custodia eum conservando, donec omnia prædicta persolvat, item si bannitus contumax oppidum vitaverit, Iusticiarius cum oppidanis de bonis banniti debitum, damnum & bannum si ad hoc satis potens fuerit, bannitum solvere compellet, si potens non fuerit, in proximo adventu meo, faciam solvi universa prænotata.
- Si quis coram villico ad iudicium comparuerit & aliquam emendam demeruerit erga villicum, villicus exiget ad illo

illo fidejussores primo secundo & tertio & ille dicat se non habere quos det fidejussores, talis non tenetur villico aliquid solvere de bannis. Si vero tacuerit & fidejussores non exhibuerit, villicus illum captum cum Scabinis committet præconi in loco tuto & præco tenetur illum servare & de eo villico respondere.

XXXII. Si oppidanus in judicio conveniatur coram villico & emendam erga villicum demeruerit, & oppidanus tantum habeat quantum demeruit erga villicum, talis poterit judicio recedere sine fidejussoris exhibitione, si vero talis tantum boni non habeat, oportet ipsum præstare fidejussoriam cautionem.

XXXIII Si quis in judicio obloquetur Scabinis vel sententiam ipsorum de communi consilio promulgatam in judicio contraxerit, mihi solvet decem libras & cuilibet Scabinorum unam libram, & oppido unam libram.

XXXIV Quicumque dederit alapam, alicui infra libertatem si per duos Scabinos convictus fuerit, mihi unam libram percusso unam libram, oppido quinque solidos persolvat nisi videatur universis quod propter suam superbiam gravius sit puniendus.

XXXV. Quicumque ad pulsationem campanæ pro communi utilitate pulsata non venerit, solvet mihi x solidos & oppido 3 solidos.

XXXVI Si oppidanus interficiatur solventur 32 libras à consanguineis malefactoris, & omnia bona malefactoris erunt mea, si in propria domo interficiatur & quæsitus ibidem fuerit solventur sexaginta quatuor libræ, si Scabinus interficiatur solventur 42 libræ, si Scabinus ad domum suam quæsitus ibidem fuerit interfectus solventur 84 libræ & de quolibet homicidio habebit oppidum de bonis amicorum interfectorum libram unam.

XXXVII. Si quis pugnaverit infra libertatem de Delff cogetur ibidem emendare vel bannietur.

Quicumque campulam vel *moortvvaepen* infra hanc libertatem portaverit solvet mihi decem libras & oppido x solidos.

Quicumque irato animo traxerit campulam solvet mihi XXXIX quindecim libras oppido decem solidos.

Quicumque aliquem inde vulneraverit amittet manum & oppido dabit viginti solidos. **XL.**

Qui alium inde interfecerit si captus fuerit, interficietur. **XLI.**

Si quis tabernam intraverit & bibat ibidem, caupo debet ei vinum secundum debitam mensuram porrigere, & cum ille oppidanus ad libitum biberit, & facta computatione, unde solvat non habuerit usque mane recedat cauponi vinum suum ante meridiem crastinæ diei soluturus, si autem ante prædictum tempus vinum cauponi non persolverit & querimonia de hoc ad villicum delata fuerit, debitor illico cogatur vinum solvere cauponi, & duos solidos eidem pro satisfactione villico tres & oppido 12 denarios.

Qui de aliqua falsa mensura accusatus fuerit & de hoc per duos Scabinos convictus, tenetur, mihi tribus libris emendare, oppido quinque solidis. **XLIII.**

Hæreditate vero inter oppidanos de Delff quæ jacet infra libertatem, consuetudo observabitur hætenus observata, hoc addito quod hæreditas oppidanorum ad proximum sive consanguinitatis sive filius fuerit, sive filia jure hæreditario devolvetur. **XLIV.**

Contenti sint oppidani prædiis quæ nunc habent nec emant alia ab extraneis, si quis vero per contubia vel per successione hæreditariam ab eis qui manent extra libertatem ad eos devenerint, infra proximum annum vendat ea hominibus mihi præcariam debentibus. **XLV.**

Si quis aliquem infra hanc libertatem læserit vel vulneraverit per invidiam & hoc voluntariè dum campana pulsatur pro communi utilitate aut infra tres dies post pulsationem campanæ si per Scabinos duos vincatur, emendabit mihi **XLVI.**

mihiquinque libris, & lasso quinque & oppido unam libram dabit:

XLVII. Si quis jus villici à iudicio violenter transfulerit & super duos Scabinos convictus fuerit emendabit mihi quindecim libris, oppido unam libram,

XLVIII. Oppidanus uxorem habens quæ pistare vel braxare consuevit poterit panem juxta plenitudinem unius furni amittere & sic cervisiam unam, ita quod maritus suus non poterit contra hoc habere actionem, eodem modo si uxor oppidani fila lanæ vel linea emere vel vendere consuevit is poterit pondus filorum quod lapis vocatur per ea amittere.

XLIX. Si vero uxor alicujus oppidani negotiari non soleat maritus ejus damnum quatuor denariorum tum publicè per eam incurrat.

L. Si res furtiva deprehensa fuerit sub aliquo fideli qui legitimus reputatur & verus possessor rem illam per testes obtinuerit, vir ille sub quo fuit res furtiva inventa poterit se excusare tertio. Ita tamen quod vir ille de cetero juramentum in aliquo casu præstare non poterit & vir qui rem suam obtinuit duos solidos villico & quatuor denarios conferet præconi.

L I. Item nullus extraneus nec miles nec aliquis alius poterit aliquem burgensem de Delf aliquo modo ad duellum provocare, neque oppidanus oppidanum usquam infra terram suam aut meam potestatem vel eorum successorum.

L II. Si quis aliquem infra libertatem prædicti oppidi acuto instrumento vel alio peremerit & illud abjecerit excusationem poterit exhibere, nisi per duos Scabinos vel plures fuerit convictus de illo homicidio, verum si querimonia inde fiat ter quatuordecim & tribus diebus ad prætorium & ad iudicium debet vocari & si ad dictum terminum non comparuerit, dijudicabitur & pro proscripso reputabitur.

L III. Sed si infra terminum ad quem prædictus malefactor ad

iudicium vocatur conductum requisierit à villico nec obtinuerit nequaquam poterit dijudicari. Extraneus contra oppidanum non poterit testimonium perhibere.

Si femina vi oppressa querimonia m fecerit, sine sepre m testibus, tam viris quam mulieribus probis & honestis processum in querimonia sua habere non debet. **L IV.**

Si burgensis bona sibi titulo pignoris obligata proffederit sine reclamazione per annum & amplius, & aliquis ipsum conveniat de dictis bonis, fiat ei iudicium Scabinorum. **L V.**

Si duo coram villico super aliquo litigaverint, qui cadit à causa debet reliquo qui obtinuit expensas solvere, & qui obtinuit taxabit expensas de consilio villici & Scabinorum. **L VI.**

Præco non poterit citare oppidanum ad iudicium nisi ad domum ipsius cum duobus oppidanis vel pluribus, nec præco ad consilium Scabinorum accedet nisi vocatus fuerit. **L VII.**

Sententiam Scabini de consilio aliorum promulgatam nemo cassabit. **L VIII.**

Si virum aliquem femina de oppressione violenta sepre m testibus tam viris quam mulieribus probis & honestis in iudicio convicerit, ille violator debet decollari. **L IX.**

Si quis oppidanus patrimonium vel hæreditatem alicujus mercatus fuerit presentibus Scabinis & sine reclamazione per annum & diem vel amplius possederit, possessor ipsius patrimonii post dictum terminum, etsi super hoc conveniatur, nulli tenetur respondere. **L X.**

Quicumque coram duobus oppidanis à villico vel præcone in oppido arrestatus fuerit, sine licentia villici ab oppido recesserit & si per duos Scabinos convictus fuerit solvet mihi decem libras & oppido unam ad emendam. **L XI.**

Quicumque aliquem de debito in iudicio convenerit & super hoc testes idoneos habeat suo juramento testes tenentur testimonium perhibere, actor vero jurare non tenetur. **L XII.**

Item, quodcumque electione juris Scabini de consilio **L XIII.**

meo vel villici de Delf pro communi utilitate ordinaverint ratum observabitur, ita quod in præjudicium mei juris non redundet.

L X I V. Miles & quilibet alter infra libertatem de Delf potest arrestari pro debito coram Scabinis de Delf certificato, sed miles quamdiu sedet super equum suum vel supra murum cœmiterii existens vel super cœmiterium pro aliquo debito certificato vel non certificato, non potest arrestari.

L X V. Er quoniam oppidanis de Delf de mea libera voluntate concessi hanc libertatem, solvent annuatim carissimæ amitz meæ & domicellæ Ricardi vel mihi post ejus obitum 40 libras Holland. Et si uxorem duxero vel miles factus fuero vel ad curiam Imperatoris accessero ad quodlibet istorum trium mihi vel meo legitimo successori Comiti Hollandiæ solvent viginti libras Holland. verum si frater meus uxorem ducet, vel miles fuerit, vel si aliqua sororum mearum filiorum meorum præter dominum terræ vel filiarum mearum nupserit, solvent quindecim libras ad quodlibet istorum, in expeditione vero mea servient mihi cum 41 hominibus, per solutionem dictorum denariorum liberi erunt ab omni precaria & exactione, per servitium vero ad meam expeditionem liberi ab omni servitio communi pro quo dicitur Hofdienst permanent & immunes.

L X V I. Nec ego quidem vel quisquam successorum meorum partem hæreditati oppidanorum meorum infra libertatem de Delf jacenti potero in posterum augere.

L X V I I. Item, nullus mercator extraneus, scilicet qui manet extra libertatem de Delf poterit stare in foro ebdomali, exceptis nundinis annualibus ut exponant res suas venales, sive sint lineorum vel laneorum pannorum venditores vel cujuscunque fuerint officii mercatores.

L X V I I I. Quinquaginta vero libræ solvendæ annuatim domicellæ Ricardi vel mihi post ejus obitum, ab Scabinis de consilio vil-

lici mei taxabuntur, quarum una medietas in primis nundinis in Delf intrantibus in festo Beati Odulphi, Alia vero medietas nundinis apud Valckenburgh persolventur.

Insuper si quis oppidanorum aliquem extraneum in hospitio suo receperit alii oppidano debito obligatum si oppidanus cui debetur, debitum monuerit cooppidanum suum quod non recipiat in hospitio suo suum debitorem, donec ei persoluerit, si post monitionem suam, debitorem in hospitio receperit, si de hoc per duos Scabinos convictus fuerit tenetur solvere creditori debitum debitoris hospitio taliter recepti.

Ad hæc etiam noverint universi quod dictam libertatem & omnia quæ in præsentis pagina continentur & omnes excessus sive forefacta præcipio, per villicum & Scabinos corrigi, & terminari, si ad hæc fuerint potentes, si vero per impotentiam suam, defectum & excusius, adhibito ad hoc meæ potentiz brachio, ego & posteritas mea post fideliter emendabo.

Et ne in posterum hoc factum meum & prænotatam conditionem inter me & oppidanos de Delf ordinatam possit infringere, memoratis oppidanis de Delf, præsentem paginam contuli sigilli munimine roboratam.

Acta sunt hæc apud Delf, in domo carissimæ matertæ meæ domicellæ Ricardis, Anno domini in carnationis millesimo ducentesimo quadragesimo sexto in crastino Tiburtii & Valeriani.

Quas quidem literas superius transcriptas totumque earum effectum, continentiam & tenorem ad humilem supplicationem & requestam dilectorum nostrorum burgimajorum, Scabinorum, consiliariorum & totius comitatus dicti oppidi nostri de Delf præhabita super hoc cum gentibus consilii nostri deliberatione matura laudavimus, ratificavimus & confirmavimus & ex certis nostris scientia, auctori-

tate & gratia speciali pro nobis, nostrisque hæredibus & successoribus comitibus & comitissis Hollandiæ approbamus, ratificamus & confirmamus præsentem per tenorem.

LXXIV

Quocirca dilectis & fidelibus nostris domino & Lan-
noij militi nostro consiliario cambellano & locum tenenti
in dictis patriis nostris Hollandiæ, Zelandiæ & Frisiæ ca-
terisque gentibus consilii nostri in Haga residentibus re-
ceptorum nostro generali dictarum patriarum nostrarum,
sculteto nostro de Delft omnibusque aliis iusticiariis &
officiariis nostris eorum locum tenentibus præsentibus &
futuris & aliis subditis nostris, quorum interest aut interesse
poterit in futurum & eorum cuilibet in solidum prout ad
ipsum spectaverit damus in mandatis quatenus nostra præ-
senti gratia & confirmatione totoque præsentium effectu &
tenore præfatos supplicantes ac eorum successores, burgima-
gistros, oppidanos & inhabitantes oppidi nostri de Delft su-
pradiæti ex nunc in antea plenarie pacificè & in perpetuum
uti & gaudere faciant & permittant sine contradictione aut
impedimento quocumque nunc aut in futurum his in contra-
rium faciendo aut inferendo seu fieri aut inferri permitten-
do, cum sic nobis placeat & fieri volumus.

Et ut id firmum & stabile permaneat in perpetuum præsen-
tes literas sigilli nostri appensione fecimus communiri sal-
vo in aliis jure nostro & in omnibus quolibet alieno. Da-
tum in villa nostra Bruxellensi in mense Aprili Anno Domi-
ni millesimo quadringentesimo quadragesimo octava ante
Pasca.

Ita signatum per Dominum Ducem

A. de la P O R T E.

T R A N S L A T I E.

Wy Philippus by der gratie Gods Her-
togh van Bourgondie, Lotheringhe, Brabant
ende Limburgh Graef van Vlaenderen, Artoys,
Bourgondie, Palatijn van Henegou, Hollant,
Zeelandt, ende Namen, Marckgraef, van het
Heylige Rijck, ende Heer van Vriesslant, Salinen,
ende Mechelen, maccken een yeghelijk be-
kent, so wel tegenwoordighe als toekomende,
dat wy door den volcken van onsen raet hebben
laten sien en visteren eenighe open Brieven al
over langh ghegheven ende geconsenteert door
Guilielmus loffelijcker memorie, Graef van
Hollant, wiens ziel Godt ghenadich zy, aen onse
Stadt van Delft, welckers inhoud van woort tot
woort volgt in dese maniere.

In de Name van de Heylighe ende on-
berdeplijcke Drie-Vuldicheyde/ ick Guilielmus
by der Gracie Gods Graef van Hollant. Maken
kont soo wel teghentwoordighe als toekomende/ dat
ick na groote deliberatie van mijne edele ende ghe-
troutwe/ de ghetrouwe int woonders van Delft ghe-
consenteert heb de vryheyt de welcke int teghen-
woordich Privilegie begrepen wort ende dat ick die
ende mijn nakomelinghen ghetrouwelijck sal be-
houden.

kenneelijck sy daeromme eenen pegelijck/ dat wy I.
den

den Poozteren van Delft voozsz. van alle Tollen te Water ende te Lande bezyjt hebben alle onsen Gyaesschap ende Heerlijckhept deure.

II. Poozts hebben wop den voozsz. Poozteren alsulckie byzshept ghegheben / waert sake pемant schoztinge hadt tegghens eenigh Poozter van Delft / dat die selve daer van niet en sal mogen nemen van Schepen Donnisse / ende wop of oock onsen nakomelinghen en sullen daer af anders niet eschen.

III. Maer indien pemande van de ommelegghende plecken / een Poozter van Delft / trotse of gheweldt dede / aen goederen die hy wettelijck ende sonder klachte besat / die Poozter van Delft sal met alle die Poozteren soo rijke als armen derwaerts trecken ende dat onghelijck straffen / sonder tegghens ons of den onsen pet te verbeuren.

IV. Die Poozten van Delft en den inganck sal open staen / vooz een pegelijc / inkomende ende Poozter begerende te werden / mits onsen erven ende de voozschreven Stede / doende den eedt van ghetrouhepdt / mitsgaders betalende de Stadt vijf Schellingen / den Schout vier Penningen / den Wode twee Penningen / uptghenomen de lieden in Poozthollant woonende / die den Gzabe betalen sullen sijn jaerlijckste bede / ende uptghenotten oock dien / die haren Heere binnen jaer en dach wederont begheeren sal.

V. Elck Poozter sal ter noode hebben thien daghen omme sijn Ougst / in de Maent van Julius ende Augustus / buyten der Stede byzshept te winnen / ende noch soo vele daghen in den Herfst omme te zopen / mits dat hy d' voozschreven tijt overstreecken sijnde / weder binnen de voozschreven Stede sijn

residentie neme. Inghelijcx sal oock die ghene die Poozter wert / thien daghen hebben omme sijn goet binnen de voozschreven Stede te bzenghen.

Soo wanneer een Poozter ter Viersehare ghetrocken wert / sal hy veerthien daghen te voozeng by den Rechter of sijnen Wode verdaecht moeten werden / doch mach die Poozter den dach van de daginghe / wel voozkomen ende verkozten / hoe wel hent van rechts wegghen twee weken souden moeten volghen / ende sal dese maniere van verdaghen alleen plaetse hebben / in saken tusschen twee Poozteren uptstaende.

Maer een Gast den Poozter ter recht settende / sal die Rechter den voozsz. Gast omme hem te gerieben binnen den derden dach recht doen.

Soo waer pемant tsn Poozter of Gast hem selven niet sijn selfs hant moet ontschuldigen / sal tselve ghehouden wesen op heeter daet vooz rechte te doen. Maer indien hy hem niet ghetupghen ontschuldighen moet / sal hy daer toe twee Weken dach hebben / des sal d' eene Poozter tupghenisse moghen gheben / tegghens den ander.

En Rechte Poozter / tupghenisse doende moet sweeren / dan een Schepen of gheswooren sal ghetupghen moghen sonder eedt.

Iemant omme penlijke saken vooz recht gecroepen werdende sal by den Rechter of sijnen Wode verdaecht werden / ten overstaen van twee Poozteren ten minsten / sal oock de somme by de daginghe begroot werden / indien die ghedaeghde ten besetten daghe niet en verschijnt in rechte / soo sal den klager sulcken somme toeghevonden werden als by de daginghe begroot is / ende sal die gedaeghde hem niet

VI.

VII.

VIII.

IX.

X.

verschenen hebbende/ boort uyt sitten betalen / den rechter drie schellinghen Hollants/ ende de Stadt twee schellinghen/ ende ten behoeve van den klager twee ghelijcke schellinghen.

XI. Doozts/ enighe schootbare luyden onder een ander Decre gheseten / van ons ofte onsen Schout te recht gedaecht zijnde / mach haer- luyder particuliere Heer/ hen luyden by affchrijfte beviziden/ mits by trouwe ende sekerheyt belovende binnen veertien daghen een oprecht bonnis te gheben / des niet doende en sal hen luyden daer na van den gherechts- dwanck deser Stede niet meer moghen beviziden.

XII. Item/ ten sy de Doozter die omme penlijcke saken boort recht is ghedaecht by sijn ghewedde hande of Schepenen verwonnen wert / mach hem met sijn selfs hant ontschuldighen.

XIII. Maer permant omme gront van ewe te recht betrocken sijnde/ ende ter eerster rechte dage niet verschijnende / sal ten tweedemaal ghedaecht werden / soo verre hy ter tweeder daghe oock niet en verschijnt / sal ten derdenmael ghedaecht werden / ende alsdan noch niet verschijnende/ sal hy ghehouden wesen den Rechter boort uyt sitten van beyde die reysen te voldoen/ ende hen te betalen vier schellinghen/ maer soo die gedaeghe ten derdenmale oock niet en komt / soo verbalt hy van de saecke / ende sullen die gronden van Erbe/ daeromme hy te recht betrocken is hem by bonnisse afghetwesen werden / van die klager op eenigh der boortschreben daghen niet verschijnende / verbalt gantschelijck van alle sijn recht ende actie.

XIV. Als permant van penlijcke saken sweeren moet/

mach hy van sijnen recht versterken werden / indien hy na clupt der woorden qualijck sweert of hem inde maniere van sweeren te bupten gaet.

Maer ist dat hy van gronde van erden sweeren moet / sal inden eersten oft tweeden eedt niet versterken mogen werden / dan indien hy ten derdenmale sweerende de behoorlijcke maniere dan sweeren te bupten gaet ende qualijck sweert / soo verbalt hy van sijn recht/ ende sal die gront vant erbe/ daeromme hy in rechte betrocken is/ hem afghetwesen/ ende den klager toeghetwesen werden / ende sal hy den Rechter soo meenighe twee schellinghen betalen/ ende de Stadt twee / als hy qualijck gheswooren sal hebben.

Doozts sijn inde boortz. Stede opgherecht bye dingh Recht dagen 'sjaers/ als d' eerste dingsdaegs na drie koninghen / die tweede smaendaeghs na beloocken Paesthen / ende de derde smaendaeghs na Sint Jans- misse/ wesende daer toe ingeset / op dat peghelijck Doozter inde possessie van eenigh gront van erbe sijnde/ telcke der boortschreben rechte daghen verschijne ende aldaer ter antwoorde staen ghenen die daer op spreken wil/ indien hy niet aenghesproken en werdt / sal hy sijn boortschreben gront van Erbe daer na rustelijck ende vzedelijck vermoghens Schepenen Bonnisse/ besitten / ende moeten die boortz. Recht daghen in der kerche verkondicht werden.

Meenmaer vzedige possessie van gront van erbe en kan niet betweert noch betwesen werden van met Schepenen ende gheswoorens.

Indien daer een. ghe twist in de Stede oprees/ ende die Rechter daer by komende van des Graefz wegghen

XV.

XVI.

XVII.

XVIII.

weghen vrede tusschen beyden leyde booz den tijdt van twee weken/ende dat die selve oock ghehouden werde/oock soo verre die Rechter ander werf ende derde werf telckens booz twee weken / ende vierde werf jaer ende dagh mitsgaders vijfde ende sesste werf telckens jaer ende dagh van des Graefs wegen vrede gebodt/ende dat d'ene van partien of beyde tgebodt van den Rechter overtraden/sal hy ten beboete vanden Graef ghelden thien ponden/ ende de Stadt een pont / ende sal elck vredebreker de gheofsenseerde partie oock ghelijcke thien ponden betalen / ende de Stadt een / is datse by twee of meer Schepenen daer van overwonnen werden.

XIX.

Soo wie een ander met eenich scherp instrument quetste / ende daer af by twee of meer Schepenen overwonnen werde/die sal mijn ghelden thien ponden / ende den ghequetsten een pont/ende de Stadt een pont/of den hant verliesen.

XX.

Doorts/soo verre yemant een ander binnen sijn Hups alleen of niet meer anderen aensochts ende hem verfloegh/den aensoecker ofte ghewelden met alle sijn mede hulpers (indien se by twee Schepenen overwonnen werden) sullen in onser macht wesen of van onse nakomelingen / tgebedt onser Landen hebberende/dan soo een ghewelder yemantc binnen sijn Hups quetste booz hem selven of booz een ander/nochtans niet ter doot toe/die selve gewelder sal mijn of mijn nakomelingen betalen thien ponden (ten ware allen den Schepenen dochte dat hy swaer ghestraf behoorde te werden) ende elck vande medehulpers vijf en veertigh schellinghen Hollants/ mits dat hy den gequetsten boete of beteringhe sal doen ter discretie van Schepenen/indien hy

daer van by Schepenen overwonnen wert / maer indien die ghene die binnen sijn Hups aenghesocht wert hem behoorslijck weerende/den geweldter ende alle sijn medehulpers by hem wesende/ verfloegh/ sal ons of onse nakomelingen/ booz elcke verflagten persoon ghelden vier penninghen/ ende top of onse nakomelingen sullen hem daer boozen moeten beschermen ende met der gheslaghen Daghen besoenen/ of hem een vaste vrede verleenen.

Itern/alle ghewelders (indien sy van haer geweld by Schepenen overwonnen werden) sullen hoost om hoost / ooghs om ooghe/ ende ghelijcke lich om ghelijck lich van hun lijden verliesen.

XXI.

Doorts indien yemant eenighe sware stucken bebreef den hals aengaende/ tzy met stelen of brandstichten/ of rooven/ of yemant vergif of per dootlijcx inne te gheben / die selve daer op betrapte ende by Schepen daer van overwonnen sijnde/sal ter doot verwesen werden/ maer soo verre hy daer van bericht ende by Schepenen niet overwonnen en werde / sal hem selven daer van met sijn hant alleen sweerende ontschuldighen moghen.

XXII.

Iemant een Dief binnen sijn Hups betrapende/ sal den selven vast houden/ so hy hem machtigh is/ ende seben van sijn ghebueren te hulpe nemen/ mitsgaders den Dief soo langhe mette bueren ghebonden bewaren/tot dat hy den selven Dief mettet ghestolen goet op sijn Rugghe ghebonden by schoonen dage den Rechter overlevere/ende sal den Rechter den Dief van in rechte aenspreken/ende met hem leven soo Schepenen wissen.

XXIII.

Soo wie yemant per schuldich is ende niet moghende betalen/daeromme booz rechte aenghesproken

XXIV.

ken wert/die Rechter sal den schuldenaer inde be-
waernisse der Woden stellen twee weken lanck/om-
me hem middeler tijdt te bewaren ende den kost te
gheben/ende de boozsz. twee weken verloopen zijn-
be/ sal die Rechter den schuldenaer leveren in han-
den vanden schult-epscher/die sijn schuldenaer dan
den kost sal geven/sonder hem aen den lijve te mis-
doen/ende soo langhe houden tot dat hy met hem
verdraecht/ of dat den schult betaelt of quist ghe-
schouwen wert.

XXV. Als pemant booz den Rechter in rechte verschijnt
die Rechter sal booz sijn gherechtigheyt eenwerf/
anderwerf/ ende derdewerf/ bozghen epschen/ ende
soo verre hy seyt gheen bozghen te kunnen stellen/ sal
onghehouden wesen per ter boeten te betalen/ dan
waert dat hy sweghe ende gheen bozghen en boode/
sal die Rechter met Schepenen hem in een vaste
plaetse ghevangen den Wode bevelen/ende die Wode
sal ghehouden wesen hem te bewaren ende den
Rechter weder te leveren.

XXVI. Daert dat een Poozter in rechte aenghesproken
werde/ ende den Rechter op hem eenigh recht
verbiel/soo verre die Poozter soo vele goets na der
Poozteren recht besit als 'tboozsz. vervallen recht
bedraeghe/ soo sal hy vant recht gaen moghen
sonder bozghen te setten/ dan soo vele goets niet heb-
bende/ moet cautie Fidei iussor stellen.

XXVII. So wie den Schepenen in rechte te na spreect/
ende haer-luyder Donnisse met gemeene advijs na
der Stede rechten ghewesen hartneckelijck weder
spreect/ die sal mijn boete ghelden thien ponden
Dallants/ende elcke Schepen een pont.

XXVIII Indien pemant een ander een kinneback-Flagh

gabe/ ende by twee Schepenen daer van overwon-
nen werde/so sal hy den Rechter betalen een pont/
ende de gheoffenseerde partie oock een pont.

XXIX. Soo verre pemant den Pups-heer in sijn Pups
vechtender hant versochte/ sal hem 'tselbe beteren
met thien ponden/ ende mijn ghelijcke thien pon-
den/indien hy pemant anders als den Pups-heer/
in eenich Pups versochte vechtender hant/ die ver-
soecker (ist dat hy by Schepenen overwonnen were)
salt segghens den Pups-heer beteren met thien pon-
den/tegens den ghenen die hy versochte thien pon-
den/ ende mijn thien ponden.

XXX. Soo pemant hem buyten de Stede onthouden
de/ eenighe schult booz Schepenen bekende ende
getwaerschout zijnde/ niet en schickte te betalen/ die
sal van vijftien daghen/ te vijftien daghen tot
driemael vijftien daghen toe/ booz de Dierschare
van Delft ghedaeght/ ende hem niet verschijnende
ghebannen werden/ noch en sal vant bannissement
nimmermeer oncklaghen werden/ tot dat hy mijn
boldaen sal hebben drie ponden/ ende den schult ep-
scher sijn schade ende schult/ mits dat hy teghens
den Officier oock boeten sal ghelden ser discretie
van Schepenen/waert sake dat die gebannen per-
soone binnen der Stede quam/ die Officier mette
Schepenen ende andere Poozteren/ sullen hem
booz hun schulde boeten ende schade respectie ge-
dannen ende ghearresteert in goede vaste bewarin-
ge houden/tot dat hy de schulde ende schade/ mits-
gaders/ hy mijn sijn boeten al ende ten vollen
betaelt sal hebben/ So verre die ghebannen persone
'tRecht versmadende der Stede/ mit sal die Rech-
ter mette Poozteren (soo verre hy des vermach) de
schulde/

schulde/ schade/ ende boeten upt des ghebannens goederen voldoen / dan by sijn onvermogenheyt sal ick / eerste dat ick in de Stede come/ de schuld / schade/ ende boeten doen betalen of 'tselbe pemant des vermoghende bevelen.

XXXI. Doo wie niet en komt als die klokke ober een zj-
de gaet/ die sal thien pont gelden/ ende de Stadt drie
schellinghen.

XXXII. Die Maghen van den misdadighen/ sullen booz-
een neder-ghelaghen Poozter ghelden / twee ende
dertich ponden / ende sullen des misdadighes goe-
den verballen acn mijn / indien die Poozter in sijn
epghen Hups gheslaghen ende versocht is / sullen
daer booz ghegoutwen werden t'festich ponden.

XXXIII. Indien een van de Schepenen gheslaghen wert/
sal hy vergoutwen werden met twee ende veertich
ponden / maer soo verre hy t' sijnen Hups versocht
ende aldaer gheslagen waer/ sal met vier ende tacht-
tich ponden vergoutwen werden.

XXXIV. Doo wie binnen de vryheyt Docht / sal sijn boe-
ten daer moeten betalen/ of ghebannen werden.

XXXV. Die een Canipulam ober hem draecht/ sal mijn be-
talen thien ponden / diese met een arremoet trock
bischien ponden/ die een ander daer mede quetst
verbeurt sijn handt/ indien hy pemant daer mede
verloech/ sal daer ober ghebanghen zijnde ter doot
ghebzacht werden.

XXXVI. Indien pemant in een Herberge Wijn gaet vrin-
ken / die Wijn-tapper moet hem den Wijn op sijn
seker ende behoozlijke mate boozsetten / ende als
hy sijn ghenoege gedroncken heeft/ die rekeninge
ghemaect zijnde / indien hy Poozter is op staende
voet niet en mach betalen / mach boozgaen / mits

'sanderen daegs smogens booz hoene den Waere
betalende/ maer waert sake/ dat hy den Waert bin-
nen den boozs. tijt niet en betaelde/ ende daer ober
aenden Rechter quaem / die schuldenaer sal den
Waert sijn Wijn betalen/ mitsgaders den Rechter
te hoete drie schellinghen / ende den Waert twee
schellinghen.

Die van valsche mate beticht/ ende by twee Sche- XXXVII
penen overwonnen wert/ die sal den Rechter ghel-
den drie ponden.

Doo vele d'erffnissen in Delft aengaet/ sal daer- XXXVIII
inne tusschen den Poozteren onderhouden werden
die ghewoonte soo die tot noch toe is gheuseert/ dat
nochtans daer by gedaen/ dat d'erffnisse der Pooz-
teren weder die binnen Delft ghelegghen is/ of buy-
ten de vryheyt / versterben sal op den naesten Erf-
genaem van haer gellachte/ t'zj Doon of Dochter.

Waert dat pemant yet met ghewelt t'pzet rechte XXXIX
broech van 'tghene daer toe die Rechter gherech-
tigh waer/ indien hy daer van by twee Schepenen
overwonnen werde/ sal mijn te boeten ghelden vry-
thien ponden.

Doo wies Poozters Hups-vrouw / Wackster/ XL.
of Wouster is / die sal dooz haer mogen verliesen so
veel Woots alser in haer Egen mach/ of een vrou-
te Biers respectibe/ sulcx dat haer man 'tselbe mee
gheen rechte en sal moghen weeren.

Indien oock pemants Hups-vrouw haer ghe- XLI.
neert met Linnen / of Wollen garen / te koopen of
verkoopen / hy mach dooz haer ghewichte van een
steene garmis verliesen/ maer de Hups-vrouw niet
gewoon zijnde openbare koopmanschap te doen/
mach haer man dooz haer 4 penningen schade lijde.

- X L I I.** Soe verre eenigh ghestolen goet onder pemant wetachtich zijnde ghevonden wert / ende die rechte eyghenaer niet gecuyghen doet bliicken dattet hem toekomt / die ghene daer onder 't goet ghevonden is mach hem ten derdemael ontschuldighen / maer en sal daer na meer tot gheen en eedt ontfanghen werden / ende die sijn goet weder heeft ghekreghen / sal den Rechter betalen twee schellingen / ende den Wode vier penninghen /
- X L I I I.** Doozts hebben wy den boozsz. Doozteren alsulke recht verlijt ende ghegheben / dat gheen vzeembeling noch inwoonder / noch Ridder / noch pemant anders een Doozter van Delft / ja oock niet d'eens Doozter den anderen eenichsins te velde en sal mogen beroepen / binnen de boozschreben Stede / noch tot eenige andere plaetsen onder onsen / of onser nahomelinghen ghebieds staende.
- X L I V.** Waert sake dat pemant een ander met een scherp of eenigh ander instrument verhoegh / binnen der boozsz. Stede bypheyte ende 'tselbe instrument van hem woep / die mach sijn onschuld doen / ten ware hy niet twee / of meer Schepenen overwonnen werde / ende so verre daer over klachte werde ghedaen / moet vierthien dagen ende d'is dagen ter Dierschare gedaecht werden / ende opten boozsz. termijn niet verschijnende / sal verwesen ende booz gebannen gehouden werden / maer so die misdadige binnen den selven termijn geleyde versocht / aenden Rechter / est niet en verwoep en sal geensins verwesen werden.
- X L V.** Pemant van buyten zijnde en sal geen tugenisse draghen moghen t'eyhens een Doozter.
- X L V I.** Een Vrouwe klaghende met ghewelt verkrachte ende onteert te zijn / en sal geen booztgancch op haer klachte hebben moghen sonder seben ghelooftwaerdighe / ende eerlijcke ghetuyghen / soo wel Mannen als Vrouwen.
- Die eenighe goederen / als hem te pande ghegheben / jaer ende dach onder ghehadt heeft / sonder op spraecke / indien pemant hem moepde / sal by eede moghen verklaren / wat hy aende goederen heeft.
- Daerder twee teghens malkander dingh plechtigh sijn gheweest / die int onghelijck valt / moet den anderen die trecht ghewonnen heeft de kosten betalen / sulcx dat die triumphant de begrootinghe van de kosten / by sijnen eedt ende raet der Schepenen sal doen.
- Die Wode en sal gheen Doozter ter recht dagen / dan tot sijn Dups / ten bywesen van twee / of meer Doozteren.
- Niemant en sal hem verbozderen te komen inden raedt / daer Schepenen vergadert zyn / hy en zy van hen luden onthoden.
- Niemant en sal te niet moghen maken 't bonnis van een Schepen / dat by advijse van de andere Schepenen is ghewesen ende ghevolcht.
- Waert dat een Vrouwe eenich Mans persoonen / niet seben wettighe ende ghelooftwaerdighe ghetuyghen / soo Mannen / als Vrouwen overwonnen dat hy haer niet gheweldt verkracht / ende onteert hadt / die verkrachter sal aen den Hals ghestracht worden.
- Indien pemant eens anders goet / of gront van erve ghekoft / ende by kennisse van Schepenen sonder opsprake / jaer ende dach / of langher beseten heeft alwaert sake dat die besitter daeromme aenghesproken /

ken werde / en sal niemant daeromme te recht be-
hoeden te staen.

LIV. Die by den Rechter / of Wode ten by wesen van
twee Poozteren / in de Stede ghearresteert zijnde /
sonder des Rechters verlof uyt de Stad gaet / ende
daer van by twee Schepenen overwonnen werdt /
sal den Rechter vijf ende veertich schellinghen te
voete ghelden.

LV. Soo wie pemant van schult in rechte betrecket /
ende tot bewijs van dien ghelooftwaerdige ghetuy-
ghen heeft / die ghetuyghen sullen haer tuyghnisse
alleen by eede doen / maer den epscher sal niet behoe-
ven te sweeren.

LVI. Iemandt Poozter gheworden zijnde / en sal nie-
mants dienst onderworpen wesen / maer sal des
Stedes vrijheyt na vermoghen / haer rechten ghe-
bruycken.

LVII. Doozts ist te weten dat Papen kinderen / of die
van gheen wettich-bedde en sijn ghebozen / niet en
behoozen noch schuldich en sijn tuyghnisse te dra-
ghen / tot nadeel vande goede luyden / of in eens
Poozters sake.

LVIII. So wie eenich Lant in een jaerlijckse pacht heeft
binnen den vrijheyt van Delft / sal 'tselbe (midts
den pacht betalende) sijn leven lanck moghen be-
houden / of oock bylijck verkoopen / mits den eyge-
naer gebende dobbele pacht / maer indien een man /
ofte vrouwe eenich pacht-lant besittende quaem te
sterben / die naeste erfghenaem / den eyghenaer dob-
bele pacht betalende / sal 'tselbe moghen behouden /
versterbende alsoo ten eenwighen daghe / van ghe-
lachte tot ghellachte.

Indien pemant een ander binnen de vrijheyt van
Delft quetste / of woude / dewijse de klokke omme
'tghemeene beste ober een zijde gaet / of binnen drie
daghen daer na / die sal mijn gelden thien ponden /
ende den gequetsten thien ponden / soo verre hy by
twee Schepenen overwonnen wert.

LIX.

Woben desen oorlooben wy den Schepenen van
Delft / by advijse van den Schout te maken nieu-
we-keuren een half ofte gheheel jaer duyzende /
midts dat Schepenen verklaren sullen de selve
den gemeente of het meerdedeel van dien bozdelijck
te wesen / onvermindert onse jurisdictie.

LX.

Soo wat Poozter de ghemeente niet en wilde
helpen / omme die buyten luyden te bedwingen dat
sy tegens der Stede recht niet en doen / die sal mijn
ghelden een pont / ende de Stede een jaer lanck ver-
beuren.

LXI.

Doozts soo lasten wy den Poozteren by desen /
dat sy by eede sullen beloven dat elck anders rechte
sal helpen stijven.

LXII.

Waert saecke dat een Poozter den Schuldenaer
van sijn mede-poozter herberchde teghens danck
vanden schuldt epscher / die Waert den Schulde-
naer innemende / sal den schuldt epscher Poozter we-
sende / moeten vast staen voor 'tgene die gast schul-
dich is.

LXIII.

Wy Grave van Hollant sullen maecken / dat die
boozschreven Poozteren nae de gewoonte der Ste-
de Delft / moghen behouden alle pandt ende goe-
deren / onder hen luyden te pande ghestelt 'tzy aen
natte of drooge waren / aen thienden / of andere goe-
deren / ende sal elck Poozter sijn mede Poozter soo
lange

LXIV.

langhe trouwelijck helpen voorsz. de goederen in pantschap onder hem zijnde / tot datse tot genoegen van de schult epschers / daerse onder verset sijn gheloft sullen wesen / ende sullen die voorsz. Poozteren dat oock by eede beloven.

LXV. Item waert dat pemant van de omme-leggende Plecken / wettelijck vermaent zijnde / niet en schickte / tgunst hy een Poozter van Delft schuldigh is te voldoen / die Schout metten Poozteren / sal van des schuldenaers goederen soo vele nemen daer mede hy den schult epscher / behoorlijck mach betalen.

LXVI. Behalven desen / so verre een Poozter van Delft / ghebannen ende ghearresteert ware door een Edelman / of pemant van onsen dienste / wy Grave / sullen den selven Poozter ende sijn goederen doen ontlaen / of sullen van den heuren soo vele nemen daer mede wy den Poozter behoorlijck sullen doen vernoegen.

LXVII. Die Poozteren van Delft / moeten ons / of den waren Heere van Hollant / onser Heerbaert dienen met dertigh Mannen op hun eygen kosten / insghelijck sullen zy luyden de beeden ons / ende de ware Heere van Hollant / opten ghesetten tijdt betalen.

XLVIII. Oft oock saecke waer dat die ware Heere van Hollandt na s'kepers Hof trock / of een Hups-vrouwe troude / of Ridder wilde werden / of dat pemant van sijne Susters ginck houwen / Of waert dat onse / of des waren Heeres van Hollant Broeder of Sone Ridder begheerde te werden / of een Hups-vrouwe troude / soo sullen die voorsz. Poozteren so vele ponden tot elck betalen / als wy met onsen Raet / ende den Schepenen der voorsz. Stede in redelijckheyt taxeren ende ordonneren sullen.

XLIX. Ende op dat dese bijheyt ende al tghene voorsz.

is / vast ende onverbzoocken moghen blijven ten eeuwighen daghen / soo hebben wy desen Brieve daer van laten maken / ende onsen zeghel hier aen doen hanghen. Gegeven van het Hups van onse Mupe Richardis / int jaer ons Heeren duysent twee hondert ses en veertich / op Sinte Tiburtius ende Valeriaens dach.

Enop dat dit vast en altijt blijve , soo hebben wy desen teghenwoordighen Brief bezegelt met ons zeghel daer aen hanghende. Ghegeven in ons Hoff van Brussel, inde Maent van April, in't laer onses Heeren 1448 voor Passchen.

Soo gheteyckent door onse Heer de Graef

A. de la P O R T E.

Deze translatie en accordeert niet in alles met de Latijnsche Copije / ghelijck een pghelijck sien kan. Het welck niet te verwonderen en is / dat die Brieven / soo oudt / ende dickwils afgheschreven zijnde / niet van woordt tot woordt over een en stemmen.

Floris de vijfde heeft de Poozters van Delft / hrij verklaert van alle Tollen / als upt desen Brief blyckt.

AL den ghene die desen Brief sien of hooren lesen, wy Godevaert van den ghehengenesse Gods, Prooste van Coninx-velt, ende Geeraert van Egmont, Riddere Bailiu in Delflant, saluytende een kennisse der waarheyt, wy oirconden met desen Brieve bezeghelt met onse zeghele, dat wy hebben ghesien vraye hantfesten, die in ghene stuc-

ken

ken te lasteren waren gheweest, met den zeghele Florens des Grave van Hollants, des God ghenadigh wese, in dusghedanighe woorde. Florens den Grave van Hollant doe cont, alle den gene die dese letteren sien, om dat mijne lieve ghetrouwe Poorteren van Delft, deringhe ende letteneffe hebben ghehad, van dien dat sy hare goede Ware gewoone te brenghene binnen hare Vryhede, souden sy daer af sijn Tolle vry, soo heb ick by Rade mijnre hoogher Mannen, ende om dat ickse geerne wil vorderen, heb ick hen ghegheven die gratie ende vrijheden, soo ware dat sy komme met haaren goede of waarwert dat siren mede willen, het sy in, of het sy verby, op wat bodeme haer goet leghet, dat sy vry en quijt sijn over alle mijne landen van Tolne ende van Tolne ghelijcke, ende van alle moyenisse des Tollenaers, ende ick ghebiede alle mijnen Tollenaren, zoo waar sy woonen in mijne lande by mijne hulden, dat sy mijne ghetrouwe Poorteren van Delft, over dit niet ne moyen ofte ne letten, ende om ick wille dat dit vaste ende ghestade blijve, soo hebbe ick hem dese letteren ghegheven ende bezeghelt met mijne zeghele, dese letteren sijn ghegheven van ons Heere gheboirnesse M jaer CC jaer VI ende LX in Sinte Pontiaens-daghe.

De selfde Florens heeft dien van Delft/ noch een ander gratie ghedaen in desen Bzief begrepen.

Wy Florens Grave van Hollant, by der ghenaden Gods, maken cont den genen die desen Brief sien sullen, of hooren, dat wy onsen ghetrouwen Poorters van Delft, om menighen bequamelicken dienst, dien sy ons dicke ghedaen hebben, ende noch doen sullen, ende daghelijckes willenlike doen als wijs begeeren, hem verleent hebben ende verleenen mit desen teghenwoordighen Brief, dat onse Bailiuwe tusschen die Maze ende de Zijpe wis soo sy zijn

inden tijden, sulcke boete als van uytheemsche luyden vervallen in onser Poorte van Delft, van vechten, ofte van verboden wapen, daer wy hier voormaels een derdendeel, met onser hantvesten verleent hebben; desen voorgenoemde Poorters totter ghemeenè Poorten oirbare, ende daer de twee deelen ons zijn, welke tijt soo die ghene diese verbeurt hebben, verwonnen worden met Schepenen van Delft, voor onsen ghewairden Rechter als recht is, dat desen voornoemden Bailliuwen elck in sijne Bailliuschap, hoir derdendeel hem inpanden sullen vandien uytheemschen luyden diese vervoert hebben, wanneer soo zijns hem te weten doen mitter Poorter zeghel, in oirconde van deser dinghen, soo hebben wy onser voorghepoemder Poorters van Delft, deser hantvesten bezeghelt met onsen zeghele. Ghegheven in den Haghe, in ons Heeren Jaer 1287 des Donderdaeghs naer S. Nicolaes daghe.

Florens Grave van Hollant, doet grueten alle sijne Bailliuwen tusschen de Maze ende de Zijp, die in die tijde zijn, Wy ghebieden u elcken sonderlinghe, dat ghy onse Poorters van Delft, inpandet hoir derdendeel vande boeten die vervallen in onser poorten van Delft, van vechten, of van verboeden wapen van uytheemschen luyden, die in uwe Bailliuschap woonen, daer zy't u te weten doen met hoire Poire zeghele, ghegheven in onsen Heeren Jaer XIII. ende LXXXVI des Donderdaechs na Sinte Nicolaes dach.

Noch heeft den selven Grave dit Privilegie ghegheven/ den Poorters van Delft/ woonende inde oude Delft.

Ick Florens Grave van Hollant, doe cont allen den genen die dese Letteren sien, dat ick by mijnen vrijen wille ende by Rade mijnre Mannen hebbe ghegheven der meenre Poorte van Delft, die oude Delft van Arnouts nemen Brighe

ghe totter Gasthuys Brigghe, ende alsoo langhe als die Hoffsteden zijn, in alfucken vrijbede als sy hebben de nieuwe Delff voor den Koninck Willem mijnen Vader ende van my. Ende al hebbe ick hem ghegheven die oude Delff, haer Poorte metter Muyre met timmeringhe daer byne, sael niet ghemeeret wesen die renten die sy my jaerlijcx geven, noch hare henevaert, noch geen dienst die sy my schuldich zijn te doen, of mijnen nacomende van desen daghe voortwaert, maer alle de ghene arm ende rijke die woonen opte oude Delff, in t Noorteynde sullen staen te rechte voor die Schepen ende Gherechte van Delff, ende sullen met hen gelden alsulcken sake als der Poorte an comt, ende de Hoffsteden vander oude Delff salmen winnen ter sulcker winninge, als men se winnet op de nieuwe Delff, ende voor Schepenen, ende soo wiese ancomt van Poorters, het sy huurwaer van Hoflande van Delff, het sy van coope, of van besterffenessen, of van huwelicke, of hoe het hem an comt, de huurvare zal eevvelicke scot ende alle saecke gelden, mitter Poort van Delff, vvanneer vvar eenich Man die erve of goet hadde binnen der vrijheden van Delff, ende niet gheldene vvilde sijn ongelt gelicken eenen anderen Poorter, daer sounemen den Grave mede reekenen ende op gelden ende de hoechstalle sel die Grave innen by Vonnisse van Schepenen, ende die Schepen van Delff moeten schouwen metten gesworen overalsulcke huurlant als den Poorteren toehoort van Delff, om dat ick wille dat dit vaste ende ghestade zy, soo heb ick desen Brief bezeget met mijnen zegele, dese Brief was ghegeven tot Haerlem, in t laer ons Heeren M C C. L X V I I I op S. Andries dach.

Ungaende de Gheestelijcke goederen wel te administreren heeft die selve Florens sulcken Brief ghegheven / om sijn outhept wille hier by gheboecht.

Florens Grave van Hollant groet die Schepenen ende die

die Raetmannen van Delff, wy ontbieden u, ende wilent dat ghy van jaere te jaere kiefet twee wittachtighe mannen, die tote des Spittales guede sien ende tote den huise, dat, dat goet niet onreedelick vort wert gebracht of verteert, wair oock een man die dat wederstonde, so gebiedten wy onsen Bailliu, dat hy dat off doe alsoo verre als hem die twee gecoren te voren brengen. Gegeven smaendaechs na datmen singht Misericordia Domini, inden jaere ons Heeren M. C. C. L X X X I I.

Florens heeft oock die van Delft een Midde-penninck gheschoncken. Den Midde-penninck schijnt eenigh ghest gheveest te hebben / van wegghen het koozen. Want Midde beteekent een seker koozen-mate. De Brief luyt alsoo.

Wy Florens Grave van Hollant groeten ende doen cont, allen den ghenen die desen Brief sien of hooren, dat wy onsen ghetrouwen Poorteren van Delff, door menichfoudighen dienst ende vreenfchap, die sy ons dicke gedaen hebben, die Midde-penninck binnen der Poorten te Delff ghegeven hebben, ceuwelijck te duiren over deese voorgheghegheoemde Voorwaerde, ende gifte, soe waeren Heere Symon van Haerlem, Heer Iohan Perfijn, Heer Claes van Paets, Heer Arnoudt van Heemskercke, Heer Claes van Zubburck, ende Wolfer Heer Henricx Wissen Soen, ende anders vele onser Mannen, uyt Hollant, ende uyt Zeelant. Ende om dat wy willen dat dese gifte valt, ende ghestade blijve, soo hebben wy desen Brief, doen zeghelen mit onsen zeghel, dit gheschiede doen wy laghen voor Vreedelandt, inden laer ons Heeren M. C. C. ende L X X X des Sonnendachs na Sinte Wouburgen dage.

Noch heeft den selfden Florens consent ghegheven / van een Blesch-hups ende Bock-hups te maerken / met desen Brief.

Wy

Wy Florens Grave van Hollant, van Zeelant, ende Heere van Vrieslandt, maken kont, allen den ghenen die desen Brief sullen sien, of hooren lesen, dat wy onsen lieven Poorters van Delf, gemeenlijcken die houdende sijn desen Brief om menigen trouwen dienst, die sy onsen voir-ouders ende ons dicke gedaen hebben, geven dat sy maicken mogen binnen der vrijheydt van Delf, een Vleishuis, ende een Broothuis daer t hem alree oorbaerlickste dunckt te wesen, ende daer of jaerlicx in te nemen alle de renten, die daer of buiten onsen Marcken, want die houden wy aen ons selven, vallen mach of in comen ende die rente te keeren, ende te besighen inde gemeene oorbare der Poorteren van Delf, in oirconde van desen Brieve besegelt met onsen segele, in't Jaer ons Heeren M C C X C V, op Sinte Michiels dage in Vliissinghe.

Daer heeft altijt aen de Stadt ghestaen / een seer eerlijck Hof oft Halls / ghesticht / soo het schijnt / van Wilhelm de II, ghemeenlijck geseyt / Des Konincx-uyt-Hof; beneffens twee Richards / Woepe van desen Wilhelm, heeft gefondeert een Clooster der Broederen / van d'Orden Premonstrept / Conincx-velt: in welck sy oock korts daer naer gheseyt wort begraven te wesen.

Onder Jan de II. van Henegoutde ghelijck de Vlaminghen upt gheheel Hollant / alsoo sijn sy oock upt Delft van Vitus van Daemstede verdruben gheweest / vijfhondert van de selve doot blijvende; ende van die tijt af heeft de selve strate tot desen hupdighen daer ghenaemt gheweest / De Vlaeminghstraet.

In't Jaer C I O C C C ende elf / heeft Hertogh Willem die Privilegie aen die van Delft ghegheven.

Wy Willem Grave van Henegouwe, van Hollandt, van Zeelant ende Heere van Vrieslandt, ombieden u Tollenaers van Hardarsoeten, dat ghy ons Poorters van Delft, laet varen in sulcken rechte, als sy by 's Grave Florens

tijden voeren, ende haer hantvesten houden, ende des niet en laet. Ghegheven in't Jaer ons Heeren derthien hondert ende elve, des vrijdages nae onser Vrouwen dage te midden Oegest.

Dertich Jaeren daer naer heeft de Stadt seer met Brouwen / van goede Bieren ghestoert / gelijk upt desen Brief van de selven Graef Willem ooghenschijnelijck blijkt.

Willem Grave van Henegouven, van Hollandt, van Zeelandt, ende Heere van Vrieslandt, maken kont allen luyden, vwant wel croonnighen ende stoot geweest heeft, tusschen onsen goeden luyden de Brouwers van Delft, op die zijde die ovel claghenden, ende croonden, dat onse Gruyters van Delf, alsoe veel Hoppe niet en gaven, daer sy haer goet mede bevaren mochten, ende als sy hem schuldich vwaren te gheven, ende tusschen onse Gruyters van Delft, op die ander zijde, die vvel croonden ende klaechden, dat hem de Brouwers niet en brochten, alsoe veel gelts als sy schuldich waren te brengen, nadien dat sy veel brouwen, ende om dese kroone ende klaginge voorsz. ende vvel meer stoots daer af comen mochte te schuwen, tusschen ons, ende onser Stede van Delft, Soo syn vvy by goetduncken onses ghemeens Raeds, over een ghedraghen, mit onser goeder luyden, Schepenen ende Raet, ende onsen ghemeenen goedeluyden van Delf, dat van desen daghe voort elck man, binnen der Stede van Delf, die brouvet Hoppen bier, of naemaels brouven sal, hun selven Hoppen sel, ende daer af soo salmen ons geven, of den geenen diere van ons aff verleent zijn, voor onse recht vander heere Hoppe / of vorder geente recht diere van ons of verliet zijn, van elcken tien vaten diemen binnen Delft brouwet, alsoe als die coman den Brouwer betaelt x i i penninck Hollants, off sulck payment als men ontfaet van onsen renten, vaten van achte-vierders; Ende hier by en sullen vvy noch niemant

van

van onsen't wegen geven noch leveren enigerhande Hoppe, ende met desen 12 Penningen voorfz. te geven, van tien vaten als voorfz. is, soo sullen onse Poorters van Delff voldoen, ende voldoen moghen, ons ende onsen nakomelingen, ende allen den genen die recht maken mogen, aender Hoppe tot ewigen daghen, ende sellen se daer mede vrij ende quijt houden, van ons ende onse nakomelingen ende van allen den genen die recht hebben, moghen van onsen weegen, of van haer selfs wegen totter Hoppe, voort waert dat sake datmen eenigen Brouwer meer eyschede, dan hy belijden wilde, dat hy ghebrouwen hadde, daer soude hy rechte voort eenen eedt voor doen den genen die van onsen wegen eyschede, ende dien oorloven wy dat hijen selve staven moge, ende daer mede sellen wy ons gepayt houden, Ende mit desen over een dregen voorfz. soo sellen te niere wesen alle Brieven, ende hantvesten die geweest hebben voor dese tijt ende spreken of spreken mogen, of roeren mogen, eenich recht vanden Hoppe, sonder alle archlist, in oirconde ende in kennisse, dat alle dese pointen voorschreven, wettelijke ende trouwelijcke sullen worden gehouden, van ons ende van onsen nakomelingen, soo hebben wy desen Brief open bezeghelt, uythanghende mit onsen zeghel. Ghegeven inden Hage des vrijdachs naer dertindach in t Jaer ons Heeren M. ccc. ende x l.

Wt desen is lichtelijck af te meten / dat Oymmerus gheswaert heeft / alle dese dinghen / die hier in verbat worden / Wilhelms den tweeden / Roomsche Koninck toeschrijvende.

Margrete van Henegoutwen / Vrouwe van Adeltwijck den Keyser / naer haers Broeders Willem den vierden doot Hollandt regerende / heeft die van Noort-Hollandt / ende daer onder begrepen die van Delft / (want Noort-Hollandt zich soo verre doen uytstreckte) sulcke Artickelen voorgheschreven als hier volghen.

Margriet by der Genaden Gods Keyserinne van Roomen, alsoos meerrende, Gravine van Henegouwen, van Hollandt, van Zeelandt ende Vrouwe van Vriesslant, maicke kont ende kennelijck allen luyden, want ons onse goede luyden van Noort-hollandt, ghemeenlijck ghetolcht hebben alreiere pointen, daer sy hier voortijts in veronrecht sijn gheveest, nae dat sy ons aengebrocht hebben, zoo hebben vry om de liefte ende gunste, die vry tot onsen goeden luyden van Noort-hollandt draghen, de pointen versien ende wel verstaen by onsen ghemeenen Raide, ende om dat onse goede luyden voorsyt vanden pointen verclaert sullen wesen, soo hebben vry ghegheven, ende gheven met goeder voorsnatchededen voor ons ende voor onsen nacomelingen, onsen goeden luyden voorsz. ghemeenlijck ende haren nacomelingen, die nu vvoonachtich sijn, ende naemaels vvoonachtich sullen wesen, in onsen Lande van Noort-hollandt ewelicke t allen dagen, duerende van dien pointen alfulck recht als hier na gheschreven staet, behouden den ghenen die nu ter tijds binnen onsen Lande voorsz. vrye beerschepe hebben, hoers rechts binnen beur vrye beerschepe.

I Nden eersten, datmen elcken man recht ende vonnisse doen sal die rechts begheert, vanden ghenen diere schuldich om sijn te wijfen van allen saken, alsoo als sy ghebaanteert hebben gheweest, by onsen Voir. vaderstijden tot nu toe.

II. Voort waer dat sake dat onse Bailliu of iement van onsen weggen, met onsen kempe eeniger mensche die hy doet genoech waer te campe, ansprake van dootslage, of van vredebracke, soo sal de gene diemen omspreket de waerheit hebben

ben alsoo verre als hysse begeert, ende de waerheit sal onse Bailliu besitten met sijnen klercken, ende metten Ambochtsheeren, ende besitten vijf Welgeboren-mannen uyten Ambacht die gene partie en dragen, noch des Bailluwes knapen niet en zijn, noch van sijnen onthouden, Ende en vintmense inden ambocht niet daer de waerheit met rechte sel beseten wesen, so selmense nemen inden ambochtē, die daer naeft gelegen sijn als voorsz. is, ende de waerheit sal toebefegelt wesen mette segelen der mannen voorsz. ende die selmen brengen inden Hof, ten eersten dingdage daer onse Bailliu dingē sal voir onse mannen, ende die selmen daer openbaren byden mannen die daer overgheseten hebben, ende dan sal onse Bailliu een Vonnis vragen den genen diere schuldich off sijn te wijzen, hoe dat schuldich is te berechten nader waerheit, ende wesen daer af wijst dat sal onse Bailliu berechten na dat Vonnis gewijst es, het en ware of onse Bailliu by sijnen ghemoede hem verdraghen woude, alsoo verre als ons anginghe.

III. Voort waer iement die den anderen te campe omsprake ende die angesproken worde, de waerheit begeerde, die soudenese hebben, ende de waerheit soudemen besitten in allen manieren, als voorseit staet, ende anders en sullen onse goede luide voorsz. geen waerheit hebben, het en wair of hem iement verwillecomde buiten bedwanck van ons, of van iement van onser wegghen ter waerheit te blijven, uitgeset van moort ende moortbrande, ende daer of selmen de waerheit besitten als voorsz. is, Ende so wat mannen onse Bailliu daer toe neemt over de waerheit te besitten, dien sel hy hoeren cost quijten, varende ende keerende, ende dien cost sel hy weder nemen vanden ghenen, die inden onrecht bevalt nader waerheit.

IV. Voort en sullen wy, noch niemant van onsen wegen an iemants lijf of goet die hant slaen, diemen verborgen wil hem ende sijn goet te recht te brenghen, alsoo hoochlick als onse

Bailliu ende den Ambachtsheere, daer die breucke onder geschiet is, ende drien wailgebooren mannen, die ghedeilde luyde sijn, dencken sal dat mogelick is nader mildaet, diemen hem antijende es, ende de drie mannen sel onse Bailliu nemen metten Ambochtsheere als voorsz. is.

V. Voort en sullen wy, noch niemant van onsen wegen, iement te gizelle, bieden of senden, noch schade doen, noch hinderisse doen an sijnen lijve, noch an sijnen goede, die recht ende Vonnisse begeert, men hebt hem eer met rechte ende met Vonnisse afgevonnen, alsoo verre als hy hem verborgen mach te rechte te comen, alsoo hoochlick als den Bailliu, ende den Ambochtsheer, daer die breucke onder gheschiet es, met drien ghedeylde mannen vvelgeboren duncken sal dat redelick is, uitgheset van alre mildaet, diemen mild doen mach, aen onse Bussche, Wilderaisse, ende Wilde, ende die drie mannen sal onse Bailliu, ende die Ambochtsheere nemen als voorsz. is.

VI. Voort soo vveie van onsen vveghen beschuldicht vvoort, van sijnen lijve die selmen anspreken met recht binnen 6 vveken nadien dat hy beschuldicht wort, of quijte laten van dier sake daermen hem of beschuldicht heeft, ten vvaer dattet be-naem heervaert of ander nootsake, dan soudmen doen binnen xii vveken, of hy soude quijt wesen vanden sake daermen off beschuldicht hadde.

VII. Voort en sullen vvy noch niemant van onsen vveghen, iement an moghen spreken van sijnen lijve, van ghenen misdaden die jaer ende dach gheleden zijn, dat sy eerst gheschieden uitghenomen moort, ende moortbrant, het en vvaer of onsen Bailliu iement binnen sjaers met rechte, ende met vonnessē Ballinck geleit hadde, quame hy daer nae binnen onser Graesschap, buiten gheleide van ons, off onversoent jehens de viande, soo mochter de Bailliu over rechten, als recht vvaer.

T

Voort

- VII. Voort sullen alle Ambochts-Heeren in onsen lande voorz. hebben den derden penninck, van alle verbeurnesse die gevallen in hoeren Ambochten, off dat daer uyt roert uytgefeit lantwinninge.
- IX. Voort en sullen wy noch onse nacomelingen geen oorloge beginnen, noch aennemen, op anderen Heeren landen buyten onsen paelen van Hollant, Zeelant ende van West-Vrieland, ten wair by Raide ende goedancken onser Ridderen, ende Knapen, ende onser goeder Steden van Hollandt, daer sy ons schuldich sullen wesen te dienen, deeden wijt buiten beuren Raide.
- X. Maer altoos sullen wy, ende onse nacomelingen onse pael-Steden mogen verweeten voorz. ende daer toe sullen onse goede luiden voorgenoemt altoos bereit wesen te dienen, ende onse vvelgeboren lude sullen wy quijten, ende vvanneer sy ons dienen gelijcken datmen dede by Graven Floris tijden die vvielen eer Grave was te Hollant, ende vvaer dat vvy off onse nacomelinghen, oorloge annamen buiten raide onser lude voorz. soo en sijn sy ons niet schuldich te dienen, sy en vvuoudent doen by gunste off by haren vvielen.
- XI. Voort soo geven wy onsen goeden luiden voorgeroert, dat alle bestorven kinder die genen rechtgeboren Voocht en hebben, ende niet selfmondich en warē, dat die vier-vierendeelen eenen man daer toe setten sullen die kinder te vvoochden ende die Voocht sel jaerlicx reeckeninge doen voor die vierendeelen vander kinder goet voorz. Ende dat goet sal die Voocht op beuren ter tijt toe datter kinder selver mondich worden, ende hy self leggen inder oorbaer byden vier-vierendeelen, alser voorz. is, alsoo verre als die kinder noch haer goet niet versuimet noch verwaarlost en worden by ondrachticheden van hoeren vier-vierendeelen.
- XII. Voort soo wie eenich kint ontvoert, dat niet self mondich en waer buiten syn vierendeelen, dat soude wy hem doen rechten an syn lijf ende an syn goet, ende geen onmondich

kint en sal meer mogen verbeuren van syn vaders ende sijn-der Moeder goet als x pont.

Voort sullen wy ende onse nacomelingen onse goede luiden voorz. alle heur hantvesten, ende brieven die sy hebben van onsen Ouders, off van ons Graven van Hollant houden, ende doen houden, alsoo verre alsmen se suldich is te houden, ende die vernuwen so wanneer dats te doen waer, sonder heuren cost, alsoo verre alsmen der letteren ende des zegels goede bekennisse hebben mach.

Voort soo wie een dootlach doet, die en mach tegens ons niet meer verbeuren, dan sijn lijff ende half sijn eigelijck goet, ende die ander helf sal blijven sijn vviijf ende op sijn kinde, off op sijn gerechte erffgenamen. Ende sijn lien goet dat van ons vuert dat sal vrylicke volge van alre misdact, alsoo verre als hy sijnen Heer daer hy t af hout, doet dat een leenman sijnen Heer schuldich is te doen sonder argelift, ende alle leengoeden die van ons niet en roeren, die sullen wesen ende blijven staen in allen rechten als sy van outs haer gecomen sijn. Ende soo wanneer iemant versoent heeft, by ons of iement anders, soo sal hy vrylicke comen op al sijn goet, eigen ende leen, alsoo als hy t hadde doe hy den dootlach dede, uitgeset daer een gerecht waire mit vechte ende mit brande, ende dan sel hy ons geven x pont te boeten, ende tot sijnre lantvinninghe x pont, ende daerom sullen vvy hem doen in panden sijn gherechte Maechgelt, op sijn ende sijn boeten.

Voort en sullen geen poirters meer noch hooger Keuren leggen, onse luiden voorz. van buiten den Poitten, dan sy doen op hoer selfs Poorters, ten waer dat sy t betoighen mochten mit hantvesten, dat sy t hadden van onsen Vootvaders.

Voort en sullen wy noch onse nacomelingen niemant nemen tot onsen geswooren Raide, noch tot onsen zegclair hy en sy welgeboren man.

XIII.

XIV.

XV.

XVI.

Voort

XVII. Voort waer buiten onsen lande iemant wonachtich die eenigen van onsen goede luiden voorz. oorlogen of vee-ten woude, off sijns goets onbruick maken niet onrecht, Ende dan de gene die binnen onsen lande woonde by ons bescheit geven, ende nemen woude ende die ander des niet doen woude, soo mochte die gebreck hadde ende in onsen lande woonde, hy ende sijn hulpers op sijne Viande daer hy't gebreck an hadde, hem verhalen op hoirlifj ende goet, soo waert gelegen wair, ende hy't bevaren conde bianen onsen lande of daer buiten, sonder jegens ons te misdoen ende wy souden hem onse lande open geven, in te blijven, ende uit te vaeren ende te keeren, om hare vianden te dec- ren als voor geroert es.

XVIII. Voort soo wie sijn lijff verbeurt met rechte, van andere faken dan van dootslage, daer sel sijn Wijf of zijk kinder, off sijn gerechte erfgenamen off behouden half sijn eige-licke goet, ende sal sijn leengoet volgen gelijk dat vande dootslage voorz. is, ende allen poincten ende rechten, die in desen Brief niet beschreven noch verklaert en staen, die sullen blijven staen in allen rechten, als sy van oudts haer gecomen sijn nae den rechte vanden lande, Ende want wy Margriet Keiserinne van Roomen, altoos meerzende Gra- vinne van Hollant, van Zeelant, ende Vrouwe van Vrief- lant, willen dat alle dese voorz. poincten ende elck by hen alsoo als sy voorz. zijn, allen onsen goeden luiden voor- genoemt ende hoeren nacomelingen die nu sijn of namaels wesen sullen in onsen Lande van Noort-Hollant, van ons ende van onsen nacomelingen wel ende getrouwelick ge- houden worde eeuwelick t'allen daghen, ende in gheen poincten vermindert, soo hebben wy desen Brief open be- zegelt met onsen zegele, ende om die beter gedenckenisse ende sekerheit, so hebben wy gebeden, ende bidden Heere Ian van Beyeren Heere van Beaumont om bede wille onser

liever Vrouwen der Keiserinne ende Gravinne voornoemt, hebben desen Brief bezelt mit haer, met onsen zegele. Ghe- geven inden Hage t'Sonnensdaechs nae Assenckonfdage, In't laer ons Heeren M C C C . X L V I .

Maer in't Jaer c I D C C C ende L I . is de principaelste Kercke binnen Delft ghetimmerd gheweest; naer dat die/ ghelijck sp segghen / dertich jaren lanck ghesien hadde ghe- weest hangende inde locht. Het welck ick verhaelt hebbe / meer om dat ic het niet booz by soude laten gaen / als om dat ick het soude booz waer / oft waerschijnelijck achten.

Als Albzeche van Beyeren inde regeeringhe van Hollant ghekomen was / omerent het jaer M C C C L X I is de For- tune der Delvenaren een weynigh vercozt. Want den Gra- ve heeft Jan Blomesteyn Ballieu van Schijnlant van sijn officie afgheset / ende heeft in sijn plaetse gestelt Genolt Bye- berode; het welck de Doer seer qualijck ghenomen hebben; die / naer dat sy hem te vergherfs laghen ghelept hadden / hebben hem van alle sijne goederen berooft. Om dese be- roerten te dwinghen / heeft Albzecht kringhs volck aenghe- nomen. Eenighe vande Doerxen hebben in gehouden het Slot van Heemskercke; daer sy belegghert sijn gheweest van Diederick van Polanen. D'andere sijn gheblught naer Delft / daer hun de Poozten open ghedaen sijn / ende sijn seer beleefdelijck ontfanghen vande Bozghers. Want de Boz- ghers waeren oock de partije der Doerxe toeghebaen; die dooz dese oppoer-makers / de ghemoederen meer ende meer verbittert zijnde / eenighe vanden Soldaten uptgelept heb- bende / verwuesteden de nabuerige plaetsen met haer schade- lijcke Wapenen. Sp bederfden tot den gront toe de Kasteelen van Binchorst ende Polanen. Daer naer nemen sy in den Daghe; daer sy't gemeyn ghevanghen Huys met eenen dertelen aendal op hzen / ende verbranden. Ondertusschen is den Grave upt Zeelant weder gekeert; die een machtich heyz by een vergadert hebende / naer dat hy het op Delft ghenuut hadde / heeft sijn Weyz-kracht nedergheslaghen in het ghesichte der Stadt. Hy heeft in costen tijt de beleghe- ringhe alsoo ghedronghen / dat hy naer seken weken met sijn macht ghekomen was tot aen de Poozten: Niet achterla- tende

tende van't gene hy oordeelde noodich te wesen om de Stad t'overwinnen. De Delfenaren ter contrarien/schenen dage-lijck groote schade t'ontfangen/en haer macht te vermindere-ten. Den moet dan verlozen hebbende/naer dat sy haer Ge-deputeerde ghesonden hadden/ om den Prince te verfaesten ende te versoenen/hebben met groote swarichheit verkregeten vergiffenisse van haer Rebellie / thien duysent Schilden moettende gheben tot een amende. Den Gzabe ingetreden inde Stad heeft de selve van haer Mueren ende Casteel berooft / ghelijck hy veracordeert was. Maer de schade deses oorloghe heeft kleyn gheweest ten aensien vande naer-volghende Victorie. Want kortentijt daer naer d'Engel-sche / die in dienst vanden Gzabe van Hollandt waren in Vlaenderen belegghert ende beset zijnde / heeft Albrecht der Welvenaeren bystant versocht. Dese/hoe-wel sy d'ogebere-vinghe soo onweerdelijck gedaen aengenomen hadden / niet bestaende sijn ghevodt te verachen / hebben hem dadelijck met Krijcksvolck te hulpe gekomen/begeerende de leelijcke nederlaghe met een nieuwe eere upt te wisschen. Den slach gelevert zijnde / hebben sy dootgheslagghen dype hondert Duzien. Hebben vele van haer Casteelen verbrandt. Alsoo is de macht der Welvenaeren / ghewent teghent Doost des bypandts/de welke macht weprich te voozen Hollandt selfs verderfde.

Dese sake heeft Albrecht soo aenghenaem gheweest / dat hy die van Delft vergunt heeft / alsulcke vrijheden / en im-munitiepten / als in dese volghenden Drief begrepen staen.

Aelbrecht by Gods ghenaden , Palensgrave opten Rijn, Hartoge in Beyeren, Grave van Henegouwe, van Hollant, van Zeelant, ende Heere van Vrieslant, doen cont allen lui-den, dat wy voor ons ende voor onsen nacomelingen , on-goeder Stede van Delft ende hoeren Mede-poorteren , die nu sijn of namaels wesen sullen , om meeningen trouwen dienst, die sy ende hoer Voor-vaderen , onsen Voor-vade-ren Graven van Hollant, ende ons gedaen hebben, ende ons ende onse nacomelinghen , of God wil noch doen sul-

len, sulcke gratie gedaen hebben, ende vrijheden ende pri- vilegien ghegeven , ende geven mit desen , Brieve als hier na geschreven staen: Inden eersten hebben wy gegeven, ge-consenteert, ende oirlovet, dat onse Stede van Delft voorz. maicken moghen ende timmeren, de Poort-huilen van on-ser Stede voorz. die Dooren daer in te hangen , haer Ven- sten te diepen ende te wijden , tot ons ende onser Stede voorz. profijjt ende oirbaer, soo dat sy onse Stede voorz. houden ende bewaren mogen tot onser , ende onser naco-melingen behouff, als goede luiden schuldich sijn te doen, Voort hebben wy onse Stede voorz. gegeven , ende ghe- ven, dat onse Stede ende vrijhede wesen sal, dat binnen den buiten wech gheleghen es, uingheset der Abdissen ende des Cloesters recht van Reinsburgh, Ende hebben oock onse voorz. Stede vrijhede gemeert, ende meeren 30 Roeden breed, vanden buiten wech uitwert, vander Ketel-poort Noorwestwert , omme tot dat nottorper Poort-huis toe. Item, dat wy, noch niemant van onsen wegen bewinden en sullen , of eenich bewint , of bedrijf aennemen in onser voorz. Stede , Haven, Sluisen, Spoyen , Bruggen ende vaert , ende heuren toebehooren dan onsen gherechte van Delft, die nu sijn of namaels wesen sullen. Item, so en sul- len over onser Stede voorz. Haven ende Vaert, niet meer Bruggen wesen dan onse Brieve, die wy onse Stede voorz. daer of gegeven hebben, inhouden ende begrijpen. Item hebben wy verpacht onse Stede voorz. duirende tot eeu- wigen daghen de Visscherije in die Vaert, vande siecken- luiden streckende door Delft, in die Schije, ende voort Suit- wert de Schije langhes, tot inder Mase om elf pont t'sjaers, Te betalen alle jaers op S. Maertijns dach inde winter, ende gheloven onser Stede voorz. die voorz. Visscherije te wairen tot ewighen daghen , als voorz. is, ende dier voorz. Visscherije en sel niemant bewinden, dan onse ge- recht

recht van Delff, off dien syse voort bevaelen of verhuiren sullen. Item hebben wy ghegeven, ende geven onser Stede van Delf voorz. ende gratie gedaen, dat een yegelijk Poorter ofte Poirterse binnen onser Stede voorz. verbeuren mach, sijn lijf, ende sijns goets, in geenre maniere meer dan 1 x pont. Maer wat Poorter, off Poorterse voorz. eenen dootlach dede binnen onser Stede, ende vrijhede voorz. die soude verbeuren sijn lijf, ende sijns goets, niet meer dan 1 x x pont, worde hy verwonnen na onser Stede voorz. Ende daermede sullen alle sijn andere goede vrij wesen. ende hem volghen, soo waer hy vaert, ende dan en sel die Poirter off Poirterse nimmermeer in onse landen comen, noch in onser Stede voorz. ten sy by onsen ghemoede ende wille, ende by des. dooden Maghen, behoudelick onser Stede voorz. anders hoers rechts, Item dat onse Schout mit onsen Gherechte van Delff, berechten sal alle breucken die gheschiet sijn tot defen daghe toe, binnen der vryhede van onser Stede voorz. binnen een jaer na den datum van desen Brieve, Ende die breucken, die binnen der vrijhede van onser Stede voorz. noch gheschien sullen, die sel onse Schout voorz. met onse Gerechte die nu is of namaels wesen sal, berechten binnen s'jaers, na dat die breucken gheschien, off de ghene die de breucken gedaen hadde, soude daer of quijt wesen. Ende om dat wy dese voorz. poincten van Previlegien ende vrijheden onser voorz. Stede, ende Poorteren ende hare nacomelinghen, voor ons ende voor onse nacomelinghen tot eeuwighen daghen ghehouden willen hebben, In alre maten als voorz. staet, soo hebben wy defen Brief open doen beseghelen, met onsen uithanghenden seghel. Ghegheven inden Haghe opten sesten dach in Julio, in t Jaer ons Heeren M. CCC XCII.

Den selven Melbrecht heeft oock verleent aen die van Delft, de vrijheyt van te schieten een byse Waert/ tot in der

Mase / daer naer gheuoemt Delfs-haven. Het heeft mijn goet ghedocht den Briesels hier by te boeghen.

Aelbrecht by Godts genaden Palensgrave opten Rijn, Hartoghe in Beyeren, Grave van Henegouwen, van Holland, van Zeelant, ende Heere van Vriesslant, doen cont allen luiden, dat wy gheoorloft ende ghegheven hebben, oir- loven ende gheven onsen lieven ende ghetrouwen Stede van Delff, om meenighen ghetrouwen dienst, die sy ons, ende onse Voor-vaders ghedaen heeft, ende ons, ende onsen nacomelinghen noch doen sel, een vrye vaert, gaende uit de Stede van Delf, tot inder Mafen, uit en in te vaeren met haren goede, welcke vaert gaen sel uit onse Stede voorschreve, de Schie langhes voorby den Dorp ter Ouder-schie, ende oostwert van eenre Hof-stadt diemen hiet Sterrenburch, ende tusschen Ouderschie ende Sterrenburch soo sullen onse goede luiden van Delff graven door den Dijk vande Schievaert, ende van daen sullen sy graven tot aenden ouden Maesdijck, opten oost-houck van Matenesferdijck, daer het oorboorlickste ghegraven es, ende dan sullen sy graven buiten Dijk, tusschen nieuwe Lande ende Scoenreloode tot inder Mafen, Voort sullen sy maecken buiten Dijk, een Spoye, ende inden ouden Maesdijck een goede Sluise, die alsoo starck ende valt, dat ons ende onsen Raide dunct, datter onse lant wel mede befekertes, Voort sullen sy legghen een starcken Brugghe, mit eenre goeder Scotdeur inde Schie-dijck, daer sy eerst beginnen te graven, ende dese Vaert sullen sy maken ses Roeden vviijt drijvens, ende vander aerde die uiter Vaert valt, sullen sy maken op elke zijde een Dijk, beneden twee Roeden vviijt, ses Voeten hoog, ende boven ses Voeten breets tyveedeel loops buiten, ende het derdendeel binnen totten ouden Maesdijck toe, ende vander Maesdijck totter Spoyen toe, sullen sy maken eenen Dijk opelcker zijde

vander Vaert, beneden drie Roeden wijt, ende acht voeten hooch, tweedeel loops buiten, ende ses voeten boven breed, voort sullen sy eenen wech houden op elke sijde vande Vaert uiter Schie ten ouden Maef-dijck toe, twee Roeden breed, voort sullen sy graven eenen Colck vander Spoyen tot inder Mafen, daer hem die Schepen in bergen mogen, ende de aerde diere uitvalt, sullen sy legghen als hun nutste dunckt, oock moghen sy Hoofden ende Platen maken off sy willen, ende alle lant dat sy hier toe behouwe, dat sullen sy gelden den genen die't toebehoort by goeden knapen datter waert es, ende off daer eenich sceel omvuel, dan soudensy't gelden tot ons ende tot ons Raets seggen, off den genen die wy't bevelen, voort mogen wy dese voorsz. Vaert ende de Schie diepen tot Delft toe, alsoo dicke als hem oorbaer duinct, Voort so en sal niemant woonen op de Vaert binnen hondert Roeden na, dan die ghene die nu ter tijt daer woonen. ende die gene, die de Sluise, Spoye, ende Bugghen verwaeren sullen, ende niemant en sal andere neeringhe doen den hondert Roeden voorsz. dan lantteelinge, uitgeset die bewoonen 't Dorp der Ouder-schie, dat te verstaen tusschen die Heule diemen vaert tot Rotterdam, ende dat West-einde vander Kercken te Ouder-schie, Ende dese vaert, Dijcken, Wegen, Sluisen ende Spoyen, met heuren toebehooren, en sel niemant schouwen dan onse Schout ende Schepen van Delft, ende die mogen 't schouwen, alsoo dick als hen nutte ende oorbaer duncken sal, ende waert dat wy of onsen Raide vernemen, dat inder voorsz. Sluisen, Spoyen off haer toebehooren eenich vreesse ons lants an laghe, dat soudensy onse goede luiden van Delft also doen beteren, dat ons ende onsen Raide docht datter ons lant wel mede besekert waere, Voort so en salmen tusschen Delft, ende der Mafe op dese Vaert voorsz, ende binnen heuren wech slooten, op veer-

tien Roeden breed, op alle Sluisen, Bruggen, Spoyen niet mogen besetten, dan die Schout van Delft, off die Bode die by daer toe setten sel, behouden den Ambochts Heeren hoirs rechts, Ende so wie beset voort, die salmen rechtvoort eenen onvertogen recht doen, vanden genen die hem daer beset heeft, naden rechte van onsen Stede van Delft, Voirt alle broocken die inden bereickenden den lande, off inder Vaert vallen sullen, staen totter Schepen provinghe, ende die salmen berechten nae onser Stede recht van Delft. Maer wie vecht, of misdoet binnen den Dorpe van Ouder-schie als gewoonlick is, Voirt sullen wy eenen Nagel doen slaen inde Spoye, die Spoye niet op te doen, eer die Nagel boven water es, ende waert sake dat iement de Spoye hier boven op dede, dat soude hy ons beteren by ons ende by onsen Raide tot onsen wille, ende dat soudensy gelden redelicken cost met onser Stede van Delft, na taxeren ons, ende ons Raets, Ende om dat wy onser liever ghetrouwer Stede van Delft, dese voorsz. poincten geloof hebben, ende loven voor ons ende onse nacomelingen tot evvigen dage vvel vast, ende stade te houden ende hen daer toe te helpen, dat sy voortganck hebben sullen als voorsz. is, so hebben vvy in oirconde hier off desen Brief beseghelt met onsen segel, Ghegeven inden Hage op onser Vrouyven dach Nativitas, in't laer ons Heeren M CCG LXXXIX.

Philippus van Bourgondien / heeft in het Jaer 1445. die van Delft dusdanigen Brief beseghelt / roerende de Repetringhe der selver Stede.

Philips byder Gracien Gods Hertoge van Bourgoingen, van Lothring, van Brabant, ende van Limburch, Grave van Vlaenderen, van Arthois, van Bourgoingen, Palatijn van Henegouven, van Hollant, van Zeelant, ende van Namen, Marckgrave des Heiligen Rijcx, Heere van Vicslant, van Salins

Salins ende van Mechelen, doen cont allen luiden, want vvy met al onser harten begeeren ende willen, dat van nu voort-aen onse Stede van Delff, gheregiert ende onderhouden zy in goeder Justicie, Politie ende Gouvernemente om die welvaert van ons ende vanden ghemeinen oirbaer der selver onser Stede, by goede, notabele, eerbare ende redelicke mannen, ende oock om te schuyven, ende neder te leggen alle tweedrachten ende murmuratien, die uutte caule vande voorsz. regiment spruiten mochten, tusschen onsen, ondersa-ten van onser voorsz. Stede, welcke om des voorsz. regi-ment wille uit: nide ofte hate, d' een vande anderen souden mogen vervolghen ende voortstellen, saicken daer quaet be-voerte ende geschil uit rijzen mochte, dat God verhoede, tot grooten hinder, quetsse ende achterdeel van ons, ende onse voorsz. Stede ende des gemeins oorbaers, Soo est dat wy willende in dese saken voorsien, ende onse voorsz. Ondersa-ten houden in goeder rusten, vrede, ende eendrachticheit mit malcanderen ten besten dat wy mogen, Geconsenteert, ghe-oorlooft ende geordineert hebben, consenteren, oirloven ende ordineren met desen onsen Brieve, onse voorsz. Stede van Delf, dat die Vroetschap ende rijckdom van onser voor-noemde Stede van Delff, sullen mogen kiesen, by hoiren eede, die sy daer toe oirbaerlick doen sullen. veertich Persoo-nen, die Rijcxste, Eerbaerste, Notabelste ende Vredelicke van onser voorsz. Stede, van wat conditie of state dat sy zijn, sonder iemand daer uit te verstecken, om haet, nijt, ofte eeni-gerhande ander saicken, welcke veertich Persoonen tot thien jaren lanck geduirende, uitgaende opten Datum des Briefs, ende daerentijnden tot ghenेरichte ende wederseggen van ons ende onsen nacomelinghen, sullen alle jair eenen dach, voor den dach die ghewoonlick is onse recht aldaer te ver-nieuwen, kiesen ende nemen by ghelijcken eede 11 ende xx Persoonen, niten alre rijcxsten, notabelsten, eerbaerlick-ken, reckelickesten ende vredelickesten Mannen der selver

onser Stede vanden state off conditie ende sonder versteec-ken als voorsz. is, die den voornoemde veertich by hoiren consciencien duncken sullen, eerbaerlick st. waerdelicke ende profijtelicke, om ons ende onse voorsz. Stede, ende sullen die presenteren ende overleveren ons, off onse Ghecommit-teerden, om uiten selven 11 ende xx ghecoren te nemen te stellen ende ordineren vier Burgemeesters ende seven Sche-penen, Alsulck als ons, of onse voorsz. Ghecommitteerden goetduincken sullen tot Gouvernemente van onser voorsz. Stede van Delff, dat jaerscaer daurende, Ende voort dat die voorsz. veertich, van nu voortaan den voorsz. tijt ghedui-rende, sullen gehouden bekent ende geroopen wesen, in al-len onsen ende onser voorsz. Stede saken, gelijk die andere vande Vroetschap ende Rijckdom der selver onser Stede. Te vveten inde materien ende tot allen tijden ghewoonlick de voorsz. Vroetschap ende Rijckdom te vergaderen, ende oock sullen de voorsz. veertich eedt doen, ende sweeren ons ende onser voorsz. Stede goet ende get: ou te wesen, onsen rechten, hoocheit, ende Heerlickheit ende oock der selver on-ser Stede rechten, Privilegien ende hantvesten te bewairen ende te onderhouden, ghetrouwelick te Raiden ende te vor-deren, ons ende onser voorsz. Stede oirbaer ende profijt ende alles te doen, dat goede ende getrouwe luiden mogen-ende ende schuldich sijn te doen Ende oft gebeurde dat eenich vanden voorsz. veertich off livich worde, off hem ontvrijde van sijn Poorterschap van onser voorsz. Stede binnen den tijde voorsz. soo sullen dan die ander vanden voorsz. veer-tich blijvende in wesen kiesen, by hoiren eede ende con-scientie, andere notabele, ende eerbare Personen, sulcke ende inder manieren voorsz. in die Stede vande voornoemde of-livige off ontvryede, welcke doende den eede voorsz. heb-ben sullen, alsulcke macht, ende sullen schuldich wesen te doen, als die ander vanden viertich voornompt, Ontbieden daerom ende bevelen onsen lieveti ende ghetrouwen persi-
dente

dente ende anderen onsen Raide in onse Raitcamer inden Hage onsen Schoute van Delff, ende allen onsen anderen Rechteren, Dieneren ende onderlaten, wient aenleven mach, nu zijnde of namaels wesende, ende elcken hoire bysonder, alsoo verre alst hem betaemt, dat sy 'tinhoude van desen onsen Brief, van puncte te puncte onderhouden, ende doen onderhouden, sonder iet ter contrarien te doen ofte laten doen, in eeniger wijs, want wy't alsoo gedaen willen hebben. In oirconde van desen, hebben wy onsen segel hier aen doen hangen. Ghegeven in die Stede van Bergen opten Soom, seven daghen in Septembri, in't laerous Heeren. 1445.

Den selven heeft oock tot verbeteringe / ende verskeringe der Stad, alsulcke Brieven verleent aen die van Delft / op't Jaer 1448. De wooyden luyden aldus.

Philips byder Gratiën Gods, Hartoge van Bourgongien van Lothringh, van Brabant, ende van Limburch, Grave van Vlaenderen, van Artois, van Bourgongien, Palatijn van Henegouwen, van Hollant, van Zeelant, ende van Namen, Marck-grave des Heyligen Rijcx, Heere van Vrieslant, van Salins ende van Mechelen, doen cont allen luiden jeghenwoordich ende toete comen, dat wy ter bede, ende supplicatie van onsen vvelgeminden, die Burgemeesteren, Schepenen, Raide, ende al'tgemeine onser Stede van Delff, die ons hebben doen tonen ende te kennen geven, Hoe dat onse voorsz. Stede van Delff, een notable Stede es, vvel grootelick ende notabelick geprivilegeert, ende gehant-vest by onsen voirdereren, ende hoe dat onse selve Stad, over sekeren tijt voorleden vercrech ende impetreetde, van vijlen den Hartoge vvas Aelbrecht Grave van Hollant, vijen God genadich zy, een seker Privilegie ende hantvest, te weten, dat sy souden mogen delven die Graften, ende Vesten van

der voorsz. Stede, maken ende timmeren die huisen vander Poorten, ende daer an hangen die Doren sonder eenich mentie, ofte gevacht te maken, van muiren, thoornen ende ander saken, die nochtans vvel nootfelick sijn der voorschreve Stadt, ons ootmoedelick biddende, ende versouckende der voorsz. van onser Stadt van Delff, dat ons ghe lieven wil te consenteren, dat soo wanneer die voorsz. Stad dat vermogen ende taysement hebben sal, soo mach doen maicken muiren, thoornen ende ande ander edificien, ende reparatien, oirbaerlick ter bewaernissen, ende bescermisse, der selver onser Stadt, in sulcker voughen ende manieren, datse mach wesen bewaert ende onderhouden onsen proffijte, jeghen eenige lasten van oirloge ende andersins, die ons ende onsen Lande van Hollant overcomen mochten, dies Godt verde, Ende oock dat die ommeletene van dair ontrent, dair hebben moighen hoir vertreck ende bewaernisse, Ende oock meer dat wy hem consenteren, ende wilcoren willen, dat ghevielt soo dat niemant van nu voort aen ghebannen worde, byder Weth vander voorsz. onser Stadt om eenige misdaden, ende dat boven dien de selve gebannen quame binnen der voorsz. Stadt, ende hem luiden bevrieden op heilige ende ghewijde Stede, datmen se daer off halen, ende nemen soude mogen, by alsoo dat sy by consente vanden Bisschop van Utrecht, wien de saeck aengaet, om terstont daer af Justitie te doene nae hoiren verdiente, als off sy genougen wairen buiten ghewyeden steden, ende dat omme dieswille dat in tijden verlede, daer off komen ende gevallen sijn, ende noch meer comen ende gevallen mochten veel ongevals, ende daer toe oock dat wy hem gunnen ende consenteren willen, dat eigen van wat state hy zy, oprechten noch maicken en mach huisen, noch oock aennemen te makene eenighes woonsteden, op d'estich Roeden nader vrijheyte van der voorsz. Stede, het en sy

en sy by consente vander Vroetdomme ende Rijckdomme der selver Stadt, ende dat om dies wille, dat binnen corten tijt herwaerts een die ghebannen was uyster voorz. Stede, daer na uyt hem selven, ende by sijnen vrijen wille, heeft gedaen maicken ende timmeren een huys op vijff off ses Roeden nader eente Poorte ende Graft, vande voorz. Stadt, op't Heerschip, ende Leen vande Abdiuten van Reinsburch, daer hy hem gestelt heeft te woonen, ende Tavarre te houden, ende comen daer dagelicx veel Ballingen, ende ander licht geselschap beide mans ende vrouwen, die by nachte gecomen sijn in onser voorz. Stadt ende aldaer bedreven veel grote Ruijtheden, bovendien dat sy gebannen hebben gesijn als voorz. is. Ende dat wy den voorz. supplianten in ende uyster Name van onser voorz. Stadt, hier op willen verlienen onse opene Brieven van Privilegie ende Hantveste, den selven van onser Stadt van Delf na grote ende rijpe deliberatie van raide daer op ghehad, willende ende begerende onse voorz. Stadt van Delf gerepareert, ende getarct te wesen, te bewaernesse van diere ende vande voorz. Suppliante onse onderlaten geneicht tot hoiren, versoucke ende Supplicatie, overmits de goede getrouwe ende danckelicke dienste ons by hem hier voortijts ghedaen te velen stonden, ende hopen dat sy ons noch doen sullen: hebben verlient, geconsenteert, ende gewillecoert, verleenen, consenteren, willecoeren, ende uit onser specialer gratien gonnen mit desen onsen Brieve, voor ons ende onsen Erven ende nacomers, Graven ende Gravinnen van Hollant, de voorz. drie poincten ende Articulen hierboven verclaert, in Formen van Privilegien ende Hant-vesten, Omme dair of ende van elck vandien voorz. poincten van nu voortan te useren ende gebruycken nae hoiren inhouden. Behoudelick dies als vanden derden ende lesten poincte ende articule, het en waire immer by oirloove, consent, ende octroye van ons of onsen Erven

ende nacomers, off oock van dier vander Weth van onser voorz. Stadt van Delf, ende behouden oock dies dat de gene die erf-achtichede hebben binnen den bewinde ende bemurage vande voorz. 1x Roeden sullen moighen sonder begriype maicken, ofte doen maicken ende oprechten kleine huise-kijns om hare Beesten, ende Vruchten daer in te besteden ende vertrecken, sonder immers dat die voorschreve geerde inde selve Huyskens sullen moghen woonste, Herberge, of Taverre, noch Cabaret houden. Ontbieden daerom ende bevelen, onsen lieven ende getrouwen den Heere Lamoij, Ridder onsen Raidt Camerlinck, ende Stedehouder in onsen lande van Hollant, Zeelant, ende Vriesslant onsen Raets-luiden by ons gestelt ende gecommiteert ten saicken onser voorz. lande wesende inden Haige, Onsen Rentmeester Generael der selver onser landen, onsen Schout van Delf, ende allen anderen onsen Rechteren, Ampt-lieden ende Officieren, die nu sijn, off namaels wesen sullen, ende hoiren Stede-houweren, ende oock allen onsen onderlaten ende enighe ygelicken van hem wient aengaen mach, ende also hem toebehoort, dat sy de voorz. Supplianten ende onser voorz. Stadt van Delf, van deser onser Gratien, Privilegien ende Hantvesten, ende van al den inhoudende van desen onsen Brieve van nu voortan laten ende gedogen, useren, gebruycken, ende ghenieten, van punte tot punte pacivelick, rustelick, vredelick, ende tot eeuwighen daghen, sonder hem eenighen hinder, letsel, moeite, off ongebruick daer in te doen, of doen doen. ende laten gheschien nu noch in toetomende tijden in eenigher wijs ter contrarie, want ons dat also ghelieft, Ende ten einde dat dese saicken vast ende ghestadich blijven tot eeuwighen daighen, Wy hebben onsen grooten seghel hier an doen hanghen, Behouden in anderen saken onse, ende in allen anderen elcx anders rechten, Ghegheven in onse Stadt van Brussel, inde Maent

V

van

van Aprilis in't Jaer ons Heeren M cccc XLVIII. voor
Paesschen.

Wengaende de twee Dozpen / Schip-luyden en Rijswijck / niets van hen te verzoemden / heeft den selfen Philippus sulcken Bijelen ghegeven anno 1450.

Philips byder Gratic, Gods, Hartoge van Bourgongien, van Lothering, van Brabant, ende van Limburch, Grave van Vlaenderen, van Artois, van Bourgongien, Palatijn van Henegouwen, van Hollant, van Zeelant, ende van Namen, Marck-grave des Heiliges Rijcx, Heere van Vrieslant, van Salijn ende van Mechelen, doen cont allen luiden dat wy ontfangen hebben de ootmoedige supplicatij van onser Stede van Delff, ende van onsen gemeenen Onderlaten van Rijswijck, ende van Schip-luide, Inhoudende, hoe dat wy hebben ende ons toebehooren, de hooge Heerlickheden van onsen Dorpen ende Ambochten van Ryfswijc, ende van Schip-luide, door de welcke, te weten, door onse Ambocht van Ryfswijck dat paelt ende streckt al vast by onser Heerlicheyt ende Hoff van den Hage, onse onderlaten van onse voorfz. stede van Delff daghelicx gaen vaeren ende lijden moeten om inden Hage ende elders derwert uyt ende door onse Ambocht van Schip-luiden om West-waert uyt te trecken, ende soo dan die voorfz van Delff hem betuchden, dat hier naemaels eenige ons vervolgen mochten om van ons te verwerven ende te krijgen by coope, by giften off andersins de voorfeyde hooge Heerlickheden van onsen voorfz Dorpen ende Ambochten van Ryfswijck ende van Schip-luyden, d'welcke off alsoo gheniete ende dat de selve hooge Heerlickheden in anderen handen, off bewinde verset waeren dan inde onse, inden welcke sy nu zijn, den voorgheuoemde onsen onderlaten van Delff, Rijswijck,

ende Schip-luide ter grooter ongenoechten, schaden, kommer ende letsel comen soude, alsoo sy seggen ons ootmoedlick biddende henluyden daer op in tijts te versien; soo ist dat wy de voorfz. saiken oversien, begeerende onse voorgenoemde onderlaten van Delff, altijt vrij, veilich, ende onversaecht te gaen, te keeren, ende te comen, uit onse voorfz. Stede van Delff, doer ende inden voorgenoemde onsen Ambochten van Rijswijck, ende van Schip-luiden daer't hen gelieft, Bekennende oock, dat het niet behoorlick noch betamelick en ware, dat iemant anders so na onsen Hove ende Woon-stede vande hooge Heerlicheit off Jurisdictie hebben souden, den voorgenoemde onse Stede van Delff, en de Onderlaten van Rijswijck, ende van Schip-luiden hebben voor ons, ende voor onse erven ende nacomelingen Graven ende Gravinnen van Hollant gewillecoert, gelooft ende geconsenteert, willecoeren, geloven ende consenteren uyt bysondere gracie, met desen Brieve, dat wy noch onse ere, nacomelinghe, Graven off Gravinnen van Hollant voorfz. nimmermeer noch tot ghenen tijden, de hooge Heerlickheden van onsen Dorpen ende Ambochten van Rijswijck, ende van Schip-luiden voorgenoemt met allen hoiren toebehooren ende gevolge, wech gegeven, vercoopen, versetten, noch in niemants anders handen off bevinde brengen, op dragen vervreemden noch overgheven en sullen, soe dat iemant daer in eenige heerlicheit jurisdictie, of bewint hebben en sal, anders dan wy selve, ende onse erven ende nacomelingen, Graven of Gravinnen van Hollant, maer dat altoos an ons Graeflikeit van Hollant, houden ende laten blijven in sulcken state als by onsen onder tijden, Graven off Gravinnen van Hollant leff gheweest heeft ende noch es, sonder argheliff. Onbieden daeromme ende bevelen onsen Stede-houder, ende anderen onsen Raet.

Raetsluyden in Hollant, ende voort in allen anderen onsen Dienaeren ende Ampluiden in onsen voorfz. Lande van Hollant gefeten, die nu fijn of namaels wesen fullen, ende eenen ieghelicken van hem befonder dien't aengaen mach, off fal mogen, dat fy de voorgenoemde van Delff, Rijfwijk, ende Schip-luiden defer onfer gratien ende geloften doen, ende laten rustelick ende vredelick genieten ende ghebruicken, fonder hem eenigen wederflood, hinder, of letfel daer in te doen, off laten gheschieden, want ons aldus gelieft, ende willen dat gheschiede, niet tegenstaende eenige Brieve van ons vercregen, of te vercrijgen ter contrari van desen, Ende om dat dit vast ende steedich blijve eeuwelick, hebben wy onsen heimelicken felgel, in absentie van ons grooten hier an doen hangen. Gegeven in onse Stadt van Brussel, opten dach van Meye, in't Jaer ons Heeren 1450.

Det blyckt ooghenschijnelick / dat de Stadt van Delft intrent den jare 1451. door Navigatien ende Commerciën seer gheslozeert heeft. Soo dat noodich ghevonden is de Haven te vergrooten. Den Brief hier van ghegheven lupt aldus.

Phillips by der gratien Gods, Hartoge van Bourgongien, vvn Lotring, van Brabant, ende van Limburg, Grave, van Vlaenderen, van Artoys, van Bourgongien, Palatin van Henegouwen, van Hollant, van Zeelant, ende van Namen, Marckgrave des Heyligen Rycx, Heere van Vrieslandt, van Salins, ende van Mechelen, doen condt allen luyden, also onse geminde, die van onser Steede van Delff, ons getoont ende te kenne gegeven hebben, hoe dat de vrijheyt ende rechte vander Vaert ende Havene onfer voorfz Steede van Delff, streckende es vander selver Steede, tot inder Mafen toe, ende veertien Roeden, op elcke syde vander voorfz Vaert ende Havene, ende dat de goede lieden, vander voorfz onfer Stede in goeden wille fijn om die vermeerlinge

des gemeens oirbaers in onfer voorfz Steede ende onse onderlaeten daerinne gefeten aen, te nemen, de neeringe ende hanteeringe van ter Zee te reysen, Ommē twelcke te doen hen behoeven soude schepinge daer toe nut ende dienende, welcke schepen fy niet en souden connen noch mogen bergen, noch leggen in haere voorfz Havene, overmits ende gemerct dat hy veel te clein ende te nauwe is, het en waer dat wy hen hier in gehulpich worden ende voorsien wilden van te mogen vermeren ende groten hoit voorfz Havene, off op dats noot fy een nieuwen te mogen maken op haer selfs Lant, ende verleenen noch meer vrijheit dan fy tehans hebben, om t'welcke fy ons ootmoedelickē gebeden ende verfocht hebben, So est, dat wy den voorfz van onfer Stede van Delff in voorderinge ende vermeringe des gemeens oirbaers aldaer hebben gegonnen, verleent, ende geconsenteert ende uit desen onsen Brieve hier op gehadt tadvijls ende goetduncken van onse Raide, gonnen, verlienen, consenteret voor ons, onsen erven, ende naecomelingen, Graven, ende Gravinnen van Hollant, die vrijheit van dertich Roeden breet aen elcke sijde vander voorfz Vaert ende Havene, ten den de voorfz andere veertien Roeden voornomt, om aldaer te mogen maecken een nieuwe Havene uyt haere selfs Lant ende Erve om heur voorfz. Schepen te moegen bergen ende leggen, Ende oock, datmen binnen der voorfz vrijheden sal mogen timmeren ende huysen maken, sulck ende soo veele alst den voorfz van onfer Stede van Delff, goet ende oirbaer duncken sal, om de luiden vander neringe voorsydt daer te mogen logieren, ende heur gerijff ende gadinge te hebben alst dat behoorten sal. Behouden ons ende een yegelicx recht, ontbieden daerom ende bevelen onsen lieven ende getrouwen Stede-houder ende Raets-luiden by ons gestelt, totten saicken onfer landen van Hollant Zeelant ende Vrieslant, onsen luiden vande reecken-camer inden Haige, onsen Schout van Delff ende allen anderen onsen Dinaren, Justiciers

ciers ende Officiers, die nu sijn ende namaels wesen sullen, hoiren Stede houderen wijent aengaen mach, ende elcken bysonder alsoo hem toebehoort, dat sy die van onser voorz. Stede van Delff, deser onser tegenwoordigher gifte ende consente, ende van allent inhouden deses ons Brieffs alsoo ende inder vougen ende maten voorz. doen laten ende gedoogen, rustelick ende yredelick genieten ende gebruicken; sonder hun nu noch in toecomende tijden, eenighen stoot, hinder, letsel off ongebruick, daer in te doen, off te laten geschien in eeniger wijs ter contrarij, want ons alsoo ghelieft, ende willen dat ghedaen zy, Ende des toirconde hebben wy onsen segel hier an doen hangen. Gegeven in onse Stede van Brussel drie dagen in Julio, int Jaer ons Heeren 1451.

Anno cccccxlii. heeft Philips van Burgonden/dien van Delft gheconfirmereet ende bevesticht alsulcke Privilegien als haer van Johan Hertoghe van Brabant/Grave van Holland vergunt waren. Den Bisep luyt aldus.

Philips byder Gracien Gods, Hartoge van Bourgongnien van Brabant, ende van Limburch, Grave van Vlaenderen, van Artois, van Bourgongien, Palatijn van Hencgouwen, van Holland, van Zeelant, ende van Namen, Marckgrave des Heylighen Rijcx, Heere van Vriclandt, van Salins ende van Mechelen, doen cont allen luiden, Alsoo onse geminde Burgemeesteren, Schepenen ende Inwoonders onser Stede van Delff, ons te kennen ghegeven hebben hoe dat sy onder andere heure Privilegien, ende vrijheden hebben een Privilegie die hen-luiden gegont ende gegeven es. by Saliger ged. onse seer lieve Neve, wijlen was Johan Hartoge van Brabant, als Grave van Holland, by den welcken de selve onse voorz. Neve voor hem ende sijne nacomelingen, Graven ende Gravinnen van Holland, henluiden onder anderen saken ghegonnet ende ghegheven heeft, dat alle de gene die Zuytwaert uyt van onse Stede van Delff tot inden

Masen toe, binnen veertien Roeden aen beiden sijden vander Vaert, doe ter tijt woonden off namaels woonen souden, alle sulcke vrijheden, rechten, ende privilegien gebruicken soude. als die Inghesetenen Poorters doen, die binnen der selver onser Stede-Vesten woonachtich zijn, alsoo verre als sy't ander voorz. Stede van Delff versoucken als dat hier toebehoort, Behouden elcken Ambochts-heer sijns rechts, ende overmits dat wy tot onsen blijdelicken in onsen voorz. lande van Holland belieft heeft te confirmeeren, te vestigen ende te consenteren, den gemeenen Ridder-scippen, Scilt-knechten goede Steden, ende Onderlaten van onse voorz. landen van Holland, alsulcke privilegien, oude costumen, ende gewoonten, als sy hadden vercregen van saeliger gedachten onse vootlaten, Graven ende Gravinnen van Holland, bijsonder van onsen seer geminden Neve Hartoge Ian van Brabant &c. Ende mit onsen brieven die wy hem-luiden gemeenlick daer op verleent hebben beloofden, ende sworen elcken van onsen Steden voorz. van Holland hemluiden daer op te geven, ende te verleenen onsen sonderlingen brieven van confirmatiën, also de voorz. thoeners seggen, Ende hierom hebben zy ons seer ootmoedelick doen bidden ende versoucken, dat wy de voorz. Privilegien inder maniere als ons voorz. Neve Hartoge, Ian van Brabant, als Grave van Holland voorz. hemluiden verleenden wy confirmeeren wilden, Ende in alsoo verre alst van noode is hemluiden van nieuwes de selve Privilegien te verleenen, Ende hem-luiden daerop consenteren ende doen expedieren onse brieven daerop behouffelick. ende notelick, daerom ist, dat achter dien dat by onsen lieven ende getrouwen Stede-bouder Generael ende andere Raetsluyden by ons gestelt ende geordineert, In onsen voorz. lande van Holland residerende inden Hage, by onser ordinantien doorsien geweest hebben de opene brieven vande voorz. Privilegien den voorsyde thoonders verleent by den selven saeliger gedachten onsen Neve,

Neve, Hartoge, Ian van Brabant, de welcke brieven inhouden twee punten ende articulen, daer aff dat eerste es, dat selve punte hier verclaert, gelick dat blijft byden inhouden vanden Brieve voorz. hier naevolgende: Iohan byder genade Gods, Hartoge van Lottrijck, van Brabant, ende van Limburg, Marckgrave des Heiligen Rijcx, Grave van Henegouwen, van Hollant, van Zeelant, ende Heere van Vriesslant, doen cont allen luden, want alle tijdelicke saken by vergetelheit der menschen, metter tijt vergancklick sijn, So ist wel noot ende behoorlick, datmense met ghescrijfte eeuwich make, op dat sy t'allen tijden inder luden gedachten tegenwoordich schijnen, ende mits oudtheit van jaeren niet en vergaen, Hierom ist, dat wy met goeden sinnen overdenckende ende aenhiende menigen trouwen dienst, die onse lieve ende getrouwe Stede van Delff onsen saeligen voorfaten Graven, ende Heeren van Hollant, ende van Zelant voortijts gedaen hebben, ende ons off God wil noch doen sullen in toecomenden tijden, der selver onser getrouwer Stede van Delff, ende alle hoiren pootteren die nu sijn ende naemaels wesen sullen gegeven hebben ende geven mit desen tegenwoordige Brief sulcke punten van rechte, voordeel, ende vriheid als hier nae gescreven staen, Inden eersten, dat alle de gene, die Zuitwaerts uyt van onse Stede van Delff, tot inder Maesen toe binnen veertien Roeden aen beide zyden vande Vaert nu ter tijdt wonende off naemaels wonen sullen alle sulcke vrijheden rechten ende Privilegien gebruycken sullen, als die ingesetenen Poorteren doen, die binnen der Stede Vesten, woonachtich sijn, soo verre als sy't ander Stede versoucken als daer toe behoort, behouden elcken Ambochs heere sijns rechts, Voort alsoo onse goede luden ende Poorteren van Delff, ons ootmoedelick te kennen gegeven ende bescheidenlick onderwijst hebben, hoe sy tot desen dage toe an luden, an machte,

ende an goede also gedaelt ende vermindert sijn, dat sy tot so hougen taxe noch settinge van ghelde, off van dienstent niet staen en mogen als sy tot hier toe gedaen hebben, So hebben wy hoir geltant deugentlick angesien; ende hiert sulcke gratie gedaen, dat sy voorran in allen beden, geldsinghen, dienstent ende heervaerden, tot genen hogeren taxe staen en sullen noch gelden, noch dienen, dan een seshiendendeel min ende lager dan onse goede Stede van Leiden inder tijt staen sal, Alle Argelift uitghescheiden, ende om dat wy voor ons ende onse nacomelingen Graven te Hollant, onser goeder Stede van Delff voorz. ende allen heeren Poorteren, die nu sijn ende namaels wesen sullen, dese voorz. vrijheden, gratien ende rechten, volcomelick houden ende van een iegelicken gehouden willen hebben tot eeuwigen daghen. Soo hebben wy des te oirconde onsen segel hier aen gehangen; Gegeven inden Hage, opten lesten dach in Februarij in't Jaer ons Heeren m. c. c. c. lxx. ende twintich, naden loop van onsen Hove; Wy hier op gehad 'advijs ende goetduincken van onsen voorz. Stedehouder ende Raeds-luden van Hollant, hebbende de voorz. Brieven hier vooren geroert, in alsoo verre alst aengaet den voorz. eersten punten ende articule van waerden, de selve Brieven ter ootmoediger bede ende ernstelick versoucke, vande voorz. thoners geneicht wefende tot der selver hoire ootmoediger bede, hebben voor ons onsen erven ende nacomelingen, Graven ende Gravinnen, van Hollant belieft; gevestiget, geapprobeert ende confirmeert, ende by onser sonderlingher gracen mit desen onsen teghenwoordighen Brieve believen, vestigen; approberen ende confirmeren, alsoo verre alst aengaet den voorz. eerste punte ende articule inden formen, ende manieren alst hier boven inhouf ende verclaert staet, alleenlick ende anders niet; Ontbieden daerom ende bevelen onsen voorz. Stedehouder ende

Raedtsluiden onsen Rentmeester Generael van Holland, onsen Bailliuwen van Delft-landt ende Schielant, onsen Schout van Delft, ende andere onse Rechteren ende Dienaers die dit angaen mach, ende behoirt, of haren Stede-houder, die nu sijn of namaels wesen sullen, dat van onser voorz gratien ende confirmatie, Mitsgaders vander voorseyde eersten punte ende articule, ende van alder inhouden vande selven articule, sy ende elcx van hen bysonder, in alsoo verre alst hen angaet ende behoort, doen gedooghen ende laten de voorz. thoonders ende hare nacomers volcomelick, rustelick, ende eewelick besitten, ende ghebruicken, sonder henluiden te doene, ofte doen doen, noch gedoo-gen gedaen te wesen, Noch niemant van hen eenighe hinder, letsel off becommeringe ter contrarien, wantet ons alsoo belieft gedaen te wesen, In oirconde soo hebben wy onsen seghel hier an doen hanghen. Ghegeven in onse Sede van Rijfel den x i r. dach van Maert, in't Jaer ons Heeren duisent vier hondert L I I.

De Stadt
doort heel
verpant.

In't Jaer 1536. den derden dach Mey/ie de Stadt t'eemael verbrant dooz ongheluck. Als daer een Gepe vaer sijn ongepluynde jongen niet en vermochte upt het vper te draghen/heeft sy haer selven in de blammen gewozpen/wesende een onghewoonelijck ende vzeemt exempel der liefde/die inde Ouders is. Maer desen brant is de Stadt t'eemael vernieuwet geweest/ alsoo dat dooz dit vper de Stadt ghelijck als gesupbert is geweest/in een veel heerlijcker geboorte upt haer affchen ende ruinen veruynde.

In't Jaer MCCCCXLVII. wordt het Minne-broeders Clooster tot West ghesticht.

In't Jaer MDLXXIV. eenighe Spaengsaerts ende Franschen/die binnen s' Graven-Daghe ende ander onliggende plaetsen roofden/hebben alle neersticheyt ghedaen ont Delft in te nemen / hebbende eenighe Bozgheren tot haer booznemen ghetroocken. Maer den Raet ontdeckt wesende van die selve / die verskeret hadden dat sy de Stadt souden verraden/sijn in het aldergrootste perijckel gevallen. Wand onder de Boozte / dooz welke sy haer selven wijs maecten te kunnen inkomen/ is soo groote toebereydinge ghemaect van Bus-cruyt/ ende ander dinghen/die lichtelijck de blamme ontfanghen/ dat soo sy inghekomen hadden/ sy soude de alder-grootste pijnen geleden hebben van haer boozbedacht schelmsuck. Maer sy aen de Westen ghekomen zijnde / als de Dal-brugghe niet nedergelaten noch ontsloten wert/ vermoedende t'ghene dat de waerheyt was / sijn seer haestelijck ghekeert/van daer sy ghekomen waren. Daer sijn veel Koghels na haer gheschoten / het Gheschut op de Westen los ghelaten / maer dooz dien sy te verre al wech waren is daer seer klepne nedelaghe gheschiet.

In't Jaer MDLXXXIV. is Willem van Passau/Pzin-
re van Orangien/dooz eenen besaemden ende moorzbadigen
dootslaghe ghesteken geweest in de Stadt van Delft / van
Balthasar Geraerts/ ende is begraven inde nieuwe Kerche
der selver Stadt / aldaer opgherecht sijnde een uptnemende
magnifitig Graf-ghestichte/ met dit eeuwighe merck/ende
opschrift sijner glozie ende dencht: welck ons weer dich ge-
docht heeft / datmen het niet alleen in die plaetse soude le-
sen. Ende luyt aldus:

Vertrave-
lijck moorz-
vanden
Dince W.
lan.

D. O. M.

TOT EEWIGHE MEMORIE VAN
VVILLEM VAN NASSAV

OPPERSTE PRINCE VAN ORANGIEN, VADER DES VADERLANTS, DIE OM DE PORTVYNEN DES NEDERLANTS, DE SYNE ENDE DER SYNEN ACHTERGHELATEN HEEFT: SEER STERCKE LEGHERS MEESTENDEEL MET SYN EYGHEN GHELT TWEEMAEL BESCHREVEN HEEFT, TWEEMAEL MET DE MACHT DER HEEREN STATEN; HEEFT DE SPAENSCHER TYRANNIE VERDREVEN: HEEFT WEDERGHEGHEVEN DE OEFFENINGHE DES OPRECHTEN GODTS-DIENST, HEEFT WEDERROEPEN DE OUDE WETTEN DES VADERLANDTS: HEEFT TEN LESTEN DIE VRYHEYDT DES VADERLANDTS VERSEKERT AENDEN PRINCE MAVRITS, ERFGHENAEM DER VADERLYCKE DEUCHDEN SYNEN SONE ACHTER GHELATEN, OM TE BEVESTIGHEN; EEN WAERLYCK GODTVRUCHTICH VROOM VORST, WYS, ONWINNELYCK: DEN WELCKEN PHILIPS DEN TWEEDEN CONINCK VAN SPAENGIEN, DIE VREESE VAN EUROPA HEEFT GEVREEST NIET GHETEMT, NIET VERSCHRICT, MAER OMGEKOCHT HEBBENDE EEN VERRADER MET SCHELMSCHEN LISTEN HEEFT WECH GHENOMEN.

DE PROVINCIEEN DER VEREENIGHDE NEDERLANDEN, HEBBEN DIT TOT EEN EEWIGE GEDENCKENISSE DER VERDIENSTEN GHESTELT.

30art

Daer Maurits
de zonne

Maer Maurits de sone in alle dingen de Fortuyne te boven gegaen hebbende / naer dat hy seer groote dingen uytgwoert hadoe te lande ende ter zee/ende op dat ick niet een woorz sprake / naer dat hy de ghemeyne gherusticheyt ghestelt ende verskert hadde / is verlost gheweest van alle schult des levens ende der Natuere / in't jaer deses eeuwes vijf ende twintich / den 23 dach van April: ende den hemel de ziele ontfanghen hebbende / weynich tijt daer naer hebben wy sien opkluften in dese selve plaetsen sijn uytgheleert lichaem.

Ick kome nu tot de vermaerde Mannen van naem ende geleertheit. Maer in dit soo schoon een lichaem woort oock een plecke oft vleckhe ghestien. Want binnen Delft is ghebozen (hoe wel datter sijn die willen dat hy daer alleen opghevocht is) in het eerste jaer van die eeuwte / de welke desesen onsen aldernaest voozgaet / David Ioris, een Man sonder naem / sonder gheslachte / wesende de vleckhe ende streemen sijns vaderlandts. Sijn vader was van seer ghenoechlijck verstant / ende daerom aenghenam soo wel vooz de groote als de cleyne. Dese was soo gheoeffent in Rethorique / (alsoo noemen valscheijck de Nederlanders / de Konste van weder duysche versen te dichten) dat hy alle sijns gelijk te boven giick. David den sone / versiert hebbende nieuwe dingen in de Religie / heeft lichtelick aenhangers gevonden: Van dese heeft hy gelt afgezongen; met de welke hy seer groote huysinghen heeft ghebovuet / ende was niet ghewoonlijck hy het volck te comen sonder verselschapt te wesen met een grootesupte der Edelen / ende was ghecleet niet purper ende zijde. Hy was voozwaer een Man van een beroemich ende hooberdich verstant / ende was geestmeert vooz seer wel sprekende in sijn predicatien. Soo vele droomen als hy hadde / also vele Godlijcke inspraken gheloofde hy te hebben / ende dat selve maecte hy andere menschen wijs. Hy hadde seer uytnemende lief een Nicolaes Depnaert van Blesdijck een geleert man / wiens hulpe hy ghebruyckte in het Griecx ende Latijn (want hy was daer in onwetende) aen den welken hy daer naer sijn dochter uythouwelichte. Joris / uyt sijn vaderlant verdraven / heeft ghewoont inde Stadt van Basel / aldaer hy niet den naem van Jan van Brugghe eenich tijt heeft gheleert ende gheleest. Is ghestorven in het jaer

Van dit Jo-
ris eenen
grooten
leer.

der selve eeuwte ses en vijftich. Naer dat hy dize jaren hadde begzaeven gheweest / als sijn Ketterije ende Archlisten meer ende meer bekent werden / is sijn doot lichaem uyt d'aerde ghetroocken / het welcke met sijn schriften den Magistraet der Stadt heeft openbaerlijck doen verbranden.

Onder de geleerden sijn Gillis van Delft, Theologus ende Poet naer sijnen tijt niet om te versmaeden: met wiens vrientschap ende ghemeynsaemheyt hem seer verblizde die groote D. Erasmus van Rotterdam, Gilbertus Cognatus heeft besozgt tot Basel dat sijn Versen in druck uytghegaen sijn.

Gheleerde
Mannen.

Jan van Delft, heeft een tijt langh Suffraganeus gheweest van Straefsburch / een Theologant met sijn ghebruyckte schriften vermaert.

Pieter Slupick, oock Schrift gheleerde / vander Minderbroederen Orden / die nochtans meer vermaert is om sijn Godtbruyckicheyt / dan om sijn gheleertheit.

Walrjck Steenhuylen, ghebooren om de studien der jonge kinders te helpen. Hy heeft uytghegheven de beginselen der Latijnsche spraecke / ende ander dingen / die de Konst van wel te spreken aengaen: welke ghelijck hy mit eere bruyghen aen haer Ruythouwen / also doen sy groot profijt aen andere menschen.

Hugo Blotus, een Orateur van statich ende vrolick verstant. Hy heeft geregeert de seer vermaerde Bibliothecque van Maximiliaen ende Rodolphy den II. Keysers / die op dien tijt tot Weenen was.

Adam Salbout, een treffelijck Schrift geleerde / seer ervaren inde Latijnsche / Griecse en Hebzeusche spraken. Dese om de groote gaven sijns verstants ende levens / is ontboden ende gheroepen tot Leuven om daer de D. Theologie vooz te lesen / ende is aldaer overleden dooz te veele bloedts te spouwen / in't jaer 1510 sijnns ouderdoms xxxvi. Is begraven tot Leuven by de Minderbroeders. Men leest verschepe ende vele van sijne wercken die hy eensdeels heeft gedrukt / eensdeels sijn naer sijn doot in't licht uytghegaen dooz de neersticheyt van Cornelis Verburch, die sijn huys ende vaderlant hadde tot Delft / ende is om dit sijn werck weerdich geprezen / ende van onse ghedachte te worden.

Chri-

Christiaen van Adrichom, Schryftgheleerde / seer erba-
ren inde Kerckelijche Antiquitepten. Hy heeft cierlijck be-
schreven t'Hepligh Lant ende Stadt. Is ghedwonghen
gheweest t'Waderlant te verlaten door de quade tijden. Hy
heeft tot Maestricht / ende te Mechelen geleest / ende tot Cen-
ten ghestorven. Zijn lichaem is begraven in't groot Ra-
zarech / een Clooster van Naegden / Canonerssen van S.
Augustijns Doorden / daer hy Overste was.

Pontus Heuterus, heeft gheschreven ende laten uytgaen
met groote eere / de geschiedenissen des Huys van Bour-
gondien / ende van de Nederlantsche saken / soo van ons /
als van sijnen tijt. Dese is ghebozen binnen Delft / in het
jaer c 1 5 1 5 x x x v. begaest met alle goederen des ver-
stants ende lichaems / is vereert gheweest met de Proostdijé
van Arnhem. Maer hy heeft het laetste sijns levens vol-
bracht / wesende van t' Hof en eere inde Stad van S. Crup-
den getrocken / ende is daer ontslapen in't jaer c 1 5 1 3 c 1 1.

Cornelis de Groot, Rechts gheleerde. Dese is tot Delft
gebozen in't jaer M. D. X L I V. ende in sijn jonckheyt heeft
hy tot Parijs ghestudeert inde goede konsten ende Philo-
sophie. Hy heeft t' Dyltens inde Rechten ghestudeert / met
gheen minder peber / het welck hy weder ghekeert inde
Academie tot Leyden / daer openbaerlijck ende met lof
heeft geleert. Hy was aen de geleerste mannen / ende voor-
nemelijck aen Justus Lipsius / uptermaten aenghenaem.
Maer in't jaer ons Heeren M D C X. is inden Heere ont-
slapen / naer dat hy sesmael Rector Magnificus van d' Aca-
demie hadde gheweest. T is wel waer dat hy geen Schryf-
ten en heeft laten drucken / maer de Vrienden hebbender
bele / die de Rechten aengaen / die welke een-mael ghelijck
hy hopen / sullen sien het licht / het welck sy wel weer-
dich sijn.

Michaël Vosmerus, Nebe van Adam Sasbout / van
welcken wy nu ghesproken hebben / wiens leven hy oock
gheschreven heeft / ende voor de Schryften een Apologie oft
Verantwoordinghe. Hy heeft oock in een besonder Boec-
ken begreben / de Mirakulen van de V. Maria van Delft.
Men seght daer-en-boven dat hy wat achterghelaten heeft
vande Antiquitepten der Stadt sijns Vaderlants. Waer
dat dit in druck waer / t' is ongheloovelijck om te spreken /

hoe voorderlijck dat die soude wesen om dese Stadt te be-
beschrijven / ende haer Antiquitept uyt te spreuen. Vosme-
rus is ghestorven in't jaer ons Heeren c 1 5 1 3 c den x v i.
dach van September.

Maer den naem van Sasbout brenghet ons in ghedach-
tenisse / dat looff Sasbou oock erkent de Stadt van Delft /
tot sijn Vaderlant. Dese heeft gheweest Cancelier van
t'Hertoghdome van Gelderland / ende Graeffschap van Zut-
phen. Is begraven tot Arnhem in de Cathedrale Kercke /
naer dat hy gheleest hadde L I X. jaren / VIII Maenden /
en x dagen. Ende is ghestorven in het jaer M C C C C C X L V I.
den x i v. November.

Delft verhest haer oock ober de geboorte des onberwin-
nelijcken Dozst / Frederick Henrick den welcken teghen
woordich het gantsche Vaderlant / t'gheheel Christen-rijck
als een Overwinner sijner Vpanden / ende Triumphfeerder
aensiet. Dat den aldergoetsten ende aldergrootsten God /
soo veel van onse jaren afneme / alstet hy ghevoeght worden
tot het leven ende geluck van sulck een Prince / niet afgesne-
den zijnde den loop der Triumphen / op dat het goet dat
hy heeft ghegheben eenwich blijve.

Delft is weerdich om ghestien te worden onder ander
Steden / door de fraepicheyt der ghemepne ende yvde ghe-
stichten ende timmeragien. Het onligghende Lant is seer
overbloedich ende vruchtbaer. De Stad heeft een seer groot
Marcht-veldt : op het welck het Stadt-huys is / een tref-
felijck ghebousel / schoon van ghedaente ende werck.

Op het Stadt huys staet een Kercke : inde welke / ghe-
lijck inde voozlede eeuwewierden gesien / Schilderijen ende
ghesneden wercken / der treffelijckste ende vermaertste
Konst-meesters : alsoo is sy op desen dach excellent door het
wijtberoemde Graf-ghestichte der Princen van Oran-
gien / een seer doozlichtich werck. Hier sijn begraven de
twee Vaders des Vaderlants / Guilhelmus / ende Mauri-
tius / Princen van Orangien. Daer is oock tot Delft een
ander Kercke / die sy ghemepnelijck noemen d' Oude alder-
naest de welke staet t' Heerlijckste / ende seer rijck Clooster
van S. Agatha / teghenwoordigh wesende het Princen-
Hoff. Daer is mede een deftighe Schole.

Daer is oock een Collegie van de Theologie.

Onse regens-
woordighe
Gouverneur
ghebozen tot
Delft.

¶

De

De Burgheers besitten hier groote Rijck-donnen / de welke sy op voozeden jaren niet wepnigh vermeerderd hebben met Vrouwen / ghelijck wy nu gheseyt hebben. Hier woxt gheweben ende ghemaect seer goet Laecken in groot ghetal / dat ghekomen is in een seer ghemeyn ende loffelich spreek-woort / ghemeynelijck gheseyt Delfs-puyck. Want Puyck by de Nederlanders beteekent yet dat aerlich ende ende konstich ghemaect is / als een uptghelesen dingh; sonder twijfel van het *Pika* der Grieken / 'twelck onder andere het selve beteekent. Dese Stadt heeft doech nu over eenighe jaren ghehanteert gheweest met de Markt / ende Stapel der Enghelesche Lakenen.

DE VERMAERSTE PLAETS
SEN OMTRENT
D E L F T
GHELEGHEN.

LOOSDVYNNEN. Margareta, Hupsvrouw van Flozis de vierde van dien naem Grave van Holland / ende Dochter van Hendrick de tweede Hertoghe van Brabant / heeft opghericht in dese plaetse / een seer vermaert Clooster van d'Order van Cisteaur. Margareta is overleden in het jaer vande Mensch-worthinghe des woorts 1267, ende is solemnelijck begraven in dit selve Clooster. Dit Clooster heeft vereert gheweest met den Tittel van Abdye/ende heeft altyt seer oberbloedich gheweest met d'Edelste Maeghden des Landts. Maer dese plaetse is vernaemt gheweest met Machtildis / ofte Margareta / ghelijck ander haer noemen / Hupsvrouw van Herman Grave van Dennenberghe / ende Dochter van Flozis de vierde / upt Margareta / van de welke wy nu ghesproken hebben / overmits haer wonderlijcke baeringe van drye hondert ende vijf-en-sestich kinderen. Onse Chronijck-schrijvers verhalen op dese maniere de geheele Hystorie. Een arm Vrouwen / Weduwe / ombaren de twee Kinderkens / die sy met eender draght gebaert had-

de / begeerde van Machtildis een aelmoesse. Maer Machtildis ghebruyckende harde woorden / seyde / dat het niet en konde gheschieden / dat een Vrouw meer dan een kindt van een man ghelijckelijck soude ontfanghen. Het Vrouwen op dese woorden seer verwondert wesende / verskerde dat het moghelijck ware / als het Gode alsoo beliefsde. Op dese woorden Machtelt verstoozt wesende heeft gheboden / dat men dese arme Vrouw van haer soude stooten. Dese suchtende Vrouw hadt den goeden Godt / dat sy soude toelaeten / dat de Gravinne soo veel kinders soude baeren met een draght / alser daghen in een jaer zijn. Godt heeft verhoort t'gebedt der arme Vrouw. Want t'is ghebeurt / dat in't jaer 1276 / op den Heplighen-dach van de S. Maria / Machtelt haerde drye hondert ende vijf-en-sestich kinders / eensdeels Knechtkens / eensdeels Meyskens: de welke alle Otto Bisschop van Utrecht heeft ghedoopt / ghevende aen de Mannekens den naem Jan / ende de Wijfkens Elisabeth. Maer kortst daer naer zijn sy met haer Moeder gestorven / altsamen in een Graf begraven. Maer laet ons hoorzen een gheschift / dat hanght inde Kercke van Loosdypnen tot eeuwighe ghedachtenisse / van sulcke een saecke alsoo sprekende.

Margriet Huyfrouwe van Herman Grave van Hennenberghe, Dochter van den vierden Floris Grave van Holland, ende Zeelant, suster van Wilhelm Coninck der Romeynen, ende daer naer Cesar oft Regeerder des Keyser-rijck, ende van Alitheia Gravinne van Henegouwe, wiens Vaderlijck Oom, was Bisschop van Utrecht, maer de sone haers Moederlijck Oom was Hertogh van Brabant, ende Grave van Doringhen. Maer dese Doorluchtighe Gravinne, ontrent twee-en-veertigh jaren out wesende, op den goeden Vrijdach, ontrent neghen uyre, in't laer duysent twee hondert ses-en-seventich, heeft ghebaert drye hondert vijf-en-sestich Kinders, die t'samen ghedoopt sijn van Guido, Vicaris vanden Bisschop van Utrecht, altsamen in twee Kopere-Bekkens gheleyt zijnde: van welke de Mannekens soo vele alser waren, Jan, maer alle de Meyskens, zijn ghenamt

Wonderlijcke Hystorie van 365 kinderen op eenen-dach geboren.

Elifabeth, die al ghelijckelijck met haer Moeder sijn ghestorven op eenen dach, ende ligghen begraven in de Kerck van Loofduynen. Het welcke inder waerheyt gheschiedt is om een arme Vrouwe, die uyt een draght droegh in haer armen twee tweelinghen, welke dinghe de Gravinne verwonderende, seyde, dat dit door eenen man niet konde gheschieden, ende heeft de selve spijtelijck verworpen. Waer af dese arme vrouwe, in haer ghemoet beroert, ende verflaghen wesende, wenschte haer terstont uyt een draghte sulck getal ende menichte kinderen, alser dagen in een gheheel jaer ghetelt werden. T'welck voorwaer alsoo ghedaen is buyten den loop der naruere met een wonderlijcke maniere; ghelijck het hier tot eeuwvighe memorie deser faecke, in't cort ghetelt ende verhaelt is uyt de oude Chronijcken, soo met de hant gheschreven, als ghedruckte. Die aldergrootsten Godt sy om dese gheschiedenisse ghevreest, ghe-eert, ende gheloost inder eeuwicheyt, Amen.

Wat de sluyt-reden deses geschrifts is blijckelijck/ dat dit opschrift niet en is soo out / maer dat het / in de voozleden eeuw ghemaeckt is gheweest / d'eerste oft afghenomen / oft bedorven wesende. Want den Auteurs der Drieste Chronijcke noch onghedrukt / die gheleest heeft vooz hondert jaren / ghetuyghet / dat dese ghebenckenisse gheschreven in Duytsch Rhym-dicht, gelesen gheweest is te Loofduynen in sijnen tijt ;

Machmen menichsins veel mercken :
 Want eens een Frouken voortbracht
 Tvee Kijnder te samen inder vvercken :
 Dat verwonderde heur Vrouvv Margriet Hertogien,
 Dat een Wijfby eens Mans beleydt mocht draghen
 Kijnder niet meer dan eijn;
 Daer nae liet Godt gheschijen
 Wonder groot, want sy vvan

Vier de half hondert Kijnderen ende x i i i tot eenre dracht by eenre man.

De kijnder Kerstede Bisschop Gy in een Becken daer.

Daer vvaeren hoge gheboren Peeten, als Princen, Vorsten. Vrouvven, dats vvaer.

Der fruchten starff si, ende vvas Germana An Alemannien Willems Coninck, van Hollant Grave, al sonder vvane.

Dit vvas een vvonderlick dinck. doe sy bleeff Men jaeren duysent c c ende l x x v i schreef,

Opten goeden Frijdach, ten neghen uren :
 Haer siel moet in eeuwicheyt dueren.

Junius brenghet voozt een sulck opschrift.

Margriet Huyfvrouvve van Herman Grave van Hennenberge, Dochter vanden Doorluchtighen Heer Floris. Grave van Hollant, vviens Moeder vvas Machtelt, Dochter van Henrick Hertoch van Brabant, sy heeft oock ghehadt een Broeder Willem Coninck van Alemannie: dese ghemelde Vrouvv Margriet, in't laer m c c l x x v i, in't jaer haers ouderdoms tvee en veertich, op den goeden Vrijdach, ten neghen uren voor middach, heeft ghebaert 'ghetal van drye hondert vier-en-sestich levende kinders, Knechtkens ende Meyskens: die naer dat sy in een Becken 't Sacrament des Doopsels ontfanghen hadden door den eervvaerdigen Bisschop Heer Gye Mede-Bisschop, in teghenvvoordicheyt van eenighe Vorsten ende voornaemste, ende aende Mannkens ghegheven vvas den naem Ian, maer aen de Wijfkens Elifabeth, de sielen van al dese, oock mede des Moeders, sijn vveder ghekeert tot Godt om eeuwelijck te leven. Maer de lichamen rusten onder desen serck.

Reynerus Snoyus noteert / datter tot eeuwigher ghedenckenisse

tenisse dese saecke / ghesticht is gheweest een Casteel / aen den Oever vande Mase-stroom / ober de Wael / welck Casteel qualijck ghemepnelijck ghenaemt wordt ^{van Prove} / ende dat het verciert is met d'ye hondert ende vijf en sestig Depnsters / ende ghenoeit is gheweest met den naem der kinders. Ick en soude niet willen segghen / dat dese Historie der kinders niet waerachtich en is / hoe wel / datter vele dinghen zijn / die de selve overtugghen van valscheit. Die Guido oft Gye / die gheseyt wort ghedoopt te hebben soo veel kinders / en heeft niet gheweest ontrent die tijden Bisschop van Utrecht : het en sy dat wy willen in twijfel stellen den Blaffaert der Bisschoppen van Utrecht / die r'orduckelijck ghetught / dat Johan van Passau gheseten van het jaer 1267 / tot in't jaer 1287. Maer wat groot verschil isser tusschen d'Auteurs in het aenteekenen des jaers: Den eenen verhaelt / dat het geschiet is in't jaer 1244. d' andere / in't jaer 1266 / andere 1276. Meyerus schrijft / dat Machtelt overleden is in't jaer 1278. Maer dese / is opentlijck onwaerachtich. Want de Brieven van Floris de vijfde / ghegheven in't jaer 1277. ghetugghen opentlijck / dat Machtelt nu overleden was tot Losduynen. Ick hebbe goet gevonden die brieven van ons geschreven upt de Registers des Cloosters van Rijnburgh / om dat die niet ghebruyckt en zijn / hier by te schrijven / op dat sy ons eenich licht souden vooz bynghen in de questie ende verschil van so veel Schrijvers.

Wy Floris Grave van Hollant gheven een yghelijck te kennen : aenghesien dat Vrouw Margriet, saligher memorien, eertijts Gravinne van Hennenberch, onse Moeye, wende in haer uyterste, ende met goede verstant, in onse teghenwoordicheyt, ende van vele andere gheloofweerdige personen, eenich Lant, oft Erve liggende by het Clooster van Loesduyn, dat haer met eyghendom toebehoorde, uyt onse toelaetinghe ende consent ghegheven heeft aen haer Caemenieren, te weten, Bartradis ende Machtildis met het ghemeene recht van eyghendom, tot vergheldinghe der diensten, die de selve Ionck-vrouwen langhen tijt aen de

selve Gravinne, sonder ophouden ghedaen hadden ; ende aenghesien de voorseyde Ionck-vrouwen het voorseyde Lant, vercocht hebben aen de Nonnen van Rinsburgh, ende 't selve over-ghelevert hebben in haer handen, wy beloven claerlijck, dat wy sullen de voorseyde Nonnen met het inhoudt der teghenwoordighe Brieven, houden, ende beschermen, in gheustelijcke besittinghe der voorseyde goederen, teghen alle onghetoorloofde bespringers. Ghegheven in d'Octave, off achsten dach van de Hemel-vaert der H. Maria, in 'tjaer ons Heeren duyzent twee hondert seven-en-seventich.

Hier toe dient dese Brief van Jutta / Marck-grabinne van Brandenburg :

Wy protesteeren met den inhoudt der teghenwoordighe Brieven, dat wy Jutta door de Gracie Godts, Marck-Gravinne van Brandeburgh, eenen coop van eenighe goederen, die het Clooster van Reinsburgh ende de Nonnen des selve Cloosters ghecocht hebben van Bertrais ende Machtildis, Ionck-vrouwen van onse alderlieffte Moeder, Gravinne van Hennenberch, saligher memorien, willen vast maecten ende van weerden houden sonder eenich teghensprecken, ist dat onse Broeder Poppo dat selve wil van weerden houden ende bewaeren.

Wt dese dinghen is nu openbaer gheneech / dat die haer abuseren / die gheschreven hebben dat Machtelt ghestorven is / op die selve upre van haer kintsbaren. Want men moet aenmercken / dat dese Brieven van Floris de vijfde / ende Jutta de minste mentie niet en maken van dit soo wonderlijck een kintsbaren : twelck sy sonder twijfel souden doen / waer het soo datter yet sulcx gheschiet was. Maer wy sullen dit laten baren / noch yet astreckende van so veel Schrijvers / die dit achterghelaten hebben / noch 't'eremael aenhoudbende aen dese Historie / die outwijffelijck ghelijck wel
een

een fabel te wesen. Daer hanghen noch hedensdaechs in de Kercke van Losduynen de kopere Beckens/ in de welke men seght/ dat alle die Kinderen gedoopt sijn gheweest/ met dit opschrift.

IN DESE TWEE BEKENS SIJN
ALLE DESE KINDEREN
GHEDOOPT.

Ik sal hier by boeghen een exempel van een vrechtbaere rijke Vrouw/ die ontrent dese selvighe tijden heeft gheleest/ ende sal daer mede ophouden. Ontrent het jaer ons Heeren MCC LXXIX, sprack Ricoboldus van Ferrarien, inden Boomgaert der Kercke van Rabennen/ Antonia een Vrouwe van Mutina, heeft ghebaert eer dat sy veertich jaren oudt was, twee-en-veertich Sonen t'eender dracht, van eenen man, wesende Ballinck tot Mutina: thienmael heeft sy ghebaert tweelinghen, verscheydemael vier, somtijts ses, ende somtijts drye. Waer wat brenghen ick in dese plaetse dese soolichte dinghen? Wy verghelijcken een vlieghe by een Olifant.

NAELT WIICK, een out ende schoon Dozp. Hier is ghesondeert een Collegie van vii Canonicken van Wilhelm Deere der plaetse/ in het jaer 1307. het welck seer vergroot is in't jaer 1369. van Wilhelm van Naeldwijck/ Neve des hoozsepde Wilhelm/ by ghevoeght hebbende ses andere Canosjen. 'Tgheslachte van Naeldwijck/ is van oude Edeldom. Want de Chronycken bekennen/ dat Wilhelm van Naeldwijck in't jaer 1250 Gouverneur was van het Slot van Wydenes in West-Byerlandt/ ende dat hy hem vromelijck teghen de Wyesen ghedraghen heeft.

Martinus Dorpius, bekent dit Dozp vooz sijn Vaderlant/ een man in gheleertheit ende naem met wepnighe te verghelijcken. Dese heeft Professoz gheweest vande Philosophycke/ Philosophy/ ende daer naer oock vande Theologie tot Leuben/ in het Collegie vande Lelie/ wel ervaren inde kennisse van alle byse Konsten/ ende der twee spraken. Hy is overleden noch jonck wesende/ in't jaer 1525. den lesten dach May/ ende hy is begraven tot Leuben inden Oms-

ganck bande Cathuyfers Kerck. Daer een Graf-schryft ghestelt is tot sijnder eeren van Ludovicus Vives.

HUNTSLARDIICK, bekent teghenwoordich vooz Deere den Doozluchtichsten Prince van Orangien/ Frederick Hendrick van Nassau: die de plaetse seer verceert heeft met een groot ende kostelijck Daps/ ende niet en laet de selve noch daghelijck meer ende meer te verceeren. Het wozt ghenaeint Huntel in den Bzief van Lubbertus/ Abt van Egmont/ die wy hier sullen voozsetten upt de Registers van het Clooster van Sijnsburgh/ om dat hy oock mentie maect van Naeldwijck:

Costelijck
Daps tot.
Huntslar-
dijck/ vanden
Prince van
Orangien.

Wy Lubbertus door Godes toelaetinghe Abt ende Convent des Cloosters van Ekmund, gheven een yghelijck te kennen, die de teghenwoordighe sullen sien, dat wy de verkoopighe onses Landts, dat onder de Prochie van Naeldwick by Huntel gheleghen is, ghemaect van Nicolaes Monnick onsen Broeder, aen Kerstantius ten ghebruyck des Cloosters van Sinte Marien in Rinsburch, van weerden hebben ende aenghenaeem, willende dat den voorseyde N. uyt onser naem, overgheeft d'eyghendom van het voorseyde Landt, ende dat hy doe daer over t'ghene datter van rechts weghen te doen staet. Tot welcker saecke ghetuyghenisse ende eeuwighe verfekeringhe, wy hebben doen verstercken dit teghenwoordich geschrift met het byhancksel der segghelen. Gedaen ende gegeven in't jaer ons Heeren MCC LXI. Op den dach van den Heylighen Odulphus Belyder.

OVERSCIE, ghemeynelijck Ouwerschie, heeft den naem van de vaert der Aebiere Scie/ die middel dooz loopt. Het Dozp is ghenoech vermaert dooz het gheduerich deuren vaeren der Schuyten/ t'sy naer Delft oft Rotterdam. Herman d'Overfchie bekent dit sijn Vaderlant: die Meester der Konsten/ ende Doctoer der Recht-gheleertheit in d'Academie van Leuben ghemaect zijnde/ heeft sijn leven verlaten in't jaer een duysent vijfhondert seven-en-twintich/ van sijn ouderdoms den XXI, den III dach Junij.

✠

GRA-

s'GRAVENSANDE, heeft eertijts gheweest een fraepe benuerde Stadt / bereert niet 't Hoff der Graven / dat teghenwoordich is in s' Gravenhaghe. Waer upt het oock sijnen naem ghetrocken heeft. De plaetse wort veredelt boven alle andere / om sijne vette / ende wel smakende Raes / die seer begeert wort / niet alleen in Hollant / maer ooc in nabuerighe Lantschappen. Het omliggende lant is seer schoon / ende vruchtbaer van de alderbeste Tarwe. Men kan afmeten sijn outheyt / upt de Brieven van Diederick Graue van Hollant / so dat het waerschijnlijk is / dat van dien tijt af het Hoff der Graven daer vermaert was. Desen Brieven van my gheschreven upt het Parchemente Boeck / der Godvruchtigh Donatien van het Clooster van Rijnsburgh / luyt alsoo :

Ick Diederick door de Gratie Godes Grave ende A. mijn Huysvrouwe Gravinne van Hollant, geven te kennen soo aen teghenwoordighe als aen de nacomelingen, dat de goederen, die saliger memorien Sophia eertijts Gravinne van Hollant, mildelijck heeft ghegheven aende Kercke van Rinsburgh : te weten c x xv ponden, ende de goederen van Scylhe, ende de goederen van Riswiker-broke, ende x l ponden op x l bunders Landt, in het Landt, dat geseyt wort Gravesandt, ende de goederen van Wormonde, wy oock, ende onsen Oom Otto Grave van Benethem, ende sijn Suster Sophia Abdisse, voor de ziele des ghemelde Sophia Gravinne, ende van Diederick Grave haer man, ende voor de ziele haeres Kinderen, ende van alle naercomelingen soo der voorseyde, als onser, wy bevesticht hebben aen de selve gemelde Kercke door onse handen, op sulck een conditie, dat de selve goederen sullen wijcken tot aelmoesen; met onsen raedt, ende onses Ooms Grave Otto nu geseyt: maer op dat dese dingen vast ende seker blijven, wy hebben den tegenwoordigen Brief versterckt met onsen segel. Dese sijn getuygen, Boudwijn van Halthena, Hugo van Voorne, Symon van Harlehem, Wilhelm van Teylin-

go, Arnoldt Spijdrager, Iohan van Riswick, Ghegheven tot Leythen, in jaer ons Heeren M C C X I I, den eersten September.

MONSTER, in het Latijn Monasterium / en hebben wy niet konnen naer laten / om dat albaer upt d'aerde ghedolven / is een seer out Latijnsch gheschift der Romepnen.

VOORBURCH, is het outste Dorp van gheheel Hollant / in het welke in voozleden tijden gestraen heeft / een Slot van wonderlijcke outhepdt. Men siet alnoch sijn merck-teekenen / onde Materialen ende ghedachtenissen. Ioannes Beka in Hungerus / den elfsten Bisschop verhaelt / ick en weet niet upt wat Autheur / dat het daer ghesticht is gheweest van Keiser Aurelianus. Ontrent het laer ons Heeren M C C L V I is verbrant, seght hy / een seer sterck Slot in die Provincie, die sy noemen Hollant, eertijts aldaer ghestelt van den Keyser Aurelianus, twelck sy ghemeynelijck noemen Arundulum / in het Dorp van Voorburgh. De teekenen der welcker Slot wy sien in onse tijden, ende de stucken uytdelevende geven te kennen de Fabrique, ende Timmeringe der Romeynen: Als wesende een stuck van eenen Vloer van kleyn vier-cantighe stucken ghemaect; eenen koperen voer van een ghebroken stock-beelt; penninghen van koper, silver, ende gour met het opschrift van AURELIANUS; oock een kleyn goude Keten met eenighe Smaragden verciert, mer veel houcken doorgheboort, diemen ghemeynelijck aen den hals hanght teghen S. Ians vallende sieckte. Wilhelmus Heda verhaelt het selve. De oude verballinghen liggende onder aerden / sy thoonen dat dit Casteel seer treffelijck is gheweest / ende dat in sijn begrip een seer groote spatie begrepen heeft. Daer is in onse tijden hier upt de aerde ghetrocken / soo groote menichte van seer oude gheweest het Penninghen / datmen soude moghen denken dat hier heeft Dups van Saturnus, oft vande dype Overste Beghentien van Romem / bevel hebbende over de Munte. Daer die de sorte fabel versiert ende ghebonden hebben van Elinus, sone van Ritsardus Coninck der Drie sen / aen den welcken sy toegheven Esels oogen gebazghen te heb.

Doorburgh is d'outste Dorp van Hollant.

De fabel van Elinus Esels oogen wort betwoopen.

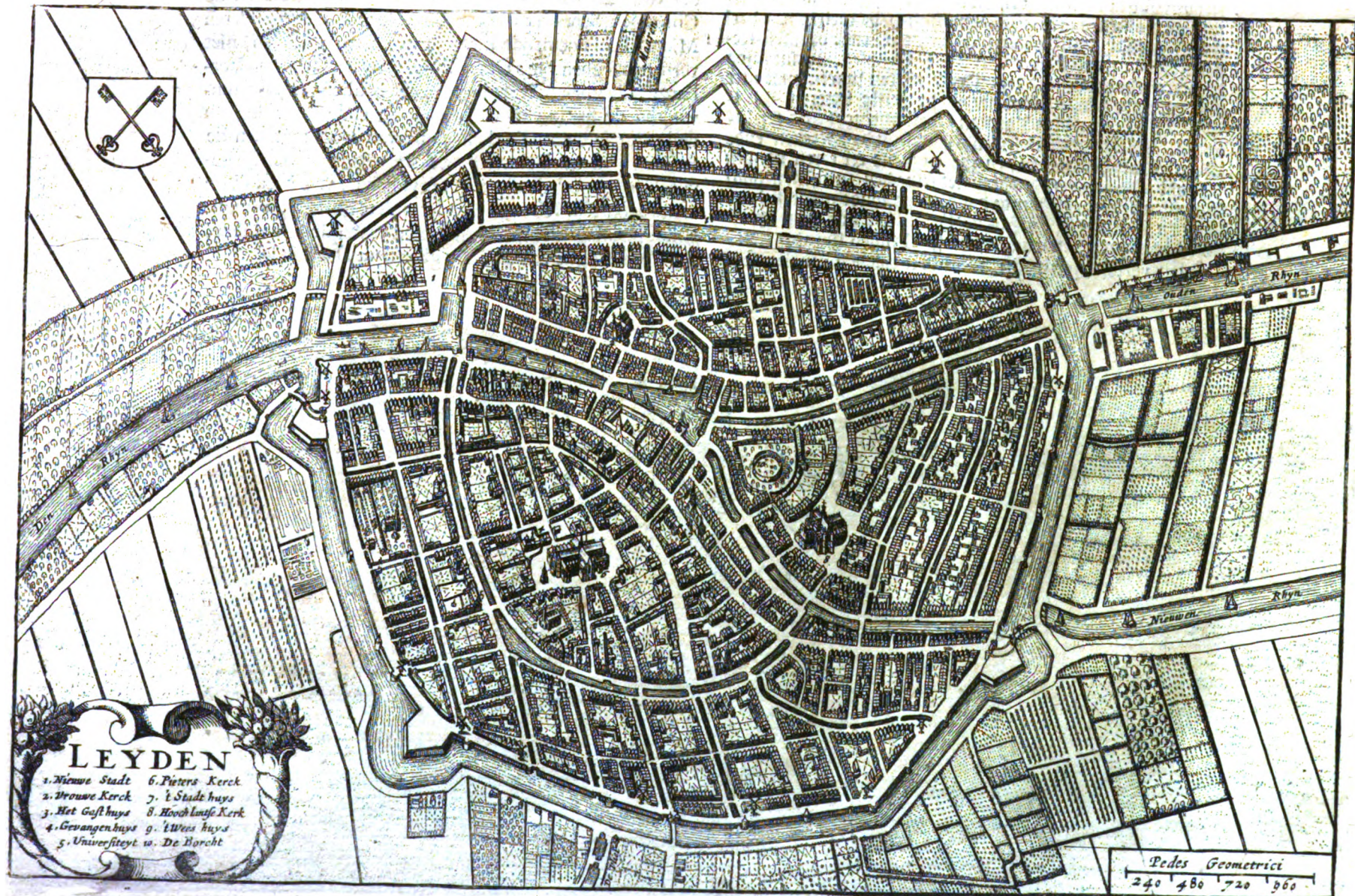
hebben/sulcke menschen en hebben daer af gheen ander oorzake ghemomen/dan upt de Penninghen/de welke seer veel hier eertijts upt ghedolben sijn gheweest/ende opgheschreven met den naem van AVRELIANVS. Want alsoo de letteren dooz outheyt der tijden verleten waren/ende niet anders konde gelesen worden/als de laetste letteren ELINVS. sy hebben dien kloecken Doyst ghedicht met Eselwozen. Het kan oock wesen/als sy leesden de Steenen ende Sercken toegheschreven/en ghe eyghent ter eeren vanden Afgodt BELINVS, dat sy het selve den menschen dooz dronghen hebben/dichtende dat Elinus soude geweest hebben/den Stichter deses Slots. Het beliest ons hier by te voeghen de woorden vanden wel-sprekenden Iunius.

Men vertelt, seght hy/ voor de menschen van dat seer

out ende vermaert Casteel van Elinus (den welcken de Chronijck Schrijver, alleenlijk maecken eenen anderen Midas, hem noemende Eselor, met ooren der Eselen) niet verre ghelegghen van s Gravenhaghe, by het Dorp van Vorburgh, die gheseyt wort begrepen te hebben, in haer omvangh, de spatie van veel Bunders, ende vervallinghen ende Fondamenten liggende onder d'aerde, maecken de saecken gheloovelijck, in de welke uytghegraven sijn gevveest inde voorleden jaeren, oneyndelijck vele Medaillien van alle soorten. Ick hebbe onder andere ghesien; eenighe goude penninghen, sprekende van d'een zijde van Elinus, van d'ander zijde van de Stadt gheenaemt Duierstede.

LEYDEN.

LEYDEN

- 1. Nieuwe Stude
- 2. Vrouwe Kerck
- 3. Het Gasthuys
- 4. Gevangenhuys
- 5. Universteyt
- 6. Pieters Kerck
- 7. 't Stude huys
- 8. Hoofdlings Kerck
- 9. 't Wees huys
- 10. De Borch

Pedes Geometrici
 240 480 720 960

L E Y D E N.

Leyden. Wäer van het woort *Lugdunum* komt. *Leitib.* *Lugdunum* der Batavieren van *Ptolomeus* ende *Antoninus*. Burgh. Burch-graven. Den Blaffaert der selver. De beginselen ende vermeerderinghen der Stadt. Verscheide Privilegien ende vryheden der selver. Wat voorspoeden, ende teghenspoeden haer toeghekomen zijn. Academie, ende de dinghen die haer aengaen. De vermaertste Mannen.

Origineel
van woort
Lugdunum.

D volght *Lugdunum* der *Bata-*
vieren/die d' Inwoonderen noemen *Ley-*
den / een groote ende oude Stadt. Ick
hebbe noodich ghesche booz alle dinghen
to spreken van haeren naem. Waer upt
dat *Lugdunum* sp' gheseyt / woxt seer wel
verklaert van *Ptoarchus* in een seer ghe-
leert Boeckeren vande bynaemen der *Wa-*

ter-stroomen ende berghen / daer hy beschryft het *Arar* / de
seer vermaerde Riviere van *Gallia Celtica*; *Momurus*,
seggt hy / leert ervaren inde waerlegginghe door de Vogelen,
heeft de Stadt ghenoeemt *Lugdunum*. Want sy noemen in
haer sprake een Rave *Lugum* / maer een hooge plaetse noe-
men sy *Dunum* / als *Clitophon* verhaelt in't xiiii Boeck
der *Stichtingen*, te weten der *Steden*. Den wel-gheleerden
Philippus Iacobus Maussacus aenmerckt hier datmen booz
Lugdunum indet herschryven *Lugodunum*, op dat het ober
een hoome met d'uptlegginghe die *Ptoarchus* hier boozset.
Maer laet ons hem hooren spreken: Mer is over al kenne-
lyck, seggt hy / dat *Dunum* inde oude *Celtische* ende *Neder-*
lantische sprake, hedensdaeghs beteekent een hooge plaetse,
oft bergh; Daerom het oock gheschiet, dat by-naer alle de
Sreden van *Vranckrijck*, der welcker namen eyndighen in
Dunum / sijn ghestelt op Berghen, oft hooghe plaetsen, als
Lions / *Laon* / *Cadenac* en *Quercy* / ende ontallicke ande-
re, die wy achterlaten. De *Grieken*, ghelijck *Herodotus* ge-

ruyght, hebben die hooghe plaetsen gheseyt *Dunous* / hoe-
wel de *Grammaticken* meynen dat dit woort sy *Lybisch*. Van
dit woort *Dunous* / en verschilt niet veel *Dunus* / om dat sy
souden uyt spreken, ende geven te verstaen *Berghkens* ende
Heuvelkens, also oock ons de *Francoyen* noemen d'uyter-
ste ghesellen, ende knopen *Bouts* ou *Boutons* / ende in-
de selve beteekeninghe *But* / ou *bute terre* / van het woort
Dunus / van 'twelck d'Ouders hebben ghenoeemt d'uyterste
palen der Landen *Bonnes* / ghelijck oock het ghedinghe
van d'eynde der palen, plet des *bonnes*. *Lugdunum* is dan
alsoo veel gheseyt als *Lugodunum* / daer is, *Kablen-bergh* /
uyt d'authoriteyt van *Clitophon*. 't is waerachtich dat de
Nederlanders op desen daeg de *sant Heubelen* ende *Bergen* /
die ober al in *Hollant* aen de *Zee* staen / ghemeenlyck noe-
men *Duynen*. Maer wat aengaet het woort *Lugos*, 'twelck
beteekent een *Rave* / wy bekenen noch op desen tijt een
merck-teecken van het selve woort / in onse *Nederlantische*
sprake / die de selve is met de oude *Fransschen*. Want wy
noemen eenen *opflocker* ende *roofachtich mensch* / 'twelck
beyde seer wel met de *natuere* der *Rave* ober een *komt* /
Luyich. Nochtans *Ericus*, *Moninck* in het *leven* van *S.*
Sermatin / in't 4. Boeck schijnt booz te stellen / eenen ande-
ren oorspronck des woorts *Lugdunum*; te weten / van *Du-*
nus, het welck beteekent eenen *Bergh* / ghelijck wy nu
gheseyt hebben / ende *Lucht*, als oft ghy seide / eenen *Luch-*
tighen-bergh.

¶

Leyden

Dat woord
Lepden.

Lepden wort gheuoemt Leidni inde Chronijcken van Godefridus Monich / op het jaer onser Salicheit MC CC XV, Ontrent dien tijdt, seght hy / Diderick Bisschop van Vtrecht, heeft in Hollandt ghekomen met eenen Legher, ende vele Edelen, ende heeft weder onderworpen, ende verwonnen de Provincie vanden Grave van Los. Maer den Bisschop vertrocken zijnde, als den selven Grave met de sijne bleef in een Stadt genaemt Leidni, de ghemelde Wilhelm, het Legher versamelt hebbende uyt de Contreyen gheleghen langhs de zee, heeft er vele vande selve ghevanghen. Het wort genaemt Linduit, inde Chronijcken van Fulda. Inde oude Placcaten staet dircmaels Leidis, Leithis, ende Lithis. Ende en wort niet anders ghesheeten inden Blaffaert / der goederen vande Kercke van Vtrecht onder Odibakdus, in't jaer 800; Alwaer uytduckelijck ghelesen wort alsoo,

In d'eerste Leithen twee,
Inde tweede een,
Inde derde een.

Ende datmen dit moet verstaen van dat selve Lepden / dat wy teghenwoordich booz handen hebben / wort seer klaerlijck bewesen met de naerbolghende woorden. Want daer de Doopen worden ghemelt / die noch teghenwoordich gestelt sijn omtrent Lepden. Ick sal de woorden by voegen;

In Rodanburgh vijf wooninghen,
In Legiham vijf,
In Lopishem twee,
In Lippinghe soo veel,
In Wattinchem dry,
In Foze soo vele,
In Fozeburgh twee,
In Fozschate dry, ende alsoo boozts.

Wt welke dinghen men lichtelijck kan afmeten d'Antiquiteyten van die plaetsen. Maer wat hier d'eerste Leithis / ende de tweede / ende oock de derde beteekenen / moet ick oprechtelijck bekennen niet te weten: ist datter yemant is die yet sekerder heeft / dat hy het in't ghemeyn boozsette. Die sal den besten waer-segghe wesen / die het aldernaesten sal gheraden. Nochtans en wil ick mijnen leser niet verstuighen / wat dat den neerstighen Heda op dese sake heeft gheraden: Ptolomeus, ende Antoninus den Godvruchtighen, het sijn sijn woorden / zy ghetuyghen dat de Steden Lugdunum ende Navalia gheleghen sijn, d'eerste aen het gat des Rhijs, streckende meest naer het Westen, d'ander Stadt treckende aldermeest naer het Oosten. Maer wy mochten gheraden dat dit Lugdunum zy, de Stadt van Leidis uyt d'allusie van het Franich woort. Want sy wort ghemeynelijck gheseyt Leyen, ende in het Franich Lugdunum / Lion / oft Leion / ende inde ghedenckenisse der Donatien vande Kercke van Vtrecht, wort ghevonden eerste Leithus, tweede Leithus, derde Leithus; also wort die gelesen by d'Autheuren, eerste Lugdunum, tweede Lugdunum, ende derde Lugdunum. Daer sijn hier misschien gheweest dry ghelijcke Garnisoenen. Cornelius Aurelius noemt de Stadt Lepden Legia, mogelijck vande Legioenen der Romeynen. De Stadt Lupck was eertijds gheuoemt Legia. Maer dat Lepden is Lugdunum der Batavieren / waer van Ptolomeus vermeldt / ende Antoninus noemt 't Hoofd van Germania, moetmen niet twijfelen. Want de gheleghentheydt / de welke Ptolomeus toeschrijft aen dit Batavisch Lugdunum, komt t'eenemael ober een met de tegenwoordighe situatie der Stadt van Lepden. Want Ptolomeus seidt die aen het Westersche gat des Rhijs. Maer ick sal hier oock by voeghen / alle de woorden van den braeven Beschrijver der Werde / op dat het mijnen leser naerder soude blijcken / vande waerheydt deser meyninghe. Hy seght in het elfste Boeck / in het neghende Capittel / de derde Casel van Europa. Daer is gheproocken vande Westersche zijde van Gallia Belgica, het welck ghepaect het Lionnoys. Haer Noordersche, ende die toebehooren, ende sien op de Britaensche zee, hebben haer alsoo:

Naer

Naer de gaten vande Rivier Seine	
Die gaten vande Riviere Phrudis,
and. Sambze	21 45 52 20
Den uytkijkende Bergh oft pro-
montorium Itium tot Calais.	22 15 53 30

Der MORINI.

Calais,	22 45 53 30
Die gaten vande Riviere Tabuda,	23 30 53 30
Die gaten vande Riviere Mase,	

Der BATAVIENEN.

Lugdunum, dat is, Leyden.	26 30 53 20
Het Westersche gat vanden Rhijn-
stroom,	26 45 53 20
Het middelste gat der Riviere,	27 52 10
Het Oostersche gat der selver.	28 54 0

Ik en loochenen nochtans niet dat Losdunum, Losdun-
dunum seer naer ober een komt / met den naem van Logo-
dunum; als oock Lisudinon, 'twelck heeft eertijts geweest
een Doorp inde Betuwe / ende vele meppen / maer valsche-
lijk / dat het alleen sy gheweest het Batavia der ouden.
Daer is van dit Doorp gemelt inde Donatie van den Gra-
ve Rotharius / onder Alphyicus de neghende Bisschop van
Vtrecht / in't jaer DCCC XXVII I. Maer ick en sien geen
bewijs-rebenen / waerom men eer aen die plaetsen / als aen
dese onse geben soude Lugdunum der Batavieren gestelt in-
den Keys-boeck van Antoninus by d'ALBINIAEN-
SCHE LEGHERS, teghenwoordigh Alphen, alder-
naest de welcke volghet Vtrecht / daer naer Straesburgh.

Maer den Burgh / behalven ander dinghen / beroont de

wonderlijchste Antiquiteyt / boven menschen ghedencken/
der Stadt Leyden / een treffelijck stuck werck / ende dat die
ghesticht is geweest vande Romeynen en twyfelden wy niet.
Hoe wel dat onse Chronijck-schryvers dencken / dat die hier
ghetimmer is gheweest van Engisifus Capiteyn vande
Enghelsch Sarische / ontrent het jaer onser Verlossinghe /
vier hondert ende vyftich / 'twelck ick late aen mijnen leser
te doozoucken. Eenen Burgh beteekent by de laetste Schry-
vers een Slot; daer upt is den naem gheresen van Burgers.
hoor d' Inwoonders van een Stadt. Maer het Casteel van
Leyden / die vande gemeynte qualijck genoemt woxt Burgh.
is opgherecht in het middel der Stadt / op een hooge plaet-
se / by S. Pancras / ofte de Hooghelantsche Kercke / ende
begrijpt in sijn omganc hoven de vijf hondert Roeden; van
alle kanten omcingelt met eenen stercken muer. Den Burgh
heeft sulcke hooghte / datmen kan seer lichtelijck lusteren /
ende bemerken al d'omligghende plaetsen. In het middel
van dien is eenen seer diepen Put; ende de ghemeyne mey-
ninghe is / datmen in voozgaende tijden soude hebben kon-
nen gaen van daer tot Catwijck. De plaetse is doozgaens
met Boomen beplant / tot groote ghelegentheyt ende wel-
lust der Bozgers / van den Burch worden de Burgh-gra-
ven / oft Castelleynen genaemt. Den eersten der welcker in
het jaer 1090 wort gemelt Adeltwinus Castelleyn / dat is /
Burgh-grave, ghelijck Ioannes Gerbrandi spreekt / want de
Burgh-graven van Leyden hebben eersmael geweest Ca-
stelleynen. Jacob heeft gheleest in het jaer 1200. Henrick
onder Floris de vijfde. Onder Wilhelm den Goeden Phl-
lips / ende andere meer sijn daer naer ghevolght: tot de tij-
den van Jan van Bourgondien / onder welcke sy sijn be-
rooft gheweest van alle haer macht / ende de Bozghers sijn
verlost gheweest van haer groot overlust / welke sake wy
breeder sullen verholgen in sijn plaetse ende tijt. Het Dooz-
luchtighe gheslachte van Wassenaer heeft alrijt vereert ge-
weest met het Burgh-graefschap. Nochtans den zeghel/
die de Burgh-graven eertijts ghebruyckt hebben / heeft veel
anders geweest / als die 'tgheslachte van Wassenaer teghen-
woordigh gebruyckt. Ende voozwaer / aen den zegel / 'twelck
ghhegheft is in het jaer ons Heeren 1360 aende Brieven
van Diederich van Wassenaer / Burgh-grave van Leyden /

zijn dyp kleyne Manen niet alsoo vele Walcken ghedzucht. Maer ick hebbe op ander tijden moghen sien inde oude Brieven des Cloosters van Kinsburgh den segghel eens Burgh-graves/ dyp houckigh ghemaecht/ daer vier Walcken opghedzucht waeren. Vande Manen en was gheen tecken.

Op dat de hoorhept der Castellepnen oft Burgh-graben van Leyden/ beter bekendt wort/ het ghelieft ons hier by te boeghen tghene dat Ian Buzem seer gheleerdelijck heeft geschreven vanden oorspronck der Castellepnen in het derde Boeck/ 20. cap. van Wals Vlaenderen.

Vele oude ende nieuwe monumenten gheben ons vele materie vande Castellepnen van Kijffel. Maer eer wy van die int bysonder handelen/ men moet neerstelijck ondersoeken/wat daer beduyt wort met den naem van Castellepn. Oft den Castellepn is ghebruycht gheweest/ tot de bedieninghe ende oordeelen der Republicke: Oft hy dien naem verkreghen heeft/ bedienende zijn Officie/ ende daer naer/ buyten den dienst wesende/ heeft tselve genooten dooz beneficie der Princen. Daer en is geen twijfel dat den naem van Castellepn ghesprooten is van Casteel. Wat dat dooz dien naem beteekent wordet/ sijn verscheide meyninghen. Men kan niet loochenen dat die begrepen worden met dien naem/ om dat sommighe Castellepnen sijn Overste van het Casteel ghemaecte/ om de bescherminghe der plaetse/ ende om dat sy die besetten met Garnisoen van Soldaten. Datter sommighe alsoo ghenaemt worden/ bewijzen de rechten der Leenheeren/ die niet het beneficie van het leen besittende Casteelen/ en niet om die te beschermen oft bewaren. Claudius Faucherus verhaelt/ datmen eertijts placht by te boeghen de Castellepnen met de Baender-heeren/ op dat sy die souden aldernaest wesen in staet van Eeldom ende Hoorhept. Maer dat sy al-te-mael alsoo ghenaemt waren/ die recht hadden de Casteelen te besittten. Dat onder de treffelijcke ende vooernaemste gheslachten van Franckrijck/ principelijck met die tijtel vermaert sijn gheweest/ de Castellepnen du Buiset in Brausse/ de Cossip/ de Coztenap/ de Montleheryp/ die al dooz den Houwelijck ghealieert sijn gheweest/ met het Konincklijck gheslachte van Capet. Op dat permant seude moghen een Castellenge/ oft Casteleige

oprechten/ datter met een Placcaet verordineert is/ in Franckrijck vanden Raet des Koninc/ datter binnen haesalen moeste begrepen wesen een Abbye/ oft een Conventielse Priozaet/ een Ouen die schattinghe moest opbrengghen/ ende meer ander dinghen. Eyndelijck hy selve is van sulcke opinie/ dat de Castellepnen eertijts niet anders en hebben gheweest/ als Capitepnen van kleyne Steden/ die versterct waren dooz konst/ oft verstant; aenghesien dat de Graven de groote besaten/ alsoo dat sy de plaetse der Graven bewaerden/ in de kleyne Steden. Het is lichtelijck af te meten uyt den Rechts-gheleerden Speculator, dat de Castellepnen ende Burghgraben onderschepden sijn/ alleer dooz de namen/ niet dooz d'Officie. Want inden eersten hy seght/ dat die is een Burgh-grave/ aen de welcken den werelijcken Heer beveelt d'executie van sijn jurisdictie, in eenighe Casteelen. Het welck in als ober en komt met de Castellepnen. Hy leert daer naer/ dat den Castellepn op gheen andere maniere en wort in sijn possessie bevestiget/ als de Burgh-graben Florentius vander Haer, Canoninck ende Cresozier van S. Pieters Kercke tot Kijffel hanght t'eenemael aen Speculator, als hy handelt van de Castellepnen van Kijffel: ende hy houdt die meyninghe/ dat de Castellepnen eertijds niet anders hebben gheweest/ als Burgh-graben/ ende eerst Stadthouders der Graven/ die kennisse souden nemen van Burgherlijcke/ ende criminele saken; ende dat sy daerom plachten gheseyt te worden Castellepnen/ om dat sy in die Steden Rechters waren/ daer Casteelen stonden.

Hoe wel dat die dinghen my niet en misghaghen/ ick doozdeele nochtans datmen wel daer op moet letten het ghene dat Baldricus, Bisschop van Rojon/ ende Doornick/ schrijft. Want als hy dickmaels in sijn Chronijcke spreect vande Castellepnen van Camerick/ ende van haer woerde seften/ hy vermeldt die dinghen/ die hy eensbeels heeft ghesten/ ende eensbeels ontfanghen heeft van die ghetuyghen/ diese ghesten hadden: hy en vercondicht niet een-mael/ welck dat d'Officie sy gheweest vanden Castellepn der selve Stadt. Ick en sal niet meer als twee plaetsen daer uyt nemen/ in de welleke hy spreect van Wouter de Tweede/ die alle dinghen binnen Camerick/

rijck / met sijne boose seften verderfde. Maer dat hy sijn leelijcke stucken verhaelt hadde / voeght hy dit hier by: De klachten der beschreyende Borghers, worden dickmaels met malcanderen gheconfereert, dat sy gheen Patroon en hadden, maer eenen boosen Roover. Op een ander plaetse verhaende / dat den Keyser Heyndrick aen de Gaven gheboden hadde / sp souden den selven Casteleyn toesich gheleypden / om naer sijn verdiensten ghestraf te worden / voeghter dit by banden selven Keyser: Voorwaer seer verwonderende, dat aenghesien hy sich selve seyde te wesen Castelleyn, ende Advocaet oft Voorsprecker der Stadt, hy nochtans nimmermeer en quam tot het Keyserlijck Hof. **Wt dese plaetsen trecke ick dit / datter aende Stadt van Camerijck eenen Castelleyn ghestelt is gheweest / op dat hy dooz de macht die hy hadde banden Bisschop / soude de Bozgers ende de Stadt beschermen.** Want dit wozt betoont met de namen van Patroon / ende Advocaet: om dat in die tijden machtighe mannen / voerende den naem van Advocaet oft Patroon / beschermden seer voorszestelijck de Steden / Kercken / ende de Cloosteren / teghen de quellagien van andere / ghelijck wy hier naer sullen sien. Ende voorzwaer den Canon Salvator, causa 1. quaest. 3. als hy uytleyt de Sprake van Chalcedon / hy schijnt te nemen een Advocaet ende Castelleyn / dooz een dinghen / als hy seght: De voorszeyde Synode verstaet door den naem van Procurator, oft Besorgher, een yeghelijck Besorgher der Kerckelijcker saken, als by exempel, een Proost, Rentmeester, Stadhouder; door den naem van Beschermmer verstaen sy een Advocaet, oft Castelleyn, ende een Rechter. Ende Gualbertus Marrianensis Montinck in Politico cap. 10. meynt / dat een Advocaet ende Castelleyn t'eenmael ghelijck / ende het selve zijn / als hy seght: De macht eens Castelleyns, dat is / eens Advocaets.

Laet ons nu hoorzen het ghene dat Ioannes Gerbrandi, ghebooren tot Leyden / schrijft van d'eerste beginsel des Burghs / ende der Stadt van Leyden.

Als de Saxefche Vrielen, seght hy / weder-ghekomen waren met de Slavensche, dat is / Hollanders, d'ander daer ghelaten hebbende, ende nu gheen werck voor handen hebbende, niet en wisten wat sy souden doen, ende waer sy

haer souden wenden; sijn t'samen verreyft naer een woest Bosch, met stercke handt, ende hebben daer ghefondeert een groot Casteel by den Rhijn-stroom, dat tegenwoordigh wort gheuoemt Leyden. Sy hebben dan in dat Casteel van Leyden gheordineert uyt den Raet der Ouderlinghen, ende hebben ghestelt, voor de behoudnisse des Boschs eenen Burgh-grave, oft Castelleyn, een kloeck Helt, met eenige couragieuse mannen. Om dat den Castelleyn, oft Burgh-grave, soude met die selve beschermen, ende soude sekerlijck gheleyden, de Kooplieden gaende, ende keerende, vandat Casteel tot het Casteel Wiltenburgh, ende Slavenburgh, ende daerom werdt dit Slot gheseyt Leyden, om dat herde menschen gheleyde. Dese plaetse dan is naer veel jaren alsoo seer vervult gheweest, met menschen ende Huysen, dat het een groote ende schoone Stadt geworden is.

Doozts wat aengaet den eersten oorzprongk van de Stadt / en kan niet naer laten / hter van by te schrijven een memoerie / ofte discours daer van ghemaect by Jan van Hout / gheswesen Secretaris deser Stadt / een seer neerstigh / ende wijs Man. Sijn woorden luyden aldus.

By wien / ofte wanneer de beginselen vande Stadt, Leyden / moghen zyn ghelept / ofte waer den oorzprongh banden naem hercaint / en weet ick niet voorszeker te stellen / als daer van niet het alderminste onder de Boucken / stucken / of Papieren vande Stadt ghebonden hebbe: derwelcker gheloove ick in desen alleen voorzghenomen hebbe, te volgen / sonder pets voorszeker te stellen dan 'tgunt daer mede sal konnen bewesen ende staende gheshouden werden. gheloove oock wel / dat daer van alhier nimmermeer / petsekers ghebonden sal konnen werden. Want / dat behalven de euboudighe simpelijcheydt onser Dooz-ouderen vanden tijden aen soo groot gheweest is / van wepnigh geen by gheschrijft gesteldt / ende meer ghetracht hebben / naer eenen vromen oprechtten handel ende wandel / dan hare daden / met schoone verbloemde woorden / hunne af-homelinghen naer te laten: soo was die mijns Doozdeels soo groot / datmen alhier wepnich luyden vondt, die lesen ofte schrijven konden: jae oock niemandt anders sulcx en werde gheleert / dan de ghene diemey naer, tgeboelen van die tijt Gode toe wijde ofte op offerde / om

Popen of Monicken te werden. Welcke eenvoudighe
 rechticheyt van niet te konnen schryven/ of onderteyke-
 nen / Wel oorsaeck ghegheven mach hebben / dat Schepen
 van outs Segelkens hebben begonnen te gebuycken/
 daer van de gewoonte tot dese onse tijden toe/onverandert
 ende gebleven is. Dat meer is/ich hebbe onder de stucken
 vande Stadt / eenen Brief gebonden / die by de hant van
 Hertoch Albert van Beperen (hooger memozen) getey-
 kent was/niet anders onderteykent zijnde dan met een A
 hebvende een Linie int ronde ongetrokken/het welck een
 twijfel / ende achterdencken in my heeft veroorsaeckt / of
 hy oock sijnen naem te vollen heeft konnen schryven : van
 ghelijcken hebbe ick oude luyden verscheydelijck hoorzen
 vermanen / datmen van outs gheen Brieven van eyghen-
 domme/van enighe verkocht ofte verbyende gronden/
 en plach te maken/maer datmen de School-kinderen van
 de plaetse op plach te byenghen/ ende vooz de selve te ver-
 halen dat soodanighen stuck Lants / Dupsinghe/ Gront
 ofte Erve/was verkocht aen sulcken een : ende dat sy sel-
 ghedencken / ende in hare oude daghen kennisse ende ghe-
 henchuisse daer van dzaghen souden. Ende om het selve
 te beter te onthouden/was een ghewoonte de Jonghens/
 ten oorzonden vanden/by de oozen te grijpen/ende te reck-
 ozen : andere gaven de kinderen Soetemelck ende Wit-
 tebzoot te eten. Welcke maniere om best te onthouden sy
 gheweest / laet ick andere onder den anderen reden Caves-
 len : achte wel dat de eerste maniere de outste is / naerder
 komende mette oude Romeynsche manieren / volghende
 den welcken men de Ghetuyghen om oorzontschap te ge-
 hen/ghewoon was met aenrackinghe vant Ooz in recht
 te trecken : maer dat de tweede best ober een komt met
 onse oude Hollantsche manieren van wel te drincken ende
 dat alle kennisse metten Bant van dien aldervast verbou-
 den/ende verknocht blijven. Soo is dan de eenvoudighe
 simpelseyt van onse Vooz-ouderen / van niet ofte wep-
 nich / by Gheschryft ghestelt te hebben / oorsaeck / dat de
 waerheyt vande outste saken ende gheschiedenissen/dick-
 wils niet te voorszijn ende kan komen/maer met een een-
 wighe dryfsterheyt vermoort moeten blijven. Behalven
 twelck alhier een bysonder tweede oorsaeck is/ daer dooz

wepnich kennisse te binden is / vande beginselen vande
 Stadt / ende meer oude gheschiedenissen : Te weten/den
 val vanden Tooten vande S. Pieters Kercke/geschiet in
 den Jaer 1512 / tusschen Onderdach ende Wydach/in
 der nacht/int begin vanden vijftien Maerte : onder wel-
 ken Tooten / in een Kamer daer toe bequaem ghemaecht
 ende gheeyghent/beneffens 'tgroote Segel bewaert wer-
 den/alle deser Stede Privilegien/Brieven/Chartren/ende
 principale Stucken / vele vande selve waerschijnlijcken
 verplettert ende te niet ghekomen zijn/sonder dat de selve
 in hare voozigh ghedaente herstelt hebben konnen wer-
 den / niet tegenstaende de naerficheydt ende de blyt by die
 vander Gherechte/in dier tijt / daer toe aenghewent : de
 welcke / omme soo vele moghelijck was te komen / ende
 bewaeren 'tgunt dooz den grooten val niet gheheelijcken
 verniet en was / alle poyn ende ghebyfelde steenen sozch
 buldelijcken deden ondersoeken / daer toe ghebyzpende
 het gheele Ambacht vande Volderste : maer is ende moet
 de Stadt / het welck te beklaghen is / vande rest vooz een-
 wigh berooft blijven/sonder eenige hoop van die punner
 meer te konnen / als sijdende in dien deele / een onverwin-
 nelijcke schade. Soo en isser dan / om redenen voorszre-
 ven / gheen hope om uyt de Boecken / Stucken ofte Pa-
 pieren deser Stede/by mijn meer dan eens ghestien / her-
 sien ende doozlesen / yet sekens te vinden / aengaende 'tbe-
 gin ofte outheyt der Stadt Leyden / ende omme daer op
 mijn gevoelen te openen / achte ick / dat het begin vanden
 ouder is dan vande Graven / namentlijcken dat wesende
 dese Landen woest / ende wepnich bewoont / ende de Va-
 len/ende de Laechten / alle Hoogbloeden/ende Spring-
 vloeden/sonderlinghe Stormende uptten Suid-westen/
 Westen / of Noozt-westen / metten water overloopen
 wterden / dooz dien den Rijn doen ter tijt by Catwijck
 noch inde Zee ley/enige Disschers / ende ghelijcke scha-
 mele Liederen/soeckende aende Burch Graven indier tij-
 den / (het sy van de Heeren van Wassenae / ofte andere)
 hooft ende troost / onder de vleughelen schut ende scherm
 vande selvighe / begonst hebben te schuylen : ende sulcx
 doende / hebvende al voozen den Gzondt / namentlijcken
 tot plaetsen daer nu den Blauwen-steen leyt / hoogher

ghe

ghemaect dan eenighe Vloeden beloopden mochten) hare
 Hutten / Keeten / Caskens oft Hupskens / by den anderen /
 dicht omtrent den Burgh / te maken ende bouwen : niet
 allen van malkanderen / jeggens de ophomende Roovers
 (het sy Ghebuzzen / het sy Dzeemden) te hulp te staen :
 maer oock de macht vande Burch- Graeff ende sterckte
 vanden Burgh te hebben tot een Schut / Beuckelaer ende
 Borstweringh. In bougen dat den Burgh- Graeff ober
 de soodanige / als sijne Burgh- saten / allenighskens Recht-
 ghebiet heeft verkregghen : maer dat naerder hand / de
 Graven met meeroer macht de Regheringhe vant geheele
 Lant aenghestaen hebbende 'tselve begryp met bewillit-
 ghen van bepden (te weten de Grabe ende Burgh- gra-
 ven) vast ende tot een kleyn Stedeken ghemaect / ende
 sulcx onder Stadts rechten ghekomen sy : twelck met
 kleyne moepten / ende halve kosten (soomen sept) te doen
 was / te weten (als hebbende den Rijn / mitsgaders het be-
 schutsel vanden Burgh aende Nooyt zijde) met het gra-
 ven van een Gracht / namentlijcken het water van Steen-
 schurpe ende Kapen- burgh / ter langhte van omtrent 276
 Roeden / of sulcx waer is / ende by wien / of wanneer sulcx
 gheschiet soude mogghen zijn / weet de Heer / vooz wien
 niet verborghen en is / niet ick / die in desen naechtlijcken
 schrybe mijn ghevoelen / sonder daer van yet ghebonden te
 hebben : daer vooz alleen beweecht zijnde / mits 'tgesple-
 ten Rechts- ghebiet / binnen Lepden van outs gheweest
 zijnde tusschen den Graven ende Burgh- graben / van te
 stellen by ghebeurten / een Schout ende vier Schepenen :
 ende de boeten ende de bzeucken half te deelen. Ick beken-
 ne / dat het oock wel moghelijk soude konnen zijn / dat de
 Burgh- graben het Stedeken van Lepden / vooz de tijden
 vande Graven al vast gemaect hadden / ende dat de Gra-
 ven met meerder macht des Lants Regheringhe aenne-
 mende / den Burgh grave ghenootdrukt waer geweest /
 sich oock onder het beschut vande Graven te begeben / ende
 indier bougen metten Grabe verdraghende / het recht
 ghebiet te halfdeelen. Van staet daer tegghens te letten / in
 dien 'tbeginsel vande Stad / met autoziteyt vande Burg-
 graben / vooz der Graven tijt ghelept waer : Datmen te-
 ghens de ghemeene ghewoonte / te weten / van 't ghetal der

Schepenen / om eben- stemnicheyt te mijden / te nemen on-
 effen / als vijff / seven / negen / minder of meerder / alhier 'tselve
 ghenomen te zijn / op een effen ghetal / te weten acht : ick hou-
 de vooz seker / dat den Burgh- grave sulcx minnermeer ghe-
 daen soude hebben / ende kan oock gheen redenen bedencken /
 die hem tot acht Schepenen te stellen soude mogen beweecht
 hebben : 'twelck mijn sterck in mijn eerste ghevoelen / laren-
 de in peghelijcx vryheyt te ghelooeden of niet.

In't jaer MCCXXI is S. Pieters Kercke ghesheplight
 van Godebaldus / den ²⁴ Bisschop van Utrecht : ghelijck
 een schryft leert / dat vooz hondert jaren in die selve Kercke
 ghelesen wert.

Ombest
 van S. Luc-
 reus Kercke.

IN 't JAER 1121, OP DEN SON-
 DACH NAER DEN FEEST-DACH,
 DER GHEBOORTE DER MAGHET
 (HET WELCK ALTYT VALT IN
 SEPTEMBER) IS DESE KERCKE
 GHEWIIDT, TER EEREN GODTS,
 ENDE DER HEYLIGHE APOSTE-
 LEN S. PIETER ENDE S. PAVWELS,
 ONDER DEN EERWAERDIGHEN
 HEERE ENDE VADER GODEBAL-
 DVS, VIER EN TWINTICHSTEN
 DER BISSCHOPPEN VAN
 VTRECHT.

In't Jaer MCCCLXVI, heeft Floz de vijfde ghehe-
 ven aen die van Lepden verschepede vryheiden / die ghelesen
 worden in desen Brieff.

Ich

Ick Flori Grave van Holland gheve te kennen eenen yeghelijck die de teghenwoordighe Brieven sullen insien: dat ick ontfanghe onder mijn beschuttinghe, mijn bemtnde ende ghetrouwe Borghers van Leyden, onder bewaringhen der teghenwoordighe Brieven, vernienwende, ende bevestigende, haer oude vryheden, die haer van mijn Voor-ouders zijn ghegheven nyt raedt der Edelen, ende mijner Fluysgheooten, byvoeghende eenighe eyghen besonder vryheden, ghelijck het betaemt, om hare goede dienften. Maer dit sijn de conditien ende formen vande vryheden haerghegheven, die 'tondersbrievē vervolgh wijder, ende breeder sal verklaren.

- I. De Burghers in Leyden, en sullen gheven, aen my noch aen yemanden gheen Caligien, Tribuyten, oft oncosten, op wat naem die mochten opgeleyt worden, het en sy de Caligie van het derde jaer tot het derde, die gemeynelijck geseyt wort Bottinge. Die te weten, niet hooger en komt als 3 ponden met vijf stuyvers. Ist dat ick geroepen worde tot het Hof des Keyfers, ist dat ick oft mijn Sone, oft Broeder Ridders geslagen worden; ist dat ick, oft mijn Sone, oft Broeder een Huyvrouwe trouwen, ist dat wy ons Dochter, oft ons Suster ten Houvelijck geven, sy sullen contribuieren thien Hollantsche ponden. Sy sullen reysen ter oorloghe, ende tot mijn krijghs-tocht ende van het gantsche Lant, als die sal gebeuren met vijf-en-twintich mannen, ende op haer eygen kost, tot dat sy tot my sullen ghekomen sijn, maer van dien tijt af, also lange als d'Orloge sal gedueren, sullen sy wesen op mijn eyghen kost, ontrent mijn Tente elcken nacht waeckende.
- II. Dat sy moghen vrylijck reysen door gheheel mijn ghebiet, te weten van Holland, ende Zeelant, met alle comenschappen sonder Tol te betalen.

De ghene die verfocht zijnde door des Graves Bode, oft by gheroepen sijnde door des Casteleyns Rechter sal wegheren, Treughen te gheven aende ghesworen, ist dat hy verwonnen is, met twee van acht ghesworens, hy sal de boete betalen van thien ponden.

Die eenen anderen by de hayren sal trecken, en met twee vande ghesworens overwonnen sal wesen, die sal inde boete vallen van thien stuyvers.

Die eenen anderen sal met een kolve oft stock slaen, die sal de boete betalen van twee ponden; ende sal den gequetsten alsoo voldoen, naer den raet der ghesworens; ende soo sy misschien alle niet over een en quamen, men sal staen op den wille van vijf ghesworen mannen. Maer ist datter sulck een tweedracht opgherefen is, onder de ghesworens, dat sy tot eendracht niet en sullen kunnen wedetroepen worden, hy sal voldoen aenden quequetsten, naer des Graves raet.

Die eenen anderen sal een Wonde ghegheven hebben, die gemeynelijck gheseyt wort Mate-wonde, die sal gestraft worden met af-snijdinghe der hant. Ist dat hy op het selve feyt ghevanghen is, die sal ghestraft wesen met de boete van twee ponden, ende twee stuyvers, ende sal voldoen aen den ghequetsten met twintich stuyvers, oft hy sal sich Wettelijck suyveren voor den Rechter op die maniere, die gheseyt wort luffre. Maer ist dat de Wonde grooter is, hy sal het verbeteren naer recht. Die eenen anderen sal eenen vinger afghesneden hebben, hy sal ghestraft worden met twee ponden ende twee stuyvers. Maer ist dat hy vreemt is, hy sal het verbeteren achtervolghende de ghemeyne lustitie.

Wie van d'Inwoonders sal inde Stadt ghevochten hebben, die en sal nergens gheleyt worden buyten de Stadt teghen het wel-behaghen sijns willes, noch en sal niet ghestelt worden inde Stadt teghen sijn wille, ist dat hy heeft inde Stadt waer mede hy soude kunnen voldoen, oft hy sal vermoghen een borge te stellen, oft eenighe andere ghenoeghsamen

III.

IV.

V.

VI.

VII.

same cautie gheven van aen den gequetsten, ende den Grave te voldoen.

VIII. Die eenen anderen sal afghesneden hebben een voet, oft een hant, oft oock eenen arm, oft sal uytghetrocken hebben een ooghe, die sal ghestraft wesen met de boete van thien ponden. Ende ick sal het doen verghelden aenden ghequetsten, door het middel der iustitie.

IX. Ist dat de acht mannen, die ghesworens sullen wesen sullen oock in eenighe vyantschappen vallen om de justitie ende gherechticheyt, oft om de Vonnisse teghen yemanden recht ghesworen, ick, ende den Castelleyn sullen neersticheyt doen om hem te beschermen, den Heere van Theylinghe ons in dit stuck ghetrouwelijck bystaende.

X. Die sal de vrede des Huys overlact doen, yemants Huys bestormende, die sal ghestraft wesen met de boete van vijf ponden.

XI. Nijemant van wat conditie hy zy, principelijck verbonden wesende tot tribuyten ende catigten, sal inde Stadt komen om sijn wooninghe inde selve te houden, op dat hy soude ghenieten de vrijheyt der Stadt, het en waer dat hy eerstmael vercreghen hadde mijn expres verwillinghe, oft van mijn Rechter, ende oock vande acht ghesworen Mannen:

XII. De ghene die aen eenen anderen sal segghen eenigh verwijt, die sal vallen inde boete van twee stuyvers, ende sal verbeteren met twee stuyvers aen den genen, die hy alsoo sal hebben misdaen.

XIII. Ist dat yemant vande inwoonders der Stadt besprenght wort van eenighen dootslach, roovertje, oft alevetije, oft met eenich ander quaden naem bekrapt, ende beclapt is, naer de hoedanicheydt des misdaets; Ist dat die overwonnen wort vande ghesworens der Stadt, oft in het selve feyt bevonden ende aenghegrepen wort, die sal met de doot ge-

straf wesen. Anders hy sal voor onnoosel gehouden zijn, noch en sal eenichsins mogen gheroepen worden tot d'ondersoeckinghe des duels.

Ist dat yemant vande ghesworens der Stadt onnut is, die sal sonder teghenspreken verset worden, ende men sal in sijn plaecte stellen een ander die meer nut en noodich zy.

Watter ghesloten ende gheordonneert sal wesen by de acht ghesworens ende den Richter, tot profijt ende vervoorderinghe der Stadt, 'tselve sal van eenen yeghelijck voor goet gekent, ende vastelijck onderhouden worden.

Daer-en-boven aenghesien het recht van het Patronatschap der Kercke van Leyden, aen my met volle recht is toebehoorende, ick beloove, ende versekere met goeder trouwe aende voorsyde Borgers, dat Meester Geraert wech gaende, oft wijckende, nu Regeerder der ghemelde Kercke, ick sal twee bequaeme Priesters successivelijck, ende eewichlijck aende voorsyde Kercke, * op dat sy als oprecht

te Herders gelijckelijck bedeele d'incomsten tot Godes eere, ende salicheyt der zielen, sullen t'samen loffelijck regeren de geheele Parochie. Dat meer is, aengesien dat de voorsyde vrijheden moeten vernieuwet worden, door mijn erfghenaemen ende elck naervolgher der Graeflijckheyt van Hollandt, den zeghel daer moet aenhanghen, het selve sal aen de Burghers costen een gheheel Vat Wijns. Dese dinghen sijn ghedaen tot Teylinghen, den naesten Sondach naer S. Lucie, uyt raet ende toelatinghe der Eddelen, te weten van Heer Symon van Herlem, Heer Dierlijck van Teylinghe, Heer Ghysbrecht van Aemstel, in teghenwoordicheyt van Wouter van Egmont, ende Wilhelm van Benten Ridder, Wilhelm van Egmont Onder-Castelleyn van Leyden, wiens Schoon-vader d. consenterende. Sijn oock by geweest Heer Geraert van Wateninge, Albrecht van Velsen, Wilhelm van Hailem, Wouter Broe-

Z

der van

XIV.

XV.

XVI.

* Hier ghesproken ende ge' woonen.

der van Wilhelm van Egmont, ende vele meer andere, in't Jaer ons Hee ren M. C. C. LXVI.

Deze Zieben coets daer naer/te weten/in het sesste Jaer des aldernaest naerbolghende eeuwte / heeft bebesticht Wilhelm Grave van Hollant / aen den welcken om sijns levens ende manieren oprechticheydt ghegheven is / den toenaem van Goet. Nochtans alsoo / dat hy afghefiet heeft eenighe dinghen/die niet oorzoozlijck waren aen die van Leyden/ oock vermeerdert heeft ander dinghen/by voeghende eenighe nieuwe Privilegien / die principalijck aensien het recht der Dingh-banche. Daer worden ghemelt als ghetuygen/ Gye Bisschop van Utrecht/ Geraert van Doozue/ Burggrave van van Zeelant/ Nicolaes Heere van Putten / ende Streten / Hendrick Burgh-grave van Leyden / Geraert van Heems kerck/ Kerstantius van Rapphorst/ Geraert van Rapphorst / Jan van Nozlijn / Hendrick Splijnter / van Romerswale / Gifbrecht van IJelsteyn/ Simon van Venhem/ende Johan van Dudenboirde.

Inden name Godes ons Heeren, wy Willem Grave van Henegouwe, van Hollant, van Zeelant, ende Heere van Vrieslant maken kont allen iniden, dat wy onsen lieven ende ghetrouwen Poorters in Leyden, die hoirder sien deser teghenwoir digher letteren, ontfanghen hebben ende nemen, in onser sonderlinghe bescermenisse jehens allen Mannen, ende Vrouwen, hun ende beloven voirt ons ende onse nakomelighen, Wittelicke endetrouwelicke, alle hair oude vryheide ende hantvesten, te houdene ende te sterckene, elcke ende alle hun ghegheven sien ende vergunt, van onse voir-vaders, Graven van Hollant, also verre als sy hier nae beschreven staen. Ende oick om dat sy ons wel ende gbetrouwelicken ghedient hebben, ende doen sullen, Ende om liefste die wy tot onsen Poorteren voorschreue hebben, so hebben wy uyt Rade

onser Edel-luiden, ende onser Huysghenoten, enighe punten die hair oude hantvesten houden, ende hier na niet bescreven en staen, of ghelaten quijte ghesonden hebben, om dat sy hem niet otrbatrick en waren, ende ander punten ende vryhede te ghevene die hem nu ende otrbatrick sijn, in dier manieren als hier nae bescreven staet.

Inden eersten, Poiters in Leyden die en sullen noch ons, noch anders nyemant geven bede, noch eenich ongelt, hoe dattet genoemt mach worden, sonelijcke Bottinge, dat salmen geven vanden derden jaere, int derde ende dat sal wesen iij. ponden ende v. scellinghe, ende niet dair boven, ende gevielt dat wy voeren, off geroepen worden tot des Keyfers Hove, of wairt dat wy, of onse Sone ofte onse Broeders Ridders vvorden, of vvairt dat vvy, of onse Soon of onse Broeders vvijf namen, of vvairt dat vvy onse Dochter, of onse Susteren Manne gaven, so sijn sy ons sculdich in elcke punte, of sticke voirmoemt x ponden Hollants.

Voirt so sullen si ons in onse oorloghe ende tot onser heervairt, ende des ghemeens Lants also alst gemeene lant vairtdienen ende helpen, mit vijf ende tvvintich manne, ende op der Poorter cost, tot dier tijt dat sy comen sien, tot ons of dair onse Maircalck is vanden Heere, Ende van dien Voirvvairt so sullen sy vvesen in onse costen, also lange als die herevairt duert, ons vvakende omtrent ons in onser Tente alle nachte.

Voirt so sullen vilicken varen, ende keeren, mit al haere komenscippe ende goede, sonder Tollen te ghevene, over al in onse Graeffcap, ende Heerefcap.

Voirt so wiemen eenen vrede vermaende by des Graven Bode, of by des Graven Rechter, of biden Scepenen der voirseider Stede, ende dien vrede niet en gave, vvorde by ver-vrouwen mit tvveen Scepenen, so verbuerde hy x ponden.

Dien

Dien den anderen biden haere treckede of mitte vuyfte sloget, vworde hy vervonnen mit tvvien Scepenen, so verbuerde hy x scellingen. Ende die den anderen slaet mit eenen stave, off mit eenen stocke, die verbuerde x schellinge: Ende men sel den gequetsten genoech doen, by Rade der Scepenen, ende drogen fys niet over een, so sout bliven dair die vive vvilden, ende en mochtent sijs niet over een dragen so soudemen den gequetsten genoich doen by des Graven Rade, ende des Burgh-grave.

Die den anderen die vinger of-slaet, die verbeurt 2 ponden ende 2 schellingen, ende is hy van buiten die selt beteren, naden gemeenen Rechte des lants.

Soo vvie vanden Poorteren vocht in die Poorte, die en selmen nergent leden of voeren buiten der Poort, tegens sijnen vville noch binnen der Poorte leggen of houden, jegens sijnen vville alsoo verre als hy binnen die Poorte hevet, dair hy off genoech doen moge, off botch-tochte, off andere sekerbede doen mach, den Grave ende den gequetsten.

Die den anderen of-slaet een hant, voet, off eenen arm, of-te ooge uyt steke die verbuert thien ponden, ende vvy sullend den gequetsten beteringe doen hebben, als redelicken is byden Scepenen ende Raidt.

Voirt vvair dar saecke dat die achte Scepenen, off enich vanden achten om recht, om oordeel dat si te recht gevvijs hadden jegens yemant quamen in viantscap off in veten, vvy ende die Burch-grave sellense in dese sake trouvveliccken bescremen ende dat of nemen.

So vvie Huysvrede breker als aenvechtende, yemants huys die verbeurde 5 ponden.

So vvie vvil off begeert Poorter te vvorden tot Leyden, die sal vvorden ontfangen ende Poorter gemaect, byden Burch-grave of byden Scepenen der voirseider Stede, ende hy sal geven veertich penningen Hollants, ende niet meer in een teycken sijne ontfangense, ende die een helfte sel hebben,

die Burch-grave, ende die ander helfte die Scepenen, ende die Poorter sel bliven vvoonachtich in die Stede, als ander Poorters.

Voirt so en sal geen Poorter van Leyden, die in die poorte vvoont ende dair hout Huys na sijnen vvesen, als den vvoonen toe-behoirt, voirt an meer verbonden vvesen of scoudich te geven enich scot, van sijnen lande of van sijnen goede, vvair dat hijt leggende heeft, buiten Poorte van Leyden, noch men selse, noch en mach dair toe yet dvingen dat te geven.

Voirt vvairt dat yemant die vvoonde buiten der Poorte van Leyden, het vvair een ofte meer, enen Poorter vander Stede binnen der voirseider Poorte woonende, ane vvorde, ane vochre mit gevvelde, off mit onrecht, ende dat tvveen Scepenen, off anders tvveen vvittachtige Mannen vvt der selver Poorte, kenlick vvare off oirkonden dat also te vvesen. Soo verleenen vvy onse gemeene Poorteren vooriz. dat si den Poorter die aen gevvochten is, of die ane gevvorde is, sullen moghen hun bestaen, ende mit hem vechten also dat onrecht, ende die cracht vveder te staen, sonder onse kueren ende beteringe.

Voirt waitt dat sake dat yemant vanden Poorteren beseit worde mit dootslaghe, van rouve, van dieften, of van enigen swaren beroofte, off valscheden, ende hy daer off verwonnen vvorde mit Scepenen vander Poorte, of dat hy inder daet begrepen vvorde die sel ontlivet worden, na dien dat die mildaet is die hy ghedaen heeft, ende anders sel hy staen tot sijne ontsoude, ende men sel genen Poorter van Leyden mogen campen.

Ende is yemant vanden Scepenen der Poorte onnutte int Scependom, dien selmen of doen sonder vveder segghen, ende eenen anderen vveder setten in sijn stede, die nutter ende oorbairlicker is.

Soo vvie een Poorter van Leyden besculdiche van eenigher

gherhande faken dair en sel niemant of hebben mogen , anders dan Schepen vonnes.

So wie eenen Poorter van Leyden gelt sculdich is , dair die dach off geleden is , off wair inwes ambocht by woont , dient gelt sculdich is binnen der Balijfcijs van Rijnlandt , dair soo ontbieden wy den Ambochts Heere , off sijnen Scout , ende willen dat hy den Poorter sijn gelt in pande , off die pennin-ghen doe hebben alsoo groot als twee Scepenen , off meer kennen , want oock dat hijt mit Scepenen niet betoghen en mochte , soo hebben wy hun verleent , ende willen dat die Ambochts Heere , off sijn Rechter dijn Poortere doen hebben penninge ofte pande , ofte ontfhoude over dwers-nacht na sijne vermaninge sonder langer vertrecken , want oock dat die Ambochts Heere , ofte sijn Scout . des niet en dede ende dat Scepen kenlick ware . so ontbieden wy onsen Bai-liuwen ende harer Boden , ende willen dat sy onse Poorten van Leyden , die Scout inne , als hier voir geschreven staet , ende hier by so willen wy dat elck mensche van buiten recht hebben binnen der Poorten van Leyden , van sijne Scout over-dwers nacht.

So wat byden achte Scepenen en byden Rechteren , ge-ordineert ende ghemaectt worde , ten oorbairende ter vorderinge ter Poorte voirsz . dat sel gelovet wesen , ende vast gehouden van ons ende van elcken man .

Voirt want die ghifte van der kercke van Leyden , ons toebehoirt mit vollen recht , ende onse lieve Neve Grave Florijs , dair God die ziele off hebben moet , belovet hadde mit goeder trouwen . soo wanneer Meester Gheraerds van Leyden ontbrake berechter der voirseider Kercke , off dat hy doot bleve , dat hysc dan twee witrachtighen Papen geven soude . die dat verval ende die renten even ghelijck deelen mochten , ende souden alsoe anden Prochie Pape , ende anders onse Poorteren twee wairlicke Prochi-papen , eens Kerck be-rechten ende even ghelijcke deelen , ende knere

houden , ende waaneer dat dair eene off storve , dat hy eenen anderen wittelicken Pape na hun mit dien deele versien soude , ende alsoe voirtan meer te houden te Godts eeren , ende ter Prochie salichede te berechten . Ende om dat wy Willem Grave voirsz . onse voirgenoomde Poorters van Leyden , altoos hair belofte van onse Voir-vaders niet crancken en willen noch breken , so belooven wy hem mede in goeden trouwen , dat wy hun alle die belofte vander Kercke , mit den vrijheden voirsz . voldoen sullen ende houden , Ende beloo-ven hem oock alsulcke vrijheide ende ghewoonte van march rechten te houden , als sy hier voirmaels gehad hebben , ende betogen mogen , ende soo waaneer dese voirgenoomde vrij-beden vernieuwet sellen worde , van onsen erfgenamen ende nacomelingen Graven van Hollant , een heel vat wijns , over-mits der vernieuwinge der hant-veste , ende der vrijheide voirsz . vanden nieuwen erfgenamen . Ende om dat wy Willem Grave van Henegouwe , van Hollant , van Zeelant ende Heere van Vriellant voirsz . voir ons , ende voir onse nacomelingen , willen dat onse Poorters voirsz . dese voirsz . vrij-heiden , vast ende wel worden ghehouden , soo hebben wy hem desen letteren doen bezegelen mit onsen zegele uyt-hangende .

Hier over waren onse lieve ende ghetrouwe Heer Gerijt , Heer van Voire , Burch-grave van Zeelant , Heer Nicolaes , Heer van Putte ende van Stene , Heer Heynriick Burch-grave van Leyden , Heer Geraert van Heemskercke , Heer Kerstant van Raphorst , Heer Gerijt van Raphorst , Heer Ian die Morlij , Heer Heynriick Splinter , van Remmerfwale Ridders , ende anders vele goeder luiden , by welcker luiden rade wy doe ter tijde w rochten , ende ons betieden . Ghe-daen inden Hage in Meyen dage int laer ons Heeren , an-c 1 5 0 0 0 0 ende sesse .

Onse lieve Heer ende Heer Gye byder genade Godts , Bisscop van Vtrecht , onsen ende lieve ende ghetrouwe Heer , Gerijt

Gerijt Heer van Voime, Burch-grave van Zeelant, Heer Ghijf brocht Heer van Ykeltsteyn, Heer Heynrijk Burch-grave van Leyden, Heer Symon van Benthem, Heer Ian van Duvenvoorde Ridder, ende anders vele onser trouwe Manne ende luiden.

In't Jaer M C C L X V I I heeft Flozis de vijfde aenden Com-mandatoz ende Broeders der Duptsche Ouden / woonende tot Utrecht, bevel ende last ghegheven met solemnele Brieven/ober de Pastozen van S. Pieter. De Broeders vande Duptsche Ouden/op dat ick dit eens vooz al segghe/ sijn de selve/als die oock Mariacenen geseyt worden. Dese omtrent het Jaer 1190. in Duptlant ghekeert zijnde / naer dat Ptolomeis overwonnen was / inghesteldt van Frederich de tweede/ naer dat sy verscheyde dinghen gheluckelick upt-gherecht hadden/ende besonderlick in Littan / als mede in het gantsch Ruffen-lant. Die meer begeert vanden ooz-spronck der selver/ dat sy gae tot het Boercken / het welcken vooz meer als hondert jaren Bernaert van Lutzen-burgh / vande Pzedickere Ouden / seer fraep heeft gheschreven.

In't Jaer M C C L X X I V. is gheordonneert by Brieven vanden selven Flozis/ dat niemant vooz Burgger van Leyden sal moghen aenghenomen worden/sonder den wille ende consent vande Schepenen ende Burch-grave des Stadts. Maer den Brieschijnt weerdich te wesen hier ghelesen te worden/op datse niet en vergae.

Floris Grave van Hollant aen alle die dese tegenwoordighe Brieven sullen insien, saluyt ende de waerheyt te kennen: Begeerende onse beminde Borghers van Leyden, om haer aengename diensten,die sy ons, ende onse Voor-ouders dickmaels gedaen hebbe,ende noch sullen poogen te doen,te vergelden met gunste ende besonder gratie,wy hebben goet gevondē haer te vergunnen met het inhout der tegenwoordighe, dat elck een mensch van nu voort aen, die sal willen ende verfoecken te wordē ontfangen tot Borger der voorz.

Stadt van Leyden, die selve moet aengenenomen ende toegelaten worden.daer toe door den Burch-grave ende Scepenen der gemelde Stad, ende moet geven in teeckē van sijn voorz aenneminghe x l. Hollandische ponden ende niet meer. Van de welke de helft sal toekomen, ende den Burch-grave,ende het overfshot sal ghegheven worden aende gemelde Schepenen, ende den voorseyde aenghenomen sal blijven in de ghemelde Stadt, te wonen als andere Borghers. Tot ghetuygenisse ende verfekeringhe der selver saecke,wy hebben doen verstercken dit teghenvoordicht schrift met onsen seghel, Ghegheven ende ghedaen tot Leyden, Dinsdaechs naer d'Octave vande Suyveringhe der saligher Maghet Maria,in't laer ons Heeren M C C L X X I V.

In het jaer M C C C Johan den tweeden van dien naems Grave van Hollant ende Zeelant, heeft verleen aende Leydeners / om haer groote verdiensten aen hem ende sijn vooz ouders ghedaen/een vry Marckt in te setten alle jaeren/op den dach van S. Margriet. Sijn Brieven sijn gedaert in het nu gheseyt jaer/op den dach van S. Martens verdooringhe.

Wy Ian Grave van Hollant van Henegouwe, van Zeelant,Heer van Vrielandt,maken condit allen luyden dat vvy onsen lieven ende ghetrouvven Poorters van Leyden, hebben ghegheven ende gheoorloft om menighen trouvven dienst,die sy ons ende onse Voir-vairders dicke gedaen hebben, ende ons noch doen sullen, een Iair-marckt te legghen binnan onse Poorte voorz., ende van dier Marckt salmen dat crays rechten op Sinte Margriete avont, alle jare ende sy sal ghedueren ende staen in alder manieren,ende in al den rechte als anders Iair-marckten staen in onsen landen, uytghenomen vechten, dat salmen beteren ende berechten naden hant-veste vander punte by Scepenen, ende om dat vvy willen dat die stede ende vaste houden vvorde,van ons ende

van onse nacomelinghen, soo hebben wy hun dese lettere gegeven, bezegelt mit onsen zegle in't lair ons Heeren, an. m c c c ende dry, op Sinte Martijns Scuddekorf-dach inden Somer.

Dyz jaren daer naer Woensdaechs naer S. Martensdach/de selve Grabe heeft inghestelt den dingh ende ghe-richt-dach/twelck tot nu toe gehouden was op den Saterdach/te houden op den Dinsdaechs/ om dat sy het alsoo achtede de Stadt nuttich te wesen.

Outheit der
Hoochlan-
tische Kercke.

In het Jaer mccc xv is d'ander Kercke ghewijt ter eer-
ren van S. Pancras, de welke ghemepnelijck ghenamt
wozt Hooch-lantische, om dat sy ghestelt is op een hooger
plaetse.

In't Jaer een duysent dzy hondert ende dzy-en-veertich/
is de jurisdictie der Stadt van Leyden/ van Margriet
Keyserinne bevesticht ende in veel plaetsen vermeerderd/
met dese solemniele woorden.

Margriet by de Genaden Gods Keyserinne van Ro-
men alijt meerende, &c. hebben onse lieve ende getrou-
we Poorteren van Leyden vry gegeven mit alle Vryheden
en Privilegien, ende Recht, gelijcken dat sy haer vryheden
ende recht hebben, binnen de vryheden vander Poorten
van Leyden voorz. tot elcken van haren vrijheyte voorz.
twee hondert Roeden lanck uytstreckende, ende op elcke
zijde vander vrijheyde, die sy nu hebbe ende die wy hen nu
in de lange gegeven hebben, dair toe twee hondert Roeden
breeder is omgaende, daer sy nu is alsoo verre als onsen
Poorteren van Leyden voorschreve vercrijgen mogen an-
de Ambochts-Heeren, is wes Ambocht hoir vrijheyte ghe-
meert sal worden. Ende om dat wy willen dat alle dese din-
gen onsen Poortere van Leyden, die nu sien of namaels sien
sullen ende haren nacomelinghen van ons, ende van onsen

nacomelingen vaste ende gestade gehouden worde, ende
blijve tot ewigen dagen, soo hebben wy desen Brief open
belegelt mit onsen zeghele. Ghegeven tot Sinte Geer-
truydenberghe des Vrijdaechs van Sint Ians-dach Decol-
lacio anno Domini, een duysent dry hondert ende dzy-
en-veertich.

Margriete Keyserinne heeft anno een duysent dzy hon-
dert ende vier-en-veertich/ die van Leyden Tol dzy ver-
claert/ met desen Brief.

Margriete bider Genaden Gods Keyserinne van Ro-
men, altoos meerende Gravinne van Holland van Zeclant
ende Vrouwe van Vriesslant, maken condit alle luiden, want
ons, onse lieve ende getrouwe Poortere van Leyden, ghe-
toocht hebben mit Hant-vesten die sy van onse Voir-vair-
ders Graven van Holland bezegelt ende confirmeert heb-
ben, dat sy vrilicke varen sullen, ende keeren mit alle hai-
ren comanscippe ende goeden, sonder Tollen te gheven
over al in onse Graefscap ende Heerscap, soo onbieden wy
al onse Tollenaren die nu sijn, of namaels wesen sullen dat
sy al onse Poorteren van onse Poorte voorz., sonder ee-
nich lettenisse, Tollen vry varen laten mit allen haren goe-
den, ghelijcken als haer hantvesten houden, die wy dair off
geconfirmiert hebben, in oirconden desen Brieff bezegelt
mit onsen zegel. Ghegeven inden Hage des Dincsdaghes
voir Pinxter, int Jaer ons Heeren, een duysent dry hondert
ende ses-en-veertich.

In het Jaer mccc lxxiii is S. Marten Kercke ge-
funderet ende ghewijt; ghelijck ich vooz seker weet upt de
Brieven/die ich hier sal schrijven/ gebonden inde Registers
des Cloosters van Rijnsburg; Pombatis
hande Hec-
ke S. Mar-
tia.

Wy

Wy Hugo van Hant Schout, Geraert Rijswick, Isbrant Roetaers, Michiel Geraerts, Philips Ians, Wilhelm van Voirburch, Hugo Nicolaes van Burch, ende Pieter Hugues, Schepenen, Daniel Iohans, ende Diderick van Bosche Raet-Heeren der Stadt Leyden. Doen eenen yghelijcken te weten, ende bekennen uyt den naem der voorsz. Stadt, dat wy geen recht en hebben op donatien der Capelle, die nu gefondeert, ende gesticht is binnen Leyden, in Matendorp inde Prochie van Oest-geest, welcke Capelle sal in toecommende tijden ghescheyden ende gesepareert wesen vande Prochie Kercke van Oest-geest, ende sal glicheyghet worden, believet Gode, ter eeren Godes tot een eeuwighe Kercke, uyt gemeynen raet ende toestemminghe der eersame Vrouwe Clarissa, by de genade Godes, Abdisse van Rijnsburg, van S. Benedictus Orden, ende van haer Convent aengesien dat de gifte der Kercke van Oest-geest heeft van outs toebehoort aen d'Abdissse van Rijnsburgh, ghelijckerwijs wy van onse Voor-Ouders ontfanghen hebben. Tot ghetuyghenisse der waerheyt, wy hebben versterckt dese Brieven met den zeghel onses Stadts. Ghegheven in het Jaer ons Heeren een duysent dry hondert, ende driehentseventich, s'Vrijdaechs naer den Feest-dach van Sinte Valentiniacn.

Daer waeren oock dese ;

Wy Schout, Schepenen, ende Raedt-heeren der Stadt Leyden maken eenen yghelijck kennelijck, dat wy onder ander Brieven der Stadt van Leyden oock gesien hebben dese gheheel, niet uyt gheschrabbet, niet te niete gedaen, noch in eenich deel ghesicht, vande eerbare Vrouwe Clarissa van Schenyen, by de Genade Godes, Abdissse van Rijnsburgh ende van haer Convent, met den zegel ver-

kerk; ende gheschreven met dese woorden. Wy Clarissa van Schenyen, by de ghenade Gods, Abdissse van Rijnsburgh, van Sinte Benedictus Orden, gheven eenen yghelijck te kennen, dat uyt vrye wille ende gemeynd toestemminghe onses Convents, om Godes wille, door verboeck ende vermaninge van Heer Hendrick Spikers Pastoor der Kercke van Oest-geest, om de beden der Stadt van Leyden, wy gheacordeert ende toeghelaten hebben, accordeeren ende toelaten, dat de Capelle, die gefondeert is in het Ambacht van Leyden, ende ghelegghen is inde Prochie van Oest-geest; gheheyghet ende ghewijt worde in een eeuwighe Parochie Kercke behoudende nochtans ons ende onses Convents recht, te weten, dat wy de Donatie der voorszeyde Kercke, ist dat die somtijds ghebeurt te vaceren, sullen gheven aen een persoon uyt conscientie naer ons believen, sonder eenigh teghenspreken der Stadt van Leyden; behoudende oock het recht der Kercke van Oest-geest, ende van het jaerlijck Pensioen des Pastoors der selver van dese nieuwe Kercke, dat is, hy sal van de selve hebben ses Schilden jaerlijck, ghereeckent zijnde vier-en-tyvintich Vlaemsche, oft Dordrechtse Grobten; voor elck een Schildt, tyvee aenden Feest-dach der Gheboorte ons Heeren, twee te Paeschen, ende oock te Pincxteren, te betalen sonder eenich vertoeven oft teghenspreken. Maer ist dat het gheschiet, dat eenige persone soude willen sonderen ende oprichten, in dese nieuwe Kercke een Capellenije, om den dienst Godts te verwoorderen, voor sijns ziele salicheyt, met ghemeyne toestemminghe ende wille vanden Magistraet van Leyden, wy afsegghen aen die persoon ons recht, ghemaeckt ende ghegheven hebbende macht aen de ghenen, die de Capellenije sal fundeeren ende instellen; ofte aen sijn Wettelijcke Erfghenamen, ende sijn

Recht van t
Clooster tot
Rijnsburgh
op d' Abdiss
sen Kercke.

nacomelingen, oft aen sulck eenige personen die by dit sijn recht sal willen geven, op dat hy naer 'tinhout der fondatien soude vrylijck geven het geschenck, ter eeren Gods aen die hy sal willen, sonder eenich tegensegghen, oft van ons oft van ons Convent. Ende op dat alle de voorseyde conditien souden mogen seker ende onveranderlijck van ons, ende ons Convent, die teghenwoordich zijn, oft die namaels sulcken wesen, onderhouden worden, wy hebben goet ghe-dacht, om d'oorfacke ende reden Gods, ende van Heer Hendrick ende der Stadt van Leyden, dese Brieven te bevestigen met de getuygenisse onles, ende onles gemeyne Convents zeghels. Ghegeven in het laer ons Heeren duyfent dry hondert ende vier-en-estich, s'Vrydach naer den Feestdach van S. Valentinaen. Maer wy Schout, Schepenen ende Raets-heeren der voorseyde Stadt Leyden, hebben versterck dese Brieven tot ghetuyghenisse der waerheyt, met den seghel onles gemeyne Stads. Ghegheven in't laer ons Heeren M C C C L X I V, op den Vrydach naer S. Valentinaens dach.

Inden zegel
was S. Pancras
kercke / we.
kercke des
Stadt.

Maer den zegel / op dat ick dat al hoor by gaende ver-
mane / die ick aen die Brieven hebbe sien ghescheyde / was
heel anders / als dat / welck de Leydenaers heden gheschey-
den. Daer was de gheschaente eens mans / die houbde in sijn
rechtter hant een sleutel / ende een kleyn Kerckhe / de welcke
seben mans sittende op rechtter stoelen ausinghelde. Dit
was d'omschrijvinghe /

SEGHEL DER INVVOORDEREN
ENDE GHEVVORENS VAN-
DE GHEMEYNTE VAN
LEYDEN.

Die van Leyden ghebuycken heden in haer Wapenten twee Sleutelen d' een over d' ander van d' ander zijde gebou-
ghen ende ghekeert. Maer t'en is niet swaer af te merken up
die dinghen / die wy nu ghesproken hebben vande fondatie
deses Kercke / dat de Stadt in die tijden vergroot ende ber-
meerbert was / van de Poorte die ghemeynelijck ghenoemt
woyt Rensburgh, tot de Riviere Maaren. Alsoa dat den
Rijn/diemen nu noemt den ouden, in die tijt heeft gewest
d'uyterste Gacht der Stadt.

In't Jaer M C C C L X V I. is opgericht het seer vermaert
ende Deerlijck Collegie der Canonicken in de Kercke / ter
eeren van S. Pancras gheseylicht / van de welcke wy nu
gheseyt hebben / van Jan van Wairenburgh / Bisschop van
Drecht. Van den oorspronck der welcke / als oock van de
ghene / die besonderlijck 'tselve hebben ghenoteert / behaeght
ons te hooren Jan van Leyden in het xxxi. Boeck / xv.
cap. In't laer (secht sy) ons Heeren duyfent dry hondert, ses
en estich, is ghesondeert een Collegie in S. Pancras Kercke
inde Stadt van Leyden, daer-toe arbeydende ende helpende
den eerwaerdighen ende gheleerden Man, Meester Philips van
Leyden, in het welck ter eeren des Almachtighen Gods, ende
van Sinte Pancras zijn gheweest vier-en-twintich ghepre-
bendeerde Canonicken Priesters, der welcker beneficien Fon-
dateurs sijn geweest.

24. Canon-
nicken / in
S. Pancras
kercke.

H. Gijfbrecht van *Walenburgh*, Pastoor in Ley-
derdorp, ende eersten Proost van dit Col-
legie,

Philips van *Leyden*, Doctor voornoemt,

H. Volpard van *Wou*,

H. Nicolaes van *Bliswijck*,

Hugo van der *Hant*,

Philips Geeraerts,

Rutgerus van *Poel*,

Geraet

Geraert Jacobs,
 Wilhelm Herman ,
 Pieter Hensch,
 Hugo Pastoor van *Schorael* ,
 Iohan Wilhelms ,
 Frans Zifrids,
 Iohan Goet ,
 Diederick Robrechts ,
 Franco Geraerts, *Priesters* ,
 Wilhelm van *Naeldwijck* , Marſchalck van Hol-
 landt ,
 Ian Arnolds,
 Wilhelm Wilhelms,
 Michiel Geraerts ,
 Diederick *Tierloet* , ende
 Catherine, Geraerts Dochter.

In't Jaer MCCCXXVI, Arnoldus van *Wooznes* / *Bis-*
ſchop van Vtrecht / heeft voorszeyden aende *Lepdenaers*
verſchepde Wyſeden ende Wetten / die begrepen ſijn in dese
ſeer langhe Brieven / die wy hebben door het *beneficte van-*
ben wel gheleerden *Petrus Scriverius*.

PRIVILEGIEN VANDE
 STADT LEYDEN.

Arnoldus, by de Genaden Godts ende der Apostolicke
 Stoel, *Bisſchop van Vtrecht*, aen onse lieve in Christo Bur-

ghemeesters, Schout, Schepenen, ende aen alle andere Bur-
 ghers ende inwoonders in Leyden, eeuwich saluyt inden
 Heere; Aenghesien ghy Borghers ende Iusticiers van Ley-
 den ons vertoont seer beclaghende, datter vele, so Inwoon-
 ders, als vreemdelingen, van alle deelen der werelt in uwe
 Stadt tsamen vlietende dickmaels onghereghelijck misdoen,
 ende vluchten tot uwe Kercke, ende Kerck-hof, de welke
 ghelijck met verhael van gheloofwaardighe menschen*,
 met recht niet en behoorden te ghenieten de vrijheydt der
 Kercke. Nochtans in twijfel wesende, als stronckelende,
 hebt toeghelaten tot op desen tijt alle quaet-doenders over-
 gaen, ende hebt ons ootmoedelijck ghebeden, dat wy sou-
 den willen toe-gheven eenighe besonder Casus, in de
 welke de menschen vallende, Godes vreesse achterlatende,
 sonder twijfel niet en behoorden de vrijheydt der Kercke te
 ghenieten, ende anders souden u favorabelijck voorſien,
 op dat met Vaderlijcke sorchvuldicheydt ende voorsichtic-
 heyt versterckt zijnde, sout moghen vrylijcker ende met
 meerder devotie Godt dienen, ende u Republijcke, over de
 welke ghy door Godes gunste toeficht hebt, beter regee-
 ren. Want door u beden, ende door het versoek van eeni-
 ghe van onse Commensalen ende Huysghenooten geneyght
 zijnde, wy u toelaten met het inhoud der teghenwoordighe
 Brieven, dat soo het gheviel, dat een openbaer Moordenaer,
 oft een Nacht-verwoester ende Lantschender, die de ghe-
 hanteerde weggen, oft openbare havenen beset, dese, ist dat
 by sijn toevlucht tot de Kercke neemt om vrydom, en sal
 gheen vryheydt ghenieten, ende uwen Schout ende sijn Die-
 naren sullen vermogen hem van daer te halen ende onterven,
 op de maniere hier onder geschreven, *inde Clause ist dat*
sulcke / &c. Eenige menschen oock verhoopende d'onstraffe
 van hare misdaden door de bescherminghe der Kercke, ende
 en vreesen niet te bedrijven dootslaghen, en af-snijdinghen
 der leden, eensghelijck oock ander ongheregheltheden ende
 onrecht-

A a

onrechtveerdicheden inde Kercke selve, oft haer Kerck-hof sulcke waert dat sy niet en gheloofden door de Kercke beschermt te worden, tot de welcke sy vluchten, sy en souden gheen sijn sulcx bedrijven, sulcke menschen en moeten niet de vrijdom ghenieten, maer dese sullen oock mogen als het staet inde Clause, **Ende ist dat sulcke/ &c.** Daer is sulck oordeel van die boosdoenders, die tot de Kercke, oft Kerck-hof loopen, ende uyt de voorsyde plaetsen tredende, vertrecken met sulck opset ende meyninghe, op dat sy souden haer vyanden doorslaen, vermincken, verwonden, oft ander sijn qualijck handelen, oft souden bedrijven van haer nabueren eenighe tallien oft rooverijen, sulcke gheweldighers inde voorsyde Heylighe plaetsen ghecomen zijnde, ist datmen sulcx voorseker weet, en worden niet bevrijt. Daer is sulck oordeel van die menschen, die tot de Kercke oft Kerck-hof niet ghevluht hebben, maer willende eenighe onmaticheden bedrijven, comen met verraderij ende met opsetten wille omtrent de Kercke oft Kerck-hof, de Kercke en bevrijt sulcke niet, om het bedreven onghelijck. Ende in sulck een gheval alleen, het by komen ende d'uytghelosen nakinghe vanden misdoender beswaert de meyninghe, ende die oock met voornemen invoert, Kerck-rooverij, ofte diefte, oft afsnijdinghe van Borsen, bedrijvende inde Kercke oft op het Kerck-hof, sulcke en worden vande Kercke niet bevrijdt. Ende daer staet nochtans t'aenmercken, datmen inde voorgaende dinghen meestendeel aenmerckt de intentie vanden quaetdoender, diemen sal kunnen bevinden uyt waerschijnlijcke conjectuere, oft meyninge. **By exempel:** yemant heeft grooten haet teghen een van sijn vyanden, ende als die naer de Kercke gegaen was, van daer keerende naer Huys soo comt dien vervolgher, ende doot oft stompt den selve, oft anders wondt hem ontaetelijck by de Kercke oft Kerck-hof, twelck

ghedaen hebbende loopt naer de Kercke, oft Kerck-hof, het blijktt uyt waerschijnlijcke gheradinghen, dat die vervolgher gheen vrijdom en heeft, noch dat hy die niet en moet gemieten. Ende om dat dese feyten om Keeren ontrent een groote ende sware sake, wy en laten gheen vzin u lieden niet toe de Kerkelijcke vrijdom te breken ofte quetsen, noch en gheven niet eenighe macht in de dinghen teghenwoordich van ons ghespecificceert ende uytgesondert, het en sy dat het openbaerlijck ende door goede ende wetelijcke ghetuyghen van de voor-verhaelde dinghen kan blijcken, die soodanighe sullen zijn, dat soo daer faute ende qualijck gheprocedeert waer inde ghespecificceerde Cause, die verskerden, van t'ghene sy niet seker ende ghewis waren, oft als daer beter onderricht ende gheloove becomen waer, in het ghene ghetwijfelt was, dat sulcke ghetuyghen souden vermoghen naer behoorte verlichten. Wy willen nochtans, ende met het inhouer der tegenwoordigen Brieven laten wy toe, dat sy gheven tot portie, ende tot vereeringhe der Kercken, ende dat ghy door de dickmaels geseyde gevluchte seer sout beschreyen, ende t'er eeren Gods, ende vermeerderinghe vanden Godtsdienst, dat ghy niet en sout achter laten de voorsz. feyten te vervolghen met grooten cost, soo dickmaels uyt wat voorvallende misdaden, ende in welke den Kerkelijcken vrijdom niemant en sy t'eenmael t'ontsogghen, dat die vluchtighe alleen hebben x l. daghen van haer beschermnisse, van dien dach te rekenen, in welcken sy vlieden in de Kercken, oft in eenighe van uwe Kerken, ende sy en sullen daer naer niet vermoghen langhet vrijheyt genieten, noch en sullen niet mogen wederkeeren tot eenige van uwe Kercken, also langhe als dat misdaet gheduert. Nochtans dit voorsende, dat de voorsz. vluchtighe sullen gherustelijck, ende sonder achterdencken gheleyt worden door u, ende u Officieren uyt de han-

de handen der vyanden , Balliu, oft der sijne , oft anders van de ghesupponeerde der selve, tot een seker plaetse, ende ghy sult daer van een openbaer schrift ontfanghen , ende sult het al doen met goeder trouwe: de ghiene die obstinatelijck sullen weygheren te consenteren aen u offeren van een vry gheleydt, tot een seker plaetse, nochtans op sulcker voeghen dat sy naer de ghedaene weygheringhe sullen moghen haer wille veranderen binnen den tijt vande ghemelde veertich daghen, alle bedroch ende arghelift t'eenmael uytgesloten, de welcke ist dat sy ghedaen worden , wy en sullen niet achterlaten hardelijcker ende meer als men ghewoon is te straffen , aenghesien het sy een bitterder misdaet, die bedreven wort in de verachte miltheyt. Ende ist dat sulcke' gevluhtenaer den overloopen tijdt de voorsyde viertich daghen, alle dinghen naer behoorte onderhouden zijnde , niet en wilden van die plaetse vertrecken , ende deden wederstant, daer en sal gheen bloedt gheweldt ghedaen worden aen de voorsyde vluchtighe , als het aen u justicieren in dit gheval toeghelaten wort. Maer d'uyttreckinghe sal geschieden met voorsichticheyt , op dat gheen dingen gequest, ende gebroken worden. noch dat den uytghetrocken persoon soude lijden eenich bloedich gheweldt, ende men sal moeten setten neerstigher wachte als men plach te doen , op dat den voorsyde vluchtighe niet en soude moghen uyt sijn archeyt gemack wederbrengen. Ende het selve sal gehouden wesen meerder reden van die , de welcke de ghespecificeerde gevallen aenraken, ende de Kercke niet en bevrijt , op dat haer vermeteltheyt gheenens soude vermogen die te hulpe comen, de Heylighe plaetsen niet en worden bevreect, ende de stoutheydt der sotten soude de schuldige straffe vercrijghen. Ende als de vluchtende menschen tot de Kercke souden onder haer eenige ongeoorloofde spelen oeffenen , uyt welcke lichtelijck eenighe twisten plachten te rijzen , oft soo sy onbetamelijcke byslapingen aldaer souden bedrijven , oft

souden inde Kercke bancken ende stoelen breken. ende soo sy die scheynden om te branden , oft buyten het Kerkhof souden rooven, Hinnen, Kiecken, Vleesch, cleyne Verckens, ende diergelijcke dinghen met ghewelt wechnemende, naer dat sy tweemaal van dese alle, oft een van dese door Wetteelijcke getuygen, oft andersins door Notaris sullen overwonnen zijn , van dien tijt af de bescherminghe der Kercke sal hun geweygert worden , ende wy gheven u licden ende u voorsyde mannen van Iustitie macht te halen een oft meer vande selve persoonen, alsoo misdoende, ende van de Heylighe plaetsen uyt te trecken op de voorsyde forme ende maniere. Want te vergeefs versoeckt hy de hulpe der Wet, die niet en vrees so leelijck de selve te mishandelen. Ist dat een Inwoonder van Leyden geciteert wort t'Vtrecht in wereltlijcke ende oprecht Borgherlijcke saken, die Persoon eer datmen daer af bewijs sal hebben , sal van onsen Officiael van Vtrecht , oft van die in desen deel sijn plaetse sal houden, versonden worden tot Leyden , tot onsen Proviseur oft Beforgher, oft tot een Beoorlijcken Rechter, achtervolgende de natuere ende hoedanicheydt der sake. Het en waer datmen seker bewijs conde crijghen uyt voorgaende onachtsaemheyte op het gepretendeerde Cas dat het gerecht sal worden belet, oft onachtsaemlijck bedient voor onsen tegenwoordige Proviseur , voor het wereltlijck oordeel. Een Inwoonder van Leyden en sal niet moghen geciteert worden in ons algemeyn Synode, uyt eenige ongeheylighe ende wereltlijcke oorfake, ende ist dat inde selve uyt onbedachtsaemheyte yet ghebeurt gedaen te worden, wy willen dat het van geender weerde zy , met al het gene daer naer volght ende aencleeft oft aenhanght. Dat meer is voor de salicheyt des volcx, ende op dat de Pricsters niet lichtelijck belet ende verhindert souden worden in het uytvoeren des Godtsdienst, wy vergunnen met onse ordinaerlicke macht, ende met het inhoudt der teghenwoordighe Brieven laten

wy toe aende wijse mannen, den Deken, ende Capittel van S. Pancras tot Leyden teghenwoo: dich, ende aen onse Pastoren staende inde voorz. Stadt van Leyden, op dat in gheen geval het Interdict oft ophoudinghe vanden Goddienst, in 'twelck yemandt soude mogen vallen, soude ghehouden worden met het bedreven werck oft door het uytwijds des rechts, voor dat door ons oft anders door een betamelijcken Richter, de personen by geroepen zijnde, ende de getuyghen op behoerlijcke maniere ondersocht zijnde, om de grootheyt des misdacts, sy misschien verclaert tot ophoudinge ende onderhoudinge van't Interdict. Maer ist dat een inwoonder van Leyden, achtervolghende de Privilegien der plaetse, tot de Wet des Vaderlants sich selve suyvert van het gene men van hem vraecht, wy en willen hem niet quellen, ontschuldicht wesende door u Gheestelijck recht, hoe wel hy door gemeyne getuyghen op het selve feyt als gedaen soude mogen overwonnen worden, op dat d'eygen rechten niet tot een spot worden, ende op dat yemant niet verscheydemael verwesen worde om het selve dinck, maer wy laten het selve tot sijn consciencie, ende bewaren tot de Godlijcke wercke. Ist dat u inwoonders, voorsende de toecomende aventueren, breken de Feestdagen der Heylighen in nootzakelijcke dinghen, de welke aensien het Wollen-wercken, oft Lant-bouwinge, oft oock de vermakinge der Dijcken, ende anders, daer het vertoeven soude perijckel by brenghen, wy gheven over de selve personen in dese ghevallen aen haer consciencie, ende en willen niet dat sy op dese dinghen ghestraft worden door onse besorghers in dat pas. Om dat ghy Borghemeesters, ende Burgers van Leyden, aen ons ende aen onse Vicarisen swaerlijck claghende seer dickmaels verstoont hebt, dat eenighe Gheestelijcke personen uytgaende inde groote Ordenen, zijn Promoteurs ende Voorderaers in uwe Stadt van oor-

Quaest leben
der Gheestelijcke personen tot Leyden.

loge ende twist, zijn besoeckers van suspecte plaetsen, ende eenichsins abbrekers der gheheele Stadt ende ghemeynte besten, dickmaels u lieden justitie ende gerechticheyde, ende volherdende de waeckinghen des nachts, ende de boosheyden des dachts op verboden uren, den nacht continuerende onder de gelijkheyt der daghen, welke dinghen oock den ghemeynten toep, 'twelck wy al claghende uyt spreken, ghetuyght ende protesteert waerachtich te wesen; willende dan teghen comen de boosheden der Gheestelijcke ghestelt, als voorsyft is, inde groote ordens, ende verbeteren ende straffen hun overdaden, ghelijck vvy gehouden zijn, op dat haer boosheynt niet en sy andere menschen een exempel van vermetelheyt, vvy geven macht aen uven Schoudt, die nu is, ende aen de Dienaers de voorsyde Gheestelijcke ghestelt in groote Ordens, vervoorders van soorloghe ende tvvedracht, der ghemeyne ruste Turbateurs, besoeckende on-eerlijck de Bordeelen, ende Herberghen oft Tavernen, ende oock u gerechticheydt bellettende, vandelende hy nachte met vwapenen op suspecte uren, u lieden oft eenen yeghelijck van u, aen vvie dat toe-comt uyt Officie, vveygherende treughen, oft anders bedrijvende groot misdaet, uyt onser naem ende macht te vangen, en de gevangens te houden, nochtans onder stille ende behoerlijcke bevvaringe, sonder teecken van eenighe overtreddinghe, van recht, oft van de Provinciale Synodale Statuyten, vvy laten toe met het inhoud der tegenvoordighe, alsoo datmen aen die selve Gheestelijcke gheen gevvel gebruycke, noch bedvonghen vorden u oordeel ondervorpen te wesen. Maer als sy haest sullen hebben vwillen de treugen geven, ende genoechsaemlijck caveren correctie te doen vande bedreven stucken, door onsen Proviseur, ghy en vermocht niet langer van dien stont af die gevangens te houden, sonder overtreddinghe vanden Reghel

ghel ende de statuyten, ende oock ist dat soodanighe groote Gheestelijcke die onsnuyverlijck leven, als sy sullen gearreiteert worden om de voorseyde quade daden, op dat sy uyt onser naem, als gheseyt is, ghevanghens gheleydt worden, sullen willen treughen gheven, ende op de voorseyde maniere wachten, ende die voorseyde Gheestelijcke sijn vry, ende en sullen niet moghen ghevanghen worden, als voorseyt wordt, sonder teecken van overtredinghe. Maerist, dat de voorseyde Gheestelijcke verhartende ghevanghen zijnde, als gheseyt is, niet en willen treughen gheven, oft ghenoechsaemlijck stellen van correctie, oft boete te gheven, achtervolghende de wille van onsen Besorgher, binnen vijftien daghen vanden dach der vanghinghen, met u moeyten ende costen, moet ghy vorebrenghen de voorseyde Gheestelijcke quaedt-doenders, door de handt der selver Besorgher aen ons, oft aen onse Vicarisen, met d'Artijckelen van haer misdaet. Noch tans gheduerende de vijftien daechsche ghevanghenisse, her sal vry wesen aen ons, onse Vicarisen ende Officialen te eyschen, de voorseyde ghevanghen Gheestelijcke personen. Tot versterckinghe der vasticheydt, van alle tghene geseydt is, is onsen zeghel aen de teghenwoordighe aenghehanghen. Ghegheven t'Vtrecht, Dijnsdaechs naer ons Heeren Hemelvaert, een duyzent dry hondert ende ses-en-seventich.

De Stede
laet ver-
groot.

In't Jaer een duyzent d'n hondert ende ses-en-tachtich is de Stadt vergroot ende vermeerderd / van welke dinghe dese Brieven van Bartholomeus van Raephorst / ende van Albrecht van Beyerem / geben geloofte / ende sijn weerdich datmense hier by voeghe.

Bartolomeus van Raephorst Ridder, doecondt allen luden, dat ick ghesien ende ghelesen hebbe een Brieff, gans

gans ende gave wel bezegheldt, mit mijns lieffs ghenadichs Heeren zeghel Hartoghe Aelbrecht, sprekende van vvoirde te vvoirde als hier nae beschreven staet.

Aelbrecht by Gods Ghenaden Palengrave opten Rhijn, Hartoghe in Beyerem, Ruwairt van Henegouvve van Holland, van Zeelant, ende van Vrieslant, doen condt allen luden, dat vvy om groote liefstende gunsten, die vvy hebben tot onser Stede van Leyden, hem gheoirloft hebben ende gheconsenteert, dat die Poort-meesters die nu zijn, of namaels vvesen sullen, an nemen moghen totter Stede behoefte, vvanneer sy vwillen alfulck danich lant alse buiten der Stede voirschreven ghelegghen is, buiten den uyt-cant van haire grafsten, alse om die Stede mede te vestighen mit Singhel ende mit Singhel-grafsten, in manieren datmen den luden hair lant ghelden sel ter Scepen scatinghe by hairen eedt, Voirt so sullen sy hair Vesten matten, an die Zuertzijde vander Stede dair nu de Ramen staen, vande Hooch-vvoirt Vest ommegeande byder Doelen, voirtby den naict-sluyse alsoo verre ende alsoo vvijs, alse den recht nutte denckt vvesen, Ende vves byden uytcant leyt van haire uytterste Graft, of Velte die sy maken sullen dat sel binnen der vrijheyt vander voirseide Stede vvesen, ende onder eer recht behoudelick den Ambochs-Heer, dairt sijn Ambocht roeren mach sijn aendeelen van allen foerfaeyten ende verbuernisse, of sijne ghemoede te hebben, also dat hy niet ver-on-recht en vvorde, voirt so en selmen geen huise timmeren buiten onser Stede voirsz. binnen 50 Roeden naden uytcant van haire grafsten, in oirconden desen Brieff bezegelt mit onse zegele. Gegeven Tordrecht, opten vijften dach in Junio, int lair ons Heeren M C C C L X X V I.

Ende ic Bartolomeus van Raephorst, &c. vwant my die goede luide van Leyden, hier veel om vervolcht hebben dat ick

A a 3

my dat

my dat lief woude laten wesen, soo ben ick mit hem overdragen alsoo dat my lief ende willeken is, dat sy buiten der Stede van Leyden, hoe verre dat sy willen van mijnen Ambocht van Zoeterwoude, binnen harer vrijheyt brengen, soo mijns liefs ghedachts heuren Brief in bouc voirsz. hier of hebben sy my ghemoede, alsoo dat ick quijt selde alle toe segghen, dat ick dair toe hebben mach als een Ambochts Heer van allen verpayten ende verbuernisse, Ende voir my ende mijn nacomelingen, ende tot wat tijden icks vermaent vvorde soo selickxe dair in doen vestighen, mit s'Heeren hande, soo dat sy dair in bevvaert zijn, ende alle dinck sel vvesen sonder argelift. In oirconden der vvaireheit, soo hebbe ick desen Brief bezeghelt mit mijne zeghel. Ghegheven tot Muden, opten tvvintichsten dach in Iulio, int Iair ons Heeren MCCCXXXVI.

Aelbrecht by Godts Genade Palensgraven opten Rhijn, Hartoge in Beyeren, Grave van Henegouwe van Hollant, van Zeelant, ende Heer van Vriesslant, doen cont allen luiden van Leyden, voortijts Brieven ende consent ghegeven hebben, dair vryheide van haire Stede te meeren, alsoo als onse Brieve die sy dair of hebben van ons begripen, Ende Heer Bartolomeus van Raepfort als een Ambochts Heer, quijt gescouden heeft voir hun ende voir sijn nacomelingen, sulck recht als hy dair toe hadde, ende ons gebeden dat vviijt vvilen confirmeren, Soo hebben vvy om bede vville Heeren Bartolomeus ende onser goeder luide voirsz. geconsenteert, ende consenteren mit desen Brieve, sulcke Voirvvaerde ende Brieve, als onse goede luide van Leyden, ende Heer Bartolomeus voirsz. mit malcander dair of gemaect hebben, ende die Brieve in houden, in oirconde desen Brieve bezegelt mit onsen zegel. Gegeven inden Hage des Woensdages na Paschen, int Iair ons Heeren een daylent dry hondert ende negen-en-tachtich.

Maer dat in die tijt de Stadt vergroot ende vermeerbert sy gheweest/ gheeft ghetuyghenisse dat Dups/ twelck heden ghenaemt wordt Rooden Toren, ende wordt ghesien aen de Bugghe/ ghetimmert die ghemepnelijck ghesep wort der Wevers, met sulck een opschrift;

ANNO DERTIEN-HONDERT TACHTICH NEGEN:

IS LEYDEN VERGROOT DOOR GODES SEGEN.

STEEN-SCHVYR WAS DOEN VEST:

MYN NAEM ROODEN TOOREN:

DANCKT GODT DAER VOOREN.

De meyninghe is / dat die Dupsinghen ghestaen hebben booz die tijden aen'teynde der Stadt / maer de Stadt nu vergroot ende verbeert wesen / dat die van alle kanten alsoo omringhelt sijn gheweest met Dupsen / dat sy met reden moghen ghesep worden ghestelt te wesen in het middel der Stadt. Dit welcke dinghen men lichtelijck kan asmeten dat Leyden in die tijt seer toeghenomen heeft / ende dat al het ghene dat teghenwoordich ghenaemt wordt Kapen-burch / ende Steenschuyt / is ghebracht gheweest binnen de Vesten der Stadt.

In het Jaer MCCCXXXVI Aelbrecht van Beyeren / heeft de jurisdictie / ghelijck sy noemen / aen de Leydenaers vermeerbert met dese forme.

Aelbrecht by Godts Genaden, &c. doen cont allen luiden, dat vvy onsen lieven ende ghetrouwen die gerechte van Leyden, alsulcke gracie gedaen hebben dat vvy hem geconsenteert hebben, ende vwillen loo vvie sy uyt onser Stede voirsz. leggen, of uyt seggen eenen tijt, of eenvelijck om eenigherhande bruycke vville, dat yemandt misdoen mach binnen onser Stede van Leyden, dat die uyt alle onse Landen

den blijven ende vvesen sullen, alsoo langhe als sy uyt onser Stede geset sijn te bliven, dit sal gheduren tot onsen vveder seggen, in onronden desen Brief bezeghelt mit onsen zegel. Gegeven inden Hage opten xxi dach in Iunio, int lair ons Heeren M C C C X C I I I.

Lepden bele-
gert ende ge-
woonen van
den Grabe,
Utrecht.

In't Jaer M C C C X I X Lepden heeft een seer groote schade gheleden/ naer dat sy een swaere belegheringhe ghe-
hadt hadde; dooz een swaer oorloghe gheresen / tusschen
Jan van Beperen/ende Frederick Bisschop van Utrecht.
Der welcker oorsaecke wordt albus gheschreven van onse
Chronijcken. De Soldaten van Jan van Egmont plon-
derden moetwillichlyck eenighe Schepen van die van U-
trecht/die uyt Brabant ende Vlaenderen quamen gheladen/
wesende met veel ende costelijcke goederen/de Schepen ver-
brontken / ende vele vande Koop-luyden ende Schippers
ghevanghen zijnde; niet teghenstaende het verbodt / dat
corzts te voozen ghemaectt was / tusschen de Hollanders
ende Utrechtsche. Frederick Bisschop heeft het omwaerde-
lyck ghenomen/die achtende goet de sake aen den Grabe te
kennen te gheben / vooz dat sy hem soude tot den krijgh
toe rusten / heeft Ambassadeuren ghesonden niet alleen tot
Johan van Beperen / maer oock tot Johan Hertogh van
Brabant/ ende sijn Wuyf vrouwe Jacoba / versoekende dat
sy op het spoedichste souden dwinghen dese moetwillicheyt/
van haer Onderfaten. Maer ten heeft gantsch niet ghe-
voordert/ende men dede daghelijck meerder schaden aen die
van Utrecht/dooz de gheduerige upvallen der Hollanders.
De Staten des Landts van t' Utrecht vergadert zijnde/
heeft sy van alle zijden verweckt een groote macht krijghs-
luyden/ seer versterckt wesende met de macht der Hollan-
ders die vande Cabelliaus verjaeght waren / Want by hem
waren geboeght Wilhelm van Biederode / Philips Burch-
grave van Lepden / Johan Burch grave van Montfoort/
Johan van Daemstede/ende andere meer. Dese hebben dooz
eenen upval vele Casteelen ende Dozpen verdozven ontrent
Woerden. Als Jan van Beperen vernomen hadde / dat
Frederick met krijghs- volck in Hollandt gheromen was/
eenen machtighen Legher by een vergadert hebbende/ heeft

sich selve op de repse begheben. De Lepdenaers daer-
tusschen plonderden ende verwoesteden al ontrent haer
Stadt. De stercke Casteelen van Zupck / ende Kaephorst
tot den gront toe afgeworpen hebbende / sijn inden Haghe
ghelkomen. Daer sy nochtaut niet bedreven hebben / ghe-
roert wesende dooz eenighe reberentie van haren Prince.
Als die van Utrecht versiaen hadden / dat Jan van Bepe-
ren tot der Goude met sijn heyz ghelkomen was / sijn hem
te ghemoet ghegaen met die van Lepden / om hem een velt-
sach te leheren waerr dat de gheleghentheit haer presenteer-
de. Daer Jan onthielde hem een wepnich tijt tot ter Gou-
de. Die van Utrecht binnen dien tijt verbranden het Ca-
steel van Rijnenburgh / met seer vele Dozpen / Doeben ende
Duzpen / tot groote schade der inwoonderen. Ten lesten sijn
sy al t' Dups ghekeert gheladen wesende met eenen rijken
bupt. De Grabe is terstont daer naer ghetrokken teghen
Lepden / seer verbittert ende verstoort zijnde. Sy belegert
ende overwint het Slot van Poelgeest / dat hem alder- eerst
vooz quam / gheboort hebbende al die op het selve laghen ;
ende het vast Slot tot der aerden afgelworpen wesende. Sy
is daer naer teghen het Casteel vander Does aengheballen/
ende heeft het met accoort inghenomen / ende om sulcke re-
den heeft hysse ghespaert. Sy bestoort daer naer Waerde /
ende raseert het tot den gront toe. Sy heeft oock met macht
Zijl inghenomen. Alsoo voortghetreden zijnde heeft sijnen
Legher vooz de Stadt ghebracht. Vooz de Hoochwoert-
sche Doozte heeft sy een stercke Schansch opaherecht / op
welcke een Batterije was / daer eenighe groote stueken Ge-
schuts ghestelt hebbende / heeft teghen de Stadt seer gedor-
dert ende die seer beschoten. De stercke Sloten van War-
mont ende Paddenpoel / met noch eenighe andere sijn bir-
nen die tijt afgelworpen gheweest. De Lepdenaers weer-
den haer met groote ende stantvastighe couragie; diermaels
ende gheluckelijck teghen haer vanden upgheballen. Ten
Bisschop van Utrecht dede sijn upterste beste om de Stadt
van dese stranghe belegheringe t'ontsetten : maer al sijn aer-
slaghen sijn te verghhefs gheweest. Ten lesten hebben die
van Lepden haer Stadt aen den Grabe overghegheben; be-
houdende lijf ende goet / daer vier hondert Soldaten in
Garnisoen lagen / gesonden van den Bisschop van Utrecht
om de

om de Stadt te beschermen. Maer den meesten-deel van die sijn ghedoot van Egmonts volck/ die in hemelijcke laghen ghestelt waren/ teghen de belofte ghegheven ende aenghenomen. Albrecht sijnde de Stadt inghetreden/ en heeft het accoojt niet ghehouden. Hy heeft den Burch-grave berooft van sijn macht in tmaecken vanden Schout/ Burgenmeesters ende Schepenen; Behoudende alleen macht over den Burch/ ende eenighe Tollen. Hendrick/ sone vanden Burch-grave Philips/ heeft oock bedwonghen gheweest sich selve van dit sijn recht te quiteren/ hoe-wel hy tegen sijnen Vader/ geduerende dit beleggh/ hem byomelijck ghedreghen hadde/ voerende de partije vanden Graue. Daer sijn gheschreuen sulcke Brieven/ tot dese sake dienende.

Wy Philips Heer van Wassenae, Burch-grave van Leyden, Willem van Brederode, Heer tot Genn, te Stein, ende ter Merwede, Ian van Heemsteden, Ridder, Heer tot Benthuysen, Gerrit vander Zijl, Ridder, Heer tot Purmereynde, Ian van Wassenae: ende Burghermeysters, Schepen ende Raedt, ende ghemeenlick die Poorteren der Steden van Leyden. Doen conds alle luyden, Alsoo wy, ende onse hulperen, in veeden, wydracht ende gheschille ghecomen waren, dat ons leet is, mitten Hoogh-gebornen Vorst, Hertoge Iohan van Beyeren, Soon van Henegouwe, van Hollandt, van Zeelant, &c. onsen ghenadighen Heere, en der Graeflichebede van Hollant, om verbintenisse wille die wy mitten Bisschop ende der Stadt van Vtrecht ghemaecks hadden, teghen onsen ghenadighen Heeren, ende der Graeflickheyt voorsz. ende oock om onsegh brieve die wy Heeren Iohan, Heere tot Egmonde, ende tot Ysselsteyn, ende Heeren Gerit van Heemskerck, Heere tot Oisthuysen gheschreven hadden, daer wy soo veel om gheschadicht hadden op onsen ghenadighen Heere, ende der Graeflickheyt voorsz. dat die

selve onse ghenadighe Heere ons binnen der Stede van Leyden mit macht beleggen hadde, mitter Ridderfchap ende Steden van Hollant ende Zeelant, die hem daer in bystandich, ende ghehoorsaem waren, als sy schuldich waren te doen, van welcken stucken ende misdaet onse ghenadighe Heere voorsz. sijne ghenade aen ons ghedaen, ende ghekeert heeft: ende wy kennen openbaerlick dat wy mit sijnre ghenaden overdragen, ende vereenicht, ende daer aff ghesoent zijn inder manieren hier na beschreven.

Inden eersten, sullen wy Philips Burch-grave voorschreven, Willem van Brederode, Ian van Heemsteden, Gerit vander Zijle, Ian van Wassenae, die Stede van Leyden, ende anderen, alle de ghene die hem mit ons deser veeden bewonden hebben, die te hant in Leyden zijn, ende mede inder soene wesen willen, ganselick clairlick, ende al ghesoint wesen mit onsen ghenadighen Heere van Beyeren voornoemt, mit sijne Steden Landen, Lieden, ende Onderfaten, Hulperen, ende Hulperhulperen, ende sonderlinghe van deser veeden met Heeren Ian, Heere tot Egmont, ende tot Ysselsteyn, ende Heeren Gerit van Heemskerck, Heer tot Oisthuysen, ende haren Hulperen, so sy hoir consent daer toe ghedaen hebben, ende mit anders allen den genen die om hoiren wille in deser veeden ghecomen zijn, ghelijck ende in alre manieren als hier na beschreven volghet.

Dats te weten, doode teghens doode: brant teghens brant: roeff teghen roeff: doen tegen doen: alle schade, d'een tegen d'ander: ende alle onbetait gelt quijt op beyden zijden, van ghevangen, van brantschatinghe, ende van allen anderen dinghen: uytghenomen van ghevangen die onse ghenadighe Heere behouden sal, als hier na beschreven staet: Dats te verstaen, dat alle gevangen quijt wesen sullen, die

die onsen ghenadighen Heere voorsz. aff ghevangen zijn : dair teghen sullen weder quijt wesen die uyer Stede van Leyden ghevangen zijn, zedert die tijdt dat onse genadige Heere voorsz. dat Huys te Weerde gewonnen hadde, ende alle andere ghevangen, die daer voir gevangen zijn, sal onse genadige Heere voorsz. behouden.

Item sullen wy Philips Borch-grave voirschreven, ende die ander voorsz. op alle onse goede befoent wesen, beyde op leen ende op eyghen, also dat onse genadige Heere voorsz. noch niemant van sijne wegen dair aensprake op doen sal, dat van desen veeden, off van enigen saken die voor desen veeden gheschiet zijn, uytgheset die Burch-gravescap van Leyden, binnen der vrijheyte van Leyden : Die ick Philips Burch-grave voorsz. voir goede mannen, mit hande, mit monde, ende mit Brieven mijnen genadigen Heeren voorsz. overgheven sal, als hy tot Leyden ghehult sal worden, mit hoire toebehooren, uytghescheyden die Burch, die manne, die zwane, thoppelt, tgruytgelt, visscherijen, ende mijn Tol- len binnen Leyden. Ende des ghelijcx sullen wy, ende elcx van ons befoent wesen oock op onse Brieve die wy vander Graefflickheyte hebben, uytgenomen die wy vercregen moghen hebben an onser ghenadigher Vrouwen van Brabant, sonder hoiren wittastighen Mombere, of Brieve van diensten, die sal staen te segghen ende goet-dencken des Heeren van Culenburch, off Heer Airnts van Leyenber in sijn Stadt: also verre als die Heere van Culenburch dair niet by wesen en mochte: Des Bisdoms in Beyeren Heeren Floris van Borsfelen. H. Philips van Cortkene, ende H. Ians bastaert van Bloeys, die dat scheyden sullen binnen twee maenden na datum deser zoenen. Ende so wanneer ick Philips Burchgrave voorsz. de Burchgraefscip of gegaen bin, ende overgegeven sal hebben, inder manieren als voorsz. staet, Soo salmen my weder doen geven mijn brieve die ick ghegeven heb vanden gelde dat my geleent is opt Gerecht van Leyden.

Item sullen die goede mannen die binnen Leyden zijn ende inder soenen wesen willen, ende die Poirteren ende alinge ghemeente van Leyden, onsen genadigen Heere oirvede doen dair elck van den goeden mannen bysonder, hem sijn zeghel ende Brieff gheven sal, ende vanden Poirteren ende ghemeente daer sal de Stede over hun allen zeghelen. Ende voirt sullen wy onsen ghenadighen Heere hulde ende eede doen ghelijck ander Ridderscip ende Steden van Hollant.

Item alfulck recht als ghevordert is op my Philips Burchgrave voorsz. dair ick ter antwoorden niet aff en hebben dorren comen, dat sal off wesen, ende elck sal staen als hy hy dede eer die rechtvorderinge geschiede, ende des sal mijn wederpartije wederomme op een nieu recht mogen spreken oft den ghenoecht.

Ende van alfulcken aenspraecke als Heere Gerijt van Heemskercke, heeft om my H. Gerijt vanden Zijle, des zijn wy aen beyden zijden ghebleven aen hoire vier vanden Radens ons ghenadighen Heere voorsz. Te weten, Heer Gerijt van Heemskerck, an Gijsbrecht Pieck, ende Henrick Hermonsz. Ende ick Gerijt vanden Zijle en Heeren Floris van Borsfel, ende Heeren Philips van Cortkene, ende onsen ghenadighen Heeren voorsz. tot eeten overman, die dat scheyden sullen binnen twee maenden na datum deser zoenen.

Item soo wie vanden voirgheroerden ghelt op diensten gheleent heeft by tijden Hertogh Willems ons liefs ghenadigher Heeren zaliger ghedachten, ende onser ghenadigher Vrouwen voirnoemt, dat sal staen tot verclaringe ende goetdencken der Rade voorsz. die dair aff uyt spreken sullen binnen ses weken na datum deser zoenen.

Item sullen wy Burch-grave voirghenoemt, ende alle die inder zoene wesen willen, als voorsz. is, van allen breucken ende toefegghen die wy tot desen daghe toe ghebrueckt

B b

mogen

moghen hebben teghen onsen genadigen Heere ende tegen der Graefflickheyt van Hollandt voirtschreven, wair aff die roeren mogen, quijt v wesen, uytgeleyt dootslage onvergouden, ende quetlinge ongebetert. Behoudelick dat wy onsen genadigen Heere voirsz. v wederomme Brieve geven sullen inder better formen, dair in vvy ghelooven sullen te doen, des ons vander Raitfluiden voirsz. over gheseghet sal worden vanden drien puncten voirsz. te weten vanden Brieven, vanden rechten, ende vanden gelde dat opten diensten geleent wair.

Item soo sal onse ghenadighe Heere voirsz. ses goede mannen vander Ridderfchap voirsz. ende ses Poirteren die hem ghenueghen, uytter Stede van Leyden kiesē, ende te gijfel nemen, datmen hem die Stede overleveren sal, endo aldan salmen die van Vtrecht en die gaste die inder soene niet wesen en willen, veylighen met haren lijve ende goede, sonder argelift, dairse best wech sullen comen. Mer wair yemant van desen voirsz. die sieck wair, off ghewont, dat hy niet reysen en mochte, ende namen Oelle; Willemsz. van Zwanenburch, die soudē inder Stede geleyde hebben dair te blijven, totter tijt toe dat sy stark waren te reysen, sonder argelift, ende dan soudemen die uyt veylighen ghehijk den anderen, als voirsz. is.

Item alsulcke oude Hantvesten als die Stede van Leyden voirtijts vercregen heeft van Graven off Gravinnen van Hollant, die sal onse genadighe Heere voirsz. hun confirmeren ende gheloven te houden: Ten wair off sy eenighe hadden van onsen ghenadigen Vrouwen van Brabant, mit haren zeghel bezeghelt, sonder haren Mombair, daer en sal onse ghenadighe Heere voirsz. niet toe ghehouden zijn.

Item vanden twy ende onrusten die voirtijts gheschiet ende ghevallen zijn tusschen den genen die uyt Leyden ge-

weest hebben, ende die daer binnen bleven zijn, te weten op S. Iorij's dach ende S. Lambrechts dach, dair van sullen die partijen rechte-voirt op beyde zijden mit desen zoene verleken ende versoent zijn, op sulck nasegghen ende verclaren als die Raitfluide voirnoemt binnen ses weken na datum desen zoene dair aff doen sullen. Ende des de Raitfluide dair op ramen ende ordineren, dat sullen sy op beyde zijden houden ende voldoen, sonder argelift. Ende hier of en sal die Stede van Leyden, noch hair Poirteren van deser sake niet vorder belast, noch beswaert wesen dair toe te doen, dan met duisent Nobelen, als daer af voirtijts genaemt heeft gheweest. Ende van des Ian van Wassenacr, ende Gerijt van Poelgeest misdact wort op S. Lambrechts dach voirsz. daer sullen sy verrechtighen ende beteringhe aff nemen by den Heere van Culenburghe, ende twes andere van ons ghenadiger Heeren Rade voirsz.

Item sullen de ghene die nu hair ghelt opt Gerochte van Leyden staende hebben, den anderen die dair an comen sullen, dat selve ghelt dair die daghe aff geloden zijn, verbeyden ses weken langh na datum deser soenen, ende dan sullen sijt hem betalen, sonder langher vertrecken: ende dair die daghe niet aff gheleden en zijn, dat sullen sy dien verwissen binnen Leyden te betalen binnen eenen half jair na datum deser zoenen tot Dordrecht, off tot Schoenhoven inder Wissel. Alsoo verre als die voirghenoemde daer selve niet op en dienden, ende blijven sy dienende, ende den Burch-grave sijn Brieve vanden gelde over ghegheven hebben, soor sal onse genadighe Heere dien dair aff weder sijn Brieve gheven.

Item van sulcke aansprake als Willelem van Brederode voirtschreven, hem vermet te hebben opten Steden van Hairlem, van Delff, ende van der Goude, die sal hy blijven aen onsen ghenadighen Heere voirgenoemt, ende aen sijnen

haren Rade voirschreven, na sijner aensprake, ende na der Stede voirschreven antwoorde.

Item want die schade ende verlies vanden Engheleschen Vachten, die onse ghenadighe Heere voorsz. inder veeden dede ophouden, ende aen hem ghenomen heeft als sijne vyanden goet, opter Stede gemeenlick komen sal te gelden, ende te betalen: Soo sullen die ghene die buyten Leyden gheweest; haer aendeel mede betalen dair off, gelijk anderen haire gheburen. Ende overmits des soo sullen sy weder hebben ende aenvairden haer Laeckenen ende anders goede, ende hare binnen Leyden, die sy bewijzen moghen dat haer zijn, off die byden Gerechte of Vroetschip beteyckent zijn.

Item soo die Lakenen diemen tot deser tijt toe binnen der Stede van Leyden Gbedrapeniert ende gemajckt heeft, die gheteckent sijn gheweest, ende ghezeghelt mit mijns Burch-graven teyckenon ende wapen, ende want ick Philips Burch-grave voorsz. die Burch-graefschip mijnen ghenadigen Heer overgeven sal, gelijk voorsz. staet, so en sullen die Lakenen voirtaen mit mijnen teycken niet meer bezeghelt wesen, maer mit mijns ghenadighen Heeren voorsz. ende mitter Stede zeghel ende teycken, soo dat behoirlick is. Ende dit salmen tot Brugge, tot Antwerpen, ende anderwaert ten Stede dair die Marckten ligghen, den Koop-luyden dat schrijven ende te kennen gheven, op dat de Lakenen te bet in haire waerden blijven.

Item om der onghoer saembeyt ende breucken wille die de Stede van Leyden teghen onsen genadigen Heer ende de Graeflicheydt van Hollandt voir gheset, ende ghekeert heeft, soo sullen sy hem geven achtien duysent Wilhelmus Hollantschen scilde, ende die te betalen, dat een derdendeel dair off tot S. Martijns-misse inden Winter: dat ander derdendeel tot Midt-vesten: ende dat derde derdendeel bin-

nen Meye, alle drie naestcomende. Ende dit ghebt sullen achte goede mannen setten by hoiren eeden, binnen drie weken na der zoenen voirsch. Te weten, van elcke zijde vier, die buyten zijn gheweest, en binnen zijn. Eerst van die buyten zijn gheweest, Dirck van Alkemade, Ysebrant van Alkemade, Aernst Ian Goldenfz. ende Willem Airtfz. Van binnen, Danckert, Philips Florisz. Ian vanden Sijle Willemsz., ende Gerit Pieter Gobburgensz., die dat samentlick ende eendrachtelick, of den meesten hoop vanden achten setten sullen, een yghelick na dat hy ghegoet is, hy sy Poorter of Gast, niemant quijt te laten die inder zoenen wesen willen, uytghescheyden die Poorters die by onsen genadigen Heere hebben gheweest; ende oick die by hoiren moerwille uyt zijn ghecomen, ende in sijnen handen staen. Ende als dit ghelt gheset is, Soo sal onse ghenadighe Heere doen gaderen, ende een yghelick sal betalen moghen mitten ghelden dair hy op gheset worde, ende dair mede quijt wesen: ende onse ghenadighe Heere voirschreven sal dese achte voirnoemt alsoo goet hebben, dat sy dat aennemen, ende setten sullen, als voirschreven is. Ende soo vve sijn ghelt dair hy opgheset vvorde, ten daghe voirschreven niet en betailde, dat vvaer op sijne zoene, ende Land-recht ende Stadt-rechte en soude hem nergent te bate comen, noch hem dair teghen gene state doen. Ende die achte setters voirsch. en sullen niemant alsoo hooghe setten, sijn goet en sal in onsen ghenadighen Hoeren Landen twee-veerven beter vvesen. Ende alle dese voirsch. punten toirconde ende kennisse der vvaerheyt, Soo hebben vvy Burch-grave, Willem van Brederode, Ian van Haemstede, Gerijt vanden Zijle, ende Ian van Wassenaer voirsch. voir ons, ende voir die gaste die binnen Leyden by ons vwaren, ende in deser zoenen vvesen vvilten, elck van onse zeghel: Ende vvy Burghermeesteren, Schepenen ende Rade der Stede van Leyden, voir ons, ende

B b 2 voir

voir die gemeene Poirteren ende Stede van Leyden, der selver Stede zeghel, mit onsen wille ende weten aen desen Brieue ghehanghen. Ghegheven opten seventiensten dach in Augusto, int Jaer ons Heeren, een duyzent vier hondert twintich.

Historie van de benaude belegeringhe van Leyden/ ende van de vreeslicke ontferkinge van Leyden.

In't Jaer MCCCCCLXXIII. De Spangsaerden/ naer dat Haerlem ghewonnen was/ hebben onder Francisrus Baldeus Velt-overste/ de Stad van Leyden swaerlijck beleghert. Maer om d'aenkomste van Lodewijk van Nassau/ die met acht duyzent Soldaten/ die hy in Duytslandt aenghenomen hadde/ de Maese ghepasseert was/ woornemelijck om dat hy soude in het Nederlant gheraecten/ om den Prince van Orangien te hulpe te komen/ hebben de beleggeringhe opghebroken/ naer dat die gheduerd hadde by de vier Maenden lanck. Maer sy sijn coets daer naer weder ghekeert/ als de saken uptgherechte waren/ ende als sy meer krijchsvolck by een hadden. Ende in't eerste aentbal hebben sy eenighe Schanssen gheluckelijck verobert/ die alsdan opgherecht waren te Noord-wijck ende Walckenburgh/ d'Engelsche sich overghegheven hebbende/ die coeten tijt daer naer hebben de straffe van dese/ haer misdaet geleden. Dit alsoo ghedaen zijnde/ sy hebben terstont twe-en-sestich Schanssen ghemaecht/ op dat sy de Stadt van alle toevoeringhen souden berooven met het sluyten der wegghen. Daer sijn misdeler tijt Brieven van den Prince van Orangien ghesonden/ met welcke de beleggerde vermaent werden/ dat sy alle onnutte personen souden laten upt de Stadt vertrecken/ ende dat sy haer van lijf-tocht souden vooz by Maenden besozghen. Dat hy niet en soude achterlaten/ van't gene hy soude binden te dienen om den vpant van daer te verdzijven/ maer dat hy het selve niet en konde te wercke byenghen vooz die tijdt. Die van Leyden antwoozden daer op/ dat sy alle ghedaen hadden wat hy hun bevolen hadde. Maer dat het hun onmoghelijck was/ dat sy souden by Maenden wijgheden. Ochthans dat sy liever wilden alle t'uyterste verdzijghen/ dan dat sy haer souden vergheden inde handen harer vpanden. Baldeus/ meynende dat hy niet soo lichtelijck soude konnen de Stadt met macht overweldighen/ heeft ges

Die van Leyden waer den met Brieven gheschickte.

met listicheyt aenghevanghen; ende heeft eenighe van Leyden vermaent/ die aen sijn zijde aenghanghende in het Leger waren/ dat sy souden schryven aen de beleggerde haer vrienden; dat sy souden bedencken in wat perijckel sy al-te-mael waren. Dat sy hun sochvuldelijck souden wachten/ van niet te berouwen over haer hartnechticheyt/ naer dat sy souden berooft sijn van haer leven ende alle goeden. Datter noch eenen toeganck was tot de genade. Dat sy souden willen bezouwen de goedertierenheyt des Coninc. Welcken sy teghenwoozdich hadden sachtmoedich ende gherechtich/ den selven souden sy naermaels hart ende onderbiddelijck bevinden. Op dese Brieven en hebben die van Leyden geen ander antwoozde ghegheven/ als dese ghemeyne sprucke;

Crefselijcke ende Manelijcke antwoozde van die van Leyden.

Fisula dulce canit, volucrem dum decipit auceps.

Dat is:

Als den Vogelaer t'voghelken vry siet vliegen, Fluyt hy seer soet, om t'Vogelken te bedriegen.

Daer en tusschen eenighe Burgghers/ die sluyten de Stadt woonden/ hebben aenghenomen binnen de Stadt te varen met sestich Schepen/ met Rozen ende Rogghe wel geladen. Maer al haer pooghen is te verghefs geweest. Om welke reden/ de Magistraet vreesende een toetomende langh beleggh/ ende siende datter aenstont een groot perijckel van het ghebreck van Rozen/ heeft voorsichtelijck ende wijselijck ghesondneert met openbaer Placcaet/ datmen niet meer als een half pont Zoors alle dagghen aen elcke mensch soude uptdeelen. Want daer was een groote ghemeynte/ ende seer kleyn vooz raet van Zoort. Want men telde in die tijt in de Stadt veertien duyzent menschen/ maer men vout niet meer als vier duyzent hondert ende vijf-en-twintich muden. De Spaenschen hebben daer-en-tusschen by Lammen/ ontrent vijf hondert schreden vande Stads/ een seer sterke Schantse/ die d'inwoonderen der Stadt seer belletede om upt te rechten/ toghent sy voornemen hadden.

De voorsat van Rozen

Om

Om dese oorzake hebben sy oock uytgevallen met ses Schepen / om dat sy souden de Spaengiaerts van daer verjagen. Maer naer dat sy eenighe Schepen ende eenighe vande haer verlozen hadden / zijn ghedwonghen geweest wederom inde Stadt te keeren. Nochtans coezen tijt daer naer de Burgheers sijn niet groote moet op de werken aengevallen / die men de Boschruyfer-brugge op-gerecht waren. Reghentigh Spaengiaerts aldaer in Garnisoen ghestelt / hebben vromelijck wederstaen tghelwelt der aenballers ; maer als die van Lepden met Wyer- werken woypen / sy hebben lichtelijck gheweken. Nochtans is het meeste deel der selver ghebboot ; seer weynich sijn daer ontkomen. Die de naerghelopen plaetsen bewaerden zijn daer-en tusschen aenghelopen / maer sy sijn tweemaels met groot ghemoet vande Lepdenaers verstoten gheweest. Nochtans als de Burgheers ten lesten saghen / dat de Spaengiaerts met groote macht haer teghen stelden / hebben van daer haer weder begheben inde Stadt. Daer is een seer ellendighen staet gheweest. Daer is mede Pampiere gheholdt gheslagen dooz benaethepdt van silber / met dese oyschryften.

HÆC. LIBERTATIS. ERGO. NUMMV. S. OBSESSÆ. URBIS. LUGDVNENSIS. SUB. GVERNATIONE. ILLVSTRISSIMI. PRINCIPIS. CVSVS. LVGDVNVM. BATAVORVM. PUGNO. PRO. PATRIA.

Daer kondemten sien de Wapenen der Stadt ende van Holland met een Hoet ; 'twelck by de Romeynen heeft gheweest een out teecken der byijheyt. Daer-en-tusschen den Prince van Orangiey bereyde alle dinghen / die sy achte noodich te wesen om de Stadt te verlossen / ende hoe sy soude 't Leger vanden vyant doorzeken beraetlaghe sy neerstelijck met de Staten. Ten lesten isser ghesloten gheweest / dat de Wase ende Wsel dijcken in veel plaetsen doozghesteken / ende de Sluysen te Rotterdam / ende Schiedam gheopent zijnde / men soude al het onligghende Landt onder water stellen / dooz 'twelck de Schepen souden als dooz een Zee met Zepelen ende Kiemen inde Stadt ghedreven worden / ende dooz de macht des Gheschuts de vyant van sijn Schantsen verjaeght zijnde / men soude aende belegherde senden alle nootelijcke dinghen om het leven ende doozloghe t'anderhouden.

Betoonende daer mede dat sy liever hadden alles te laten onbergaen / ende te beherben het gewas ten platten lande / van haer Vaderlijcke byijheyt ende salichepdt der Burgheers te verliesen / volgende 't spreec-woort / Liever bedorven , dan 't Lant verloren. Den Wsel-dijck is van in seshien plaetsen doozghesteken. 't Selve is ghedaen tusschen Rotterdam ende Wels-haven. De Sluysen sijn oock gheopent tot Rotterdam ende Schiedam / waer uyt seer veel waters in 't Landt gheloopt heeft / dat allenckens het drooge ende vast Lant ontrent Lepden heeft onderghebacht. De Plote in Zeelant bereyde ende toegherust / is daer naer tot Rotterdam aengekomen. Daer waren inde selve acht hondert Boots-gesellen / ende een seer groot getal van groot ende kleyn Geschut. Het Leger daer vergadert wesende / sijn twee hondert Platbodem-scheepkens / op de manere van Galepen / alsoo scaep toebereydt / dat elck voerde vozen een oft twee metalen Stueken Gheschuts / ende ses Wassen aende zijden. Maer op dat de Schepen gheen hindernisse souden lyden / 't water haer loop niet houdende / al de Wicken sijn doozgezoken / die tusschen Zoetermeer ende Wilsveen waren. Van is de Plote na Lepden gebaren ; doozgesonden wesende van den Prince van Orangien eenige Compagnien Franschen / onder de Capiteynen de la Garde / Durant / ende Catteville / op dat de Gzachten tot den eynde toeghelept zijnde / sy souden een Schants opwoypen tot Zoetermeer teghen het aenstoeten des vyants. De Franschen volbrachten neerstelijck 't ghene haer geboden was / tegen de wille van hare vyant. De twee Admiralen van Vlissinghen ende Zierzee vaerden sonder vzeese van beyde zijden vande nieuwe Schantsche ; alser vijf Compagnien Dooch-duytschen haer quamen bespzinghen. De Franschen waren alsoo vlijtich / dat sy in haer Schants d'aenkomste des vyants niet en verwachten / maer giughen hun teghen ; maer eer sy tot de handen konden komen / de Duytschen sijn alsoo begroet gheweest van 't Geschut van ses Galepen / dat sy tweemaal met groot verlies inde vlucht gedreven sijn. Ontrent den nacht sijn van Wilsveen veel krijgh-luyden gheloken soo te paerde als te voet om de Franschen te verdriven / maer dese hebben haeren vyant alsoo mannelijck ontfanghen / dat sy terstont van daer sy quamen wederghekeert sijn.

Pampiere
sijn gheslagen

Wase ende
Wsel dijcken
in veel plaetsen
doozghesteken

Een Zeusch Bootsgefel heeft hier een sept bedzeven / dat weerdich is hier verhaelt te wesen. Dese / hebbende eenen Spaengiaert doorghesteken / ende het herte upt den ligbe gesneden / heeft t' selve met sijn tanden gebeten / ende wech ghevozen. Dit stuck heeft occasie ghegheben aen James Doufa / de ghehele Distocie met dese naerbolghende Beerskens te verbolghen;

Lugdunum cingit Batavorum miles Iberus,

A Batavo contra cingitur ille mari:

Non opus est gladijs, ferroque rigentibus armis,

Sola pro Batavo belligerentur aquae.

Facturam pecoris Batavus quam fecit & agri,

Humano decies sanguine, Ibero, lues.

Mercator sapiens tamen haud mercabitur uno,

Hispani generis corpora mille bovi.

Macra caro est; nuper cum cor gustasset Iberi

Respuit, & canibus nauta vorare dedit.

Deseruere agros Batavi, & Nassovius heros;

Non tamen his ullos abstulit hostis agros.

Invenit ratio sine sanguine pellero longè

Hostileque manus, Hesperiumque jugum.

Tolle metus, Hispane fuge, & ne respice terras,

Pro quibus Oceanus pugnat & ipse Deus.

De Statfche/die voorspoet hebbende/zijn doort ghetreden met meerder moet. De Spaengiaerts waren te Soetermeer met dertich Vaendelen knechten / die hadden beset alle de weggen daer omtrent / ende met groote neersicheyt

de Bugghe versterckt / dooz welke de Plote moeste noodtsakelich over varen : alsoo dat sy van daer niet en konnen verjaeght worden dan met groote macht. Doch tans den Admirael van Ziericzee / is recht naer de Bugghe ghevaren / naer dat hy de Galepen bedelt hadde in verschepde Water-conduyten. Daer ghekomen zijnde / is van beyde zijden sterck gebochten. Den Spaengiaert heeft het al byzomelijcken verdraghen / ende d' onse en hebben niet min haer beste ghedaen. Om welke reden den Admirael heeft sijn volck doen vertrecken / daer-en-tegghen de Fransche Cateville / Durant / ende Guileresse / niet wetende van het vertreck des Admirael's / uptghelosen hebbende eenighe wel gheoeffende Soldaten / hebben mannelich met Musketten de sake aenghegaen / op dat de Plote lichtelijcker soude dooz varen alser eenighe Dypsen verbyant / ende de Schantschen om verre geschoten souden wesen. Maer den Spaengiaert is tegghen dese niet sulck een ghewelt aengheballen / dat Cateville ende Guileresse sijn verdroncken met eenighe Soldaten / dooz een Schuyte die om floech. Alsoo is de Fortuyne een weynich verandert / ende de ghemoeden der Statfche en sijn niet weynich verflaghen geweest. Want de Wint contrarie wesende / t' water / in 'twelck de gantsche hope alsdan ghestelt was / sechen daghelijck meer ende meer te verminderen. Maer Godt heeft terstont merckelijck de bedruchte geholpen. Want eenen grooten Wint / die de Schepen ende t' Water drijven soude / heeft voorspoedelijck beginnen te waeyen / ende twee Boeren / die beter kenden de ghelegghentheyt der plaetsen / hebben gheleert datter een seer ghemackelijck ende seker doorganck was om de Plote te passeren over den Seghwaertschen wech / die licht tusschen Soetermeer ende Bentshypsen. Dese raedt is ghevolght. Den Admirael van Vlissinghe is inder nacht tot Seghwaert gecommen met acht Galepen / in de welke seventich Soldaten waren / latende de reste vande Plote dooz de Soetermeersche Bugghe / ende heeft daer sonder verdoeden twee stercke Schantschen opgheworpen / op dat hy wederstaen soude den aenbal der Spaengiaerden / die seer heel waren tot Bentshypsen ende Soetermeer. Dese sake heeft terstont sulcke verflagghentheyt onder den byant ghemaect / dat die van Bentshypsen ende Soetermeer / den dach niet verwachten /

tende/ zijn uyt haer Schantsen met groote vreesse gheblucht naer Soeterwoude/de Kerck-wech/ Weppoozt/ ende elders naer d'ander naeste Schantsen. Den Capiteyn Labire heeft terstont de Schants inghenomen die de Duitschen verlaten hadden. Capiteyn Krept heeft met vijf Vaendelen knechten Soetermeer inghenomen/ ende heeft d'Arcks van Delft met hem ghevoert. Die was als een Dups/ gebouwt van twee Scheyen/ bepde aen malkanderen geboeght/ soo sterck ghemaect ende soo rouc-omme ghesloten/ datse bevyjt was vooz eenen Musquetkloot. Het en wert oock niet met Zeplen oft Riemen ghevoert oft beweecht/ maer met Raderen van binnen/ die met twaelf Mannen gedraeyt werden. Daer op lagen vijftien Stucken grof Geschuts/ ende vijftich Mannen konnen hun daer uyt weeren. Alsoo sijn de Statistche in cozten tijdt ghekomen tot de Ribiere Pozt-A/ de Spaensche alomme sich met de blucht salverende. Maer sy sijn ghenootsaecht gheweest daer een tijdt lanck te blijven/ dooz den contrarie Wint. Waer uyt de Spaengiaerts occasie ghenomen hebben d'arme Burghers te bespotten; roepende dat al het bestaen der Statistche te vergeest was; dat het lichtelijcker was de Sterren uyt den Hemel te halen/ dan dat den Prince van Orangien inde Stadt soude geraken/ dooz so veel Schantsen/ die al omme opgherecht waren. Sy vermaendese daer-en-hoven dat sy souden met den Dozt accorderen/ dzepphementen byvoeghende/ dat soo sy niet in tijts haer overgheven/ soo souden sy d'uytsterste ellende gevoelen. Daer was inde Stad groote miserie/ ende in alle dinghen eenen droevighen staet. Den hongher verterdender vele; eenige konden nauwelijck verfaet worden met Leer/ Dupsen/ ende ander onghelwoone-lijcke dingen/ ende om alsoo te spreken onmensselijcke spij- sen. Maer daer waren eenighe Burghers die tweedracht inde Stadt saepden/ aen de welke eenighe ghehoor gaven/ meynende datmen moeste met den byant accorderen/ ende alsoo in d'uytsterste benaethept ende bederbenisse niet ghera- ken. Op't leste quamen sommighe oock totten Burghemeester Pieter Abziens van Werbe/ roepende/ datmen moeste tracteren met den Spaengiaert/ oft dat sy moesten van honghers noot sterven. Maer sy/ vol van ghemoot ende volstandicheyt zijnde/ antwoorde haer tozt ende goet/

segghende: Siet Krijghs-ghesellen; ick hebbe eenen eedt ge- daen, dien wil ick nakomen met Godts hulpe, soo ghy met mijn doot gheholpen wordt, het is my ghelijck, oft ghy my die aen doet, oft den vyant, ick moet eens sterven: om dat myn sake goet is, ben ick des getroost, ghy mocht myn lich- haem in stucken snijden, ende onder u lieden uydeelen, soo het u mach helpen. Ende met dese soo Mannelijcke ant- woorde sijn sy soo besthaemt ende verclaghen gheweest / dat sy dadelijck van daer wech ginghen. Daer sijn middeler tijt twee personen uyt de Stadt tot d'Admiraleit gheson- den/de welke haer souden verclaghen den staet der Stad/ ende vermanen dat sy soo seer als moghelijck ware / souden het bystant haesten. Dese hebben met haet gheclaghen/ uyt een oude insettinghe der Romeynen / ses Duppen / die de Boden der Byeben tot de belegherde souden wesen. Dert Admirael van Blissinghe schreef dickmaels aen die van Leyden/bevelende dat sy goeden moed souden hebben; dat- ter noch een nieu macht was / ende dat sy souden het laetste atteneren ende wagen; dat sy niet en wilden de getrouwe ende goede Burghers verlaten; datmen moeste niet meer- ber moet het teghenspoet ijden / dan dat sy soude verlaten worden; dat de stercke ende vrome Mannen/ oock teghen de Fortuyne / hoopten; maer dat de verbaerde ende traghe menschen haer dooz vreesse haesten tot deliberatie. Ende voozwaer dit en was gheen vleyinghe. Want terstont als den Zuyt-westen wint begonde te wapen / de Wateren nu ghewassen zijnde / de Wote is ghevaren uyt de Pozt-A naer den Kerck-wech. De Galeen waren vijftich in ghe- tal; ende onder die waren twintich Schuyten ghestelt; daer de Pioniers in waren / die vooz al souden op den Kercks wech Schantsen op wozen. Het grof Geschut en wert niet gheladen met ysere koghels/ ghelijckmen gemepnelijck plach te doen/ maec met Sacrhens / in de welke was een on-eyndelijck ghetal van loot ende klooten/ op dat sy aendent byant souden meerder schade aendoen. De Spaengiaerden dit ghewaer wordende/ die haer wacht hadden in Schuy- ten/ haer plaetse verlatende / zijn ghebloden tot haer mede- ghesellen. Eenighe van die dozden de Wote bevelchten/ maer verschickt zijnde dooz de klooten van het Geschut/ die als haghel vielen/ hebben de blucht ghenomen/ niet son- der

Gen treffe- lijcke ant- woords cen- staet-afige- Burghers- sters.

Wiche van Delft.

Den groten hongers noot.

Wachte- lach.

Valdeus
blucht uyt
sijn Schant-
sen / dat het
Water wy-
ende.

der veel achter te laten. Dit ghebaen zijnde de Statistische sijn op 't Lant ghespronghen / ende de Wapenen genomen heb- bende sijn ghetrocken naer Locterwoude. Daer hebben sy veel Hupsen in brant ghesteken. Daer sijn oock ghekomen alle haer Victalie-schepen / wel hondert int ghetal. De Spaengiaerden siende het wassen des Waters / ende de blamme des Wyers / vreesende befloten te worden / hebben met sulcke haeste haer Schantsen ende Casteelen verlaten / dat sy achter lieten een groot deel van haer Bagagie. Die tot Leyderdoorp ende te Lammen waren / en sijn niet wep- nich dooz dese vlucht bezyest gheweest. Maer de Schant- sen die tot Lammen waren / en honden niet lichtelijck over- wonnen worden / naer het oordeelen van d'erbaren Krijghs- luden. Want die waren ghehouden van d'alderghoeffen- de der Spaengiaerden / ende waren mede van alles wel voorzien. Maer dese vrees is haest verdwenen gheweest. Want inden toekomende nacht de Spaengiaerden / als sy sagghen verlaten te wesen van haer volck ende vande Stati- sche by naer beleghert / hebben haer leven met de vlucht lie- ber ghesalveert / dan dat sy souden lof ghesocht hebben van een ydel stant-asticheit ende lichtveerdicheit. Ich vinde van eenighe Schrybers ghenoteert / dat Valdeus gheschre- ven hadde onder een Tabereel / in welke hy hadde doen rontersceyten alle de Schantschen ende belegheringhe deser Stadt / dese woorzen / een teecken van wanhopinghe ; *Vale- civitas; valeo castella. quae relicta est propter aquam. Et non per vim inimi- corum.* Alsoo den wech gheopent wesende tot d'uptgheshon- gende Stad / sijn de victalien inde selve gebzacht. Daer sach- inen de Burghers haren schoot openen / ende haer handen uyt-recken ; de rouwe Daringhen ende het vroot opflocken. Men seght datter eenighe van die daer naer sijn ghestorven / dooz al te veel ghe-geeten te hebben / om dat sy het niet ghe- woon en waren / sijnde al uytgeteert ende sonder bloet / datse meer scheenen Schaduwen ende Geesten te wesen als men- schen. Ende alsoo is die belegheringhe vergaen / de welke tot alle naerkomelinghen sal doen vertellen de deught ende volstandicheit van die van Leyden.

Ich come nu tot die seer vermaerde Academie ; met wel- ke Leyden boten alle andere Steden van 't Nederlant eenen grooten naem heeft / ende gheen kleyn lof ende verwonde-

ringhe befaelt heeft by de vzeemde Patien. Den grooten Prince Wilhelm van Nassau heeft d'eerste Fondamenten ghelept van de selve / in het jaer onser ghebozen salicheit / M D I X X V . tot een waerdighe vergeldinghe van die swa- re belegheringhe soo vromelijck ende volstandelijck bez- draghen. Onder ander dinghen die hem daer toe ver- wekten / was voornemelijck de ghelegentheyt ende schoon- heyt der plaetse / ende oock de gheneghentheyt der Burgher- ren om de gheleerde Mannen t'ontfanghen ; die vele uyt verschepte Landen werden verdriven.

D'opzettinghe van dese nieuwe Academie oft Univer- siteyt / is gheschied op den seften dach van Februarij / in het voozsepde jaer / met seer groote bereydinge ende tieract. Sy treden alle uyt het Stad-huys ; maer vooz alle andere was een Vrouwe met een enckel kleet heel int witte ghekleet / ge- voert op eenen Waghen / die den Spbel in haer rechter hant houde. Dese was verghefeschapt van beyde yden van de vier Evangelisten Mattheus, Marcus, Lucas ende Iohannes. Ende alsoo worde de Theologie beteekent. De Rechtge- leertheit volghde daer naer / sittende op eenen Een-hoozen in sulcker ghebaente ende kleedinghe / alsinen Gemeynelijck plach te Schilderen de Justitie oft Oherrechticheit. Tot dese waren ghevoeght Iulianus, Papinianus, Vlpianus ende Trebonianus, de principaelste Auctheuren vande Rechten. Ende alsoo worde de Rechtsgheleertheit ghepresenteert. De Medecijne hiel de derde plaetse / die op een Paert ge- klommen was / verghefeschapt met Hippocrates, Galenus, Dioscorides ende Theophrastus. Daer alle dese volghde Pal- las, met een hant houdende een Lance / met d'ander handt eenen Schild / in welke men sach 't Hoost van Medusa. Dese werde ghevolght van Plato, Aristoteles, Cicero ende Vir- gilus. Ende op dese maniere werden alle hys konsten be- teekent. Dan volghden in ordende de Professozen der Theo- logie oft Godtheit / Rechten / Medecijne / vype Konsten oft Philosophie / ende der Spraccken / ghelept wesende vande vooznaemste des Lants ende der Stadt. Daer was daer- en-tusschen een Schip fraep verciert / wiens roer ghehou- den was van Neptunus, Apollo, ende de neghen Godin- nen / op Musijck Instrumenten spelende. Dit Schip wer- de ghestiert dooz Kapen-burgh tot d'Academie. Daer

Forbete
van d'Wou-
de.

Forbete
van d'Wou-
de.

zijn middeler-tijdt ghebaen veel teekenen van blijdschap. Dese Academie heeft teghenwoordich soo eenen grooten naem oer al / alffer eenighe by naer soude konnen wesen in gantsch Europa / so ghy maer aensiet het getal vande Professoren / seer geleert in alle Faculteyten ende Konsten / ofte 'tgetal der Studenten / die by naer van alle deelen der werelt hier ghesonden worden / om haer gheleertheyt hier te verkrijghen.

Cor d'Academie besoozen ;

t'Hof van d'Academie.

t'Hof, die voornemelijck toebeschickt is ten ghebruycke der Medecijnen. Dese is seer lustich / seer verbult wesen de met bzeemde Boomen ende Crupden hier upt verre Landen ghebroecht. De Galerijen van beyde zijden des Hofa sijn seer schoon.

Anatomic.

d'Anatomic. In dese sijn soo veel bzeemde dinghen om te sien / dat niemant / dan Argus / die alle soude konnen tellen. Daer sietmen eenighe Mumie ende doode lichamen / besonderlijck van eenighe voornaemste van Egypten / oude Afgoden / bzeemde sleetdinghen vande seer verre ghelegghen Partien / verscheyde soozten van Ghebierten / die leven in China / Egypten / America ende andere plaetsen / seer eytelente ontledinghen / oock eenighe Wapenen / ende andere ontallijcke dinghen / welke ick liever hadde dat mijnen leser daer soude sien / dan dat hyse hier soude lesen.

Bibliotheque.

De Bibliotheque is aldernaest d'Anatomic / die seer wol ende wel versien is van alle soozten van Boecken / tracteren / vande Theologie / Rechten / Medecijne / Histozien / Philosophie / ende Planeten / soo niet de hant gheschreven / als ghedruchte. Onder andere dinghen wort daer ghesien het Testament ende giste handen grooten Iosephus Scaligher, die gheleest heeft in dese Academie / ende is oock daer ghestorven ;

Iosephus Scaligher.

G E S C H R E V E N
B O E C K E N
I N T G R I E E C X,
H E B R E V S C H E,

- CHALDEVSCHE,
- SYRIACKSCHE,
- ARABISCHE,
- ETHIOPISCHE,
- PERSISCHE,
- ARMENIACKSCHE,
- RVSSISCHE,
- LATIINSCH E.

Al t'samen boven twee hondert in ghetal. Aldernaest de welke worden bewaert d'Arabische / Samaritaensche / ende andere Boecken / die Iacobus Golius, in dese spraken / wesen de als een blinkende Sterre in het Nederlandt / om lancy upt het Oosten hier ghebracht heeft in groot ghetal. Teghenwoordigh is wegerder vande Bibliothegue den seer gheleerden Daniel Heinius, van den welchen ick hier te liever mentie maecte / om datter eenighe persooen upt verre Landen d'Academie van Leyden besoecken / alleenlijck verwecht zijnde daer toe dooz den grooten naem van desen Man.

Collegie der Theologen.

In't jaer MDXLCII is het Collegie der Theologan ten ghesondeert / dooz de ghene die de Kercken bedienen sul len / dooz de kosten vande Hoogh-moghende Heeren Staten van Hollant ende Zeelant ; daer Iohannes Cuchlinus is den eersten Regent ghestelt ; goede Werten daer toe ghemaecht zijnde / die Henricus Boxhornius, mijnen Groot vader / Licentiaet inde D. Theologie / een wel gheleert ende eer waerdich man heeft ghesien / gherestitueert / ende vernieu wet / in't jaer 1596, eenighe nieuwe daer by voegghende / ten dozbooz ende profijt der Collegisten / daer toe macht ende autoziteyt hebbende vande seer Edele Curateurs van d'Academie ende Burghemeeesters der Stadt Leyden.

Collegie der Franck.

In't Jaer 1605, achtervolghende dit exempel / hebbe eenighe Fransche Koop-luyden een ander Collegie opghe recht / t'welck het Fransch-Collegie ghenoemt wordt ; in welck

welck eenighe Studenten inde Theologie / die ghebruycht
sullen worden inde Walsche Gemennten / worden onder-
houden ende gheleert.

Academie
bezoekant.

In het Jaer een duysent ses hondert ende ses-tyfen / In

die plaetsen / die men ghebruychte tot openbare Lessen
van d'Academie / substijelick verhandt; als het opschrift
spreekt / het welck terstondt in het in-komen ghelesen
wort;

T O T G H E D A C H T E N I S S E
D E R
N A C O M E L I N G H E N .

DIT HVYS HET WELCKE INT IAER c1o 1o 1xxx1 DE CVRA-
TEVRS VAN D'ACADEMIE ENDE BORGEMEESTERS DESER STAD,
HEBBEN GEEYGENT TOT D'OPENBARE LESSEN, TOT DE WARE
WIISHEYT ENDE TOT LIBERALE OEFFENINGHEN DER ONDER-
WYSENDEN, ENDE LEERENDEN, ENDE TOT VERGELDINGE VAN
DEVCHT, NAER DAT 'TGHEWELT DER VLAMME SNELICK OPGE-
STAEN, OP DEN XI. DACH VAN NOVEMB. INT IAER c1o 1o c xvi.
HADDE LEEUWEN VERNIELT, HET DACK DES SELVE, DE BALC-
KEN, STOELN ENDE DE ONDERBANCKEN, 'TSELVE UYT ORDI-
NANTIE DER HOECHMOGHENDE HEEREN STATEN VAN HOL-
LANT ENDE WEST-FR. OP DIT FATSOEN HEERLIICK VERNIEV-
WET WESENDE, HEBBEN, GHEEYGENT TOT OPENBARE LEERIN-
GEN DER GODDELIICKE ENDE WERELTLIICKE DINGEN,

ADRIAEN VAN MATENES, HEERE IN MATENES, OPMEER, &c.
CORNELIS VANDER MYLE, HEERE IN MYLE, DVBELDAM, &c.
CVRATEVRS VAN D'ACAD.

Beroemde
Mannen in
Leyden/ ende
boornem-
lijck de Kē-
ser Willem
Grave van
Hollant/ ende
sijn sone
Floris de V.

Di volgen de beroemde Mannen,

De Stadt van Leyden heeft voortghebracht ende ghe-
baert Willem Grave van Hollandt, den tweeden van dien
naem/ in ozden den vijftienden / in't jaer onser ghebozen
Salicheyt 1222 in dat selve Huys / dat Lockhorst ghemep-
nelijck gheenaemt wort. De Vonten ende den kostelijcken
Nutaer in S. Pieters Kerk/ ghetuyghden 't selve vooz dese
Inlantsehe beroerten/ die van hem ghegheben waren. Noeh
jongelinc wesen de is hy Grave geworden : en sijnen naem
ende saem sijn eerlijckheyt ende deught daghelijck ver-
meerderende/ is in de plaetse van Frederick de 11, Kēser
van Rome ghekosen ende ghemaect geweest/ princijpalijck
dooz het toedoen van sijn Dom Hendrick Hertogh van
Bzabant/ van Innocentius de vierde/ ende de Keur-vozsten
des Rijck / in het jaer 1246, van sijnen ouderdom het 21.
Hy heeft terstont daer naer Aken belegert / ende inghenom-
men. Hy heeft aen die van Utrecht/ ende hy naer aen alle de
Steden van Hollandt vijgheden van Steden / ende Privile-
gien ghegheben. Hy heeft de Vlaminghen in Waleheren
met eenen vermaerden slach verlagen. Die van Henegou-
we heeft hy gedwongen ende gheteint. Willende de Vriesen
vermeesteren / is van de selve ghedoodt gheweest in het
jaer 1255.

Floris sijnen sone/ Grave van Hollant, den vijftden van dien
naem / is oock ghebozen tot Leyden : Dese heeft verschepe-
demael de Vriesen overweldicht/ ghedoot hebbende van die
1400 Mannen/ heeft een verbont ghemaect met den Gra-
ve van Vlaenderen / ghenomen hebbende ten Hourwelijck
Beatrix / de Dochter van Guido Grave van Vlaenderen.
Hy heeft in verschepdene plaetsen veel Wercken en Sloten
ghebouwet. De Vlaminghen hebben hem af-gheroepen
doen hy meynde krijgh te voeren teghen de Schotten die re-
belleerden. Ten lesten/ in t jaer 1296/ is hy met een leelijc-
ken ende besaemden doot-slach ghedoot van Geraert van
Welsen / dooz het aendrijven van Herman van Woerden
ende Gijfzucht van Amstel.

Philips van Leyden, een man in sijnen tijt tot verwon-
dinghe gheleert/ heeft vermaert gheweest voornemelijck on-
der Wilselm van Sepereij / den vijftden Grave van dien

naem wiens Raedts-heer hy oock was. Dese heeft alder-
eerst gheweest Professoor der Kerckelijcke Rechten in d' A-
cademie van Parijs/ ende heeft daer naer in sijn Vaderlant
verschepdene vande hooghste staten bedient. Hy heeft ghe-
schreven scaepe Boeckien van het lot ofte fortunne der Prin-
cen, ende meer andere / die gedrukt sijn tot Leyden in het
jaer 1516. Janus Hautenus Secretaris der selver Repu-
blijcke/ heeft alle sijn wercken ghegheben aende ghemeyne
Bibliotheque van Leyden/ met een treffelijck voozschijft.

Ian Gerbrants van Leyden, heeft ghestoert onder den
Kēser Maximiliaen / Onder-vooz / ende daer naer oock
(ghelijck sommighe willen) Vooz van het Carmeliten
Clooster tot Daerlem. Hy heeft voornemelijck eenen grooten
naem verkreghen met de ghedrukte Chronijcken der
Bisschoppen van Utrecht ende der Graven van Hollandt :
die vooz eenighe jaren Franciscus Sweertius heeft doen druc-
ken/ ghetrocken upt de Bibliotheque van Andries Schot/
van Antwerpen. Hy ghetuyghet dat hy vooz al ghevolght
heeft Vincentius Belvacensis / Bartholomeus / die ghe-
schreven heeft eenighe Boeckien vande Dindinge der Din-
ghen / ende Jan van Beke / van wien wy hebben de waer-
achtighe ende cozte Hystorie der Dinghen van Utrecht. Hy
hadde eerst vooz al upt ghegheben een Chronijcke / die hy
ghegheben hadde den Tijtel van de Historie der Hollan-
ders, de welke hy selve opentlijck wederroep in sijn Dooz-
reden met dese woorden : Ende alsoo weder-roep ick het te-
ghenwoordigh werck met der daet, ende verniele die Histo-
rien der Hollanders gheintituleert andertijden met mijnen
naem ; van de welke het beginsel des eersten Boe: x heeft al-
soo ; In het beginsel van desen eersten Boeck moghen twee
dinghen ghebraccht worden/ etc. Want ick en verlooche-
ne niet dat die Historien sijn van my ghemaect, maer om
dat ick namaels beter gevond en hebbe de waerheyt in twij-
felachtighe dinghen, ende dat ick een beter maniere bedache
hebbe, ende vele meer Historien gevonden hebbe, daerom
hebbe ick dit teghenwoordich nieuw werck begonnen. Tot
dit sijn werck heeft hy thien gheheele jaren volbracht. Hy
heeft oock in thien Boeckien begrepen d' Hystorie van sijn
Ozden. Hy heeft oock gheschreven eenighe Tractaten
vande

bande Theologie. Sijn leste werck heeft geweest de Chronijcken bande Abten van Egmont. Hy heeft sijn leven ende schrijven verlaten tot Haerlem / in't jaer der salicheyt ghegheben / c 1 5 1 5 i v.

Engelbrecht van Leyden, woxt vermaert met den Tjitel van Poët ende Grammatist van Geraert van Nimme-ghen / in het Register der vermaerde ende geleerde Mannen des Nederlants. Desen heeft famillier ghehad Wesselus Bernianni van Santsfort / Wyse / die om sijn uptnemen- de gheleertheyt van die tghden / ende groote kennisse der dyp spraken is ghenaeemt gheweest Licht der Werelt. Dit getup-ghen de Zieven / die sp d'een aenden anderen overgheson- ben hebben / ende die ghelesen worden ghevoeght zijnde inde ghedruichte wercken van Wesselus. Enghelbrecht heeft ge- flozeert in't jaer c 1 5 0 0 c c c l x x x.

Niclaes van Leeuw, is upt een wel bekende gheslachte te Leyden gebozen / een Grammatist / die mede ghemeelt woxt van Geraert van Nimmegeen.

Pieter Blommevenne, een uptnemende man inde kennisse van verscheyde dinghen ende voornamelijk der Theologie. Hy is ghegaen by de Carthusiers van Ceulen in't jaer der salicheydt c 1 5 0 0 c c c x l i x, alleenlijck x x i j jaren out wesende. Hy heeft geweest Prior der selver Carthusiers / ende oock Visitator bande Provincie des Rhijns. Hy heeft vele gheschreven inde Theologie / waer van ghy den Regi-ster hebt by Valerius Andreas inde Nederlantsche Biblio- theque. Hy is overleden in't jaer c 1 5 1 5 x x x x v i.

Ioannes Franconius van Leyden, heeft gheslozeert omtrent het jaer c 1 5 1 0 x x v i. Hy heeft eenen seer gheleerden man gheweest in den tijdt sijns eeuwte / als het blijkt upt de Booz-reden / de welcke hy ghestelt heeft voor de wercken van Philips van Leyden sijn mede-burgher / van hem ghedrucht.

Cornelis Pieters van Leyden, heeft groot licht ghegheben gende Medecijne / ende voornamelijk die aengaet de ken- nisse der cruyden / met sijn treffelijcke schriften / die mede ghedrucht sijn tot Leyden in't jaer m d x x x i i i.

Pieter Marneff, is eerstmael gheweest Canonick Regu-

lier tot Cysoin / daer naer Generael van d'ordje der Car- thusiers / als het blijkt upt dit gheschift / die upt de Zie- ven van Cysoin ghetiteert woxt van Jan Buzelin van Ca- merijck / in het eerste Boeck van Wals- Vlaenderen / in het x i x. cap.

In't Jaer 1540. Pieter Marneff, gheboren van Leyden, Hollander, Religieus, heeft aldereerst ghevolght den Regel van S. Augustijn tot Cysoin, daer naer aenghenomen heb- bende een propooft van een beter leven, veranderende de kleydinghe ende de zeden, gaende naer de Carthusiers ge- legghen by de Stadt van S. Omars, heeft belofte ghedaen van hun leven, ende Regel t'onderhouden: ende als hy daer een schoon exempel ghegheven hadde, door sijn goet leven, ende converlatie, van sijn toekomende deughden te hopen, den Prior van Gosnay nu overleden wesende, is door ghe- meyne toestemminghe ghecofen in sijn plaetse. Ende om dat het onmogelijk is, dat een keersle op een hoogen-berg ghestelt niet en soude eenen yghelijck verlichten, trumoer van sijn deught ende goede Fame heeft haer soo verre be- spreyt, dat hy van eenen yghelijck bemint wesende, door een heymelijck raedt, is ten laetsten ghecofen gheweest O- verste van den gantschen Ordre der Carthusiers, oft den 36. Generael. Hy is overleden in't Jaer 1546.

Ian Geraert van Leyden, heeft in't jaer 1544. aenghenomen de repse tot het Heplich Lant / ende heeft geschreven dat gheheel Lant / ende wat in dat selve waerdich is om ghesien oft ghehoort te worden / gelijk Christiaen Adrichom wel expresselijck ghetupgicht in sijn beschrijvinghe van Pa- lestina.

Cornelis Verheyden, Doctoz inde Medecijne gemaecht zijnde / heeft een gheluckighe practijcke geoeffent tot Delft. Dat hy een seer geleert man zy gheweest / is lichtelijck af te meten upt die Versen / die W. Harman Schinkel geschre- ven heeft tot zynder eeren.

Geraert

Geraert Tuningius, heeft de Latijnsche spraekke ten vol-
len geleert met een onghewoonelijcke ende by naer met een
ongeloovelijcke lichticheyt des verstants / in den tijt van ses
Maenden / ende in ander dingen ghebruyckende 't selve ghe-
luck / heeft in d'ye Jaeren oft nauwelijcks geheel byer Ja-
ren / geluckelijck volbrachte den gheheelen cours zijnder stu-
die / bygevoeght hebbende een volmaeckte kennisse van de
vreemde Spraecten. Maer hy heeft in d'Academie zijns
Vaderlants het Kercht geleert met grooten toeloop / seer aen-
genaem wesende aen de grootste Mannen zijnder eeuw / om
de bysondere lusticheyt zijns verstants. Desen heeft aen
d'Academie van Leyden (met Godes ordonnantie) vercre-
ghen van den grooten Coninck van Byzanchrijck Hendryck /
Iosephus Schaligher, een Man van seer groote gheleert-
heydt / die alsdan woonde in Byzanchrijck. By 't oberle-
den met groote doofheydt der zinne / in 'tjaer duysent ses
hondert thien / binnen Brussel / daer hy was gerepft om hem
te vermaeken / oudt wesende 46. jaren. Is albaer begraven
in S. Catharines Kercke.

Historie van
Jan van
Leyden Co-
ninc der We-
derdoopers
tot Munster

Ich come nu tot dien besaemden Koninck der Weder-
doopers / Jan van Leyden, die van zijn Ambacht Cleerma-
ker zijnde / in 'tjaer 1534. heeft ober al in Duptlant groote
beroerten verweckt; ende ten lesten Munster inghenomen
wesende / de Hoofst-stadt van West-salen / heeft gestraft ge-
weest naer de verdiensten van een so groote misdaet. Mijn
behaecht te schrijven van dit ellendighe beleghe van die van
Munster / van de vernielinge / vande besonder dingen gedaen
in de Stad ten tijde der belegeringhe / en van d'uyterste van
Jan van Leyden Koninck / ende zijn medeghesellen Knip-
perdollingh / ende Iarechtlingh / 'tgene dat Antonius Corvi-
nus, die alle dingen ghestien heeft / ende seer neerstelijck on-
dersocht / eertijts gheschreven heeft in een seer gheleerden
Brieff aen Georgius Spalatinus. Dit zijn de woorzen:
[Een Kullius heeft den soysponck gheweest van dese elen-
den / een Hollander / 't eenemaal geboren tot ontrouwichheit /
ende om de goede Wetten der Steden te beroeren ende te be-
derben. Als dese een kozten tijt vooz de Belegeringe vut de
Stadt repfende / hadde geleben op een ander plaetse de straf-
fe van zijn schelmerijen / heeft een mede-geselle gehad ghe-
naemt Rotman / een Man also opzoerich / also boos / alsoo

ongetrou als zijn medeplichter. Desen heeft begonnen
binnen de Stadt te saepen met het toedoen van Knipperdol-
lingh het sentijn der Weder-dooperijen eerstmael in secrete
vergaderingen: daer naer als hy tot hem geboeght hadde
alle Opzoermakers ende seditieuse menschen / alsoo dat hy
lichtelijck achtende bezyjt te worden van het gewelt zijns te-
genpartijders / heeft begonst opentlijck de Weder dooperije
te belijden / ende also voozt alle neersticheyt te doen om de
beroerten op te roepen / ende te verwecken. Ende 'tis on-
moghelijck vut te sprecken / hoe dickmael datter naer de
Markt toegelooopen sy gheweest / hoe dickmael datter tot
de Wapenen sy geroepen / hoe dickmael datter ghehoort sijn
geweest de spottelijcke stemmen der opzoerige menschen /
vermanende tot boetveerdicheyt / ten sy dat sy wilden ter-
stont beproeben den toekomenden dach des Heeren. Sy
verhalen dat Knipperdollingh dickmaels ghewoon was /
als een vut sinnich oft beseten mensch / te loopen door al de
wijcken der Stadt / ende dat hy also aen een pegelijck die hy
gemoette aenblaefde / ende dese woorzen sprach: Ontfangt
den Hepligen Geest. Wat souder konnen dwaeselijcker oft
beclaechelijcker ghepepnt worden / als dese toberpen ende
guychelrijen? Ende dit schouspel heeft so toegenomen ende
de soo verre ghelooopen / dat het niet heeft konnen versacht
noch verfoet worden door d'Ambassadeurs van de Landt-
grave onsen Doorzuchtichsten Vorst / (die nochtans de
vooz hadde ghemiddelt d'oneenicheyt tusschen den Bis-
schop ende de Stadt) noch door de Brieven van ander
Steden. Daer zijn dan Propheeten opghesraen / de goede
lyuden zijn vut de Stadt gheworpen / de goederen zijn be-
rooft / ende soo voozt zijn in de Stadt sulcke nietwe dingen
bedreben / dat het geloovelijck is / dat den Turck selve / hoe
onbermhartich ende Barbarisch dat hy sy / die niet en sou-
de verdraghen hebben by de zinne. Waer door / alle hope
wech ghenomen wesende van beternisse / dat de Belegerin-
ghe is gheholcht. Ende als het stormen twee-mael ende
meer qualijck ghebruyekt was / ende als de Stadt met ver-
schepde Schanffen op alle zijden besloten was / sy hebben
haer verstant een ander stuck aen te vanghen. Alsoo moeta
willich zijn sy geworden met een oft twee victozien. Want
sy hebben een Koninck ghemaecht / die in alleg soude bevel
hebben.

hebben. Sommighe dencken / dat hy sy ghemaect ghe-
weest van den volcke. Maer den Coninck selve heeft ny
ghesept / dat hy tot dese hoochepdt verheven is gheweest
van eenen Propheet / aen den welken Godt soude die
saecke dooz een ghesichte gheopenbaert hebben : hoe dat
het sy / ghemaect wesende / hy heeft sich selve alsoo
ghedraghen / Dat alle dinghen hem bedient worden op
Conincklycke maniere. Hy droech een Croone ende Co-
nincklycke Diademe / hy werdt ghevoert op een Beerdt
dooz de Stadt / ghebruyckende vergulde Spoozen. Als
hy erghens gingh / treden dooz hem twee knechtens /
behalven een ander hoop Dienaers : van de welke een
droech een Sweert / den anderen het oude Testament.
Ende daer was straffe ghestelt over die / die den Coninck
dooz hy tredende niet en souden eeren. Hy hadde het Hoff
met Regheerders ende Officien alsoo inghestelt / dat hy
dat niet wijselijcker soude hebben kunnen doen / als had-
de hy een Coninck ghebozen gheweest. Want hy heeft
een wonderlijcken Constenaer gheweest / in die din-
ghen te bedencken / die betaenden de Conincklycke pom-
pe ende tieraet. Daer-en-boven was hy in zijn moe-
derlijke Tale wel-spreekende / hy was schalck / be-
drieghelijck / ende argelist. Hy wilde datmen de Co-
ninginne soude eeren op ghelijcker maniere / onder de-
welcke hy oock d'andere Huys-vrouwen / oft liever by-
saperffen / hadde ghestelt ende bevolen de selve Conin-
ginne te ghehoorsaemen. Hy heeft een van die met zijn
epghen handt ghedoodt / (want sy beerthien in ghetal
waren) om dat sy versmaede de dinghen die aldaer ghe-
daen werden / ende alsoo doort haer bereyde om aen den
vbandt ober te loopen : ende 'tselve heeft hy ghedaen in
het Paleys der Coninginne / misschien om aen d'ander
een vzeefe aen te jaeghen. Welck seyt als ick hem daer
naer teghenwierp eben ghelijck een Barbarisch oft Schy-
tisch werck / heeft hy gheantwoort / dat hy / 'tgene ghe-
schiet was / met het ghebiedt ende bevel des Propheetes
ghedaen hadde. Hy heeft met sulcke ghelijcke wydedthepdt
al die ghene bevolen te dooden / die bestonden te weder-roe-
pen ende te staen teghens zijne boose raadt-slaeghen ende
baden. Van welke saecke is noch ghetuyghe een Lin-

Hy hadde 14
Byffs / oft
by slaverien.

beboom / niet wijt van de Kercke der Canonijcken / aen
den welken ghebonden sy ghearcheuseert werden. Ick
sal hier by stellen een exempel van dwaeshepdt ende licht-
veerdighpdt : Daer is een Vrouw ghebonden ten tijde
der Beleggheringhe / die beloofde te doen aen den Bisschop /
'tghene eertijds Judith ghedaen hadde aen Holofernis :
ende dat sy niet en soude in de Stadt keeren / vooz dat sy
des Bisschops hooft met haer weder brochte. Ende sul-
ke menschen en zijn niet ontzoken / die aen die sotte belof-
ten dwaeselijck haer gheloobe gaven / ende oordeelden dat-
mense wel verciert moeste uytstenden om dit schoon seyt te
volbrenghen. Maer soo groote een vermetelhepdt ende
onsinnichepdt / heeft naer korten tijdt een eynde ghenom-
men : want van den vbandt ghevanghen wesende / heeft
de misdaedt bekent / ende is daer naer dooz den Scherp-
richter ghe-executeert gheweest. Hoe wel alle dese dinghen
seer quaet ende tot nu toe onghehoort zijn gheweest / noch-
tans souden sy noch sonder twijffel veel argher bedreven
hebben / ten ware dat het hadde gheweest / dat sy ten laetsten
dooz Godes goedertierenthep / begonden ghebeek te heb-
ben van alle dinghen / ende dat de Stadt dooz verraedt had-
de inghenomen gheweest.

Judith 13. 4
10. vers.

Want sy is in ghenomen gheweest dooz de Crups-poo-
te / als een Wclooper ghelepde des Bisschops Krijghs-
volck in de Stadt / eenighe van de Wachters doodt blijven-
de. Den Coninck is ghevanghen / ende tot den Prince
ghelept. Knipperdollingh is oock ghevanghen met eenen
Krechtingh / die van den Raedt des Coninghs hadde ghe-
weest. Maer de Stadt wesende gheplondert / heeftmen
eerstmael bebonden / in wat ghebreck van alle dinghen sy
gheweest zijn / hoe wel dat d'overloopers oock yet daer af
al ghesep hadden. Den hongers noodt van Saguntum
heeft i'eenemael onverdraghelijck ende seer groot gheweest /
als het dooz de Beleggheringhe van die van Carthago be-
nauwt wert. Daer is tot Hierusalem een alsulcken groo-
ten hongher gheweest / als sy van Vespasianus worden
belegghert : maer de Weder-doopers van Munster en heb-
ben in gheen dingh die niet minder ghevoelt. Ick hebbe
selve daer veel Boecken ghesten / van de welke het af-ge-
trocken leer / hadde aen die arme ellendighe menschen
voet.

De Stadt
woyt inges-
nomer.

Saguntum
is een Stadt
in Spaengie
gelegen.

Grootē hoi-
gershoot tot
Munster.

Inders ge-
com.

boetsel ghegheven / ende sy zijn tot sulck een benauthepdt gheromen / datter gheenderhande leer soo hart en was / dat hun gheen spijse gheworden en was. Jae ick weet / datter daer oock kinders opghesret ende ghegheten zijn / het welck ick ghehoort hebbe van die personen / die al daer ghebonden hebben eenighe Reliquien ofte overblijfselen / wesende naer het innemen der Stadt / waerachtighe ghetuyghen / van het ghene de Ouders ghedaen hadden. Nochtans soo en is niet alsulcke benautheden de hooshepdt van die verloozen boeben niet vermindert / alsoo dat sy dit niet teghenstaende somtijds dansten / ende schou-spielen maecten / ende alle Kercken afbzaecken ende verberfden. Sy hebben teghen de Beelden alsoo seer verstoozt gheweest / dat sy oock d'aensichten / ooghen ende monden der gheschilderde op de mueren ende vensters leelijck mismaecht hebben. Daer en is nimmermeer by hun ghemelt gheweest van opgheben : want de Prophten en lieten niet op van seer veel pedelijck te beloven t'opzekerken der belegheringhe. Ick keere wederom tot den Coningh / van den welcken ghy versoecht datmen u yet seerkers verhaele. Dese / naer dat de Stadt verobert ende opghegheven was / als men hem hier ende daer vooz een vertooninghe ghelept hadde / is ten laetsten in den kerker ghestooten / niet tot Munster / maer in een seer sterck Slodt van den Prince / die sy noemen Bebergern / Knipverdollingh ende Kerchtigh ghelept wesende tot Hofstinar / ende aldaer ghewozen in de banden. Maer ick en weet niet dooz wat raedt dat sy soo langhe in de ghevanckenisse zijn ghehouden gheweest / vooz ende al eer sy ghedoodt werden / het en sy mischien datmen moet dencken dat Godts goedertiereentheydt hun heeft willen tijt gheven om van haer sonden te bekeeren / ende boete te doen : sy zijn voozwaer met vele woorden daer toe verweckt gheweest. Maer dit ghebecht / is een ander strydt opgherefen met Knipperdollingh ende Kerchtigh / die / ghelijck sy niet en hebben te vergheleken gheweest met den Coningh / noch in schalckhepdt / noch in wel spreckentheydt / alsoo hebben sy ons meer verdriet ende walghe aenghedaden. Ende Knipperdollingh soude veel meer bequamer geweest hebben om te sehermen / als om van de questie der religie

te handelen. Maer ist dat pemandt begheert de beschrijvinghe van desen man / Salustius en heeft niet gheschreven van Catalina , het welck niet seer wel ober een en comt met dese persoon. Hy heeft van groote kracht gheweest des lichaems ende der ziele / maer met een boos ende verkeert verstandt. Den welcken oock van zijne jonckhepdt d'invendighe oozlogghen / doodt-slagghen / rooverpen / ende de invendighe on-eenigheden behaecht hebben / ende alsoo heeft hy zijn jonckhepdt gheoeffent. Zijn gheest was stoudt / erglistich / lichtveerdich / ende in alle dinghen ghevynst / ende ghecontersept / ander luden haer goet begheerende / zijns selfs onnaticch / hzandende in wellustigheden / veel spreekende / van wepnich wijshepdt / ende een groot herte / hy begheerde altoos onnaticch / ongheloovelijcke ende al te hooghe dinghen. Ten anderen / naer dese onse stryden / en zijn sy niet langhe in hechtenisse ghehouden / maer sy zijn terstondt naer Munster ghelept gheweest om ghedoodt te worden. Hier toe is ghekosen gheweest den dach naer Sinte Agnes. s' Daeghs vooz dat den Coningh gheerecteert wert / ghebzacht zijnde / oft hy wilde datmen tot hem soude een Priester hzenghen / aen wie / hy zijn sonden soude aen d'ooze spreekken / ofte niet. Hy heeft gheandtwoort : dat hy niet en versmaede de aanspraecke ofte den raedt van een voozsichtig Man / jae dat hy het soude vooz een groote weldaedt houden / waert dat sy hem toe-lieten om te spreekken / met den Heer Jan van St. berggh / des Princes Cappellaen. Dese begheerte en is hem niet ghewepghert gheweest. Want op dat hy dadelijck hebben soude / aen wien hy alle zijn misdaden soude openbaren / is tot hem ghesonden dien hy begeerde. Die daer naer tot ons ghekeert zijnde / heeft gheboodtschap dat het leedtwesen deses ellendighen mensch is wonderlijck gheweest / alsoo dat hy oock hzelijck soude beleiden hebben : waert dat hy thienmael konde ghedoodt worden / dat hy voozwaer thienmael de doodt wel verdient hadde. Ende dat hy nochtans niet daer toe hadde comen be-weeght worden / dat hy soude de dolinghe wederroepen van den Doop ende menschelijcke natuere Christi. Hy beclaeghe vooz alle dinghen ; dat hy seer bekommert ende seer droeve was / van soo dickwils ende

Gedoodt den
22. Januarij
anno 1536.

soo

soo hoeverdelijck versmaect te hebben den ghetrouwen raedt des doozluchtichsten Doozt den Landt-graefe / den welcke hy nu verstonde dooz een Godtbychtighen puer ghevoeght te hebben zijn bondt-ghenooten wapenen met den Bisschop / teghen zijn dulheyt ende die van de Stadt / wanneer sy alle soozten van goede vermaninghen versmaect hadden. Waert dat den Landt-graefe tegenwoozdich ware / dat hy soude vortmoedelijck vergiffenisse bidde van dit misdaet / welck hy begeerde gedaen te worden van Cozvinus ende Kpmens / terfont als sy in het Waderlant fouden ghekeert zijn. Sy zijn dan sanderendaeghs d'een naer d'ander ghetrocken gheweest tot de Viersehare des Riechters / ende alsoo in ordere beschuldicht gheweest. Sy hebben in den eersten den Koninck beschuldighet / hem te ghenwozpende d'alder grootste misdaden ende schelm-stucken / die niet en konden gheloochent worden : als kennelijck wesende gheheel Duptlant dooz ; die gheantwoozt heeft / oft ghedreven zijnde dooz wanhopinghe / oft dooz verschrinkinghe des doots upt sich-selven ghetrocken / dat hy wel teghen den Magistraet ghesondicht hadde / maer niet tegen Godt. Als oft niet op de selve maniere / teghens Godt ende tegens Godts ordinantie / gesondicht worde. Hy is nochtans ter doot verwesen / met de belijdenisse van het Weder-dooopen / ende de misdaden van muyperte ende lese Majestept. Op dese maniere is de sententie des doots ghegeven teghen Knipperdollingh ende Krechtlingh / als sy beschuldiget werden om de selve misdaden / ende haer bedreven seften niet en konden loochenen. Den Koninck eerst van al / als hy tot de plaetse des Gherechts ghelept werde / die ghetimmert was een wepnich van d'aerde verheben / knielende ende de handen t'samen ghelept hebbende / heeft alleen dese woorden ghesproken ; Vader , in uwe handen bevele ick mijnen gheest , is aen de pael ende stake gebonden. Daer naer is hy een tijt lanck met vperighe ende gloepende Tanghen ghepynicht ende ghedoodt / met grote teercken van vzeught ende blyschap der Priesters / van welke Munster heeft altyt seer overbloedich gheweest. Als den Koninck ghedoodt was / is Knipperdollingh ghelept om op de selve maniere ghestraf te worden / nochtans en weet ick niet / oft hy yet ghesproken heeft / aen de stake

gheshonden wesende. 'Tis ghewis dat de ghene die niet soo verre en stonden vande plaetse der straffinghe als wy / verhalen / dat hy soude gheseyt hebben : O Godt weest mijn arme sondaer barmhartich. Anders tusschen de tormenten ende pynninghen heeft hy een eentwigh silentie ende wylghen ghehouden. Een laetsten Krechtlingh heeft zijn leven ghelaten met de selve pynne ende straffe / den welcken wy ghehoort hebben roepen / de nyptanghen hem aenraeckende / spzack dese woorden : O Vader , o Vader. Hier sachmen vele menschen aen / die niet genoechlijcker soude hebben konnen aenkomen / als dese aenschouwinghe was. Maer aen ons / ende andere menschen met ons / overdenckende wat hier in dese saecke ghedaen is / 'tselbe gheschiet is gheweest om onse sonden / en heeft het niet alsoo ghenoechlijck gheweest. 'Tis waer / sy zijn met recht ende goede reden ghedoodt : want wie is rechtsinnich die dat niet en sal belijden? Maer nochtans moeten wy oock onse sonden bekenen / der welke onmaticheyt ende grootheyt Godt heeft willen wyeken in dese persoonen / als met gheesselen. Als dese groufsame ende verdiende straffe ghenomen was van de misdadighen menschen / sy zijn ten laetsten ghesloten elck in een pser ende ghetrallede Kroz oft Kope / alsoo dat sy van verre mochten ghesien ende bekenet worden. Ende zijn daer naer ghehecht aen het opperste vant Sint Lambrichts Tozen ; niet alleen om dat daer van een eentwigh memozie soude wesen / maer om dat sy souden aen alle opzoerighe gheesten een exempel ende schrick wesen / op dat sy in toekomende tijden niet desghelijck souden aenhanghen oft bestaen. Ende dit is gheweest d'ongheluckigh epnde van dit ongheluckich Schou-spel.

De ghestalte van Lepden is voozwaer in onsen tijt seer groot / meer ovaels wijse als ront wesende. Sy wozt omringht van dese zijde met een stenen Wal ; van d'ander met een aerden / vele Tozen ende Boltwercken ondertusschen liggheude. Sy heeft dype principaelste Kercken. Van welke de vooznaemste is die van S. Pieter / seer excellens met Gzaf-schrieten van vermaerde Mannen. De tweede in waerdicheyt is die van S. Pancraes. De derde is van de H. Maria / in dewelcke is begraven de Prince der Gheleerden / Iosephus Schaligher , met een eerlijck opschrift / dat

Selvsame
exempel naes
de doot van
de misdadi-
ghen.

Grav van
Iosephus
Schaligher.
dat

dat tot sijnder eere opgherecht is van de Curateurs van d' Academie/ende Burgheemeesters der Stadt.

En seer co-
schijde
Schijde
van het up-
terste oop-
deel.

Het Stadt-Huys is een seer schoon gebouwel; inde Raet-
kamer der selver wort gesien een Schilderje van het upter-
ste oordeel / een werck van den edelste Schilder Lucas van
Lepden / voor welke taeffereel sy segghen dat Rudolphus
den tweeden van dien naem Kestel / door d'uptnemenhept
des werck aenghelocht zijnde / soo vele Donghersehe Du-
caten heeft aengheboden / alser te weten noodich wa-
ren om die gantsche Schilderje te bedecken: Die publijcke
timmeragie opgherecht tot de groote Studien van Theolo-
gie / Rechte / Medecijne / Philosophie / ende andere vye
Konsten / is seer fraep; groot ende gherveelijck. De lucht
is bljide / soet/ ende die licht valt. Tot het gherief des
volcx ende ghebreken in verschepe plaetsen gheen overvlo-
dighe Wateren vanden Rhijn / Rapsenburgh/ Maren/ ende
andere klare Water-stroomen. Het Lant rond-om ghele-
ghen is het vruchtbaertste van gheheel Hollant/ datmen ge-
mepnelijck noemt Rhijn-lant / van twelck de Stadt Lep-
den is hedens daechs het hooft.

DE VERMAERTSTE DORPEN,
GHELEGHEN OMTRENT
L E Y D E N.

Opheer-
van 't Oude
Clooster hi
Rhijnburgh

RIINSBURGH. Petronella / Suster van Lotha-
rius den tweeden dies naems Kestel / ende Wadaw van
Flozis de tweede heeft hier opgerecht in't jaer M C X X I I
een seer vermaerde Abdyje van Nonnen van S. Benedictus
Orden. In dese en mochten niet meer als veertich Non-
nen ontfanghen worden/ die moesten van d' Edelste wesen.
Ghelijck het blycht upt de Bulle vanden Paus Alexander
in't jaer 1499. Ende melcke / onder andere woorden / dese
worden ghelesen.

Daer is tot nu toe een loffelijcke costume onderhouden
gheweest, dat den Bisschop van Utrecht, die in dien tijt was,

soude de macht hebben ghehad van de verkiesinghen der
Abdissen des ghemelde Cloosters, die in die tijden sijn ghe-
maect gheweest, te bevestighen, ende van her Clooster
selve ende sijn personen te visiteren ende reformeren, ende
dat daer gheen Nonne mochte ontfanghen worden, oft sy
moeste wesen gheboren van Edel gheslachte, van beyde Ou-
ders, ende van vier Groot-vaders, ende dat d' Abdiffe daer
gheen Nonne vermochte t' ontfanghen boven de veertich in
ghetal, ende dat d' Abdiffe teghenwoordich sijnde soude ge-
nieten uyt de vruchten ende inkomen des voorseyde Cloo-
sters twee deelen ende portien, ende een yeg helijcke Nonne
een, ende den Regeerder der Kercke van het selve Clooster,
om d' wille van sijn forge ende van de zielen, oock een, &c.

Die sal begeeren dese gheseele Bulle te hebben / dat sy
gaet tot het 3. cap. deses Boecx / aldaer wy die gheheel ge-
schreven hebben upt d'oude Brieven ende Registers van
Rhijnburgh. Het is seker / dat de Susters ende Dochters
der Orden van Hollant sijn in dit Clooster Nonnen ghe-
worden; op dat ick teghenwoordich niet en spreke vande an-
dere wesende van seer Edelen stam. Dit sijnde namen van
d' Abdissen van Rhijnburgh / die in voorszeden tijden in seer
grooten estime waren;

Cuniffa, Suster des Orden van Biechtens / overleden in
het jaer 1178.

Abdissen hi
Rhijnburgh

Bonifacia, overleden in't jaer 1187.

Sophia, Dochter vanden Orden van Hollant / Diederick
de VI. van dien naem / heeft gheleest in't jaer 1212. Sy
heeft d' Overstehept overghegheben aen haer Dic'te Agnes.

Agnes, Dochter van Flozis de I I I, leefde in het jaer
1222.

Aleydis van Wassenaer.

Aleydis van Deventer.

Erdiffa, in het jaer 1233.

Ada, Dochter van Wilhelm den I. Orden van Hollant /
is overleden in't jaer 1257.

W D

Clariffa.

- Clariffa.
 Aleydis, in't jaer 1287.
 Iutta van Deventer, die gheseyt wort gheweest te hebben
 de Richte van Johan den I. Grave van Hollant.
 Elisabetha van Wieldrecht, is ghestorven in't jaer 1316.
 Ada van Teylinghen, Symons Dochter.
 Ada, Dochter van Diederick Burggrave van Ley-
 den/is overleden in het jaer 1316.
 Sybilla van Wassenae, is overleden in het jaer 1329.
 Machtildis van Duvenvoorde, heeft haer leven verlaten
 in het jaer 1349.
 Margriet van Langerack, sterft in het jaer 1358.
 Clariffa van Scenien (want also wort sy gdenoemt inde
 oude Byeben/niet Scengen, also dat Gourhobius schryft)
 heeft gheleest omtrent het jaer 1364.
 Agnes van Heum, in het jaer 1392.
 Sophia van Drongelen, leefde in het jaer 1393.
 Catharina van Rommelswael, is van haer Doodept af-
 gheset / sich en weet niet om wat reden / ende is overleden
 in het jaer 1408.
 Margriet van Bueren, regeerde omtrent het jaer 1408.
 Clementia van Horst, is overleden in het jaer 1442.
 Bertradis van Langerack, is overleden in het jaer 1441.
 Margriet van Oostende, in het jaer 1432.
 Margriet van Bruel, overleet in het jaer 1470.
 Elisabeth van Mathenes, in het jaer 1499.
 Beatrix van Rommerswael, in het jaer 1529.
 Adriana van Bodant, in het jaer 1535.
 Maria Schenx van Toutenburch, Suster banden Bis-
 schop van Drecht / in het jaer 1552.
 Elburga van Boetselaer, in het jaer 1561. Dese heeft
 neffens het Clooster ghetimmerd treffelijke Dupsinghen/
 om d' Edel-lippen t'ontfanghen.
 Stephana van Rossum, Dochter van Johan van Rossum/
 die Woeder was van Marten van Rossum / is overleden
 in het jaer 1603.
 Barbara van Oyenbrugge, is ghestorven in het jaer
 1611.
 Anna van Berchem.

Diederick de III. van dien naem Grave van Hollant/
 aenghenomen hebbende een Krijghs-tocht naer Palestina/
 heeft verkreghen te komen van Innocentius den tweeden
 het Privilegie van eremtie/ ghelyck sy noemen / vooz de
 Kloosteren van Rhynsburch ende Egmont. De Byeben
 worden gelesen by Johannes Gerbrandt van Leyden in het
 xvii Boeck / xvi cap. maer alsoo bedozven ende vercozt/
 datmen geen gemakelijcken sin upt die kan haelen. Wy sul-
 len die voozhouden in verschepe plaetsen verbeteret / by ge-
 daen ende gheheel upt een parchement Boeck / dat wy hier
 ende elders ghebuycht hebben.

Innocentius Bisschop, Dienaer der Dienaren Godts,
 aen onsen lieven Sone, Walterus, Abt van het Clooster van
 Egmont, ende aen sijn Successeurs wettelijck te substitue-
 ren in eeuwicheyt. Den Edelen Diederick, Grave van Hol-
 land, naer Ierusalem reyfende, heeft in onse teghenwoor-
 dicheyt ghekomen: Maer onder ander dinghen, die wy
 met hem ghesproken hebben van de verbeteringhe der ze-
 den, ende onderwijfinghe sijns levens, die excellent man
 heeft met eyghendom gheoffert ende gheslooten soo uyt
 zijnder naem, als oock van Petronella Gravinne, sijns Moeders
 weghe, het Clooster van Egmont ende Rijsnburch
 aen S. Pieter Prince der Apostelen, uyt insien van devotie.
 Wy dan, aen wie het principelijck toekomt, de rechten van
 den selven Sleutel-dragher der Hemelen besonderlijcker
 te beschermen, wy ontfanghen de selve eerweerdige plaet-
 sen tot eyghendom ende bescherminghe der Heylige
 Roomsche Kercke; ende daerom hebben wy die met alle
 haer toebehoorselen versterckt met de bescherminghe van
 dit teghenwoordich gheschrift, ordonnerende, dat alle
 soorten van besittinghen, alle soorten van goederen soo in
 Kercken, als in thienden, Landen, Wijngaerden, Wateren,
 Boscagien, Weyden, ende in alle andere dinghen, die de selve
 Cloosteren teghenwoordich rechtveerdelijck ende
 Wette-

Wettelijck besitten, oft in toekomende tijden door gifte der Bisschoppen, door mitheyt der Koninghen oft Vorsten, door presentatie der ghelooovighen, oft door andere rechtveerdighe middelen, met Godes bystaen, sullen konnen verkrijghen, ons souden in eeuwicheyt moghen vast ende onghelichent by blijven. Wy verbieden dan, dat niemant en soude in gheenderley maniere bestaen de gemelde Cloosteren lichtveerdichlijck te verstooren, oft haer besittinghen t'ontrecken, oft die ontrocken sijn te houden, verminderen, oft met eenigherley becommernissen te vermoeyen: maer dat alle dinghen in haer gheheel worden behouden, op dat sy souden in alderley ghebruycken profijtelijck wesen den ghenen, voor onderhoudinghe ende regeeringhe der welcke sy ghegheven sijn. Maer in teecken, dat de selve Cloosteren onder S. Pieters jurisdictie sijn, soo wel ghy, als u naerkomelingen sult alle jaren aen ons ende naervolghers betalen vier stuyvers Vriescche munte, met naem van schattinghe. Ist dat daer eenighe persone ware soo Kerckelijck, als wereltlijck, wetende het inhout van dese onse constitutie, die teghen de selste soude lichtveerdichlijck presumeren te komen, naer dat hy twee oft drymael sal vermaent hebben gheweest, ende niet en sal haer schult met behoerlijcke voldoeninghe verbeteren, dat die persone verbannen sy van het alderheylichste Lichaem ende Bloet Godts, ende ons Heeren Verlossers Iesu Christi sy over alle die ghene, die in d'uyterste oordeel onderworpen sy de strenghe wrake. Maer dat de vrede ons Heeren Iesu Christi sy over alle die ghene, die de rechten onderhouden der selver plaetsen, op dat sy hier souden ontfanghen de vrucht van haer goet werck, ende vinden by den strenghen Rechter de belooningen des eeuwighe vrede, Amen. Alsoo was onderschreven. Ick Innocentius, der Algemeyne Kercken Bisschop. Ick Conradus Bisschop van Sabina. Ick

Geraert Cardinael vanden Tijtel des H. Cruys in Hierusalem. Ick Theodeminus Bisschop van S. Rufina. Ick Albrecht Bisschop van Alba. Ick Lucas Priester Cardinael vanden Tijtel van Sinte Iohan ende Pauwels. Ick Albrecht, Bisschop van Hostia. Ick Anselus, Cardinael Priester van S. Laurens in Lucina. Ick Otto Diaken Cardinael van S. Gregoris aenden gouden voorhanckfel. Ick Gregorie Diaken Cardinael vanden heylighen Engel. Ghegheven tot Lateraen, door de hant van Emericus Diaken Cardinael der Heylige Roomsche Kercke, ende Cancelier, den laetsten dach Februarij, op de derde Indictie; in't jaer der menschwordinghe ons Heeren een duycent hondert neghen-en-dertich, maer vanden Pontificaet van den Heer Innocentius de tweede, Paus, in het elfste jaer.

Dese Abbye van Nonnen / van S. Benedictus orden / ghelegghen in het Bisschop-dom van Utrecht / d'ordre van Clunij, heeft dese Bullen van Pausen / met dewelcke sy hee gheconfirmiert ende wyppeden ghegheven hebben. Clemens ghegheven tot Avinion den xxiv. April / van zyn Pontificaet in het achtste jaer. De selve ghegheven in de selve plaetse den ix. April in het vierde jaer zyns Pontificaets. Honorius tot Lateraen den xxvi. April / in het eerste jaer zyns Pauselijcke Stoel. Alexander tot Viterbe den xi. December / in het derde jaer van zyn Pauselijcke Stoel. Bonifacius tot Lateraen den xx. October / in het achtste jaer van zyn Pauselijcke stoel. Johan tot Avinton / den xiiii. December / in het eerste jaer van zyn Pauselijcke stoel. De selve tot Avinion / den xiiii. April / in het vierde jaer van zyn Pauselijcke stoel. Innocentius tot Lions / den i. December / in het achtste jaer van zyn Pauselijcken stoel. Nicolaus te Romen / tot S. Maria Major / den i. Januarij / in het eerste jaer van zyn Pauselijcken stoel. Den selve tot Viterbe / den xxiv. September / in het tweede jaer van zyn Pauselijcken stoel. Gregorius tot Lions den eersten Junij / in het derde jaer van zyn Pauselijcken stoel. Clemens tot Avinion / den iv. May /

In het vijfde jaer van sijn Pauselijcken-stoel. De selve in de selve plaetse / den **xxiii. Januarij** / in het sesste jaer van sijn Pauselijcken-stoel. Johan tot Abinton / in het eerste jaer van sijn Pauselijcken-stoel. Innocentius tot Lateranen / den **xviii. van Maert** / in het veertziende jaer van sijn Pauselijcken stoel. Clemens tot Abinton / den **xx. April** / in het achste jaer van sijn Pauselijcken-stoel. Innocentius tot Perusen / den **xxix. September** / in het thienste jaer sijns Pauselijcken stoel. Urbanus tot Witerbe / den **xi. Maert** / in het eerste jaer sijns Pauselijcken-stoel. Clemens tot Abinton / den **xxii. October** / in het achtste jaer sijns Pauselijcken stoel. Alexander heeft Brieven ghegheven van besonder bescherminghe / de Geruggen sijn :

† Ick dorchte
ac het stoet
wesen Ce-
lia.

Cunhujus Priester Cardinael met den Tijtel van S. Cecilia †.

Hugo Priester Cardinael met den Tijtel van S. Clement.
Mattheus Priester Cardinael met den Tijtel van Marcellus.

Theodinus Bisschop Portuensis ende van S. Rufina.

Henricus Bisschop Albanensis.

Verneredus Bisschop van Preneste.

Ardicio Diaken Cardinael Serth. Ord.

Grananus Diaken Cardinael der Heylighen Cosmas ende Damianus.

Johan Diaken Card. vanden H. Enghel.

Lamenus Diaken Card. van S. Adrian.

Mattheus Diaken Cardinael van S. Maria.

Ghegheven tot Anagnia, door de handen van Albrecht, Priester Card. der H. Roomsche Kercke ende Cancellier den **v. Novemb. Indictie xlii. in't laer der Menschwordinghe ons Heeren m. clxxviii. vande Pauselijcke Stoel des Heer Alexander Paus den lli. van dien naem, in het xxi. jaer.**

Wat waren oock veel ander Doxselijcke brieven / met

welcke sy dit Clooster rijckelijck begiften / oft eenige groote Privilegien toeghegheben / de besonderste der welke brieven worden in verscheyde plaetsen deses Boecx ghelesen. Dese vier onghedruckte / die hier volgen / hebben ons ghebacht weerdich te wesen / ghelesen te worden / om dat sy gheen ander bequaemer plaetse sullen hebben.

I.

Inden naem des Vaders, ende des Soons, ende des Heylighen Gheest, Amen. Ick Wilhelm Grave van Hollant, doen yghelijck te kennen, soo teghenwoordighe als toekomende, dat willende voorsien aen de salicheyt mijner ziele, ende mijns Hayfvrouwe, ende oock onser kinderen; ick late gaen allesins vry ende ontslaghen in der eeuwicheyt hondert ghemeten Lants onder het Ambacht van Ostcapelle, toebehoorende aen de Kercke van de H. Maria van Rijnsburch, van alle last der bedinghe, ende van al ander beswaringhe der schattinghe, alsoo veel als het aen 'trecht van Hollant bekent wort toe te behooren; behalven dat Lant, 'twelck mijn Broeder Diederick Grave heeft vry ghelaten op de selve maniere aen die Kercke: maer op dat dit mijn daet worde seker ende onverlijck bewaert, ick hebbe ghewilt datmen desen teghenwoordighen Brief soude verstercken met de ghetuyghenisse mijns seghels, ende bescherminghe der getuygen. Dit sijn de namen der ghetuyghen, die tegenwoordich sijn gheweest by dese onderschrijvinghe; Pieter vanden Duynen, Daniel van Tholan, Pieter van Middelburch Abten, Hugo van Vorne, Godefroy van Breda, Wilhelm van Rijswijck, Diederick van Teylinge, Jacob Castelleyn van Leyden, Wilhelm van Koudekerck, Wouter van Cruninghe, Gillis van Sabbinghe, Symon Nevekin; Ghedaen in't laer der menschwordinghe ons Heeren, duysent, twee hondert, derthien inde Maent December; Ghegheven door de handen mijns Schrijvers tot Middelburch.

II. In-

II.

Inden naem des Vaders, Soons, ende Heylighen Gheest, Amen. Ferdinand Grave van Vlaenderen ende Henegouwe, ende Ioanna sijn Huysvrouwe, aen alle de ghene die desen teghenwoordighen Brief sullen sien Saluyt. Sy eenen yeghelijck kennelijck, dat wy voor de verghevenisse onser sonden, onser Voor-ouders ende naer-komelinghen, laten gaen vry ende ontslagghen op alle manieren in eeuwicheydt hondert ghemeten lants onder het Ambacht van Oostcappelle, toebehoorende aen de Kercke vande H. Maria van Rinsburch; van alle last der bedinghe, ende van al ander beswaringhe van schattinghe, als het bekent wort toe te behooren aen het recht van Vlaenderen. Ende op dat dit ons doen bewaert wort onveranderlijck, wy hebben doen bevestighen dit teghenwoordich gheschrift met het aenhanghsel van onse zeghelen. Ghedaen s Maendaechs voor de geboorte ons Heeren, in't laer der Mensch-wordinghe Christi duyfent twee hondert derthien.

III.

Ick Floris Grave van Hollant, doen een yeghelijck te kennen, die dit teghenwoordich gheschrift sullen sien, dat ick seker ende ghewis houde, de Donatie, die Vrou Maria eertijts Keyferinne ghegheven heeft aen d Abdisse ende Convent vande H. Maria in Rinsburch, te weten v. ponden jaerlijcx, ij. tot Pitanse der Ioff-vrouwen, iij. ponden op den dach van S. Ponciaen, in de ziele Misse van goeder ghedachtenisse mijns Vaders Willem Grave van Hollant, ende sy sullen jaerlijcx ontfangghen de voorseyde v. ponden in het Ambacht van Dordrecht, t'welck in het ghemeyn ghenoomt wort, Scrotambacht, met de ghetuyghenisse der tegenwoordighe Brieven. Gegeven in't laer der gratie .m c c x x i i, tot Leyden, den naesten Sondach, naer S. Mattheijs dach.

IV.

Ick Maria, eertijts Gravinne van Hollant, wil eenen yeghelijck te kennen gheven, soo toekomende, als teghenwoordighe, dat voor de remedie der ziele mijns Mans, Godvruchtigher ghedachtenisse, Willem, eertijds Grave van Hollant, ick ghehoudem zijn te betaelen binnen twee jaren vijftich Hollantsche ponden, om in-komen te krijghen, aen de Kercke der Heyligher Maria in Rinsburch, ende besonderlijck daer toe, op dat voor hem soude ghecelebreert worden een Misse voor de gheloovighe overleden, aen eenen Altaer opgherecht aen de voeten sijns grafs, alle daghen, als het gheoorloft is, ende ghevooneelijck plach te gheschieden, alsoo oock, dat, tot dat ick die voorseyde vijftich ponden sal ten volle betaelt hebben, ick sal schuldich vvesen jaerlijcx te gheven aen de Gheboorte ons Heeren vijf ponden vande selve munte aen de voorseyde Kercke. Tot ghedenckenisse ende beveitinghe van dese dinghen hebbe ick doen verstercken dit teghenwoordich schrift met het aenhanghsel van mijn zehel, ende het onderteecken der ghetuyghen, die hier teghenwoordich sijn geweest. Den zeghel van Floris Grave van Hollant, Wilhelm van Theylinghen, Philips van Wassenae, Maerten van Monster Schilt-knapen, &c. Floris Capellaen, Meester Henrick van Stene, Canonick van Brugghe, ende van veel meer andere, soo Gheestelijck, als Wereltlijck. Ghedaen tot Rinsburch, in teghenwoordicheyt van Emessa Abdisse, ende van het Capittel van Rinsburch. In't laer van Gratie .m c c x i i i. Inde Maent Junius.

De Princen van Hollandt worden eertijts begraven in de Kercke van het Clooster van Rijns burch. Men ziet noch teghenwoordich de oude mueren van de selve kercke/ als noch die dyle Graf-schrijften van Wilhelm den eersten/ ende van Alepdis sijn Huys-vrouwe / ende sijn Dochter Ida.

Dd 3

I. WIL:

1. WILHELM DE EERSTE, GRAVE VAN HOLLANT IS OVERLEDEN INT IAER MCCXXIII.

2. ALEYDIS DOCHTER VANDEN GRAVE VAN GELDERLANT, SYN HUYS-VROUWE IS OVERLEDEN, INT IAER MCCXVIII.

3. ADA DOCHTER VAN WILHELM DEN EERSTEN GRAVE VAN HOLLANT, ABDISSE IN REINSBURCH, IS OVERLEDEN INT IAER M C C L V I I I .

Wichtighe-
ten der Ho-
meren/ 92
borden tot
dijne burg.

Wier sijn onlanck; uptghedolven eenighe penninghen / hoerende 'tselve opschift / als die tot Doozburgh gebonden worden. Ick hebbe oock steenen ghehandelt / in de welke worden ghelesen dese drie woorden : L E G . I N F . G E R M . dat is / Legioenen van Nederduytslandt. Ick hebbe oock ghesien een aerde Lampe / op de welke gheschreven was den naem van A T I M E T V S . Ick ghe-loode dat de oude Romeynen eertijts inghesnedenende ghegraveert hebben haer namen op haer hupstraedt. Men schijft van een byz ghemaechte slabe van den Keyser Augustus / met namen Atimetus. Wier is oock een pot gebonden met een langhen hals / maer die seer en ge was.

OESTGEEST. Daer mozt mentie ghemaecht van 't Geslachte de selve toenaem hoerende / in dese byleven / die ick om reden sal by schryven / om dat die op een ander plaetse oft nimmermeert / oft seer wepich soude te pas komen.

Ick Wilhelm Grave van Hollant, gheve een yegelijk te kennen die de tegenwoordige sullen sien , dat ick aen mijn lieve, Heer Th. van Oistgest , gegeven hebben een Landt, dat ligh tusschen Monster ende Stinckender-wale ; de welke hy van my gehadt heeft tot een Leen, om dat hy ten eeuwige daghen selve vry ende vranck van niemant ghehoude soude besitten. Op dat de teghenwoordighe ende naerkomelinghen dit souden weten, wy hebben onsen zegel aen dit geschrift by ghevoeght. Ghegeven tot Leyden in 't laer ons Heeren , M C C X L I I . s' Donderdaechs naer S. Lambrechts dach.

NOORDTWIICK. komt als nu toe het Edel ende gheleerde Geslachte vander Does . Ian vander Does , een Heere van upnemende verstant / ende / ghelijck van hem wel is gheseyt / een ander Barro van Hollandt / naer dat hy sijn staden tot Lier in Zabant ende tot Delft volbracht hadde / is tot het bedienen der Republike aenghenomen. Daer naer / als dooz eenighe crappen van eerren ende staten / is ghehosen gheweest tot hem overson maect sijnz Waderlants. Hy heeft Curateur gheweest van d' Academie van Leyden, de welke hem veel schandich is / negenen-vertich jaren. Nochtans als hy neerdelich ghehandelt ende besich is gheweest inde behoven lasten des Waderlants ende ghemeene beste / en heeft hy niet op ghehouden van hem met sijn Boecken te vermaken. Want hy heeft met sijn ghekroonde schriften / een seer vermaerden naem ende faem verweckt dooz gheheel Europa / ja in Asia ende by de Syercken in Europa gheleghen. Ende alsoo hy niemant beswaerde / heeft hy alle menschen belect ende aengemaem gheleest / tot het vierde jaer deses eeuwte / van sijn ouderdom den negen-en vijftichsten / in welke hy is overleden. Daniel Heinslus / die aen den Heer van der Does seer lief ende

Ende tot een wonder aenghenaem was / heeft op sijn Lijck een Oratie ghemaecte tot sijnder eere. Hy heeft vader geweest van Jan / Jozis / ende Francois vander Doets. Jan heeft een geleert Doet ende beminder der schriften gheveest. Hy is begraven in s' Gaven-Daghe inde Hoofkercke met dit opschrift :

I. DOVSA IANS S. LICHT HIER
DIE GHELEEFTHEEFT XXV.
IAEREN XI. MAENDEN
IV. DAGHEN.

Jozis / het Goosten doozgherepft hebbende / heeft een brieft gheschreven van sijn Keyse tot Constantinopel / met eenighe inscriptien / die noch in Griecken-lande ober gebleven sijn.

RODAMBURGH heeft eertijts gheweest een seer sterck Slot / opgherecht van de Romeynen by de Stede van Lepden ; waer van heden daeghs gheen oberblijffelen en sijn. Eenighe willen / dat Rodanburgh is also veel te segghen als Romeynen-burgh. My dunckt dat den naem hem ghebleven is vande roo ofte vergulde tegels. De Romeynen ghebryckten die dickmaels. Marcus Vellserus. een groot beminder der oude dinghen / ende andere die hem ghevolcht hebben / dencken dat (Pratorium Agrippinae,) dat is / het magnifijc ende groot huys op het belt ghelegghen van Agrippina / waer van ghemelt wort in de Tafelen van Peutinger / is 'tselbe als Rodanburgh. Het wort uptdrukelijck gestelt tusschen (Lugdunum Batavorum,) dat is / Lepden / ende (Castra Albiniana,) dat is / Alphen / waer af wy terstont sullen spreken / ende worden thien mijlen gherekent. Welcke lenghde seer wel ober een comt met dit Rodanburgh / ist dat wy willen ghelooen aen Philippus Cluverus, den welcken stet in het xvi. cap. van de sijn stroomen. Ende ten is niet onghelooelijck dat de Keyserinne Agrippina / huys vrouwe van den Keyser Claudius / die aen de Stadt van de Dijk / (Ceulen,) als Tacitus verhaelt /

heeft haer naem ghegheben / oock soude ghegheben hebben den naem Agrippina aen dese plaetse. Waer Pratorium en beteekent hier niet anders als een Stadts-hoeve. Op dese maniere moet dit woot verstaen wesen by Aelius Lampridius, schryvende van Antoninus Heliogabalius. Men seght dat hy een Phenix beloofst heeft aen de ghenodegasten ter maeltijt, oft voor dien duyfent ponden gouts, op dat hy hem soude wech senden naer zijn Stadts-hoeve. Want den hooch gheleerden Claudius Salmasius, heeft vermaent / datmen het also moeste herstellen / naer het upt wijfen van een seer oudt boeck. Ten anderen / is lichtelijck af te meten upt dese plaetse / datmen in sulcke Hoben ende Hof steden der Prinzen / niet alleen en heeft ghevoet Fasanten / Pennen, Calkoenen / Dagegaepen / ende andere uptlantsche Vogels tot de guldscheepde oft kokene / maer oock tot de wellustichepde ende ghenouchte. Pratorium Agrippinae, kan oock hier niet qualijck betekenen een Tente oft Pavillon. Festus leert in Porta Pratoria, (inde Pretorische poorte) dat de Tente der Schouten ende Borghemeesteren / die eertijts den Krijgh bedienden / heeft ghenoeemt gheweest Pratorium. Varro in het iv. boeck maect mentte van sulcke Krijghs-tenten. In de welcke (hy spreekt van het binnen huys) ist datter gheen plaetse meer en was, die was onder den vlacken Hemel, die worde gheseyt een wellfel van de ghelijkenisse eens Schiltpade oft een schilt, als het is in een Tente inde Legers. Waer ick come tot mijn booznemen. D'antiquiteyt van Rodanburgh behalven de geschreven tichelen / ende andere aerde-werck van huysraet der Romeynen / die hier upt der aerde ghaelt sijn gheweest in een seer groot ghetal / ten tijde van onse vaderen / wort betoont met dit fraey opschrift der Romeynen / op eenen Saeck ghevonden in dese plaetse / gelijk dat ghetuygen Cornelius vander Goude / ende Geraert van Nimwegen. Het gelieft ons die hier te hoozen :

BATAEFSCH. VOLCK. VRIENDEN.
ENDE. BROEDERS. DES.
ROOMSCH. RIICK.

Vrica-

Vrienden ende Broeders, en is hier niet anders te seggen/ als Bont-ghenoten der Romeynen. Maer hoe groot dat 'eselve is in die tijden gheweest / verclaert Tacitus in zijn xi. boeck der Chronijcken; De Hedui, seght hy / hebben eerst van al verkregen het recht der Senatoren in de Stadt, dat selve is ghegheven door het out verdrach van pays, ende om dat die alleen onder de Fransche ghebruycken den naem van broederschap met het Roomsche volck. Also schrijft Ammianus, in het xxvi. boeck / dat de Bourgignons zijn een Stam der Romeynen. Maer Cornelius vander Goude, en die hem heeft nagevolcht Bonaventura Vulcanius zijn ver- abuseert / versekerende datter eertijts in dese plaetse heeft opgerecht geweest een Schole voor de studien soo der Romeynen / als der Batabieren. Den oorspronck van welke sake en heeft niet anders geweest / dan dat hier zijn ghebon- den eenighe opschrijften / die mentie maecten van de Scho- le; ghelijck den hooch-ghelerden Scriverius scherpsinnich ende wijselijck aenmerckt / de welke breeker van dese sa- ke handelt / siet hem in zijn Tafereel van Bataeffche Anti- quittepten. Daer warē vele Krijgs-scholen, ja selve ten tijde van den Keysers Iustinianus. De ghene die onder de selve waren / worden gheuoemt Scholiers, van welke siet Aga- thia in het v. boeck / ende Vegetius van den krijghs-handel / in het 2. boeck 8. ende 11. cap. Ammianus in het xiv. boeck Ende hy heeft bevolen te vreden te wesen met Scholen des Paleys, ende der Protecteurs, met de Schildt-ghewapende Mannen.

ALPHEN, is een seer oudt Doorp; ghenaemt in de Registers van Peutingher Castra Albiniana, dat is / Albiniaensche Schanssen. Dese Leghers zijn ontwijffelijck also gheuoemt van Alphenus Vatus, den welcken Cornelius Tacitus verhaelt in zijn tweede ende derde Boeck der Histozien / dat hy is de Oberste gheweest der Batabieren / ende dat hy is ghestelt gheweest van Vitellius, in de plaetse van Cæcina tot Gouverneur van den Pratorium. Wat sal het van sijn / ist dat ick nochtans segghe / dat d'Albiniaensche Schanssen ghenaemt worden van Clodius Albinus, die heeft gherebelleert in Bzankrijck onder den Keysers Severus. Ende dat onder den naem van Bzankrijck / dese ghe-

heele contreppe van Batabia sijn eertijts begrepen geweest / en sal niemant twijffelen / die in dese dinghen ervaren is. Van den welcken Albinus, ist dat permant meer begheert / dat hy lese' tgene Iulius Capitolinus in sijn leben / ende Aelius Spartianus in Severus achter ghelaten hebben. Want ons hoornemen en is niet dat al hier op te hoopen. Ten anderen 't woort Castra woort hier ghestelt voor Castelen ende Burghen; die opgherecht werden op de limiten ende op de wa- terstroomen / om den vrant te wederstaen / ende werden betwaert van de Casteleynsche Soldaten / die daer in Gar- nisoen laghen. Aufonius ghebrypcht het alsoo in dit La- tijnsch vers:

*Sed modo securis non castra, sed borrea
Belgis.*

Van welck versken en is ghenen anderen sin; als dat de Castelen ende Burghen eertijts sijn opgerecht op den Oe- ver van de Moesel / om de limiten te beschermen / nu het Landt in vrede / ende den vrandt verdruben zijnde / schae- ren gheworven sijn / de wijle de lieden gberust ende son- der hzere leben. Ende Ammianus in het 14. boeck en ne- met niet op een ander mantere. Vervult, seght hy / met stercke Burghen ende Casteelen. Ende hy noemt in het 16. boeck / de Schanssen een volmaect werck der Burghen. Op de selve mantere woort het verstaen in de Wet van Iulianus Cod. Theod. van d'uytdeelinghe der Krijghs-provisie. Ghe- lijck wy ghebieden ghedaen te worden over al de limijten door een goede voorsichticheyt, ghy sult ordineren de maniere ende middelen van de cost overghevoert te worden van de Provincialen der naest gheleghen limite tot de Castelen, op dat de Soldaten gekelt in de Schanssen aen de limiten, mo- gen daer nemen twee-deelen der voetselen van 't gene daer is, ende dat sy gedwongen worden niet meer te voeren als 't der- dedeel. Daer woort hier ghesproken van de besloten Krijghs- provisien, die bewaert werden in de Frontier-steden / ende ghelijck die Frontier-steden groot ofte cleyn waren / also hadden sy kosten ghesloten / haer maghezijn voor veel oft luttel maenden. Daer daerom waren die besloten provi- sien

ken inde Frontier-steden / om dat daer het meeste deel des Krijghs-volck ghestelt was inde Frontieren / aen de welke men uptdeelde d'amonitie / te nemen upt de ghemeene Magazijns / die in die Steden waren / ghelijck den beroemde Salmasius gheleerdelyck ende neerstelyck upt-leght / op Aelius Spartianus. Endeden Rhijn was eertijts ober al beset vande Romeynen met sulcke Casteelen ende Schantschen. De Soldaten die de selve inhielden / waren ghenoecht Castrani ende Riparientes , dat is / Castelleynen oft Burgers / ende Water-canters. Van de welke wort dickmaels ghemelt by de gene die 'tleben der Keysers gheschreven hebben. Aurelianus schryft aen Ulpus Crinitus / by Flavius Vopiscus / in Aurelianus / dese woorden ; Dese sijn besloten ende benaut , seven duyent Hiberi Watercanters ende Castelleynsche ende Daci gheslaghen wesende. Daer sijn geleerde Mannen / die te bergheefs ghelooben dat de woorden Watercanters ende Castelleynen , in dese plaetse sijn namen van eenighe volckeren. De Watercanters sijn gheseyt / die aen de kanten der Water-stroomen woonde / ende de Legioenen op den Oever der Wateren woonende werden ghenaeamt Riparientes. Maer het is wonder dat den seer geleerden Casaubonus , niet en heeft ghesien / waer upt dat de Castriani ghenaeamt sijn. De Castelleynen oft Castrianen hebben den naem / als wy nu gheseyt hebben vande Casteelen oft Schantsen / in de welke sy in Garnisoen laghen. Maer tusschen de Watercantsche ende Castelleynsche Soldaten en is gheen ander onderschept / dan dat al de Watercanters sijn Castelleynsche / maer dat al de Castelleynsche geen Watercantsche en sijn / ende om dat weynighe personen dit aenmercken / wy sullen hier af breeder / met Godts gracie / in een bequamer plaetse handelen. Den Auctor van de Lof-Oratie / ghesproken eer tijts ter eeren van Constantinus heeft ontwijfelyck ghehandelt van sulcke Castelleynsche ende Watercantsche Soldaten. Dit sijn sijn woorden ; Aenghesien nochtans dat ghy meer al dese dingen doet tot d' Heerlijck heyt uwes rijcx , ende tot cieraet van uwe Frontieren , als tot de macht van tegen den vyant op te trecken alsoo dickmaels als ghy sout willen , want voorwaer aenghesien dat den gheheelen Rhijn beset is met toegeruste Schepen , ende dat de Soldaten bestelt tot de Zee toe , waecken op

al de canten der Water-stroomen. Ende dese dinghen hebbe ick ghedacht een-mael te segghen / op dat het soude blijcken / dat d'oude Romeynen Casteelen ende Schantsen eertijts ghemaect hebben meestendeel op de Canten ende Oeveren der voornaemste Water-stroomen / ende principelijck in Duytsch-lant op den Rhijn / om de Frontieren der Provincien te beschermen / ghelijck het klaer is upt die plaetse des Lof-Oratie / die wy nu voorszegghacht hebben. Daer en is gheen twijfel / oft men moet rekenen onder de Casteelen / met de welke den Rhijn over al beset was / dese Albinaensche Casteelen (Alphen) Rodanburgh , van welke wy nu ghesproken hebben / ende het Romeynsch Magazijn ende Arsenal , dat van het ghemeyn volck ver eert is met den naem van Britaensche Slot , van den welcken wy sullen terstont spreken. Behalven andere Antiquiteyten / als koper ende Silver Medaillien / die aen den Keysers Maximiliaen ghegheven sijn in't jaer 1511 , ende die neerstelijck beschreven ende getelt sijn van den neerstigen Schryver vande Hollantsche Antiquiteyten Hadrianus Junius / daer is onlanghs upt der aerde ghetrocken tot Alphen een stuck van eenen ouden steen / in den welcken men noch konde sien dese woorden ; LEG. I. N. dat is / VAN D'EERSTE MINERVESCHE LEGIOEN. Van dere woorden en weetmen niet.

Van Alphen is ghebozen Guilhelmus Heda , een man / ghelijck Valerius Andreas spreekt / seer eerlijck ende gheleert / seer erbaren in d' Historien / neerstich in d' Antiquiteyten te soecken ende door sien / ende Secretaris van Philips den I. Kerts-Hertogh van Osterreich / ende Coninck van Spaengien. Met den welcken hy upt Spaengien in het jaer ons Heeren 1511 , in het Nederlant ghekeert zijnde / heeft den Gheestelijcken staet aenghenomen / ende is ghemaect Proost ende Archidiaen van Arnhem in S. Walburges Kercke , ende daer naer Deken van S. Jan binnen Vrecht. Behalven het Gheslacht Register van Carolus de V. meestendeel Fabuleus / ghelijck den selve Andreas oordeelt / hy heeft ghemaect een Chronijcke der Graven van Holland , ende der Bisschoppen van Vrecht , van d'eerste beginselen aen tot de tijden van Henricus den acht-en-vijftichsten Bisschop ; die ghesuceedeert heeft aen Philippus

lippus in het jaer M D X X I V. Hy heeft sijn werck geschre-
ven dooz last ende d'authoziteyt vanden Bisschop / ende van
andere vooznaemste van het Bisdoom van Utrecht / ghe-
lyck hy selve ghetuyght inde Dooz-reden aen de Heylighen
ende de eerwaerdige Kercke van Utrecht: Ghy hebt het daer-
om alsoo bevolen, seght hy / op dat uyt uwen ghetal by-ghe-
voeght zijnde eenighe gheleerde ende ervaren Mannen, te
weten, Bernaert van Harlem, Iohan Uterwick, Iohan Sol-
mis, ende Geraert Beyer, wy souden d'oude Brieven ende
Bibliothequen door soecken, ende souden vinden 'tghene dat
door vuylicheyt bedeckt is, ghelijck het ghebeurt, ende door
d'injurie der tijden, oft door d'onachtsaemheyte der Voor-ou-
ders verworpen is, ende souden alsoo voort vergaderen 'tgene
aengaet den oorspronck ende grootheyte van uwe Stadt ende
uwe schoone Kercke van Utrecht, &c. Ich hebbe te liever
uptgeschreven dese plaetse van Heda / om dat den selven van
die personen vermeldt / der welckier arbeyt hy gheuyt heeft
in dese sijne Hystorie te beschrijven / ende onder die van een
Bernaert van Harlem, hier vooz / als wy spraken vande
vermaerde Mannen van Harlem / van ons achterghela-
ten. Ich hebbe goet ghedocht dit hier te vermaenen. Dese
Chronijcke van Heda / is ghedrukt tot Francker in het
jaer een duysent ses hondert ende twaelf / met de Hystorie
van Johannes Beka / wesende van de selve materie. Maer
die Chronijcke is ghescheynt in veel plaetsen / ende vercozt
ende afghesneden. Dat sy gheroyt is en sal niemant daer
aen twijfelen / die behalven ontallijcke andere / sal dese
plaetse maer insien / ghetrocken upt het iv Capittel. Dese
woozden woorden daer ghelesen: Sijnen Successeur, te we-
ten van Trajanus / Hadrianus ende de naervolghende Key-
sers, hebben het selve ghedaen, 'twelck men kan sien uyt de
ghebroken stucken ende opschriften ghevonden in onse tijden
aen den ouden Rhijn ende nabuerighe plaetsen, die wy goet
ghevonden hebben hier eensdeels by te voeghen, tot een
exempel ende tot ghedenckenisse der naer-komelinghen.
Waer sijn teghenwoordich / bidde ick u / in die ghemeyne
Edittie de ghebroken stucken ende Tijtels der op-schriften /
die Heda seght te willen by voeghen om de naer-komelin-
ghen? Men siet die nergens: hoe-wel men behoortde op
de selve ghedenckenissen de meeste achttinghe ghenomen te

hebben. De ghene die de selve besitten / dat sy niet langher
achterhouden het profijt der ghemeynte / ende dat sy ons
gheen koolen / ghelijckmen seght / vooz schatten toe wozen.
Heda is overleden t'Antwerpen in't jaer c l s l s x x v i.
ende begraven aldaer inde Hoof-kercke.

C A T W I I C K.

C A T W I I C K op R H I N, is ghemeynlyck al-
soo gheseyt / van den Rhijn die daer voozby heeft gheloo-
pen. Is ghelegghen voozby dupsent schreden van Lepden / een
schoon Dooz / verciert met veel volck ende Dupsen: alder-
naest het welck licht een ander Dooz boerende den selven
naem / ghemeynlyck ghenamt Catwijk op Zee; memo-
rabel ende vermaert om het treffelijck Slot / hier op het
gat des Rhijns eertijts ghebouwet vande Romeynen. Het
wozt ghemeynlyck ghenomt het Huys te Britten, dat is /
Britaensche Slot; het welck nu teghenwoordich diep in de
zee leyt; de Fundamenten en de oude Materialen vande sel-
ve sijn van eenighe menschen noch ghesien gheweest / over
eenighe jaren / als de Zee vanden Oever vertroockt ende af-
ginck; by naer viercantich, begrijpende aen elke zijde twee
hondert ende veertich voeten: ghelijck de ghene ghetuyght
hebben / die 't selve in dien tijt ghemeten hebben / ende opent-
lijck bekent wozt upt sijn af-beeldinghe, die te sien is / neer-
stelijck ende konstichlyck op Koper ghesneden ende beschre-
ven by Iunius in sijn Batavia / ende den erbaren Scriverius,
in sijn Tafereel der Bataeffche Antiquiteyten / ende ande-
re; Eenighe maken den Fondateur ende Stichter van dit
Casteel C. Cesar Caligula / gheuytchende d'Authoziteyt
van Suetonius Tranquillus, schrijvende in sijn leven van sijn
Artijchs-tocht in Duypsch-lant / In't leste als willende slach
leveren, den slach-orde op den Zee kant ghestelt, ende d'In-
strumenten der oorloghen om te stormen beschickt zijnde,
niemant wetende oft vermoedende wat dat hy aenvanghen
soude, heeft gheboden, dat sy haestelijck soude Mossel-
schelpen vergaderen, ende souden haer Helmen ende Schoot
met die vullen: noemende, die selve Rooven der Zee, toe-
behoorende den Capitolium ende Paleys. Ende hy heeft
ghetimmer eenen seer hooge Toren in tecken der Victorie:

uyt

↑ Heda is
overleden
vanden
naem
ghe-
richt.

uyt den welcke, als uyt een Zee-baecke, soude by nachte vyeren ontfteken worden, om den loop der Schepen op de zee te regeeren. Maer dese meyninghe is lichte ende van klepne waerde; principalijk als daer gheen mentie der Satabieren sy ghemaect van Suetonius. Dit Slot ende Magazijn der Romeynen / is eerstmael opgherecht gheweest van **C. Claudius** / daer naer vermaecte van **C. Seberus** / ende ten derden door outheyde vervallen zijnde / is vernieuwet gheweest van Antoninus. In dese plaetse sijn verschepe oude steenen ghedonden / met gheschryften der Romeynen / onder andere eenen in het jaer een duysent vijfhonbert ende elf / die gheseyt wort ghesien te worden in s' Graven-Daghe in het Magnifcq Huys van het gellachte van Wassenauer.

VALCENBURGH, is seer vermaect om sijn Paerdenmarkt.

SASSENHEIM, is een wooninghe van die van Baren. Heim beteekent by de Duytschen een Huys / ende hier een Contrepe.

COVDEKERCKE, is oock een wooninghe van de Concht.

LEEUWENHORST, heeft eertijts een Abbise gebadt van grooten naem.

DE VERMAERSTE
CASTEELLEN
GELEGEN IN
RHINLANDT.

DOES, heeft sijnen naem vande boozep bloepende Als

biers. De Edele Heeren van Noortwijck hebben den oorspronck van haer gheslachten vander Does / van dit Casteel verkregen.

RAPHORST, is een seer plaetsante plaetse verkreghen van het seer out ende edel gheslachts van Raphorst / dat noch in wesen is.

TEYLINGHE, ghelegghen by Sassenhem heeft gheveest de Wooninghe van het gheslachte van Teylinghe / tot dien tijdt toe / dat dooz het toe-staen van dit gheslachte de Wessenaers hebben bedreuen de mooyt aen den Grave / Flozis de vijfde / dit Casteel is aen de Domijne der Graven van Hollandt gheconfisqueert gheweest. Van doe is de plaetse altijdt toe-ge-eyghent gheweest tot de jacht. Alzucht van Weperen heeft het selve ghegheuen in het jaer een duysent d'ij honbert ende negghen / aen Symon van Benthem Ridder. Dit Slot is oock vermaect dooz de doode van Jacoba van Weperen / die hier is overleden omtrent het jaer een duysent vier honbert ende ses. Ende dit heeft den naem van dieu Teylinghe. Daer is oock een ander by Warmond / dat eertijts 'toude genoemt wert / ende is nu met den naem van Lockhorst ghesheeten.

POELGEEST, heeft eertijds ghesent gheweest Hoozne / ende is nu ghekomen aende Heeren van Hoemede ende Coudekercke.

ZWITEN, Warmond, Wijngaerde, Duyvenvoorde, Santhorst, Suyck, Croonensteyn, Edelhgeest, Stoop, Lipse, Bouckhorst, Roucoop, Roosenburgh, toemert van seer Edelen gheslachten / hebben oock de Woonplaetse der selve Heeren. Daer waren eertijts meer ander Casteelen ghesien / ende onder die Waerde, Sijl, Alckmade, Pad-denpoel, Boshuys, Coebel, Meerenburgh, Berendrecht, Mye, Torenvliet, Sonnevelt, Weer, ende noch meer andere die nu sijn afgetwoopen / oft dooz d'onghestuymshepe der tijden / oft der oorlogghen.

B Y - V O E G H S E L .

In't jaer M D C X I I , is de Stadt van Lepden wederom vergroot/ vande Doozte die ghemeynelijck ghenaemt woxt de Witte , tot de Zyle-poorte. Ende dit al woxt gheseyt de nieuwe Stadt: Dese is meestendeel bewoont van Walen ende Vlaminghen/ die haer oeffenen in het Trepnieren der Weberije.

Lepden woxt gespleten in twintich Bonnen oft wijcken/ een peghelijck van welke heeft sijn Meester ofte Oberste. Een Bonne, oft liever Bunder , in het Waelsch Bonnier , is een stuck Lants. Elck Bunder heeft meestendeel in haer vierkant dupsent ende ses hondert voeten. In d'advocatie/

ghelijckmen noemt / vanden Pzester Walgarus / welcke hy gemaect heeft aende Kercke van Cisoin ende aende Capelle van Heertberghe/woxt onder ander dinghen alsoo gheseyt; Ick geve dan in het nu gheseyt Dorp van Dornick , in een plaetse die gheseyt wort Wernetlunigus een kercke met een bequaem Ornament aldaer ; alwaer ligghen onder Bouwe-lant ende eenen Beemt dertich Bunders , ende een Wooninghe met een Huys daer op ghetimmert , met ander kleynder ghesichten.

Tegenwoordich/als oock eertijts/is de Stadt van Lepden seer slojzenden met den koop-handel van alderhande soorten van Lakenen/ Daepen/ende Bozatten/ tot het welke sijnder toegheschickt groote ende treffelijcke Dupsingen/ die ghemeynelijck ghenoeemt worden Hallen.

A M S T E R -

A M S T E R D A M.

Amslerdam. Sijn eerste beginselen. Het Slot *Amstel*. De Heeren van *Amstel*. Haer gheslacht Regl-ster ende gheschiedenissen. *Amsterdam* is aen Hollant ghevoecht. Haer vermeerderinghen, Privilegien, ende vryheden. Gheschiedenissen binnen ende buyten s'Lants, te Lande ende ter Zee. Tegenwoordighen staet der Stadt, ghelegenthey, ende hoocheyt. Vermaerde mannen.

Grooten loff van Amsterdamm.

Ick come nu aen Amsterdam, die vermaertste Coopstadt van Europa; een Stad hoe-wel sy niet seer edel en is om haer antiquiteyt/doch is sy met haer nieuwichheit seer gheluckich. Want hoorwaer sy en heeft hedenbaechts geen ander die haer soude vergelijcken in grootheit/ende welghelegent-

heyt der plaetse / ende menichte van menschen / ende rijckdommen / ende koop-handel / ende gheduerighe Schipvaerden in alle hoeken der Werelt. Nochtans haer beginselen zijn cleyn gheweest. Alsoo dat ick die niet gheen ander en can vergelijcken / als by Roomen / die Goddinne der Natien der Werden / dewelcke haer oorspronck haelde niet anders als tot den Herder Romulus / ende de hutten der Herders. Daer heeft eertijts een Casteel ghestaen aen den oever der rebiere Amstel; dat de wooninghe was der Heeren van Amstel. Men weet niet de plaetse ende den tijdt / in welke die ghetimmert sy gheweest.

Daer is seer dickmaels mentie ghemaect van het Geslacht van Amstel by de Schrijvers der Hollandtsche gheschiedenissen; upt welke sake men lichtelijck afmeren kan / dat sy in voozige tijden in groot-achtige en macht by haer Vozsten zijn gheweest. Daer en heeft by naer gheen soo groote slach van oorloghe gheschiet ende ghelevert geweest / in de welke de vroomheyt van die van Amstel niet en sy ghebleken ende beproeft. Den eersten die gemelt wort is Godefridus van Amstel / in't jaer MC XVIIII, ende wort geseyt ghemaect gheweest te zijn den twee-en-dertichsten

Bisschop van Utrecht / naer de doot van Diederick. Dese en wort niet gemelt van eenighe Schrijvers / soo wel van de nieuwe als van de oude : ende waert dat Heda van hem niet ghesproken en hadde / zijn naem soude t'eenemael op desen dach onbekent wesen. Dese heeft seer neerstelick ondersocht de oude brieven der Cloosteren van Utrecht / bekent opentlijck dat hy erghens ghelesen heeft / dat desen Godefridus ghesuccideert heeft in plaetse van den Bisschop / die ick nu ghenoeemt hebbe ; maer dat hy niet en heeft connen binden / wat eynde hy ghehadt soude hebben van zijn leven / ende van zijn eere. Ende ick en can gheen andere redenen by brenghen van een so groote stilwijghen / dan dat hy / aengelockt wesende door de hoochepdt ende eere / niet bysonders upgherecht soude hebben tot voozderinghe van zijn Kercke / oft dat hy in voozspoet wesende ten tijde zijns levens ende Regheeringhe / gheen occasie soude ghehadt hebben om zijn deucht ende vromicheyt te bewijfen : Daer wort mentie gemaeckt van Eghertus van Amstel / in het jaer 1152. Hy heeft een sone ghehadt met naem Gysbertus , in het jaer 1176. zijn seften betoonen dat hy gheweest heeft een manhaftighen Heer. Want als naer de doot van Diederick / Gzave van Hollandt den seften van die naem / zijn broeder Flozis / Gzave van Oost-vriellant / worde in zijn plaetse toegheschickt / ende als den Gzave van Loen / ten houtwelijck ghetrouwt hebbende Ida / dochter van Diederick / meynde dat hy daerom tot het Graeffschap soude hebben ghevoordert gheweest / poorhde Wilhem te verdrjyven / maer verjaecht wesende van d'Edelen / als hy hem verbrocken hadde in Nennstelandt /

Zy wort by Roomen verghelcken in haeren oorspronck.

Gheslacht register van Amstel.

Godefridus van Amstel Bisschop van Utrecht.

stelandt / Gijbzicht zijn partje volchde / ende als hy den selven Graue van Loen hadde tot Vrecht toe vyz ghelept / hy heeft teghen sich verwecht den toorn van de Kerckers / de welke doozghebozen hebben den Dijk die teghen over Kemstelandt was / alle de Landen ende Weyden / die onder dese contreppe waren / onder water settende. Ende sy en hebben dit niet alleen uptgherecht / maer sy hebben het Slodt selue in vrandt ghesteken / ende al tot den grondt toe bedozen. Gijbzicht heeft twee sonen ghehadt / Enghelbrecht ende Wilhelm van Aemstel / van welke onse Chzongken spreken / in 'tjaer 1235. **Wt Wilhelm is Goelwijn van Aemstel ghebozen / den seben-en-dertichsten Bisschop van Vrecht. Maer hy heeft dit zijn ampt niet voorzichtig bedient. Om welke reden heeft hy moeten zijn hoochep verlaten / naeuwelijc een jaer geregeert hebbende / hem gegeven zijnde tot successer Hendrick van Dianen. Heda beschijft alsoo in 'tbozt d'oorzake ende de Histoze. Naer de doot, segt hy / van Otto, Goelwijn uyt het gheslachte der Edelen van Aemstel, Proost van S. Ians Kercke, wort ghekofen den xxxvi. Bisschop, een sachtmoedich ende eenvoudich man, onbequaem om de lasten van sulck een digniteyt te draghen; door wiens onachtsaemheyt de ghemeyne sake worde in dat jaer voorspoedelijc bedient, ende het verviel wederom. Daer is oock by ghekomen dat hy oock te seer aenghenaem was aen den Coninck Wilhelm, om die van sijn gheslachte, waer door hy in een openbare Synode, in tegenwoordicheyt van den Coninck ende van den Legaet des Cardinaels van Portuga, heeft aen het Bisdome gherenuncieert, te weynich vermogende, soo men geloof. **In welke plaetse / ick en sie niet wat het soude moghen wesen / dat hy te seer aenghenaem was aen den Coninck Wilhelm, ende dat hy nochtans van hem gheseyt wort berooft gheweest te hebben van zijnen staet / welke twee dingen tegen haer selven strijden: het en sy datmen te seer vooz (nimis) leeft te weynich: (minus) 'twelck niet soo seer en is in onse meyninghe / als de sake selue. Goelwijn uyt zijn Bisdome verstoten wesende / hy comende den ouden haet teghen het Hups van Dianen / de ghemoeden van het Gheslachte van Aemstel ende van Woerden / die in Houtwelijc Maeghschap alder-naest waren met het Hups van Aemstel / ziju soo seer verbittert ende****

Het Slodt Aemstel berbant / ende tot den grondt bedozen.

Goelwijn Bisschop van Vrecht / wort naer ez jaer afgheset.

berstoot gheweest / dat / een verbintenisse ghedaen wesende met Otto / Graue van Gelderlandt / sy hebben Krigh geboert teghen den Bisschop Hendrick; van den welchen sy nochtans zijn ghebanghen / ende daer naer / dooz voorsprake banden Coninck Wilhelm / zijn gherelaxeert gheweest. Enghelbrecht heeft twee kinderen gheteelt / een Dochter ghe-naemt Badeloga, Hups-vrouwe van Wilhelm Heere van Egmont / ende een sone Gijsbrecht, den welchen de Chzongken noemen Gouverneur van Kemstelandt. Van desen Gijbzicht / als oock van Egbertus van Aemstel / ende van zjn kinderen wort gesproken in dese Brieven / die ick ghetrocken hebbe uyt de Registers des Cloosters van Rijnsburgh.

Inden naem der Heylige ende ongescheydelijcke Dryevuldicheyt, Ick Wilhelm, door Godes genade, Grave van Hollandt, wil een yegelijc te kennen geven soo teghenwoordige, als toecomende, dat ick voor de remedie mijns zicles ende van mijn Voor-ouders overghegheven hebbe hondert ponden aen de Kercke van de Heylige Maria in Rijnsburgh, t'ontfanghen in onse eerste incomsten in Delf ende Pinacker, ende in Maeslant, ende in Flerdlinck, onder sulcke forme, dat men in 'teerste jaer sal betalen vijftich ponden, ende in het tweede jaer vijftich. d'Abdisse met de voorsyde hondert ponden sal wederkopen tot eyghendom van haer Clooster onse goederen gelcghen in Buckeschop van den Heer Gijsbrecht van Aemstel, ende het selve Clooster van Rijnsburgh sal ewelijc besitten de voorsyde goederen met vollen recht, gelijkewijs dat sy beseten sijn van ons ende onse Voor-ouders. Daer-en-boven de Vrouwe Abdisse sal betalen vijftich ponden aen de soonen van Heer Egbrecht van Aemstel, ende het ghemelde Clooster van Rijnsburgh sal also genieten ewelijc al het recht ende incomsten in Buckeschop so van het gesayde, als het onghesayde. Maer voor die Achwoessen, de Vrouwe d'Abdisse sal een Priester ordineren aen een beson-

sonderen Autaer, om gecelebreert te worden tot onser gedachtenisse, ende van Aleidis onse Huys-vrouw, ende onse Voor-ouders. Op dat dan onse so redelijcke daet soude seker ende vast blijven, ende van onse Naer-comelighen ongestoort gehouden worde, wy hebben doen verstercken dit teghenwoordich schrift met onsen Seghel. Ghedaen in't jaer der Genade m c c x x i. Onder den Ban van dese sake sijn Getuyghen den Abt van Egmunt, Terkinus Monick, Geraert Deken van Kermerlandt, Wilhem Deken van Rhijn-lant, Wilhelm Persoon van Vorholt, Heindrick van Norge, Albrecht Cappellaen, Priesters: maer wereltlijcke, Maria Gravinne, Isbrandus, Bartolomeus, Ibekoc van Haerlem, Diederick van Wassenacr, Iacob Kasteleyn, Wilhelm van Egmund, ende veel meer andere.

Die Gijsbrecht, die teghen Floris de V. in't jaer 1206. hem verbonden heeft met Herman van Woerden/ ende Geraert van Welsen/ can gheweest hebben den sone van desen Gijsbrecht. Ich late hier die Historie van langhet te verhalen/ aenghestien so van een peggelijck ghenoech bekenet wort/ om op een ander plaetse wijt-loopigher te beschrijven. Floris de V. heeft boowaer die van Amsterdam Tol-vijp ghesproken met dese Brieven.

Amsterdams sijn
Tol-vijp ghe-
maect.

Floris Grave van Hollant aen alle die dese Brieven sul- len sien saluyt. Dat u Ghemeynte wete, dat wy de mannen woonende tot Amstelredam, tot restitutie der schaden, die wy ende onse mannen haer ghedaen hebben, van nu voort hebben goet ghevonden vry te maken van alle schattinghe onses Tols met haer eyghen goederen, die sy leyden ofte overvoeren door geheel ons Landt. In ghetuyghenisse der waerheyt hebben dit tegenwoordich schrift doen verfecken met onsen zeghel. Ghescheven tot Leyden S'ondaechs voor den dach van de H. Apostelen, Symon ende Iudas. In't jaer onser Verloffinghe duysent twee hondert vijf-entseventich.

Gijsbrecht van Aemstel/ dooz bryefe van straffe/ an in ander Landen gheblucht zijnde/ heeft den Grave Jan gegheben al het goet vercreghen ter Oozloghe van den Peer van Aemstel aen zyn broeder Guido. Maer Guido/ die Bisschop van Utrecht gemaect is/ oberleden zijnde/ Wilhelm toeghevaent den Godsaligen/ heeft het al weder ge-epsicht ende inghecreghen. Iohan van Leyden vertelt dat met dese woorden; Daer na Wilhem den Goeden, Grave van Henne-gouwe ende Hollandt, Guido Bisschop, sijn Oom, overleden sijnde, onderworpene de Heerlijckheyden van Aemstel ende van Woerden met haer Stedekens aen sijn Landt, heeftse vereenicht aen het Graef-schap van Hollandt. In de welke hy uyt sijnder naem heeft Bailius ende Pachters ghesonden; verfeckerende dat de selve Heerlijckheyden ghegeven sijn geweest aen den voorsyden Bisschop voor zijn Patrimonie, naer dat sy waren vervallen aen het Graef-schap van Hollandt, om dat in voorighe tijden Gijsbrecht van Aemstel, ende Herman van Woerden nieten hebben bewaert de wille van Floris certijts Grave van Hollandt. Amstelredam dan, naer dese dinghen prospererende, is ghewafsen in eenen eerlijcken staet.

In't jaer m c c c x l. Wilhelm de IV. Grave van Hollandt/ heeft aen die van Amsterdam Stadts-rechten gegheben/ ende andere Privilegten/ van de welke de besonderste/ worden in dese Brieven begrepen.

Andere Privilegten
der
Stadts.

In den name des Vaders, des Soons, ende des H. Gheest.
Amen. Willem Grave van Henegouwe, van Hollandt, van Zeelandt, ende Heere van Vrieslandt, doen kont ende kennelijck allen luyden, dat wy by onsen goetduncken den luyden van onsen Rade ghegeven hebben, ende geven onser Poorteren van Amstelredamme voor ons ende voor onsen Erven, ende Nakomelingen alsulck Recht ende alsulcke Vrijheden eswelijck te dueren, als hier nae beschreven staen.

In den eersten, soo sullen die palen van hare Vrijheyt wesen op die Oost-zijde vander Poorten aen Ians witte Hofstede;

stede, op die Noort-sijde aen het groote Godts-huys-lande, op de West-sijde aen den Wteren egge vander Lane, die leghet in Ysbrandts Lant vander Zuylt-sijde inder Nesse teghens der Lane over. Alsoo alst metter graft begrepen is, ende in die Haven ten halven stroom tot int Ye, ende voort streckende int Ye, langhes den Dijck Oost-waerts vijftich roeden buyten de Wint-molen, die Heer Willem van Oost-hoorne van onser wegen maken dede.

Voorts soo sullen sy Tollen vry varen met alle haer goeden voor: by alle onse Tollen in onse Lande beyde te Lande ende te Water, ende niemant en sal Tollen vry varen eer hy jaer ende dach Poorter geweest is, ende inder Poorte gewoont heeft, ende der Poort-brieven daer die Poorters mede varen voor-by onse Tollen, die sullen sy alle jaren vernieuwen, ten waer of sy buytens-lands soo langhe gheweest hadden dat sy binnen den jare niet vernieuwen en mochte, ende tot elcker Tollen aen te varen daer sy voor-by varen, ende sullen verlosf nemen, ende waert saccke dat eenich Poorter by avontuere sonder brief ter Tolle quame met sijns selfs goede, soo sal hy weder achter-waert varen ende halen sijn betooch, ende daer mede soude hy vry wesen, ende waert oock sake dat eenich Poorter hem misgrepe of misdede voor onse Tollen, dat soude comen om hem selven, ende die ghemeene Poorters en souden daer by niet verliefen, noch aenrechten, noch aen Vrijheden, noch aen Tollen.

Voorts soo wie dat een man doot slaet ende daer mede begrepen wort, die sal sijn lijf verliefen, wort hy verwesen als recht is, ende ons gelden 20. pont Hollandts van sijnen goede. Ontruymt hy ende wort hy ballinck ghemaect als recht is, soo sullen wy van sijnen goede hebben 20 pondt Hollandts, ende die Schout sal voort rechte by den Schepenen als recht is. Voort willen die maghen claghen metten

dooden soo sullen vier mannen uyt der maegh-schap sweeren, die de Schepenen duncken goede Knapen te zijn, dat sy gheen onschuldighen man beklaghen en sullen.

Ende worde eenighe ellendighe Man dootgheslaghen, daer soude die Baelieu of dien hijt beval van onsen wegghen mede klaghen, ende die Schepenen daer af wijfen, dat recht is.

Voort waert sake dat eenigh mensche d'een den anderen Lemden, dat waer op vijf pont Hollants, of op sijn hant, het en waer of hy hem lemde te vollen als van een ooghe uyt, of eenen voet, of een hant al gheheel af, die waers op thien pont Hollants.

Voorts soo wie eenen vrede brake, die waers of lijf ende goet.

Voort soo wie een Huys aen stormt by daghe, die waers op vijf pont, ende by nachte op thien pont Hollants.

Voorts soo wie knijf ofte sweert toge in erremode die vvaers op een pont Hollants, of die vochte met staven of met verboden vwapenen, die vvaers op een pont Hollants, oft die metter vuyst sloeghe die vvaers op thien Schellingen Hollants.

Voort so wie d'een den anderen Coorvvonde, die waers op drie pont Hollants, ende van allen verwochten boeten soo sullen vvy hebben die twee-deelen ende die Poorte ende Schout metten Schepenen dat derdendeel, ende van dien derden-deele half den Poorte ende half die Schoute metten Schepenen even ghelijck te deelen, sonder van doot-slaghen, vredebrake ende die ghelijcke dat sal alleen aen ons comen.

Voort soo vvaer een vechtelijck is, ende die Schout met twee Schepenen vrede eyschet, of twee Schepenen daer die Schout niet by en is, soo vwie des vveygerde die vvaers op vijf pont Hollants, tot elcker tijt allment hem eyschet

tot dryen tijden, ende soo sal 'tgherecht helpen den ghenen die vrede begeert.

Ende soo wie ander Schepenen Eedt spreeckt, die waers teghens elcke Schepenen op twee pont, ende ons soo veel als hen allen.

Wat Vonnissen den Schepenen wert ghevraecht, ende sy zijns niet wijs, soo sullen zijt foecken tot Haerlem oft daer zijt beste wijs mogen worden binnen onse Landen, ende dan salt voort gaen, maer geen Vonnisse langer te dragen dan drie veerthien dagen.

Wat Willekoren dat die Schoudt metten Schepenen maect dien mogen sy houden een jaer, alsoo verre alst hen goet dunckt, behouden ons ons rechts, ende t'eynden jaer te vernieuwen.

Ende wat Poorters den Schout ende die Schepenen ontfaen, die een goet knape is, ende onberust, daer en sullen wy niet wederseggen.

Ende soo waer der Poorteren goet gelegen is dat en sal nergens onghelt gelden dan binnen Amstelredamme, anders dan onse laer-schot, bottinge, zwijn-bede, ende wederbede, ende diergelijcke, Dijk-dam, Wech, Weteringe, ende Sluys gelt.

Ende soo wat Poorter sy ontfaen, die heeft ses weken hem te bereyden ende dan binnen te komen metter woone, ende die binnen der Poorten woonachtich zijn, soo mach elck Poorter buyten wesen sijnen Lenten te doen ses weken, ende inden Oogst sijn Bouwe te doen ses weken.

Voort wat Poorter dat uyt der Poorte vaert, buyten ons, of buyten den Schepenen, of buyten den Rade, Rooven of Branden, of luyden af te setten, of te vaen, die is op tien pont Hollants, ende zijns Poort-rechts quijt, ende dese boete sal gaen als die ander, daer wy die twee deelen af hebben, ende die Poort, Schout, Schepenen dat derde-deel.

Waert dat een Poorter buyten der Vry-hede in noode quam of buyten belegen worde, soo sal die gemeyne Poorte dien man ontfetten, ende uyt sijnen noot helpen; ist dat sake, dat sy willen by den ghemeenen rade des Schouten ende der Schepenen daer teghens ons niet en gaet, ende van dien uyt-varen en sullen sy teghens ons niet misdoen, maer sloegen sy yemandt doot, of lam, of wonden, of deden sy overdaet, dat souden sy beteren ons, ende den genen dien sy misdoen, na den rechte vanden Lande.

Waer wat gheschiede binnen der Vry-hede van Amstelredam, dat sal berechten onsen Schout met den Schepenen van binnen, daer tegen onsen Heerlijckheydt niet en draget.

Voort daer die Rechter of Schepenen yemant vermaent onsen recht te stercken, die des vveygerde, is op een pont Hollants.

Voort soo sullen sy ons dienen tot onser vville naer hare macht.

Voort datmen geen Poorter van Amstelredam noch zijn goet besetten mach van schade noch van schoude onvervulle-coert, benoerden der Mase in alle onse Landen, uytgenomen onse vrye Steden.

Voort soo en sal geen Poorter campen mogen binnen onsen Lande, by en vvil hem selve daer in vervvillcoeuven ende in alle stucken voorfsz. sonder argelift ende behouden ons onser Heerlijckheden.

Maer sy sullen houden die Schole dat Schrijf-Ambocht ende die Costerije binnen hare Vry-hede te geven den genen die t hen genoecht. Ende vvant vvy alle dese voorschreven puncten vaste ende gestade vwillen houden voor ons, ende voor onse nakomelingen, hen ende alle hare nakomelingen

lingen duerende tot eeuwelijcken Iaren, soo hebben wy desen Brief bezegelt met onsen grooten Zegele, gegeven in den Haghe op den neghenden in Decembri, in't jaer ons Heeren duyfent drie hondert ende veertich.

In't jaer MCCC XLVI, de Keyserinne Margriet heeft ghegheben eenen schoonen Brief / van Amsterdam nimmermeer boozt aen te mogen scheidten van het lichaem des Graefschaps van Holland. Ende dat selue heeft haren sone Wilhelm de V, mede ghetuyghe in't jaer 1355 / dat sy het boozt goet ende aengenaem hadde / met een openbaer Placraet. Daer de Vyfen dienen hier oock by geschreuen te worden om dat sy andert dingen in houden niet onweerdich om te weten.

Margareta by der genaden Gods Keyserinne van Roomen, altoos meerende Gravinne van Henegouwe, van Holland, van Zeelant, ende Vrouwe van Vriellant: maken contt allen luyden, dat wy, noch onse nacomelingen, onse Stede van Amstelredamme nimmermeer in geenre manjeren vervreemden noch scheidten en sullen van der Graeflijcheden van Holland, ende ghelooven onsen goeden luyden van onser Stede van Amstelredamme vooriz., voor ons ende voor onse nacomelinghen onser voornoemder Stede te blijven aen der Graeflijckheyte van Holland, gelijk anderen Steden in onsen Lande van Holland sonder verscheyt te doen tot eeuwelijcken jaren, in oorconde desen Brief bezegelt met onsen zegele, gegeven in den Haghe des Saterdaeghs Post Ascensionis, Anno Domini, duyfent drie hondert ende sesenveertich.

Hertoghe Willem van Beyeren, Grave van Holland, van Zeelandt, ende Heere van Vriellant, ende verbeyder der Graefschap van Henegouwen, doen contt allen luyden, dat wy voor ons, ende voor onsen nacomelingen onsen lieven

ende getrouwen Poorteren van Amstelredam ghemeynlijk alsulcke gratie ghedaen hebben a's hier nae gheschreven staet.

Inden eersten, soo hebben wy ghegheven onsen goeden hyden voorschreven, soo wat Poorter van Amstelredam sijn lijf met recht verbeurt, die en mach tegen ons niet meer verbeuren dan half sijn eyghelijck goet, ende die ander helft sal blijven sijnen Wijve of sijnen Wetachtigen Kinderen, of sijnen rechten Erfgenamen.

Voort waert sake dat onse lieve Stede van Amstelredam voornoemt eenighe Hantvesten hadde, die verout ende verdonckert waren, oft by ongevalle verloren worden, dat sy betoghen mochten met uytchriften bezeghelt van Wetachtighe luyden, dien souden wy hen vernieuwen ende verzeghelen buyten haren coste.

Voort soo nemen wy op ons t ontheffen ende sullen ontheffen onsen goeden luyden van Amstelredamme ghemeynlijk alle dootslaghe, roof, brande, schattinghe, rechtenisse van lijve, vanghenisse, brekinghe van huysen, ende van vesten, dat in desen oorloghe om des oorlochs wille gheschiet is, ende dat geweest heeft tusschen onser liever Vrouwen, ende Moeder, ende haere hulperen, ende ons, ende onsen hulperen sonder ons ofte yemandt eenighe beteringe daer af te doen.

Voort soo gheloven wy onser liever Stede van Amstelredam, dat wijse nimmermeer in gheenre manieren vervreemden noch verscheidten en sullen, noch alle, noch deel, van onser Graeflijck hede van Holland, maer altoos te blijven ghebeelijck aen onser Graefschap van Holland.

Voort soo hebben wy ghelooft ende ghesworen onsen lieven ende ghetrouwen Poorteren van Amstelredam gemeynlijcken allen recht dat sy hebben van Graef Willem onsen Oom die by den Vrielen bleef, daer God die ziela af heb-

ben moet, ende van zijne Voor-vaderen Graven te Holland, Hantvesten, ende vrijheden alsoo verre als sy betoghen moghen vast, ende ghestade te houden hem ende hare naecomelinghen, voor ons ende voor onse naecomelinghen. Ende om dat wy willen alle dese voorz. punten onse Poorteren van Amstelredamme voorschreven eeuwelijck vaste ende ghestade houden van ons, ende van onse naecomelinghen, soo hebben wy desen Brief, ende Hantvesten open besefghelt met onsen Seghele, ghegheven inden Haghe op den derthienden dach in Mey int jaer ons Heeren duyfent drie hondert vijf ende vijftich.

D'oorloghe / van de welke Wilhelm hier vermeldt / is dien grooten krijch / inden welchen Margriet ende Aelbrecht / de Moeder ende de Sone / twistich waren ober het Dorstendom van Holland. Die is gheepndicht in het jaer duyfent dyp hondert ende een-en-vijftich / met die ghedenckweerdighe ende strenghe strijt op de Mase by den Bziel / in welke Aelbrecht d'overhandt heeft ghehadt / Margriet eenen tijdt wijckende in Enghelant. Maer coets daer naer sijn 3p wederom vereenicht / ende het is befloten / dat Margriet Henegoutwe soude regeeren / Wilhelm Holland / Zeelant / ende Vrieslant. Maer oft die van Amsterdam gheduerende dese beroerten aen Wilhelm toegebaen waren / is seer swaer om upt die Bziende te begrijpen ende af te meten. Want het en blijft niet / oft sy die verklaert schadeloos upt zijnder / oft upt sijns Moeders naem. Men kan nochtans gheraden dat sy veel eer ghevolght hebben Wilhelm / aenghesien dat alle hun nabueren / de Cantuefaten / Water landers / ende nock de Bziesen / aen den selven Wilhelm gunstigh sijn gheweest.

Capituls
gemeent. Omrent het jaer MCCC LXXVII Albertus van Beperen heeft op sijn kosten opgherecht t'Amsterdam een Klooster vande Carthusijers.

Vergrouting
ge der Stad. De selve heeft int jaer MCCC LXXX aen die van Amsterdam toeghesloten de Stadt te vergrooten ende te verbeeden, met dese Bzienden.

Aelbrecht by Gods ghenaden Pals-Grave op den Rijn, Hertoghe in Beyeren, Ruwaert van Henegouwen, van Holland, van Zeelandt ende van Vrieslandt. Doen kont allen luyden dat wy om menighen trouwen dienst, die ons onse goede luyden van onser Stede van Amstelredamme gedaen hebben ende nock doen moghen, ende oock om onse selve Stede te verbeteren, op dat sy ons te beth dienen moghen, hemluyden desen gratie ghedaen, ende doen, alsoo dat vvy hem gheven ende oorlooven omme dat het heymelijck noot is, dat sy haer vrijheyte van haer Stede meeren moghen ende uytsetten, streckende van haer oude vrijheyte, die sy nu hebben, tot hondert Garden toe, ter goeder schepe gaende al omme die Stede, te water, ende te lande, ende gheven hen mede oorlof, dat sy dit voorschreven ruym betimmeren moghen, ende bewoonen: tot haren besten oorbor, elc op sijn die daer Erve binnen legghen hebben. Ende soo wat luyden daer binnen woonen ofte wonen sullen, die sullen wesen volkomelijck inden selve rechte, ende in alre vrijheyte die onse Stede voorschreven tot haer toe ghehadt heeft, van ons of van onsen Ouders, ende nock ghebruycken, duerende tot eeuwigen dagen. Ende om dat wy dit onse goede luyden voorschreven volkomelijck vaste, ende stade houden vullen tot eeuwighen daeghen, als voorschreuen is. Soo hebben vvy in kennisse der vvaerheyte desen Brief, open besefghelt met onse Seghele, ghegheven inden Haghe. Anno Domini duyfent drie hondert ende tachtentich, des anderen daechs naer Dertinendach.

Int jaer MCCC LXXXVII de selve Aelbrecht heeft ghegeven aen gheheel Amstelant ende Goplant verschepde rechten ende pprivilegien met dese Bzienden.

*Inden name des Vaders, des Soons, ende des H. Gheest.
Amen. Aelbrecht by Godes ghenaden Pals-Grave op den
Rijn,*

Rijn, Hertoghe in Beyeren, Ruwaert van Henegouwen, van Holland, van Zeelant, ende van Vrieslant. Doen kont allen luyden, dat wy wel besint, ende besproken met onsen Rade, hebbenghegheven, ende gheven om nuschap, ende oorboor ons, ende ons Lants voor ons, ende voor onse nakemelingen, eenwelyck duerende, onsen goeden luyden van Amsterlant, ende van Goylant binnen Steden, ende daer buyten in allen Dorpen, alsulcke Vryhede, ende recht als hier na geschreven staet.

Inden eersten dat vvy, of dien vvyt bevelen; of onsen Ballieu die nu is, ofhamaels vvesen sal altoos Schepenen kiesē sal binnen Steden, ende op den Dorpen, alsoo vele alst kostumelijck is op onser Vrouwen dach te Lichtmis vanden redelijcxsten, ende vroetsten knapen, ende die sullen een jaer Schepen blijven, ende daer gifte noch mijde af te nemē, ende so wie daer gifte of mijde of gave, ende ment inder vvaerheyt betuygen mochte by der onder Schepenen eede, die soude ons elcx gheven 32 pont, ende hy en soude daer na niet meer int recht komen, ende daer en sullen geen Schepenen, noch Rade te samen vvesen, in cenre Stede of Dorpe die na Maech zijn, dan recht after Suster kint, uytgeseyt binnen onser Stadt van Amstelredam, so en sullen geen Schepen, noch Rade te samen vvesen, recht eerste leden, of daer en buyten gheboren, ende niet naerder, maer die Rade moghen der Schepenen recht eerste lede zijn, ende niet naerre.

Voort so sullen vvy, of onse Balliu, of Rechters, een yghelijck recht, ende vonnis doen van allen saken, na Vonnisse der Schepen, ende Recht, ende costume des Lants binnen Steden, of op Dorpen daer die saken gheschiedt zijn.

Voort so en sullen vvy, noch onse Balliu, noch nieman van onser weggen, yemant te Gijfel daghen van gheenen saken, noch vangen, noch bekommeren noch hinder doen, noch aen lijve, noch aen goede, alsoo verre als hy verborghen mach rechts te verbeyden, van eenighen saken, die hy misdaen heeft, by sulcker borch tochte, als die Schepenen bescheydelyck duncken sal daer die saken gheschien.

Voort van eenighen saken die yemandt misdaen mach hebben, of misdoen sal, daer sullen wy of onse Balliu, of yemant van onser weggen, hem voor beschuldighen, binnen een jaer, na dien dat die breucke gheschiet zijn, of alle breucke sullen quijt wesen, ten waer dat hy binnen dier tijt voorvluchtich waer.

Voort soo wie een man doot sloeghe, in onsen Lande voorschreven, ende daer met recht in verwonnen waer, na den recht vanden Lande, die sal ons gheven hondert pont van sijnen goede. Maer waer daer meer dan een man in beschuldicht, ende in besworen, soo sal ons gheven elcx van sijnen goede twestich pont, ende daer toe sal hy dien dootslach beteren des dooden Maghen by den Balliu, ende by den Gherechte, daer die saken gheschiet zijn, of hy sal vredeloos des Landts blijven, ende daer en sal die Balliu maer een stemme in houden, ende vander zoene sal die Balliu hebben thien pont, den Schour drie pont, dat Gherecht drie pont, ende des Ballius Clerck twee pont, ende die hantdadighe hier af, sal selve die soene verborghen, ende betalen, ende hy sal gaderen van sijnen Maghen, als hy ghesoent heeft, van elcken after Suster kint, vijfschellingh, ende naer, ende voor der elck naer sijn beloop, ende niet meer. Ende ist sake, dat die Hantdadighe niet en soent, ende vredeloos des Lants wert, so sullen sijn ontschuldighe Maegen, die in onsen Lande voorschreven woonen, gheven ten Maech-ghelt, elck after Suster kint, vijfschellingh, ende

niet meer, ende dat sal gaderen die rechte borghe, die hier afwesen soude, na den Rechten vanden Landen, op der gemeynen Magen coste, om den minsten penninghen te gaderen: ende dat Maech-ghelt sal ontfanghen, ende hebben die rechter clagher, voor die Erf-soene een vierendeel, ende dat ander sullen die ander ghemeyn Maghen hebben, ende deelen elckx naer dien dat hy ghebooren is, ende hier mede soo fullen die eene Maghe teghens die ander ghesoent wesen, ende die soene salmen houden op lijf, ende goet, ende soo en mach die handdadighe niet soenen, ten is by onser wille, ende by der Maghen wille, ende dat ghelt sal die Baeliu uyt-panden, ende betalen, ende hy sal hebben uyt der soene voor zijnen cost vijf pont.

Voort waert die handdadighe metter verscher hant begrepen, ende daer in verwonnen, als recht is. Dat soude men rechten aen zijn lijf, ende daer en souden wy noch niemant niet af hebben, ende daer mede soude d'eeu moghen teghens d'ander ghesoent worden, maer waert dat by dien doot slach, soenen mochte, dattet ons, ende des dooden Maeghen ghenoechde, ende met zijns selves goede betaelen, soo soude hy zijn lijf houden, ende hy en soude gheen Maech-ghelt gaderen.

Voort so en sullen zy van geenen dootslach meer Maechgelt geven, waer dat hy geslagen wort, dan van elcken achter suster kint vijf schellingh.

Voort soo wie in een dootslach benoemt wort, ende daer niet in bezworen, die sal hebben voor zyn cost, alsoo langhe als hy uyt gheleyt ware, elckx daghes vier Schellinghen, ende die cost sal gaen uyt der ghemeyn soene te voren, ende te eynden den eersten veertthien daghen, soo sal die Baeliu rechttevoort, recht doen van dien dooden man:

Voort soo wie eenen lam sloeghe, ende daer met recht inne verwonnen worde, daer souden wy af hebben twin-

lich pont, van zijnen goede, ende hy soude die Lemte beteren by den Baliu, ende by den Gherechte daert gheschiet waer, of hy soude vredeloos des Landts daer voor blyven, ende daer en sal den Baeliu maer een stemme in hebben, ende vander zoene sal die Baeliu hebben drie pont, den Schout een pont, dat gherechte een pont, ende des Baelius Clerck thien schellinghen, ende hy sal gaderen van zynen maghen, van elcken after suster kint twee schellinghen, ende voort elcken naer zynen beloop. Ende wordt hy vredeloos des Lants, so sullen zyn onschuldighen maghen geven te maech-ghelt, elck after suster kint twee schellinghen, ende dat sal gaderen die rechte borghe, die hier afwesen soude op der gemeynen magen cost, ende dat sal hebben die lam is, ende die Baeliu salt doen uyt panden, ende hy sal hebben wter soene voor zijn coste twee pont, ende die soene sal houden op lijf, ende op goet.

Voort soo wie ysmant Coor-wondede, ende daer met recht in verwonnen wort, daer sullen wy af hebben ses pondt ende hy sal den Coor-wonde beteren, by den Baeliu, ende by den Gherechte daert gheschiet is, of hy sal vredeloos des landts blyven, ende van deser soene sal hebben dat Gherecht thien schellinghen, voor haer cost, ende dat sal hy uyt zijns selfs goeden ghelden.

Voort so sullen die aenbrengen van dootslaghen, van Lemten, ende van Coor-wonden, den aenbrenghe doen by den Gherecht daert gheschiet is.

Voort soo wie een vrede-brake tot recht-affter suster kint toe. So dat onnoselijck geschiede, ende van der selver saecke niet en roerde, daer die vrede afftonde ende daer af bedraghen worde, alsoo dat gerecht kende daer die saeck gheschiedt waere by haeren Eede dat hyt ghedaen hadde, daer souden wy af hebben, twee ende dertich pont.

Voort soo wie een vrede braecke tot recht susterlinckx
macoh

maech toe, in allen manieren als voorschreven is, ende daer in bedraghen worde, als voorschreven is, daer souden wy af hebben twee werf twee ende dertich pont, maer waer dat sake, dat dat Gherechte ende by haeren Eede dat eenich van desen vredebrake gheschiede met wetende vrede, of met voorfaete, of vander selver saecke roerde daer die vrede afftonde, of naer dan recht susterlinckx vredebraecke, ende daer af bedraghen worde, in allen manieren als voorschreven is, die verbeurde zyn lijf, ende half zyn goot, ende soo vwie dat desen boeten niet verborgen mach van desen vredebrake binnen ses vveken, daer na te betalen, dat salmen rechten aen zyn lijf, ende nochtans sullen vvy hebben dat hy heeft, ende desen maechschappe van desen vredebrake, sullen beyde aldus nae bevvesen als voorschreven is, ende vvaer die een hoogher aen die Maechschap dan die ander, dan salmen middelen ende deelen.

Voorts soo vwie binnen onser Stede van Amstelredamme een vredebraecke, ende daer af bedraghen vwordt, alsoo dattet Gherechte kende by haeren Eede dat hyt hadde ghedaen, die verbeurde zyn lijf, ende half zyn goot.

Voort soo vwie dat die Stede van Amstelredamme, of van Naerden, verboden vwordt by den Gherecht, die sal zyn tijdt uyt vvesen by sulcken keuren als daer op ghesedt vwordt.

Voort soo vwie over een vrede misdaden vwordt, die salmen hier en boven beteren by den Gherechte daert gheschiede, ende dat sal die handtdadige verborgen te beteren, of men salt rechten aen zyn rechterhand.

Voort soo vwie over een vrede gheslaghen vwordt, die moet hem rechtevoort op een staende voet vveren, tegens den selven man die hem slaet sonder eenich vrede vveder te breken.

Voort soo vwie den anderen van gheveldt aen sprake,

die daer inden onrecht af viel met recht, die soude ons gheven thien pondt, ende die schade te beteren by den gherecht daer't gheschiede.

Voort soo wie dat Ding-stoorninghe dede met vechterhandt, die verbeurde twintich pont.

Voort soo en moghen gheen Kinders haer Ouders goet verbeuren by haer Ouders leven

Voort soo en sullen vvy, noch niemant van onser vvegen, gheen Schepenen noch seuen corrigeren, so vves zy by haeren Eeden vvijsden, of gaven, ten vvaer dat vvyse betuygen mochten, dat die ander Schepen by haeren Eede kenden, dat sy daer meede af genomen hadden, so souden zy ons elcx geven, die 'tghedaen hadden xxx. i. pont, ende haer geven of vvijsen soude ongestade blyven, ende nimmermeer int recht te comen

Voort so vwie op Schepen, of op seuen Eede sprake, ende men met Schepen betuyghen mocht, die soude ons geven xx. pondt.

Voort soo en sal die Bacliu, noch Rechter niemant dagen, van breucken uyt der Stede, of Dorpe daer die breucke gheschiet syn, maer daer berechten nae Vonnisse der Schepenen.

Voort soo vwie huys-storminghe dede met vechtenderhandt, ende daer af besproken vvorde van tvvee knapen die syn vyanden niet en vvaeren, die verbeurde by daghe thien pont, ende by nachte xx. pont. ende conste den Rechter niet vervvinnen, soo soude hy hem ontschuldighen met tvvee goede Knapen die zyn maghen niet en vvaeren, of hy soude die keure betalen, ende ghelden.

Voort so sullen alle die gene die nu vvoenen in onsen Landen voorsz. binnen Steden of daer buyten, of hier naemaels vvoenen sullen, niet meer verbooren in onse Lande voorsz. ende tot alsulcken recht staen van allen saecken, teghens al-

len

len den ghenen die inden Sticht van Vtrecht wonen, binnen Stadt, of Steden, of buyten, of hier namaels in wonen sullen, ghelijck dat die Stichts-luyden in des Bisschops Stad, of Steden, of Lant verbeuren op onse Stede, Lant-luyden voorschreven

Voort so en sal niemant Beesten weyden op den Zeedijck, of inden Riet Uterdijck, tusschen Amstelredam ende Muderbergh, uytgheseyt die gheringhde Verckens, ende daer sal die Schout metten Gherechte een ghesworen Schutter toe setten, elck mans goet te schutten, by vier Schellinghen, ende die vander nieuwe Amstele, moghen selve haer Amstedijck ende den Oudenloop-velt, ende die Kerck-laen Weyden, ende oorboeren, ende wiese anders weyde die soude ons elcx gheven drie pont, alsoo dick als hijt dede.

Voort soo en sal niemant geen Riet winnen voor, Sinte Pieters-dach *ad Cathedram*, binnen xv. Roeden nae den Dijck, by eenen ponde tot onser behoef, tusschen Amstelredamme ende Muderberch.

Voort so en mach niemant meer verbeuren in onsen Lande voorschreven, van gheenen saken, dan half zijn goet, ende die ander helft sal hebben sijn wijf, ende sijn kinders, of sijn rechten Erven.

Voort soo en sal die Bailiu, noch niemant van sijnen weghen, of dat in sijne oorboor komt, gheen verloren ghelt, of goet nemen, van geen Schout-Ambochten binnē onsen Lande voorschreven, ende soo wie verloren gelt gave, als voorschreven is, die soude ons gheven xxxi pont, ende nochtans en soude hy gheen Schout wesen, daermen inder waerbeyt bevinden mochte, by der Schepen Eedt, daert geschiede.

Voort die vander ouder Amstel, ende vander nieuwer Amstel, daer sullen die Afsinghe, ende Heemraders af-wesen, ende sy sullen Schepenen hebben ghelijck ander n Dorpen, in onsen Landen voorschreven, ende tot sulcken recht staen,

ende schouwen als anderen Schepenen schouwen: Ende die Zee-burch sullen schouwen drie Schepen, een tot Nieuwer-Amstel, tot Amstelredamme een Schepen, ende een Schepen tot Etewael, ghelijck en dat die Heemraders plegen te doen, sonder kost daer af te hebben.

Voort en salmen gheen Zevendeel leggben, op onschuldige Maghen in onsen Landen voorschreven.

Voort soo wes men niet besoenen en mach, daer salmen den vrede af bieden, tot vier tijden vanden jare.

Voort soo en salmen gheen Vonnissen beroepen, in genen Dorpen, in onsen Lande voorschreven, maer waer eenich man vander eentre partye die dat Vonnisse aenginghe ende des begeerde, soo souden die Schepenen dat Vonnisse halen tot Amstelredamme op der gheenre kosten, die Schepenen van Amstelredam voor recht uytgaven dat soude voortgaen.

Voort soo wie dat Bastaerden goet maeckte, dat soude weder aen hem komen, of aen zijnen rechten Erfghenaem, ende niet meer, storve die Bastaert sonder Wetachtighe boorte:

Voort soo wie recht begheert, voort gherecht, die salmen recht doen, in Steden of int Lant voorschreven, uytgenomen gasten.

Voort van eenighen punten of breucken, die hier niet in gheroert en zijn, noch gheschreven, die salmen berechten daerse gheschien, na der bester reden, by vonnis der Schepenen na der Hant-vesten, na keuren, ende oude costumen der Stede of lants daerse gheschien.

Voort soo sal die Bailiu, die nu is, of namaels wesen sal eer by yet berecht inder Bailiuschap ten Heylighen sweeren, tot Amstelredam voor 'tGherecht, ende voor twee van des Gherechts luyden van elcker Stede of Dorpe, binnen onsen Lande voorschreven, alle dese voorschreve punten, ende recht te houden, ende te doen houden, ende den Eedt

sal

sal hem staven, die outste vande Rade van Amstelredamme ende waert dat hy dit verbraecke, ende meynedich worde (dat Godt verbieden moet) soo soude die ghene daer hyt aenbraecke, of zijne vrienden dat thoonen den Gherechte daert gheschiede, ende den Gherecht van Amstelredamme, ende soude het Gherecht van Amstelredamme, ende dat Gerecht daert geschiede, met twee van des mans vrienden, by ons, ende by onsen Rade komen, thoonen, ende soo sullen wy, of onsen Raet den Bailiu, alsoo berechten, dat hijt aflaet, ende dat sal ons die Bailiu beteren tot onsen wille, ende die man sal quijt wesen sonder kost of schade te lijden, ten waer dat hy met recht, ende met Vonnisse in breucken verwonnen worde, in allen manieren als voorschreven is.

Voort soo sal het Gherecht van Amstelredamme, ende dat Gerecht daert geschiede, met twee van des Mans vrienden, dit versoeken, ende vervolghen aen ons, of aen onsen Raet, op den Stedenrende, op den ghemeene Landts koste voorschreven, by Riemen uyt te gaderen.

Voort soo hebben alle die Steden, ende alle die Dorpen des Lants voorsz. verwilecoert dese voorschreven keuren te gheven, ende te recht te houden, behoudende de Hantvesten, die Steden of Landts van ons ofte onsen Ouders hebben als van puncten die hier niet gheschreven en staen, maer soo wat hier in gheschreven staet, dat salmen hier uyt berechten. Ende om dat wy allen desen voorschreven puncten Wettelijck, ende wel meynen te houden voor ons, ende voor onsen nakomelingen onsen goeden luyden van Amsterlant ende van Goylant, ende haren nakomelingen, eeuwelijck duerende.

Wtghefeyt Moort, Moort-Brant, Vrouwen-craft, Raeroof, ende die hem teghens onse lijf settede, met Wapen-gier-hant, ende die misdede binnen den Raesloet van on-

sen Reygherbroeck, ter ouder Amstel, ende aen onsen Konijnen in Goylandt, ende anders niet, ende die hier inder waerheyt of bevonden worde by der Schepenen Eet daert gheschiet waer, die souden wy berechten met onser Heerlijckheyt: in kennisse der vvaerheyt soo hebben vvy desen Brief open beseghelt, met onsen Seghele. Ende om der meere sekerheyt vville soo hebben vvy ghebeden onsen lieven Soon Willem van Beyeren, van Henegouwen, van Holland, &c. Grave van Oostervant, ende oock bevoelen, onsen lieven, ende ghetrouwen Raet, als Ian van Arckel, Heere tot Haghesteyn, onsen lieven Neve, de Heere van Brederoede, ende van Gennip, die Heere van Egmond, ende van Yfelseyn, die Heere van Gommegeijs, den Proest van Berghen in Henegouwen, Heere Philips van Wassenaer, ende Heere Wouter van Mijnden, Ridders, dat sy desen Brief met ons willen bezegelen. Ende wy Willem van Beyeren, van Henegouwen, van Holland, by der genaden Godts, Grave van Oostervant, ende Ian van Arckel, Heere tot Haghesteyn, Reynalt Heere van Brederoede, ende van Gennip, Arent, Heere van Egmond, ende van Yfelseyn, Ian, Heere van Gommegeijs, Willem, Proest van Berghen in Henegouwen, Philips van Wassenaer, ende Wouter van Mijnden, Ridders, hebben om bede willen ons liefs Heeren van Hollandt voorschreven, ende by beheet van hem, ende oock in ghetuyghenisse, ende ghedenckenisse aller deser saecken voorsz., onsen Seghelen aen desen Brief ghehanghen: ghegheven inden Haghe, des Sonnedaechs nae Sinte Gregorius, int jaer ons Heeren, duyfent drie hondert, seven ende tachtich, na den loope van onsen Hove, van Hollandt.

Omtrent het jaer mcccxcij heeft den Daring-vangh in Scania seer vermaert ghetweest vande Hollanders / ende onder die een groot ghetal vande Amsterdammers. Dit geschapen

tupghen die openen Zieven van Albrecht / van den welken wy recht te hoor ghesproken hebben / in welke hy aen die van Amsterdam / ghelijck hy aen die seer toe ghedaen ende gheneghen was / heeft macht ghegheven van een Gouverneur te stellen in die contrey van Scania / die sy ghenieten doozt beneficij des Coninc van Denemarcken. Die Zieven worden ghelesen inden 1 x Boeck der Deensche gheschiedenissen / ghemaect dooz den seer vermaerden Johannes Factus Pontanus.

Wy Albrecht, door Godes ghenade, Paltzgrave, Hertoch van Beyeren, Grave van Hinne gouwe, Hollandt, Zeelandt, ende Heere van Vrieslant, Gheven een yghelijck te kennen, dat wy aen onse lieve ende ghetrouwe Schepenen ende Raets-heeren van onse Stadt Amsterdam ghegheven hebben, ende met dit hant-schrift, soo veel als ons ende onse naerkomelinghen aengaet. gheven ende vergunnen, dat sy alle jaren, ende dat ten eeuwige daghen, setten moghen een Gouverneur, ende dat sy de Landen, die sy in Scania besitten, souden beschicken, ende regeeren achtervolghende haer Wetten ende Rechten. Onder teeckent in het jaer MCCCXCI.

Het officie van den Oberste oft Gouverneur / van welken te setten hier wort ghemelt / en was gheen ander / als de questien onder haer gheresen te sichten / ende neerstelijck toe te sien / dat de saken der Amsterdammers gheen achterdeel en souden krijghen. Maer daer waren meesten tijt in die plaetsen / in de welke seer vele breebdinghen woonden / twee Advocaten oft obersten, van de welke / die vande breebdinghen selve ghemaect was / was haer eyghen ghenaint / ende den andere Konincx, om dat hy van des Konincx weghe regeerde. Nochtans tot die en worden niet alle de twisten ende questien voozghebracht / maer alleen de klepne verschillen / tot desen worden de grote Processen ende sagbagien ghedebateert. Alser yemant was / die ghebochren hadde / ende den anderen ghewont hadde / daer over moeste den eyghen Advocaet oft Voorspreker de kennisse ont-

fanghen ende oordeelen. Maer als het ghebtel datter in't bechten een hant afghesneden / oft eenen dootlach ghedaen was / dat moeste al gheoordeelt worden vanden Voorspreker des Konincx; Ghelijck opentlijck verklaert wort in het treffelijck Placcaet / in 'twelcke Waldemarus Koninc van Denemarcken ende Sclavenlant / in't jaer 1326 / heeft aen die van Harderwijck verschepte vygheden ghegheven / in Scania / aengaende den Haringh-vanck / ende den koop-handel / die daer soude gehandelt worden. De woorden / die besouderlijck tot onsen propoost dienen / luyden albus.

Item den eygen Advocaet in Scanor heeft t'ondersoecken ende toordeelen van alle ende yghelijcke klachten, verschillen ende quetsuren, die de Borghers van Harderwijck onder haer sullen begaen hebben, het en sy dat de boete van sulcke quetsure haer bestrecke tot het verliesen des levens oft des hants. Item, ist dat het alsoo gebeurt, te weten, ist dat yemant een ander doot slaet, oft met een Sweert, Bijl, Spere, Mes, oft met een Instrument der Wapenen snijdende oft smijtende sal ghewont hebben, oft oock met een Pijcke, Stock, oft met een Steen slaende sal een lict ghebroken hebben, oft tot uytstorten des bloets sal ghewont hebben, dat onsen Advocaet, die teghenwoordich is, ende die in toekomenden tijt sal wesen, oordeele van sulcke seyten. Item, ist dat yemant van de Borghers beschuldicht een Deen voor nieuwe schulden, oft van over eenighe voorleden jaren ghemaect, onsen Advocaet sal met vonnis toe-wijzen aen die van Harderwijck de ghemelde sijn schulden volghende de Wetten des Landts, sonder eenighe boete, eenighe sijne schade, &c.

Wt 'tgene wy nu gheseyt hebben / is lichtelijck om Pontus Heuterus van Delft t'obertupghen van valscheit / die als ontwetende in alle Distorie / al t' onbeschaembelijck ver-siert ende beschuldicht de Hollanders / ende onder die d' Amsterdammers van traechteit ende van eenighe slappicheit. Hy seght, dat sy in't jaer 1492 ghewoon waren alleenlijck te daeren /

Placcaet van den Koninc van Denemarcken.

Pontus Heuterus wort mes-ter cyt.

baren de Zee-kusten van Vriesslant ende Sarenlant / ende dat sy alleen kenden van hoozen seggen de Cymbrica Chersonesus / de Deenen / Gotthen / ende alle die contrepe ghelegghen aen het Noorde / ende dat sy e'eenmael onwetende waren vanden Haringh vangh. Datter niet valscherlijcker kan versiert worden als die dinghen / tghene wy nu gheseyt hebben / betoont klaerlijck ghenoech. Ende sy moet sonder twyffel yet anders ghebaen hebben als sy dat schreef / een Man anders in onse Histozie seer ervaren. Ich en kant niet naer laten de woorden van de Heer Isacius Pontanus hier van aen mijn gheschreven / hier by te voeghen.

Pontus Heuterus vermeldt in het jaer 1492 sijn Histozie / onder andere / sulcke dinghen van Hollant / van Amsterdam ende Enckhuyse / de welke mijn officie is / die eertijts met een ghedrukt Boeck groot ghemaect heeft de Stadt van Amsterdam / niet onghehandelt te laten / aenghesien dat sy sulcx zyn / die niet alleen onwaerachtich zyn / maer oock die d'oude naem ende saem benemen van een seer lof-baerlijck volck ende van sijn Steden. Want wie isser / die d'oude Chronijcken van Hollant ende onse beschrijvinge van Amsterdam / die ick nu gesept hebbe / een weynich naerder heeft inghesien / die sal lijden de woorden van Heuterus / die ghestelt sijn inde voozsepde plaetse ende jaren / dese te weten : De Bruggelinghen ende Sluysenaers florerende in die tijdt met rijckdommen ende koop-handel / ginghen lichtelijck te boven alle nabueren in Schip-vaerden / inden eersten sy voorgingen de Zeelanders ende Hollanders in menichte van Schepen / ende in stoutheyt van varen. Ende op de selve plaetse : De Hollanders en hadden haer noch niet verftout de Zee te bevaren aen het Westen ende Noorden over Enghelant ende Schotlant / ende die van Amsterdam / Enckhuyfen ende hun nabueren (haer beghevende alleen tot In-lantsche ende ghe-duerighe Mysterijen) ende daerom ghewoonlijck alleen de Zee-kusten van Vriesslant / sy kenden alleen van hooren segghen Cimbrica Chersonesus / de Deenen / Gotthen / Sueders / Islanders / Noor-weghers / Prusenaers / Moschoviters / sy waren e'eenmael onwetende vanden Haringh-vangh / sy droogghden slechtelijck de Cabelliau alleen tot haer eyghen ghebruyck / oft sy souteden se in de locht ende wint / die op desen tijt / inden Winter ghevanghen ende in Tonnen ghesout / worden door

gheheel Europa uytghedeylt. De sterckste Stede tegenwoordich van Hollandt ende Zeelandt waren alleen Stedeckens oft Vrijheyden / wooninghen der Visschers / ende vaneenighe on-vermaerde koop-luyden. Vlissinghe / &c. Wie / segghe ick / sal dit lijden van Heuterus / sijnde soo mild inden lof van die van Sluys ende Brugghe / aen de Hollanders sijn Lantvolck seer ghesparich / ende dzooght / op dat ick niet en segghe onrechtveerdich ? Want aen welke menschen sal Heuterus wijs maecten / die maer met der haest sullen overloopen de Chronijcken van Hollandt / ende onse / van welke ick nu ghesproken hebbe / in de Histozie der gheschiedenissen van Amsterdam / dat de Hollanders op dien tijdt niet souden hebben dozven de Zee bebaeren over Enghelant ende Schotlant aen het Westen ende Noorden ? Ende dat die van Amsterdam ende Enckhuyfen haer Zejlen noch niet ghekeert en hadden naer het Oosten / ende dat sy alleen ghekent hadden met hoozen spreken de Deenen / Gotthen / Sweden / Moscoviters / ende dat Landt dat Prolomeus noemt Cimbrica Chersonesus / ende teghentwoordich segghen Jut Landt / ende al die Noordersche Landen omtrent Noort-weghen ghelegghen ? Want voozwaer / die sal lesen de gheschiedenissen van Denemarcken / ende onse Beschrijvinge van Amsterdam / die sal bevinden dat d'Amsterdamers meer als hondert jaeren te vooz ghesanteert hebben met Scheep-vaerden die streke vanden Oosten / ende die kusten van Denemarcken ende Sweden / ende dat sy vereers sijn gheweest met verschepe vrgheden van Coninghen aen het Noorden / in die selve tijdt / dat gheweest is het jaer ons Heeren 1368. Ende daer is een Placcaet des Grabe van Hollandt Albrecht van Beperen / inden welcken ghetoont wort dat die van Amsterdam beseten hebben / omtrent het jaer Christi 1391 / een Landt in een seker contrepe van Scania in Denemarcken. Welck Landt was vermaert om den Haring-vangh / ende dat door ghifte des Coninck van Denemarcken / daer sy het recht souden hebben van een Overste oft Gouverneur te serten / ende andere Privilegien. Ende wy lesen daer naer onder de Dorsten van Burgonden / dat eenighe schepen van d'Amsterdamers ende Hollanders / sijn moettwillichlijck bespionghen ende beroofte gheweest vande Dandalen / oft ghelijck sy ghemepnelijck

¶ g 2 noem.

noemden / Osterlinghen / dat is / Hamburgghers / Lubekers ende van andere inwoonders aen die Baltische oft Oostersche Zee; ende dat die / als sy alle restitutie der goederen / oock versocht sijnde / wepgherden / een ghemeyn verbondt ghemaect hebben met de Venetiaenen / Spaen-giaerden ende Pruffers / die in dien tijdt oock veel verkeerden in die Noord- Zee / ende dat sy in dat verbondt besloten hebben / alle de Hollanders met ghemeyne macht upt der Zee te jaeghen; ende dat sy daer naer de Hollantsche Schepen / waer sy die konden becomen / niet alleen in blacke ende wyen Zee aenghebochten / ende alle dinghen ghedaen hebben tot hant naerdeel ende schade; maer dat sy / oock die persoonen / die met goeder trouwe aen haer Havenen aenguaemen / ghehouden hebben / ende dat sy begonst hebben de handen aen te slaen aen de goederen ende koopmanschappen der selver. Maer dat den Hertooch van Burgondien / van alles onderricht sijnde / gheriteert ende gebaeght heeft d' Osterlinghen om inforatie der saecken te doen: ende datter ghecompareert sijn upt de Ghesanten der Dandaelsche steden / Hendrick Kapesilver van Dantzick / ende Hendrick Dozaet van Lubeeck / alle beyde Ridders; maer dat de Hollanders oock ghesonden hebben de haere / onder de welke wort voornemelijck ghenoemt Jacobs / den welcken / als van Bozgemeester sijnde / d' Amsterdammers hadden hem ghedeputeert. Daer wort hy ghevoeght / als de Dandalen niet en wilden beloven de restitutie der goederen / die sy aen de Hollanders berooft hadden / dat haer een openbaer oozloghe vercondicht is: ende alsoo dooz het belepdt vanden Herrogh van Burgondien / eenighe Admirael- Schepen met der haest toe- gherust sijnde t' Amsterdam / aen de welke de Zeentwen ende d'ander Hollanders de haere hy ghevoeght hebben / dat men is tot de Wapenen ende handen ghecomen: ende datter inden eersten krijckstocht t' wintich Schepen vanden vbandt ghenomen sijn / dat de Spaensche lusten alom onbyp ghemaect sijn / ende dat al de Schepen die upt de Havenen vaerden becomen sijn tot buyt; Dat de Venetiaenen (die als dan / ghelijck ick gheseyt hebbe / in die plaetsen seer veel vaerden) nerghes gheen vrede ghehadt hebben. Ende dat haer Koopvaarders Schepen seer rijckelijck gheladen met vreedende goederen / is vande Hollan-

Amsterdam
vint wintich
Schepen ten
Dontage / te
vand O-
sterlinghen.

ders inghenomen ende verbandt / naer dat die gheplunderd waeren. Ende alsoo dat d' Amsterdammers ende Hollanders lichtelijck in cozten tijdt weder becomen hebben de schaede haer aenghedaen / ende dat sy ober al aen haer wederpartie sulck een schick aenghedaen hebben / dat sy byhang alleen heerschten op die deelen der Zee: ende oock upt sulck dozaerke dat sy beesems uptghestecken hebben upt de hoochste meressen op den Mast-boom van haer Schepen / als oft sy waeren de ghene die supberden de Zee / wesende onbyp met sulcke Zee- schupmers ende Koovers. Ten lesten de Hollandtsche Nederlandtsche Chrongicken boegen dit oock by / dat den voornoemden Hendrick Kapesilver van Dantzick heeft aende Dandalen dese nederlaghe voossept / ende dat hy heeft gheseyt / (als men de saecke ondersochte / ende als d'ander niet en wilden hoozen naer beter raeden) dat den leeuw liep ende ruste, sy souden nochtans haer wachten, dat sy hem ontweckt hebbende, niet tot haer quaedt tot gramschap en souden verwecken. Ick hebbe eenen onbekenden Auteurs / die ober hondert jaeren een korte beschrijvinghe ghedaen heeft van Amsterdam / verhaelende dat d' Amsterdammers alleen toe- gherust hebben tot die Vozloghe een Vloote van twintich Schepen / behalven de ghene die al- ont sijn besozght gheweest van d'ander Hollanders ende Zee-landers: ende dat oock als van de verre ghelegghen pprovincien sulck een schick ghehadt hebben alleen van den naem van Amsterdam / dat vele menschen ghedacht hebben dat het niet en sij gheweest een stad / maer een pprovincie vanden selven naem: ende dat sy nochtans de helft minder was in dien tijdt / dan sy was als men die naermaels / te weten / ontrent het jaer c l d c c c c l x x x i i, omcinghelde met een steenen muer / is het van alle menschen bekent.

In't jaer m c c c c x c i v Albrecht heeft met solemele Vrieten verboden / dat niemant binnen Amsterdam soude Schout / Schepen oft Raedtshere ghemaect wesen / oft hy soude Burgher wesen ende seven geduerighe jaeren daer geleest hebben.

In't jaer m c c c x c i x als d' Oost- vriesers / ghebzoeken hebbende het verbondt / t'welck een weynich tijt te vooz ghemaect was / nu de tweede mael afgefallen hadden van Albrecht / desen heeft bevolen dat sijn Beplegher t' Amsterdam

Der Amsterdammers macht tegen d' Oost-vriersers / om welck sy een besonder privilegie hebben.

Dam vergaederen soude/om van daer tot Staveren te Lande te komen. Ende in desen tocht der Amsterdammers/ die oock de Vloote niet alderhande Victalie versien hadden/ haer macht is beproeft gheweest onder Geraert van Heemskercken/gelijck het niet swaer en is om af te meten uyt het placcaet des sels Albrecht / in welck hy die van Amsterdam/ om haer groote verdiensten tot hem-waerts / vyz gesproken heeft in eeuwichheit van alle lasten ende tollen / te betaelen te Lande ende ter Zee aen hem / als Grave van Bloys ende Heere van der Goude ende Schoonhove. Sy hadden nu vercreghen het selve Privilegie van Guido/ den lesten Grave van Bloys / die overleden is int jaer 1398, nochtans waeren sy schuldich/ hem alle jaer een seker somme penninghen op te brenghen / de welke haer Albrecht heeft quijt ghescholden. Den Bries luydt aldus.

Aelbrecht by Gods genaden, Palijns-grave op den Rijn, Hertoge in Beyeren, Grave van Henegouwen, van Holland, van Zeelant, ende Heere van Vriellant. Doen cont allen luyden: want onse goede Stede van Amstelredamme, ons op onse Brieve liende, een goede Cogge geladen met een deel Souts, daer van onsen wegen mede uyt-reyden in onsen Oorloge, vanden Vriesen Heere Gerijt van Heemskerck, met sijne ghesellen, welck Schip inden reyfen by onweder verlooten bleef. Alsoo dat wy dat daerom schuldich waren te ghelden, Soo sijn wy daerom overdragen, met onser Stede voorschreven, ende hebben hen voor dat Schip betaelt, byder selver onser Stede voorschreven vijftalffhondert Hollantsche Schilden, maer want dat Schip beter was, ende onse goede Stede voorschreven in voorledentijden, een een-dracht gemaect hadden, met onsen Neve den Grave van Bloys, die God genadigh zy, met haren goeden, voor by sijn Tollen, die hy in sijnen Lande gelegen hadde. Vry te varen, daer sy hem jaerlijcx voor uytreycken soude, vier Marck-silvers ende die selve onse Neve aflijvich geworden is, Alsoo dat alle sijne Heerlijkheden,

ende Tollen, als een Over-Heer aen ons gekomen sijn: soo hebben wy daeromme: ende om ootmoedich verfoecx willen, van onser goeden Stede van Amstelredamme voorschreven, ende om menigen trouwen dienste, die sy ons, ende onsen Voor-ouderen dickwille gedaen hebben, ende ons, ende onsen nakomelighen, noch of Godt wil, doen sullen hun, ende alle haren Poorteren die nu sijn, of namaels sullen wesen, sulcke gratie gedaen, ende doen met dese Brieve. Dat sy voor by alle onse Tollene, die onse Neve voorschreven toebehooren plagen te Water, ende te Lande, voortaan met haren Schepen, ende goeden, Tollen vry varen sullen sonder eeniger-hande af-breke. Ende scheldense quijt vander vier Marck-Silvers die sy jaerlijcx te gheven plagen, als voorschreven is, voor ons ende voor onse nakomelingen tot eeuwigen dagen. In orconde desen Brieve besegelt met onsen Segelen. Gegeven inden Hage op den twintichsten dach in Octobri, int jaer ons Heeren duysent drie hondert acht ende t'negentich.

In het selve jaer de selve Albrecht heeft aen die van Amsterdam dese forme gheset vande verkiefsinghe der Raets-Heeren; Verkiefsinghe der Raets-Heeren.

Dat een yegelijck wete, dat wy gegeven hebben aen onse lieve Schepenen ende Borgers van Amsterdam; dat alle die gene, die bedient hebben t'Amsterdam het officie van Schepenen ende Raets-Heere, moeten alle jaren op den Feest-dach der Suyveringe Marie, met de meeste stemmen, verkiefen dry goede Mannen tot Raets-Heeren, op dese maniere. Dat sy te weten, moeten veertich jaren out wesen. Ende de voorsyde dry Raets-Heeren als dan gemaect wesende sullen een kiefen uyt de gene, die in het voorleden jaer bedient hebben het Raets-Heerschap, de welke moet den eedt ontfangen vande dry nieuwe Raets-Heeren. Ende in dese sake

GG 3 nocht

noch den Bailiu, noch onsen Schoot van Amsterdam sullen niet genieten het recht van verkiefinghe.

In het jaer M C C C C I X, Wilhelm / die nu in plaetse van sijn Vader Albrecht in het ghebiedt ghekomen was / heeft die van Amsterdam / die hy / naer het Crempel sijns Vaders / seer beminde / vergunt ende vereert met verscheyde groote bysheden. Want hy heeft onder andere dinghen gheordneert / dat sy souden ten eeuwighe daeghen by wesen vande Tollen der solemnele Marchten des jaers / die sy ghemeynelijck noemen Foren; ende heeft ghewilt / dat de jurisdictie der stad soude bestrecken inde Riviere De tot Doel-wijk : by voegghende eenighe andere dinghen tot voordeel ende Fabeur vanden Schout der Stadt ende des Landts.

In't jaer M C C C C X I de selve Wilhelm heeft aen de Schepenen van Amsterdam macht ghegheven van pmandt Bozgher te maechen / met dese woorzen.

Wijstert hi Burgheer Kap.

Item een yghelijck man van nu voort, die sal willen ende verfoecken aenghenomen te worden tot Burger der gemelde Stadt van Amsterdam, die selve moet daer toe ontfangen worden door de Raets-Heeren ende twee oft dry Schepenen der voorz. Stadt, onsen wille daer toe niet verfocht wesende ende hy moet gheven vijf Hollantsche ponden in teeken van sijn voorseyde aen-neminghe. Maer waert dat yemant van de ghene die op sulcke maniere aenghenomen zijn, yet voor die tijt teghen ons misdaen hadde, die sal aen ons de boete beraken, achtervolghende de ghemeyne Justitie des Landts, in vvelck het misdaet bedreven is. Nochtans alsoo, dat soo by binnen het naeste jaer naer de voornoemde sijn aen-neminghe om het selve misdaet niet en vverde aenghesproken, dat hy blijve vry en gheabsolveert.

Men heeft 100 jaer desich geveest om de Pictwe Kercke te bouwen.

In't jaer M C C C C V I I I, oft / ist datmen anderen moet gheloooven / M C C C C X I V, de Pictwe Kercke vande Pieu-

sijde / die hedensdaechs ghenaeamt wozt de Pieuwe / is begoft getimmerd te worden, ende is volmaecht geweest naer hondert jaeren. Sy is van een uptnemende schoone Werck / daer eertijts verscheyde seer kostelijcke Kerck ornamenten werden ghesien. Sy is gheheplight ter eeren der D. D. Maeghet Maria ende Catherine. Sy heeft vooz foudateur ghehad Wilhelm Eggardt een seer rijck koopman / oock seer bemint by Wilhelm den sesten van die naem / Grave van Hollandt / die hem ghemaecht heeft sijn Thesozier ende Oufangher. Desen is overleden in't jaer 1417. Sijn Lichaem is in die selve Kercke begraven / ghelijck het opschrift wijst / dat daer ghelesen wozt.

Omtrent het jaer M C C C C X V I, ghebuerende de sware beroerten onder Jacoba / van de welke wy op een ander plaetse ghesproken hebben / die van Amsterdam met eenighe andere volghden haer Goom Johan van Beperen / ende hebben hem haer kloeckmoedicheydt betoont / soo binnen als buyten het Land / als den noot sulcx vereyschte.

Amsterdamers streyden tegen die van Utrecht.

In't jaer M C C C C X X, die van Utrecht / die krijghden teghen den Hertogh van Beperen / hebben aen die van Amsterdam laghen ghelept / de welke ontdeckt wesende / zijn ghedwonghen geweest te wijcken ende retireren. Nochtans Weda noteert / datter van d'Amsterdamers twee hondert ende vijftich eensdeels ghedoot / eensdeels ghevanghen sijn gheweest. De selve seght noch daer by / dat die van Amsterdam soo verflaghen sijn geweest / met dese so subijten inbal / dat / alle hun goederen inde Schepen geworpen hebbende / sy nu anders niet en dachten als om te vluchten / ende dat soo die van Utrecht met groote moet ende furie aengheballen hadden / sy souden sonder twyffel de Stadt in haer gheweldt inghenomen hebben.

In't jaer M C C C C X X V I I Philips van Burgondien heeft t' Amsterdam doen maken een Schip van schrikelijck werck. C'selve is inde Riviere Emme ghelept / om d'oploopinghen van die van Utrecht te verbieden. Sy noemden dat ghemeynelijck Catte, met welcke naem alle de Hooghe plaetsen worden by de Nederlanders beteeckent.

In't jaer M C C C C X X V I I I / een oorloghe gheresen zijnde tusschen de Hollanders ende d'Oosterlingen / d'Amster-

sterdammers hebben ober al groote dinghen uptghevoert; sen Blote van twintich Schepen toerustende.

Factie van de Doer en Cabeljause.

In't jaer MCCCCXLV de Stadt van Amsterdam en heeft niet weynigh aenstoot gheleiden/ door de heroerten der Doer ende Cabeljause / teghen de welke nochtans Philips van Burgondien heeft gheremedieert / twee Burghe-meesters van elcke factie ghemaect te zijn.

Het Doer-geek gegeven tot woorde van Doer.

In't jaer MCCCCLII Philips van Burgondien heeft ghegeven aen die van Amsterdam de vyjhept van den Tol/ die ghemeenlyck ghenaeint wordt Pacl-ghelde, ende ghe-woonelyck worde betaelt vande Schippers die voorzby voe-ren/ te hermeerderen tot haer ghebuyck; om dat sy eert yts ghesfelt hadden / ende als noch met haer groote kosten ver-maecten ende repareerden aen de Gatē der Zuyder zee/ de welke voornemelyck die van Duzelant seer dickmaels met haer Schepen voorzby voeren / behalven andere Pa-tien/ Tonnen/ Baken/ upt de welke worde byer gesien om den loop der Schepen te regeeren: een Vlaems-grot, gelijck sy op dien tijt noemden/ is inghesfelt voor een Half-Philips. Waer mede de rijckdommen der Stadt sijn seer vermeer-derd/ den koop-handel ende Schipvaert nu meer ende meer toenemende ende flozerende.

Stups licht niet meer van den sijn in't Woon van Caste.

In't jaer MCCCCLXXIV / die van Amsterdam hebben bystant ghebaen aen Carel van Burgondien/ doen hy de Stadt van Nups strenghelyck belegherde/ met een Daendel Burghers / daer Capiteyn van was een Raets-heer Hen-dryck Ackerman.

Amsterdam moet be-moert/ ende staet die van Utrecht.

In't jaer MCCCCLXXXIX de Stadt van Amsterdam is begonnen vernuert te worden / dewijle die van Utrecht roofden het Lant daer rantom gheleghen/ met haer vande-lijcke Wapenen. Den Bisschop van Utrecht/ David van Burgondien/ was ghevlucht / ende de Hollanders hadden nu overweldicht Emmenesse / een seer sterck Slot. Om 'twelck weder te krijghen den Bisschop heeft alle sijn macht by een vergadert. Waer hy heeft contrarie fortunne gesadt: vele van de sijne ghebleven ende ghevanghen zijnde. Die van Amsterdam worden gheseyt/ dat sy een Daendel vanden byant veroveret in haer Stadt ghebracht hebben; ende dat sy die in d'Oude kercke ghehanghen hebben tot ewighe ghedachtenisse. Ick binde van Heda gheschreven/ dat alleen

d'Amsterdammers met ghewelt inghenomen hebben de de stercke Casteelen van Abroude ende Dzedelant; ende dat sy die weder overgegeven hebben met seker conditien. Ende ick geloove/ dat het in dien tijt geschiet is/ datter aen de Co-ren/ die op desen dach noch staet by de Cleuveniers Doelen; dese woorzen/ die schijnen aen die van Utrecht dese nederla-gge te verwijten/ gheschreven zijn;

SWIICT OTRECHT.

Vele dinghen bethoonen in wat groote achtinghe dat sy in dien tijdt gheweest hebben by haer Prince den Keiser Maximiliaen / maer inden eersten dit Plarcaet / met den welken hy hun de macht gheeft van haer Stadts Wapen te verciere met een Keiserlycke kroone; die weerdich is boven alle andere hier ghelesen te worden;

Wapen van Amsterdam woerbeciere met een Keiserlycke kroon.

Maximiliaen by den ghenaden Gods, Roomschen Con-inck, alijt vermeerders s'Rijcx, &c. Allen den ghenen die desen Brief sullen sien, oft hooren lesen saluyt. Omme dat wy bemercken dien groote getrouwicheyt, ende goet-willicheyt, ende oock den menichfoudigen, die onse Ste-de van Amsterdam ende den ingheseten van dien, tot haren swaren kosten, ons, ende den Voor-vaderen van onsen Sone Koninck Philippus, tot diversche sonden ghedaen ende bewesen hebben, bysonder daghelijcx doende in dese teghenwoordighe Wapeninghe, dien wy van noots wegen moesten doen, omme onsen Stede van Rotterdam, Slot, ende den Stede van Woerden, tot reductie ende onse ghe-hoorlaemheyt te brengen, soo eest, dat wy, aensfende hoe die selve Stede niet verciert en is, met eenen alfulcken Wa-pen, als sy wel behoort te hebben, ende dat bysonder op dat die Poorterē ende Inghesetenen van onsen voors. Stede van Amsterdam, dagelijcx met haren Schepen ende goeden, te Water ende te Lande, in vele verre vreemden Rijcken ende Landen converterende zijn, in Coopman-schap-

schappen: Waeromme ende om der redenen wille voorz. ende om sonderlinghe saken ons daer toe porrende. Wy hebben uyt onsen eyghen proprien wille, speciale gracie ende autoriteyt verleent, ghegunt, ende ghegheven, verleenen, gunnen ende ghevenmits desen onsen Brieven, den selven onsen Stede van Amsterdam voorz., dat sy van nu voortaan ten eeuwigen daghen toe, haren Wapenen voeren ende bekleeden sulken, tot eeuwighen memorie van onser gracie metter Croone van onsen Rijken, ende omme dat wy 't selve voor ons ende onse nakomelingen, vast ende ghestade, ende van weerden willen ghehouden hebben.

Soo hebben wy, tot een Oorcondie, desen Brief beteykent met onsen eyghen name. Ghegheven in onsen Stede van Schiedam, den thienden Februarij, Anno veerthien hondert. Ende was onderteykent. Maximilianus, &c.

Geldersche
berhaanden
de Stadt.

In't jaer M D X I I, de Geldersche hebben een subste-lijck oplooy ghebaen teghen de stadt van Amsterdam. Daer als sy de stadt naer haer meyninghe niet konden innemen / soo hebben sy de selve in byandt ghesteken met de Schepen / die in groot ghetal byten der Haerlemmer-poozt op Ancker laghen.

In't jaer M D X X V, Amsterdam is op verscheyde manieren beroert gheweest dooz der Weder-doopers Kaser-nije; welke stadt sy meynen in haer ghewelt te nemen. Daer men heeft die menschen vooz eenen tijdt gedwongen / eensdeels dooz straffe statuten ende Wetten / die te ghen eenighe factieuse menschen uytghevoert sijn / eensdeels met placcaeten / met welke de Burghers verboden werden op swaere straffe van niet te moghen herberghen byemde Weder doopers. Tot dat ontrent het beghin des jaers M D X X V, sy sijn tot sulcke onsnichheyt ghetreden / dat sy alle hun clevereren uyt gheschude hebbende / ende sonder haer Schaemelheyden te bedecken / hebben naecht dooz de stadt gheloopt / soo wel Vrouwen als Mans / de gantsche stadt vervullende met haer grouwem

Doopers /
mans ende
vrouwen
loope naecht
op de straat /
int jaer
1535.

ghetter. Dese hebben altemael daer naer aen den lijve ghe-
strafte gheweest. Ende tot eeuwighen memorie van dese
Weder-doopersche dulleheyt / is dit opschrift t' Amster-
dam inde Nieuwe Kercke aen eenen Walcke gheschreven
met Roo Letteren.

DOE MEN SCHREEF DUYSENT
VIIF HONDERT EN DER-
TICH, DIT ONTHOUWEN,

DOE LIEPEN HIER NAECKT
MANS EN VROUWEN.

Als Jan van Gele daerentusschen (ick sal het segghen met de woorden van den seer Vermaerden Ioh. Iacius Pontanus, die men weet ghesonden gheweest te hebben vanden Coninck t' Amsterdam) in Hollandt ende Wytflant / alle dinghen ghebonden hadde met verre een ander ghedaente ende maniere / als hy uyt Munster vertrekkende ontfangen hadde vanden Coninck / daer toe ghepersuadeert sijnde / heeft dit niet teghenstaende groote dinghen vooz ghenomen te doen. Want naer dat hy in Wytflant is ghecomen / ende daer naer in Dollant / hy en heeft gheen krijchsvolck ghedonden. Nochtans eer hy uyt Wytflant schepde / hy heeft met sijn belept ghemaecht / datter groote beroerten sijn gheweest / vooz nemelijck tot Wolfwaert. De welke ghesicht wessende / hy is t' Amsterdam gheblucht / ende is gheberghst ten hapse van Wilhelm Coznelis met eens onbekenden Coopmans hant. Ende op dat hy niet en soude bekend worden / hy hadde sijnen naem verandert. Want uyt het belept der ghene / van welke verscheyde quessien in Wytflant ghenomen werden / den naem van Gele was in die tijt besaemt inde steden van Hollandt. Hier heeft hy langhen tijdt ghehadt secreete t' samenzykingen ende con-senantien met de ghene / die hy ghesten hadde hem ghesten

Behaelt haer
de Weder-
doopers
menschen
Amsterdam
t' overste-
ghen.

sticht te wesen; dooz dese heeft hy meer ende meer Personen tot syn sijde ghetrocken; aen die heeft hy syn meynighe eenichsins verclaert; groote dinghen belovende van het Munsters Coninckryck/ende invoerende aen die menschen een vyshpedt van leven. Hy gheeft ten lesten een grooten hope van nieuwe dingen aen die personen/ ende verweckte om yet groots aen te vanghen. Want den roem ende naem der Monstersche gheschiedenissen/ hadde aen de Menschen verweckt alsulcken lust van alle heplighe ende onheplighe dinghen te berooven/ dat in corte daeghen/ die ghemeyne peste ober al de stadt van Amsterdam soo boort kroop/ als men soude hebben konnen ghelooven. Daer was inde Stadt een Hendrick Goetbelit, een Man van ghemeyne stature/ ende sterck van lijve/ die in veel Oorloghen den Krijgh ghevolght hebbende/ hadde onder de sijne een grooten naem vercreghen dooz syn manhafticheydt; ende was inde selve tijden met andere aenghenomen booz een Weder-dooper. Van Gele neemt desen tot medegheselle van sijne secreete handelingen: maer hy en bresde niet soo seer/ als dat hy soude bekent worden: want als hy hadde bekent gheweest/ sijnen naem verandert te hebben/ hy soude in een openbaere lijf-straffe ghevalen hebben. Ten lesten/ ghepersuadeert van eenighe sijn ghetrouwe vrienden/ onder welke was Goet-belit, neemt op staende voet raedt/ ende die is sulcx gheweest: Dat hy soude haestelijck reysen naer't Hof van Brabant/ ter wijle dat de saecken noch onbekent waeren/ dat hy soude verbidden/ op wat maniere het soude konnen gheschieden pardoen van sijn misdaedt vande Coninghinne Marie Suster vanden Keyser Carel/ die als dan was Souvernante van het Nederlant: Welck vercregen hebbende (den man hadde veel ghelt/ doen hy verrock van Munster dat hy ontfanghen hadde vanden Coninck/ ghelijck elders is verhaelt) in Hollant weder ghekeert sijnde/ dat hy soude t Amsterdam wederom comen/ op dat hy/ buypen verijchel wesende/ soude onder de Burgers ende koop-luyden handelen/ vernomen hebbende sijn eygen naem/ den Raedt en heeft niet te vergheefs gheweest: Want versterckt zijnde met de hulpe van sijne vrienden ende met sijne vershepde beloften/ hy heeft sijn Pardoen vercreghen/ booznemelijck

op dese conditte/ dat hy de stadt van Munster soude leveren/ op wat maniere het soude konnen wesen/aenden Keyser Carel. D'ander dinghen hebben sy onder haer bedeckelijck ghehandelt. Hier van worden aen den man ghegeven Brieven met den grooten Seghel beseghelt; ende daer is hem een somme ghelts toeghegeven om Krijchsvolck aen te nemen. Hy keert wederom t Amsterdam/ hem verblivende van het goet succes/ ende seer verheughende/ al waer hy niet en heeft secretelijck beginnen te verkeeren/ ghelijck hy van te voozen placht te doen/ maer openbaerlijck/ ende met het vertrouwen van het vercreghen Pardoen/ heeft oock ghewillichlijck by alle menschen bekent dat hy weder-ghedoopt was/ heeft sijn eyghen naem vercondight: ten eynde en heeft niet bedeckt noch gheveynst. De magnifique ende groote beloften inde Brieven des Pardoens upt d'uchelijck gheschreven/ van het verratt/ onder andere conditten/ hebben hem groot aensien ende getrouwichheit vercreghen by de Voysen der Stadt ende den Raedt. Hy verandert van Logijs/ ende gaet wonen in het Hups/ dat ghenaemt wozt/ van Spaengien. Hy waer nu van een peghelijck bekent/ ende begint ghemeynsamer te wesen met de voornaemste der stadt/ soo om het berou ende leet wesen van sijnen val/ ende vercreghen Pardoen vande bedreven Fepten; als om de grootheyt van het ghene hy aenghenomen hadde/ ende de swaericheyt van het selve upt te voeren. Hy begint te bereyden een swaer stuck ende seyt in dese gherusticheyt der ghemoeden. Hy verbint hem met den Eedt met sijn volck/ van de Stadt in te nemen/ ende van een Republique op te rechten/ op den selven voet als die van Munster. Hy heeft aenghenomen Hendrick Goet-belit, booz sijnen eersten medegheselle van dese sijnen Raedt/ den welchen hy heeft ghemaecht Waendragher vande sijne. Daer naer verhaelt hy de saecke aen de reste van sijn volck/ die hy hadde vergaert in het binnenste des Hups van Pieter Gale, inde Doet-straete. Den Raedt wozt goedt ghevonden/ princijpaelijck als Jan van Gele boozghhouden hadde de lichticheyt der saecke. Hy heeft oock daer by gevoeght/ dat alle dinghen bequaem was/ te weten/ het beneficie des nachts/ dat de Hertten der gantsche Stadt tot hem gheneghen waeren/ buypen weynighe

H h

dyont.

Dronchaerts/ ghenegen tot de gulsticheyt ende wellust/ dat Godes hulpe sijn voornemen favoriseerde/ dat Hendrik Hilderum het selve hadde ghepropheetert ende voorszeyt. De vanden der Weder-doopers worden daer vooz genomen om gedoot te worden; sy bedepden onder haer de hupsen bande rijckste/ tot quaedt teecken/ vooz de vercreghen victorie. Den thierenden dach van Mey wozt gheset om haer voornemen tot een effecte te bzenghen. Men telt eenen peghelijck een stuck Gouts / tot een pandt des verbonts. Het luden van de Klock op het Stadthups / soude het teecken wesen om hun voornemen te bedzjven. Maer de verbintnisse is ondeckt bynaer op de selve stont van d' uytvoeringhe der saecke/ meer by gheval / oft lieber dooz Godes voorszichticheyt/ als dooz de wackerheyt oft neersticheydt der Bozghemeesters. Want/ op d' oude maniere/ de Broederschap des Crups/ plachten op dien selven tijdt een groot abontmael te bereyden op het Stadthups/ met groote toebereydinghe ende overbaedt. Daer oock de costumie was / dat den gheheelen Raedt by gheroeven werd / met den voornaemste rijckdom der Stadt/ ende alsoo goet chier te maken tot laet inde nacht. Omtrent den abont / als nu in het middel der march de Wperkoozden ende Fackels met de pecktonnen / op de maniere van Victorie ende Crimpyhe/ onsteken waeren / een jonghen is by Avonture by eenen ghecomen / die ghenaeemt was Pieter Honich, ende vertelt / dat de Weder-doopers haer vergaederden bande gheheele stad tot ses hondert in ghetal / op dat sy die souden innemen ende overweldigen. Honich sonder vertoeven verhaelt de saecke aen Nicolaes Godesius/ ende Diederijck Hildebrants Sone/ bevel hebbers. Dese byz met ghemeyn accoozt gaen met der haest naer de March tot de Bozghemeesters / ende vertellen hun de saecke niet sonder vermeederinghe / ghelijck sy die ghehoort hadden/ ende vermaenen/ dat sy in tijdts souden toesien/ op dat de Republijcke ende Stadt gheen schaede daer by soude vercreghen. De Bozghemeesters oberdenckende by hun selven de tegenwoozdighe ruste der Stadt/ en hebben niet ghenoech konnen wys ghemaecht worden/ op dat sy het souden gheboven dat soo veel volcr soude konnen vergaederen sonder teecken; oft dat de verbintnis-

se ende conjuratie soude hebben connen gheberkt blyben/ aenghesien dat nauwelijck een Schelm-stuck soude verswegen worden tusschen twee persoonen. Den Ken-wijfer wozt ghelept tot de Bozghemeesters / op dat sy upt hem souden sekerder kennisse der saecke vercreghen. Op verskert 't selve dickmaels ende volstandelijck/ dat de saecke aldus was gestelt / ende dattet geen lichtveerdicheyt en was 't ghene sy seyde / ende beheelt/ datmen hem soude ghevanghen houden / waert dat de gheschiedenissen niet over een en quamen met 't ghene sy verhaelt hadde. Op gheeft daer af vels teekenen / onder andere / dat sy souden vinden dzy Dierroers van twee soorten met Buscript/ naer behoozte geladen op de Rhetorijckers-kamer. Daer die was in dien tijdt op de March op d' operste Camer bande Waeghe ofte Ghewichte/ teghen over het Stadthups. Ten epnde de saecke wozt bande Burghe-meesters ghebonden / alsoo dat sy die ghehoort hadden vanden Kenseggger. Daeren tusschen de Wede-broeders des Crups vertrecken upt het Stadt-hups voegher als sy ghewoon waeren / 't welck haer heeft behouden ende ghesalveert.

Daer is Raedt ghehouden onder de Burghe-meesters een wijle tijdts/ op wat maniere men met stilwijghen soude de Burgghers vergaederen/ op dat sy met de minste geruchte souden aen het Stadt-hups komen/ verwachtende daer in haer Wapen/ en d'aencomste der Weder-doopers. Aldus wesende van verscheyde gheboelen/ dewijle den tijdt verstep/ (het was omtrent thien uyze) de Weder-dooperen toebereyt zijnde met alle soorten van Wapenen / comende upt de Hoet-strate / upt de hupsinghen van Pieter Gale/ vallen aen op de March met beroerte ende oproer/ oock met groot ghetter/ de Vaendelen ende de Crommel vooz tredende. Sy nemen in het Stadthups : De Wachters worden eensdeels 'ghedoodt / eensdeels ghevanghen / ende Simon Putt, Wacht-Meester/ is terstont in 't beginsel ghedoodt gheweest. Een bande Sergeanten oft Stadts Dienaeren is ontwaecht met d'eerste roeyinghen / die op het Stadt-hups heel droncken wesende / lach al slaepende op d'aerde/ upt ghestrecht tusschen de stoelen ende banken / heeft sich selve verboert op d' operste solders / ende heeft by alle ghevallen de koozde van 't cloycken wech genomen/

nomen/ gheen dinghen wetende/ op datmen gheen tecken soude gheven met de clocke tot meerder verschickinghe der Stadt. De Burghemeesters ontcomen t'perjckel met groote swaericheyt / ende verwecken de Burghers de heele Stadt dooz/ ende bevelen/ dat de Houcken der wegen ende straeten omtrent de Marcht souden belept worden/ op dat des Wyandts macht niet en soude eentchins vermeerder worden / met het aentcomen der ghene / die daer noch niet teghenwoordich en waren. De Weder-doopers daeren-tusschen/ bzeken het hout ende de vperkoozden / op dat sy niet berraeden en souden worden dooz t'licht der byandende vaten/ de gheheele marcht dooz. Daer woonde inde Doet-straete een manneken upt der Weder-doopersche verbintnisse/ een Overchte/ dzagende een bult ende een ander Therfites; Dese/ verweckt sijnde met d'eerste gheroep/ al ghewapent/ vzaeght sijnen Buerman met een ghebeynsde vzeese/ wat beroerten/ wat oploop is in de Stadt? Daer naer/ een weynich hoozt-ghetreden zijnde/ laet doodt den Buerman onberwacht. Het rumoer doozloopende de gantsche Stadt/ comt oock tot de meuren aen de Nachtwachters ende sentinellen / dat de Stadt inghenomen was/ ende datter over-al doodt-flaghen ghescheden. De ghemeyne mare ende gheschrey/ den schrick der nacht/ ende de dupsternisse/ veel dicker als sy placht/ dooz welke sy gheen onderschept en konden kennen tusschen den byaude ende den Vyendt/ hebben vergroot de vzeetheyt der saetke / aen de ghene die hier en daer doolden dooz de benaetheyt der wegghen. Sy waeren oock seer beroert ende be- vzeest/ niet wetende in wat plaetse sy eerst souden t'samen comen / om die te besitten. Alsoo vele alser terfont met d'eerste oproer syzonghen op de Marcht om te bechten/ die worden doozschoten met de Musquetten ende Bussen der Weder-doopers. Nicolaes van Aquin was een dzoncken man/ ende een stercken dzonckaert / die vele jaeren seer gemeynsaem hadde gheweest met Hendrick Goet-belit / Dese haeste hem onboozsichtelijck inden hoop der conjurateurs bechtende ende twistich sijnde over de gheheele Marcht. Sy vzaeght al lacchende/ wat dat dit beteekende / dat sy Raedt schaften / op dat sy souden wederom in paps ende vrede versoent worden; Goetbelit ghebet/ dat

hy hem soude naer Hups packen: dat daer een periculum saecke upt-gherecht woerde / die hem niet aen en gingh. Als d'ander haer bereyden om hem te dooz-steken; Dese is een goet dzinck-bzoeder / spzeekt Goetbelit/ ende ny famillierlijck beken / datmen hem laet gaen. Der wijle hy daer is ghebleven/ willende op sijn maniere Seck wesen/ is ghedoodt/ de selve Goet-belit te vergeefs verbiedende het ongheluck. De Burghers hadden nu de wegghen beset/ die aen de Marcht liepen. Daer naer sijn ober een ghecomen de Burghemeesters / dat men niet en soude aenbanginghen hooz den dagheraedt. M. Pieter Colin, een Man gheleert/ ende Godtvzuchtich / was in die tijdt Burghemeester onder d'andere: dese/ om dat hy in het beghindelsijns Bzorghemeesterschap traggher hadde gheweest tot vzeetheyt ende strafficheyt / gelijck Lambertus Hortensius verhaelt/ den welcken wy volghen/ als een Schrijver van die tijdt/ ende oock daerom ghelooft-weerdich / hadde teghen siehselven grooten haet en nijt van vele menschen behaelde ende verweckt / als oft hy vele dinghen van die menschen hadden dooz de vingheren ghesien / ende niet onwetende en ware vande sake/ die daer ghehandelt werde. Op dat hy dan in het aensien der Burgheren/ ende in het ghemeyn verijck sich soude verlossen van suspicie/ is als Capiteyn hooz de sijne ghetreden/ inde meeste furie vanden byant/ daer sy quaedden Raedt hooz bereypt hadden. De Wederdoopers vernemende d'aentcomste der Burghers / treden den Bzorghemeester te ghemoet omtrent het Waegghups/ met schadelijcke Musquetten / ende slaen die in een wijle tijds inde vlucht: vele worden daer in't vluchten gesquetst. Den Burgemeester wozt seelijck gedoot Vele hier entusschen worden ghedoodt met verbalsste Bussen dooz de donckerheyt. Golwijn Recalvus. een Gubt Burghemeester/ ende nu langhe vermaert om d'experientie die hy hadde in Krjchs saecken/ beveelt/ datmen Seplen soude hanghen hooz de wegghen die naer de Marcht leyden/ ende datmen soude toewentelen groote sacken met Doppe ghevult/ achter de welke sy gheschuypt hebben / als onder een Crjchsf-ghetupch daermen de Steden mede bestozmt/ tegen de macht der Weder-doopers. Daer als de selve Recalvus merckte dat de sake niet sonder perijckel ghehandelt

beit en wojde met Burghers alleen / sy roept op de Visc-
 Marcht omtrent den Dijk / met welck van beyde syden
 t'ghewelt der Riviere wojt bebwooghen / de byjwilligen /
 om van dien dach een Maent gagie t'ontfangen onder de
 Burgermeesters van Amsterdam. Dese waeren meest alle
 krijckslupden / ende die te boozen in d'oorloghen haer wel
 ghedraghen hadden. Dese woorden alsoo met den Eedt
 aengenomen / dat sy de Weder-dooers verdruben hebben-
 de / souden eerst op het Stadthups aen-vallen / en dat de
 Burgers haer souden volghen. Als Goetbelit dan merck-
 te dat de weghen aen de Marcht wel beset ende inghe-
 nomen waeren / op dat haer macht niet en soude vermeerde-
 ren : ende datter een groote stilheyt der Burgheren was :
 spzeckt aen Jan van Gele / Dit is t'ghene dat ick altijd
 gebreest hebbe / dat ons aenvanghen / ons soude tot den up-
 terste verderf byenghen / wesende met soo eenen cleynen
 hoop volcx. Wat resteerter nu meer / dan dat wy al wech-
 tende vallen? Op dese woorden / antwoordt den ander ; De
 faecke en sal alsoo niet wesen : wy sullen vooz moezghen ten
 ehtien ure de Stadt in ons ghewelt hebben / jae dat meer
 is / sonder Bloedt-stozinghe / ist datmen den Pzopheet
 moet gheloooven. Als de Burghers seer stil sweghen / sy
 hebben de reste des nachts met ghesangh der Psalmen
 overghebracht. Ende d'Auteurs van dit bedryf wo-
 den ghelooft gheweest te hebben niet meer als veertich
 mannen.

Maer met het kriecke vanden dach-raedt / als eenighe
 ghedaenten van loopende menschen begonstien ghesien te
 worden vande Burghers inde schemeringhe des daechs /
 als de Weder-dooers nu d'een naer den andere ghescho-
 ken werden upt de laghen die teghen hun berept waeren / sy
 hebben haer van de open Marcht op het Stadthups gere-
 tireert. De Burghers / siende dat de Dooers vande
 Marcht verdruben waren / nemen neerstelijck in / de Ahe-
 tozijkers-Kamer / die seer bequaem was om die van de
 Marcht te verbieden. Upt die plaetse hebben sy met sulck
 ven meniche van Musquetten ghebondert door de ven-
 sters des Raedt hups inde groote Sale / dat sy gedwongen
 werden haer te verdeelen door t'gheheele Stadt-hups / vele
 dooden over al achterlaetende. Cosvinus Arealbus ghe-

biet dan datmen soude voeren aen den Dijk vande Riviere
 twee heele Slanghen / ende noch een ander grooter geschut.
 Daer wojt eenen ghemeynen roep gheroepen / datter niet
 aen gheleghen was / ist datmen een Hups verderfde met de
 Vpanden : dat sy souden veel costelijcker Stadt-hups
 op Timmeren. Hier op and'woorde Arealbus ; dat het
 ghenoech soude wesen / waert dat de deuren af-ghewoopen
 sijnde / een venster daer mede open ghedaen worden tot de
 binnenste hupsinghen : ende gheviet met een aen d'aenghe-
 nomen Soldaeten / dat sy / neerstich merckende op den val
 ende schote des Coghels / souden Stozmen op het Stadt-
 hups. T'gheschut gheloft wesende / den Coghel faelt aen de
 deure van S. Elizabeths Gast-hups / ende maect een open
 bzeffe. Vandere twee / daer naer sijnde aengelept / de deuren
 ende de stijlen des Raedts-hups worden met veel meerder
 ghewelt ende sekerder schote af-ghewoopen ; ende t'aenge-
 nomen volck valt aen ende stozmt met een groote furie / en-
 de de Burghers alder-naest volghende / hebben oock met
 groot gheroep aenghevallen in het Stadt-hups met ghe-
 lijck geluck. De Weder-dooers verdruben sijnde tot op
 het deel des Stadt-hups / die de Rivulwe ghenaemt wojt /
 de doode Lichaemen worden terstont in d'eerste inganck
 des Hups hier ende daer verstroyt / die ghedoot waren /
 eensdeels upt de Ahetozijkers-Kamer / eensdeels met het
 Gheschut. Eenighe die noch haer aefem haelden sijn ghe-
 doot vanden overmoedighen Bozgher. Vijf-en twintich
 Weder-dooers waren verrocken / in het diepste des
 Raedt-hups. Hier hebben sy de Burghers / dewijle sy d'in-
 ganghen van alle sijde proefden / met sulck ghemoet vanden
 inganck verdruben / dat niemant konde den wech met ghe-
 welt maerken. Op die selve tijdt ende plaetse wojt ghe-
 nomen een teghenwoordigen ende noodighen Raedt / dat een
 deel Burghers ende Soldaeten souden vanden wech de ven-
 sters beclimmen / ende dat sy souden den vpant vande syden
 bespynghen. Ende op sulcke maniere wojdender twaelf
 ghevanghen / dewijle sy van alle-kanten aengeboehten wo-
 den / vele in het ghevecht blijvende verflaghen / onder de
 welke oock Goet hejt is gheweest. Daer is een kleyne
 Toze opgherecht upt het hoochste Dack des Stadthups /
 onder der welcker hoochste deksel hanghde een Schelle oft
 clepne

cleyne Clocke/ om de Gaet te roepen ende den wille des Magistraets den volck af te lesen / ende tot andere ghebruycken der Stadt. Onder dese Schelle was een Helm/ (sp noemen die ghemeynelijck doozganck) op desen was Jan van Gele ghevlucht/ de Leer wech ghenomen hebbende/ terstont naer dat de Burgheers het Stadthuys inghenomen hadden. Overdenckende by hem selven d'af-grijfelijcheit der straffe/ waert dat hy levende quam in handen; by heeft sich teghen de Marcht opgerecht/ die rontom met gewapende mannen verbult was. De welke een man siende / hebben hem met een Musquet dooz-schoten/ ende cozts daer naer noch werende en sitterende is van daer op de Marcht nedergeworpen. Vele hebben daer naer gheschuypt ende verholen ghebleven/ die dooz het beneficie der dupstere nacht ontcomen waren / ende die lusterden naer het teecken der Schelle. Ende op dese maniere is die vermaerde koopstad behouden gheweest van die rasende conjuratie. Een dingh schijnt booznemelijck verhindert te hebben/ dooz Godes wille/ dat dit schelm-stuck niet en is tot een ghewenste eynde vol ghebzacht gheweest / te weten/ het wech nemen der coorde vande schelle / ghedaen vanden dioncken dienaer / ghelijck te boozen verhaelt is.

In't jaer M D L X X V. is die Stadt wederom vergroot/ t'welck op dese maniere vervolcht wozt van den diekmaels geprefen/ ende teghenwoordich noch om sijn verdienste te prijzen/ Haciaus Pontanus, in het 2. Boeck/ 26. cap. der gheschiedenissen der Stadt van Amsterdam.

Dooz dat ick boozt beginnen te spreken van de Sluysen/ Straeten/ Poozten/ Buggen/ Burse Bibliothique ende andere openbaere plaetsen ende ghestichten/ die wy tot cieraet der Stadt hier boozt beloofte hebben noch te verhaelen/ dit dient alleen van te boozen gesept te wesen/ dat in't Jaer 1585. welke maniere hebben wy hier boozt aengheroert/ de Stadt is vergroot/ ende met een aerden Wol-werck/ ende Gracht versterckt gewoorden; Ende dat die dinghen/ naer meynighe jaeren te niet ghedaen ende verandert sijn gheweest/ ende dat als dan de Daelen der Stadt sijn wyder ende veerder ghesteldt / op sulcke plaetse alsoo die teghenwoordich ghesien worden / by gheboeght sijnde een seer bzeede Gracht/ ende datter inde middel van die / in plaetse

van een Bozt-weeringhe / Palen ende Staken ghesteldt sijn gheweest.

Maer hier upt kanmen lichtelijck afmeten / hoe groote spatie datter in dien tijt aen de Stadt in als is toegekomen/ dat den omganck der Stadt nu verbat omtrent 9100 schreden/ daer te booze/ doen sy noch vernuert was/ alleen begreep 4920 / als wy hier boozt ghemelt hebben. Tot 'twelcke/ ist datter bykomt t'begriyp der Dooz-stadt/ ende die termijnen nu onlancx ghestelt tot de vergrootinghe der Stadt / hoe groot/ sal dien omvangh ende begriyp woorden? Maer in wat tijt dat de steenen Mueren tot den gront ghesticht sijn gheweest / die eenen tijt langh noch gheheel ghebleven hebben naer de tweede vergrootinghe der Stadt/ wozt gesept in dit gheschift / dat doen gemaeckt is geweest/ ende weerdich is hier by gheboeght te woorden/ om de ghedachtenisse der dinghen die sy verbat : In't jaer seftchien hondert een, werden des Stadts Veltten gheslecht, de Toren gherecht: ende ghemaect drey Sluyfen, ende wel ses hondert Huyfen. Ende alsoo ist blijkelijck upt dit Klinck-dicht/ datter d'v S L V Y S E N tot de boozgaende/ van welck wy ghesproken hebben in het eerste Boeck / gheboeght sijn gheweest; de nieuwe Vaerlemmer-sluyfs; S. Anthonis Sluyfs/ ende die ghene / die ghestelt is omtrent de Deplighe-wechs poozte / ghenaemt Boeren-verdriet Dese Sluyfsen sijn ghemaect op een nieuwe ende onghewoonelijcke maniere / als d'andere Platten plachten te doen. In den eersten / wozt den gront ghelept in die plaetse / in welke men de fondamenten moet legghen/ om de dichte des Muers/ die meestendeel begriipt de bzeede van vijf of ses schreden / de Palen seer vast in d'aerde ghesicken wesende dooz het hepen / ende daer naer wozt van beyde zijden den Muer opghelept upt viercantighe Arduwstee / ofte ghebacken / de binnenste aerde seer vastelijck geplabeyt met eenen Solder van Plancken ende van groote Balcken/ soo dat het nergheens gheen water kan innemen, ende sy hebben een Poozte met twee Valken ende Deuren/ die alleen van een zijde open ghedaen konnen worden/ te weten/ op de zijde van de Zuyder-zee. Want aenghesien dat het meeste ghewelt der Wateren kan toekomen vande Zuyder-zee der Yc. die Poozten vallen ende worden van selfs ghesloten / terstont als de Zee van buyten wozt dooz het

Ses hon-
dert Sluyfsen
op een jaer
ghemaect.

Beschrijbin-
ghe der
Sluyfsen.

Vergrootin-
ge der Stad.

ghet ije hooger van bloet; op sulcker boege die leege Beemden die binnen den Dyck zyn / worden bewaert van 'tghewelt des Waters: Maer als die selve Landen en de binnen Meeren worden onder water gheset dooz al te groote vochticheyt en Winter wateren/ omtrent de Lente als den Zuyde wint begint te waepen als de wateren ende Meeren beginnen upt te loopen / de Poozten der Slupsen open zijnde soo vallen de wateren met geweld in het Ye, ende die Slupsen trecken allenskiens dat water upt de Landen/ die ober al onder liggghen / ende maken de selve bequaem om gebuyrkt te worden. Alsoo dat de eene vande selve Slupsen de macht heeft van de wateren TONLASTEN ende te BEDWINGHEN. Dese niuwe Slupsen en sijn niet oberwelft / ghelijck d'andere/ van de welke boven gesproken is/ maer sy hebben ophanghende Byuggen: de welke opgetrocken zijnde/ wozt den doozgarck gheopent/ oock selve aen de grootste Schepen ende Hulcken / den Mast opgherecht blijvende. Ende aen elke Slups is een besonder persoon ghestelt/ die waer nemen den tijt der ghetje/ dyaecht sozghenaer dat de ghelegentheyt verepscht/ om de Slups open ende toe te doen/ ende de Byugghe op te halen.

Straten.

De STRATEN, oock die nieuwelijer ghemaect zyn/ hebben haer loop met een gheduerigh ghelept op den voet ende maniere/ ghelijck de eerste: Ende onder andere is die bzeet ende spatieus/ die recht upt lept van d'oude S. Anthonis Poozte tot de niuwe / die oock daerom wozt de Tweede strate ghenaemt. D'andere/ als de Calber-strate/ ende den Nieuwen-dijck hebben haer op de selve maniere / behalven de Burgh-wallen/ die tusschen beyde Wieten met waterloopen / die haer verbzeeden upt d'Amstel/ ende worden ghesien ober al met lustighe optwassende Boomen/ aen den kant der Gzachten in schoone ozden gheplant/ het welck Somers seer ghenoechlyck is / om daer onder te gaen wandelen.

Byuggen.

De BRVGGHEN. sijn meest van hout gemaect/ maer alsoo dat ghy sout oozdeelen / dat sy gherummert waren van een vaste materie: sy sijn waerbich om ghesien te worden om haer overwelfsel ende grootheyt / principelijck

die d'Amstel dooz baren / ende het Dam-rack. Want de koop-baerders Schepen konnen seer lichtelijck daer onder baren.

De booznaemste POORTEN sijn S. Anthonis/ Poozten. Reguliers/ ende Haerlemummer Poozten: d'ander die tusschen worden ghesteldt / zyn de Veplyghe-wechs-Poozte / en Johan-Roms-Poozte. Op de zyde vande Riviere Ye, daer van hier dooz verhaelt is/ die gheheele zyde der Stads is versterckt op de maniere van eenigge Stadts-Vesten/ met twee ordighe Pallissaden/ daer sijn veel inganghen om de Schepen ende Schuyten inde Stadt te komen; hoe-wel dat het aen de groote Schepen/ ende die met opgheheven ende staende Masten arbeeden haer in te boeren binnen het besluvt van die Pallissadene geoozloft sy alleen dooz seker plaetsen in te komen / eenen Boom oft een ysere Ketten dweers ghelept ende ghespannen onder aen de Pallissaden/ d'andere Schepen konnen inghelaten worden de Masten afghelept zijnde. De costumie heeft vercreghen alle dese inganghen te noemen de Boomen, vande sake selven/ om dat sy besloten worden met Walcken / op het Water swemmende.

In't jaer M D X C I V is aenghehanghen van d'Amsterdamers d'eerste Schip-baert naer China ende de Molucken dooz het Noozden/ ende met een naer al d'andere Landen/ die tot desen tijt den Hollanders onbekent hadden gheweest. Ende dit is die eerste / in welke sy hebben doen vloepen met gheduerighe koop-handelinghen die overbloedighen reghen van gout ende silber inden Rysot der Hollandische Bahae. Ghy sout seggen/ dat sy waren die Schuypers van Argos; uptgesonden om dat gulden Wies te verkrigghen / met verwonderinghe der gheheele werelt. Die alle dinghen sal willen met neersticheyt overlesen / dat sy gae tot die uptghelesen Beschryvinghe van Johannes Nacius Pontanus vande gheschiedenissen van Amsterdam/ daer sal sy die dinghen vinden breeder upt-ghelept / die wy alleenlijck met een woort aenwijzen.

In't jaer M D C X X I I die van Amsterdam/ om haer gheneghentheyt die sy hebben tot de geleertheyt/ hebben op ghe-

gherecht een Hooghe Schole/ daer toe gheroepen hebbende de seer gheleerde ende vermaerde Mannen/ Geraert Johan Dossius/ ende Barleus.

Van Amsterdam sijn ghebozen/

**Gheleerde
Mannen
van
Amsterdam
ghebozen.**

Niclaes van Amsterdam, die gheslozeert heeft omtrent het jaer 1446, Johan Bartelius, d'Historie van Lurenburgh maecht van hem ghedenckenisse/ daer hy hem noemt Baccalaureus inde Theologie/ ende voeght daer by/ dat hy sekerlyck bestreden heeft de Ketterije van een Ferrandus.

Hervicus van Amsterdam, heeft in t'leven gheweest in het jaer 1489/ behalven andere vermaerde Theologanten/ doen merde sake debateerde van Johan van Wesel/ die beschuldicht was van Ketterije; ende woxt ghenoomt onder de Doctoren van Heydelbergh.

Johan van Amsterdam, heeft seer famliaer geweest met Vesselus, die in sijnen tijt ghenaemt was het licht der werelt/ als wy elders gheseyt hebben. Dit kan men klaerlijck sien in de Brieven / die sy d'een aen den andere gheschreven hebben / ende die ghedrukt sijn in de wercken van Vesselus.

Alaert van Amsterdam, heeft verscheyden gheschrijften achter ghelaten. Hy heeft in groote waerde ghehouden Rodolphus Agicola; wiens verscheyde schrijften hy heeft verciert/ oft met coyte uytlegginghen ende aenwijssinghen/ oft heeft die in een coyt inhoudt ghesloten. Hy heeft eenighe Griecsche dinghen in het Latijn overgheset. Hy heeft ten lesfen oock sijn hant ende verstant begheben tot de Heplighe Schrijften. Hoe gheleerden Doctet dat hy heeft gheweest/ behalven het Lof-ghedicht geschreven ter eeren van den Keyser Carel de V. ghetuyghen verscheyden sijne Deersfen/ die in vele plaersfen ghelesen worden tot lof der Ruchteuren gheschreven. Hy heeft veel bequamer geweest om sijn sprake met woorzen upt te legghen/ als om met de ooren te begripen. Want hy was een weynich doof. Daerom heeft Erasmus seer wel van hem gheseyt / dat hy met de Tonghe verghelde / t'ghene dat met het ghehoor vermindert was. Hy is tot Leuben ghestorven in't jaer 1541/ ende begraven in S. Franciscus Kercke.

Johan Monicus, Licentiaet inde D. Theologie/ heeft

gheleest in't jaer 1546, in welck hy een Boeck heeft uytgegeven van het Sacrament des Tafels des Heeren/ tot Ceuken ghedrukt by Jaspas Sennepeus.

Cornelius Crocus, heeft tot Leuben sulcken booztganch ghenomen inde letteren onder Adrianus Barlandus/ Professoor der wel-sprekentheyt/ dat hy Regent is gheworden inde Schole van Amsterdam. Dewijle hy daer in desen dienst besich is/ hy heeft in't licht laten uyt-komen eenighe t'Samensprekinghen/ ende andere dinghen om de studien der jonckheyt te helpen. Dese waren soo fraey ende wel ghemaecht/ dat hy scheen t'eenemaal ghevolght te hebben de fraepicheyt int spreken van Terentius ende Cicero. Hy heeft veel gheschreven/ daer mede hy de Keligie ende Godt-vuchticheyt seer heeft ghehoordert. Nu out wesende/ heeft naer koomen gherepft / ende is aldaer Jesuit gheworden onder Ignatius Lojola / die nieuwelijc sijn ordre hadde ingheset. Hy heeft daer gheleest met eenen grooten naem van sedicheyt/ tot het jaer 1550. in het welcke hy is overleden. Nicolaus Cannius heeft sijn heel leven beschreven.

Gisbertus Horstius, heeft binnen koomen inden selven tijdt gheleest als Crocus. Dese heeft een seer vermaert Medecijn meester gheweest; heeft gheschreven een boeck van Turpetus ende Chapsta. Dese heeft in groote weerdicheyt gheweest by de Romeynen. Hy is tot koomen overleden in't jaer 1556. Is begraven inde Kercke van de D. Maghet Maria.

Johannes Sartorius, Regent der Schole van Amsterdam/ heeft seer wel gheschreven inde Latijnsche ende Nederduytsche spraecke / t'welck oock is in druck uytghegaen. Hy betoont boozwaer / datmen valscheijck de Nederduytsche spraecke optijght/ dat sy plomp is / verclaert oock dat sy dinghen heeft / die vergheleken koomen worden met de gemeyne spreek-woorzen ende frape spreucken der Grieken ende Romeynen. Hy heeft de Clepne Prophten uytghelept / maer onder eenen andere naem/ gheschreven hebbende booz Sartorius, Tosartius. Hy heeft seer eterlijck in het Nederlandtsch overgheset d'v dupsent Spreek-woorzen. Is overleden tot Delf/ in het jaer 1567, den xxviii Maert.

Johannes Timannus, een Theologant van grooten aensien/

**Sien/ Predicant inde Kercke van Byemen/ ende seer fami-
liaer aen den grooten Philippus Melancthon/ heeft geleest
ontrent het jaer 1555.**

Nicolaus Cannius, heeft aen Erasmus seer ghedienstich
gheweest in het Griecx te schryven; t'welck claer is upt ee-
nen langhe brief gheschreven aen Cannius, in de welke hy/
onder andere dinghen/ seer wel noemt Amsterdam het
behout der Zee, endae bynaer gheboren inde vlooden der Zee.
Cannius heeft Regeerder gheweest der Waeghden van S.
Vrsula. Hy heeft tot dienst der jonckheyt gheschreven eeni-
ghe T'samen-sprekinghen. Hy is achtergelaten van Vale-
rius Andreas in sijn Nederlandtsche Bibliothegue.

Nicolaus Everhardus, een destich Recht- gheleert man/
heeft om sijn gheleertheyt gheroepen gheweest van den
Keiser Carol om Raedts-heer van Spier te worden. Hy
heeft oock de hoochheyt bedient van Professoorschap in
d'Academie van Ingelstadt. Behalven sijn Inleydinghe
tot de Recht- gheleertheyt, hy heeft oock een groot Trac-
taet ghemaect vande Ghetuyghen ende vande Gheloof-
weerdicheyt der Schriften oft Instrumenten.

**Sibrandus Occo, gheleert inde letteren / heeft besocht
de vermaectste contreyen van Europa/ ende is seer fami-
liaer gheweest met veel gheleerde mannen. Alcimus/ dien
grooten Recht- gheleerde/ heeft hem upt- nementlijck seer
bemint. Hoe veel dat James Secundus hem heeft ghe-
acht/ wort den naecomelinghen bekend ghemaect met een
seer gheleert Schryft dat hem toege- eppent is.**

Theodorus Volcardus Coornhartius, was een man van
Goedt verstand; die heertich jaren oudt wesende/ heeft alsoo
geleert de twee spraken/ dat hy niet alleen heeft trefelijke
Auteurs gelezen/ maer oock in sijn Nederlandtsche spra-
ke uptghelept ende overgeschreven. Hy heeft veel Theolo-
gische Tractaten seer fraey ende konstich gheschreven in't
Nederduytsch/ waer in hy seer uptnemende was; ghemaect
wesende om andere luyden schryften te belacchen. Hy en heeft
selve Lipsius niet gespaert; maer heeft hem beantwoort/ hem
berispende met een personagie sprekende in een t'samen- spre-
kinghe.

Cornelius Haemrodus, behalven eenighe Nederduytsche
dinghen / heeft gheleerdelijck/ alsoo die tijden waeren / be-
schreven dat oude Batavia/ ende gantsch Hollandt. Johan-
nes Isacius Pontanus, heeft die in druck laeten upt- gaen met
d'histozie van Amsterdam.

Petrus Opmeerus, heeft ghestudeert tot Leuben/voorne-
melijck onder Petrus Pannius. Van daer naer de ghele-
ghenthept der saecken/ weder- gheroepen sijnde in sijn Va-
derlandt/ heeft de reste van sijne studien volbracht in Dupp
sonder behulpsaemheyt der Meesters. Hy heeft ghedue-
rich sich selven goeffent inde Theologie/ Recht- gheleert-
heyt/ Mederijne/ ende in het Griecx. Hoe erbaren dat hy
in d'Histozien heeft gheweest/ wort seer opentlijck betoont
in sijn Chronijcke, beschreven vande scheppinghe der wee-
relt/ tot het jaer 1580. Het waer te langh om te verhae-
len al sijn andere dinghen. Hy is overleden tot Delft in't
jaer 1595.

Dese Opmeerus doet ons ghedencken een ander Pieter
van Opmeer van Amsterdam / een man die groote staeten
heeft vercregen in Brabant; gelijk het opschrift spreckt/
dat alsoo ghelesen wort t'Antwerpen / inde Kercke van S.
Franciscus;

**PIETER VAN OPMEER;
UYT SIIN VADERLANDT GHE-
STOOTEN OM HET GHELOOVE
TOT GODT, ENDE TOT SIINEN
PRINCE BEHOVDEN, ENDE DEN
TIIDT VAN OMTRENT TWIN-
TICH IAREN, DOOR VERSCHEY-
DE QVELLINGEN GHEWORDEN,
FISCAEL ENDE RAEDTS-HEERE
DER ADMIRALITEYT VANDE
CATHOLICKE CONINCKLICKE**

MAIE-

MAIESTEYT VAN SPAENGIEN,
ENDE VAN INDIEN GHE-
MAECKT. HEEFT DESE GLASE
VENTER DOEN MAECKEN,
INT IAER ONS HEEREN,
M. D. XCIII.

Martinus Aedituus, heeft de opperste Mederijn geweest by Frederic de tweede Coninck van Denemarcken. Aen desen heeft Hadrianus Iunius toeghepghent den Lof van t' Daer.

Matthias Bossemius, heeft Cancelter geweest van d' Vni-
uersiteyt van Doway. Als Aubertus Myreus sijn Lof ge-
tugghentisse schrijft / spreekt op dese maniere; Dat Bosse-
mius volge Galenus, den Hollander come naer den Zee-
lander. Want hy is aldernaest gevolght Cancelier van d' Aca-
demie van Doway; welcke hoocheyt hy van Philips de 11
Coninck onverwacht vercreghen heeft, doen hy daer op niet
en dacht, noch de selve verfocht. Hy is gheweest een Am-
sterdammer. Welcke Stadt is meer gheneghen om Koo-
manschap te doen, als om de verstanden te oeffenen inde Stu-
dien: zy en heeft nochtans gheen slechte Theologanten ghe-
hadt, ghelijek in die tijden, als gheweest sijn dese voortref-
lijkste mannen Alardus, Crocus, (de welcke Bossemius
heeft in sijn jonckheyt Meesters ghehadt) Opmeerus, en an-
dere. Hy heeft vrienden eersten gheweest een strangh onderhou-
der der kerckelijcke discipline, ende een herdt Reformeerder
der Gheestelijcke: alsoo dat hy oock achter ghelaeten heeft
een profijtelyck Boeck, hoe dat den Priester moet vlieden de
huys-ghemeynschap der vrouwen: ghevolght hebbende, al-
soo my dunckt, dat groot licht der Kercke van S. Augustijn,
de welcke selve niet en begeerde dat sijn Suster met hem soude
wonen, op dat de Vrouwen die by haer souden comen,
gheen quade suspicie van onreue souden aen den Bischop by-
brengchen, Sy hebben alle beyde voorwaer Godvruchtich

ende wyselijck ghedaen. Hy is Doctoor ghemaect met Guil-
helmus Alanus, naermaels Card.nael, Thomas Stapletonus
Enghelesche ende Johan Rubus van Hinne-gouwe, hy heeft
xxxiiii jaeren loffelijck ghedraghen het ghemeyn Profes-
soors Ampt. Behalven de menigher hande gheleertheyt, be-
sonderlijke wijf heyt, ende andere goederen des verstants,
daer is in den man gheweest van sijn jonckheyt aen sulcke
God-vruchticheyt, ende heylicheyt der onnossele wercken en-
de seden, ende een gheduerich ghestaltenisse des levens, oock
sich selven af-sheydende van alle aenlockinge der wellusten,
alsoo dat in hem blinkte een groote ghedaente der oude Va-
deren der Kereke; ende dat alle menschen die begeerden te le-
ven naer d'instellinghe der Godt-vruchtighe, mochten haer
conformeeren naer sijn maniere van leven, als wesende een
volmaect exemplae. Alsoo dat die Stadt van Amsterdam
heeft inden eersten gheluckich gheweest, die in alle tijden men-
schendeel heeft voort-ghebracht sulcke lichten der Kercke. Hy
heeft by Testamente ghegheven alle sijn goederen, die leer
groot waren, Prooft wesende van de Kercke van S. A me, om
de jonckheyt te voeden tot den ghemeyne dienst des Lands,
gefondeert ende met incommende goederen beset hebbende een
Collegie te Doway, onder de bescherminghe der Moeder
Godts. Johannes Buselinus voeght tot dit Lof gemaect
van Myreus/dese sake in sijn eerste boeck van Wals Vlaen-
deren/ in het xxxvii cap. als hy van die personen spreekt/
de welke / van andere plaetsen ghy comen sijnde hebben de
Stadt van Doway met ghelcertheyt ende deughden ver-
ciert: dat hy een man is gheweest van soo groote supber-
heyt ende van sulcke scherpsinnicheyt ende straf-heyte tegen
sijn Lichaem / dat hy nimmermeer aen sijnen dienaar toe-
ghelaten heeft binnen de Camer gaen / daer hy s' nacht sijn
ruste nam: om dat sy in ewighe maniere niet comen en
soude tot kennisse van die instrumenten/ metwelcke hy sijn
ieder wreedelick castijde oft om dat hy alle de quade ghe-
dachten des bleeschs soude te niet doen.

Johannes Borius, Pastoz van S. Andries Kercke t' Ant-
werpen van wie ick niet en vinde / van desen eerlijckos tij-
tel/ die daer ghelesen wort;

T E R E E R E N G O D T S .

EERWEERDIGHE H. IAN BOR VAN AMSTERDAM , BOR-
GHER ENDE PASTOR , TEN LESTEN IN DESE KERCKE
WESENDE DERTHIEN IAREN LANCK MET LOF IN DEN
SELVEN DIENST; HEEFT SYN SCHAPEN MET T'LEVEN VER-
LATEN S'DAEGHS VOOR DAT HY LXIII. IAREN OVT WAS,
DEN XX. DACH IANVARII, CIO IOC IV. VERWACHTENDE
HIER DE SALIGHE VERRIËNENISSE.

Jacob van Heems-kerck, een seer vermaect Man om sijn
aengenomen Schep-vaert in bekende ende onbekende Lan-
den / verdient hier plaetse om sijn verdiensten. Dit op-
schrift spreekt in het kort sijn deughten/ gheschiedenissen/

ende sijn eynde twelck de Vaders des Waderlants gesteld
hebben t'Amsterdam inde nieuwe Kercke ter eeren van den
Man hastrighen Helt / die seer veel verdient heeft van het
Waderlant in sijn leven/ende sterben.

T O T E E R E E N D E E E U W I G H E

G H E D A C H T E N I S S E ,

A E N

I A C O B V A N H E E M S K E R C K

V A N A M S T E R D A M .

DEN VROMEN HELDT ENDE VOORSTANDER VAN HET VA-
DERLANT, DIE NAER VERSCHEYDE SCHIPVAERDEN IN BE-
KENDE

KENDE ENDE ONBEKENDE LANDEN, INDE NIEUWE ZEM-
 BLA ONDER DEN POLVS ARTICVS, TWEE IN OOST-INDIEN
 NA EEN ANTARCTICVS, ENDE SOO VEEL MAEL VAN DAER
 WEDER-GHEKEERDT VICTORIEVS MET GOEDEN BUYT INT
 IAER c15 15c. iv. TEN LESTEN OVERSTE GHEMAECKT VAN-
 DEN ZEE-TOCHT TEGHEN DE SPAENGLAERDEN, OVER-
 VALLENDE MET EEN STOVV BESTAEN, HEEFT VERSLEGEN
 ENDE VERDORVEN HVN STERCKE VLOTE, IN DE STRATE
 ONDER HET SLODT ENDE STADT VAN GIBRALTER, DEN
 xxiiii MEY INT IAER c15 15c viii. HY IS DAER GLORIEV-
 SELHICK GESTORVEN, VROMELIICK STRYDENDE VOOR HET
 VADERLANT, DE SIELE VERBLIJDIT HAER. IN DEN HEMEL,
 HET LICHAEM LICHT IN DESE PLAETSE.

WEEST GHEGROET LESER, ENDE BEMINT DE FAME DESES
 MANS ENDE SYN DEUCHDEN: OM SYNENT WIL IS DIT
 GHESTELT, VANDE HOOGH-MOGHENDE HEEREN STA-
 TEN, DER VEREENIGHDE PROVINTIEN DES
 NEDERLANDTS.

Op heeft gheleest xl. Jaren / ii. Maenden / xii. daghen.

Heemskerck, die dweers door 'tYs in 'tYser dorste streven,
 Liet d'eeran 'tLand, hier t'lijf, voor Gibraltar het leven.

Pieter Pauw, Doctoor inde Medicijne / ende eenen ver-
 maerden Professor der selver Faculteyt in d'Academie van
 Leyden / ende door zijn gheschickte Boecken aen der werelt
 bekent / is overleden in't jaer een-en-twintich van dese
 eeuw.

De Stadt van Amsterdam begriep teghenwoordich De groots-
 best van
 Amsterdam
 15xxx hondert Landts / ende 362 roeden / een seer groote
 spatie / ende seer nauw betimmeret. Sy woxt ghepleit in
 twee deelen. De Weste sijde des Stadts woxt gheuoemt
 De Nieuwe sijde, ende die ten Oosten streck woxt genoemt
 d'Oude

Kercken en
Cloosters
eertijcs.

d'Oude sijde. Want de Riviere Amstel van Zuyden inde Stadt genomen/schepdt die in twee. In d'Oude sijde sijn dese Kercken/ d'Oude Kercke, de Capelle van S. Olaus, ende van S. Pieter. Dye mans Cloosteren/der Minne Broederen, van S. Pauwels, ende vande Derde oorden. Verthien Vrouwen Cloosters; In de nieuwe sijde. De Nieuwe Kercke, S. Jacobs Kercks, ende de derde is gheseyt de Heylighe Stee. Vier Cloosters van Nonnen/ te weten/ S. Gertruidt/ S. Lucie/ de Bagijnen/ ende Clarissen. Daer alle dese dinghen sijn teghenwoordich verandert in andere ende beter ghebuycken.

Afjickdant
ende gheral
der Wees-
kinders.

'tWees-huys is ghestelt in het Clooster van S. Lucie omtrent het Jaer 1580. Daer sijn omtrent vyf hondert Wees kinderen. Hun jaerlijcsche incomsten worden gheschat omtrent sesich dupsent gulden.

Oude Bo-
gers Huys.

S. Ioris Hof, eertijcs wese de wooninghe der Lasaristen oft Delaerschen/ is nu toegeepghent tot onderhoudt der oude Burghers.

Stecten
Huys.

Het Stecten-Huys is in die plaetse/ in welke eertijcs ghestaen heeft het Clooster der Nieuwe ende Oude Nonnen.

Oude man-
nen Huys.

Het Oude-mannen Huys is ghestelt teghen ober de Capelle de Heylighe-stede ghenoomt/ omtrent het jaer 1550.

Dollen-
huys.

Het Dol-huys, daer de cranck-sinnighe wonen/ is begonnen ghebout te worden omtrent het jaer 1562.

Tucht-huys.

Het Tucht-huys is opgherecht in het jaer 1595, om de moet-willicheyt der lodder-boeven te dwinghen. Het Clarissen Clooster is tot dese ghebuycken ghe-epghent.

Spin-huys.

Het Spin-huys is ghesticht in't jaer 1595, in het welke sijn vele Dochters ghesloten/ die te vooz ghewoon waren te stelen ende leegh te gaen/ dooz de wijcken der Stadt. Dese moeten daer Wolle-spinnen/ netten bzyen/ ende andere Wolle wercken doen.

Het Stadt-huys, is waert ghesien te worden om sijn antickitepts wille.

De Waagh, die hier by is/ is ten eerlijck ende fraep ghebou.

De Doelen, sijn verciert met seer lustighe groene Hoben.

Daer sijn oock de Pypen van Oost/ ende West-Judische Compagnyen/ het Princen Hof/ het Pyp van d'Admiraliteyt/ die de dinghen der Zee aengaende regeert de Schole der Rhetorijckers/ de Schole der Chirurgijs oft Wondmeesters/ alle seer magnifique ende eerlijcke wercken. De Pypen der private perfoonen sijn te verghelijcken met Paleysen der Vorsten. Daer sijn hier seker Habenen/ groote marchten; ontalliche Buggen; van alle welke dinghen sulc ghy meer binden/ by den gheleerden Iohannes Ilacius Pontanus; die noteert dat/ om den Rorach ende onvasten grondt/ niet alleen de Kercken ende Publicke ghestichten/ maer oock meest al de Burghers Pypen moeten ghesepet worden met Palissaden inden grondt met ghewelt inghesmeten/ ende dat het sonder de selve niet en souden konnen bestaen. De Hoben/ op dat ick hier van d'andere Natien verswijghe/ sijn hier in groot getal/ die by Synagoghen hebben; van welke d'eerste ghe-noemt wort Het Huys van Iacob; d'ander/ t'Huys van Vrede, ende het derde/ Het Huys van Israel. Ende alsoo is tegenwoordich dese Stadt ghestelt/ wiens naem haer verbyepdt langh ende bzyedt met eerlijckheyt in alle de hoerken der wereldt. Alsoo dat sy om haer groote Rijckdommen/ menichte van menschen/ koop handel, mach met recht genaemt worden de STADT DER STEDEN, jat de vooznaemste der gantsche Wereldt.

ICK en kan niet naerlaten de Beschrijvinghe deser Stede te eyndighen met het Lof-ghedicht gheschreven van d'Heer Petrus Scriberius/ ende aldus vertaect by d'Heer Advocact Hubert.

De Boeke is
oock een w-
termaten
schoon ghe-
sticht.
Oock een
wonderlijck
groot ende
magnific-
pest-huys
byten de
Stadt.

Hoben heb-
ben by Syn-
agogen.

P. S.

P. S.

A M S T E R D A M.

Ghy vraegt, waerom men my oock met de Hen-steen telt!
 Waerom men *Amsterdam* de groote Koop-Stadt meldt!
 Waerom mijn seylen nu, mijn vlag vliegt aller sijden
 De gantsche wereld door / en 'tIndiaenich gheweldt
 Be-oosten en Be-west mijn Wetten moeten lijden!

Ick stell dees Keyser-kroon; aen my vereerd, ten toog;
 'Kheff door de Starren heen mijn suyver hoofd om hoog.
 'Ten is gheen groene kranz, als 'tvolck plag uyt te steken,
 'Tis niet dat ick na roem van dolle stammen poog:
 Dit kan de oorfaeck selfs, de reden kan dit spreken.

De onbedachte lust der Vlaemsche dattelheyd
 Heeft haeren Koning selfs ghevanckelick geleyd,
 Om met onschuldig bloed de aerde te besmetten.
 De Vader treckt te veld, om eenfoo schellems feyt
 Niet onghestraft te sien, en sijnen soon t'ontsetten,

Siet, daer komt *Freedrick* dan, die trotzig henen trad
 Met magt van volck te voet, en wat hy noodig hadd,
 Men sagh de Ruyterij des Roomschen Arends draven.
 'Tgelde Brugg, uwe ondergang, ô groote schoone Stad,
 Uw handel die verloopt met tstoppen van uw Haven,

Doe werd ick Amsterdam des Keyseris troetel kind,
 Als dees gevangen Vorst ghevanckelick bevindt,
 En naderhand ghevoelt, nu sijnde vry ontslagen,
 Hoe ick met raed en daed trouhartelick ghefind;
 My tegens mijnen Vorst manhaftig hebb ghedragen.

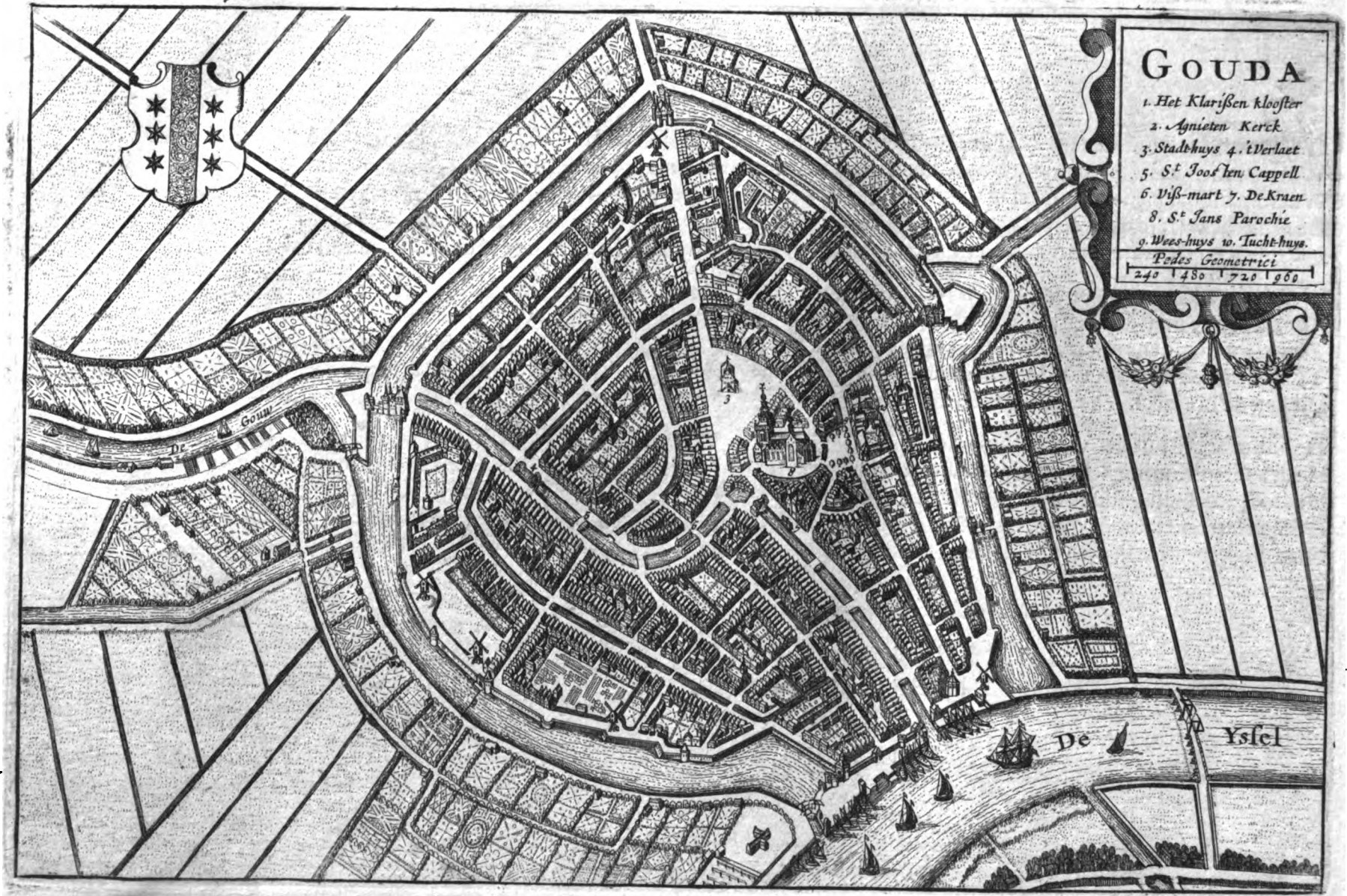
Wat wast dan dat hy deed? Als hy nu veerdigh stond,
 Dat hy den Bruggelingh verderflick verflond,
 Hief my uyt Hollands stroom, om in der hoogt te setten,
 En sprak; met dat hy my dees Keyser-kroon verjond,
Heerscht o'ver Land en see, en stelt den volcken Wetten.

Aldus geschreven ende uyt gegeven, Anno 1630. Burgemeesters sijnde

IACOB de GRAEF,
 DIDERICK BASZ,
 ANTONIS OETJENS,
 ANDRIES BICKER.

113

GOUDA.

GOUDA

- 1. Het Klarissen klooster
- 2. Agnieten Kerck
- 3. Stadhuis 4. i' Verlaet
- 5. St Jooslen Cappell
- 6. Vis-mart 7. De Kraen
- 8. St Jans Parochie
- 9. Wees-huis 10. Tucht-huis.

Pedes Geometrici
 240 480 720 960

G O V D A.

WAnneer *Gonde* is ghetimmert gheweest. Waer af sy gheseyt wordt. Den Tol van Moerdrecht. Haer verscheyde Privilegien ende vryheden, in Brieven der Princen uytghedruckt. Verscheyden avontueren ende toe-vallen der *S. Vermaerde Mannen*. Ghelegentheyt.

De Stadt Gouda wordt ons teghenwoordich ghepresenteert in handen/die de laetste is van deses boornaemste Steden van Holland. Sy hoert haren naem vande Riviere ghenaemt de Goutw/dier int middel dooz vloeyt. Maer dat de Stadt Gouda niet en is bekent gheweest in het jaer onser salicheyt *MCC*, woxt uytbruckelijck betoont by de *Brieven van Floris* de vierde/miet welke hy het Klooster van *Rijns burgh* heeft by ghesproken vanden *Moerdrechtischen Tol*/in welke *Brieven* niet vermelt en woxt van Gouda. Die luden alsoo.

Floris Grave van *Hollant*, aen alle die dese tegenwoordige Brieven sullen sien, saluyt. Dat u heele ghemeynte wete, dat wy alle Mannen woonende tot *Rinsburgh* ende tot *Bueckscoep*, die toebehooren d' *Abdille* ende *Convent* der voorsheyde *Clooster van Rinsburgh*, van nu voort goet gevonden hebben te bevrijden van alle schattinghe des Tols by ons Tol-huys van *Moerdrecht*, van alle haer dinghen oft goederen, die sy voeren, welke dinghen sy willen besighen tot ghebruyck ende eyghendom van haren *Huysen*. Maer ist dat eenighe van dese goederen over voeren om te verkopen, wy willen van desen tijdt af, dat sy aldaer verobligeert worden tot behoorlijcke betalinghe des Tols aengaende die goederen. Tot ghetuyghenisse der waerhoeyt wy hebben

doen verstercken dit teghenwoordich gheschrift met onsen zeghel. Ghegheven in het Jaer ons Heeren, een duysent twee hondert ende dry-en-twintich, s' *Donderdaeghs* naer d'onthoofdinghe van *S. Ian den Dooper*.

Doch *Reinerus Snoyus*, beschryft alsoo den oorspronck der Stadt by selve van der *Goude wesen*/in het 7. Boeck der *Batavische gheschiedenissen*. Onder desen *Floris* te weten/den *Vijfden*, in het voorsheyde jaer/ (1272) is de Stadt van *Gouda* in *Hollandt* ghetimmert / aen den kant van der *Pffel*. Want den *Rijn* ghestopt wesende by *Lepden*/ welck ick dickmaels gheseyt hebbe / de *Rivieren* zyn upt den selven *Rijn* op een ander sijde ghebloden / loopende upt d' *Pffel* ende de *Leck* inde *Wase*. Als dan de *Schipdaert* niet open en was / ende als den *uptganck* niet soo by en was inde *Zee* / als hy eertijts was/de *Rivieren* sijn omghelept dooz de *stoten* ende *grachten* / ende oock in die plaetse / daer de *Stadt* nu is / is een gracht ghemaect seer krom/ comende in den *Rijn* by *Alphen* / de welke gracht woxt ghesloten met een *sluys* / op dat den *Pffel-stroom* niet en soude de *Landen* onder water setten. Als dan heeft de *Haven* der *Schepen* meer ende meer toegghenomen / ende sijn begonnen ghetimmert te worden eenige *Herbergen* ende *Dupsen*/ die also in coxten tijt sijn vermeerbert / dat de gene die daer omtrent woonden/de *Mozaschen* verlieten/ende die verspreyt woonden/sijn t'samen gheromen by den *Pffel-Dick* / ende meynen de *Kercke* te verhoeren oft veranderen / alsoo dat de plaetse schein *Westen* te eysschen. Hier naer

maer de Graven van Bloys / aen welke dese contreppe toeguam / aenmerckende dat het ghetal der inwoonderen daer ghelijc aengquam / sy hebben op de maniere van een Stadt de groote plaetse met Vesten ende grachten ghesloten / ghelijc men sien kan. De Stadt gheniet een gheduerich ghelijc op ende neer bloepende bande Vissel met seer claere Wateren / wel soet / sulcke als men die soude konnen wenschen / seer bequam om Bier te Brouwen / alsoo dat die Wateren haer ghelijc niet en hebben in ons gantsch Landt nopende haer colour ende sijnack. Dit wort bewesen daer mede / datter inde selve Stadt sijn gheweest meer als d'yz hondert Brouwers / die den Dranck souden niet alleen aen Hollandt / maer oock aen Zeelandt / ende principelijck aen Vlaenderen / tot het voetsel des levens. Sy wort vermaert om haer beleeftheit by de vromdelinghen / ende daer is inde selve Stadt ende bynaer inde ghescheele contreppe een ongeloovelijcke getempertheit des Luchts / alsoo dat derwijle d'andere Steden dickmaels besmet warē met de peste / dese sy by daer van gheweest. Sy is aen alle menschen om haer schoonepdt aenghenam / soo dat den vromdelinck sal verwonderen dat de Hupsen der Stadt meer groot als kleyn sijn. Want de Burghers behouden een oprechte eenbondicheit / ende de Magistraet een wijsheit. Sy heeft een vermaerde Kercke / om haer groote ende schoonepdt der Glaef-vensters / inde welke ghy niet en sout wenschen de beter konstē van Apelles. Het Vleesch-huys is alsoo gebouwt / dat ghy hier haer gelijc niet en sout konnē binden / ende tghene dat tot een cieraet der Stadt doet / het Stad-huys is inde middel van een seer groote d'yz houckijge Markt / daer eertijts een Marsch was / welck Stad-huys is seer schoon van gebouwel / ende bequaem voor de Raets-heeren. Maer rondtom de Stadt op den cinghel hebt ghy onepndelijcke vele Tuynen / daer vele Bloemen ende boomen sijn van alderhande soorten / die inde lente ende in het uptromen des Somers van haer gheven de ghescheele Stadt dooz een aenghenamē reucke.

In't jaer M C C L X X I I, heeft Floris de vijfde ghegeven verschepde privilegien aen die van Gouda / de welke begrepen worden in dese brieven ;

Aen alle de ghene die dese teghenwoordighe brieven sullen sien , Iohan door Godes ghenade Bisschop van Vtrecht, Saluyt. Dat eenen yeghelijck wete dat wy ghesien hebben de brieven van den Grave Floris , verleggelt met sijnen Seghel , gheheel , niet uyt-ghe daen , noch in eenigh deel verdorven , die gheschreven waeren met dese woorden.

Floris Grave van Hollandt ende Zeelandt, doen te kennen aen u gheheele vergaderinghe , dat wy uyt onse vrye wille ende lētentie van onsen Raedt, ghegheven hebben aen den Edelman Nicolaes Cats, om de besondere diensten, die hy ons gedaen heeft, ende noch sal doen, ende goet gevonden hebben te bevrijden onse Burghers van Gouda, van desen tijdt aen, van alle schattinghe onses Tols, ende mede de goederen die sy leyden ende voeren door ons gheheel Landt. Wy hebben oock aen haer de selve rechten toegelaten, die de Leydenaers hebben. Item van wat saecke de Schepenen van Gouda sullen oordeelen, de welcke sy niet en veestaen , sy sullen gaen tot de Schepenen van Leyden, ende t'ghene dat sy sullen ordonneeren uyt haer sententie sal vast ghehouden wesen. Ten anderen , de Goudenaers sullen ghehouden wesen ons te dienen in onsen Krijchtocht met vijf mannen tot haer eyghen kost. Tot ghetuyghenisse der waerheyt is onsen Seghel ghehanghen aen de teghenwoordighe brieven. Ghegheven in't jaer M C C L X X I I, s'Dijnsdaechs naer S. Margriet. Wy Iohan door Godes ghenade Bisschop van Vtrecht tot ghetuyghenisse der Waerheyt hebben doen hanghen onsen Seghel aen dese brieven , in het jaer M C C C X X V, den naesten Donderdaech naer den Feest-daech der H. H. Petrus ende Paulus.

Onder Iohan / den eersten Grave van Hollandt / die Gouda in-
overleet in't jaer M C C C, is de Stadt van Gouda met
noch

privilegien
der Stadt.

Om hondert
ende vijftich
Brouwers
in de Stadt.

Gouda in-
ghenomen
lande Vla-
minghen.

noch eenighe andere Steden van Hollandt / ghecomen in de macht der Vlaminghen. In desen tijdt / alle de Hollanders / die ghevanghen waren van Johan van Kenesse / onder den welcken de Vlaminghen Oorloghe voerden / sijn ghesliden in het Slot van Gouda / om dat dat seer sterck was.

Bastaerden erben als d'andere kinderen.

In't jaer M CCC LIV, Johan van Hinnegouwe / Heere van Beaumont / heeft dit Placcaet ghegheven vande successie der bastaerden in de Vaderlijke goederen.

Wy Iohan van Hinnegouwe, Heere van Beaumont, doen enen yghelijck te kennen, dat wy aen onse lieve ende getrouwe Burghers van Gouda ghegheven hebben, ende gheven van desen tijdt aen eeuwelijck, dat alle de Bastaerts, alsoo veel alsser daer teghenwoordich wonen, oft in toecomende tijden sullen wonen, sullen moghen haer goederen erven, als oft sy gheboren waren uyt rechtveerdigh ende echtlijck houwelijck, &c. Ghegheven tot Schoon-hove, in't jaer 1354.

Albrecht van Beperen heeft dit selve Placcaet bevestight in't jaer M CCC XC VIII, den III dach van October.

Gouda erben als d'andere kinderen in Gelderlandt ende Zutphen.

In't jaer M CCC LXXII, Johan van Bloys / Hertogh van Gelderlandt / heeft die van Gouda vry ghesproken van alderhande Tollen te betalen in Gelderlandt ende Zutphen-Landt. Sijn Brieven luyden alsoo;

Wy Iohan van Bloys, door Godes ghenade, Hertoghe van Gelderlandt, Grave van Zutphen, ende Machtelt Hertoginne van Gelderlandt, enne Gravinne van Zutphen, willen mer dese Brieven dat een yghelijck wete, dat wy de gunste ende onse goede gheneghenthey, die wy draeghen tot onse Lieve ende ghetrouwe Burghers van Gouda, om de besondere diensten, die sy ons bewaen hebben, ende noch bewijzen sullen, ghegheven ende verleent hebben

aen de selve, dat sy eeuwelijck sullen vry wesen van Tol ende Schattinghe door alle onse Landen van Gelderlandt ende Zutphen-landt, sonder eenigh teghenspreken, oft van ons, oft van onse nacomelingen. Daerom bevelen wy aen alle onse Tollenaeren, dat sy de voorseyde Burghers van Gouda souden vry ende vrancus laeten gaen, sonder den Tol te betaelen. Welck, aenghesien wy voorgenomen hebben vast ende te houden, wy hebben doen hangen aen dese Brieven onsen seghel tot Arnhem, in't jaer 1372, den 16 Maert.

Ich bemette uyt de brieven van Albrecht van Beperen datter een grooten Wyant ontstaen heeft tot Gouda omtrent het jaer M CCC LXXV; met welke brieven hy heeft bevestight in't jaer M CCC LXXV, den XXIV Maert het Placcaet van Flozis / t'welck wy in sijn plaetse nu hebben verhaelt. In dese en brenghet hy gheen ander reden van die vernieuwinghe / als dat het Handt schijft vernielt was dooz den voozighen bzandt der Stad.

Grooten Wyant tot Gouda.

In't jaer M CCC XC VIII is overleden Johan den Iesten Grave van Bloys / van wie de Heerlijckheiden van Gouda ende Schoonhove sijn gevallen aen de Graven van Hollandt. Ses jaren, seght Snouus / in het IX Boeck / voor de doodt van Albrecht is ghestorven sonder Kinders N. Grave van Bloys, heerschende over Goude ende Schoonhove, den laetken van t' Huys van Bloys, die quamen uyt Iohan van Beaumont alsoo dat de voorseyde Steden sijn alsdan ghevallen aen het Graefschap van Hollandt. Hy hadde voortghereelt een Bastaert Iohan van Bloys, Ridder, van den welcken die van het Huys van Treslongh af-komen.

Gouda erben als d'andere kinderen van Hollandt.

In't jaer M CCCCVII Wilhelm de sefte heeft aen die van der Goude vele Privilegien ghegeven / vande welcks de principaelste sijn in dese Brieven begrepen ;

Wilhelm Paltsgrave vanden Rhijn, Hertogh van Beperen, Grave van Hinnegouwe, Hollandt ende Zeelandt, gheven een yghelijck te kennen, dat wy ghegheven heb-

Derseende Privilegien.

K k ben

ben aen onse lieve ende ghetrouwe Burghers van Gouda, dat sy sullen eeuwelijck vry ende vranck wesen van alle Marc-Tollen van Heusden, ende Woricum; dat den Schout ende Raedtsheeren deser Stede sullen vermoghen opsetten ende lichten haer excisen, wanneer het hun goedt sal duncen, ende het geldt dat daer uyt comen sal, sullen sy mogen besteden ten ghebruycke der Stadt, nochtans op sulcke conditie, dat sy ons voor sulck een beneficie sullen jaerlijcx op brenghen twee en tachtich Fransche-Kroonen. Ende om dat sy liberalijck quijt gescholden hebben de schult, d'welck mijn Vader, saligher memorie, haer schuldich was, ick gheve daer-en-boven, dat alle de goederen die ghedraghen worden aen de Marckt, sullen vry wesen van alle Tollen, maer ist dat die niet vercocht en worden, ende wederom uyt de Marckt ghedraghen worden, sy sullen ghehouden wesen den schuldighen Tol te betaelen, behoudens nochtans het recht, d'welck ons toecomt aen de Paerden, van welke sy alle jaren pleghen twee solennele Marckten te houden. Gegeven, den 1. dach Mey, in't jaer 1407.

Jacoba van
Beveren
moont tot
Gouda ghe-
weerde de
vercochten.

Omtrent het jaer M CCCC XX, gheduerende de beroer-
ten tusschen Jacoba van Beveren / haer man Johan Wer-
togh van Brabant / ende Philips van Burgundien / die
van Gouda volghden de partije van Jacoba / ende hebben
groote dinghen voer haer uytgherecht door gheheel Hol-
landt. Jae het is by alle menschen openbaer ghenoech / dat
Jacoba in dien gheheelen tijdt haer woon-plaetse ghehou-
den heeft tot Gouda.

De ghehele
Stadt wort
vermaert by
brandt.

Omtrent de selve tijdt / de Stadt van Gouda is vermaert
gheheel verbrandt gheweest / door een brandt by Abontue-
re oft ongheluck ghecomen. Sooyds in het x. Boeck ver-
haelt d' Histoye alsoo: Daer is een ellendighen brandt ont-
staen, verdervende de ghehele Stadt van Gouda in pulver
ende aschen, uytghenomen weynighe Huysen, die behou-
den sijn omtrent de Haven ende de Minne broeders. Die
brandt is gherefen aldererst aende Poorte vande thiende

Straete, ende de windt is soo groot gheweest, dat, eer dat de
ghene die den selven bluffchen souden aenghelooopen waren,
de vlamme hadde de Huysen teemael ontfteken. Daer
sijn eenighe teekenen verschenen van te voor, die desen brandt
beteekenden. Want ick hebbe van oude luyden hooren ver-
tellen, datter op de Kercke ghecomen sijn brandende vyer bal-
len, jae oock vyerighe voghelen, oft liever tooveressen ende
duyvelsehe gheesten. Dit Latijnsch klinck-gedicht begrijpt
het jaer van desen brandt.

Fletibus id didici quia Gouda cremat Ludovici.

In't jaer M CCCC LXXXI sijn de Veertich mannen in-
ghesest met dese vryen. 40 Mannen
ingest.

Wy Maximiliaen ende Maria, door Godes ghenade,
Hertoghen van Oostenrijk, Burgundien, Lotringhen, Bra-
bant, &c. Graven van Hollant ende Zeelant doen aen eenen
yghelijck te weten; dat de Borghemeesters, Schepenen
ende Raetf-heeren der Stadt van Gouda ons verclaert heb-
ben, hoe dat (saliger memorien) Philips, Hertogh van Bur-
gundien. Grave van Hollant, &c. onsen Groot-vader, ghe-
gheven ende toeghelaten heeft aen de Stadt van Gouda, om
der Borgheren ruste ende stilheyt t'onderhouden, dat sy al-
tijt souden moghen hebben veertich eerlijcke Mannen, die
vier daghen voor dien dach, in welck de Magistraet ver-
andert wort, souden moghen kiezen ende namen, met de
meeste stemmen, achthien eerlijck ende vreedfame Mannen,
uyt welke veerthien souden ghecofen worden seven Sche-
penen van den Stadt-houder ende onsen Raedt, ende uyt de
vier andere twee Borghemeesters. Maer soo het gheviel,
datter yemant van die veertich overleet, oft naer een ander
plaetse verhuysde, dat sy souden vermoghen een ander in sijn
plaetse te setten. Dit niet teghenstaende onsen Vader heeft
alle jaren inghesteldt ende vernieut de Magistraet binnen
Gouda naer sijn begeerte ende belijste, maer als onse Lan-
den

den aen ons ghesuccedeert sijn gheweest, wy hebben sulcke Brieven doen maken aen die van Gouda.

Wy Maria, door Godes ghenade, Hertoginne van Bourgondien, Gravinne van Holland ende Zeeland, willen dat een yeghehijk wete; dat wy ghesien ende ghelesen hebben de Privilegien aen die van Gouda van onse Voor-ouders, ende voornemelijk van onsen Groot-vader Philips, van d'instellinghe der veertich Mannen ghegheven, de welke Privilegien sijn naermaels te niet ghedaen van onsen lieven Heer ende Vader, saligher Memorien. Alsoo datter van dien tijdt af vele beroerten ende oneenicheyden in onse voorsyde Stadt van Gouda ghesien sijn; ende te duchten ende vreesen is datter meer sulden oprysen, het en sy datmen die voorkome. Om de ruste ende stilheit te onderhouden van onse ghemelde Stadt, wy hebben voor ons ende onse nacomelighen nu ende eeuwelyk toegelaten ende gheconsenteert, toelaten ende consenteren, dat die veertich, die in't leven sijn van de ghene, die mijn Groot-vader inghestelt heeft, sullen moghen andere personen verkiezen in plaecse vande ghene, die oft gestorven, oft in ander plaecse sijn gaen woenen; tot dat het ghetal van veertich compleet sal wesen, op dat sy aldaer den Magistrat vernieuwen, ende dat sy sullen moghen verkiezen twee-en-twintich gheleerde, eerlijcke, ende seer vreesame Mannen, gheboren in Holland, hoe wel datter tot desen tijt alleen achteen verkoren sijn gheweest, ende die sullen aen ons, oft aen onsen Raedt van Holland geven acht Mannen van veertich jaren out, hoe wel datter maer seven tot desen tijt sijn verkoren geweest; wy laten toe aen onse voorsyde Stadt, dat sy niet alleen twee, maer dat sy sullen eeuwelyck hebben vier Borgemeesters, die nytghelesen sullen worden

nyt die acht ghekoren, nyt de voorsyde twee-en-twintich, ende nyt d'andere achteen sullen nytghelesen worden van ons oft onsen Raedt seven Schepenen, acht-en-twintich jaren out zijnde. Maer die veertich Mannen sullen besonderlyck dese sorghe draghen, dat alle dinghen gherechtelijck bedient worden, ende dat de Republijcke gheen schade en kome te lijden. Maer waert dat het gheviet, dat yemandt vande voorsyde veertich Mannen daer niet isghenwoordich, oft van sijn Borgerschap berooft ware, d'andere sullen een ander in sijn plaecse setten. Bevelende aen onse Raetd'Heeren, Officieren ende Rechters, aen de welke eenichsins dese saecke sal toebehooren, dat sy neersticheyt doen, op dat alle dese dinghen stricktelijck onderhouden werden, ende niet ghedaen en werde ter contrarien. Gegeven tot Ghent, den dry-en-twintichsten van Maert, in het jaer een duysent vier hondert endeser-enseventich, de Hertoginne ondertockende in haer Raedt; in teghenwoordicheydt vanden Hertoch van Cleve, Bisshop van Luyck, Hertoch van Bullon, Adolphus van Cleve ende Marche, Heere van Ravensleyn, Grave van Wincester, Heere van Gruybusse, Meester Jan van Romerije, Heere in Wyerre, ende andere Edelen.

Maer nu is het ghebuert, dat naer dit Privilegie ghegheven, Godefridus Claykerstant Hermansz, Wouter Maes; ende andere hun complicen, verweckt hebbende groote beroerten, opgheroeyt hebben de ghemeynte teghen hant Wettelijcke Magistraten, alsoo dat de Magistraten, om hant ende hun leven te behouden, ghedwonghen sijn gheweest uyt de Stadt te vertrecken, laetende de voorsyde brieven van onse Hertoginne, de welke die twee Godefridus ende

K k 2

Wouter

Wouter Maes met hun complicen hebben ghebroken ende leelijck ghescheurt; ende hebben soo vele van ons vercreghen, dat wy hun ghegheven hebben nieuwe Patenten van andere Veertich-Mannen te moghen verkiesen, ende op dese maniere is het gheschiet, dat sy ghevoordert sijn gheweest tot de Magistraeten, ende ghehouden hebben de regeeringe, tot dat, het bedroch ontdeckt sijnde, sy gebannen sijn, hun goederen gheconfisqueert sijnde: Maer is gebeurt dat die andere sijn herstelt in haer voorgaende hooyden ende eere, de welcke, vreesende dat andere personen dierghelijck een twist souden moghen verwecken, hebben seer ootmoedelijck van ons begeert, dat de brieven te niete ghedaen sijnde, die wy aen die rebellen ghegheven hadden, souden willen bevestighen ende voor goedt houden die andere Privilegien met nieuwe brieven; wy alle dinghen in onsen Raedt over-woghen hebbende, als het claer ende blijckelijck was met seker ende openbaer ghetuyghenissen, dat de nu verhaelde brieven ghegheven sijn gheweest vande Hertoginne Maria, wy hebben die wederom bevesticht, gheapprobeert, bevestighen ende approbereren voornemelijck met dese brieven, ende ter contrarie te niet doende ende casserende die andere, die wy ghegheven hadden aen Godefroy Claeckerstant, ende sijn aenhangers, Bewelende, &c. Ghegheven tot Brussel den 10. Novembr. in't jaer 1431.

Jurisdicte
der Stadt.

In't jaer M C C C C L X X X I V Maximiliaen ende Philips van Oostenrijck hebben vergroot de Jurisdicte van den Magistraet der Stadt met een Placcaet / welke Jurisdicte soude bestrecken een quartier mijls buyten de Stadt.

Die van D
recht soude
Gouda met
heeracht in te
nemen.

In't jaer M C C C C L X X V I I I die van Utrecht hebben Raedt gehouden om de Stadt van Gouda in te nemen / vier Schippers sijn ghevanghen / die het verbaet aenghe-

nomen hadden / ende sijn ter doode ghestraft. Renaldus Brouc-hupse / was nu gheromen met vele krijckvolck / hopende hem selven meester vande Stadt te maecken / maer de saecke ontdeckt sijnde / is terstont wech ghetrocken.

In het jaer M D I I Philips van Oostenrijck heeft ge-
gunt twee Jaermarkten / van welke d'eerste ghehouden
woyt in Julio / d'ander te Vasten-abondt. Tot dese twee
heeft hy het derde ghevoeght in't jaer M D V, s' Donder-
daechs naer den Sondach ghenaemt Latare.

Dese Jaer-
markten.

Dese Son-
dach is de
derde hoog-
daechen.

Binnen Gouda sijn ghebozen;

Hendrick van Gouda, reckende sijn toenaem van het
Vaderlandt / ghelijck die tijden eenvoudigh ende seker wa-
ren / vergheleken by de onse / was van d'oyde der Heremij-
ten van S. Augustijn / heeft ghesoeyert in d'Academie
van Dypelbergh omtrent het jaer 1435, ende hy heeft lichte-
lijck de vermaectste gheweest van sijn tijd / ghelijck als
Crithemius spreekt / die eenighe van sijn Theologische
wercken verhaelt.

Gheleerde
Mannen.

Gaithelmus Hermannus, seer gheleert inde twee spraec-
ken / heeft de Fabelen van Esopus upt het Griex in het
Latijnsch overgheset. Hoe groot een Poet hy sijn gheweest /
spreeken claerlijck verschepe sijn wercken / Vande Gelderich-
Duytsch krijck: Het Bosch der ghesanghen: Het leven ende
Lijden van S. Hiero, ende andere meer gheleerde stucken /
die eens deels ghedrukt sijn / eens deels bewaert worden tot
Leuben in het Clooster van S. Maerten. Hy heeft seer
familier gheweest met den grooten Erasmu., die van hem
dit Lofschijft / noemende hem onder de gheleerde den al-
derbesten onder de alderbeste den gheleertsten.

Magdalius Iacobus, van S. Dominicus Orden / heeft
gheschreven ende geleest omtrent het jaer 1500, seer uptne-
mende inde kennisse der Griexsche ende Hebzeusche spraec-
ke. Behalven de Verbeeringhe des Bybels, hy heeft uptge-
gheven een Cort inhoudt vanden Bybel in Vert-dichten ghe-
maeckt, verbaetende twee hondert ende seven en vijftich
versen.

Iacob

Jacob van Gouda, van tselve Ouden/ heeft gheleest tot Eulen omtrent het jaer 1505; ende heeft een groote naem vercreghen om eenighe van sijn Theologhische schriften.

Wilhelm vander Goude; vander Minne- broederen Ouden/ heeft gheleest in't jaer 1504.

Renierus Snoyus, Nederjij/ Philosoph / ende vermaect Distoze- schrijver/ is Doctoꝝ inde Medecijne ghemaect in Italien in d' Academie van Bononia. In't Vaderlant gekeert sijnde/ heeft een beminder ende verwonder ghebonden sijns verstandts / Adolphus van Burgondien / Heere vander Were in Zeelandt; die hem seer mildelijck ghetraecteert heeft. Op heeft in Ambassaet ghesonden gheweest aen Christiernus de tweede Coninck van Denemarcken / ende in Engghelandt. Op heeft oock inde Magistraet gheseten inde Stadt sijns Vaderlants. Ghelijck hy veerdich was ter tonghe / alsoo in de wel- sprekentheyt der spzaecke heeft hy boven dien tijdt seer verciert gheweest. Op heeft verschepe dinghen gheschreven soo in pzoose / als in veersu/ ghelijck sijn verstandt gheoeffent was tot verschepe faculteyten. Den meeste naem heeft hy vercreghen met de dertien boecken der Gheschiedenissen van Hollandt. Op is ontslapen tot Goude in het jaer 1537.

Cornelis om sijn Vaderlant toeghe-naemt vander Goude, Canonick Regulier van S. Augustijn in Densdonck / by Doordrecht / heeft vele gheleerde ende vermaerde mannen tot sijn prijenden gebuyckt / als Guilhelmus Deda/ Mardus van Amsterdam/ Reinier Snoyus / ende andere. Op heeft onder de Poeten soo vermaert geweest / dat den Keiser Maximiliaen / ghetrocken wesende dooz de soeticheyt sijns verstantts / hem heeft ghepresenteert een Laurier van Apollo / dooz sijn Ambassadeur Stephanus van Craonw / doen Cornelis het selve niet het minste verwachtede was. Behalven andere dinghen / hy heeft twee seer gheleerde Boeckens als die tijden waren / gheschreven vande ghelegentheyt der oude Batavia: in de welke hy sterckelijck lievecht teghen Geraert van Nimmeghen / dat Hollandt een deel is der oude Batavia. Den gheleerden

Bonaventura Vulcanius heeft dit werck met noch eenighe andere in Druck laten comen. Dat hy Leer meester sy gheweest van den grooten Erasmus, schijnt dat het af- ghemeten kan worden upt de woorden des Sendt briefts van Mardus van Amsterdam aen Cornelis vander Goude/ gheschreven in't jaer 1515; In welke ghy sult alsoo lesen; Erasmus is tot Baelel. Wy verwonderen ons al, dat hy nimmermeer van u en vermeld, ghy die altijd sijt gheweest sijn oprechte vrient, ende Meester.

Herman Letmat, de eerste Doctoꝝ van Sorbona tot Parijs/ heeft daer naer Deken gheweest vande Kercke der V. Maria binnen Utrecht/ ende Vicaris des Bisschops. Van desen staet dit eerlijck oordeel van Erasmus van Rotterdam / in het xvii boeck der Sendt- brieven / inden brief aen Nicolaes Cberaert; als Hermannus, seght hy / voor dat hy ghetreden was inde studie der Theologie, gheluckelijck hadde aenghevanghen de kennisse der Griecxsche ende goeder letteren, als sy die noemen, heeft hem alsoo ghedraghen in desen loop der Sorbonische Theologie, dat hy met toestemminghe van alle menschen verdient heeft d'eerste te wesen, ende dat in die Schole, die sonder teghen- sprake altijd heeft d'eerste plaetse ghehouden in die maniere van studien. Maer hy en is niet alleen geoeffent in die subtiyle ende schalcke Sophisterijen, metwelcke sy teghen malkanderen kijven, maer oock hy heeft alle de Concilien, Historien, oude Theologanten doorlesen, ende heeft die selve alsoo tot sijn gebuyck. Hy heeft een subijl ende goet verstandt, onverafdelijcke lust om te leeren, ende een tegenwoordich ende haestich oordeel: t'welck in dese maniere niet veleen wort ghesien, hy en heeft gheen vermetenheyt, gheen gramschap, gheen hooghe moet. Hy hoort verdaidelijck een vogelijck, hy wijckt oock aen die minder sijn dan hy is. Ende andere dinghen die daer volghen. Op is ontslapen tot Utrecht in't jaer 1555, sijns ouderdoms den 63, als hy vijfen twintich jaeren Deken hadde gheweest.

Cornelis Loos, Canonick in sijn Vaderlandt / ende daer naer Vicaris der Capelle vande V. Maria tot Brussel/ heeft vele gheschreven / voornemelijck vande Theologie. Op heeft oock een Blaffaert ghemaect vande vermaerde

(schijvers van Hoock ende Neder-Duytschlandt. Sy heeft weder-roepen tghene sy gheschreven hadde vande waerachtighe ende valsche overijne, ghelijck ghy sien kont by Martinus Delrius, in het 1. Aenhangen aen het v. Boeck van d'ontersoeckinghen der Covertjen.

Diederick Geraert, als oock Ioachimus Martinus Gregorius, alle beyde van Gouda / hebben eenighe Boeken van Galems inde Latynsche spraekke overgheset.

Cornelis Schoncus, Rectoz der Schole van Daerlem/ heeft een Poet gheweest van een seer schoon ende wel sprekende verstandt; Dat betuyghen sijn Deplighe Comedien; die van eenen peghelyck ghehandelt worden / met den weerdighen tytcl van den Christelijcken Te-centius.

Pieter Bockenberghc, heeft tot sijn leermeeester Paulus Leopardus ghehad / en was den Historie-schryver der Staeten van Hollandt ende West-Duytslandt. Om welck sijn Officie te bedienen / sy heeft groote neersticheyt (Godt gabe met ghelijck oordeel) gheuyt. Sy heeft vele afgonstige ghehad; ende onder die oock Jan van der Does / die hem dickmaels berispt met den naem van Tragora. Oft sy daer toe recht heeft ghehad / sullen andere oordeelen. Sy is overleden in't jaer 1617, begraven tot Lepden in S. Pieters Kercke.

De Stadt Gouda, spreekt Adrianus Romanus in het Conneel der principaale Steden der Werelt / is volckrijck / ende Schat-rijck; ghelegghen aen de Riviere Pffel. Sy heeft Cinneragien soo besonder / als ghemeyne die seer schoon van aensien sijn. Maer inden eersten heeft sy een seer magnifiquc ende voortreffelijke Kercke / die alleen is de Hoestie Kercke der gantsche Stadt / ende woxt gesien by naer in het middel der Stadt van sulck een grootheyt / dat Hollandt op ander plaetse haer ghelijck (uytghenomen een tot Daerlem) niet en verthoont, want sy gaet te boven in in grootheyt eenighe boeten de Dom-kercke van Ceulen. Sy was eertijts vooz den brandt van allen menschen vooz een wonder aenghesten om haer grootheyt ende cieraet / sy hadde 111 Altaren. Sy heeft een seer schoone ende hooghe

toyre / in welke men hoozt verschepe melodien met het spelen ende luyden der clocken naer de veranderinghe der tijden ende Feest-daeghen. Maer het bermelende byer heeft nu vooz de tweede maal gheschent dese soo doozluchtighe ende treffelijke Kercke. Want in't jaer 1438. is sy verbrandt gheweest met de Stadt in een ghemeynen brandt. Ende in het jaer onser salicheyt 1582. is sy dooz den blixem alleen verbrandt / sonder d'ander omliggende plaetsen eenichsins te beschadighen. Maer naer die laetste brandt / is sy wederom tot haer voozighe schoonheyt ende grootheyt herstelt / alleen met cost der Burghers ende jaerlijckse offerhande / die op den Kerchemisse dach (op den Sondach naer S. Jans Onthoofdinghe) ghegheben wordt: van binnen uptnemende schoon / wesende met seer excellentc ende costelijcke gheschilderde glaes-vensters / sulcke als men nauwelijck op andere plaetsen haer gelijck soude konnen sien; Ende dese vensters worden alle jaeren vermaerkt ende onderhouden vande Burghers / nock in den droebighen tijdt / die reghen de schilderijen ende Stockbeelden wydedelijck stoymde.

Het Stadthups staet inde middel van een seer groot dyp ^{Stadthups /} hoekich Marcht / die neffens de Parochie-kercke is / op ^{Marcht is} welke March ghehouden worden alle jaeren dyp vermaerde Jaer Marchten. Dit Stadthups is fraey ghetimmerd van een besonder ghehouwen ende ghesneden steen naer den reghel / rondtom het welck woxt ghelacten een groote plaetse: ende sy heeft haer wel vercierte Kamers alsoo ghescheyden d'een van d'andere / met sulck een groot gherief om te richten ende tot den Raedt der Heeren / dat sy niet souden konnen gestelt worden in schoonder orden. Onder dit Stadthups (want men klimt tot die dooz steene trappen / verciert met fray leenen / daer men afroept en vercondicht de Placcaten en tghene de gemeynte aengaet) in't achterste deel is het gemeyn Vleesch-hups / verciert met schoone verwelwels / in het voozste deel is het magazijn. Doozbers / die van Gouda ghenteten sulck een ghesontheyt des Luchts / dat sy seer selden overlast worden met de Peste / waer toe seer dienen de wateren / die gheduerckelijck met het ghetije over ende weer vloepen. Sy worden oock verciert met twee Rivie-

Schoone bes
schrijvinghe
der Stadt
Gouda.

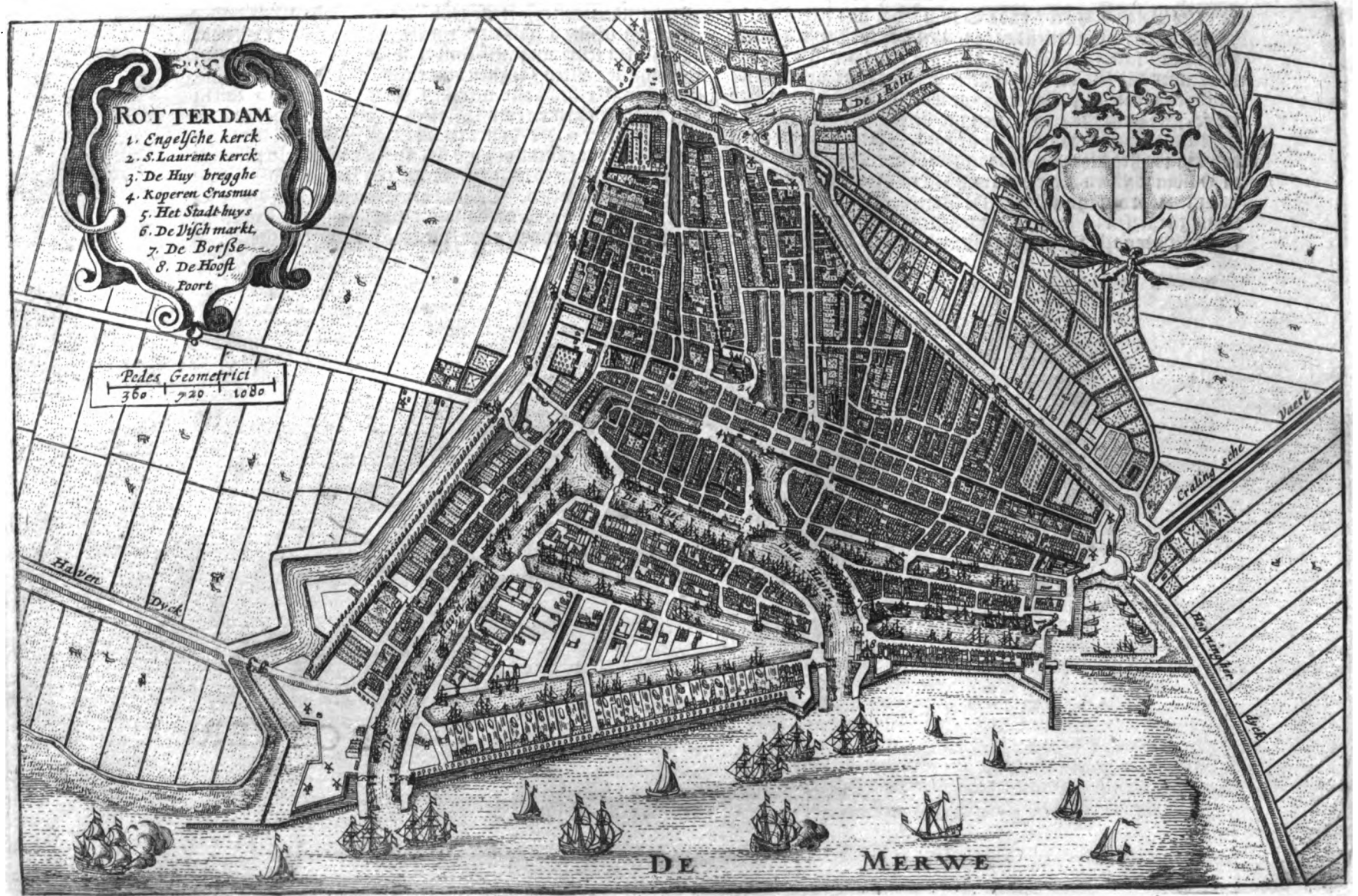
Beschrijvinge
der Marcht.

van / te weten d' Iffel / ende Gouu / die den naem vande
 Stadt boert: Van welke de een woxt seer dickwils beroert
 dooz d'influentie der Daene/ ende den bloet der Zee: d'an-
 der / naer dat het eerstmael heeft versterckt de vesten met
 wijde ende bzeede grachten/ loopt naer de Zee dooz een seer
 lieffelijcke contreye / ende bzinght verschepde gheleghent-
 heyt aen die den Koop-handel drijven. Men brouwt oock
 tot Gouda het bier met groot ghewin der Burgheers/ daer
 in Hollandt gheen beter ghedroncken en woxt/ wesende seer
 aenghenaeim om sijn coleur ende smaeck. Spindelick/Gou-
 da is ghepresen in haer gheleghentheyt ende werck/ om het
 ghewelt der oorloghe te verdrigen / ende de beleggeringhe

af te wenden/ aengesien men tot haer niet en kan comen met
 groot gheschut/ behalven inden Winter / ende in dien tijdt
 en kanmen selve niet aen-comen sonder groot perijckel op
 twee dijcken alleen / teghen de welke sijn over langhe ghe-
 stelt seer sterke Bolle-wercken. Dat meer is / sy kan in
 den tijdt van vier en twintich uren alle d'omligghende lan-
 den seer verre onder-water setten met het openen der fluy-
 sen. Daer toe comt noch by/ dat sy omcinghelt is met seer
 diepe ende bzeede Grachten / de welke haer verlossen van
 bzeese des ghewelts. Ende in die Grachten worden ghe-
 sien eenighe clonten aerde van tamelijcke groore opclim-
 mende upt den grondt/ ende swemmen boven het water.

ROTTER.

ROTTERDAM.

Rotterdam, waer van genoemt. De fabel van *Rothernus* wort wederleyt. Op wat tijt sy haer Stadts Privilegien heeft verkregghen. Haer vescheyde fortuyne, gheluck ende ongheluck. Gheleerde Mannen.

We hebben nu ten eynde ghebzacht de ses groote Steden van Hollant/ ende het meeste deel van dit werck/ d'andere sullen wy wat korter beschrijven. Rotterdam Hol- d'eerste onder de clepne Steden van Zuyt- landt/ heeft de naem vande Riviere ghenaemt de Rotte, aen welke sy licht. Want de beschrijvers der landtschap- pen aemmercken / dat de naemen der Steden/ uptgaende in dam, stein, ende mont, sijn gelegen aen de Water- stroomen. De ghene die verhaelen dat de Stadt van Rotterdam ghe- bouwt ende genaemt is van Rothier Coninck van Franck- rijck/ die sy willen geleest te hebben in het jaer onser salich- heyt twee en veertich/ die menschen en hebben niet soo lief/ als te versieren ende dichten soodanighe cloecke helden / die nimmermeer sijn ghebozen gheweest, ende dat doen sy om d'antiquiteyten der Steden te bewijzen. Dese hebbe ick op een ander plaetse wederlept / alsoo ick indachtich ben. Onse Chronijcken en schrijven niet in wat tijdt ende van wie sy ghetimmert is gheweest. Het schijnt ons waerschij- nelijck te wesen/ dat de Schippers/ Visschers/ Coopmans ende andere dierghelijcke menschen gheseten hebben aen de Riviere Rotte/ om de ghelegghentheydt der plaetse, ende dat sy dooz haer groot toeloop ghewassen is tot sulck een ghe- daente/ als sy teghenwoordich heeft. Waer die dinghen sijn twisselachtich. Tghene naer volght is sekerder.

Rotterdam ghesent van de Riviere Rotte.

Ghelept is Rotterdam.

Om trent het jaer M C C L X X, de Stadt van Rotter- dam is met een Bol-werck omghelept/ ende is met Stadts Privilegien verrijct gheweest. In't jaer M C C C I I I Rotterdam is van de Vlamin- ghen inghenomen.

In't jaer M C C C C X V I I Johan van Bepereen heeft ook Rotterdam met listen inghecreghen.

In't jaer M C C C C X L I V is hier een Clooster ghetim- mer der Broeders van S. Dominicus Orden.

In't jaer M C C C C X L I X is den Thoozn van de groote Kercke ghesondeert.

In't jaer M C C C C L X X I I is het Clooster der susters vande Carmeliten Orden inghestelt tot Rotterdam, gelijk dese brieven ghetuyghen.

Inden naem des Heeren, Amen. Aen alle ende yeghe- lijcke perloonen, die dit teghenwoordich openbaer ghe- schrift sullen insien, sy kennelijck, dat in het jaer naer de gheboorte des selve Heere M C C C C twee en tachtich, in- dictie vijftiende, den vijf-en-twintichsten dach vanden Maent November, ten een ure, vanden Pauselijcken stoel des alderheylichsten in Christo Vader ende onse Heere, Heer Sixtus, door Godes voorsichticheyt Paus de vierde in het twaelfte jaer, in teghenwoordicheyt van my openbaer Notaris, ende van de ghetuyghen onder gheschreven daer toe besonderlijck gheroepen ende ghevraeght, sijn perso- nelijck ghepresenteert gheweest de Godt-vruchtighe ende Religieuse personen, Agatha Iohans dochter, moeder oft Regeerstere, Aef Wouters dochter onder-regeestere, ende Maria dochter van Isbrandt van Haerlem, gheprofessede susters, Ursula Jacobs dochter, Theodrica Albrechts doch- ter, Eems Hendricx dochter, Elisabeth Pieters, ende Mag- dalena

L I

dalena Diederick, altemael geestelijck, Anna Hendrick dochter, Maria Gijf-brechts dochter, ende Fidis Iohans, teghenwoordich noch niet geestelijck, van een nieuwe plantinge oft convent der Susters vande Garmeliten Orden tot Rotterdam, Bisdom van Utrecht, salichlijck begeerende ende seer versoekende onder de vloghelen vande Moeder heylighe Kercke, ende met hulpen teghen alle verstooringhen oft quaede inghevinghen opghevoedt, oock beschermt ende bevrijt te worden. Daetom soo voor haer, als oock voor de toecomende naervolghers, hebben sy oodtmoedelijck in Christo gebeden aen den Eerweerdighen ende Godtvruchtigen Vader Meester Albrecht (z. Ians van Haerlem, hooghvermaerde Professor inde H. Theologie, als oock wesende in dese teghenwoordighe saecke Vicaris vanden Eerweerdighen Heere Meester Provinciael der Provincie van Neder-duytschlant des voorseyde Carmelijten Orden, op dat hy de voorseyde Perfoonen soude believen aen te nemen, ende haer naecomelingen des voorseyde Convent van Rotterdam onder de beschuttinghe, Reghel ende Orden der salighe ende glorieuse Maghet Maria vanden Bergh Carmelus, met alle ende yeghelijcke Privilegien ende afdaten, eenichsins ghegheven aen t selve Orden, soude believen ghewillichlijck aen te nemen, toelaten ende ontfanghen. Tot welke bedinghen, als rechtveerdigh ende redelijck wesende, den voorseyden Meester Albrecht eenichsins toeghegheghen, macht vanden Eerweerdighen Heere Meester Provinciael voornoemt, daer toe met brieven, ghelijck het gebleken heeft, ontfanghen hebbende, heeft inden naem Godts aenghenomen, toeghelaten ende ontfanghen met der daer ende effect het voornoemde Convent met de Susters des selve, alsoo vele als hem aengaet, onder de bewaeringhe, bescherminghe, Reghel, ende Orden voorschreven, nochtans onder dese naervolghende conditien, inden eersten te

weten, dat de dry eerste voornoemde Susters des Convents van Haerlem, sullen voortraen inghelijft worden aen dit voornoemde Convent van Rotterdam, ende sullen wesen de principaelste ende eenichsins Regeersters des selve Convents; ten tweeden, sullen vermoghen alle de voorseyde Susters eendrachtelijck, ghelijck sy daer veraccordeert hebben dat sy t eenemael te vreden vyaren met de voorseyde Privilegien, toelatinghen ende conditien van vveghe den ghemelden Orden voorghehouden ende ontfanghen, ende eenichsins te beloven ende t ontfanghen, op de selve maniere als in het Convent vande Susters van Haerlem des selve Orden; belovende met solemnele versekeringhe in handen van my onderschreven Notaris, onder de straffe van onghesoorzaamheydt, dat sy nimmermeer yet ter contrarie sullen aenvanghen oft eenichsins teghen doen, maer dat sy haer sullen moeten in elke dinghen conformeren gantschelijck aen de voorseyde Susters der voorseyde Convents van Haerlem, te minste in die dinghen, die daer behoort ghedaen, ende oock toeghelaten vorden: ten derden, de schulden die het voorseyde Convent van Rotterdam sal maecken, die en sullen niet betaelt vorden van andere Conventen des selve orden: ende daer of sullen sy in bequamentijt versekeringhe aen de selve doen, ende daer op disponeren. Dese dinghen sijn ghedaen inde voor-kamer der Biechtvaders van het nu ghemelt Convent, onder het jaer, indictie, maent, dach, uyre, ende Pontificaet, als voor is gheseyt, daer teghenwoordich wesende de voorsichtighe ende eersame Mannen Hugo sone van Iacob Rufsch, ende Gero Albrechts, I eecke ende Borghers van Rotterdam.

In't jaer MCCCC LXXXVIII, de ghebannen Doer/ Wort inghe-
 hebben Rotterdam ingenomen/ onder het belept van Fran. namen van-
 ricus van Brederode; de Borghers haer opghehende/ de Doer.
 houdens leven ende goet.

In't

100 Hupfen
beschikt.

In't jaer MDLXVI eenen grooten byant/ gheresen upt eens Cuppers onachtfaemheyt / ende dooz 'tghewelt des Wints vermeerderd/ heeft vernielt meer als neghen hondert Hupfen/ met eenighe Schepen.

Rotterdam
meer scrij-
ben teghen
Woerden.

Omtrent die selve tijt die van Rotterdam hebben met die van Woerden groote dinghen uptghericht/ als Repnerus Snopus te kennen geeft met dese woorden/ in het neghende Boeck. In mijnen tijt hebbe ick die vijf-en-dertich jaren out ben, ghesien dat wy met d'Utrechtsche oorloghe verwerret waren, hoe langher hoe kostelijcker, ende niet langhe daer naer, dat de Woerdenaers met de Rotterdamers ghestreden hebben. In welcke oorloghen hoe vele Borgherlijk bloets datter is ghestort, en is niemant die met my niet en weet, ende vele beschreyent oock teghenwoordich.

Tot Rotterdam sijn ghebozen/

Gheleerde
Manen.

Arnoldus van Rotterdam, heeft gheleest omtrent het jaer c I O C C C C X X I V. Hy heeft verschepde dinghen gheschreven. Van welck het principaelste werck is/ dat/ naer de getuyghenisse van Valerius Andreas / tot Leuven bewaert wort in S. Martens Klooster/ in twee Boecken gedept/ ende gheintituleert Vaticanus. Daer tracteert hy uptlooppich vande seven Eeuwen der Werelt/ ende van de geschiedenissen die gheheelen tijt de werelt dooz bedreuen. In het beghinsel van dit werck / verbat hy aldus in het royt den gantschen loop sijns Lebens. In't jaer c I O C C C C X X I V omtrent den Feestdach van Maria Magdalena hebbe ick door my selve Arnoldt van Hollandt, van Rotterdam, Doctoor inde Kerkelijcke Rechten, in het Klooster van Groenen-dal gheprofessiet van d'Ordre der Canonicken Reguliers, in het Sonnen-bosch, by Brussel, gheschreven ende volbracht, ende hebbe oock personelijck by een ghevoeght verscheyde Boecken ende verscheyde Historie-schrijvers, die ick ghesien ende ghehoort hebbe in Italien, soo te Bononien, als tot Padua, als ick daer was studerende.

Den grooten Desiderius Erasmus van Rotterdam. Ick hebbe hem groot ghenaeamt; want die ghepooght hebben hem te verklepnen/ sy hebben hun seluen met dit so onrijpelijck oordeel vernedert. Hy is ontfanghen tot Gouda/ ende ghebozen tot Rotterdam in't jaer 1477. Hy heeft sijn Da-

der gehadt Geraert/ sijn Moeder van Sebenbergen Margriet/ Dochter van Pieter Mederijn. Sijn Vader die om sijn Ouders gheen Hupsvrouwwe en mochte trouwen / is Gheestelijck geworden; ende men seght dat hy in sijn Predicarien soo wel-spreekende heeft gheweest/ dat hy ghemeynelijck praect is ghenaeamt. Desiderius Erasmus heeft sijn eerste studien begonst tot Utrecht / ende daer naer tot Dventer. Sijn Ouders overleden zijnde/ wort ghegheben aen de Canonicken Reguliers van Spon by Delft / om onderwesen te worden. Van daer is hy ghegaen in het Klooster van Steyn / van t selve Orden/ by der Goude; aldaer hy/ behalven de goede letteren ende humanitepten/ die hy neerstelijck vervolghde onder Cornelis vander Goude / heeft oock gheleert de konst van Schilderen. Men sach certijts int Cantoir van Cornelis Musius van Delft een Crucifix/ gheschildert van Erasmus. Cozts daer naer/ den loop sijner studien volbracht hebbende / ende sijn schriften in het licht ghekomen zijnde / heeft sulck eenen grooten naem van gheleertheit ende deught verkregghen / dat hy van Coninghen ende Princen in Duytschlant/ Italien/ Enghelant/ ende in andere contrepen van Europa / gheroepen is gheweest met groote vereeringhen. Hy was een man van onmatighe gheleertheit ende neersticheyt. Hy heeft soo veel gheleerde Boecken ghemaect / datmen met reden soude hebben konnen seggen / dat hy soo vele heeft gelesen/ dat hee schijnt dat hy niet soude hebben konnen schrijven. Maer ick en kan my niet onthouden van hier by te voegghen de lofspreucke van Franciscus Irenicus. ghetrucken upt het 2. Boeck in het 38. cap. van sijn Germania. Aen Erasmus is sonder twijfel toeghedragghen de Heerschappije der twee spraken met toestemminghe van alle gheleerde/ die van luttel Oude schrijvers te boven ghegaen is in kracht van spraken / in welke hy seer uptnemende is. Want in desen man kan overwinnen alsoo vele rijckdommen der disciplinen/ ende vele soorten der gheleertheiden/ alser verschepde gegeven sijn aen verschepde personen/ alsoo dat het schijnt/ dat een Erasmus in plaec van vele menschen sy gheweest / om de menichvuldicheyt sijner sozghen ende neersticheden. Ende dat uptnemende schoon is / gheen excellentie van eenighe discipline ende

II 2

ghe

„ gheleertheit en wort in hem vernebert oft verflautwt / om
 „ het gheluck van andere / ende tghene dat aen de eene ghege-
 „ ven wort / ende wort aen d'ander discipline niet ont-troc-
 „ ken. Maer een peggelijck dingh / altijt door sich selve in
 „ een ghelijcke Waagh gheweghen zijnde / is soo goet / ende
 „ verdient alsoo vele / als oft dit selve dingh ghegheven ware
 „ aen een besonder mensche. Onder de nieu ghebozen man-
 „ nen heeft hy wepnighe die tot hem comen / ende wepniger
 „ die hem ghelijcken / maer seer wepnighe ofte gheen die hem
 „ overtreffen ende te boben gaen in gheleertheit. Hy heeft
 „ aengegrepen die faculteyt / de welke luttel menschen heb-
 „ ben aengheraecht / die dooch geen ghebeynstheit en kan lij-
 „ den / ende teenemael is achterlaetende alle onmatighe bley-
 „ inghe ende smeekinghe. Maer dese faculteyt ende vermo-
 „ ghentheit heeft hy aenghenomen so vry / verciert / ende also
 „ volcomen / dat die altijt een-matich vloepende / steunt op
 „ haren cours / ende met hare plaspantie ende ghenoechlijc-
 „ heyt daelende in t'herte des Lesers / leyt ende houdt de te-
 „ ghenprekers. Zijn maniere van spreken altijt eenmatich
 „ wesen / wordt ghelijck ende ongheschent ghevoordert /
 „ berweckt den Leser / houdt den verweckten / ende verbindt
 „ tot haer met een ewighen bandt den ghehouden. Zijn stijl
 „ is soo overbloedich / oprecht / ende klaer / alsoo epggen / dat
 „ hy op sulcke maniere de woorzen aen elcke materie alsoo
 „ voeght / alsoo aen elck dingh weder gheeft haer digniteyt
 „ ende hoocheyt / dat niemant bequamer / ofte veerdigher
 „ gheacht wort als hy is / om de fraepheit der oratie te ver-
 „ tieren. Ich meyne datmen de verstanden der kinderen seer
 „ soude verlichten / waert dat sy teenemael ghegheven werden
 „ aen den stijl van Erasmus / ende dat sy daer door soudent
 „ tierlijcker worden om alle studien te voeden. Want daer
 „ rijst soo hoogh een kracht van Gratie in mijn / ja in ulven
 „ Erasmus / dat sy soude gheprezen werden / soo wel in een
 „ Orateur in groote vergaderinghe / als in de Scholen / ende
 „ dat sy niet vreesen en soude de verstanden der jonghen / noch
 „ der oude. Erasmus ontboden wesen in Brabant van Ma-
 „ ria Coninginne van Hongarien / heeft int jaer 1536 met
 „ groote schade der openbare letteren sijn leven met de doot
 „ verandert / 70 jaren out wesen. Men niemant van alle de
 „ gheleerde heeftmen meer Grasschiften gemaakt / als dese.

Beatus Rhenanus heeft sijn leven gheschreven / Conradus
 Coclenius ende Hadrianus Barlandus , hebben een Register
 der gheschreven Boeken ghemaect / die in Weers / dese in
 Pzoose. Tot Basel is hem een Graf-schifft / ende tot Rot-
 terdam een koper Beelt op de Markt opgherecht ; met
 dit opschifft ;

ERASMVS GHEBORN
TOT ROTTERDAM,
DEN XXVIII OGTOB.
IN HET IAER M. IVC. LXXVII,
GHESTORVEN TOT BASEL
DEN XII IVLII, INT
IAER M. D. XXXVI,

De Dypsinghen worden noch gesien inde selve Stadt / inde
 welke hy ghebozen is. Op den Ghebel der selver wort ge-
 lesen in dyp spraken :

ÆDIBVS HIS ORTVS MVNDVM
DECORAVIT ERASMVS,
ARTIBVS INGENVIS, RELIGIO-
NE, FIDE.

In dit Huys is ghebozen

Erasmus vermaert,

Die Godts Woordt wyt verkooren

Ons wel heeft verklaert.

EN

EN. ESTA. CASA. ES. NASCIDO
 ERASMO. THEOLOGO. ÇELIBERADO
 POR: DOCTRINA. SENNALADO. PVRA
 FEE. NOS. A. REVELATO.

Guilielmus Dyemenus is ghebozen tot Rotterdam in het jaer 1508, upt een Edel gheslachte van Gelderland. Tot Leuben ghehoort hebbende de goede konsten / heeft voornemelijck aenghegrepen de studien der Rechten/ende is om sijn gheleertheyd ghemaect van de Baccalarei inde Rechten/Deken des selve Collegie. Daer naer ghesien hebbende d'andere Academien van Europa / is ghereyst naer Orleans in Franckryck. Daer dat hy daer is Doctoz inde Rechten geworden / is wederom naer sijn Vaderlant ghekeert / ende heeft eenen tijdt lanck Advocaet gheweest tot Mechelen. Tot dat hy vanden Kepsen Carel de V, ghe-

maect is opperste Raets-heer tot Utrecht/ende President vande clepne / ghelijck sy die noemen/ Kota. Als hyt selve 48 jaren lanck bedient hadde / is ontbonden gheweest van dit sterffelijck lichaem / in't jaer 1583/den 1x dach Novembzys. Niemand en wasser veerdigher om de saecken der Rechts-gheleertheydt te verklaeren ende upt te leggen/niemand lichter om de swaericheden t'ontbinden. Hy hadde bykans een Hemelsche memozie / oordeel / ende verstant / ghelijck sijn schriften ghetuyghen / die van sijn sone Arnoldus ghedrukt zijn/ende noch te drucken zijn.

Rotterdam is hedensdaechs een vermaerde koop-stadt/ ghetimmert in een wel ghelegghen plaetse aen de Rase. Groote van Rotterdam. Sy is soo groot/dat sy teghenwoordich begrijpt 144 Bunders ende 430 Roeden Landts. De Hupsinghen/soo publijcke als besondere/zijn seer schoon. Sy flozeert alder-meest op desen tijt met den koop-handel/ende Vrouwen. De Weke-Marckten / die hier ghehouden worden / zijn vermaerder/als de Jaer-marckten van andere Steden,

L 1 3

GORCVM

G O R C V M.

Gorum, van wie ende in wat tijt ghebouwt. Waer van ghenoecht. Haergheluckighe ende ongheluckighe aventueren. Gheleerde Mannen.

Den heer
Arckel
met Cap
1230.

Gorum is ghetimmert van Johan den achtsten Heere van Arckel / wiens eyden goet het heeft gheweest / in het jaer 1230 / ghelijck Iohan van Leyden verhaert met dese woorden: In die daghen dan was by Arckel een sterck Slot, toebehoorende aen Iohan den achtsten Heere van Arckel. Omtrent dit Slot woonden eenighe Visschers, om dat de Riviere Merwe begint daer te loopen ende af te loopen, om het overvloeden der Water-stroomen Mase ende Wael; welke Wael heeft ghestopt gheweest by Tiel, een Stadt van Gelderlandt, op dat het sijn ouden loop voort aen niet hebben en soude inde Linghen: maer naermaels sich af-keerende in een dieper ende meerder Grachte naer Bommel, omhelst ende aenroert de Mase in de bovenste ende onderste deelen van Bommaler-Waert. Ende om dat die Visschers woonende by Arckel werden gheseyt ellendige oft arme Visschers, in het Duytsch *Gorichens* (daerom men noch hedensdaechs plaech te seggen van seer arme menschen / gor en dor) dat is de reden waerom de Stadt daer naer wert gheseyt Ghorkum, maer teghenwoordich Gorichem. Den Heere van Arckel dan heeft dan bevolen aende Dorp-luyden in Wolfaria, haer eyghen Huyfen te breken, ende de selve op Stads wijse te timmeren met haer hulpe omtrent het voorsyde Slot. Ende dat Slot oft sterckte is verandert ende gheheylighet gheweest in een Godts-huys, oft in een Prochie Kercke; en alle de Kerckelijcke Ornamenten met de Beelden der Kercke van Wolfaria sijn ghebracht inde selve Kercke van Gorichem, welke Stadt de selve Heere van Arckel heeft

bemert. Hy heeft oock ghetimmert aen d'Oost-zijde van die selve nieuwe Stadt het sterckste Slot der gantsche Heerschappije van Arckel, aldaerhy en sijn naercomelingen. Heeren van Arckel, souden van dien tijt af haer woonplaets houden.

Omtrent het jaer **MCCCIII** Johan Vertoed van Bjaant heeft Gorum thut ghewelt inghenomen.

In't jaer **MCCCLXXXVIII** is by naer de heeld Stadt verbrant door een ongeluckigh byer.

In't jaer **MCCCXCVIII** is de Kercke ghemaect / ende is in een Prochie Kercke opghetecht in het jaer **MCCCCII**.

In't jaer **MCCCCIII** is een swaet oorloge ghesen tuschen Johan van Arckel / ende Albrecht van Deperen. Den Heere van Arckel / Ontfanger van Hollant / hegerde hartnechlichich aen den Grave rekenschap te geben van sijn bedieninge. Wiens tozen hy om dese oorsake heeft teghen sich selve verwecht; alsoo dat hem van wegghen den Grave oorloghe vercondicht werdt / Daestrecht / Wliff / ende andere Dorpen in Hollant gelegen / die onder het bevel van 't Duyck Arckel waren / geconfisqueert zijnde. Den Heere van Arckel heeft dat seer onweerdelijck ghenomen / ende heeft met listicheyt aenghevanghen Gudewater / maer te vergheefs / s' overweldighen. Hy heeft in hant ghesteken Gysenburg / Ablasserdam / ende andere plaetsen van Zurt-Hollandt. Item in den selven tijdt / de selve Heere van Arckel heeft oock door Brieven oorloghe vercondicht aen Wilhelms Albrecht

Wolant
heeft onder
de Deeren
van Arckel
hete te hant

Albrechts sone / die op die tijt was by Philips toegenaemt den Stouten / Hertoch van Burgondien. Welcke Vrieten ghelesen hebbende / heeft onberstoort gheantwoort / dat het eenen peggelijck / oock een die gheen couragie en hadde / toequam oorloghen aen te segghen / maer die selve te volpnden was alleey ghesteldt inde macht ende wille des verwinners. Nochtans by een gheroepen hebbende een groot heyligher / overvallende het Lant van Arckel / heeft lichtelijck ten gronde afgheworpen alle de Vestingen ende Castrelen / die byten de Steden waren. Ondertusschen de Heer van Arckel / begeerende sich te wyken / heeft Nieupoort inghenomen ende verbzant. Op jaren daer naer Albrecht sich verbzietende van de gheduerighe uytballen van beyde partjen / hebbende Gozum belegghert / heeft tepende van d'oorloghe ghemaect. Op heeft met sijnen sone het Legher nedergelept aen de Poort-zijde der Stadt; Adolphus / Grave van Cleve / by den welcken het Arckel-volck van Utrecht gheboeght was / heeft d'Oost-zijde belegghert; d'andere uyt Zeelant / Vrielandt / Gelderland / Gulick / ende van ander Contrepen gheroepen / hebben haer quartier ghenomen aen d'andere zijden. Men beschoot de Mueren der Stadt met alle soorten van Gheschut ende Instrumenten van oorloghe. Die van Gozum doende een uytval / hebben met groote furie het quartier der Zeeuwen besprongen. Ende naer dat sy daer een groote nederlaghe ghedaen hadden / hebben inde Stadt ghevanghen ghebracht Flozis van Woysele / Nicolaes Kemmerswael / Philips Eberingius / ende andere Bevel-hebbers / behalven een seer groote menichte van ghemeen Soldaten. Ende sy en hebben daer naer niet anders ghesandelt met die van Cleve / ghevangen nemende Walrabus van Biederode / Gillis Schenck / Duggo Post / ende meer andere. Terwile dese dinghen alsoo gheschieden / Johan vercozen Bisschop van Lupck / Albrechts sone / heeft alle neersticheyt ghedaen om een verbrach te maken; ende heeft soo vele uytgherecht / dat Albrecht met sijn Legher inde Stadt ghekomen wesende / den Heere van Arckel vergiffenisse heeft begeert van sijn bedreven misdaet / ende dat des Hertochs Vaendel uyt het Casteel heeft ghehanghen tenen geheelen dach / in tecken vande herlegghen victorie.

Gozum be-
legghert ende
winnen.

Maer wepnigh tijds daer naer / te weten / in het jaer M CCCC VII I I, naer dat Wilhelm de sefte van dien naem tot het Graeffschap van Holland ghevoordert was / is de vrede wederom ghebrouken. Wilhelm Isendozius / door het belepdt van Johan van Arckel / heeft Woosum door erghe- list ingenomen ende verbzant / alle de goederen der Wozgheren gheplundert hebbende. Den Grave / wazake daer oberhepsschende / byghevoeght hebbende de benden Arckel-sluden van Frederick / Bisschop van Utrecht by sijn heyrtracht / heeft met ghewelt inghenomen ende tot den grondt verdozven Gasparyn / Daghesteyn / Eversteyn / ende andere veel meer sloten. Als die van Gozum / het landt rondom heel bedozven zijnde / groot gebreck hadden by naer van alle dinghen / wel verstaende in wat plaetse ende wat perijckel dat haer saecken stonden / hun ontreckende van d'onderdaenicheyt ende ghebedt van Johan van Arckel / daer de Grave gheswooren hadde dat hy hem nimmermeer in sijn gratie soude ontfanghen / hebben de Stadt ende heerschappie in handen gheselt van Wilhelm van Arckel / Johans Sone / die de vrede en gemeyne ruste seer beminde. Dese in de Stadt ghetroden zijnde / heeft terstont afgheset van haer officie alle die van sijn Vader tot hoochept ende staten gevoordert waren. Middeler tijdt was Johan van Arckel in Gelderland / die van al dit bedrijf niet en wiste / de welke van daer wederkerende / heeft de Poozten van Gozum voor hem gekloten ghevonden. Maer niet langhe daer naer / is so vele uytgericht door de vreesprake der Vrienden / dat de Vader ende den Sone wederom vereenicht zijn. Welck die van Gozum verstaende / ende vresende haer leven met haer Fortuynt te verliezen / ende hebben noch den Vader noch den Sone in de Stadt willen ontfanghen / presenterende de Stadt aen den Grave Wilhelm. Dese heeft de Stadt verselert met een Garnisoen van vijft hondert Mannen / en heeft inde selve Philips van Dorp Ridder Gouverneur ghestelt. Het welck Wilhelm van Arckel heeft seer onweerdelijck ende qualijck ghenomen; die door het beneficium van een doncker nacht / heeft d'onboozsichtighe Wachters overballen / ende heeft de Stadt in sijn ghewelt ghenomen. Maer terwile men berepde het Casteel te beleggheren / Wilhelm heeft die selve terstont bedwonghen met eenen hoop Arckel-volck de vlucht

En niette
oorloghe met
den Grave
van Holland.

Den Heere
van Arckel
neemt de
Stadt in op
eenen donck-
keren nacht.

blucht te nemen. Ende Renaldus/ Gzabe van Gelder/ sijn
 Oom / heeft terstont hem te hulpe ghekomen / sijn Le-
 gher ghelept hebbende tot Valer / door oorzake der Dje-
 ken. Als Johan van Arckel daer een tijt langh gerust had-
 de/ siende dat hy niet machtich ghenoech en was/ om teghen
 de Hollanders het hooft te bieden / heeft aen Renaldus de
 Stadt van Gozrum ghegheven / om nemmermeer van het
 Hertochdom van Gelber ghesepareert te worden. Want
 Wilhelm van Arckel / soude den eenigh Erfghenaem we-
 sen van Renoldt / wiens Dochter Johan van Arckel den
 Vader hadde eertijds ten Hupszouwe ghetrouwt / om dat
 Renoldt gheen kinders en hadde. Ende van die tijt af isser
 een sware oorloge ontsaen tusschen de Hollanders ende de
 Gelberische. Tot dat in het jaer M C C C C X I I is een vrede
 van bepde zijden ghesloten/ met seker condittien ende booz-
 waerden : te weten/ dat Renoldt soude Gozrum/ Woicum/
 ende het heel Lant van Arckel/ leveren aen Wilhelm Gzabe
 van Hollant/ Wilhelm van Arckel daer toe consenteren-
 de ; maer dat den Gzabe soude betalen aen Renoldt booz de
 schade ende kosten der oorloghe/ hondert duysent Fransche
 Kroonen. Maer de Gzabe van Hollant heeft Johan van
 Arckel / die hem teghen dit accoord stelde/ ghevanghen we-
 sende by Brussel/ eerstmael tot Gouda in hechtenisse ghe-
 lept / ende daer naer tot Zevenberghe. Niet langhe daer
 naer de Gzabe Wilhelm heeft tot den gront afghesmeten
 het Slot van Gozrum ende heeft een nieuw/ van seer schoon
 werck in een bequamer plaetse op de kant vande Merwe/
 doen maken / welck is oock daer naer gebroken in het jaer
M D L X X V I I I. Dit heeft gestaen in de selve plaetse/ inde
 welke teghenwoozdich ghesien wort het Tolhuys/ getim-
 mert in het jaer M D X C V I I I.

Gozrum
 wort aen
 Hollant ge-
 meeyngert.

Opgenomen
 vande Ca-
 beliaus/ die
 eenen groot
 den slich
 becliefen.

In het jaer M C C C C X V I I eenighe booztreffelijckste
 vande Cabeliaus / principaelijck Johan van Arckel ende
 Egmont / steunende inden eersten op het krijchsvolck vande
 Stadt van Bozrecht / door het belept van Johan van
 Bepere/ die nu oorloghe hadde doen roepen teghen Jaco-
 ba/ hebben Gozrum met ghewelt inghenomen. Het welck
 als Jacoba heeft verstaen/ een groote Plote toegherust heb-
 bende/ ende Waltrabus van Byederode Colonel Oberste ge-
 maecht zijnde/ heeft haer begheven in het Casteel van Goz-

rum/ dat noch niet verobert en was/ ende heeft victorie ver-
 kregghen/ naer een groote ende bloedighen slich met Johan
 van Arckel. Vande Cabeliaus zijnder een duysent gheble-
 ven/ ende onder die Johan van Arckel/ de Gzabe van Wer-
 nenburgh / de Prince van Milendozn / Watenburgh / de
 Heere van Prope/ de Heere van Buren/ Hendrick van Ar-
 kel/ Bastart / Otts Gellicom/ Wilhelm Appeldozn/ Jo-
 han van Open/ Arnolt Verlaus/ ende meer andere. De doot
 van Waltrabus van Byederode heeft aen Jacoba een dzoebi-
 ghe victorie ghemaeckt.

In het jaer M C C C C X I X Johan van Bepere heeft be-
 seten de Stadt van Gozrum/ ende het geheel landt van Arc-
 kel. Maer naer sijn doot / die gheweest heeft in het jaer
M C C C C X X I V. heeft sijn weduwe Elisabetcha Hertogin-
 ne van Lupenburgh r selve beseten. Ende in het jaer
M C C C C X L V I I Jacob van Absoud / Heere van Putten
 ende Strpen/ heeft over de Stadt ende het Landt gheheer-
 schet. De welke sonder kinders overleden wesende al dat
 is gevallen aen het Gzaesschap van Hollant. Maer Phi-
 lips van Burgondien heeft wederom het selve ghegheven
 aen Johan van Lanoy / die hy Gouverneur van Hollande
 ghemaecht hadde om sijn leven daghen te besitten ende ghe-
 nieten. Daer naer is de Stadt ende het boozsepde landt ge-
 komen in handen van Carel van Charloys / Sone van Phi-
 lips van Burgondien : die in het jaer M C C C C L X L V in
 disgratie wesende van sijnen Vader / heeft met sijn huys-
 zrouwe Isabella van Bozbon sijn woonplaetse ghemaeckt
 het Casteel van Gozrum / de welke bynaer gheballen we-
 sende hy heeft vermaecht / ende twee torens bygevoecht heb-
 bende/ heeft het selve veel grooter ende eerlijcker gemacht.
 Hy hadde in wille van om Steenen- brugghe over de Mase-
 oft Merve te timmeren van sijn Casteel / tot het Landt van
 Altena; welke magnifique ende wonderbaere werck hy
 niet en heeft volbracht / naer dat hy wederom in de gratie
 sijns vaders ontfangen wesende/ heeft naer een andere plaet-
 se verrocken.

Gozrum
 wort beseten
 van ber-
 schende Bee-
 ren.

Dese kennen Gozrum boozhaer Daderlant/

Henrick van Gorricchem ghemeenelijck genaemt/ Doctor Gheerde
 inde D. Theologie/ ende onder Cancelier van Ceulen ende Maurus
 M m ver.

vermaerde Philosophie / heeft gheleest in het jaer duysent vier hondert ende seftich. Hy heeft verschepte dinghen gheschreven / van welke de sommighe zijn in drucke uptghegaen / d'andere woystelen hier ende elders in het Nederlant met de Woymen ende Moeten onghedrukt wesende.

Guilielmus Estius, gebozen upt d'edel gheslachte der Deeren van het Slot Estia ende Pibia / heeft niet wepnich sijn af-komste/die hy van sijn voozouders ontfangen hadde/vereert met een seldsaem naem van geleerthept/ghevoeght met groote wijshept ende ghedelichept: Hy heeft t'Vtrecht sijn eerste studien geleert/onder Georgius Marcopedius; d'andere heeft hy te Leuben gheluckelijck volbracht. Hy hadde nu daer thien jaren Professoz geweest vande Philosophie in het Collegie de Valche ghenoeint / ende was Doctoz inde Theologie geworden/ ende hadde Regent gheweest van het Seminarie des Paus Adrianus de Seste / als hy tot Doway is gheroepen gheweest / op dat hy sorghe soude nemen van het Seminarie des Coninc der Theologen/ende Professoz inde Theologie soude wesen. Dese twee lasten heeft hy den tijt van dertich jaren also gedraghen/ dat sijn groote wijshept / soetichept/ende liefelijckhept der zeden/ ende den glants sijner deughden hem hebben wonderlijck bemint ghemaect; welke Lof-spreucke is tot sijnder eere geschreven van Iohannes Bufelinus. Hy is oock ghemaect geweest Proost van S. Pieters Kercke/ende om sulcke reden Cancelier van d'Uniuersiteyt van Doway gemaect. In al welchen tijt hy heeft sulcke schriften sijns verstants gebaert met de welke hy een eeuwige naem heeft vercregen. Hy is overleden in het jaer 1611, ende begraven in S. Pieters Kercke.

Franco Estius, upt het selve geslachte/ soo het schijnt/ heeft een excellent Poet geweest.

Thomas Erpenius, is binnen Gorcum gebozen in het jaer 1574. Hy was een man in spracken als den opganck der Sonne / in t'Hebreusch / Chaldeusch / Arabisch / Syriackis / Ethiopisch/ Persisch ende Turckis/ tot groote verwonderinghe ende verbaesthept der Dozten van die Oo-

stersche Landen/ geleert. Den Coninc van Maroco heeft soo vele gheacht sijn brieven / in het Arabisch gheschreven / om haer groote welsprekeuthept/ dat hy die bewaerde onder sijn Tuweelen. Hy heeft voozwaer soo vele ghemaect dooz sijn schoon Arabische letteren ende boecken / dat hy het Christenrijck dooz vermaert is vooz den Versteller ende Vernieuwer / als van Godt gesonden wesende/ van d'Arabische spracke. Doen hy in 't leuen was/ heeft meer als eenmael ontboden ende gheroepen gheweest / met groote beloften ende toefegghingen van groote schenckagien/ende andere / tot de welke sijn groote naem was nu gecomen/ om die dinghen upt te legghen/ die niemant en konde verstaen. Hy heeft een ongeloovelijcke uerstichept ende wetenschap gehad; tot welke dingen byquam een seldsaem goet verstandt/ ende liefelijckhept der zeden. Daerom hy oock seer aengenaem ende famillier heeft geweest met Josephus Scaliger/ Isaac Casaubonus/ Philips van Warnix/ ende andere vooznaemste van die eeuw. Hy is tot Lepden gestorven in het beste sijns lebens/ in 'tjaer 1624. met groote droefhept der Academie / inde welke hy Professoz hadde gheweest der spracken / die wy ghenaemt hebben. Hy is ghegraven in S. Pieters Kercke; daer een Gaffschijt op gerecht is tot sijnder ende sijnder naercomelingen memozie.

De Borghers van Gorcum hebben meest al hun rijckdom vercreghen dooz de Keviere Ling. Want aenghestien dat het gantsch Eplant van Batabia voortbrenght alle soorten van goederen in overbloedichept/nochtans is 'thoogh Hollandt bequaemer om te saepen ende maeren / om dat het Lant niet so nat ende mozasch en is/ als in het Neder-Hollant; De vuchten van het onligghende Lant / als die comen upt het graen/ melck / alderhande ghevoghelte groote menichte van Wilde-Ent-vogels/ alle soorten van Kibterbisch/daghelijcks ghevoert te Gorcum dooz de Ling / met ongheloovelijcke menichte/maer vooznelijck alle Maendaghen / om die albaer te verkoopen/ ende worden van daer in groote Coopvaerder-schepen verre gevoert/ ende seer begheert dooz gheheel Hollandt / Zabant/ Gelderlandt/ ende andere onligghende Provincien.

Rijckdom
van Gor-
cum komt
upt de Ling.

SCHIE.

S C H I E D A M.

Schiedam, waer van gheseydt. Haer outheydt. Bailiufchap van Scye. Gheschiedeniffen. S. Lid-
Svijs. Vermaerde Mannen.

Overheyt hi
Schiedam.

De Stadt van Schiedam heeft
haren naem vande Sibiere Scye. Het
Ambacht van Scye wort gheuoemt in
het Placcaet van Flozis de vijfde in het
jaer een duysent twee hondert ende
twee en tachtich. In welck onder an-
dere dinghen wort alsoo ghelesen :

Wy hebben toegelaten met raedt van wijse personen,
dat onse Mannen, vvoonende in sulcke Ambachten te vve-
ten in Zevenhufen, Blessvijck, Rotte, Scye, in her Am-
bacht van Heer Aldevvin van Roderiscn, Heer Arneft van
Wlven, &c.

Ende naer eenighe dinghen ondermenght van het ver-
maken der Dycken/ staen dese woorpen ;

Alleenlijck ons Ambacht ende Bailiufchap van Scye sal
nyt dit Privilegie. profijt ende ghemack vvederbrenghen
ende ghenieten.

Dit gheheel Placcaet / staet in het vierde cap. van dit
werck / gheschreven van ons upe de oude Brieven ende
Registers des Cloosters van Signsburch.

De Schiedammers worden vele gheuoemt inde Brie-
ven der Staten van Hollant Inwoonders vande Riviere
ofte Waterloop.

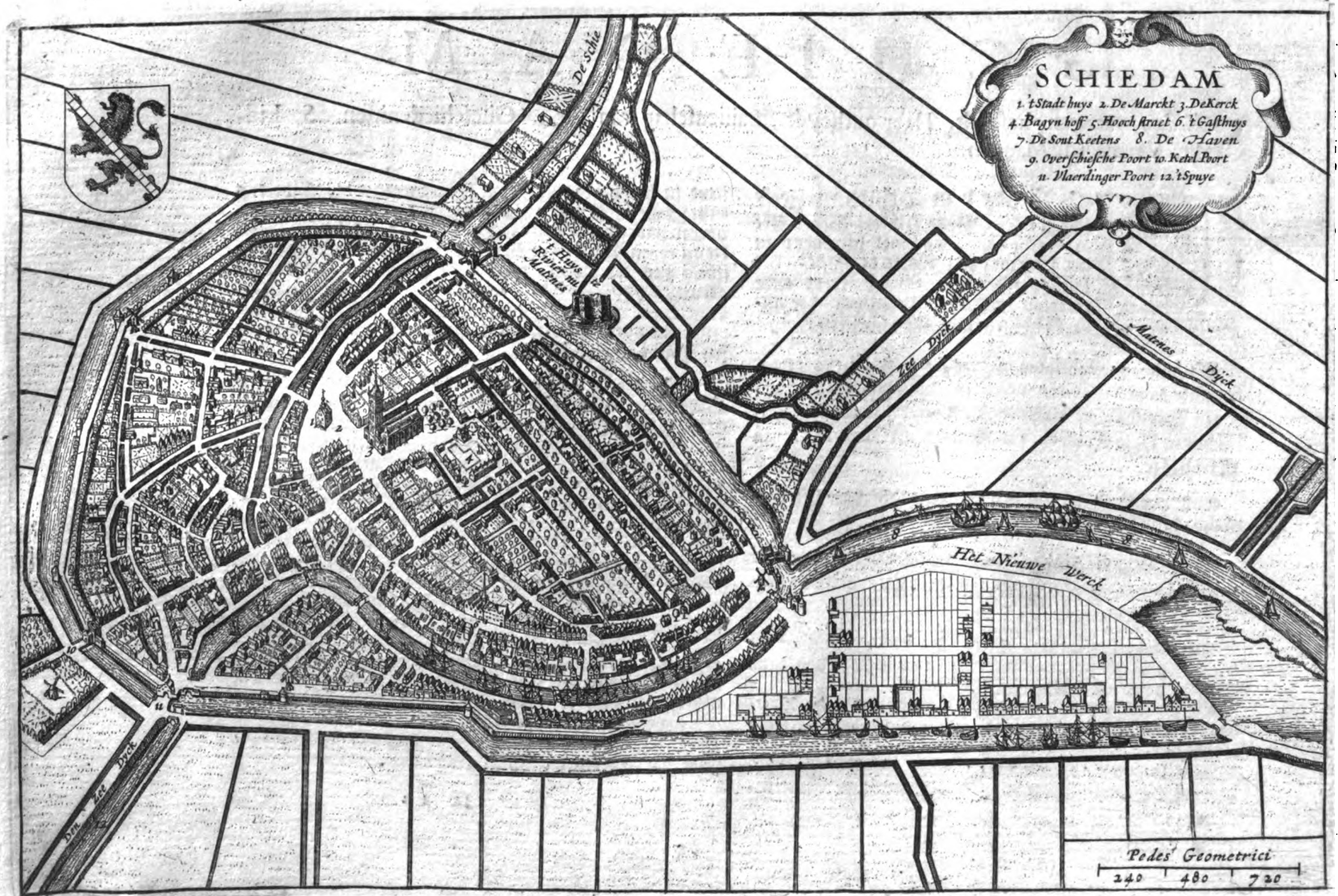
In't jaer M C C C C X X V I I heeft S. Lidvigt ghe-
keft tot Schiedam met eenen grooten nam van lidtsaem-

heyt in het verdragden van haer weedomen. Albertus
ende Isabella/ Princen des Nederlants/ hebben doen over-
voeren haer ghebesnten tot Bussel. Van welke transla-
tte is eenen Brief van Matthias Dohus/ Nerts- Bis-
schop van Mechelen / ende wort ghelesen by Aubertus
Meyus pag. 189 / des Nederlants ende Burgunschen
Kalendier. Johan Bugmannus / uytgegeven van Su-
rius/ als oock Thomas van Kempen heeft gheschreven
het leven van dese Lidvigt.

In het jaer M C C C L X X V I I, de Soldaten/ die tot
Schiedam in Garnisoen ghesteldt waren / hebben eenen
grooten dach ghelevert met Franciscus (andere noemen
hem Jozis) van Biederode/ ende hebben ten lesten de vic-
tozie verkreghen. Welck ghedaen wesende/ die van
Leyden/ Daerlem/ Amsterdam/ ende Delft / elck onder
haer Vaendels/ die sijn samen tot Schiedam ghekomen/
ick en weet de reden niet / sy sijn seer ghebaet gheweest
van het Garnisoen / daerom sy verschepe malen teghen
malkanderen opzoertich hebben gheweest. De Soldaten
van het Garnisoen hebben aen die van Rotterdam dach
ghestelt / op dat sy aen de selve de Stadt van Schiedam
souden overleberen. Ende sy hadden nu besponghen met
ghewelt die Dupsinghen/ in welke de Daerlemmers wa-
ren/ maer als Wilhelm van Boshuppe met eenighe andere
aen die van Daerlem te hulpe quamen / vele van de selve
sijn gheboodt / ende eenighe / de Doorten op- ghebo-
ken hebbende / sijn naer Rotterdam ghetrocken/ ende de
Rotterdammers beschuldiche / dat sy op den gesetten dach
daer niet en hadden te hulpe ghekomen.

JA 112

Van

SCHIEDAM
 1. 't Stad huys 2. De Marckt 3. De Kerck
 4. Bagyn hoff 5. Hoeh Straet 6. 't Gasthuys
 7. De Sont Keetens 8. De Haven
 9. Overfchiefche Poort 10. Kahl Poort
 11. Vlaeringer Poort 12. 't Spuyt

Pedes Geometrici
 240 480 720

Van Schiedam sijn ghebozen.

**Opkeke
manen.**

Geraert van Schiedam, wordt van Trithemius ghemelt/
nochtans qualijk onder den naem van Sredam. Hy heeft
gheweest Ploz vande Cartuyfers der Apostelen by
Lupck /naer dat hy in sijn Vaderlant geregeert hadde het
Hups van S. Gertruyt. Hy heeft verschepe Boecken
geschreven inde Theologie/vande welke het Naem regi-
ster ghesten woxt by den selven Trithemius. Hy is over-
leden in het jaer c15 cccc xli ii.

Martinus van Schiedam heeft een Boeck gheschreven

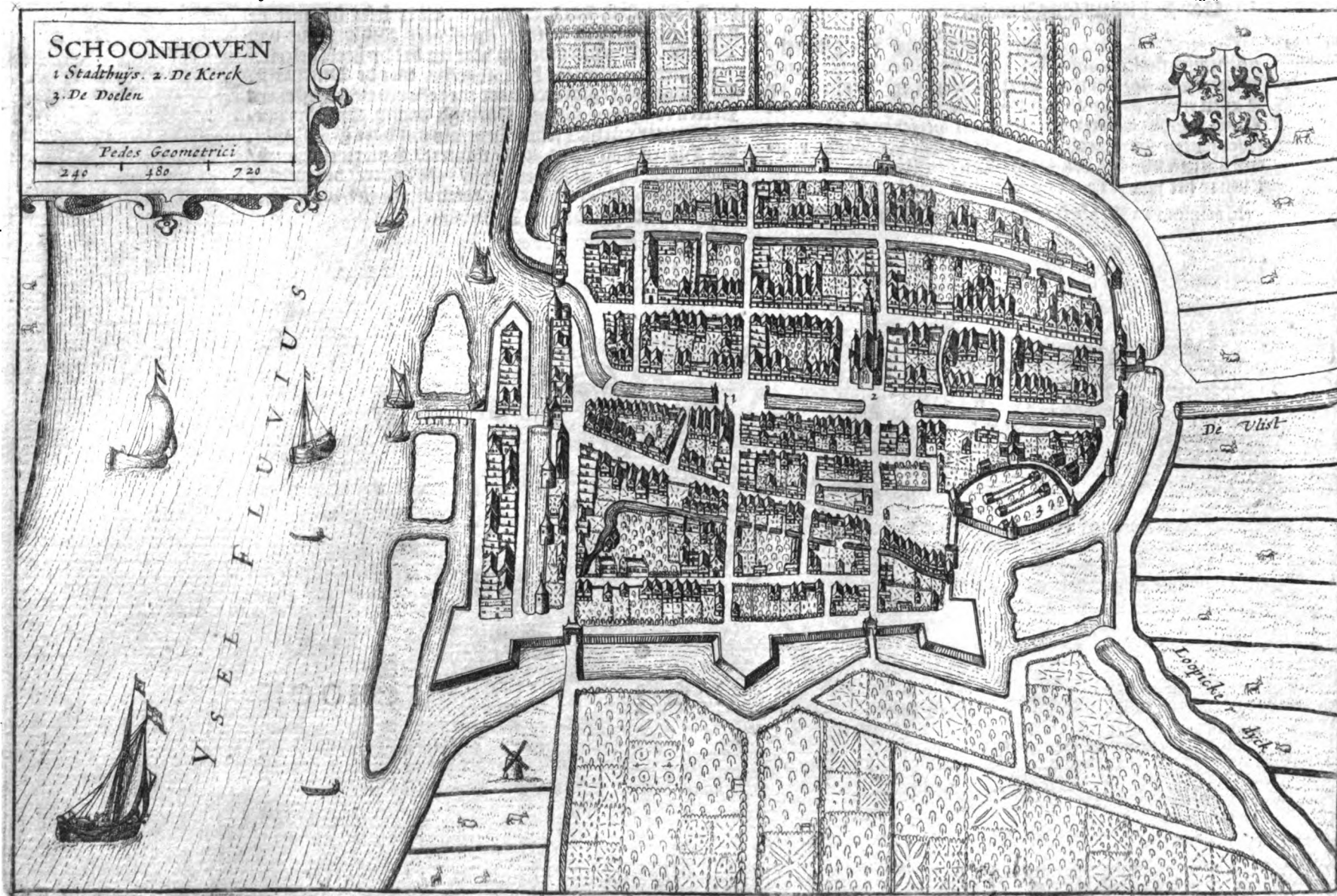
vande Gheestelijcke Opvaringhen, die te lesen is / met de
handt gheschreven / inde openbaere Bibliotheque van
Vrecht. Men weet niet op wat tijt dat hy heeft geleest.

Schiedam flozeert hedensdaechs met de Visscherije.
D'inwoonders geneeren haer met Garen ende Visschers
Netten te brypen tot den Haringh-vangh. Sy woxt ghe-
pyesen meer om haer schoonheyt/als om haer grootheydt.
De Sloten van Wateneffe / Sibiere / Spierinck-houck/
Hodenpyl/Spang/ Steenhuyse/ ende andere/ der welcker
oude Mueren men teghenwoozdich alleen siet/waren eers
tijts onder de Stadt van Schiedam.

Mm 3

SCHOON.

S C H O O N - H O V E N .

Schoon-hoven. Waer af het genoemt is. Schoon-haven. Haer geschiedenissen. Brant ende gheleerde mannen.

Oorspronck des naems Schoon-hoven.

De Stadt van Schoonhoven heeft haer naem vercregen van schoonheyt ende lusticheyt der Hoven. Maer aengesien dat het Palaps eens Princen oock genoemt wort Hof. Deda heeft dese Stadt genoemt in het Latijn met den naem van Bella Curia. Sy wert oock eertijts gehe-

ten Schoonhaven dooz goede geleghentheyt der Haven / gheghelijck so gheschreven wort in oude gheschreven ende ghe-drukte Chronijcken. Ende dit is de reden dat Cornelius vander Goude meestendeel haer noemt in het Latijn Bello-portus.

Omtrent het jaer MCCXXXII Floris de vierde / om vrientschap ende gratie te bewijssen aen Otto de derde, den ses-en-dertichste Bisschop van Utrecht / heeft doen maerken eenen Dijk aende Riviere Leck / van Amerongen tot Schoonhoven toe / tot groot goedt der inwoonderen ende Landen.

Omtrent het jaer MCCXII Johan van Henegoutwe Broeder van Wilhelm Grabe van Hollant / toeghe-naemt den goeden / heeft het Slot van Schoonhoven / dat van ouderdom verballen was / in beter aensien doen vermaecken. Also heeft Schoonhoven allenskers ghelwassen / dooz het verderben des naergelegen stedekens Nieuw-poozt / welck is van de Gelderschen gheraseert.

In 't jaer MCCCLIX Johan van Arckel / seben-en-beertichste Bisschop van Utrecht / vergadert hebbende een groot heyrkracht heeft naer Schoonhoven getrocken. Die van Schoon-hoven / vernemen van sijn komste / hem te ghemoet comende / hebben aen wederzijde slach ghelevert. Maer dat ghebecht is aen de Schoonhovers ongheluchich geweest; wpt de welke gebangen zyn Gifrecht van Lan-

Die van Schoonhoven scrijden tegen Utrecht / ende beclien.

gerack / Perpetus van Liefvelt / Contraet van Oostertwijck Ridder / ende vele Borghers.

In het jaer MCCCLXXV, is de gantsche Stadt van Schoonhoven met het Carmelieten Clooster / welck in het jaer 1330. ghetimmert was / dooz een groot ende snel byer tot den grondt toe verbrandt gheweest. Dat ghetuyghe dit Latijnsch klinkch ghedicht / in die tijdt gheschreven ;

Schoonhoven Insignis CVM CLA Vstro de Vora Igals.

Omtrent het jaer MCCCCXIV. Jacoba die op die tijdt in Henegoutwe was / verstaen hebbende de huldinghe ende intree van Johan van Zabant doozgheheel Hollant / heeft gheboden aen Floris van Kijshoek / dat hy met den eersten soude Schoonhoven bestozmen. De voornaemste Borghers waeren aen Jacoba gunstich / de welke gewillichlyck de Stadt geleverd hebben. Al de swaerticheyt was ghelegen in het Slot tot ghehoorzaemheyt te dwingen. De Bevel-hebbers der selve waren Wilhelm Coulster ende Albrecht Bepling / ende dese commandeerden over vijftich kloecke ende ervaren Soldaeten. Dese hebben met groote vlijt ende neersticheyt alle dinghen besozght / die dienstich saken te wesen om het Slot te beschermen. Maer ten lesten / dooz ghebreck van alle dinghen gedwonghen zijnde / hebben het Casteel overghelevert / behoudens lijf ende goedt. Albrecht Beplingh en heeft gheen verghiffenisse vercreghen. Dese tot Jacoba ghebracht wesende / eer men hem soude ter doods verwijzen / heeft vercreghen een maendt tijt / om sijn vrienden te besoeken / ende om sijn goederen te besozghen. Ende den ghesetten tijdt hoorby wesende / heeft sich dooz Jacoba ghepresenteert / ende wert met d'aerde bedeckt noch levende ende asem gebende. Dese geschiedenisse is vooz-

Schoon-hoven becliert ende ut-gewonnen.

waer

waer weerdich gheschreven ende onthouden te worden. De
Dollanders hebben hier een mensch / die sy met Regulus ver-
ghelijcken / wiens ghewillighe wederkomst tot den bypant
als hy wiste dat de doot des crups hem nu toebereypt was /
de Romeynsche schryvers soo seer prijzen. In het naeste
jaer Johan Hertoch van Brabant in Dollant ghetreden
wesende / heeft gesonden Jacob van Gaesbeck met krijchs-
volck om Schoonhoven te belegheren / welke Stadt hem
weggherde rontfanghen. Maer naer dat hy de selve om-
trent ses Maenden belegert hadde / heeft niet sonder schande
van daer verrocken / ende het Legher opgebroocken.
Want die van Schoonhove hebben haer wonderlijck
cloeck ghetoot / dickmaels uptvallende in het Legher des
bypants. Sy hebben / onder andere dinghen / groote neder-
laghe aen de Rotterdamers ghedaen; der welker vaendel /
met vele gebangenen sy binnen de Stadt ghebracht hebben.

De heere
van
Bozgers.

De heere
van
Schoon-
hoven te ver-
geefs.

In het jaer MCCCCLXXXVIII Johan van Naeld-
wijck / Ridder / toeghebaen aen de partije der Boer; heeft
gherepft naer Schoonhoven om die te belegheren met een
vloot schepen van duysent soldaten. Maer hy is met sulck
een maet vande Bozgers ontfanghen / dat hy is ghedwon-
ghen geweest te rugghe te keeren / vele schepen ende krijchs-
volck achterlaetende.

Deze naerbolghende sijn ghebozen tot Schoonhoven.

Johan van Schoonhoven heeft gheleest omtrent het jaer
1413, in welck hy een oratie heeft ghehad / met groot be-
haghen van allen / in het Capittel van Windesheim / van
de Cloosters der Regulieren in Brabant gheleghen aen het
selve Capittel te boegen. Hy heeft by Brussel gheleest On-
der Prior van Groenendael / der Regulieren Orden van S.
Augustijn. Hy heeft vele dinghen gheschreven / die men in
vele plaetsen heeft met der hant gheschreven.

Christophorus Longolius, van welckers vaderlant men
stijdt onder de gheleerden / eben als van het vaderlant van
Romeus; Wy en lijden niet datmen aen Schoonhoven be-
kenie dese glorie / volghende d'authoriteit van dien grooten

Desiderius Erasmus. Dit sijn de woorden / die hy schryft
inden sendt-byef aen Damianus Goes Portugies / ende en
wilt niet langher twijfelen. Van d'een sijde, segt hy / wort
Longolius die ghestaen heeft om Cicero in alle dinghen naer
te volghen, ghehouden van die van Frankrijk voor een
Franlman, van d'ander sijde wort hy ghehouden voor een
inborelinck van Mechelen, daer hy nochtans zy gheweest een
oprecht Hollander, geghenereert van een Hollandische Va-
der, in een vermaerde Stadt van Holland, de welke haer naem
heeft vande Schoonhey der Hoven, gheseyt Schoonhoven.
Ende op dat hier niemant my terstont tegenenspreke, t'ghe-
ne ick segghe is my verhaelt gheweest van sijn Oom Pieter
Longolius / een seer gheleert man. Ick en hebbe niet konnen
ghedooghen, datmen dese vermaerde man soude ontrecken
van Holland. Longolius heeft een verstandt ghehad van
uptnemende welsprekentheyt / verciert met een verborgen
kennisse der saecken. Hy was den welsprekenste Orateur
van sijn tijdt. Niemant en heeft excellenter ghesproken /
sonder te groote curieusheyt / naer dat de letteren hersteck
sijn gheweest soo dat hy met recht gheuoemt mach worden
de Stadt der Tulliaensche welsprekentheyt. Sijn oration
ende sendt-byeben ghetuyghen dit / die uptnemende rielijck
sijn. Hy heeft bynaer gheheel Europa deurghepft; aen-
genaem wesende aen de gheleerste mannen van sijnen tijdt.
Want den Coninck van Frankrijk heeft hem genoot ende
geroepen tot hem te willen komen / groote belofte toefeggen-
de. Maer hy heeft sijn woonplaetse ghehouden in Italien
in d'Academia van Padova ofte Padua / aldaer hy upt die
sterfelijck leben ghescheyden is met groote droefheyt van
allen geleerden / inde jeught sijn levens / hy die de jrugt ende
blomme was der welsprekentheyt / in het jaer duysent vijf-
hondert twee en twintich.

Schoon-hoven is ghesteld aen de sincker sijde vande
Leck. Hier worden vele Salmen ghevangen. De Stadt
rozeert oock om de groote ghelegentheyt der toevoeringhe
upt twee waterlopen / van welke d'een deelt de Stadt in
twee / ende ander comt tot heel by de Stadt.

BRIEL.

B R I E L.

WAer van het den *Briel* gheuoemt wort. Het gat des Rhijns gheuoemt *Hellum*. Den *Briel* eertijds aen Zeelandt toegherekent. Den Blaffaert der Burgh-graven van Zeelandt uyt 'gheslachte van Voorn. Vrome daden gheschiet binnen ende buyten de Stadt. Geleerde Mannen.

Geffpanck
hante naam
Briel.

De Stadt vanden *Briel* heeft haren naem van het gat des Rhijns/ ghe-sept *Hellum*. Als oft ghy sepd Breheele, om dat de Heele daer breedt is. Dit is de meyringhe van Philippus Cluerus in het 11. cap. vande Waterloopen des Rhijns ende haer inwoonders. Ende men moet niet twyffelen / dat hier sy gheuoert de stroom der *Wase* / die gheuoemt woert *Hellum*. Daer is een *Dooz* / gheleghen I V. M. schyden van den *Briel* die gheuoemt woert *Helvoet*, soo dat het seker is / dat die *Dooz* de naem heeft behouden van het gat *Hellum*.

De Stadt woert in d'oude *Blaccaten* gheuoemt *Brillis*. wert eertijds gherekent onder *Zeelant*. Dit is opendaer / dooz dien dat de Heeren van het *Lant van Doozn* / waer van den *Briel* de *Hoost-stadt* is / messtendeel sijn *Burch-graven van Zeelant* gheuoert.

Het beliest ons hier by te boeghen den *Blaffaert* der selbe / alsof wy die hebben konnen krygen uyt de open *Brielen* ende openbare instrumenten.

Begefte der
gheslachte
van Voorn.

Pelgrom, *Broeder van Floris* de derde / eerste Heere van *Doozn* / woert veruult in het jaer 1140.

Floris van Voorn, *Pelgroins* Beve uyt de *Dochter* / in jaer 1162.

Hugo van Voorn, is overleden in jaer 1248.

Hendrick van Voorn in't jaer 1252.

Albrecht van Voorn, *Dendrycs* sone.

Albrecht van Voorn, is ghestorven in jaer 1303.

Geraert van Voorn, *Albrechts* sone.

Geraert van Voorn, is ghestorven in jaer 1337. Tot dat *Machtelt van Voorn*, *Geraerts* *Dochter* / die getrouwt was met *Wdberich van Dalckenburgh* / overleden is in het jaer 1372. Van dien tijt af / de Stadt vanden *Briel* is met het *Lant van Doozn* gheballen in handen der *Graven van Holland*.

Daer het *Officie* der *Burch-graven van Zeelandt* / en was niet anders / als der *Castelleynen* oft *Advocaten* / van die welke wy elders wijder ghesproken hebben.

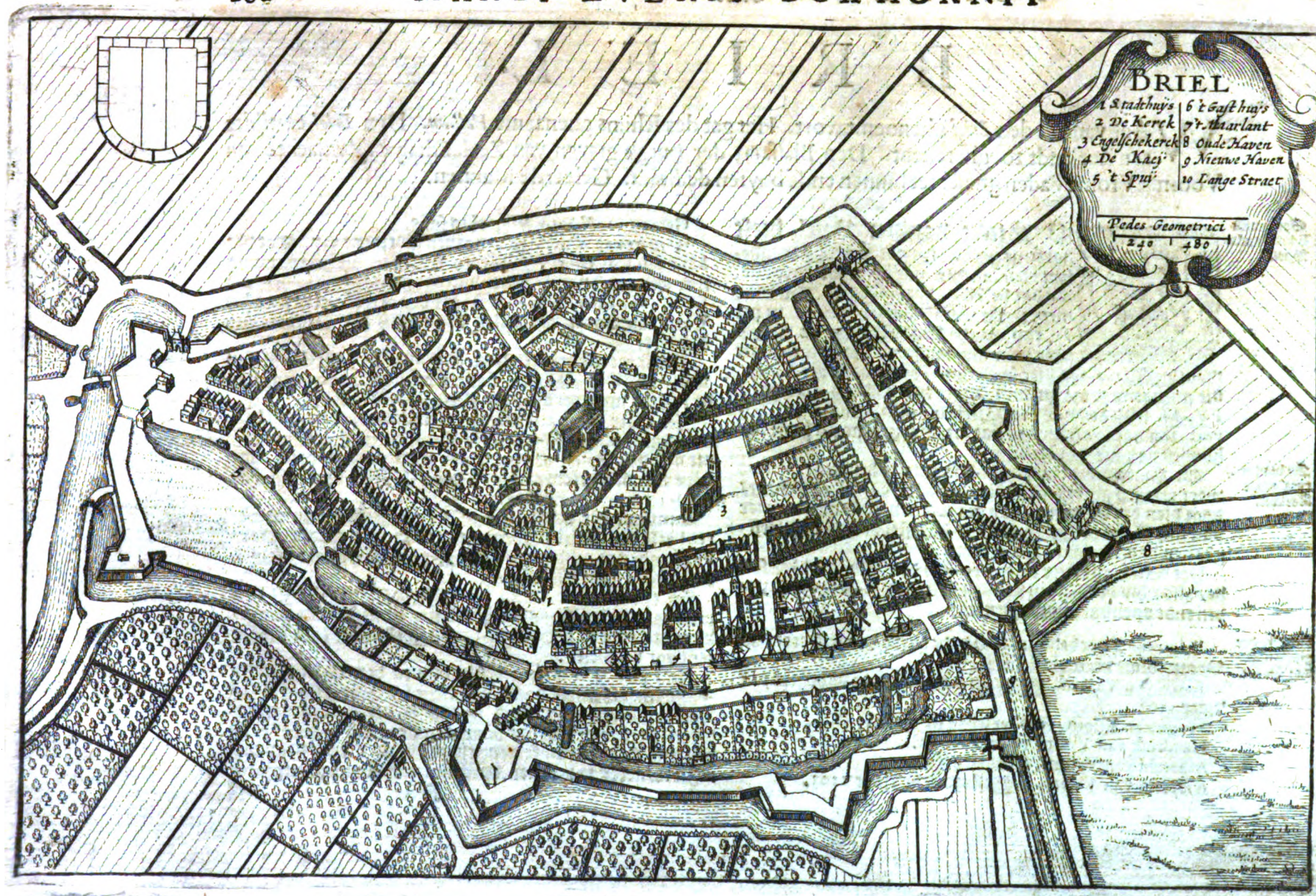
In't jaer M C C C L *Machtelt van Doozn* / van welke nu is ghesep / heeft verschepe *Privilegien* ghegeuen aen die van den *Briel*. Ende niet langhe daer naer heeft inde selve Stadt ghesondeert een *schoon Collegie* van acht *Canonincken*.

Om trent het jaer M C C C C X V I I *Johan van Deyren* heeft den *Briel* inghenomen; in welke Stadt *Gar-tisoen* ghelept hebbende / heeft by gheheel *Holland* leelyck *Dooz-loopen* ende verooft.

In't jaer M C C C C L X X I I eenighe *Zee-roovers* / binnen den *Briel* in *Koopmans* *habjten* ghekomen / sijn ghevanghen ende in s' *Graven-haghe* ghebracht / ende aldaer ter doot verwesen.

In't jaer M D L X X I I sijn binnen den *Briel* d'eerste *Pondament* gelept der *Hollantsche vyshere*. Want als de *Spaengiaerts* wyedelijck met de *Nederlands* *handelen* / behalven vele vande *voornaemste* / *Edel-luden* / hebben vele *Steden* twyfelachtich gheuoert / ende begintien achterwaerts te drincken. *Wilhelm van Lunep* / ghesproten

¶ ¶

Den Gylde
van der
March
aan den
Bijl. id.

uyt d'Edel gheslachte der Szaben vander March / heeft met d'authoziteyt van Wilhelm van Szangien toegherust een Bloot van eenighe Schepen inde Haven van Douveren in Enghelant. Dese t'zeyle ghegaen zijnde / ter wijle hy met de Winden woystelde / is aen den Bijl gekomen / daer hy nochtans van meyninge was naer Enchypsen te varen. Daer uyt de voozballende sake raedt nemende / de Poozte der Stadt berechtende / die aen het Zupden staet / hy heeft de selve in bzant ghesteken. De Wozghers / die niet den haestigen bzant niet wepnich beroert waren / ende niet wetende wat spantwenden souden / hebben haer in Gups ghehouden. De Soldaten daer en tusschen / de Leeren aen de Vesten ende Mueren der Stadt ghelept hebbende / sijn dooz de Poozte-poozte inde Stadt gheballen. Men seyt dat den Hertoch van Alba gelacchen heeft / om dat hy verachte sijn vanden die hy plach te winnen / als hem vertelt wert dit oberballen van Lumey / ende heeft alleen ghesonden naer het Eplant van Doozn twee Vaendelen Spaengiaerden / die t'Vtrecht in Garnisoen laghen. Daer de Spaengiaerden sijn met sulcke couragie van d'onse oberballen / dat sy anders niet en dachten als om haer selven met de vlucht te salveren. Den Szabe van Bossu heeft oock met ehten Compagnien Spaengiaerden in het selve Eplant gekomen. Daer de Schepen / met welke hy overghebaren was / sijn inden bzant ghesteken / hy is in sulcke benaudept gheballen / dat den toeganck meestendeel ghesloten

wesende / hy ghe dwonghen is gheweest de Ribbere ober te swemmen. Dit sijn de Capiteynen gheweest van dit sootreffelijck werck / Wilhelm van Lumey / Wilhelm van Bloys / Deere van Tressongh / Deere van Suet / Lancelotus van Biederode / Bartholomeus van Enten / Jacob van Schoonwalle / Anthonis Wtenhoven / Jacob Cabeljau / Anthonis Rypnie. Nicolaes Ruych-haver / Jacob Dennebart / der welker namen sijn ons weerdich / om dat die ghekent souden werden van de naetkomelinghen.

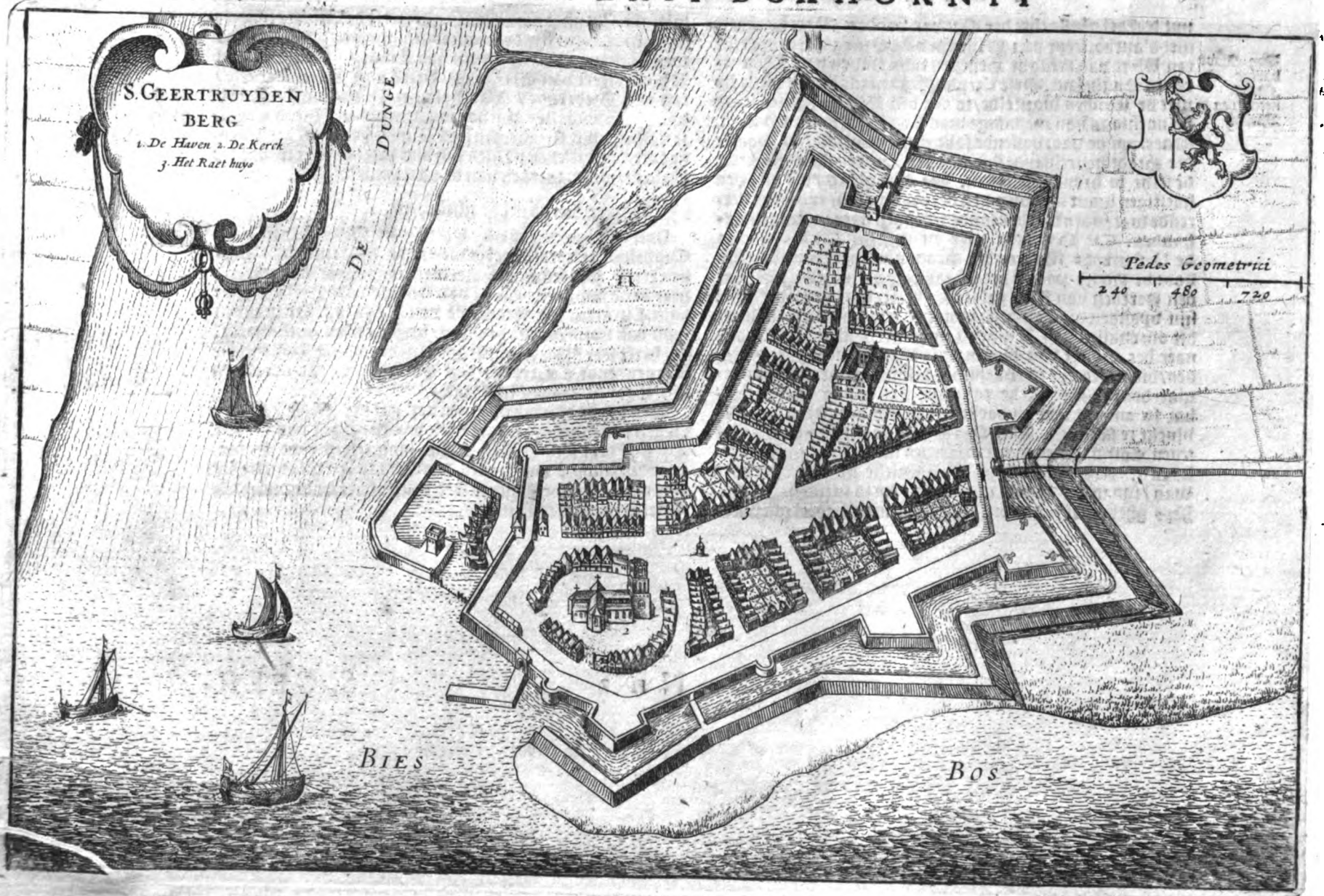
Binnen den Bijl is ghebozen /

Cornelis van Nicustadt, Heere van Sebenhoven ende ^{Gheerde} ^{Maanen.} Coggelle / heeft eerstinael geweest in d'Academie van Leyden eerste Professor inde Rechten / ende daer naer Raetsheer der d'Opperste Raedt van Holland ende Zeelant / ende oock Curateur der Academie van Leyden. Hy was eert man van upnemende verstant / wijsheyt / en authoziteyt. Hy heeft seer gheleedelijck gheschreven vande Hollantsche Leenen / ende Contracten des Doutwelijck. Is overleden in s' Szaben Dage / in't jaer 1606.

Den Bijl is gheleghen aen het gat der Dase / als wy nu gesept hebben / de Hoofst stad van het Lant van Doozn. Sy flozeert aldermeest in koopmanschap ende Schipvaerden / ende is volckrijck. De lucht is een wepnich hart. Het onligghende Lant is seer vruchtbaer / ende veel goet Carwe voozt bzenghende.

N n 2

S. GEER.

S. GEERTVYDEN-BERGH.

WAer uyt *S. Geertvuydenbergh* haren naem heeft. *S. Geertvuyden*. Haer verscheyde fortuyn. Vermaerde Mannen.

S. Geertvuydenbergh heeft toebehoort een S. Geertvuyden / waer toe is de Kerk in de Wolf hant.

Inte *Geertvuydenbergh* is een leere oude Stadt / ende heeft den nam van *Geertvuyden* / Dochter van *Pipinus* van *Landen* / Hoof-mester vanden *Coninc* van *Frankrijk* / welke *Geertvuyden* is overleden in het jaer 664. Sy heeft gheleest ende vermaert gheweest in dese *Contreye* / als het blyckelijck ghenoech is uyt het out *Diacaet* van *Willewijf* / *Sabinne* van *Stryen* by *Doordrecht* / ghescheven in het jaer *DCCCXCIX* in d' *Abdy* van *Thoon* by *Maer* in *Kempen-landt*. De woorden sijn weerdich hier gheschreven te wesen om d' *Antiquiteit*.

Ick hebbe ghebracht aen de voorseyde Kercke mijn Erf-goet, welck den eerlijcken *Coninc* *Zuenbolchus* hadde eertijts ghegeven in mijn *Lant* van *Stryen*, die gheheylighet is ter eeren vande *Maghet Maria*, den *Bergh* des *Oevers*, daer de *Heylige Geertvuyt* heeft lichamelijck verkeert, ende heeft een *Godt-Huys* gheheylighet van den *Heylige Amandus*, de *Stede Baerle*, met den *Autaer* van my opgherecht ter eeren vanden *Heylighen Belijder Remigius*, het *Casteel Sprundelheim* met al het ghene hem toebehoort, ghelijck het staet op de *Riviere Merbata*.

S. Geertvuydenbergh eertijts ghehoort Stryen.

Maer wat sy dit te seggen den *Bergh* des *Oevers*? Sy darmen dit soude verstaen / men moet weten / dat het woort *Bergh* heeft betreckent in d' oude sprake der *Neder-*

lander een *Orber* / *Daben* / ende alsoo een wel-geleghen *Statte* ende *rustinghe* voor de *Schepen*. De *kracht* der selve *beteckenisse* is noch heden in het woort *Berghen*, welck *beteckent* / *betwaren* / ende *beschermen* teghen een *uytwendich* ghewelt. *Wort* woort ghenoemt *Erf-goet* der selve *uytverkoren Maghet*. inde *Dieren* van den *Kopser Otto* den *tweeden* van dien naem.

In een *Dorp* der *Schelde*, inde *Stede* van *Berghe* met *dry Eylanden*, *Spranghe*, *Wateranghe*, *Steninghe*, met de *Kercke* ende *Tolhuys*, in de *Contreye* van *Stryen*, in het *Erf-goet* der selve *uytverkoren Maghet* den *Bergh* met d' *aenhanghselen* *Tremella*, *teghenwoordigh* *Drumelen*, *Sturna*, hem, ende al de *Visschorije* aen de *maese*, &c.

In het jaer *duysent dnye hondert een-en-twintich* / is het *Blot* van *Geertvuydenbergh* / het welke heeft altyt ghereghereet gheweest van een *Casteleyn* / *opgherechte* van haer *fondamenten*.

Casteel van Geertvuydenbergh ghemaeckt. De Strang woort verbrant.

In het jaer *duysent vier hondert twintich* / op *S. Lam-brechts* *avont* / ghebuerende d' *ooyloghe* tusschen *Johan* van *Beperen* ende *Jacoba* / is de gheheele *Stadt* met de *Kercke* verbrant. De *Chronijcken* verhalen op dese *maniere* d' *ooylaecke* van dese *handt*. *Oiderick* van *Bere-wede* / *Ballieu* van *Lupde* *Dollant* regheerde het *casteel* van *Geertvuydenbergh*. Dese heeft sijn *Wozghers* vermaent / dat sy haer *wachten* souden van die van *Dozt* / de welke; volghende de *Partije* van *Johan* van *Beperen* / niet

De Stede
woort inghe-
maect van
de Doyt-
woort.

niet anders en dachten als van de Stadt in te nemen. Het is gheschiet dat de Doytwaers zijn met een heppkracht tegen de Stadt aengevallen / de selve ophessende. Voorsichtige Doyghers hebben de wags volcomen. Nochtans heeft Wderick van Werwede sich behouden in sijn Casteel / welck hy met groote couragie beschermde tegen het geweld der belegghers. Hy heeft oock vyer-pylen inde Stadt gheschoten / doozde welke sy eenemael is verbrande. Ten lesten / met accoozt van lijf ende goede te houden / heeft ghedwonghen geweest het slot over te gheben.

Maedwijck
neemt de
Stadt in.

In het jaer duysent vier hondert negen-en-tachtich Johan van Maedwijck bestojnende de Stadt met een groot hoop Krijghsvolck / heeft de selve inghemomen / aenghesten niemant teghen hem en selde. Die welke nochtans is tozts daer naer upt de selve Stadt vertrocken.

De Prince
van Oran-
gen neemt
de Stadt in.

In't jaer duysent vijf hondert dyp-en-sebentich / is de Stadt van D. Geertrupdenbergh ingenomen van Doyt / Gecommitteerde van den Prince van Orangien / de Soldaten die in Garnisoen waren zijn dootgheslaghen.

De Stadt
woort ghele-
bert aen
Parma.

In't jaer duysent vijf hondert neghen-en-tachtich / het Garnisoen van Geertrupdenbergh / heeft / tot een quaedt exempel / de Stadt overghelevert aen den Hertoch van Parma / teghen den danck ende te vergheefs teghen staende de Prince Maurits van Orangien / die met Krijghsvolck daer ghekomen was. Wy sullen dese dese Dystoyte met de woorden van Emanuel de Meteren voltrecken.

Geertrupdenbergh is ghelegghen op de Werwe ofte Vlack / welck den Rijn ende Rase maect van verdyonten Landen / teghen over Doytzecht. Dese Stadt komt toe den Prince van Orangien : Hy is rijck dooz de Wfscherijen / die seer groot daer omtrent is / van Steur / Dalm ende Elst / dier op eenen dach wel achten duysent met Petten ghevanghen woxt. De Stadt woxt onder Hollandts Frontier gherekent / ende daeromme wel beset met Garnisoen / sijnde ghelegghen opt vaste Land van Zabane.

Alfoo die handen Garnisoene (zijnde meest onde Soldaten) Anno 1588. ghenuptineert waren / gaben sy doen den 10 Maerte schyftelijken te kennen / dat sints sy haren Eed ghebaen hadden inde handen vande Majesteit van Eng-

lant / dat daer gheresen was groote twedzachticheyt onder de Landen / Soldaten ende Doygherijen / met perckelijken maniere van handelinghe ende woorden des Zabens van Hohenlo / hem naghevende als dat hy soude gheseyt hebben / datmen liever behoorde Spaensch te wesen dan Enghelesch : waer mede hy ghenoech sochte de Garnisoenen ontrouwe ende mspneedicheydt in te beelden : ende dat daer van die vuchten waren geweest / verlies van Slups / het onvuchtbaer beleggh van Casteel van Zabakel / ende dierghelijcke. Waeromme sy seyen datse haer teghen de quaetwillighe sochten te versien / ende versochten volle betalinghe ende contentement. Hier op / alsoo sy gheenderhande ghenoechdoeninghe / die hen aengheboden wert / gehooz en gaben / soo hebben sy alderhande byantschap / ghe-toont / scheurende haer Waendels / aenveerdende Schepen ende Contributien van Zabane / tot haer betalinghe. Ten lesten sijn sy vertwillicht te hoozen de Vaender-Deeren van Willoughby / die doen Generael over het Engels Krijghsvolck was : Ende alsoo sijn sy in handelinghe ghekomen / op een Gozloghschij / den xxvi ende xxvii Julio M. D. Lxxxviii. dat daer omtrent op de Wachte was liggende.

Sy versochten verghevinge van alles / twelck sints den 10. Maert / by hen was begaen : Dat sy int Garnisoen souden moghen blijven liggghen onder het ghebiebt Willoughby / ofte onder Dire Johan Witrckfielde / die met Willoughbys Suster ghetrout was / een achterghelaten Weduwe vanden Zabane van Kent / oft onder pemant anders inden name vande Coninginne van Enghelant : Dat sy souden worden ghehouden vande Coninginne onder den noimber van het serours welck sy den Nederlauden dede / ende alsoo haer betalinghe ghenieten : Ende inden hen eenighe Articulen niet onderhouden woorden vande Staten der Gheunieerde Landen / soo soude den Heere van Willoughby dat holdoen ende waken / als klepnicheydt ende leet haerder Majesteits van Enghelants Dienaren gheschiet : ende daer by wilden sy alle vol op betaelt sijn.

De Staten ende Prince Maurits consenteerden ghenoech tot dese poincten : maer sy versochten / dat sy betaelt sijnde /

zijnde/die in dienste vant Garnisoen begeerden te blijven/
souden verdepit worden / alle onder een Vaendel Doet-
volck van hondert ende vijftich Coppen / ende t'Paerde-
volck onder een Coznette van hondert Lancters ende vijftich
Arguebuffiers te Paerde / de reste souden hun moghen
begheven onder de Compaguten staende ten laste vande
Continginne van Enghelande / legghende in Bergghen op
Zoom / om daer ghetraectert ende betaelt te worden / als
andere / mits doende Cet / so als het secours van Engelant
dede: Dat Willoughby soude daer binnen komen in persone
met sijn Compagnie: Ende voort souden sy in vzyen gelde
boken alle leeninghe hebben / twintich volle Maenden solts
oft twee hondert dupsent guldens. Boven dien bespzaeken
die van Hollant / dat sy dit ghelt niet en wilden op bzingen
(mits dat sy bedroch vzeesden) ten ware dat den Prince
Mauritz ende Willoughby beloofden / dat die Stadt niet
en soude gesepareert worden vande Landen van Hollant /
ende datter behooylijcken Eedt vant Garnisoen soude ghe-
daen worden.

Dit aldus ober weder-zijden bespzoeken zijnde / soo heeft
Willoughby nochtans anders niet haer veractozbeert / upt
krachte van sijn volle commissie die hem was ghegeven /
op belofte by hem ende Winckfielb gedaen / van de Stadt /
in Staten ofte in Prince Mauritz handen te stellen (na-
mael dat hare Majesteit gheschreven hadde / dat sy haer
der voorszreven Stede niet en begeerde te vemoepen)
want door vzeese datter yet erghers soude gheschieden ende
om beters wille / door onerbarentheyt / des Arjchfs-volck
listicheiden niet kennende / soo heeft sy hem laten beweghen
niet pdele hope. Alsoo dat haer betaelt werden boken de
twee hondert ende seftichten dupsent guldens / ende in plaet-
se van een Coznette Rupteren / werden twee Coznetten op-
gerecht / ende desghelijcx twee Vaendelen Doet-volck / ende
de selbe werden onder den voorszreven Winckfielb ghe-
stelt / sonder datter goede Officieren ghestelt werden oft
oock behooylijcken Eedt ghedaen. Maer met desen gelde
heeft het Garnisoen / als oock den Gouverneur / groote
Bancketten gehouden / ende alle weelde ghepleecht / trach-
tende daer van versiekerd te moghen blijven / wetende dat
het teghen den Staten danck was: Ende hebben alsoo upt

quaet achterdencken haer willen versien ende versiekeren
van haer toekomende betalinghe / alsoo het ten lesten tot
dien eynde in allen moet-wil upt berste. Dies den Prince
Mauritz ende de Staten haer seer aen Willoughby be-
klaechden / biddende dat sy daer in soude willen versien:
ende alsoo eenighe vanden Garnisoene ten dienste vande
Stadt Bergghen op Zoom waren upghekomen / soo ver-
sochten sy datmen middel soude vinden om die daer upt te
houden / ende de reste noch inde Stadt te dwinghen / daer
toe de voorszreven Heeren Staten oock verwillichden
den Obersten Rozritz / die doen daer ghekomen was in
Ambassade / de welke aenboot hem daer toe gheerne te
willen laten ghezupcken. Maer Willoughby willende te
veel sacche middelen ghezupcken / en heeft niet upgerecht:
Ende alsoo het Garnisoen ende Gouverneur Winckfielb
daer-en-tusschen ghewar wert datmen yet mochte tegen
haer voornemen / soo hebben sy de Bozgherje de Wapenen
afgenomen / ende voorts de passerende Schepen ende alle
Tollen ende Contributtien aengeslagen / der Staten Pas-
poorten aende Salghe gheslagen / de onligghende Landen
ghebzantschat / ende alles ghedaen / dat gewoonlijck vyan-
den doen.

Als nu hter ober t'Arjchfs-volck vermaent wert / so pro-
testeerden sy by Brieven van den xxvii. Nobembzjs / de
welcke by den Gouverneur Winckfielb / de Engelsche / ende
andere Capiteynen onderteeckent waren / dat sy liever alle
sterben wilden / dan sy de Bozghers haer Wapenen souden
wedergeven: Ende alsoo sy op dienst (soo na Portugael
als om Wachtendonck te ontfetten) ontboden waren / soo
hebben sy gheantwoort / dat sy gheresolveert waren / liever
aen den vpyant / dan haer onder Prince Mauritz ofte Sta-
ten te begheven.

Dese haer resolutie aengemerckt zijnde / ende dat sy alle
overloopende Soldaten aen namen / ende ander Garnisoe-
nen tot dierghelijcke rebellie arbeypden te bzingen / ende
datter waerschouwvinghen waren / dat sy van den tweeden
Februarius lxxxix. met Parma in handelinghe wa-
ren ghetreden: Soo heeft de Prince Mauritz met advies
van de Staten / gheresolveert (siende dat Willoughby /
Rozritz / noch den Gaeef-heer Bodley gheen middel wa-
ren

sten/ende dat Willoughby selve naer Engdelant verbrock
om de Stadt te Water en te Lande te beleggen/gemerckte
het verjckel der selvdigher / ende andere onlugghende
Steden.

Alus den vijftenden Maerte daer boozen ghekomen
zijnde / soo heeft den Prince Mauritz booz een Cromella-
gher / aen die van binen / bytendelijck geschreven/hoe dat
den Gouverneur Winckfield ende d'ander Capiteynen/
hem ghezepercht hadden met den byant te handelen. Op be-
wees haer oock haer schande ende verjckel/haer mede aen-
biedende alle goet tractement. Hier op antwoorde Winck-
field ende d'ander hoofden / dat sy liever van den byande
hulpe souden versoerken/dan haer onder den Prince Mau-
ritz/ ofte de Staten te begheben / ende hebben den Prince
Mauritz Boden / met de Galghe ghezepercht. De Stadt
van Dordrecht heeft aen haer oock geschreven / maer de
Byeuen werden by Winckfield/sonder lesen/openbaerlijck
ghescheurt.

Woozder alsoo Willoughby aen sijnen Swagher heeft
geschreven van date den achtende Maerte/ hem bibden-
de dat sy liever soude sien wech te komen/dan dat sijn pre-
sentie oorzake van offentie gheben soude. Daer op ant-
woorde Winckfield den twintichsten Maert met dese
woorden. Dat alsoo sy van den Prince Mauritz beschul-
dicht was / dat sy als een vzeemde onder haer / meer sijn
eyghen profijt sochte / dan sijn eere ende het gemeyn beste/
om het Krijghs-volck alsoo teghen hem op te rupden / soo
hadde sy gheantwoort / dat alle die sulcx van hem seuden/
leggende waren/ende wilde sulcx metten Swerde houden
staende: Ende van upt de Stadt te komen/ sy hadde ghe-
swozen mette Soldaten vande Stadt te leven ende te ster-
ven/soo langhe sy de Stadt wilden houden vooz hare Majes-
teyt / ofte tot profijt vanden Lande / daer sy alle toeghe-
swozen hadden. Maer vooz sijn Excellentie de Prince
Mauritz oft de Staten / sy wist wel dat sy sonden liever
de Stadt den byant overgeben / dan aen haer / ende
dat sy alle sulcx hadde verclaert. Daer was noch Dic-
telic vooz een Maent binnen / ende soo langhe wilden
sy dat houden vooz de Coninginne ende profijt van den
Landen / ende soo daer van gheen hulpe en waer/soo sou-

den sy moeten doen dat sy anders niet gheerne doen
souden.

Hier-en-tusschen ghebruyckte de Prince Mauritz alle
ghewelt op de Stadt met schieten / dies sy upter Stadt
weder schoten / alsoo datter van buyten bleven Adriaen
Coznelissen / Scherps Capiteyn / die Capiteynen Jonck-
heer Wolffart van Byederode ende vander Na. Oock
Landas / Capiteyn van Prince Mauritz Garde. Daer
werden ghequertst Joncker Pieter vander Does / Vicead-
mirael van Hollandt / ende den Capiteyn Spdenborgh/
met wel vijftich meer / die daer bleven. Onder andere
wert oock den Veltmaerschalck Willers gheschoten / daer
hy coxts van steyf / een man van groeter erbarensheyt in
Krijghs-handel/oock den Lande ghetrouwe. Dese / alles
niet teghenstaende / soo werter een tamelijcke Wesse ghe-
schoten/ende als men meynde te stozmen / soo deden die van
binnen eenich verdzach ghebeynselijck proponeren/daer
over s'anderdaechs een temperstich weder op quam / soo
dat men 't Geschut vooz 't water niet bruycken konde / ende
alles overvloeyde. Daer-en-tusschen wert ghespeurt / soo
dooz byer-terckenien als by afgetwoyzen Wieden van Wye-
da / de onder handelinghe metten byant / als sy Wieden
van Parma upt Wussel van den vier-en-twintichsten
Maerte / ende van Wieda van date den neghen-en-twin-
tichsten Maert / van Odozdo Lansabechia ontfanghen
hadden / ende dat Parma selver tot Wieda / twee mij-
len van daer gheromen was / waerom de Prince Mau-
ritz resolveerde af te trecken / om haer te benemen soo veel
hy konde de oorzaken / om te segghen dat sy ghedwongen
waren haer den byant over te geben/hopende dat sulcx on-
der de eenhoudichste Soldaten eenighe beweginghe oft be-
ter bedencken soude moghen werken.

Dies sy den tweeden April haer ontboot anderwerf alle
ghenade / bewijfende dat sy vooz de versierde beuselen / on-
der t'pzetext vande auzozitheit vande Majesteit van En-
ghelant bedzoghien waren / daer van haer sendende biber-
sche Acten ende bescheet vande selvighe Majesteit / vooz-
houdende de schanden die haer van sulcke eerloosheit toe-
komen soude.

Den vierden April schreeft sy haer weder vooz den
Maert.

Predicant Lebinus; dat hy na het leven der Officieren ende Krijghsvolck niet en stonde / maer hen aenboot alle versekertheit / die noch in dienste wilden blijven souden aenghenomen werden / de andere souden moghen vertrecken / met alle haer goet / alleenlijck dat hem de Stadt verskeret blebe. Maer sy antwoorzen den selfden vierden April / haer uytterlijcke resolutie te wesen in't Garnisoen te willen blijven / mits sulcken dienst doende / als sy vozen ghedaen hadden / ende dat sy souden selver eenen Gouverneur ende Meester kiezen.

Den vijften April wert weder van Mauritz alle versekertheit aengheboden / ende oock beloofte te houden wat sy meer by contracte souden moghen bedinghen / biddende dat sy wilden Gheputeerde aen hem senden / maer het was alles te vergheefs / want sy albaer den neghenden April de Ghecommitteerde van den Prince van Parma in ontfin-gen / met den welcken sy bedingt hadden / ende beloofte vooz vijftien Maenden Soudije de Stadt te leveren / sonder datter onder alle het ghetal van verscheyden Natien meer dan twee werden bevonden die haer quamen overgheben / soo vele vermochte die giericheit / daer eerloosheyt domineert / ende de kermissie Godes vergheten wort / sy bekleeden haer noch mette pzetensie vande Coninginne van Enghe-lant.

Det Contract mette Borgherije was seer redelijck / als Pardoen Generael / ende te mogen na belieften wech gaen / ofte blijven woonen vooz twee Jaer lanck / sonder van Ke-ligie ondersocht te worden / ende alle haer Privilegien wer-den gheconfirmiert / ten ware datse strecken teghen de autho-riteit van den Coninck.

Det Krijghsvolck wert oock verghetinghe ende verghe-binghe van alle mishandelinghe ghegunt / oock beloofte dierghelijcke te procureren in Keyserryck Landen / van Luyck / Ceulen. Ende alsoo Parma professie dede te be-minnen ende eeren kloecke Soldaten als sy waren / soo ont-finck hy die alle in dienste vanden Coninck / met restitutie van alle haer gheconfisqueerde goederen : Die oock niet begheerbende te dienen / mochten de selve vrysheit nemen / ende oock noch ses Maenden inde Stadt blijven / sy mocht-ten haer oock doen betalen by Wettelijcke middelen van

alle assignatien van contributien / haer hser doozmaels ge-geven van die van Zabant / Hollant ende Zeelant. Ende tot erkentnisse vanden ghewillighen dienst die sy den Co-ninck deden / gaf hy haer thien Maenden solts / diemen haer schuldich was / ende vooz een beleestheyt noch vijf Maen-den / al in ghereeden ghelde / op dat sy te eer uyt trecken mochten. Allen overloopers uyt s' Coninck Vaendelen by haer ghelooopen / wert om harent wille oock alles verghe-ven. Alle ghevanghenen wort veraccoordeert datse over haer rantsoen sullen los gaen / mits betalende / uytghenomen de Gheestelijcke / die sonder betalen vry sullen gaen. Oock mede soude Johan Winckfield / ende Charles Honingh / haer moghen vertrecken waer sy wilden / met haer fami-lien / goederen / ende Bagagien / waer toe men haer soude Paspoort gheven. Dit alles ghedaen tot Breda / inden name vanden Coninck / den thierenden April / Anno een duysent vijf hondert ende neghen-en tachtich.

Aloud t' Garnisoen betaelt / geloont / ende uytghetrocken zijnde / is Karel van Mansvelt ten selve daghe daer inghe-tracken. Ende de Staten Generael der Cheunieerde Landen hebben de Capiteynen ende Soldaten vooz Schel-men ende Verraders gheproscribeert / ghescholden ende uyt-gheroepen / ende ter Galghe veroordeelt waer men die kon-de bekomen / belovende vijftich ghuldens vooz elcken Sol-daet die men ghevanghen soude brengen / ende hondert gul-dens vooz elcken Officier / ende alle hare goederen vooz prijs : ende waren alle by namen int Placcaet ghenoemt / die meer dan ses hondert ende vijftigh waren : De princi-paelste waren Sire Johan Winckfield / Enghele Ritmee-ster / ende Overste Flozis van Dorpe / alias Langen' Flooz / Wachtmeester / Heyndrick van Kieboom / alias Neus / Luytenant / Gerard Abrahams Leckerbeetjen / Cornette / Thomas Lommison Ritmeester / Charles Honingh / ende Thomassen Capiteynen ende Venzichs.

Dit Krijghsvolck is onder Parma's volck selve in gróote verachttinghe ghekommen / alomine verfoept / bespot ende ge-scholden / ende met toename de Kooplieden ghenoemt. Sy werden inde Cheunieerde Landen veel ghevanghen / ende terfont ghehanghen sonder eenighe ghenade / ander ten ex-empel : ende tot reconciliatie konde bycans niemant ghera-ken /

ken / wat Vrienden oft ontschuldt sy oock by vzochten. Winckfield den Oversten / na dat hy tot Breda van sijn Wede-ghesellen om schult een wijle ghehouden is geweest / is ten lesten secretelijck in Enghelant gheraect: alsoo oock Bonings/ ende d'ander/ Engelsche zijnde met klepne eere aldaer / ende Winckfield is namaels Anno M D X C V I I tot Calais in Andolofien doot gheschoten gheweest / terwijl hy hem aldaer lichtveerdelijck onghewapent bloot begaf. Doringhs heeft hem ghesocht namaels in Enghelant aen den Hooghen Raet te ontschuldigen/ by Requeste den veertien den Mey/ dupsent vijf hondert neghen-en-tachtich / die wpselbe ghesien hebben/ de Staten beschuldighende / allegerende dat Winckfield ende hy Suppliant/ doen Prince Maurits de Stadt beschoot/ met derrick Soldaten bewaert waren/ ende dat hy/ noch Winckfield noyt en wilden ghelt van Parma nemen/ als dienende een Coninginne/ die machrich was haer Dienaers te betalen/ etc.

De Staten naer haer Placraet / over dese Soldaten proscriptie / verhalende de Muptinatie / maken mentie van Willoughby. Waer over hy in Enghelant een Boercken in Fransoys ende Duprs/ daer teghen in Druk heeft uptghegheven tot sijnder ontschuldighen. Waer alsoo de Gedeputeerde der Staten doen in Enghelant/ daer tegen protesteerden / ende te verantwoozden reede waren / ende sijn Voorredene onwaerachtich maercken / wert sijn Boercken in Enghelant verboden te verkoopen/ ende ghedempt dooz last vande Coninginne aldaer.

Die verlies van Geertruydenberch/ heeft de Scheunieder Landen een schadelijck verlies gheweest/ maer sy hebben terstont met Oozlogh-schepen de stroomen beset / om de Wisseherpen/ ende passagien te bezijden.

In't jaer dupsent vijf hondert dzy-en-neghentich / de selve Mauritius heeft Geertruydenberch sonder groote macht belegerd/ ende heeft de selve op S. Jans dach overaweldicht / in het aensien sijner vanden. De Brieven van het accoort luyden aldus.

Wy Mauritius, gheboren Prince van Orangien, Grave van Nassou, Catzenelleboghe, Vyanden, Dietz, &c. Gouverneur ende Capiteyn Generael van Gelderland, Hollant, Zeelant,

West-Vrieland, Zutphen, Vrecht ende Over-Yssel, Admiraal: hebben gheaccordeert ende accorderen mits desen, aende Capiteynen, Officieren ende Soldaten vanden Garnisoene van Geertruydenberghe, te moghen vryelijck uyt-trecken, sonder eenigh beletsel, met haer Sweerden, Paerden, Packen ende Sacken, tot sulcke plaetsen, alst haer sal goetduncken, waer toe haer verleent sullen worden vijftich Waghene, ende soo sy daer-en-boven van noode sullen hebben eenighe Schepen voor de Officieren van den Coninck van Spaengien, met haer Huys-ghesinne, gequetste, Packen ende Baggagien, soo sullen wy die doen voeren in alle vryheyt tot Antwerpen toe, wel verstaende, dat sy Ostagiens ende suffisante Borgen sullen stellen, dat sy de Wagene ende Schepen weder leveren sullen: ende dat de Ontfanghers Matthus Daulthot, Ian Fransen, ende Ian Matthijssen, sullen blijven inde voorseyde Stadt, tot dat sy sullen overghelevert hebben de Registers, Bewijzen, ende andere Pampieren, toebehoorende hare administratie, inde handen van die daer toe van onsent weghe sal ghestelt worden te ontfanghen. Ende soo veel berref de Geestelijcke personen ende Borghers (altijt uytghenomen die moghen deelachtich wesen der verraderijen der Stadt) gunnen wy den selven vryen uyttocht, met alle haer Sacken ende Packen, als gheseyt is, ende wy beloven haer op onse Princelijcke trouwe, dat alle t'ghene voorseyt is, haer sal onderhouden worden, sonder eenighe faute ofte letsel. Ghedaen int Veldt-Legher voor Geertruyden-berghe den xxv. Iunij M D X C I I I. Onder stont ghereeckent

Maurice de Nassou.

Diet tegenstaende dit Accoort aldus ghepasseert zijnde/ heeft Prince Mauritz op haer ernstich versoeck/ haer Wapenen toeghelaten/ daer van Acte ghebende. Hier over sijn ten selven daghe uptghetrocken / eerst omtrent hondert Waghene / met Baggagie/ ghequetste / Woutwen ende kinderen / daer na zijn drie Capiteynen voor uptghekommen/ dese volchden seshien Daendzaghers met haer Daendelen/ die sy Prince Mauritz met groote eerbiedinge overleerden/ die haer alle ober haer groote vzoornheyt lof gaf. Daer na volchden de Officiers/ alle onder lancck Geweer/ ontrent twee hondert ende veertich Spiesse/ ende daer na

Diet

dzie hondere ende vier en-tachtich Musketters ende Accubusiers / met noch anders / tot ses hondert sterck / treckende lancx Oosterhout na Mansveldts Legher: Doch dize Scheyen met krancke / ghequetste / ende Baggagie / liet Prince Mauritz toe tot Antwerpen te varen. Dize Soldaten van die te voozen de Stad hielpen verraden ende verkocht hadden / liet hy terstont ophanghen.

Pier sijn ghebozen /

Adriaen N. van der Carthusers Orden / Doctoz inde P. Theologie / als Petrus Petrus in het 11. Boeck van het leben der Carthusiers spreekt / inde Letter-kunste oock treffelijck geleert / ende aensienelijck om sijn lebens heplicheyt. Hy heeft twee Boecken vande Remedien der twee Fortynnen seer gheleerbelijck gheschreven / naer het aensien van dien tijt / in welcken de gheleereheyt veracht was. Hy heeft gheleest omtrent het jaer M CCC LXX I.

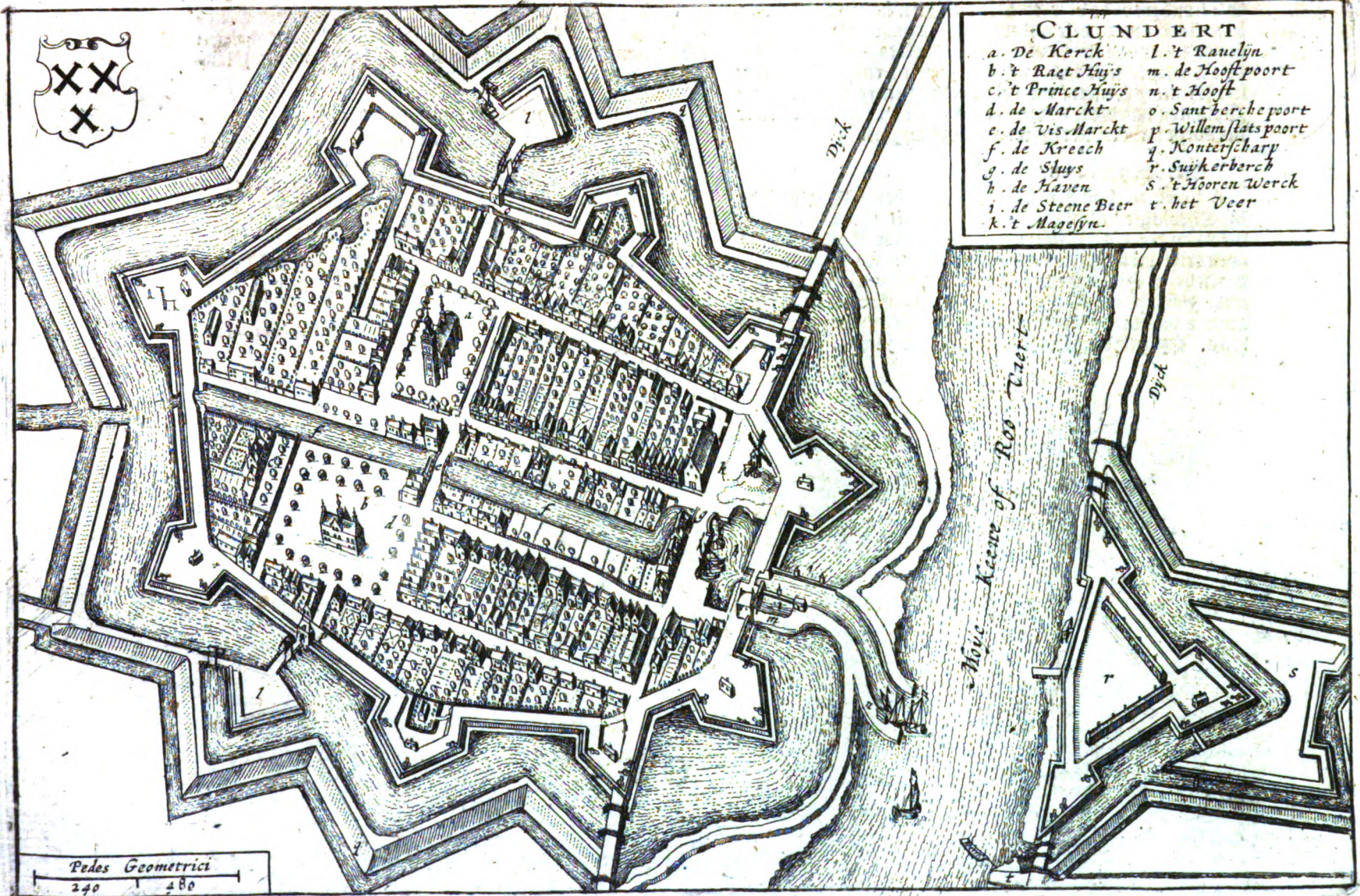
Niclaes Busius, Deken der Canonicken van het Collegie tot Wilbaranbeke / heeft vprghegheben d'Wtghelesen Manieren van spreken / in der Latijnsche sprake / by Idian tijn ghebuckt.

S. Geertrupden-Bergh is verkregen goet der Prinzen van Orangien / ende is seer sterck ghemaect met Schantsen ende wercken teghen het uytwendich ghewelt. Hy is wel op den aertbodem van Zabant / maer sy is aen Hollant gheheggt met de Wapenen der Szaven van Holland. De Zabanders hadden eertijts vooz een costumie als sy haer Hertoghen souden aennemen / dat sy de selve met eedt deden beloven / op dat de Hertoghen alle manieren souden aenwenden om de selve Stadt in haer ghewelt te krijghen : de Hollanders ter contrarien / op dat de Szaven de selve souden behouden. Hier is oock een seer gheluckighe Wisscherje van Salm ende Steur.

O O 3

CLVN.

- CLUNDERT**
a. De Kerck	l. t Raelyn
b. t Raet Huijs	m. de Hoofst poort
c. t Prince Huijs	n. t Hoofst
d. de Marckt	o. Sant berche poort
e. de Vis Marckt	p. Willem slats poort
f. de Kreech	q. Konterfchary
g. de Sluys	r. Suykerberch
h. de Haven	s. t Hooren Werck
i. de Steene Beer	t. het Veer
k. t Magelyn.	

Pedes Geometrici
 240 480

CLVNDERT.

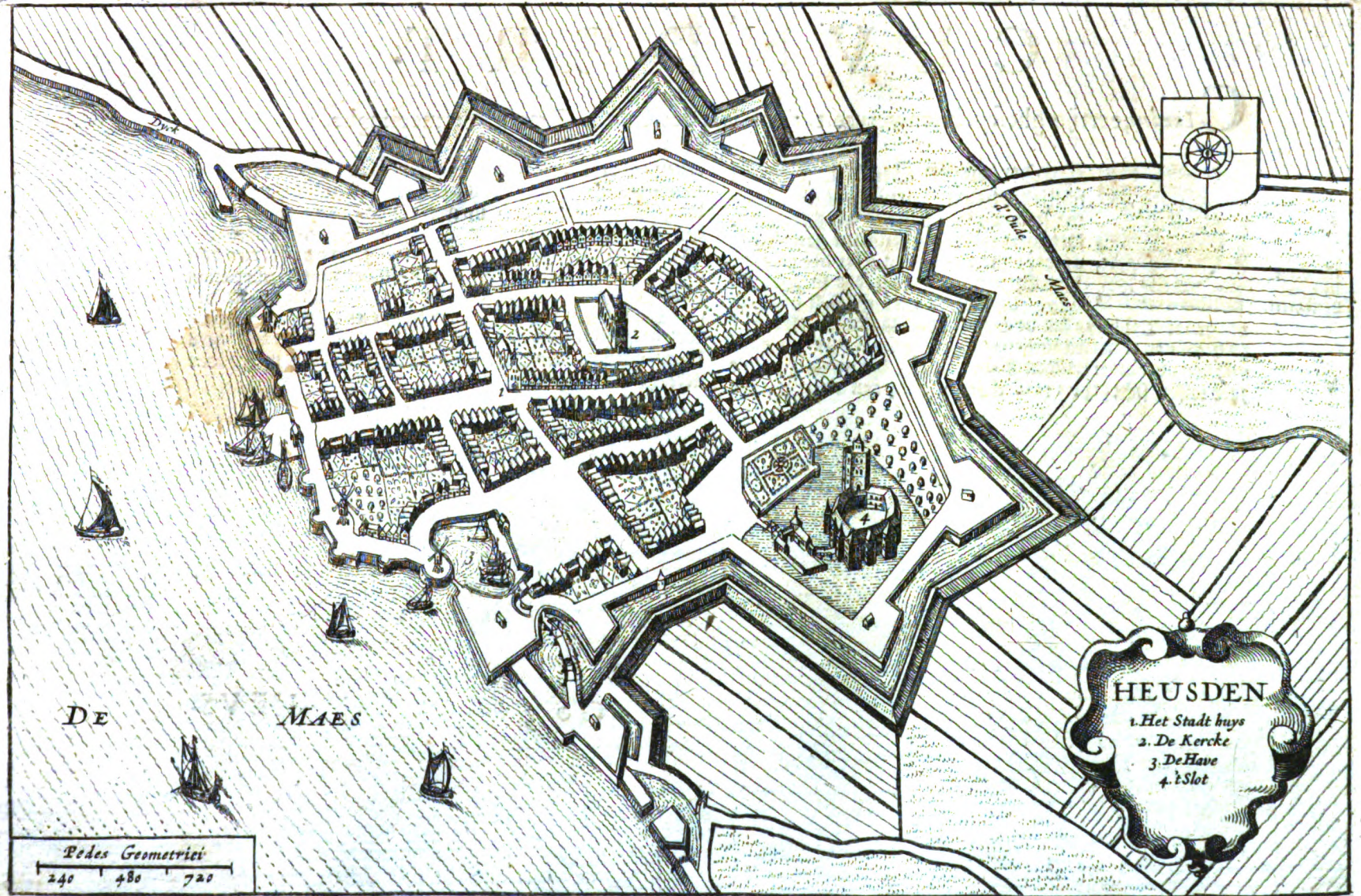
Clundert, eertijts gheseyt Nieuwervaert. Tolhuys des Grave. Brandt. Vermeeringhe.

Clundert
heeft seer
vermeering.

Clundert is een Stad/oft/twelck
ick lieber hadde/ een vryheyt gheleghen
in't selve Eplant van den Ruyghen-hil.
Het wert eertijts ghenoeit Nieuw-
vaert/ ende is eyghen goet der Heeren
van Strypen. Sy flozeerde in Schip-
vaert; daerom is hier ghestelt geweest
een groot Tol-huys vande Graven van Hollandt. Maer sy
is beginnen te verminderen ende ghelijck tot niet ghegaen
met den overbloet vanden Soutenwaert/ die geschiet is in't
jaer onser salicheyt 1421. Alsoo dat / op een ander plaetse

eenen anderen inganck ghemaeckt zijnde / sy niet meer van
noode hebben ghehad te varen door Nieuw-
vaert. Tot dit quardt is een ander by ghekomen / enen seer grooten
vzant ontsaen / in het jaer 1420. door welke de Stadt is
by naer gheheel verniet gheveest. Maer de Prince van
Orangien / aen wie d'Heerlijckheyt der plaetse ghevalen
was/ heeft die doen becinghelen met een Wolwerck in het
jaer een duysent vijf hondert ende by-en-rachtich; tot het
welcke sijn seer sterke Wercken en Schantzen naermaels
by gheboeght. Sy heeft teghenwoordich een seer schoone
Kercke ende Thozen.

H E V S D E N .

Heuſden, wat tijt het gheſticht is. Gheſlacht, Register der Heeren van Heuſden. Heuſden verkocht wefende aenden Hertoch van Brabant, hoe het ghekomen is acn de Graven van Hollandt. Haer verſcheyde Fortuyn. Vermaerde Mannen.

Heuſden is een leer oude Stadt / iſt datmen moet gelooven aen Jan van Lepden; die defen haer oorspronck ende be ginsel alsoo beſchrijft in het *iv* Boeck / *xii* cap. aen het jaer *DCCLXXXIX*: Robrecht / seght by, Gzave van Cepsterbant heeft vooz Wapenen ghehad als den joughſten ſone van het Dups van Clebe wefende / eenen Blauwen Schilt met acht goude Conincklijke Scepters. Daer het Graeffſchap van Cepsterbant begreep ouder ſich Bonnmeler. Weert / Telfſche. Weert / ende de Landen van Arckel / van Heuſden / van Altena / van Dianen van Culenburgh / Buren / ende tot oude Maes. Ende Robrecht heeft ontfanghen het Graeffſchap van Cepsterbant van de handen van ſijnen Broeder Lodewijck tot een Leen / ende dat deel behoorde hem toe. Ende de Gzave van Clebe heeft dat Landt ontfanghert tot Leen van den Biſſchop van Utrecht. Dese Robrecht van Clebe / Gzave van Cepsterbandt / heeft tot leen Dups / vrouwe ghetrouwt Kunegunda / Dochter des Gzave van Dyp / upt welke hy heeft gheteeldt dyp ſonen. Van de welke d'eerſte wert ghenoeemt Lodewijck / ſuccederende aen het Graeffſchap van Cepsterbandt. De tweede werdt gheſept Robrecht / aen den welchen de Heerlijckheyt van Heuſden met vele Dorpen heeft ghesuccedeert / ende is gheworden een ſonder Heerlijckheyt. Dese Robrecht heeft d'eerſte Heere van Heuſden gheweest / ende heeft ſijn Wapenen vermindert / om de wille van ſijn outſte Broeder. Ende heeft eenen Schilt ghehad op de rechter-zijde root / ende op de ſlinket

blauw / met acht Scepteren. Ende hy heeft die Heerlijckheyt tot een Leen ontfanghen van den Gzave van Clebe / om dat hy d'eerſte Dups ende Heere heeft gheweest. Ende andere dingen daer volgende. Dit is dan het be ginsel ghe weest der voortreffelijke gheslachten van Heuſden / wiens Gheslacht-register ick hier ſal by-voeghen.

Robrecht van Heuſden, van de welke wy nu gheſept hebben / in het jaer 857.

Baudowijn van Heuſden, Robrechts ſone / is overleden in het jaer 870.

Robrecht van Heuſden, ſterft in 'tjaer 914.

Emondus van Heuſden, heeft ſijn leven ghelaten in het jaer 929.

Johan van Heuſden, heeft ſijn menſchelijckheyt uptghegaen in het jaer 956.

Robrecht van Heuſden, is overleden in 't jaer 982.

Baudium van Heuſden, heeft ghelaten te leven in het jaer 1028.

Johan van Lepden beſchrijft alsoo het Gheslacht-Register der vijf laetſte in het *vii* Boeck *xiii* cap. Int jaer ons Heeren (seght hy) 912, is Robrecht overleden de derde Heere van Heuſden / die vooz Dups / vrouwe heeft ghehad Adelheidis / Dochter des Gzave van Lutphen / upt welke hy heeft voortghebracht Edmondus / die naer hem heeft ghesuccedeert. Dese ſelve Robrecht heeft ghesticht de Steden van Doeropen / Babel / ende Kelft / ende merckandere Steden. Hy is Ridder ghemaect geweest in het Duplichlant / vromelijck de Heerden overwinneude. De welke ge-
rolden

Graeffſchap van Cepsterbant.

Oorspronck der Heeren van Heuſden.

Daer Gheslacht-register.

» stozven zijnde / heeft hem naerghevolght Edmondus sijnen
 » sone / de vierde Heere van Heusden. Dese heeft ghetrouwt
 » met Hildegonda / Dochter des Grave van Zepn. upt welc-
 » ke hy heeft ontfanghen Johan sijn sone. Dese Edmondus
 » is overleden in't jaer ons Heeren 929. Aen desen is ghe-
 » volcht Johan sijn sone / de vijfde Heere van Heusden / die
 » Soldaet is geworpen in het Lant van Belofte / als hy sou-
 » de teghen de Sarracenen stryden. Ende heeft een Huys-
 » vrouwe ghenomen Margriet / Dochter des Grave van
 » Los / ende heeft upt haer gheteelt sijn sone Robrecht / ende
 » is ontslapen in't jaer ons Heeren 956. Dese overleden
 » zijnde / heeft hem naerghevolght Robrecht sijn sone / de sesste
 » Heere van Heusden. Dese heeft ten Houwelijck ghenom-
 » en de Dochter des Grave van Sparegem / upt de welke
 » hy ontfanghen heeft Baldewijn sijn Successor. hy is ont-
 » slapen in't jaer 982; naer de welke is gevolght Baldewijn /
 » de sevenste Heere van Heusden. Laet ons voortvaren tot
 » de naercomelinghen.

Johan de II van Heusden, sterft in't jaer 1073.

Robrecht de I V van Heusden, is ghestozven in het
jaer 1092.

Baduwijn de II van Heusden, is ontslapen in het jaer
1110.

Johan de III van Heusden, is ontslapen in het jaer
1135.

Wihelm van Heusden, is overleden in't jaer 1152.

Arnolt van Heusden, Wihelms Broeder / die ghestozven
was sonder kinders / is overleden in't jaer 1168.

Johan de I V van Heusden, is ontslapen in't jaer 1192.

Robrecht de V van Heusden, is van dit sterfelijk leven
gheschepten in't jaer 1202.

Johan de V van Heusden, heeft sijn leven verlaten in't
jaer 1235.

Johan de VI van Heusden, is ghestozven in't jaer 1279.

Johan de VII van Heusden, die van het verbondt was
teghen Flozis de vijfde / is ontslapen in't jaer 1303.

Johan de VIII van Heusden, is overleden in't jaer 1318.

Johan de IX van Heusden, is ghestozven sonder kinders
in't jaer 1334.

Dese / dooz het aendziden vanden Heere van Cranen-
donck / ende Johan Alshant / heeft de Stadt van Heusden
met haer gheheel Lant verkocht / terwyle hy noch in het le-
ben was / aen Johan Hertoch van Brabant. De Grave
van Saffenburgh / die ten Houwelijck hadde de eenighe
Dochter vanden Heere van Heusden / ghenoeemt Sophia /
heeft het seer qualijck ghenomen. Maer hy en heeft niet
konnen verkriggen vanden Hertoch van Brabant. Om
sulcke reden heeft hy hem ghedzagen tot Wihelm de Goe-
de van Holland / ende heeft hem sijn recht ende het gheheel
Lant van Heusden verkocht. Alsoo is een swaer oorloghe
gheresen tusschen de Hollanders ende Brabanders / als die
op alle manieren sochten Heusden weder te kriggen / ende
dese ter contrarien te houden. Renerus Snoy / vervolght seer
neerstelijck de gheele Distorie op dese maniere in het achtste
Boeck. De Grave van Vlaenderen / seght hy. verkon-
dicht oorloghe aen den Hertoch van Brabant / den welcken
d'onse heeft naerghevolght / op hope / twelck oock is ghe-
schiet / van Heusden te verkriggen. Want niemant en sal
loochenen dat de Stadt met de dependentien niet en sijn ge-
weest een Leen des Grave van Cleve ende Ceysterbant /
streckende dooz Zupdt Hollandt / ende andere quartieren.
Want alser eertijcs eenen twist gheresen was vande ghe-
melde Heerlijckheyt van Heusden / tusschen den Hertoch van
Brabant ende Johan van Heusden / den Hertoch van Bra-
bant is nederghedrucke gheweest / om dat de Grave van
Cleve te verre was / dat hy van hem bystant soude konnen
begeeren. Daerom heeft de Heere van Heusden hem bege-
ven tot betrouwe ende bescherminghe vanden Grave van
Hollandt / den welcken Heere hy vooz nam te beschermen te-
ghen Brabant. Ende dese overleden zijnde sonder kinders /
sijn Suster Sophia Gravinne van Saffenburgh heeft de
Heerlijckheyt ontfanghen / ende als sy de macht niet en had-
de van in possessie te treden van haer Erf-goet / dooz de
macht des Hertoghe van Brabant / die het Garnisoen des
Slots met ghelt corrompeerde ende verblinde / sy heeft aen
den Grave van Hollandt om een seker somme haer recht
verkocht / hoe-wel dat den Brabander de Stadt besit-
tede / tot der tijt toe dat Philips den Coninck van Branc-
rich / de saken beroert zijnde / heeft aenghenomen de partijen
te ver-

Heusden ver-
kocht aen de
Hertoch van
Brabant.

Van den
hoort men
Holland.

te bereenigen met een verbzach ende accoxt des houwelijck.
Dat Wilhelm van Oosterbant / sone vanden Graue Wil-
helm van Hollant / soude ten Houwelijck nemen Johanna
Dochter vanden Hertog van Brabant. Dat de sone vanden
Graue van Vlaenderen Lodewijck van Malden soude d'an-
der hebben: en dat Reynolt Hertoch van Selberlant / om dat
hy hem verklaert hadde byant vanden Hertoch van Bra-
bant te wesen / soude de derde Dochter trouwen. De Byp-
loften sijn ghehouden / ende men heeft ober al aen Wilhelm
laten af-segghe alle recht / twelch hy pzetendeerde op de
Stadt en 't Lant van Heusden. Daerom isser een gemeyn
spreeck-woort onder de menschen gheresen / dat wy ghe-
bypcken teghen de eerlijcke Ghierigaerts oft Hoovers:

Hy speelt, als Machelen my; Heusden dy.

Omtrent het jaer MCCC III Johan Hertoch van Bra-
bant heeft Heusden inghenomen.

In't jaer MCCC XXXVIII Machtelt Weduwe van
Derbarinus Kiedius / heeft ghefondeert tot Heusden een
Collegie van vijf Canonincken.

Die getim-
meert.

In't jaer MCCC XL Johan Hertoch van Brabant heeft
het Slot van Heusden doen timmeren / met eenen Tozen
van seer scaep ende sterck werck.

In't jaer MCCCC VII, als die van Selberlant in
twaist waren met de Hollanders om het besitten van Goz-
cum / is tusschen beyde een seer sware oorloghe geresen. De
Gelderse sproeten en afbzanden Dreehuysse by Heusden.
Welck Johan van Cronenburgh Gouverneur van Heus-
den versta en hebbeude / als hy een hoop oproerighe Solda-
ten by een vergadert hadde / beschermt wesende met een seer
dypstere Lucht / heeft met groot ghetier ende ghedruys op
het Legher der Gelderse gevallen. Daer hebben de Gel-
dersche soo verschrikt gheweest / dat sy anders niet en dact-
ten als om haer selven door de vlucht te berghen. Vele van
die / als sy in de Mase spronghen / sijn verdronken. Ende / dat
niet en moet achtet ghelaten wesen / daer zijnder meer ghe-
vanghen / als die van Heusden in ghetal waren.

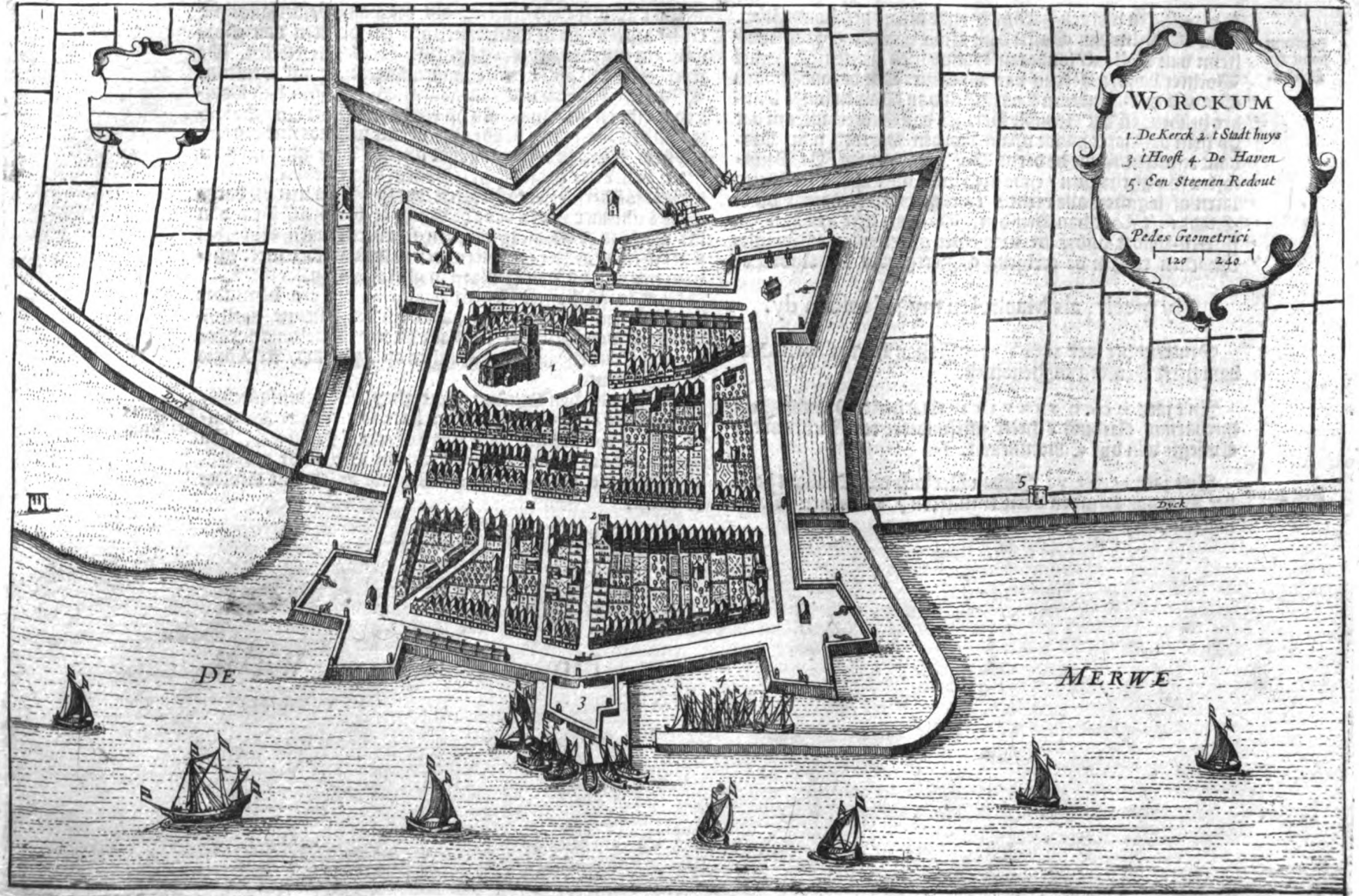
Hier is ghebooren Godt. halck Steewich, een beminder
der schriften / Philosoph / ende vermaert Historie-Schry-
ver / heeft voor Meester ghehad Victor Giselinius. Men
siet sijn Critische aenmerckingen op Apuleius / Arnobius
ende Vegetius.

De Stadt van Heusden wort ghepresen hedensdaechs /
soo om haer scaepichept / als om haer seer stercke Schant-
sen: sy is van natuere ende van Wercken seer sterck. Sy
heeft een Slot / dat weerdich is om ghesien te worden.
Sy heeft niet verre van haer bloepende de schoone Riviere
de Waal.

Heusden is
seer Actief.

P P

WOR.

WORCKUM

- 1. De Kerck
- 2. i Stadt huys
- 3. i Hoof
- 4. De Haven
- 5. Een Steenen Redout

Pedes Geometrici

120 240

DE

MERWE

V V O R C V M.

Lant van Altena, certijts Leen van Cleve, in wat maniere ende wat tijt aen de Hollanders gekonst.
In wat tijt *Worcum* sy bemuert gheweest. Haer Privilegien.

*Worcum is de Hoofst-
stadt van het
Lant Altena.*

Worcum is de Hoofst-stadt van het Lant van Altena. Maer het Lant van Altena heeft haren naem van een seer out Casteel/ dat ghenoemt woyle Altena/ wiens oude ghebroken Mueren men noch teghenwooydich siet. Het werlt eertijts ghenoemt Holtena ende Outenum, misschien om de menichte van 't Hout ende der Boomen. In dit Slot sijn geblucht in het jaer 1191, die personen die ghedoot hadden Alepdis van Boelgeest/ een Manastighe Vrouwe/ die van Albrecht van Beperen woyle bemint/ 'twelck ghedaen is gheweest-dooz d'aenlepinge van Wilhelm van Oostervant/die Albrechts outste sone was. Om dit seyt heeft Albrecht dit selve seer sterckelijck belegheit; ende met accozt inghenomen; ende heeft in teercken vande verkregghen Victorie twee Tozens van 't selve Slot ghebroken. Maer het Lant van Altena/ ende alsoo Worcum / heeft van het jaer 1150 toebehoort aen de Petren van Doorn/ die naemaels sijn Graven ghe-noemt. Het heeft eertijts gheweest een Leen der Graven van Cleve. Rochtans daer naer/te weten/in het jaer 1332. Wilhelm de Goede/Grave van Hollant/ heeft d' Heerlijckheyt van dese plaetse ghekocht van Diderick Grave van Cleve/ende is van die tijt gheworden een Leen der Graven van Hollant. Maer het heeft toebehoort aen de Graven van Doorn tot het jaer 1600. in welck Walburgh van Apena-

*Schoont aen
de Graven
van Doorn.*

rent / Weduwe van Philips van Montmozench / Grave van Doorn/die in't jaer 1508 tot Bussel van den Hertogh van Alba onthooft is gewest/overleden is: de welke Weduwe een wepnich booz haer doot verkocht heeft d' Heerlijckheyt van Altena / ende met een de Stadt van Worcum aen de *H. D.* Staten van Hollant/ booz 90000 dupsent guldens; alsoo dat het nu de selve Staten te volle toekomt.

In het jaer *M C C C C L X* is ten eynde Worcum omringhelt gheweest met een Bollwerck ende Doorten.

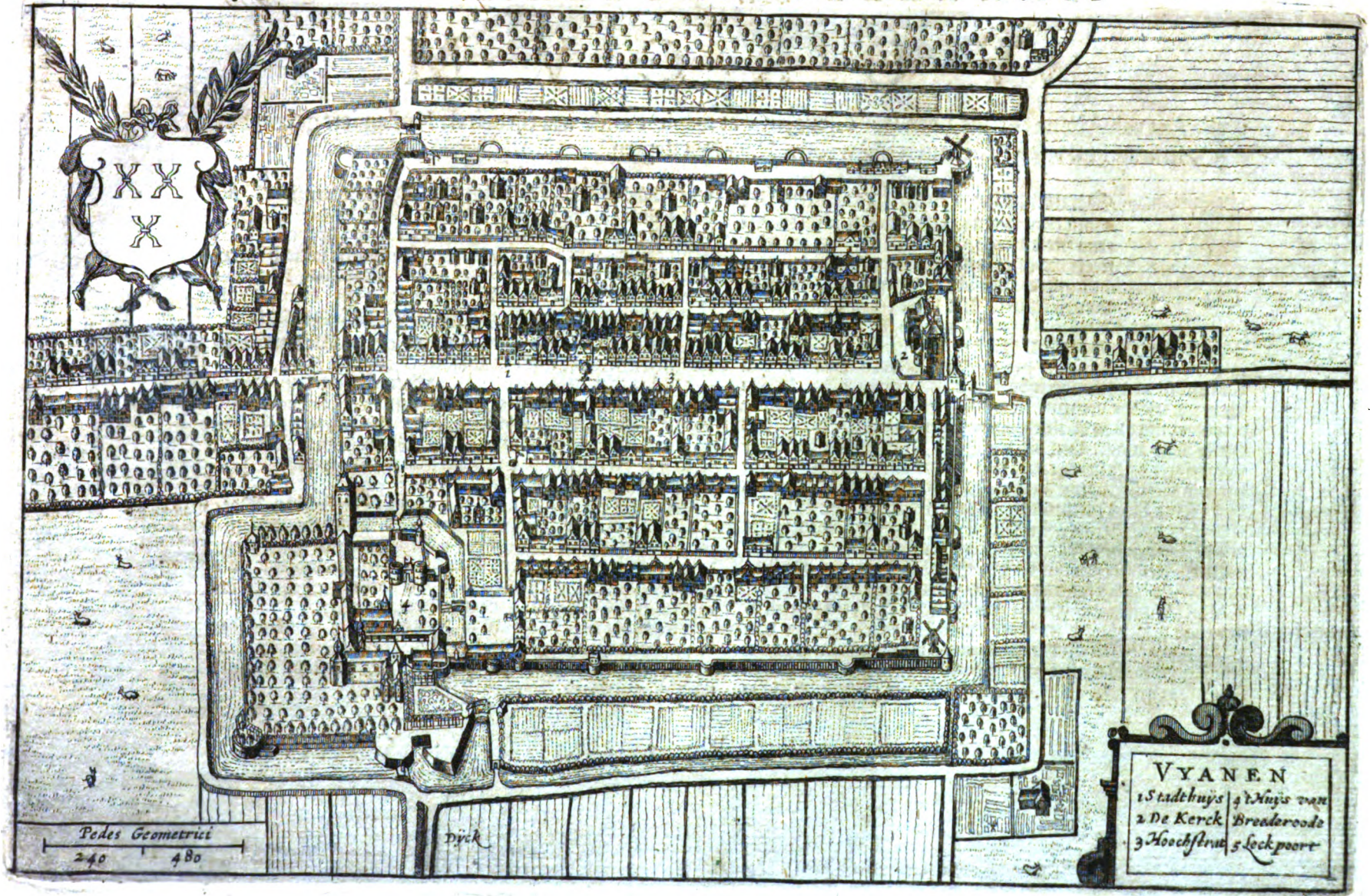
In het jaer *M C C C C L X V I* Jacob Peere van Doorn ende Altena/ heeft aen die van Worcum verscheyde Privilegien ende Vrijheden ghegheven / die begrepen sijn in *C X X V I I* artickelen. Maria van Bourgondien heeft in't selve jaer met open Brieven verklaert / dat sy de selve Privilegien kende aenghenaem te hebben.

Omtrent het jaer *M D X I* de Geldersche hebben Worcum inghenomen / by nacht met Leeren de Westen beklimmende/ der wijle de Bozghers onachtsaemlijck waachten/ daer de Grave van Doorn is ghevanghen gheworden / die ghedwonghen is gheweest een groote somme ghelits te betalen/om sich ende sijn Onderstaten te verlossen.

De Stadt van Worcum is ghelegghen aen de Waal / in een schoone vruchtbaer plaetse/ ende wort hedendaeghs booz seer sterck ghehouden. Het Slot van Loubesteyn is haer naer by ghelegghen.

*Worcum
woylt een
Beest.
Privilegien.*

*Worcum in
ghenomen
vande Gel-
dersche.*

VYANEN
 1 Stadthuys | 4 Nuis van
 2 De Kerck | Brederoode
 3 Hoofstede | 5 Leckpoort

V I A N E N.

Vianen ende haer Slot, in wat tijt ende van wie ghesicht, haer vergrootinghen, ende Belegeringhe.

Waar op de
naem Duanen.

Vianen / oft Duanen / als andere
schrijven / is een seer oude Stadt. Eeninghe
hebben ons hier gediacht ende versiert te we-
sen soo vele als Tempel van Diana / andere
dencken dat de Stad haer naem verkregen
heeft van twee Vrouwen / van welke de een hadde den
naem Pp / d' andere Jans.

De Stadt
ende het Ca-
stell worden
getimmerd.

d' Eerste Fundamenten van Duanen sijn begonst ghe-
lept te worden onuerent het jaer onser salicheit M C C X C.
van Tweberus / Broeder van Johan de derde van die
naem / Heere van Culenburgh / aen wie die Contrepe toe-
quam van Daderlijcke Erue. Men seght dat het Slot / be-
halven andere dinghen / sp ghetimmerd gheweest in die tijt.
Tweberus is in't jaer 1234 gebleuen in een slach geleverd
by Bremen tegen de Heydenen. Hy heeft ten Houwelijck
genomen de Dochter vanden Heere van Lebe / upt de wel-
ke hy ontfangen heeft twee sonen / Gijfzrecht ende Hendric
van Duanen.

De Capelle
van Duanen
is een
kercke
kercke.

In het jaer M C C C X L Tweberus / Heere van Duanen /
heeft doen opzichten de Capelle / die onder het Doop Page-
steen was / in een Parochie-kercke.

In't jaer M C C C L X X I I Gijfzrecht van Duanen heeft van
de fundamenten opgerecht eenen schoonen Tooren / by het
Casteel / dat Batestejn eertijts ghenaemt wert / met 'tgelt /
welck hem schuldich was de sone des Grave van S. Pau-
wels by Utrecht / die ghevanghen was in't jaer 1371 in het
Lant van Gulick.

Daer is een
kercke
kercke
kercke.

In't jaer M C C C X V I I I Walrabus van Biederode / die ge-
doot is tot Gozum in't jaer 1417, heeft getrouwt met Leo-
nora eenige Dochter ende Erfgenaem van Hendrick Heere
van Duanen ende Amelde / ende van dien tijt af de Heerlijck-

heden van die twee plaetsen sijn gheballen ende ghebleuen
aen het gheslachte van Biederode.

Omtrent het jaer M C C C L X X X I, Walrabus en heeft hem
niet ghemoepet met d'oorloghe / t'welck nu gheresen was
tusschen die van Utrecht ende de Hollanders. Daer was
in die selve tijt te Duanen een opzoerich man / genaemt Gif-
bert Baes / die ghebannen wesende / is naer Utrecht ver-
trocken / ende heeft daer vele ghepjaert van lichtelijck Via-
nen in te nemen. Die van Utrecht hebben sijnen raedt ge-
volgt / ende hebben daer ghesonden Vincent van Swa-
nenburgh met een deel ghewapende Bozghers. Dese / heb-
bende by nacht op de Culenburghsche Poortte gheballen /
hebben sonder eenighe swaericheit de Stadt inghenomen.
Joze / den Bastiaert vanden Proost oft Ouerste van U-
trecht / Gouverneur des Casteels dit verstaen hebbende /
heeft sich begheuen in eenen seer stercke Toze / geseyt Sim-
pol / hopende dat hy hem selven ende het Casteel soude be-
houden ende beschermen. Maer die van Utrecht hebben
hem met sulcke ghewelt opgeballen / dat hy gedwonghen
werde de Toze ende het Slot ober te gheuen. Vincent van
Swanenburgh hem verblijdende van dit goet succes / hadde
gheschiedt niet eer de Stadt / die hy in sijn macht hadde /
noch aen die van Utrecht / noch aen den Heere van Biede-
rode weder te gheuen / vooz dat hy sijn betalinge ende gagie
soude ontfanhen / die opgebrocht moeste wesen van die van
Utrecht. Hy is daer vier Maenden langh ghebleuen. On-
dertusschen hebben de Hollanders verscheide inbreucken ge-
daen in het Lant van Duanen / maer de saken sijn kozt daer
naer verdraghen.

De Stadt
sijn
van die van
Utrecht.

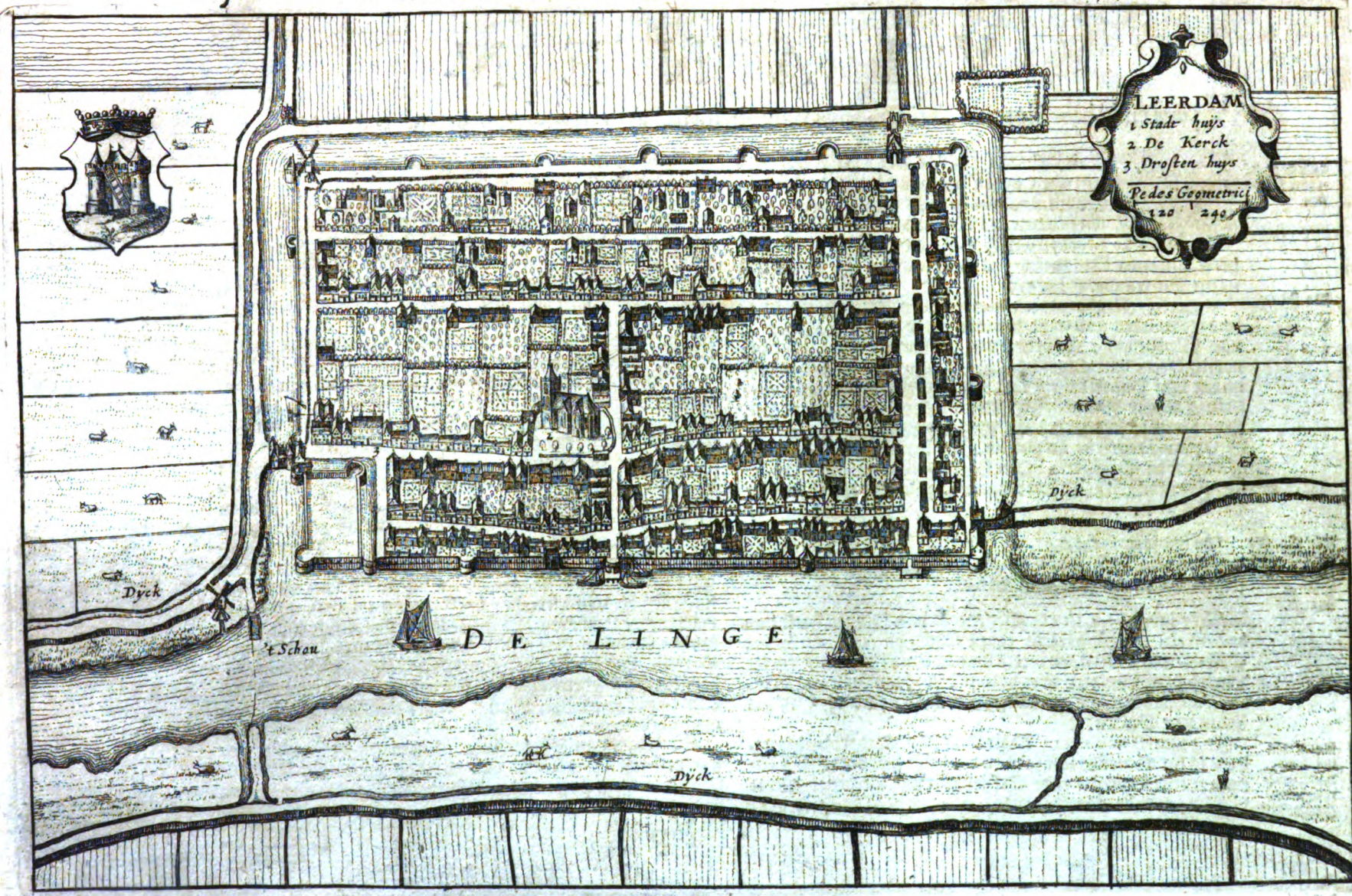
De Stadt van Duanen wort ghesien aen de sincker zijde
hante Leck / haer seer schoon hertoonende. Hy heeft een
voozreffelijck Casteel. Het ontliggende Lant is seer schoon
ende goet.

P p 3

LEER-

LEERDAM
 1. Stads huys
 2. De Kerck
 3. Drosten huys
 Pedes Geometric
 120 240

LEERDAM.

Leerdam, waer van gheseyt. Leen des Huys van Arckel. Wat tijdt d'eerste Grave van Leerdam ghemaeckt zy. Verscheyde fortuyne der Stadt.

Opponck van den naem Leerdam.

Leerdam, heeft den naem vande Riviere Ling. also in het hoxt gesept vooz Lingerdam. Waer de Ling woijt ghe-naemt van haer langhte / dit is de reden dat Johan Gerbyants van Lepden de selve dickmaels noemt Lang. Dese stadt is een Leen der Heeren van Arckel; als omtrent het jaer 1150 Johan de vierde van dien naem/ Heere van Arckel / heeft dese contrepe van Leerdam ge-
 ven aen sijn sone Folpart / die in't jaer 1167 gheseyt woijt met sijn sone Belgrom van den Dupbel wech gheboert te wesen. Dese doot zijnde / is dit Landeken wederom geko-
 men in handen vande Heeren van Arckel.

By haert toe aen het Huys van Egmont.

In't jaer M CCCC XCII Frederick van Egmont / Wil-
 helms sone / is gemaecht geweest d'eerste Grave van Leer-
 dam. Want als Johan van Egmont / omtrent het jaer
 1410. heeft ten Houwelijck ghenomen Maria / de Dochter
 van Johan van Arckel; Leerdam is ghekomen aen sijn
 sone Wilhelm van Egmont / ende sijn naerkomelingen.

Geldersche nemen dese Stadt in.

Omtrent het jaer M CCCC XCVI. alster oorloghe gheresen
 was tusschen de Geldersche ende Hollanders / den Heere
 van Aelsteyn heeft vele upballen ghegeven in Gelderland;
 ende naech ghelevert zijnde / heeft dese van de Minneghers
 ghebooe. Waer van de Geldersche niet wepnich verstoort
 zijnde / hebben de Stadt ende Casteel van Leerdam inghe-
 nomen. Ende upt de selve hebben sy dooz gheheel Hollant
 met ghebuerich rooben ende byant gestropt ende gelooopen.
 Albrecht Hertoch van Saren dit verstaende / is tot Goyren

met een sterck Legher ghekomen / ende heeft Asperen ende
 Heuchelum / Steden ghelegen by Leerdam / verstercht ende
 wel met Arghsvolck beset. Ende niet langhe daer naer
 heeft hy oock een seer sterck Casteel ghemaeckt by Leer-
 dam / om des byants uptloopen te verbieden. Daer dooz is
 het gebeurt / dat de Geldersche terstont hebben de Stad op-
 gegeven / met accoozt van leven ende goet te behouden.

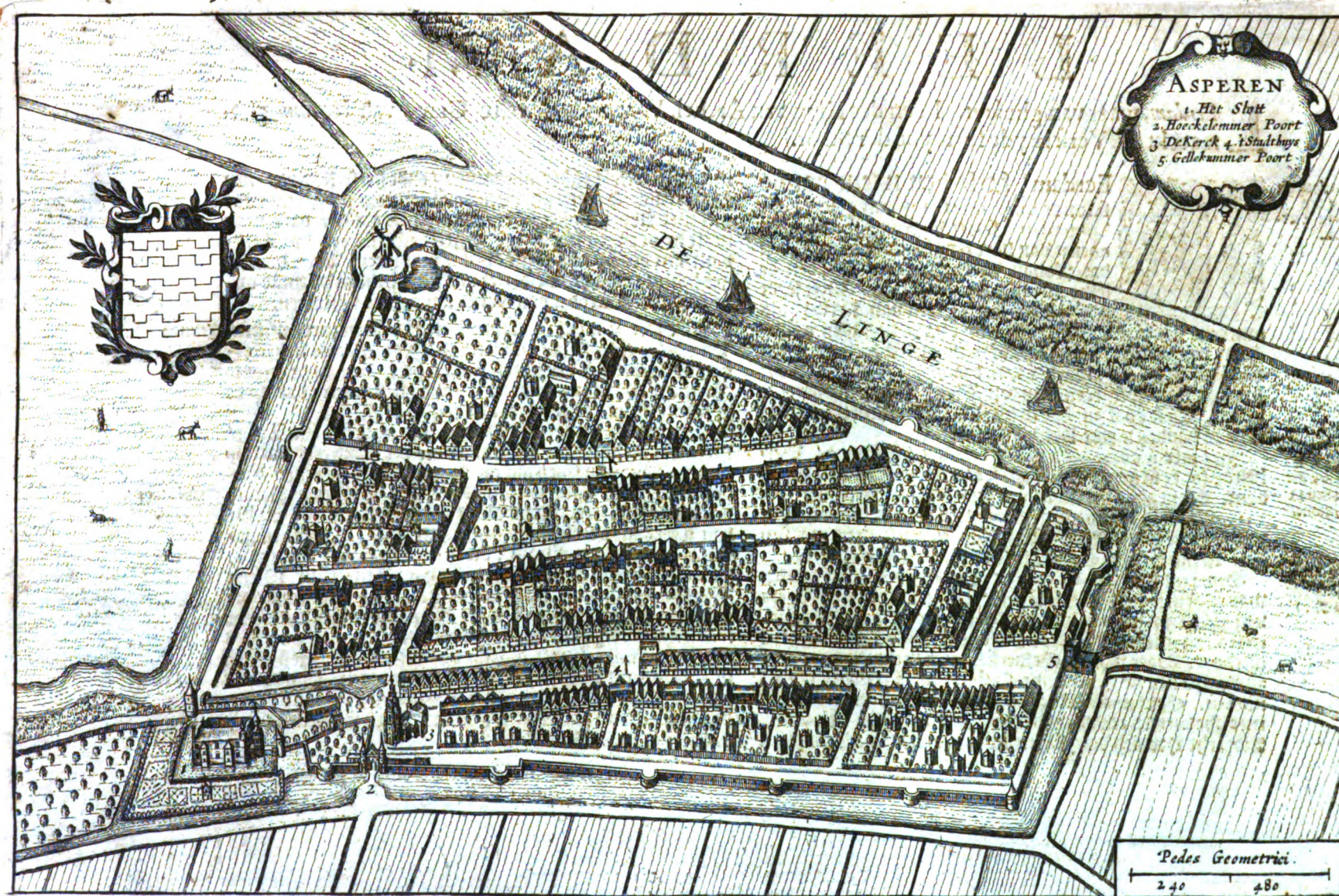
In't jaer M D LXXIX Capin Vitellius heeft met vijftien
 Daendelen Swissers / ende eenige Spaengiaerts seer ster-
 kelijck Leerdam beleghert / ende heeft met twee groote
 Stucken-gheschuts de Mueren alsoo beschoten / dat hy de
 Stadt terstont in sijn macht heeft ghekeghen.

Toem de Spaen-
 Maecten

Leerdam is een soet Stedeken / ghelegghen op de Ling /
 heeft Heuchelum ende Asperen vooz haer nabueren: daer sy
 van malkanderen staen als op de maniere van eenen byp-
 houck. Sy is onderdanich Frederick Hendrick Prince
 van Orangien / etc. Want als Frederick den eerste Grave
 van Leerdam overleden was in't jaer 1501. de Stad is ge-
 ballen aen sijn sone Flozis; die gestorven is in't jaer 1539.
 latende Maximiliaen van Egmont vooz Duceffeur. Wiers
 Dochter ende eenige Erfgenaem Anna van Egmont / die
 gestorven is in't jaer 1558. heeft Leerdam gegeven aen haer
 sone Philips / Prince van Orangien / etc. die in't jaer 1618
 overleden zijnde / heeft de selve by Testament gegeven aen
 sijn Broeder Maurits Prince van Orangien. Van daer is
 dit Ghaesschap gekomen aen sijn Broeder Frederick Hen-
 drick. Leerdam heeft eertijt gehad een seer schoon Casteel /
 dat nu t'eenmael ter neberlept.

Graven van
 Leerdam.

A S P E.

TONNEEL van HOLLANDT.
A S P E R E N.

Beschrijvinghe van *Asperen*. Vermaerde Mannen.

Gheslachte-
 Register der
 Heeren van
 Asperen.

ASperen heeft teertijds ghetweeft een Leen der Heeren van Arckel. Guido van Asperen / Broeder van Johan de tweede Heere van Beuklum / wort ghemelt ghedoot te wesen bande Drieten by Staveren / in het jaer M C C C L I V. Zijn eenighe Dochter heeft ten Houwelyck ghenomen Diderick van Polanen / ende uyt hem Otto van Polanen / Heere van Asperen. De dochter van Otto / ghenamit Alferadis / Vrouw van Polanen / heeft uyt Johan van Langerack een Dochter ontfangen / by naem Elburgis / wiens Man Kutgerus van Boetselaer heeft Asperen ten houwelyck goet ontfanghen. Maer hy is in 't jaer 1461 in sijn Slot met een hoghel doozschoten gheweest van Arnolt Dick; als de Chyonijcken vrede de gheheele Historie vervolghen aen het voorszreven jaer. Ende het gheslachte van Boetselaer heeft van die tijdt aen beseten dit Stedeken Asperen.

Van Asperen / alsoo vele ick bemercken kan / zijn ghebozen /

Gheerde
 Mannen.

Conradus ende Iohannes Ottonis van Asperen, Broeders. Beede geleerde mannen / beede Baccalaret inde *D. Theologie* / ende Meesters der konsten. Sy hebben gheleest in *Byabant* binnens' *Verougden-Bosch* / begraven inde Hofkercke van *S. Johan den Evangelist* / daermen leeft dit eerlijck opschrift / ende in 't selve sijn gheheel leven ;

TER BEREN VAN CHRISTVS VERRESEN.
 DIT IS 'tGRAF-DICHT VAN CONRAET ENDE
 IAN OTTOS SONEN VAN ASPEREN.

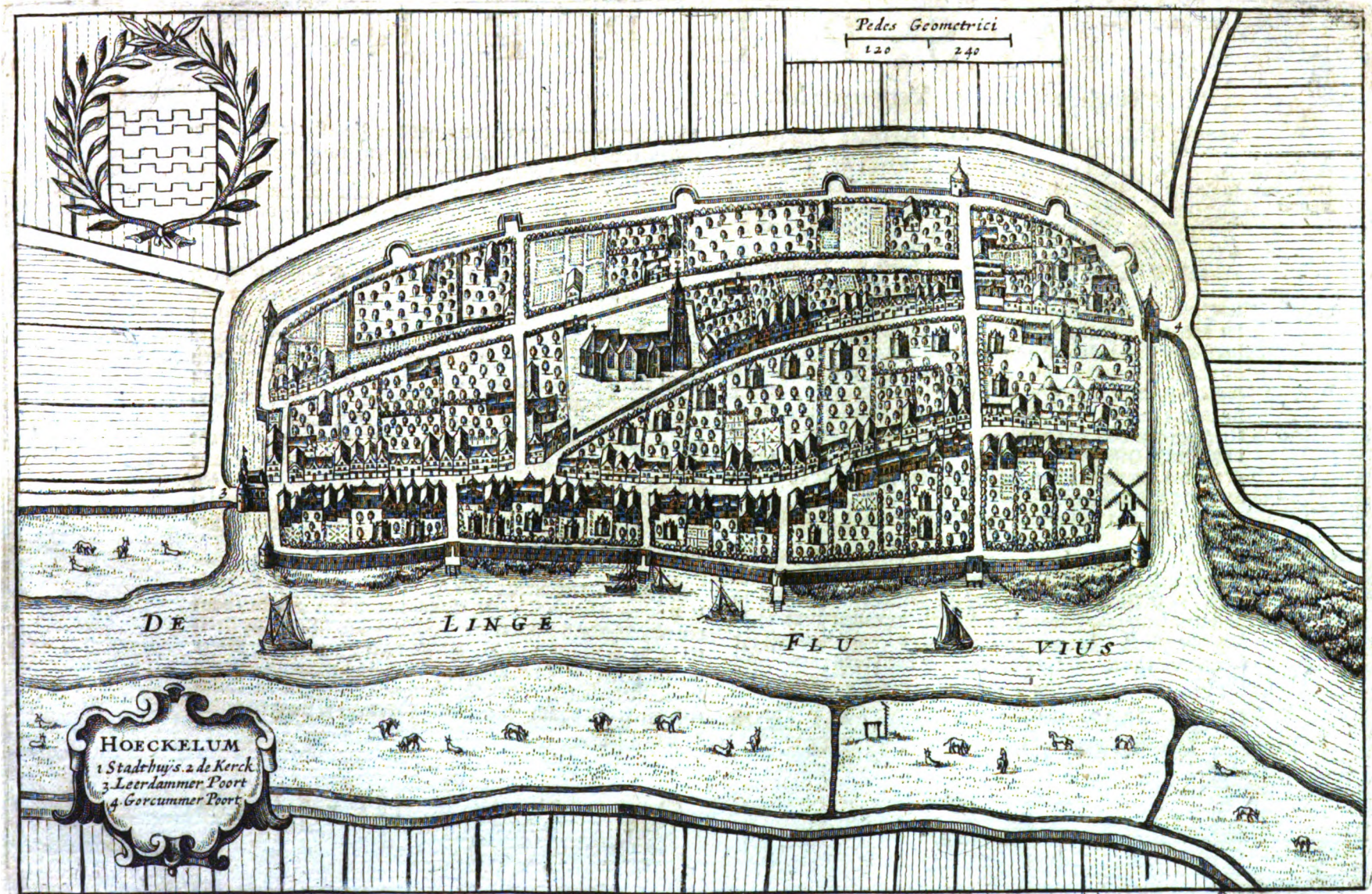
Broeders van natuere / vermaert van *Driesterdom* / *Canonisten* / ende *Meesterschap* inde konsten / staep in seden / gheleert heyt / ende tot *Godt Godbyzuchticheyt*. Dese dingen en sijn niet ghenoech tot den lof. De deught / die naer de doot leeft / ende die in 't graf niet en kan ghesloten worden / ghebiet / datmen dit noch by schrybe.

Coenraet / Baccalareus inde *D. Theologie* / heeft ses gheheele jaren tot *S. Pieters* / ende een alleen tot *S. Cathelines Kercke* Pastor ghetweest. In 't jaer een duysent vyf hondert ende een-en-sebentich *Canoninch* / coets daer naer oock een duysent vyf hondert ende drie-en-negentich wort *Archipriester* in dese *Cathedrale Kercke* *Wettelijck* ende deughtelijck ghekosen. Maer daer en is niet inde werelt dat ghebuerich ende eerwaich is. Out wesende 111 jaren / naer dat hy een *Godbyzuchtich Testament* gemaect hadde / ende oock een *yeuwich inkomen* gheassigneert hadde ten ghebuyck van twee *Theologanten* tot *Leuven* / eent groote begeerte van sich by alle goede menschen achterlatende / sterft vooz de *Wereld* / ende wort inden *Hemel* gheschryben den xv *Februar*. in 't jaer M D C I X.

Johan Baccalareus inde *D. Theologie* / heeft in 't jaer M D C I I verkreghen een *Canonisie* in dese *Stad* / dooz een *oerbloedich puer* tot de salicheit der sielen / hy heeft mede de *Pastorie* van *S. Pieters* aenghenomen. Maer in het eerste jaer sijns *arbedes* / bevanghen zijnde met een smettelijcke siechte / is in sijn *jonckheyt* / negden-en-twintich jaren out zijnde / begonnen gherekent te worden onder de *Hemelsche*.

Qq

HEVKLVM

H E V K L V M.

Beschrijvinghe van Henklum.

Henklum
naem van
't Wapen van
Arckel.

Henkum heeft oock sijn eerste be-
ginfelen ontfangen van het Huys van Ar-
ckel. Men kan lichtelijck daer upt sijn An-
tiquiteyt afmeten / datmen seght sijn Ca-
steel ghesticht geweest te hebben in het jaer
MCC. Otto van Arckel / jonghste sone van
Johan den achtste / is begroet gheweest

d'eerste Heere van Henkelum in't jaer M C C L X X I I. Ende
sijn naerhomelinghen hebben het beseten tot dat in't jaer
M D X C V. de Dochter ende eenighe Erfghenaem van Otto
van Arckel / die ontslapen is in het jaer M D L X V I I. is on-
ghetrouwt upt dit leven geschepden. Alsoo dat de Heerlijck-
heyt van Henkelum is in die tijt ghevallen aen Elisabeth
van Arckel / Weduwe des Heere van Castres.

De Heere
van Henkelum
naem van
't Wapen van
Arckel.

De Chonijcken melden in't jaer M C C C L X I I. dat Jo-
han van Henkelum nuunte gheslaghen heeft / niet met sijn /
'twelck hy vermochte / maer met des Graves naem ende op-
schrijft / teghen alle recht ende reden. Philips van Burgon-
dien heeft hem verschepde mael vermaent / dat hy soude af-
staen van sulck een boos stuck. Hy en heeft nochtans den
Grave niet gehoozt / noch onderdanich geweest. Daerom
is hy van den oppersten Raedt van Hollandt verbannen.
Maer hy heeft niet lange daer naer vergiffenisse gekregen.

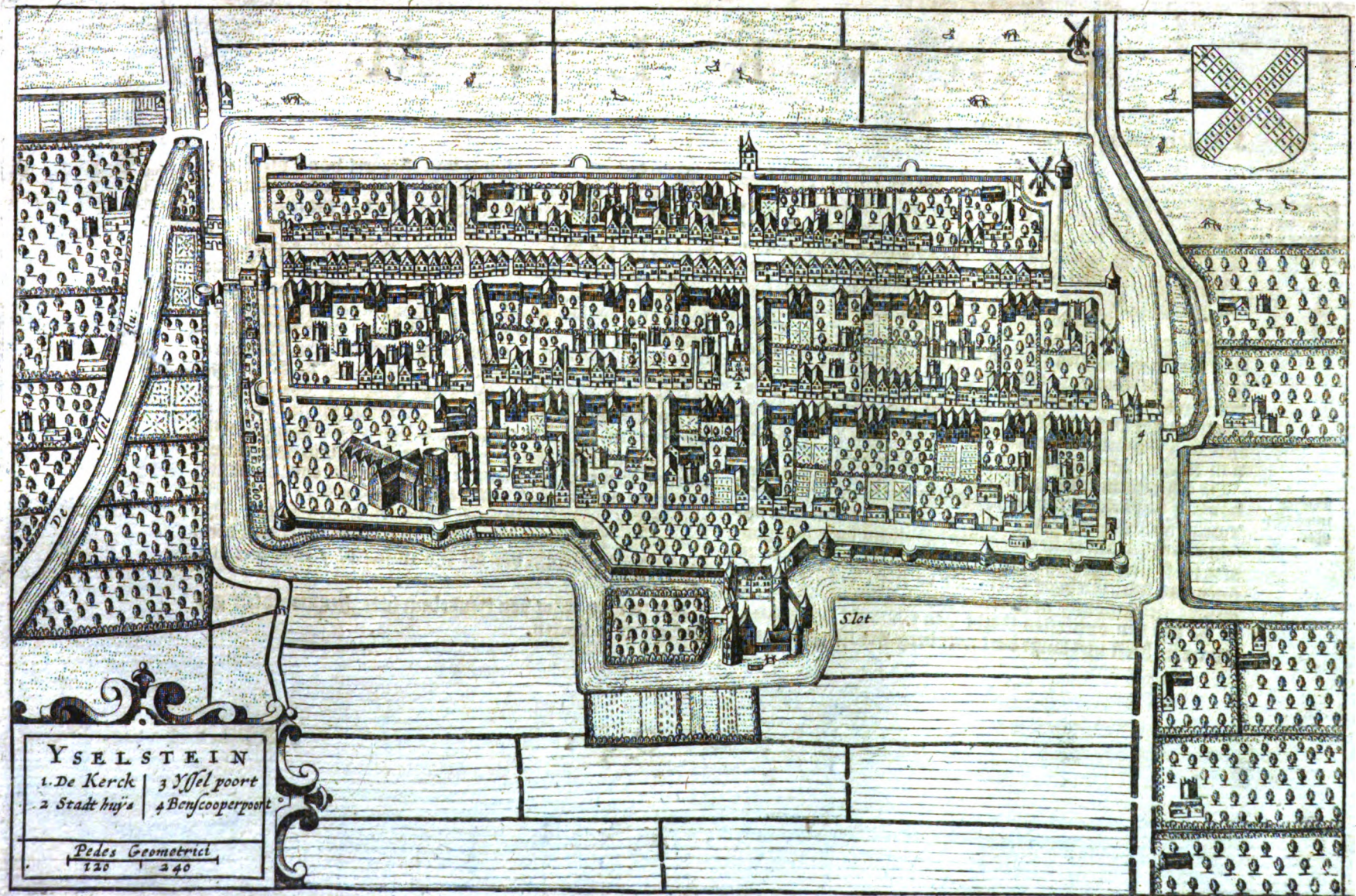
Sijn sone Otto / met halpe van Geraert van Culenburg
sijn Som / heeft met ghewapende hant Henklum inghe-
nomen / ende heeft sijn Vader / die dit stuck in het minste niet
en verwachtte / ghebangen ghelevert aen Culenburg. Want
het scheen / dat Otto verroecht hadde Henkelum aen Culen-
burgh dooz een seker somme ghelts: Culenburg heeft dan
met der haest binnen Henkelum een Garnisoen van Sol-
daten ghelept / die gheheel Hollandt dooz liepen ende roofden.
Johan van Charlois / Heere van Arckel / heeft dit seer on-
weerdelijck ghenomen / die bevolen heeft aen den Gouver-
neur van het Lant van Arckel / dat hy soude de Stadt in-
nemen met eenighe Burghers van Gozeum. Dese hebben
hy nacht de Stadt / ende eenighe Culenburgsche Soldaten
ghekregen. Daer is ten lesten besloten / dat de Heere van
Culenburg ende Otto souden aen Charolois Henkelum
leveren. Ende op dese maniere sijn den Vader ende den sone /
alle beyde om haer verdiende onghetrouwicheyt / ghelijck
men seyt / berooft gheweest van haer Heerlijckheyt ende
hoocheyt. Nochtans heeft Otto niet langhe daer naer ver-
kregen vergiffenisse van dit sijn misdaedt / ende met een
Henkelum.

Den sone
nemt sijn
Vader
langhe

Det seer out Slot van Henkelum is teghentwoordich ge-
heel ander de boeten.

Q q 2

YSEL-

YSELSTEIN

- 1. De Kerck | 3 Yssel poort
- 2. Stadt huys | 4 Benschcooperpoort

Pedes Geometrici
 120 240

YSELSTEYN.

Beschrijvinghe van *Yselsteyn*. Haer verscheyde avontueren.

De geschiedt van de naem Yselsteyn.

De Stadt van *Yselsteyn* heeft haren naem van die seer Edel Riviere/ genaemt *Ysel*/aen welke sy leyt. De *Chronijcken* vermelden van het Slot *Yselsteyn* in het jaer *M C C L*. Daer is altijd groote twist ghelweest tusschen de *Hollanders* ende die van *Vtrecht* van de besittinge deser *Stede*/ ende om sulck aen-

sien sijn verschepdemael groote oorloghen gheresen / die de bevervenisse der Stadt gebzacht hebben. Het welck genoeg sal wesen hier eenmaal ende tsamen gheseyt te hebben. Ghy sult vinden by de *Chronijck-schrijvers* der *Hollantsche* geschiedenssen bynaer aen elk bladt haer gheseele *Hystorie*/de welke langher ende oberbloediger is/dan dat sy hier in het besonder soude verhaelt worden. Wy haesten ons tot andere dinghen.

Hier komt al Clooster geschicht.

In het jaer *M C C C X C*. is *Yselsteyn* begonnen versterckt te worden met *Mueren* ende *Doorten*/ onder *Arnolt Deers* van *Yselsteyn* ende *Egmont*/ die omtrent de selve tijde heeft hier opgherecht een *Clooster* der *Regulieren* van *S. Agustin*/op sijn eyghen kosten.

In't jaer *M C C C X V I* *Johan van Egmont* / die be-

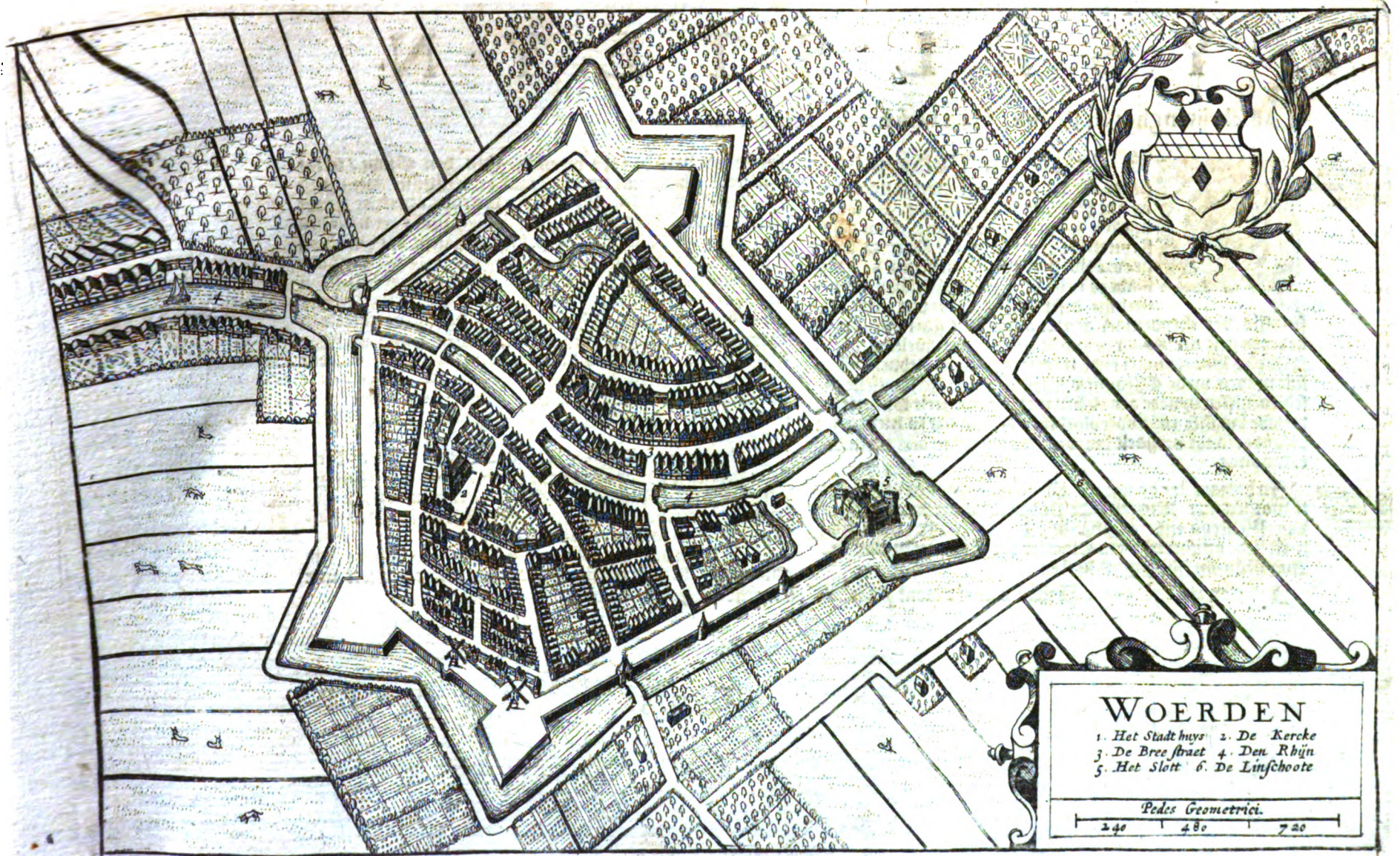
schuldicht was van een verraet teghen den *Gzabe* / is tot *Yselsteyn* ghebluyght tot sijn *Broeder* *Wilhelm*. Het welck van den *Gzabe* *Wilhelm* verstaen wesende / heeft de Stadt sterckelijck belegerd. Maer/ door de voorszake der vrienden van *Egmont*/de beyde partijen sijn verdzagen/dat *Yselsteyn* soude aen den *Gzabe* ghelevert werden. ende dat hy soude jaerlijcx betalen tot ghebruyck van *Wilhelm* van *Yselsteyn* twee duysent *Schilden* / ende aen sijn *Moeder* ses hondert *Fransche Croonen*. Als de *Gzabe* *Wilhelm* overleden was/hebben sy neersticheyt ghedaen om de Stadt weder te krijghen/ende sy hadden se inghenomen/maer sy sijn terstont van die van *Vtrecht* daer upt verdzeven. Dese beverven tot den gront de *Stads Mueren*/het *Slot* ende de *Toze*/ ende staken in byant de gantsche Stadt/behalven de *Kercke* ende het *Clooster*.

De Stadt gantsch besdoven

In't jaer *M C C C L X V I*. de *Gelbersche* hebben *Yselsteyn* verbyant; ende alsoo heeft de Stadt in d'assen gelegen tot de tijden van *Frederick* van *Yselsteyn*/die van *Carrel* van *Burgondien* verkregghen heeft dat hy de Stad soude moghen vermaken ende bemueren.

De Stadt wort derweerde mael verbyant.

Yselsteyn erkent heden vooz haer *Heere*/ den *Prince* van *Orangien* / is oock ghenoech versterckt/ ende verziert met seer schoone groene *Daven*.

VVOERDEN.

Woerden, in wat tijt ghesticht. In wat maniere sy van die van Vtrecht ghekomen is aen de Hollanders. Haer verscheyde fortuyn. Bodegrave. De Bagauden.

Dit Woerden heeft ghestept.

Woerden is begonnen opgherecht te worden tot een Stadt in het jaer 1160. van Godefridus de acht en twintichste Bisschop van Vtrecht / om sijn Ondersaten in goeden dienst te houden. Den Bisschop Godefridus, seggt *Beha* heeft voor de ghedachtnisse sijns eeuwighen lofs, ter eeren van S. Marten ghetind met vier Forten oft stercken, te weten, Horst teghen het Graeffschap van Gelder, Vullenho teghen d' Heerlijckheit van Vriesland, Montforde teghen het Graeffschap van Holland, ende Woerden teghen de rebellie ende wederloppicheyt van sijn eyghen Stadt. Dese Stadt heeft dickmaels oorzake ghegheben aen seer sware oorlogen / die tusschen de Hollanders ende die van Vtrecht ghesesen zijn / de welke alrijt open was booz d'injurien van beyde partijen.

Maer aen de Gauen van Holland.

Maer in het jaer MCCXVI, als Hermanus van Woerden getreden was inde conspiratie met Geraert van Delfen ende Gijzbrecht van Amstel teghen Flozis de vijfde / de Stadt van Woerden is ghekomen aen de Gauen van Holland.

In't jaer MCCCLXXIV, die van Vtrecht hebben Woerden seer strengelijck belegerd / de welke als sy die niet konden innemen / hebben de Booz-stad met verscheyde Schantsen / die daer ghemaect waren, in brand ghesteken.

In't jaer MCCCCXXX Johan Burch-grave van Montfort heeft Woerden inghenomen / hebbende verstant met eenige Burgers inde Stadt, Den Burch-grave, (segt Snops) heeft op eenen nacht het Slot van Woerden inghenomen, als hy die met Leeren beklommen hadde, oft, t'welck meer waersachrich is, door verract. Dit Slot was de sterckste plaetse van

Holland, geacht onwinnelijck, by soo verre alser binnen Garmsloen ware, alsoo dat die ghemeynelijck gheseyt worde, DE SLEVTEL VAN HOLLANT. Waerde saken hoort daer naer verdragen sijnde tusschen den Hollanders ende den Burch grave / Woerden is gherestitueert.

DE Het Casteel van Woerden is de Sleutel van Holland.

Omrent het jaer MDLXXXI. Woerden is in pande gegeven van Philips Contnek van Spaengien aen Ericus Hertoch van Brunswijck / om sijn groote verdiensten.

Het wort in pande gheve aen den Hertoch van Brunswijck.

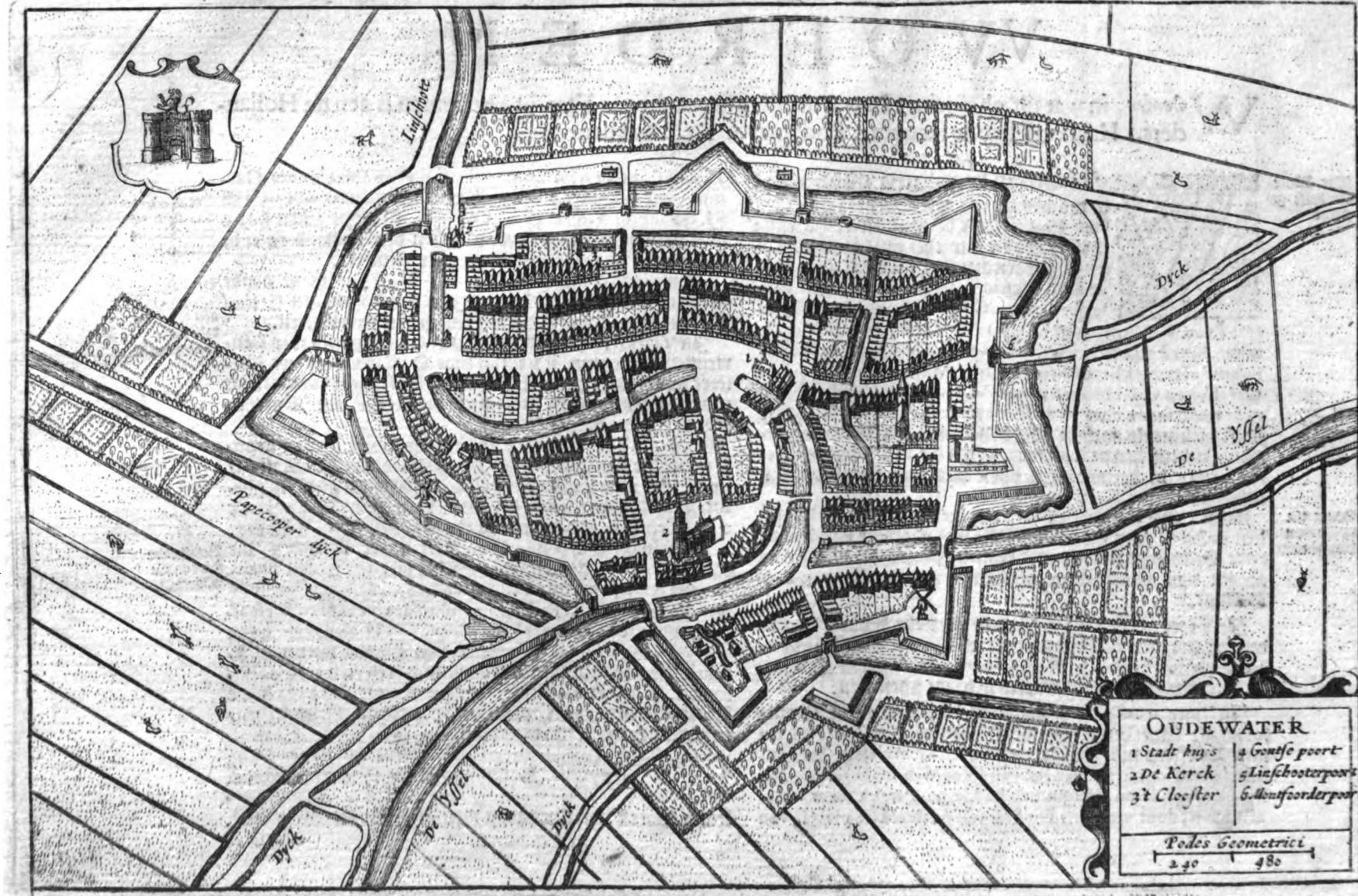
In't jaer 1594, mynen Eerweerdige Grootvader, Henricus Borhoornius / Licentiat inde D. Theol. een seer gheleert man in alle goede Disciplinen heeft met groote arbeyt ende goede upekomste vereenicht de Kercke van Woerden met de andere van Holland.

De Stadt van Woerden flozeert tegenwoordich in groote menichte van Bozghers. Sy heeft een excellent Kasteel / op'twelck over langhe tijden sijn Casteleynen ghestelt gheweest tot Gouverneurs derselve. Van de welke onlancy overleden is de Edele ende gheleerde man Jac. Lindius.

Het schoon Doorp Bodegrave staet onder Woerden / die van Iohan B. k. gemelt wort aen het jaer 1017; Een Theodorus Bavi. seght sy / Grave, heeft gebeneficieert geweest by Bodegraven van den Bisschop Adulboldus, die niet en heeft afgestaen van te becommere den Grave van Holland Die derick met dagelijcx oorloge. Cornelis van Gouda noemt dickmaels die van Bodegrave Bagauden. Ick en wect d'oorzake niet. Ick wete nochtans; dat het Woort Bagauden by de Latijnsche beteekent oppoertige ende rebellighe menschen / ende die ghewoon sijn te rooben. Eumenius Paneg. de Schol. instaur. Belegert met de straet-schevnderye der Bagaudische wederloppicheyt, &c. Salvinus bande Regering: Gods; Sy sijn geworden Bagauden om onle misd. d.n. Siet het geleerde Boeck van Conradus Ritterhusius tot dese plaetse.

Bodegrave staet onder Woerden.

OVDE.

Obelisk
hier hat
alles ge-
meent.

Staat inghe-
ruwen erde
herkunt
van Straet.

Staat
meent erde
kanst hoo-
de Spaen-
staert of de
hooft.

OUDEWATER

1. Stadt huys	4. Goutse poort
2. De Kerk	5. Linfchooterpoort
3. Clooster	6. Moutforderpoort

Podes Geometrici
240 480

O V D E V V A T E R .

W AER van Oudewater den naem verkregen heeft. Haer Belegeringen. Gheleerde Mannen.

Oudewater
naer van
altes ghe-
noemt.

Oudewater / soude moeten ghe-
naemt worden Oudewaerter, ist dat ghy
haer eerste beginsel aensiet. Oudewaerdt
en beteekent niet anders / als een oudt
Eplandt ofte Contrepe. Ende sy schijnt
also geseyt te worden tot onderschept van
die Waerde daer by liggghende/ende woxt
heden/daeghs Nieuw ghenoeint.

Waxt inghe-
nomen ende
bezoert
van Utrecht.

In't jaer M C C C X L I X Johan van Arckel/ Bisschop
van Utrecht/ heeft met ghewolt Oudewater inghenomen/
vele Burghers ghevanghen nemende / ende hun goederen
beroovende. Hy heeft oock de meeste deel vande Stadt
verbrandt. Daer sijn nochtans meer vande Utrechtse
ghebleven / derwyle de Burghers van Oudewater haer
mannelijck weerden/ die gheslagghen hebben/ onder andere/
Johan van Rijnsburgh / de Broeders van Lichtenburg;
Jacob/ Jan ende Eberaert van Oziel.

Woots
moet ende
waert door
de Spaen-
jaers be-
heeren.

In't jaer M D L X X V de Spaensche by een vergadert
zijnde/ hebben Oudewater beleghert / ende hebben met ge-
druyft van't gheschut de Stadt ende mueren alsoo doen
daberen / dat een deel der mueren omgheworpen wesende/
naer dat sy tweemaels verdoeven hadden gheweest/ hebben
de Stadt overwelbighet. Daer is een ellendighe verfla-
ghinghe van Burghers geschiet. De Dienaers des God-
delijcken woorts sijn ghehanghen. De Burghers sijn ghe-
doodt / sonder aensien van personen ofte ouderdom. Meer
wepnighe hebben de furie ontromen. De hupsen sijn be-
rooft / ende meest alle door den brandt omgheworpen; alsoo
dat sy meerder ghedaente hadden van een affch hoop / als
van een Stadt. Waer sy is coits daer naer weder begon-
nen ghesicht te worden / die nimmermeer haer voozgaen-
de schoouheyt sal weder crijghen.

Oudewater heeft alstijt seer vruchtbaer gheweest van **Gheleerde**
goede verstanten. **Mannen**

Dier sijn ghebozen/ Iohannes Paleonydorus, die oock ge-
naemt woxt Iohan van Oudewater; op de maniere van die
tijdt/ in welken vele gheleerde aennamen / in plaetse van
haer duijtsch Vaderlantse by-naem / een Latynsch oft
Griex / 'twelck het selve beteekende. Hy heeft van der
Carmelijten Orden gheweest. Hy heeft vele gheschreuen/
die eenstdeels aensien d' Historie sijn Orden / eenstdeels de
Deplighen. Crithemius heeft upt ghegheben het Raem-
register sijn schyften. Is overleden in't jaer C I D I V I I.

Cornelius Valerius, een vande oprechtste ende gheleertste
ouder de Nederlantse / is gebozen in't jaer C I D I X I I.
Naer verschepte reysen aenghenomen / ghekeert wesende
tot Leuden / heeft ghesuccideert aen Petrus Hannus /
Professoor der Latynsche spraecke in het Collegie van
Bullidius. Hy heeft vele Boecken ende Wercken upt sijn
verstant ghemaect / terwyle hy in desen dienst was.
Hy heeft sijn dienst (spreekt Schottus inden Dendtbzief
tot Plantin / die ghestelt is door d'aemmerkinghen van
Pintianus / op Mela) soo ghetroouwelijck overghebrocht,
soo dat het schijnt datter niet suyverlijcker, ofte reynigher
soude konnen gheseyt worden, als van hem. Hy heeft in het
Latijn gheschreuen een circkel der disciplinen, daer voor-
waer niet en is uytghecomen in die maniere van schrijven
noerstelijcker als sijn schriften sijn, daer en wort oock by-
naer niet versteren inde handen der kinders by alle natien, oft
menichvuldigher, oft profijtelijcker.

Hy is overleden in 'tjaer C I D I L X V I I I, endt
van daeghen wesende. Sijn lichaem is begraven in S.
Pieters Kercke,

Et

Geraert

Geraert van Roo, een seer geleert man / ende daerom op-
 stender der Bibliothecque van Ferdinandus / Ertzhertoch
 van Oostenryck : Hy heeft gheschreeven d' Oostenryckische
 Chyropicken / ende anders dinghen.

Rodolphus Snellius, een treffelick Mathematticus / naer
 dat hy door Carolya verckepde teyten volghende hadde / is

bereert gheweest met het Professoorshap vande Mathe-
 matica / in d' Academie sijns Vaderlands. Hoe groot hy is
 geweest in die konste / spreken sijn schriften / als ick swijge.
 Hy was seer erbaren in het Griecx ende Hebzeusch. Is
 overleden in't jaer 1613. laetende voor successieur Willebro-
 dus Snellius, ghebozen tot Leyden / sijn sone.

NAER-

N A E R D E N.

GOeylandt waer van gheseyt. Een neerstighe Historie van Goedela Abdiffe des Kloosters van Al-
tena, uyt d'oude Registers van *Naerden*. Oudt *Naerden*. Vermeerderingen, verscheyde Fortuy-
ne, Rechten, Privilegien ende Vryheden van *Naerden*.

Naerden is de hoofstadt van Goylandt.

Nerden is de hoofstadt van Goylandt. Maer Goylandt heeft den naem van Goedela / Abdiffe des Cloosters van Altena / alsoo wy in sijn plaetse nu gheseyt hebben. Maer het gelijft ons hier wat neerstelijcker te beschrijven haer historie / uyt des Stades Registers. Ich vinde in dese alsoo gheschreven.

Goederen des Cloosters van Altena.

In't jaer DCC III, inde maent Ianuarius, Otto den eersten van die naem, Keyser van Duytschlant, doot groote begeerte van Wichmannus Grave van Zutphen, ende sijn dochter Lutgardis eerste Abdiffe van Altena, heeft ontfanghen tot sijn befonder bescherminghe ende behoedenisse het Clooster ende Collegie van Altena, op sulcker wijze, als de dry Cloosters, Essen, Quindelingenburch, ende Gaudersijn aenghenomen zijn.

Item, hy heeft toeghelaeten aen het voorseyde Clooster van Altena, de macht van den Tol te nemen, die op d'issel ghestelt is.

In't jaer DCCCC LXVIII, Otto de tweede van die naem Coninck der Romeynen, toegheneyght zijnde aen d'oetmoedighe beden van sijn lieve huysvrouwe, heeft mildelijck ghegheven aen het Clooster van Altena het lande van Vrck, ende al tghene hy besittede in het Graeschap van Nardinclant, ende in Hamelant. Ende heeft macht

ghegheven aen d'Abdiffe van Altena van het voorseyde landt te moghen dispenceren ende ordonneren naer haer believen, en proffijt des voorseyde Clooster van Altena.

Ende den voornoemde Wichmannus heeft een ander dochter ghehadt by naem Adela, wiens ghetroude man was Baldericus. Dese Adela en heeft niet willen consenteeren ende toestemmen aen die dingen, de welcke haer Vader ghegheven hadde aen het Clooster van Altena. Loochenende dat haer Vader soude de macht ghehadt hebben van die goederen te gheven.

Dese twist heeft gheduert tot de tijden van Otto de tweede, ende en heeft nochtans van hem niet connen ghesicht worden.

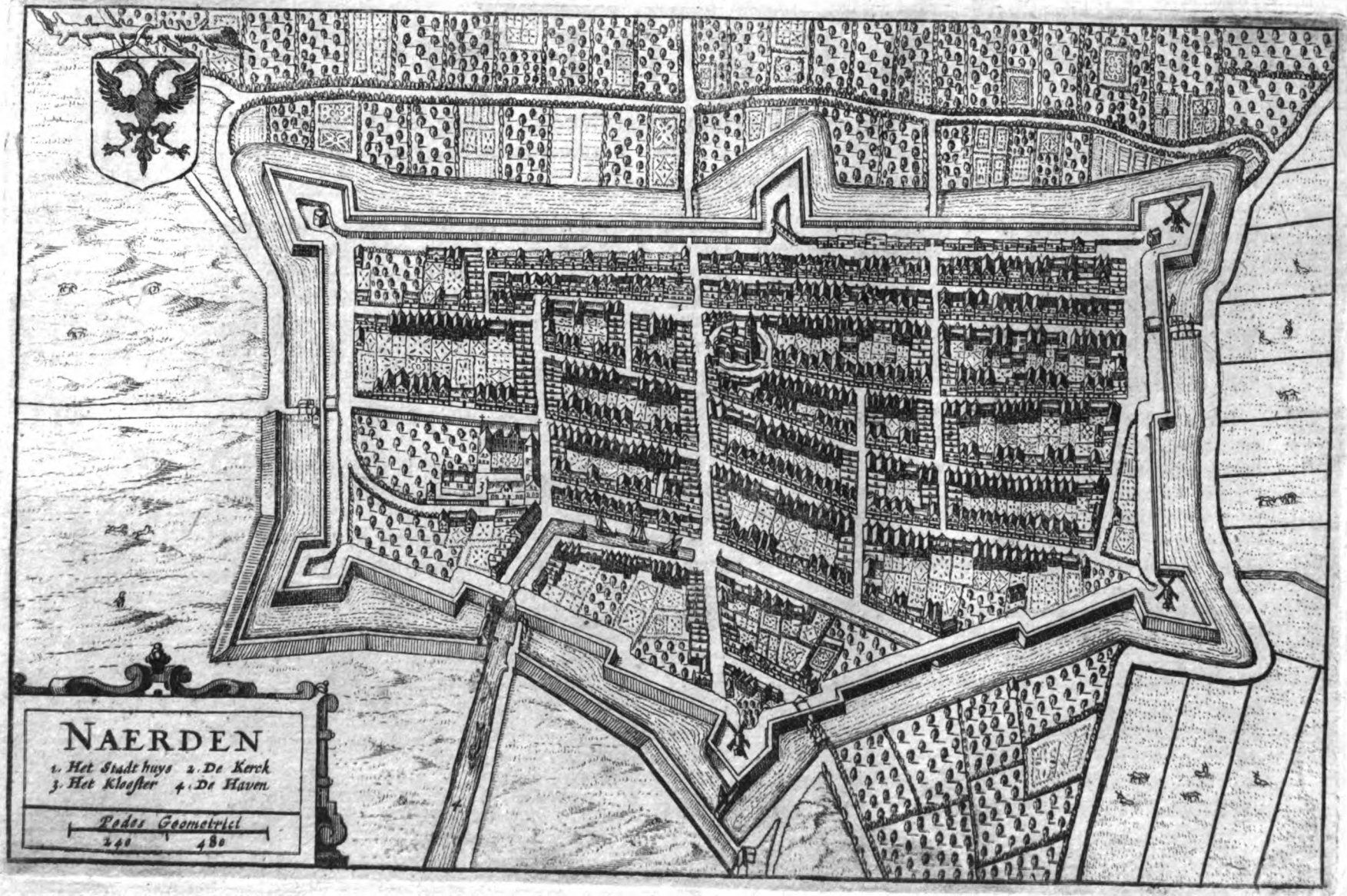
Maer Lutgardis overleden sijnde, Otto de derde van die naem Keyser, heeft bevolen dat de partijen souden tot Nimmegen by een comen, ende is daer veracordeert, dat Adela ende haer man Baldericus souden gheven alle hun recht, t'welck hun toequam aen het Clooster van Altena.

Ende Otto is geworden vooght van het Clooster. Behalven dese dinghen, Baldericus heeft ghegheven aen het selve Clooster alle die goederen, die Lutgardis beseten hadde, te weten, de helft van Imbrick, de helft van Arnhem, de helft van Aspellæ, &c. Putten, &c.

Item de selve Otto de derde heeft alle die goederen bevestight, de welke sijn Vader ghegheven hadde aen het selve

R r 2

selve

NAERDEN

- 1. Het Stadhuis
- 2. De Kerk
- 3. Het Klooster
- 4. De Haven

Paces Geometrical
 240 480

selve Clooster, *Nardinc-land*, *Vrc*, &c. met alle de Bos-
cagien, Bemden, Weyden, Vischerijen, Kercken, Molens,
Weghen, &c. Ende heeft daeren-boven ghegheven aen
het voorseyde Clooster de Tollen der vischerije in het dorp
Salen, ende inde riviere *Issel*, t'welck ghenoomt wort de
Katrol.

**Wier toe is noch dienende een secker out schrift / beschree-
ven met dese woorpen.**

In den naem des Heeren Amen. Int jaer na de gheboor-
te des selven, duyfent vier hondert en vier, de 12 indictie,
op dijnisdagh den 25 van Hoy-maend, ontrent des middags,
in het tweede jaer van het opperste Priesterdom des Alder-
salichsten Heeren en Vaders in Christo, 's Heeren Alexan-
ders deur Gods voorsienicheyt Paus, dies naems de seste in
teghenwoordicheydt van my openbaer *Schrijver, ende der
ondergheschreven ghetuyghen, hier toe befonderlick ghe-
roepen en genodicht. De eerwaerdighe en voorsichighe
mannen (*personaliter constituti*, &c.) persoonlijk hier toe-
gesteld met namen Nicolass. Rijfalso, Arend Nicolas,
en Egbert Boort, Burghemeesters der Stadt Naerden,
Laici van Vtrecht, hebbende in haer handen eenich
schrift op perkement gheschreven, met twee uythangende
seghels, te weten, des Doorluchtighen Hertochs Floris Gra-
ve van Hollandt en des Eerwaerdighe Heer Ian (elect, &c.)
verkoorne der Kercke van Vtrecht; hebben my onder-
schreven openbare schrijver, met behoorlicke aenhouden
versocht, dat ick dat gemelde schrift soude tot my nemen,
insien, en ondersoecken, ende het selvighe haer op een ghe-
loofweerdighe manier soude overschrijven, uytgeschrijven,
ende tot een openbaer ghestaltenissen. Dies halven heb ick
onderschreven Schrijver, so als voorseyt is versocht, t' schrift
soodanich als voorschreven is, tot my ghenomen, inghesien

ende neerstich deursocht, ende het de selve gaef, gheheel,
ongheschonden, ongekerft, ende in gene dele verdacht;
maer van alle schennis ende achterdocht tenemael bevrijt
ghevonden, ende de selve overgheschreven, uytgheschreven,
afgebeeld, ende tot dese openbare ghedaante ghebracht:
welckers voorz. schrifts inhoudt luydt alsoo.

Wy Floris Graef van Holland, doen kond allen die de-
sen teghenwoordighe sullen sien ofte hooren lesen; open-
baerlick ghetuygende, dat wy ontfanghen van d'eerbare
vrouwe Gredelende Abdisse der Kercke van Elten, 'tland,
dat ghenaamt wort Neerdinc-land, met alle haer toebeho-
ren, ende met alle haer rechten, in wat naem sy souden mo-
ghen gheacht werdent die den selven Abdisse en haer Kerck
int voorz land toebehooren, met alle rechten daer mede
het voorz Land den voorz Abdisse toekomt, dat ick houden
sal als een vaste rente, voor tyvee en twintich ponden Vtrech-
sche pennigen van goed aloi, welcke rente wy en onse oire
d' Abdisse van Elten die in der tijt sijn sal, op den Winter-
schen; S. Martens dach, eewelick, alle jaer, belooven te
betaalen ghelijck hier boven is uytghedruckt, op straffe van
bannissement des tot ghesproke vonnis. voor de Eerwaer-
dighe Vader Heer-Jan deur Gods genade (elect. &c.) ver-
koorne van Vtrecht, doch soo wy uyt voornoemde oordeel
des bans sullen coomen te vervallen, dat Godt verhoede,
ende een gans jaer deur, inde selvighe gherustelijck blijven
sitten. sonder de voorschrevene Rente te betalen: soo sal t
voorsyde Land met al sijn toebehooren en recht tot d' ab-
dissse vry en vranck wederkeeren, sonder dat het voorz.
Land eenighe heerschappije of recht van ons of onse erf-
naevolghers hier naemals sal behouden. Wy doch sullen
niet te min deur dat vonnis ghebonden ende verknocht blij-
ven, tot dat wy d' opgehoude Rente ten vollen sullen heb-
ben betaelt. Na ons overdeyden sullen ons Erfgenamen tot

Erfgenaem, het voorz Land, van d'Abdiffe van Elten, die inder tijt wesen sal, tot een vaste Rente, als boven gheseyt is, eeuwelijck te ontfanghen, sy sullen oock op straffe van den ban des ghevelden uyt spraacks, aen de betalinghe der selver Renten, op gelijker manieren haer selven verbinden, twelck so sy binnen t'jaer na haer voorfaets doot, niet en sullen hebben volbracht, sullense van al het recht der vervolghinghe, voor so veel t' voornoemde land aengaet, ganschelijck vervallen sijn. Ende het Land selve, sal met alle sijn toebehoren en recht aen d'Abdiffe vry en volkomelijck vervallen.

Wy bekennen oock openbaerlick, dat de ghemelde Goedelende Abdiffe van Elten, als sy het voorz land, te weten Neerdinland, met alle sijn toebehooren ende rechten, als een vaste Rente, ons en onse Ooren opgedragen en vergunt heeft, datse doe die Rente en Incomste der Munnicken van Elten, diese in het voorz. Land noch heeft en behout, uyt-druckelick en met namen heeft uyt-ghesondert.

Wy be'oven oock, dat wy en onse Erfghenamen sullen bevoorderen, dat de Rent-meesters der voornoemde Munnicken in Neerdinland woonende, den Munnicken self kunnen Renten en incomsten, sonder eenighe swaricheyd, op voorwaerde, ter plaatsē, ende met munte, als van ons haer behoerlick en ghebruyckelick is gheweest, sullen betalen.

Daerenboven heeft noch de voornoemde Abdiffe haer Leenmaenen die met goederen, in Neerdinland ghelegen, van haer beleent sijn, met namen en uytdruckelick uytghesondert, in welke goederen noch wy noch onse Erfghenamen noyt eenich recht sullen hebben; verstant die goederen die Gijfselbrecht Heer van Amstel van de Leen-mannen des selver Abdiffe ghekocht ende verkregghen heeft: welke goederen, daer mede sy van de Abdiffe waren beleent in

Neerdinland ghelegen sijn. Om dat sulck een wifsondering of verkopingh, deur d'Abdiffe self of haer toestemminghe noyt en is voorghengaen, heeft sy ons en onse Erfghenamen dat selve met het dickmael genoemde land' en sijn toebehooren te behouden en te besitten toeghelaten. Dit alles ghedaen voor onsen Eerwaerdighe Heer Ian deur Godts genade Elect van Vtrecht, in welckers oorkonde wy desen teghenwoordighen brief met ons segel, te gelijck met het seggel des selven Elect, hebben doen verstercken.

Laet ons nu dooyt-baren tot de beschijvinghe der Stadt, Daer tijt de Daerden is begonnen ghetimmerd is worden omtrent het Jaer onser gebooren Salichheydt M C C C L, als het klaerlijck blijkt uyt de Brieven van Wilhelm van Beperen/ ghegeven in't jaer/ die wy nu gheseyt hebben. Uyt welke Brieven wyt oock uytdruckelijck af-ghemeten/ datmen heeft ghepepast van een nieu Daerden te hertimmeren/ naer dat d' eerste/ die heden ghenaemt wordt d'Oude, verbrant ende verdestrueert hadde gheweest. Dese heeft ghesaen aen de Zuyder-Zee/ dooyt welckers ghewelt ende inbreucke alle de Fondamenten der selve sijn teghenwoordigh uytghewopen. Alsoo dat sy bedeckt is met water de spatie van twee hondert Roeden: welke wateren als sy af-loopen/ t'welck dickmaels gheschiet/ men siet de teekenen ende herschepde oude Materialen der Straeten/ ende hoozamelijck de Kercke. Maer in wat tijdt/ oft van wien de Stadt ghebroken ende verbrant zy geweest/ is niet seker. Eenighe brengen het aen Johan van Arckel Bisschop van Vtrecht. Dese heeft een seer zwaere Ooyloge geboert met Wilhelm van Beperen omtrent het Jaer 1348; dooyt welckes verderf sy meenen dat Daerden omvanghen ende omghetwoopen zy gheweest. Dit is waerschijnelijck/ maer onseker.

Ich sal tot desen propooste by-voegghen de wozzen van D. Dubertus Berch/ van Daerden gebooren/ getrocken uyt de Bistopie van Coplandt/ ueerflich van hem beschreben.

Al watter noch gheseyt is van Naerden / behoort tot het oude Naerden / dat men meent van Jan van Arckel / de 47. Bisschop van Utrecht / vermoort ende verbrant te sijn: daer soo wepnich blijkt van is dat het schijnt dat alle Chyonijk-Schrijvers penmen / die op alle tijden / ende op alle toebalen / alle ding dorsten schrijven / hier geen inet hebben kunnen houden. Misschien hebben sy sulck een grouwlijcke ende moord-dadighe verwoesting / als de verwoestinghe deser Stadt gheweest is / soo een Oeplighen / Sachtmoedighen ende blyde-lievende dienaar Gods / als een Bisschop van Wptrecht behoort te wesen / niet durven toe-schrijven: doch des wort het niet te min van hem vermoet; ende dat met reden. Want ontrent dese tijt heeft Holland geen krijg ghevoert / als alleen teghen 't Sijcht / daer doe Bisschop van was Jan van Arckel / als die in het jaer 1341 is ghekooren ende 1364 Bisschop ghestorven. Doe daer by dat Willem Hertog van Beperen / namaels Graef van Holland / Zelandt / dies naems de 5. etc. den Naerbers / in 't jaer / 1350. in een Privilegium of eygen-bijhepdt hy te kennen geeft: dat de Stadt Naerden van sijn Opandt verdozven is; ende wepnich daer nae; datse verbrant is. De brief luyt van woorde te woorde aldus:

Willem Hertoge van Beyeren, G. ave van Holland, van Zeland, ende Heer van Vrieland; maken kond allen luyden Want onse lieve ghetrouwe Stede van Naerden, om onsent wille, van onse vyanden swaertijck verderft is; ende hare Handvesten diese van onse Ouderen hadde, verloren heeft: Soo en is onse wille niet, datse daer by aen hare rechte ende vrijheydt yet vermindert sy: maer wy willen haer dat vermeerderen ende niet verminderen. Daerom so hebben wy haer gheoorloft ende oorloven mits desen brieve te begrijpen een nieuwen Stede, ergens daer sij ons ende haer ter beste oorbaer staet: by rade van Hindrick van Heemskerck onsen Balieu daer inden lande, ende der gherechten van onsen Steden van Amsterdamme, Muyden, ende Westop; die te betimmeren ende te besitten in alsulcke rechten,

als die Stede van Naerden plaeh te staen, eet sy verbrande: ter tijdt toe datse ons uyt schriftte betoogt hebben, van hare oude handvesten, daer wy haere handvesten uyt besegelen ende vernieuwen moghen: of ter tijdt toe dat wy haer nieuwe rechten ende vrijheden gheven. Voort soo gheven wy haer oorlof by deser luyden rade voorz, eenen veste te maken om die Stede, daer sijt begrijpen sullen, ende bidden alle goede luyden, die daer ontrent geseten sijn, dat sy onsen Stede van Naerden vorderen, ende helpen vesten ende graven; wantter onse luyden ende landen wel mede gesloten sullen wesen. In oorkonde, desen brief besegelt met onsen seghel. Gegeven int jaer onses Heren 1350. op den anderen dach na Pinxteren:

Ten laetsten / dat alle twijfling wegneemt; ist seker / dat Willem van Beperen Graef / oft liever Doogt van Holland / teghen Jan van Arkel Bisschop van Wptrecht ontrent den jaer 1348. groote / ende swaere oorloogen geboert heeft: welck vele historp-schrijvers eendrachtiglijck aldus getuppen. Int jaer 1348 is Willem van Beperen / den Bisschop Jan van Arkel ontrent Intfaers aen boort gekomen; welck Doogt hy verbrant heeft / ende daer den Bisschop ontrent acht dagen langh verwacht. Maer de Bisschop by een bergabert hebbende ontrent 4000 Adventuriers / heeft ondertussen gansch Amsterlande (daer Naerden onder begrepen is) ende het landt van Woerden / met vier ende swaert tenemael verdozven. *Suffridus Petri Leobardensis Priscus in Appendice ad Chronica Joh. de Beha. pag. 117. Chronijk van Holland. divis. 24. cap. 6. 9. Jean. Petit / Tom. 1. lib. 3.*

Maer oude Naerden is de selve / als die gheenoemt wort Naerdinc inde blyeden van Gysbecht van Kemstel / gegeven in 't jaer 1233 aen d' Abdisse ende Susters van het Convent van Kemburg. Daer komt ghy lesen; Gegheven in Nardinc, in het jaer ons Heeren M CC XXXIII, den X. dach Februarii. Ghy sult vinden den brief gheheel inde beschryvinghe van Wesop. Die oude Naerdenaers hebben vercreghen

Stoekdorp der Naerdenaers

cregen een groote naem van cloeckmoedicheyt / als sy booz
 Floris de vyfde byzomelijck vertoont hebben in't jaer 1296.
 De woorden van Snop zijn waerdich hier ghelesen te wo-
 den tot ewighe glorie van die van Naerden. De Naerde-
 naers / ight hy. hadden dat verstaen / te weten, dat Floris ge-
 vanghen was van Velsius en sijn medeghefellen, ende een be-
 spiedinghe op den wech bestelt hebbende / van Welsen die
 van Naerden siende / draeghde wie sy daer verwachteden.
 De welke / hoorende dat sy den Grave sochten / heeft ghe-
 andt woort; nu en kan sy uwe niet ghelwozden: ende sijn
 sweert uptreckende heeft begonst sich teghen die van Naer-
 den te beschermen / ende om dat sy te paerde was / hoopte
 lichtelijck het perijckel ronttomen. De Grave verstaende
 hupten / dat de sijne daer teghen woortdich waeren / ar-
 bejde om een gracht ober te springhen met een ongewon-
 lück paert. Van Welsen springhende van sijn paert / heeft
 ellendichlijck doozsteken den Grave / die in het middel van
 de gracht haperde ende verwert was / met een-en-twint-
 tich wonden. Andere verhaelen / dat die van Naerden ghe-
 dwonghen hebben de conjurateurs te bluchten dooz d'om-
 wegghen / ende dat Welsius met groote snelheyt aengelopen
 heeft tot den Grave / die op het peert sat inde Gracht / ende
 siende dat sy hem niet lichtelijck van daer conden opheffen /
 dat sy hem met veele wonden doozsteken ende ghedoodt
 heeft. Nochtans is in dese Historie weerdich aengemerckt
 te woorden / dat in d'oude Chronijcken in versen ghedicht /
 al e'ghene hier aen die van Naerden is toegheschreuen / dat
 e' selve woort gheepghent aen de Wiesen. Ick ghelobe dat
 den Auteurs den naem der Wiesen wijtloopigher ghenom-
 men heeft / waer van ghy sulc sien / e'ghene wy gheschreuen
 hebben in het eerste capittel van dit Werck.

Privilegien. In't jaer M C C E L V. de fundamenten vande nieuwe
 Stadt ghelept zijnde / Wilhelm van Deperen heeft aen die
 van Naerden verschepte Privilegien ghegheben / om in-
 woonderen te locken tot de selve Stadt. Ick sal hier het
 Placraet beschrijven;

Hertoghe Willem van Beyeren Grave van Hollant,
 van Zeelandt, Heere van Vrielandt, ende verbeyder
 des Graeffschaps van Henegouwe, maectt condt allen

lyuden, dat wy met goeden voor sien ende wel beraden,
 gegheven hebben ende gheven voor ons ende onse naeco-
 melinghen, Graven van Holland onse Poorteren tot Naer-
 den, ende onse Poorteren die daer in wonen sullen, om me-
 nighen trouwen dienst die sy ons ende onse voorvaders
 gedaen hebben ende ons ende onse nacomelinghen noch
 doen sullen, alsulcke Rechten ende Vrijheden als hier nae
 geschreven staet ewelijck duerende.

Eerst, soo sullen de paelen van haeren vrijheden wesen
 alsoo groot als sy nu begraven hebben ende ter Tije waert
 dertich roeden varre.

Voort soo sullen sy Tollen vrij vaeren met allen haeren
 goeden voor by allen onsen Tollen in onsen Landen. En-
 de waer dat eenich van onse Poorteren hem misgrepe voor
 onse Tollen uyt Naerden die souden dat beteren alst Recht
 vande Tollen houdt. Voort soo sullen sy der poorten brie-
 ven brengen als sy voor onse Tollē varen, dat sy onse poor-
 ters sijn te Naerden, ende daer binnen woonachtich sijn.

Voort soo en salmen hun noch hare goet beserten noch
 becommenen in onsen Lande, anders dan in onsen vrijen
 steden, het en waer saecke dat sy hun verwillekeurden voor
 Rechte ende voor wetachtighe Lyuden, of dat sy met ver-
 scher misdaet begrepen worden, of dat den clagher met
 open brieven betooghen mochte.

Voort so sullen wy of onsen Balue van Naerden van on-
 sen wegen jaerlijcx opten derthienden dach de Schepenen
 verkiefen, ofte met monde of met brieven.

Voort soo wat saecken binnen onsen Stede van Naer-
 den gheschieden, die salmen daer binnen berechten alsoo
 Schepenen wijfen dat recht is.

Voort soo wie een man dootslaet ende daer mede be-
 grepen wort, die sal verliesen sijn lijf ende half sijn goet,
 wert hy verwijft alst recht is, ende de ander helft sal blijven
 sijn

ſijnen wijve of ſijnen wettachtige kinderen off ſijnen rechten Erfghenaemen hadde hy wijf noch kindt.

Voort ſoo wie yemandt leinde die waers op vijff pondt Hollants wert hy verwonnen alſoo Recht is of op ſijn Rechter handt.

Voort ſoo wie een menſche een Overwonde ſaecke die vvaerts op drie pont Hollants wert hy verwonnen als recht is.

Voort ſoo wie eenen knijff of Swaert of eenich vercoert Waepen droegen die werijts een pont Hollants.

Voort ſoo wie dat vochte metter vuyft dat was op thien ſchellinghen Hollants.

Voort ſoo wie een Huys aenvochte by daghe die was op vijf pont Hollants, ende by nacht op thien pondt Hollants.

Voort ſoo wie vrede brake die verbuerde ſijn lijff ende half ſijn goedt, worde hy verwonnen als recht is.

Voorts ſoo wie dien Rechter met twee gheswooren of twee gheswooren eenighe mannen eenen vrede beyde die des vrede weygherde die waert op drie pont Hollants alſoo dijcke als hy een weygerde tot drie werven toe, ende weygerde hy vierde werven ſoo ſoudtmen hem aentasten van onſen weggen ende vander Stede weggen, ende dan ſoude ſijn lijff ſtaen in onſen ghenade.

Voort van alle boeten ſullen wy hebben die twee derden deel die Stede met de Schout, ende den Schepenen dat derde deel, ende van die derdendeel ſal de parte hebben de helfte ende de Schout met de Schepenen de ander helfte even ghelijck te deylen, ſonder van doot ſlaghen ende vrede brake die ſal allene aen ons koomen.

Voort wat Schepenen wijſen dat ſal recht weſen ende ſoo wie daer weder ſeyde die waers op 28 ponden Hollants, nochtans ſoude het voort gaen dat ſy gewijſt hadden.

Voort ſoo wie aender Schepenen ede ſpraeke die waerts op veertich Schellinck Hollantſche alſoo dijcke als hy hede, ende dat ſouden ander Schepenen proeven comen, ende daer en ſoude anders geen bedroch of ghaen.

Voort ſoo gheven wy onſe Stede van Naerden alle die viſſcherij die hun binnen haere vrijhey in haeren Grachten vervullen mach, ende de wichte ende de mate binnen der poorte.

Ende ſy ſullen ons onſe bede gheven ende onſe heervuert van ghelijcken anders onſe Steden na haren goots ende haeren volcke ende van haeren goed.

Voort ſoo en ſalmen ghene vonniſſe langher ſcheden noch verſcheen dan drie veerthien nachten het en ſy dat de Schepenen begrepen by haeren eede dat ſijs niet vroet en ſijn, ende ſoo ſullen ſij halen binnen dien naellen veerthien daeghen tot A mſterdamme, of elders binnen onſen Lande dat ſijs vroet worden.

Voort ſoo wat poorters dat het ghemeene Recht ontfaet dat ſal ons lief weſen, ende die ſal met alder vvenſte binnen den eerſten ſes vveken metter vvene comen binnen onſen poorte voorſz.

Voort ſoo vvie darmen aenspreect met Rechte binnen der poorte van ſchade ofte van ſchoude, die mach antvvoorden ſchoude of onſchoude onbegrepen.

Voort ſoo hebben vvy ghegeven onſe poorteten voorſz. ſoo vvat kueren dat ſy maeken by onſen Schout ende by den ghemeente tot ons ende tot onſen Stede oorbaer die mooghen ſy houden tot onſen vvederſeggen, ende ſoo vvat onſen Schout ende de meerdere meynte vanden gherechte beter ghecoert dochte dan ghelaeten dat ſal voortgaen als voorſz. is, ende alle deſe voorſz. punten ende vrijheden hebben vvy hem ghegeven behouden ons onſe Heerlijheden ende onſer Graef-lijker ghevvel, ende omme dat

S 8

vvy

vvy ende onse nacomelinghen Graven van Hollant alle pointen vooriz. houden vullen, ende ghehouden vullen hebben van onsen naecomelinghen onse poorteren, vvoor- nende binnen onse poorte van Naerden vooriz. soo hebben vvy desen brief open doen besegelen met onsen segele. Gegeven tot Dordrecht op den 20. Dach van Meye, int jaer ons Heeren duycent drie hondert vijff en vijftich.

*Stapel van
Visscherie.*

Int selve jaer Wilhelm van Beveren heeft met nieuw brieven bevestiget den Stapel der visscherie, die Wilhelm van Hinnegouwe ghegheven hadde aen die van Naerden van alle de visschen ghevanghen tusschen de Wechten en d'Zffel. De brieven van Wilhelm van Hinnegouwe zijn ghegheven in 't jaer MCCCXLII; inde welke worden gemelt de Raedtsheeren ende ghetuyghen. Philips van Burgundien heeft vermeerbert ende bevestiget dit selve Privilegie in 't jaer 1412.

Hertoghe Willem van Beyeren Grave van Hollandt, van Zeelandt, Heere van Vrieslant, ende verbeyder der Graefschappe van Henegouwe doen condit allen luyden, want wy onder onse lieven oems Grave Willims, die Godt ghenadich sy, brieven en Register ghevonden hebben eene opene brief die ghemaect ende gheordoneert is by den ghemeen Raeden doen ter tijden ende om oorbaer ende profijt onses ghemens Lants roerende onse Stede van Naerden ende sprekende van woorde te woordeals hier nae beschreven staet.

Wilhem Grave van Hinnegou, van Hollandt, van Zeelandt ende Heere van Vrieslant, maeken condit allen Luyden, dat wy by onsen ghemenen Rade over een ghedraeghen sijn om onse oorbaer ghemenen Lants ende sonderlinghe by Heer Dirck van Brederode, Heer Symon van Theylingen, Heer Willem van Outshoorn, Heer Jacob van

Binckhorst, Heer Floris van Boechorst Ridderen, Willim Cufer, Gerrit Heyndrijcksen ende Gerrit Aelewijnsen, dient wy sonderlinghe bevoelen hadden ende hebben een Vismarckt van allen den visschen diemen landen sal in allen onsen Landen van Hollandt ende van Kennemerlandtende van Vrieslant gheleyt hebben in onsen Stede van Naerden in alfulcken rechten als hier nae gheschreven staet.

Inden eersten salmen ons gheven van elcke hondert worpen Cabbelliaus acht talwaerdighe kabbelliau visschen ende wat beneden ses worpen is en sal niet geven ende daer ses worpen sijn die sullen een halven vis geven ende twaelf worpen eenen heelen vis ende desghelijckx nae dien de worpen vallen.

Item van een hondert Schelvischen twee schelvischen ende des salmen tellen voor elck hondert vis vijff snees ende eenen half.

Item van elck tal wytincx vier wirighen ende des salmen tellen neghen snees voor een tal.

Item van elck tal braesems vier braessemen ende negen snees voor een tal.

Item van elcken talle Aels twee worpen.

Item van elcken talle Schollen vier Schollen negen snees voor een tal.

Item van elcke hondert snoecken een snoeck.

Item van elcke hondert karpers een karper.

Item van elcken tal harincx vier haringhen ende neghen snees voor een tal ende vier haringen.

Ende waer dat saecke dat yemant dese vis laeken woude als hy aen de marckt quam dat hy ouder waer dan hem de Coopman vercofte dat soude de Coopman houden met eede ende woude de Coopman des niet soo soudet opten telre comen ende dat te seggen by sijnen eede ende van allen visschen goede soo sal de Coopman sijn gelt hebben opten

opten selfden dach dat hy uytlevert, ende van souden goeden opten anderen dach, ende soo wie van dese. voorz. saecken den anderen becommeren woude, soo soudemen hem opten selfden dach Recht doen tusschen tweerman taecte. Voorts meer niemant aen't anders scheyp te comen anders dan de ghene die visch op voeren sal, ende soo wie visch loede inde Graeffschap van Hollandt, ende die op schepte tusschen Muyden ende Campen, anders dan tot Naerden, die verbuerde teghens ons die visch, ofte alsoo veel gelts als die visch weerdich was, alsoo dicwils als hy dat dede. Voorts soo wie telre wesen sal, die sal sweeren elck man Recht te doen als voorz. is, dede hy anders ende men wettelijcken op hem proeven mochte dat soude hy beteren tot onsen wille, ende achter dien nimmermeer telre worden, ende alle dese voorz. saecken te meerderen of te minderen, ende of daer eenich stoet in viele dat houden wy altoos tot onsen verclaeren. Ende om dat wy willen dat dit vast ende staede blijve, soo hebben wy desen brief open besegelt met onsen segele, ghegheven tot Brussel opten Dinsdach nae belocken pijnsteren, int jaer ons Heeren, M C C C twee ende veertich, soo hebben wy desen brief geconfirmeert ende willen hem vast ende ghestade ghehouden hebben, ende vernieuwen in alle sijne punten als sy voorz. staen, ende ghelooven onse poorters van Naerden voorz. die punten te houden in alle manieren als die handvesten begrepen hebben tot eewentlijcken daeghen, in oorconde desen brief besegelt tot Sintgeertruyden berge, des maenendach nae Sinte Pontianus dach, int jaer ons Heeren M C C C vijff ende vijftich.

Victorie tegen d' N. Amersfoort.

In't jaer M C C L V I, die van Naerden hebben bereyghen een treffelijcke Victorie/ een Veldslach ghelevert hebben met dien van Amersfoort.

In't jaer M C C L X X X, de Kercke is begonnen op-

gherecht te worden tot Naerden.

In't jaer M C C C C I I I, Albrecht van Beyeren heeft de riviere macht ghegheven aan de Naerdenaers om een nieuwe Haven te maecten/ en anders/ met dese woorden;

Albrecht by Gods ghenade Palgrave opten Reyn, Hertoghe in Beyeren, Grave van Henegou, van Hollandt, van Zeelandt, ende Heer van Vrieslandt, doen cont allen luyden, dat wy om meenighen trouwen dienst wille die ons ende onse voorvaederen onsen goeden Luyden tot Naerden meenighen tijt gedaen hebben, en wil Godt noch doen sullen, hun gegeven hebben en geven mits desen brieve, sulcke Handvesten ende vrijheden als hier na geschreven staet.

Inden eersten, dat onse Burgemeesteren ende Schepenen van Naerden die nu sijn ende namaels wesen sullen, haer schot sullen moghen versetten ende onse Stede goede aldaer inmanen ende ghebodt bieden ende alle saecken doen die de selve onse Stede aengaen, buyten yemandt anders hen des van onsen wegen te bevrijen.

Voort, soo hebben wy onse voorz. goede Luyden geoorlooft ende geconsenteert, dat sy een Haven sullen mogen delven, ende doen delven uytter Zee, inder meente die sy voort binnen ende daer onse voorz. Stede leyden sullen mogen, alsoo verre als hun nut ende oorboor duncken sal, welcke Haven sy behouden ende bevijschen sullen moghen sonder weer seggen van ons ofte van yemandt anders.

Voort, soo sullen die twee nieuwe Burgemeesters eene van die twee oude Burgemeester kiezen, elck jaers, een jaer met hem Burgemeester te wesen, ende niet langer om onse voorz. Stede goet bet te bewijsen ende te bewaren.

Ende alle hare oude Handvesten die sy van ons ende van onsen voorvaderen hebben, die gelooven wy hen te houden in alre maten als sy begrepen hebben ende in houden, ende waer yemandt van onsen dienst-luyden die daer jegens

dede dat wouden wy houden ende verhaelen aen alfulcken gelde als sy op haren dienst staende hadden, ende want wy voor ons ende onse nacomelingen behoudelijck onse Heerlijckheden alle dese voorsz. punten houden willen ende overbrooken gehouden willen hebben onser goeder Stede van Naerden tot ewighen daghen, soo hebben wy desen brief open doen beseghelen met onsen segele hier aen ghanghen. Ghegheven inden Hage opten achsten dach van Augusti, int jaer ons Heeren, duyfent vier hondert ende drie.

In't Jaer MCCCCVII. Johan van Beyeren / heeft die van Naerden by ghesproken van alle sijn Tollen ende Rijcksch. tochten. Dit zijn de woorden van den Brief.

Johan van Beyeren by der genaeden Gods nu ter tijdt Elect van Luedick Grave tot Loen, Heere van Voorne, van Woerden, van Muyden, van Weesp, van Naerden, van Goylandt, &c. Doen cont ende kennelijck met desen open Brieve, dat wy on oorbaer ende nutschappe wille ons Landts voorsz. ende tot haeren verfoecke met onsen goeden Liedden ende onderlaten van Naerden, overdragen sijn, behoudelijck altoos onse onderlaten voorsz. alle alfulcke Handvesten ende brieven als sy ende hare Voor-vaders van onse lieve ghenadighe Heere ende Vader, des Godt ghenadich sy, ende sijne voor-Vaders vercreghen hebben, die de punten hier inna beschreven niet teghen en gaen, noch daer in begrepen sijn.

Inden cersten, soo willen wy, ende bevelen, datmen allen vonnissen die onse Schepenen van Naerden niet vroet en comen worden, ende by haren cede begrepen, dat sijn niet vroet en sijn, dat sullen sy halen na inhoud haerder onder Handt-vesten.

Item, waer dat saecke dat onse dienaers yemant van on-

sen onderlaten poortes ofte Buer-lieden vaughen wouden of aentasten, of deden vanghen ende aentasten ende onse dienaers vande maghen des ghevanghens, of vanden gherecht verfocht worden om den ghevanghen te verburghen rechts te verbeyden, dat sullen onse dienaers doen, ende den ghevanghen laten verburghen by den Schepenen daer de saecke gheschiet ware, ende waer dat saecke dat onse dienaers of yemant van haren weghen dat weygherden den gheringhen man te verburghen als voorsz. is, ende sy een werf ende ander werf dat vermaent worden, soo sullen wy onse dienaers ofte Baliu of setten ende niet meer dienst bevelen, ende die man sullen wy uytlaten ende verburghen als voorsz. is, sonder hem vander ghevangnisse coste of schade te lyden, ende gheen recht te houden in onsen Lande voorsz. Die knape hadde voor Recht.

Item, waer dat saecke dat eenich man Lant aenspraecke soo soude uyt elck weer Lant een seven wesen die daer naeste aen ghelandt waer.

Item, waer dat saecke dat onse goede luyden voorsz. benninghen met op quam wat weder dat souden sy moghen beteren sonder misdoen teghen ons, ende deden sy yemant schade, dat souden sy beteren by de Schepenen daert onder gheschiede.

Voort, dat alle die ghene die nu woonen in onsen Lande ende Stede voorsz. of naemaels woonen sullen binnen Steden of daer buyten niet meer verbueren en sullen in onsen Lande voorsz. ende tot sulcken recht staen van allen saecken teghens alle de ghene die buyten onsen Lande wonen dan sy verbueren op onsen luyden voorsz.

Item, soo sullen alle dienaers die nu sijn, ofte namaels wesen sullen, alle alfulck recht hebben als poorters of Lant luyden voorsz.

Voort soo wat Rechte yemant van onse poorteren van Naer-

Naerden te doen hebben, sal buyten de gherechte van Naerden over al in onsen Lande voorfz. dat vonnis dat mach hy daer of laten halen tot Leyden op der gener. cost. die in onrecht bevieler.

Item, wat Landen. gheleghen sijn binnen onsen Stede Recht van Naerden daer sullen onse poorteren van Naerden Sluyfen in legghen ende houden ende wateren ter see waert uyt tot haeren oorbaer; ende ghelove onse onderfaren van Naerden voorfz. alle dese voorfz. punten onverbroocken te houden ende te doen houden, behoudelijck ons altoos onse Heerlijchede. In oorconde desen brief befeghelt met onsen seghel. Ghegheven inden jaere ons Heeren duyfent vierhondert ende leven, opten xxv dach in Meerte.

In 't jaer mcccclix. Phillips van Burgondien heeft ingheset dat de Burgemeesters ende Schepenen der Stadt van Naerden souden alle jaeren hieser twaelf notabele Mannen upt de vooernaemste der Stadt; die soege djaegen souden / dat de Stadt gheen schade lijden en soude van de menichste der wyerden / die daghelijchs van alle kanten aenbloepden.

In 't jaer mcccclx is het Clooster der Nonnen van de V. Maria / van het Kerck-hof overgevoert inde Zijdyzide der Stadt / als het blijkt upt de Dieven vanden Waegstraet van Naerden om sulcke reden gegeven.

In 't jaer mcccclxii Carel van Burgondien heeft Broden gegunt aen die van Naerden / van nimmermeer te schepden van het Graefschap van Hollandt de Stede Naerden / Muijen / ende alsoo geheel Coplandt.

Karel van Borgongen, Grave van Chaerlaes, Heere van Castellijn ende van Bethinia, doe comt allen luyden; alsoo mijnen ghenaedighe Heere ende Vadersoms ghegheven ende op ghedraghen heeft dat Slot van Muyden ende die Steden Dorpen, ende Lant van Goylant, mit allen haeren toe-

behooren, ende onse ghemeyne goede luyden ende anderen saten der gemene Steden voorfz. ende Landt van Goylant inder huldinghe die sy ons onlanck gheleden ghedaen hebben, ons ootmoedelijck ghebeden hebben dat selve Slot ende die Steden Dorpen ende Lant van Goylant voorfz. niet te willen verscheyden noch verwremden vander Graeflijckheyt van Hollant, daer sy van seer langhet jaer aen gheweest hadden, soo ist, dat wy gheneghen wesende totter bede van desen voorseyden goeden Luyden ende onderfaren beloufa hebben ende beloooven mits desen onsen brieve voor onsen ende onse nacomelighen, dat wy dat voornoemde Slot van Muyden, ende die Steden, Dorpen, Lant, ende onderfaren van Goylant mit haeren toe behooren nimmermeer aen geenen daghen verwremden noch verscheyden en sullen en als noch in deels vander voorseyder Graeflijckheyt konnen onvermindert, ghelijck sy tot hier toe gheue hebben ende te getuyg hebben wy onsen seghel hier aen doen hanghen. Ghegheven in onsen Slot van Muyden voorfz. op den xxv dach in Augusto, int jaer ons Heeren duyfent vierhondert twee ende tienstich.

In 't jaer mccccxxv, nam dat die van Drencht een groote victorie overgheuen hadden op de Hollanders // hebben haer listen op Naerden geleert / daer sijn de vanden gheghewapende knechten / die heel vreesch voor de poorten der Stadt ghesien hebben in Drencht inderre hand der Drenchten in hare handen / ghelock oft sy souden ghehooren hebben aen de March onrepe te verhoopen. De poorten van open ghedaen zijnde / sy treden inde Stadt doeden en nige die haer outmoedighen niet sicut befaer / ende de Loft ghegeven hebben / sijn de ghene die in de Daghen van Drencht waren tofons wet ghevalen. Daar is eerste groot gheberch gheballen mit de Drenchten / van het d' nstich ende plaetse ghebleven sijn. En sijn die Drenchten hijsen ghevalen. Die van Drencht warden aen onstich den socht van Drencht ghesellen, dat sy sijn sijn

A. f. 3

den te hulpe komen / die nochtans niet en zijn ghekomen / om dat de ghene die ghesonden waeren / zijn op den wegh doot ghebleven. De Soldaten dan vreesende datter pet quaets vooz handen was / vergaderen by een eenige Boeren-Wagens / ende laden op de selve al haeren Roof. Sy hebben oock vele Troepen Beesten met hun ghevoert. Maer sy hadden de Stadt in byandt ghesteeken / ten hadde gheweest dat d' Inwoonders / verflaghen zijnde van haer soo groote stouticheydt / ghepresentsentert hadden aen die rasende menschen een groote somme gelts. Maer in het selfde jaer die van Haerden / met de macht van haer Bondtgenoten / inghekregghen hebbende het Landt van Vtrecht / hebben tot den grondt afgebroken de stercke Casteelen van Emmeneste ende West-byoek; ende tegen malcanderen geslagghen hebbende / hebben vijftien hondert Vtrechtsche dootgheslagghen. Maer upt den Wyt / die sy seer rijck hebben bekomen / hebben oock een Toozen doen maechen / aen den welken dese wepnighe woorzen tot ewtigher memozie van dese groote victorie zijn gheschreven; SWICHT VTRICHT.

In't jaer MCCCC LXXXVI. is bykans de gehele Stadt van Haerden dooz een onboosfienelijck vper verbrandt.

Alsoo daer dickmaels grooten twist is gheweest tusschen die van het Sticht van Vtrecht / ende die van Hollandt / over de limiten ofte bepalinghe van Goylandt / soo is den vijften dagh van November / des Jaers vijftien hondert ende twee / pertinente informatie daer van ghenomen / die ick / om der curieusheyt wille / goet ghebonden hebbe hier by te voegen.

Informatie gedaen den vijften Dach van Novembri Anno vijftien hondert ende twee byden Rentmeester Ghenecaer van Kennemerlandt ende Goylandt Jacob Jacobsz. op 'tstuok van mijns genadighs Heeren Veenen gelegen aen den Stichte van Vtrecht ende op de verscheydingh tusschen die van der selver Stichte ende der Heerlickheydt van Goylandt daer die van Vtrecht over vveynige jaeren binnen ghetreden ende ghegraven syn inden Veenen ende op den gront van mijn genaede Heeren Lande van Goylant voorsz.

alst blijkt by confessien ghedaen by den Persoonen, inden manieren hier nae volgende.

Eerst, Iacob Possche vande Loederecht out vijftich jaeren, tuyght ende seyt by synen eede, hoe dat hy omtrent negen jaeren geleden, ontboden is geweest voor de Heeren van Sinte Peters t' Utrecht in't Capittel-huys aldaer, hy hoorde lesen in een Boeck van een verscheydinghe die daer soude gaen tusschen mijns genaeden Heeren lande van Hollandt ende den Stichte van Vtrecht, ende aldus lesende, soo datter een was die hem Deposant kennende, seggende: hout, hout, hier is een Hollander in huys, slaet dat blat om, soo dat sy luyden doe sweghen van lesen, ende 't voorsz. Boeck toe-ghesloten werdt, ende dese voorsz. verscheydinghe gheschiede ten tijde wijlen Hertoghe Karel van Bouergongien.

Louwer Heyndricken Buer-meester inden Dorpe van Huysen, out 61. jaer of daer omtrent, tuycht en seyt by synen eede, hoe dat omtrent 31. jaer geleden, Meester Iacob van Almonde Raet van Hollandt, als Gecommitteerde van wegen mijns ghenaden Heeren is gheweest in Goylandt, omme onderloek van dese saecke te doene by informatie, &c. Daer hy Deposant hoorde seggen syn Ouders ende oock vanden oudsten van den Lande, alsoo daer overgheroepen, hoe dat de Recht-verscheydinge tusschen Hollandt ende de Stichte van Vtrecht te strecken plach, te wecten, vande mont vander Eem op Leeuwen-pael, van Lecuwen-pael op de hooge Boomen vande Vuers, vande Vuers op Wamaers Hof-stede, van Wamaers Hof-stede op de Abdiffe van Eltens Hof-stede, vande Abdiffe van Eltens Hof-stede op de blauwe Sarcke, vande blauwe Sarcke op de Hoddemeyr, van Hoddemeer op Coddemeyr, vande Coddemeyr op de oude Weer, vande oude Weer op Voslaerck-

Haerden
Sticht een
Cozen van
den Wyt
op d' W-
trechtsche
bekoumen.

loffaerenskens Sluyse op de Vecht . seggende mede, datmen hier af breeder verklaringe vinden sal by informatie gedaen by Meester Ian van Halewijn , Iacob van Almonde , Raetsluyden ende Vranck van Esse Secretaris , die als Commissarissen doe ter tijdt daer gefonden zijn geweest.

Ianse Thymanfen van Hilversom, gheboren op de Vuers, oudt 60. jaren , tuycht ende seyt by synen eede , hoe dattet meerder vande booge Vuers, pleeght Hollandt te zijn, ende dat syne Ouders Huys op de Vuers in Hollandt plach te staen, welcke Hof- stede nu verre binnen de Stichtsche mercten ghelegen is soo die Stichtsche seggen , die daer nieuwe Huysen ghetimmert hebben , op welcke oude Hof stede staet noch een Born-put daermen noch dagelick water uyt balende is.

-Gerbert Gerbrantsen van Hilversom, oudt 80 jaeren, tuyght ende seyt by synen eede , hoe dat Frederijck van Drubenborch Iansen voortijss omtrent 70 jaeren gheleden, ende by gunste begonnen hadde tē graven van Leeuwenpoot af Spertert nae Goylandt doort Veen, daer hy ter selver tijdt van die van Goylandt uyt ghedreven was met syne Werck-luyden , tot sulcke meyninghe dat het selfde aen Hollandt behoorende was , welcke Graft sint noch voortder in Hollandt ghebrocht is , nae dat het selve Landt ende Veen lange stille ghelegen hadde ongeroert.

Die selve Personen als boven tuygenende seggen noch uyt eenen monde , dat sy haer Ouders hadden hooren seggen , hoe datter voortijds over meenighe jaren waeren drie Dieven die Paerden ghestolen hadden , ghevangen zijn gheweest op Warners Hof-stede. dat de uysterste pale was ende daer af dat die twee tot Hilversom gehangen werden, ende die derde verdranck hem selven inde Graft , daer sy

hem meenden te vangen. ende hebben den selven Dief also uyt-ghehaelt ende ghehangen by den anderen sonder weder-seggen vanden Stichtsen of yemandt anders.

Gijfbert Iansen vande Loesderecht oudt wesende 52. jaeren, tuycht ende seyt by synen eede , dat hy Depofant by tijden dat hy schole ginck in syn jeucht, een Copije van een den princepalen Brief hadde in syn Ouders huys , te weten vande Radfcheydinghe , ofte Landtscheydinghe , tusschen Hollant ende de stichte van Vtrecht de welcke copie, soo hy depofant seyt by synen eede als boven, in syn Ouders Huys tot Loesderecht verbrant is gheweest inden oorloghe van Vtrecht, te weten , inden jaere van 82. leffleden, welken Brief als t'inhouden van dien die selve Depofant ghecorporeert ende onthouden heeft van syn jonge dagen, dat der selver ghesien ende gelesen hadde terwijlen dat hy binnen Loesderecht ter scholen gaende was , inhoudende van woorde te woorde nae syn oudtbeyt , ghelijck hy Depofant onfesseert als boven inder manieren hier nae volgende , te weten , dat die verscheydinghe tusschen Hollandt ende den voorsz. Stichte , overgesien , gheraep ende bevonden is gheweest by den Ouden ende Wijsen vanden Lande daer over beroepen syn in presentie vanden Gecommitteerden van mijn ghenaedigen Heere als Grave van Hollandt ende der Stadt van Vtrecht, als accorderende nae synen onthout op t'inhouden vanden voorsz. Brieve ofte Copije verbrandt in syns voorsz. Ouders huys als voorsz. is , gaende ende streckende die selve verscheydinghe tusschen beyde 'sHeeren Landen , eerst van beneden opwaerts gaende van Roloff Aerentsoons Sluyse , ghelegen op de Vecht, tot dat Nederkoedijck toe. Item van de Nederkoedijck of tot den Overloedijck, item vande Overloedijck tot Coddemeyr, item van Coddemeyr tot Hoddemeyr , item van Hoddemeyr tot Culkeers-veen , item van Culkeers-veen totten Blauwen-Sarck,

Sarck, item, vanden blawwen Sarck tot mijn vrou van Eltens Hof-stede, item, van mijn vrou van Eltens Hof-stede totten hooghen vurs boom, item, vanden hooghen vurs boom tot Leeuwen pael, item, van Leeuwen pael tot inden mont van de Eem.

Item, Jan Louwersen van Hilversom out omtrent LII jaeren tuycht ende seyt by synen eede, hoe dat hy deposant vernomen ende by prove soo hem dunckt wel ondervonden heeft in de Weelbrock omtrent 25 hondert roeden vander Kercke aklaer, inde vernen legghende onder der aerde een Sarcke-stene lanck welende nae synen prove ende ghevoelen drie reeden, en een toede breet, daer twee uytghegaven onde die Pleech overgaende is.

Item, Lammerden van Hilversom out LXXV jaer tuycht ende seyt by synen eede als boven nae dat mijnen genaeden Heere Hertoghe Karel saligher ghedachten omtrent drie of vier jaeren voor syn overlijden een ghebodt hadde doen doen, dat niemant wyten Stichte op synen Grondt ende Veenen van Goylandt graven en mochten, soo is de selve een Deposant ghekomen vander Eem-brugge deur Emenesse daer hy toefde, en een kame biers dronck alleene ten huuse van Rycout Meynsen Laers tot Emenesse, daer die wouten van Emenesse van Binnendijcx ende Buytendijcx te saemen vergadert waeren uyt beyde Overspelen, die by Deposant hoorde dat sy aldaer geschille hadden tegen malcanderen, lijvende om't over-reden, ende begeerden die was 'Dijcx, dat die Keuren van Buytens-dijcx hem luyden bystant doen wilden tegens mijnen genaeden Heere wijlen Hertoghe Karel, alsoo sy hem siven wouden bewaert ende synen pael verkort te hebben, contrarie syn genaeden bevelen ende geboden, daer die van Buytens-dijcx op antwoorden tot de selve van Binnendijcx, seggende, dat wat

ghy doet, indien ghy last schade ofte hinder krijght vanden nieuwen Gracht by u ghemaect, ofte anders, wy en willen voor u niet verantwoordten.

Item, de voorz. Louwer Heyndricksz. Burgemeester tot Huyfen oudt 61. jaer als vooren, tuycht ende seyt noch by synen eede, hoe dat het Dorp van Emenesse in tijden voorleden naerder aender Eem ofte Stichte gbelegen heeft, ende dat die selve van Emenesse hier voortijds Hollands gheweest zijn alst blijktt, dat synoch veel Hoven, ende Hofsteden daer hebben, van welck sy den Grave van Hollandt jaerlicx seckere Thiende betaelen moeten met die van Baeren ende Soest, die oock nu Stichse gheheeten zijn, soo dat blijcken mach by den Thins-boeck ofte Copie van dien hier af wesende onder den Procureur Generael van Hollandt, maer hoet selve aenden Stichen ghekomen is, en weet by Deposant niet, seyt voort de selve Louwer Deposant, alsoo dat de Achte Ackeren het saet kant aen die Hollandsche syde, te weten aen die West syde van Emenesse voorz. even lanck behooren te zijn van t Noort eynde af, als van Leeuwen-pael ende de mont vander Eem daer die beginnen tot het Zuydt eynde van Emenesse toe sonder d'een langer te zijn ofte naerder Hollandt, inwaert gaende dan d'ander.

Item, Heyndrick Dijkstraen van Hilversom, oudt vijftich jaeren, Heyndrick Gijfen van Laeren, oudt 55. jaeren of daer omtrent, Louwer Heyndricksz. van Hufen, oudt omtrent 61 jaer, Albert Lammerden van Blareom, oudt 60 jaer of daer omtrent, hebben te saemen getuyght ende geseyt by haeren eede: hoe dat sy gheweest hebben achter Weelbrock, drie boogh-schoten of daer omtrent vander Kercke, daer sy ghetast ende ondervonden hebben met seckere instrumenten daer toe dienende beneden inder aerden omtrent een mans lengte diep, een steen rotte lanck wesende

vijf Roeden of daer omtrent, ende twee Roeden breedt, welck sy Depofanten houden te wesen een Pael-scheydinge tusschen de Landen van Hollandt ende de Stichtschen, achtervolgende de Artijculen vande voorfz. Pael-scheydinghe hier vooren verhaelt: Noch seggen die selve Depofanten, dat sy verhoort hebben datter noch meer Pael-scheydinge ende gelijck: Steenen ende Mercken leggen souden die sy by diligentie hoopten te vinden, want 't gunt sy onder de aerde bevonden hebben al harde steen, schijnt te wesen by de prove die daer van ghedaen is, soo dat het geen Fondament van eenich Huys, Huysken ofte Erve is, &c. ende niet meer en weten sy Depofanten, op als wel gevraeght.

Hier nae volgen 't gunt dat Brunninck van Buschuyfen bewaerder vande Charteren ende Registeren van Hollandt, Zeelandt ende Vrielandt, inde Register-kamer gevonden heeft in een oudt papieren Cedulleken gheschreven, ende mits dat het sonderlinge wel dient om te bewijfen dat die Veenen die geheeten zijn Wilt-vang, heel gelegen zijn binnen de Heerlijckheydt van Goylandt ende Naerdingerlandt, welke Heerlijckheydt over lange jaeren toebehoort hebben, ende noch huyden daeghs toe-behoorende zijn der Graeflijckheydt van Hollandt, soo heeft de voorfz. Bunninck 't inhouden van 't selve Sedulleken alhier in maniere van instructie ende memorie doen stellen ende Registreren, op dattet te bet sal mogen dueren ende in wesen blijven tot bewaernisse ende onderhoudenisse der Graeflijckheydt van Hollandt. ende der Heerlijckheydt van Goylandt ende Naerdingerlandt voorfz.

Om te bewijfen dat dat Veen gheheeten den Wilt-vang, gelegen Wett-waers vande Loefdrecht tusschen den Herden van Goylandt ende vanden Stichte van Utrecht toe behooren mi, n genaedige Heere, als Grave van Hollandt ende

Heere van Goylandt, soo salmen weten ende verstaen 't gunt dat hier naer volght.

Eerst, dat Goylandt of Naerdingerlandt een Heerlijckheydt ende Landt gheweest heeft tot eeuwigen dagen op hem 'elven, sonder te wesen vanden Stichte van Utrecht of vanden Graeffschappe van Hollandt, ende dat by Keyfers van Romen eenen particulieren Heere gegeven ende verleent is geweest, eer eenich Bisschop van Utrecht of Grave van Hollandt was, ende over vijf hondert jaeren by den Keyfer ende den particulieren Heeren van Goylandt gegeven is geweest der Kercke van Elten, van welke Kercke een Grave van Hollandt dat in pachte houdt met allen der Heylijckheydt ende toebehooren, niet nytgelondert.

Item, om te weten de bepaelinghe van Goylandt hoe dat streckende is: Soo is waer dat int Noort-oost eynde van Goylandt leyt eenen wegh geheeten Waeckers-wegh van daen men palet Goylandt tot op den Veurf-boom tot op Soeste Capel, van Soeste Capel tot op de Hof-stede gelegen tusschen den Goyer-Bosche ende den Vos-Berghen, welke Hof-stede der Abdiffe van Elten toe te behooren plach, ende van dier Hof stede tot Brueckelveen waert streckende Oostwaert weder op gaende totter Hof-stede inder Loofdrecht die een genomt Peter Dircksen toebehoort, binnen welke paelen den wiltvang ghelegghen is.

Item, om dit mede te proeven, soo betalen ende sijn schuldich alle jaer te betaelen vele Lantgenooten van Soest, van Barne, van Emeneffe, ende andere die Stichsche luyden sijn de Grave van Hollant sekere thins penninghen, als Heer van Goylant datmen veel bevijfen mach mit registeren ende Rekeningen van Hollant, ende mit overdrachten hoe sy overdragghen sijn over langhet dan 1 x x jaeren met

T :

met

met Hertoge Aelbrecht saliger gedachten, wat payment sy vanden Chijns-penninck schuldich zijn te betaelen, ende dat ter inden Pacht vander Abdijse van Elten begrepen is.

Item, men sal oock wel bewijfen, dat die Veenen die plegen te legghen buyten de vuyrse toe-behoorden op die tijdt die van Drakenburch binnen de voorz palen gelegen zijn, ende waeren, ende dat sy by consent vanden Grave van Hollandt over langer dan 60 jaeren deur syn Landt ende Heerlijckheydt ghebruyckt ende geoorbert worden, ende syn.

Item, want sommige personen seggen dat het Bisdom veel ouder is dan de Graeflickheydt van Hollandt, dat daeromme de voorz. Wiltvang den Bisdom toe-behooren soude ende niet de Graeffschappe: Soo machmen weten by dat voorz. staet, dat die voornoemde Wilt-vang ghelegghen is in Goylandt, ende niet inde Graeffschappe ende Stichte van Vtrecht, ende die ghene die dat Argument vander oudtheyt des Bisschopsdoms ende Graeffschappe van Hollandt voorz. voort setten soudent, dan wel moeten bewijfen dat inder scheydinge doe dat Bisdom ende Graeffchap ghedeylet ende ghescheyden worde. dat doe den Bisschop den voorz. Wiltvang toe-ghedeelt was, dat onmogelick te doen waere, wantet binnen de paelen van Goylandt ghelegghen is, ghelijck voorz. staet.

Item, omme te bewijfen dat de Vuyrse leght binnen de Palen van Goylandt, ghelijck voorz. staet. soo salmen met de waerheydt bewijfen, dat over langer dan 40. jaeren geleden, een doot-slach gheschiede op de Vuyrse om eenen Persoon genoemt Dirck Smit, die doot gheslagen was by eenen genoemt Heyndrick Thymonsen, welke Dootslach op die tijdt byden Baliu van Goylandt berecht worde.

Item, of die Sticksche seggen wouden van eenen Vuye die by Hartoge Albrechts tijden ghetogen was, dat en was niet voordert dan die vande Loefdrecht ende Bruekel-veen

ende niet roetende Goylandt, nochtans en wasser niet Paelscheydinghe ghedaen op die tijdt, dan datmen van geente syde voordert inden Veen delven en soudent tot dat de Paelscheydinghe ghedaen soude wesen.

Item, in teycken van dien, soo is waer, dat alderhande Soenen ende Tractaten sint dier tijdt ghemaect, ende bysonder mede die leste Soene tusschen mijnen ghenaedighen Heere van Borgond. als Grave van Hollandt ende den Stichte, in welcken Tractate ende soonen altoos beschreven is, datmen die Paelscheydinge doen sal tot vermaninge vanden Heere.

In't Jaer mccccxci, zijn eenige Dorpen omtrent Naerden gelegen/solemnelick belast/de Mueren van Naerden / die soo door den Oorloghe / als anders by wat verballen waren / ten halven kosten te helpen op maechen/outredenen in den Bziede selver ghespecificceert/ die soo luydt:

De Grave van Egmont Heere tot Baer, Stadt-houder General ende anders, de raede van onsen genaedichsten Heere, Roomsche Coninck ende Hertoghe Philips sus soons Eertshertoghe van Oostenrijck, Hertoghe van Borgongien, &c. gecommitteert ten saecke van heere Landen van Hollandt, Zeelandt ende Vrieslandt, den eersten gesworen boede exploitier vanden Camer vanden Rade in Hollandt, hier op verfocht, saluyt. Alsoo de Burgemeesteren, Schepenen, ende ghemeene Poorteren der Stede van Naerden ons te kennen ghegeven hebben, hoe dat omtrent de selve Stede ghelegghen syn vier Dorpen, als Huysen, Laeren, Blarcom, ende Hilversom, die welcke in vele stucken ghemeen zijn metten gemeenen Supplianten, ende altydt haere refugien ende beschermenisse alsoo tegens haere vyanden, als anders, binnen de voorz. Stede nemende syn, ende zijn altydt in dat cas binnen der selver Stede wel grootelick outfanghen geweest

geweest met alle haere roerende Goederen die sy daer inne ghebracht hebben ghehad. Nu is waer, dat nu onlanx in den Winter lesleden seeckere Varken ende Stucken vande voorsz. Stede neder-gheltort ende inde Grachten ghevallen zijn, de welcke de voorsz. Supplianten, ovormits de groote lasten ende kosten, mitsgaders irrepairabele verliesen by hunluyden ghadt ende geleden, mits der oorloge die seeckere jaren hervvaerts gevveest zijn, niet mogelijcken is de voorsz. Mueren te repareren, ende de voorsz. Stede vveder te maken, omme die daer uyt te vveeren ende te keeren indient noot viele, ten vware dat de voorsz. vier Dorpen bunne daer inne te hulpe quaemen, ghelijck sy vvel nae rechte schuldich zijn te doen, tvvelck nochtans de Invvoonderen vande voorsz. Dorpen vveygerich zijn te doen tot grooten achterdeel vande voorsz. Supplianten, ende noch meer sal, indien hunluyden by ons daer inne niet versien en vvorde met onse behoorlijcke provisie ende remedien van justicie, also sy seggen, daeromme sy ons ghebeden hebben, soo ist, dat overgemerckt t' gunt dat voorsz. is, ende bysonder dat de voorsz. Stede van Naerden gelegen is opte Frontieren ende uyterste Palen van desen Lande, u ontbieden ende bevelen daer toe, committerende mits desen, oft noot sy dat ghy terstont treckt tot versoeck vande voorsz. Supplianten aende personen vande Burgemeesteren, Schepenen, Schouten ende Invvoonderen vande voorsz. Dorpen, of tot hunluyder Woonsteden, ende hunluyden, ende elcke van hun besonder van wegen ons Alderghenadichste Heere by u roepende de Officier vande Plecke, indien noot sy seer scherpe-lick beveelt ende ghebedt, dat sy terstont ende sonder vertreck metten voorsz. Supplianten treden int maecten ende repareren vande voorsz. ghebroke Mueren tot allen plaetsen daer de Mueren inegevallen zijn, ende daer't van noode werdt, die te reformeren, omme-slaen, onder hun-

luyden de helfte vande penningen tot de voorsz. reformatien ende reparatien behoorende die leveren in handen van den genen die daer toe geordonneert sullen worden om de reparatie ende reformatie te doen doen, ende die Arbeyders daer mede te betaelen, in sulcken schijne als van noode is, ende sy heur refugie ende beschermenisse met Wijf ende Kinderen ende Goeden binnen de voorsz. Stede mogen nemen, ende de vyanden uyt de voorsz. Stede te houden, soo dat sy Supplianten des mogelijcken te vreden zijn, ende in cas van oppositie weygeringe ende vertreck dachvaert de voorsz. Opposanten, Refusanten ende Dela-yanten te komen ende compareren voor ons alhier inden Hage, tot sulcken redelijcken ende betaemelijcken daghe als ghy hunluyden beteeckenens sult, omme te seggen de redenen van haer oppositie, weygeringe ende vertreck, ende de voorsz. Supplianten te verantwoorden ende voort inde saecke te procederen, ende van rechte wegen daer toe dienen ende behooren sal, ons certificerende wes ghy hier inne ghedaen sult hebben ende u wedervaren sal welen. Ghegeven inden Hage onder t' Signet hier aen ghehangen op ten 21. dach in Mey, in't jaer ons Heeren 1491. ende onder geschreven by mijnen Heere den Stadt-houder General ende Raedt van Hollandt, Zeelandt ende Vrieslandt,

C. ZONEVELT.

In't Jaer MDLXXII, Frederic van Toledo/naer dat hy Zutphen inghenomen hadde / heeft sijn macht gewent op de Stadt van Naerden / de welcke haer begeben hadde aen den Prince van Orangien. Die van Naerden / mepnende dat der Spaengiaerden Leger op een ander plaetse troock / en hebben haer Ghe-deputeerde niet te ghemoet gesonden / om de vergiffenisse des misdacts te verbidben. t Welck niet wernich heeft verbittert het ghemoet van Frederick. Het Leger hoorde de Stadt ghekomen wesende /

Historie van de weerdte der Spaengiaerden op Naerden.

Et 2

de Raerdenaers hebben haer Gefanten ghesonden / de welke die van Raerden souden verschoonen / dat sy veraccordeert waeren metten Prince / dewyle sy gheen Garnisoen binnen de Stadt en hadden. Sy hebben met een de Stadt opgegeven / onwetende zijnde van het quaet d'welck haer soude toekomen. De Spaengiaerden binnen de Stadt geghekomen zijnde / hebben onthaelt gheweest van de Bozgers met goede chiere. Daer naer zijn alle de Bozgers bevolen inde Kerckete komen. Daer begonst een peggelijck d'zoebich en bezyest te worden. Vele / die de meynedicheyt der Spaengiaerden in veelderley manieren gheleert en ghekent hadden / hebben hun verborgen in secreete plaetsen / hegerende t'aensien d'uytkomste der saecke. Andere zijn ghegaen tot de bestemde plaetse. Daer heeft Frederick de Toledo syn boos ende schelmachtich herte ghekeert tot ongehoorde quaede Feften. Het aendencken alleen doet my verschrieken. De Bozgers waeren nauwelijck by een ghewapende Krijghsluyden zijn dan gheballen op den hooft Bozgers / ende sy hebben die al t'saemen gheboodt / sonder aendacht te hebben van het voorgaende accordeert / sonder aensien te hebben op de jonckheyt oft ouderderdom. Daer zijn de mans met haer vrouwen doozstecken / de moeders ende de supghende kinders malcanderen ombattende zijn jammerlijck om den hals ghebracht. Een Bozger / ghe-

naemt Dubrecht Willems van Eycken / een Smith van syn Ambacht / heeft de Spaenjaerts geenen eedt van ghetrouwicheydt willen doen. Waer ober de Spaenjaerts hem op het lijf gheballen zijn / ende hebben hem vijftien wonden gegeven / der welcker bloote spappieren slaende op syn bozst / sy met syn handen vol weeren heeft gevat. Maer dewyle de Spaensche Soldaten de selve tot haer trocken / syn alle syn vingers afghesneden. t'Welck ghedaen zijnde / is t'erstont synen hals af-ghesneden. Het bloedt d'welck uyt syn bozst vloeyde / hebben sy met haer handen gheworpen in het aensicht des Dochters / die op haer bloote knien badt / doch te vergeefs / om haers Vaders leven. Desen heeft gheweest den moederlijck Groot-vader van Dubrecht Berch / een goet ende gheleert Jongman / dooz wiens bliet ende neeriticheyt Goplandt / ende haere Historie seer neerlich beschreven is / eerdaeghs weerdich om uyt-ghegeven te worden. Maer het is weert dat wy schryven van Lambertus Portensius. Dese wesende Kerckor der Schole van Raerden / heeft behouden gheweest van dit onweere ende tempeest / dooz beneficie van een Spaensche jonghman Veldanius / die eertijts sijn discipel hadde gheweest. Alsoo is die geleerde man ontcomen vande Spaensche furie / die wel verdient hadde vanden Spaenschen Poet Lucanus.

WEE SP.

V V E E S P.

W *espe*. De Heeren van *Wespe*. Verſcheyde fortuyn der Stadt.

*Wespe is een
Heerlicheyt
geheest.*

M En weet niet in wat tijdt dat *Wespe* sy getimmerd geweest. Het is seker dat sy bysondere Heeren gehad heeft upt die Brieven van *Gijf* brecht van *Nemstel* / die ick gheschreven hebbe upt oude Registers van het Clooster van *Nensburg*.

Aende Eerwaerdige Vrouw in Christo E. Abdiffe ende A. suster vanden Heere Grave, Nonne, ende aen het gantsch Convent in *Rinsburch*, G. Schilt-knape van *Amstolle*, saluyt, ende ghebeden inden Heere. Ghy sult weten, dat wy voor aengenamen hebben, dat ghy tot ghebruyc der Kercke moet verlossen de Goederen van *Buckiscope*, ende om aen die Goederen te renuncieren. Wy hebben van onse sijde ghestelt tot *Buckiscope* den toonder deser tegenwoordighe Brieven, Heer *Menso* van *Wespe*, ende sullen voor wel ghedaen houden t'ghene dat die selve M. van onsent wege sal doen op de voorseyde Goederen, als of sy van ons * alsoo verre als ghy sult geven * ponden *Hollandtsche* penninghen om de verlossinghe van die Goederen, ende wy

hebben van onsent wege gestelt den selve M. om de voorseyde penningen t'ontfangen, ende ghy sult houden tot getuygenisse de teghenwoordige Brieven, tot dat wy sullen aen die Goederen persoonlijk weder-gheseyt hebben in teghenwoordicheydt vanden Heere Grave van *Hollandt*. Gegeven in *Nardinc*. in't jaer MCCCXXIII, den 10 dach *Februarij*.

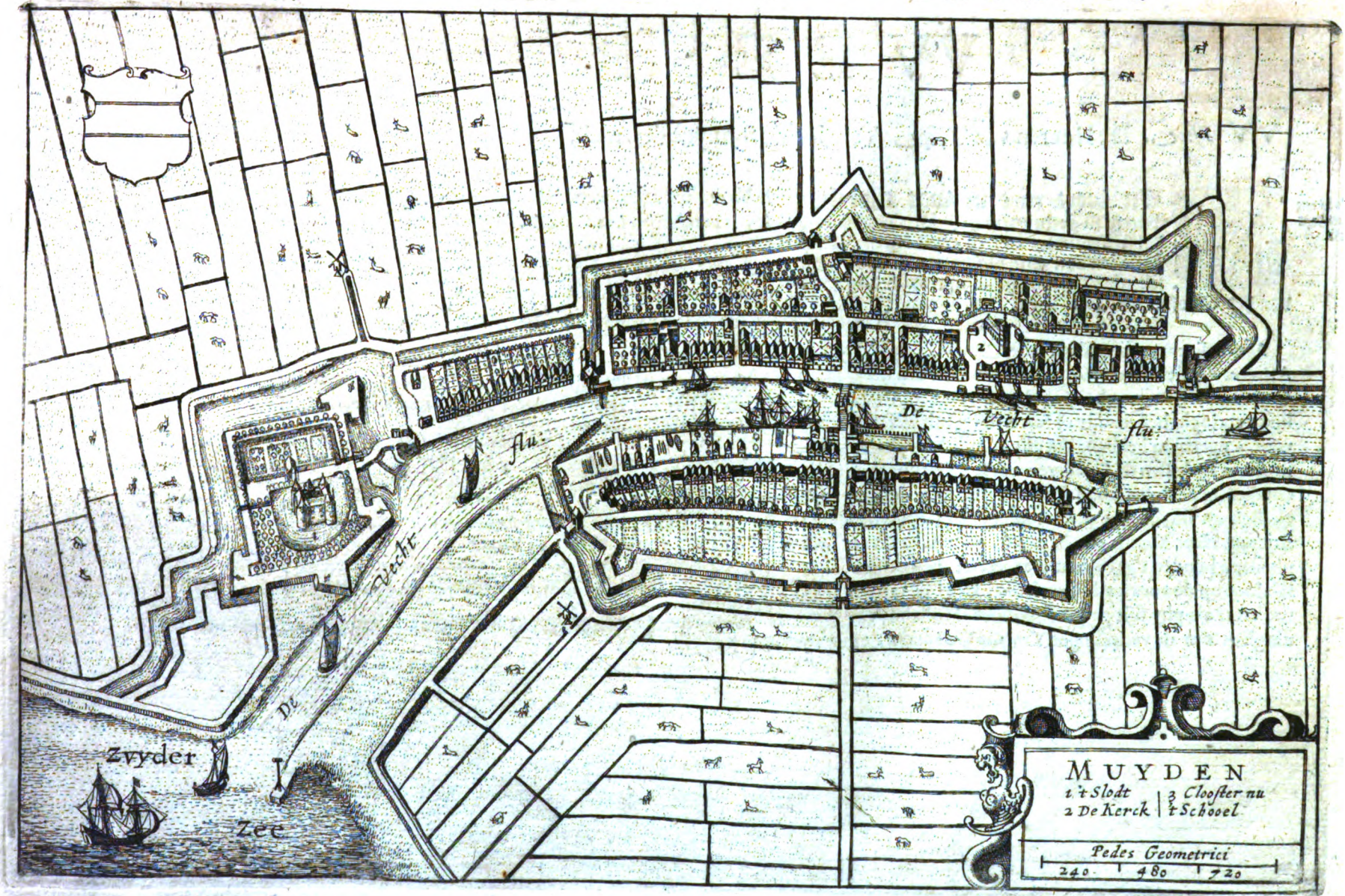
De bysondere letteren beteekenen E. *Emessa* / A. *Ada* / G. *Geraert* / M. *Menso*. Maer *Wespe* woijt meestendeel genaemt inde d'oude *Placcaten* *Wespe*.

In't jaer M C C C L V I, die van *Drecht* hebben *Wespe* verbandt / ende alle de Goederen der *Bojgers* berooft.

In't jaer M D V de *Gelderſche* / derwijle sy *Drecht* belegerden / hebben te vergeefs verfocht *Wespe* dooz ergelift in te nemen; maer in het naerholghende jaer heeft *Carol* *Hersogh* van *Gelderlandt* de selve plaetse in syn ghewelt gecregen; die nochtans cozts daer naer is met sekeren *Conditien* betrocken. Daer die tijdt is sy met een *Muer* versterckt gheweest.

Wespe is tegenwoordigh seer vermaert om het hzouwen *Coet Bier*. van seer goet *Bier*.

Wespe verbandt en de *septenters*.

Original map copy -
 made by
 Ernst van
 Straat.

M V Y D E N.

Beschrijvinge van *Muyden*.

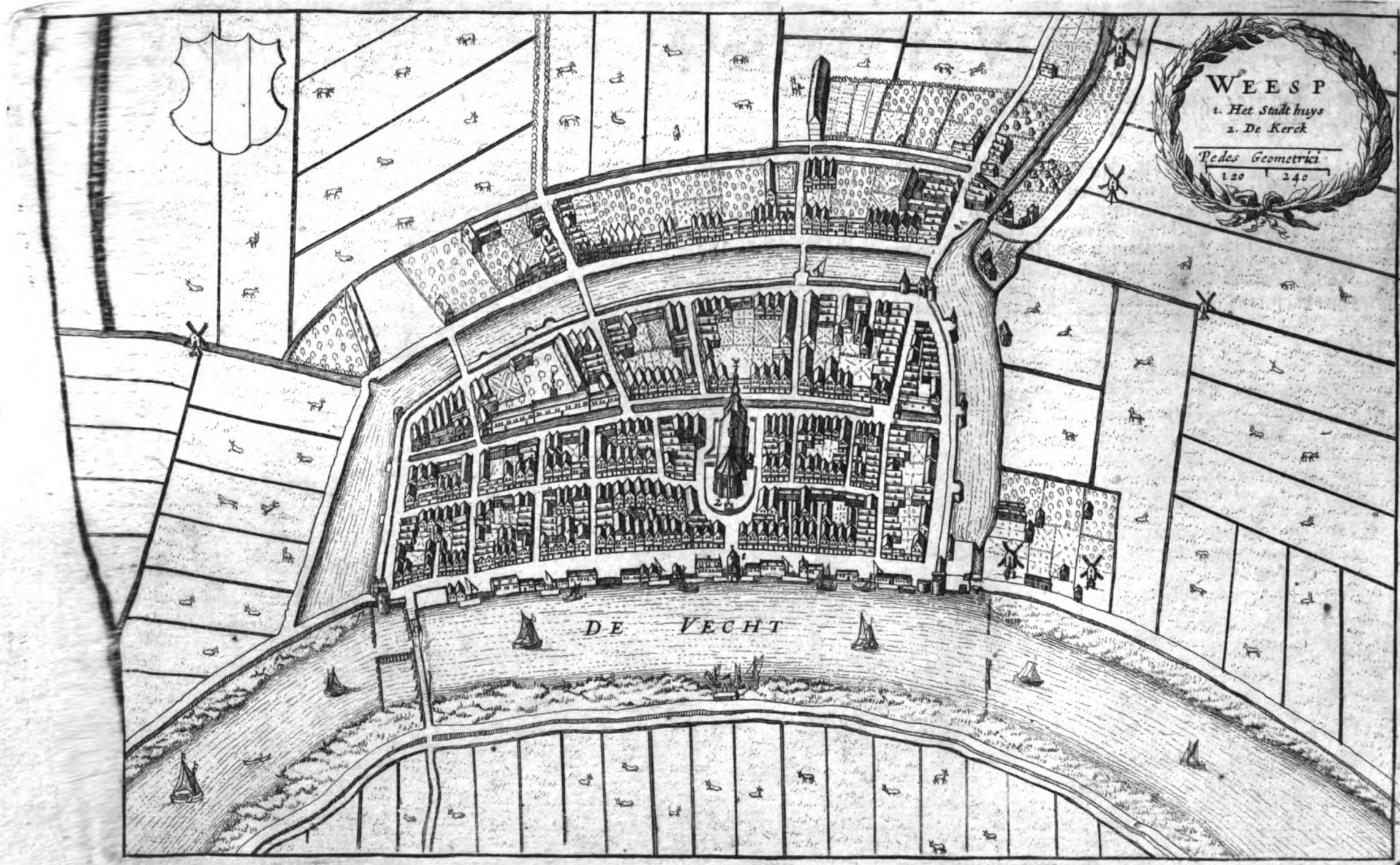
Muyden / ghelegen aen de Keviere
 Dicht met Weesp / is verciert geweest
 met verschepde Privilegien van Al-
 brecht van Beperen in 't jaer MCCCCIII.
 Sy is vernielt geweest met een byer ver-
 wecht van die van Utrecht in het Jaer
 duysent drie hondert ses ende vijftich.
 Maer dat sy een weynich verbeterd was / heeftse de selve ne-

derlaghe geleden vande selve / in 't jaer duysent drie hondert
 vier ende 't seventich. Ende in 't jaer duysent vijf hondert
 ende vijf / sy heeft vande Geldersche de selve soztupne ont-
 fanghen / als Weesp. Sy heeft een seer oudt Slot / in 'twelck
 in 't jaer duysent twee hondert ses ende 't negentich Flozis
 de vijfde / die vermooyt was van Geraert van Welsen / ghe-
 boert is gheweest. Eenighe wiken dat Flozis hier soude
 ontsapen wesen. Ende alsoo hebben wy Goplandt ende
 haer Steden beschreven.

Muyden
 moet twee-
 maal be-
 hoort van
 Weesche.

-VLAER-

Harlingen
vondste
stad van
Hollandt.

V L A E R D I N G E N.

Vlaerdingen d'oudste ende sterckste plaetse eertijds van Hollandt. Haer inneminge ende tegenwoordighe ghedaente.

Vlaerdingen
d'oudste
stade van
Hollandt.

Vlaerdingen wordt geacht d'oudste van alle de Wygheden oft Steden van Hollandt. Sy wordt meest in d'oude Placcaten geschreven Flerdijnc. Sy heeft haer naem van een Water-loop / voerende de selve Naem / van d'welck niet oer en is ghebleuen / als een naechte meldinghe oft mentie in d'oude Wygheden van Egmont. Vlaerdin- ghe heeft eertijds gheweest de sterckste Stadt van gheheel Hollandt. Pooze Lambrecht van Schafnaburgh aen het jaer 1047. De Keyser Hendrick, seyt sy/heeft een Krijgh- heyr te water gheleydt door den Rhijn in Vrieslandt tegen Godefridus ende syn hulper Diederick, ende heeft daer twee SEER STERCKE STEDEN INGENOMEN, RI- NESBURCH ENDE FLEERDINGEN. Daer en is niet claerder. Hier komt oock sy / dat Contractus Diederick de vierde van die naem Grave van Hollandt / wydzuc- helijck noemt Marck-Grave van Flaerdinge. Siet het gene wy van dese plaetse wijtloopiger ghesproken hebben in het eerste Capittel deses Boecks / ende 'ghene Janus Doufa

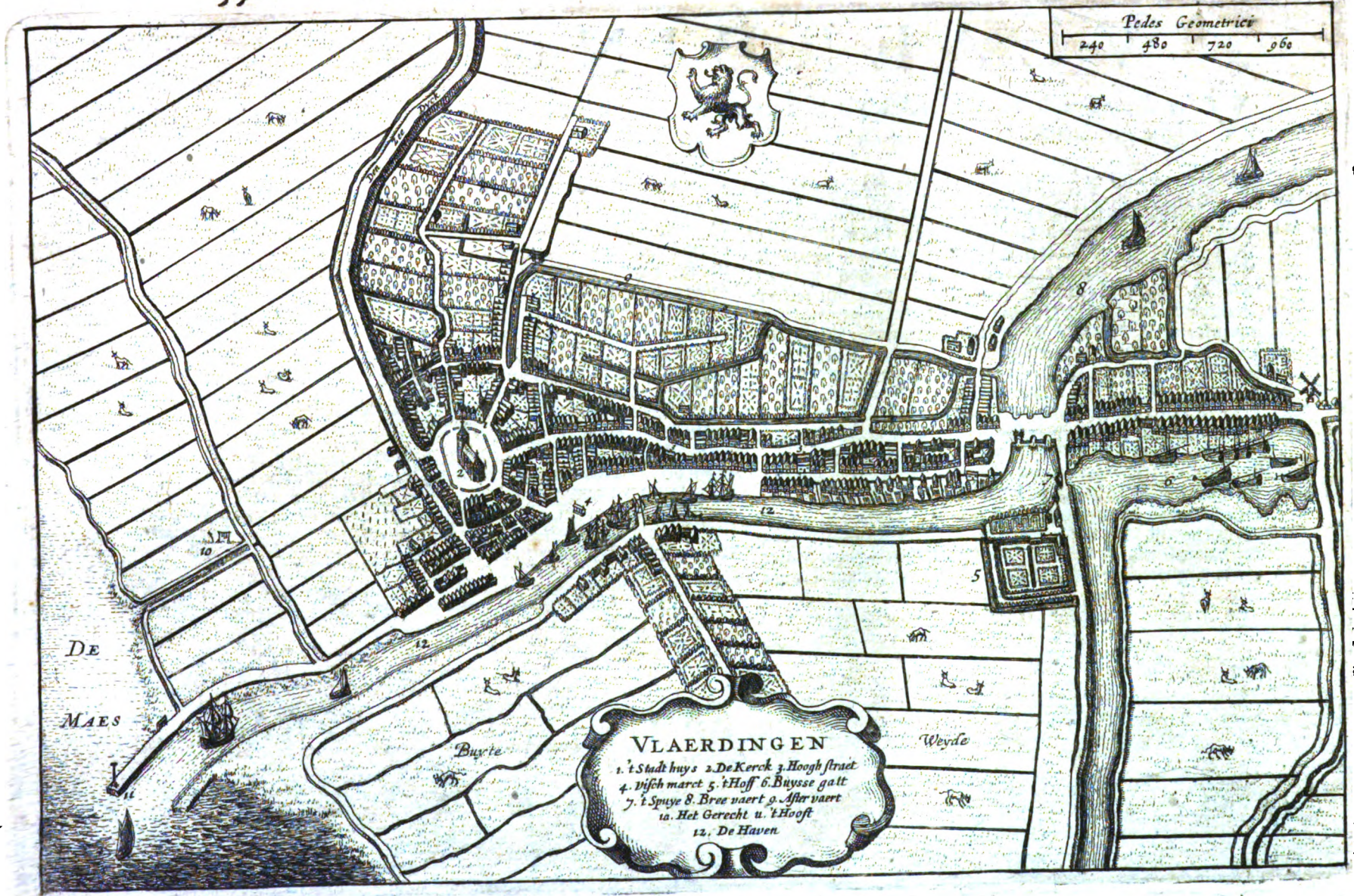
gheleerdelijck gheschreven heeft in het sefte Boeck der Hol- landtsche Chronycken. Ende Godefridus Monick van S. Pantaleon, die in de selve tijden heeft gheleest / ghetuyghet openelijck / dat Wilhelm den eersten van dien naem Gra- ve / heeft 'tschepen ghevaren met groot Wyzkracht upt de Waven van Vlaerdingen naer het heyligh Landt / in't jaer ons Heeren duysent twee hondert seventhien. Syn woorden luyden alsoo : Item, Wilhelm Grave van Hollandt ende Ioris Grave van Wiede, met andere Cruys-vaerders van Duytslandt, begeerende 'tschepen te reysen naer het hey- ligh Landt, zijn vergadert tot FLERDINGE op een van d'edelste Rivieren des Landts, de Maese.

Vlaerdinge is op den dagh van heden verandert inde ge- daente van een seer slecht Doorp; wesende alleen een seer kleyn deel van het oude Vlaerdinge; van de welke wy nu ghesproken hebben. Sy is tegenwoordigh een Doorp / die eertijts is Tropa geweest. Ende desen haren onderganck en heeft sy niet gheregen / als van haer schadelijck ghebuer- ick segge van de Golben ende Bloeden der Maese,

De Maese is
d'oudere
ganck van
Vlaerdin-
ge / want
haer af-
spoe-
lingm.

V v

's GRA-

s'GRAVEN-HAGHE.

Wat tijdt dat s'Graven-Haghe veredelt is gheweest met der Graven Hof, Vermaerde Man-
nen. Lof-Spreucke vanden Haghe.

De lustig-
heit vanden
Hagemaecte
haer woon-
tinghe der
Graven te
wisen.

S Graven-Hage is verciert ghe-
meest met het Paleys ende Hof des
Grave van Hollandt/ dooz Wilhelm
de tweede Coninck der Romeynen in
'tjaer 1250. De ghelegentheydt der
plaetse/ by gheboeght met een groo-
te lusticheydt heeft hem daer gheroe-
pen. Hy heeft binnen den Haghe, seght Snops in het se-
vende Boeck / ghemaectt een magnifijck ende seer lustich
Paleys, tot welck hy van s'Gravesande over-ghevoert heeft
de Vierchare ende Gedinge van Hollandt, meer ghebourt
tot schoonheydt ende lusticheydt, ghelijck ick gheseyt hebbe,
als tot sterckheydt, als met een groot Vyver, ende een groen
Cingel ende Boort, oock beplant met groene Eecke-bomen,
hebbende naer by een Bosch bequaem om te wandelen ende
jaeghen. Het Hof is ghetimmer als vooz een Coninck;
inde welke noch het woym-steken / noch de verrottinghe
niet en vernielen de Balcken ende het Timmer houdt / noch
de Coppe-spinnen en verbuulen de selve niet. Johan Ger-
brants van Leyden beschrijft het selve. Het Hof ende Pa-
leys aldus ghetimmer zijnde / veele Edelen / den Prince
volgende / hebben hier haer wooninghe ghenomen. Des-
tighe Hupsen zijn van hun ghetimmer / onder andere de
Hupsinghen vanden Heere van Biederode / die tegenwooz-
digh verandert zijn in het Stadt-hups vanden Hage. In
het Hof is terstont een Capelle gheboort inde welke zijn
eenighe Graven begraven.

't Hof woort
getimmer
met hout
dat niet en
verrot ende
daer gheen
koppesijn
nen komen.
Het Stadt-
hups ghe-
maectt van
het Hups
van Biede-
rode.

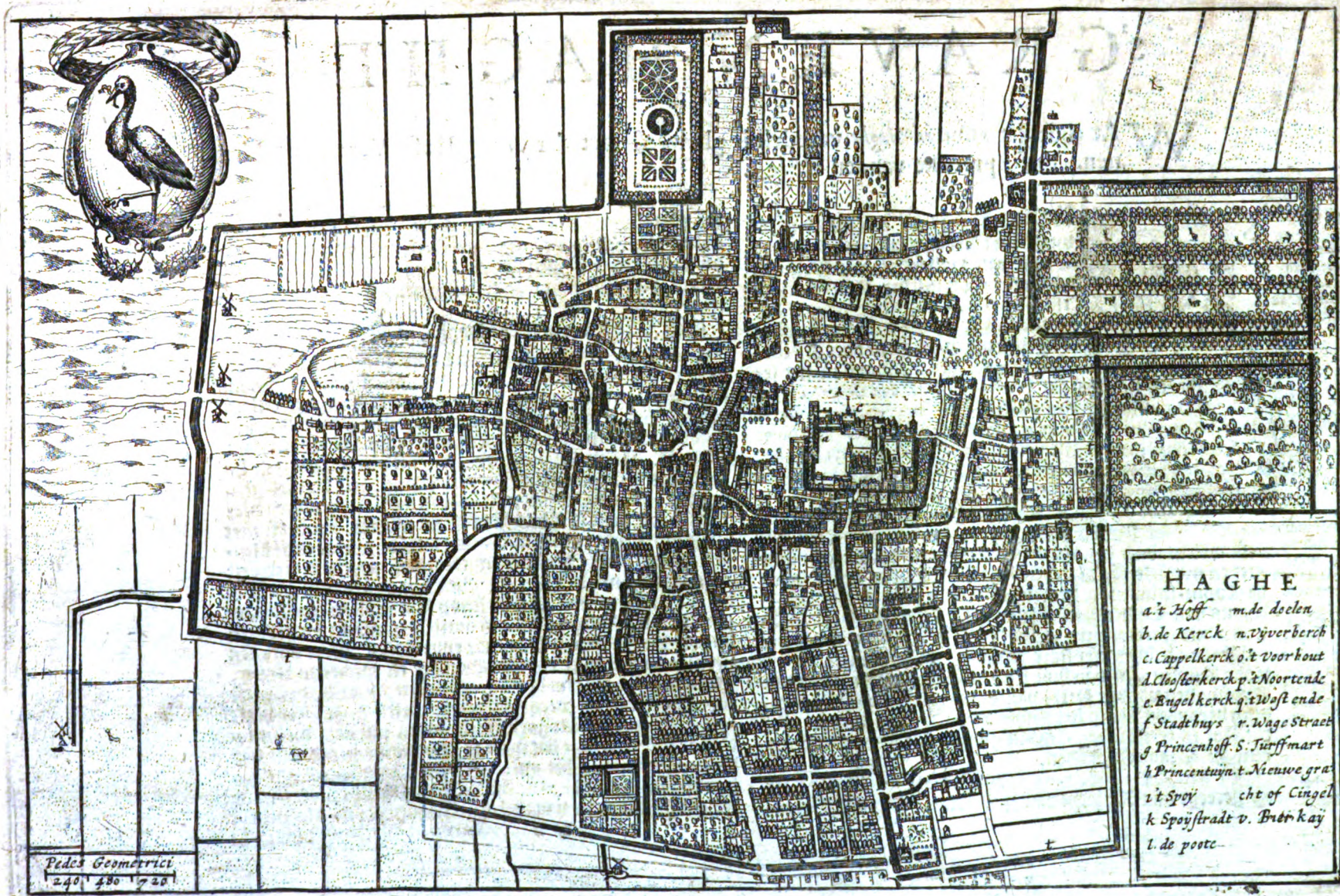
In het jaer MCCCXIX is de Prochie-Kercke hier
verochie-
kercke ende op-gerecht van Albrecht van Beperen. Wiens Hups vrom-

we / heeft doen bouwen van de Fondamenten op het Vooz-Clooster des
hout / ghelijck sy noemen / een treffelijck Mans-Clooster ^{Medicaren}
der Predicaren Orden van S. Dominicus met een schoon ^{getimmerd}
kerck / die tegenwoozdigh noch ghenoemt woort de Cloo-
ster Kerck:

Wese zijn ghebozen inden Haghe.

Johannes Secundus, heeft syn vader ghesadt Nicolaes E-
beraert / President vanden Raedt van Mechelen / een vroom ^{vermaerde}
ende geleert man; van den welcken ende van syn Meester ^{manne.}
hy van syn kindt hejdt aen is onderwesen gheweest in alle
goede disciplinen. Hy heeft een goet ende lustich verstant
ghesadt. Is in vranckrijck gherepft / ende daer heeft hy
ghehoort Andreas Alciatus den Prince der Rechts-ghel-
leerden; die getoont heeft met syn schoon Opschrijven ende
Wersen hoe veele hy gheacht heeft Secundus. Hy heeft met
syn geleertheydt ende goede conuersatie de groote ende kle-
ne personagten tot syn liefde ghetrocken. Hy heeft gewest
Secretaris om brieven te schrijven aen den Paus Paulus
de IV, ende aen den Erft-bisschop van Toledo; heeft daer
naer in syn Vaderlandt de grootste digniteyten vercregen
by den Bisschop van Utrecht / ende elders. Was oock een
vermaerde Schilder ende Zabereeder en snijder in koper.
Daer dese dingen zijn kleyn / vergeleken zijnde by den geest
ende bloet van syn Wers-dichten / in welck hy soo seer heeft
gekoyert / dat hy met goet recht mach ghestelt wesen by
d'oude Poeten / jae dat meet is / hy woort geoordeelt dat
hy eenighe vande selve overtreft. Wat hammen berghele-
ken by syn KVSSIENS, die hy wt-gegeven heeft / in de
welcke hy alle mate van wel-spreckentheydt ende lusticheydt
volbracht

D 2

HAGHE
a. t. Hoff m. de doelen
b. de Kerck n. vijverberck
c. Cappelkerck o. t. voorhout
d. Cloosterkerck p. t. Noortende
e. Bugelkerck q. t. West ende
f. Stadhuis r. Wage Stract
g. Princenhoff. S. Turffmart
h. Princenuyn. t. Nieuwe gra
i. t. Spoy cht of Cingel
k. Spoystradt v. Bror kay
l. de poote

Pedes Geometrici
 240 480 720

volbzacht heeft. Maer dit schoon verstandt en heeft maer een klepnen tijdt inde werelt verschenen / ende en heeft niet ghesfaen. Want hy is overleden in syn jonckhepdt / vijf en twintich jaeren oudt zijnde. Hy is begraven tot Doornijk in S. Amands Kercke.

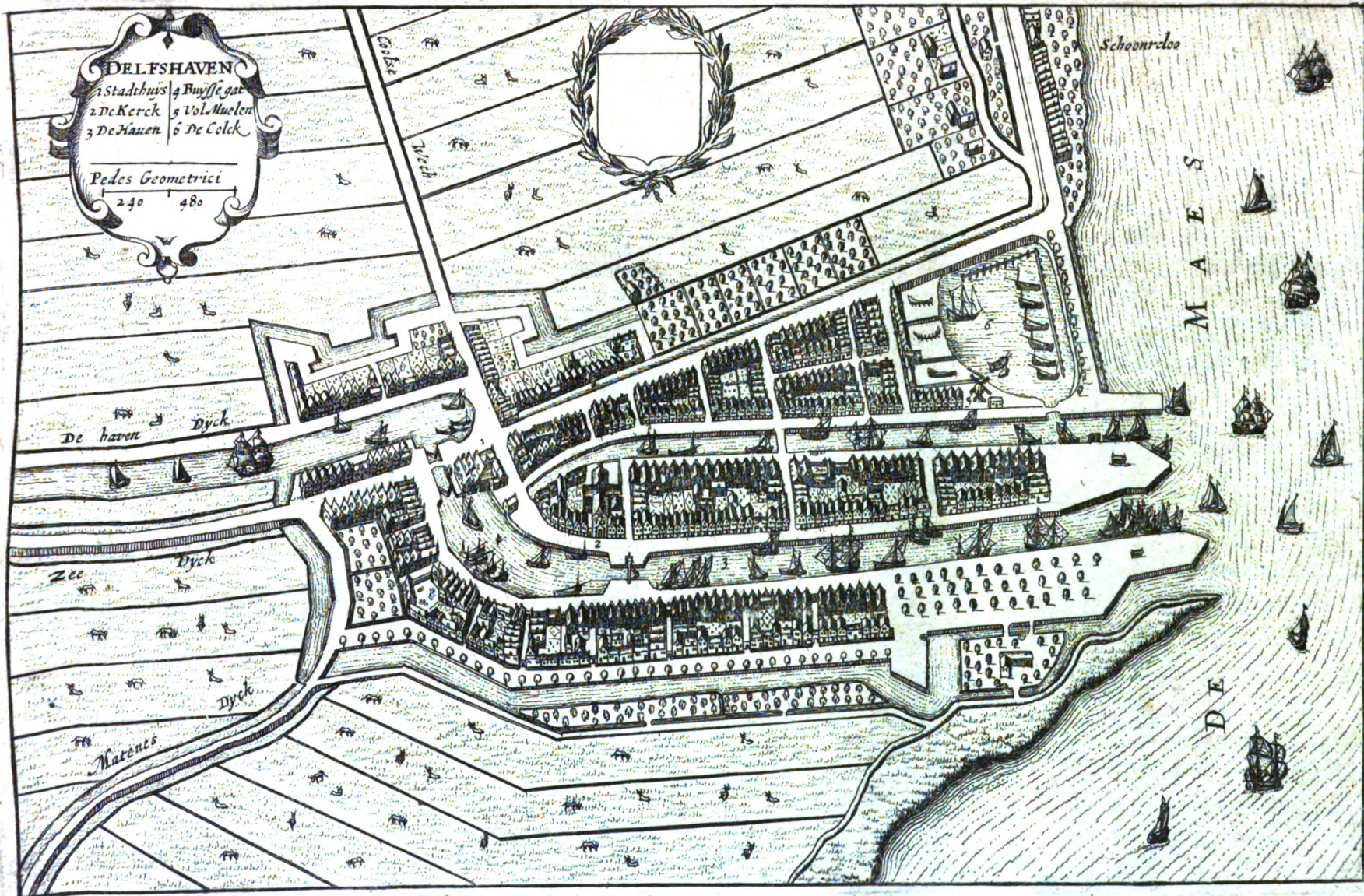
Iustus Velsius is Doctoz inde Medicijne ghemaect tot Leuven in het jaer duysent vijf hondert twee en veertich. Hy heeft vele gheschreuen / daer mede hy de Philosophie ende Medecijne seer verciert heeft.

Guilhelmus Gnapheus, anders Fullonius, heeft Raedtsheer gheweest van Albrecht Marek-Grave van Brandenburgh. Hy heeft saem ende plaetse verdient onder de Comedi-Dichters.

Pieter Cornelis van Brederode, Rechts-ghelerde van groote naem / heeft in maechschap ende studien seer famillier geweest met Dionysius Gothofredus. Men siet hier ende daer fraye schriften spns verstants / met welke hy seer verlicht heeft de Bozgerlycke Rechten.

Ten eynde / s' Graven-Dage heeft ober al sulck een lof ende roem.

Engelant wordt vermaert ende gepresen vooz het grootste Eplandt der werelt : den Rjyl vooz de grootste Riber / ende s' Graven Dage wordt het grootste Doyp van gantsch Europa gehouden : alsoo dat d' Inwoonders gerust zijnde met desen grooten lof / niet en hebben in voozleden tijden willen besloten worden met een Duer. Hy is voozwaer een treffeljcke plaetse / in gemenste gelegentheydt / nu ober lange wesen de so aengenaem ende wel beballich aen haer Prinren en Graven van Hollandt / dat sy haer naem ontfanght vande selde Graven / ende dat daer op ghericht is d' opperste Raedt / die aen gantsch Hollandt Recht spreekt / ende dat de selve Graven in voozgaende tijden verschepte Vergaderingen der Staten ende van hun Onderfaten daer gehonden hebben. Wy en sullen d' andere dingen / om cozt / hepts wille / niet aenroeren.

D E L F S - H A V E N .

W At tijdt *Delft-Haven* is ghetimmert. Haer ghedaente.

Delfhaven is los vele te segghen als Haven der Botgers van Delft. Albrecht van Beveren heeft ontrent het jaer MCCCC IV macht gegeven aen die van Delft/ om dat sy hem bromelijck by gestaen hadden / een sulcke Haven te leyden van Overschie tot in de Maese. Ende dit is d'eerste oorspronck gheweest van dese plaetse.

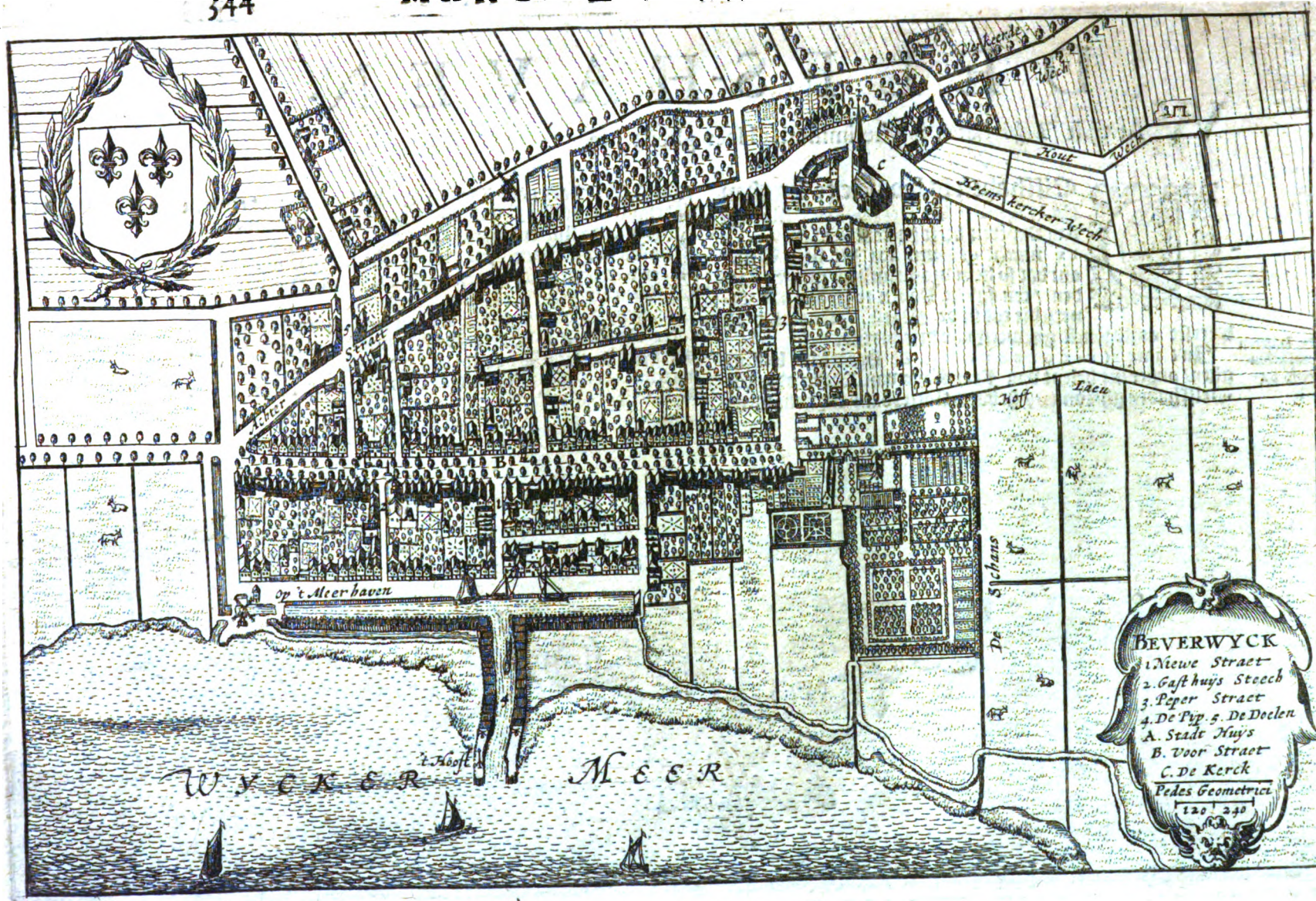
An't jaer MCCCC LXXXVIII, de Hoerische ballinghen/ onder het belept van Franssops van Wyderode/ tot Delfshaven ghecomen / hebben Rotterdam inghenomen/

ende hebben daer naer Delfshaven bechyaende/ met eenighe Daringh-Buyssen. Dese Buyssche is verciert met vele Buyssen; ende slopeert meestendeel dooz Schip-vaerden. Sy heeft een seer gemakelijck Haven aen het gat der Maese. Daer waren jaerlijcx van hier vele Daringh-Buyssen. Dese hebben een besonder Haven/ghenaemt 't Buyse-gat. Hier is een seer Stadschaps ende Kercke by malcanderen gebouwt. De plaetse is versterckt met dicke Dijken. Daer zijn van dese sijde dijse Dijken/ van welke d'eerste wort ghe-noemt Haven-dijk, de tweede der Zee, ende de derde van Matenisse.

De Hoerische
ballinghen
Delft-ha-
ven.

BEVER-

BEVERWIICK.

Beverwijck certijts gheseyt. *S. Agathenkerck.* Haert twee branden.

Beverwijck wert certijts genaemt *S. Agathenkerck*, als den *Nederlandschen Chronijckschryver* ende *Peda leeren*. Het teeken van dien naem wert noch aenghemerckt in dien wech / die ghemepnelijck gheseyt wort *S. Agathen wech*. Maer *Beverwijck* wort oock ghenoemt *Agathenkerck*, inden brieven van *Wilhelm Bisschop van Utrecht* / in het jaer *MLXIII*. Daer men dese woorden leest.

Maer sy waeren met ghewelt inghenomen van *Diederijck Grave*, ende sijn sone *Diederijck*, oock van sijn broeder *Floris* (te *woeten Flardinghe*, *Kirckwerve*, *Vellenneburch*, *Heylegelo*, *Perthen*, van de welcke sy in het voorgaende ghesproken heeft / ende noemtse *moeders der Kercken*, alsoo datmen hier upt daer *antiquiteyt* ende *hoogheyt kan afmeten*) ende door de gheduerighe beroerte der oorloghen, alle *Bischoppelijck recht* versuymt zijnde, waeren wederom gebrocht inde macht des *Bischops*, door d'*authoriteyt* der *Synode*, met d'*ondergheschreven Capellen*: *Harago*, *Schia*, *Rinesburg*, *Warmonde*, *Liethemuthen*, *Rinsaterwald*, *Aleckerwald*, *Agathenkerck*, *Hemezenkerck*, mit *Deemsterck* / *Alemannedijk*, mit *Assendelf* / *Spenerwald*, mit *Sparne*

woude / *Sloten Ecmunde*, *Alemare*, *Scirmere*, *Malifven*, *Eoriverius*, *Woggingen*, *Aldenthorp*, *Vronlo*, etc.

Maer den naem van *Beverwijck* is ghenomen van de *Bebertwijck* menichte der *pelgrimagien* / die daer ghemaectt werden genoemt om te *bidden*. Dese worden in onse *Nederlandsche spraeke* epghentelijck ghenoemt *Bevaerden*.

In 't jaer *MCCXCVIII*, op *S. Maertens dach* *Jo* han den eersten van die naem *Grave van Hollandt* / heeft aen de *Bozgers van Beverwijck* gegeven *verschepe* *Recht* ende *Wypheden*; ende dat dooz groot *versoeck* van *Wolphardus van Barffele* / *Deere van Zandenbergh* / die schijnt op dien tijdt *geheerschet* te hebben over *Beverwijck* / want hem wordt meest *toeghe-epgent* het derde deel der *Boeten*. Daer sijn in als *LXXII* *Artijckelen*.

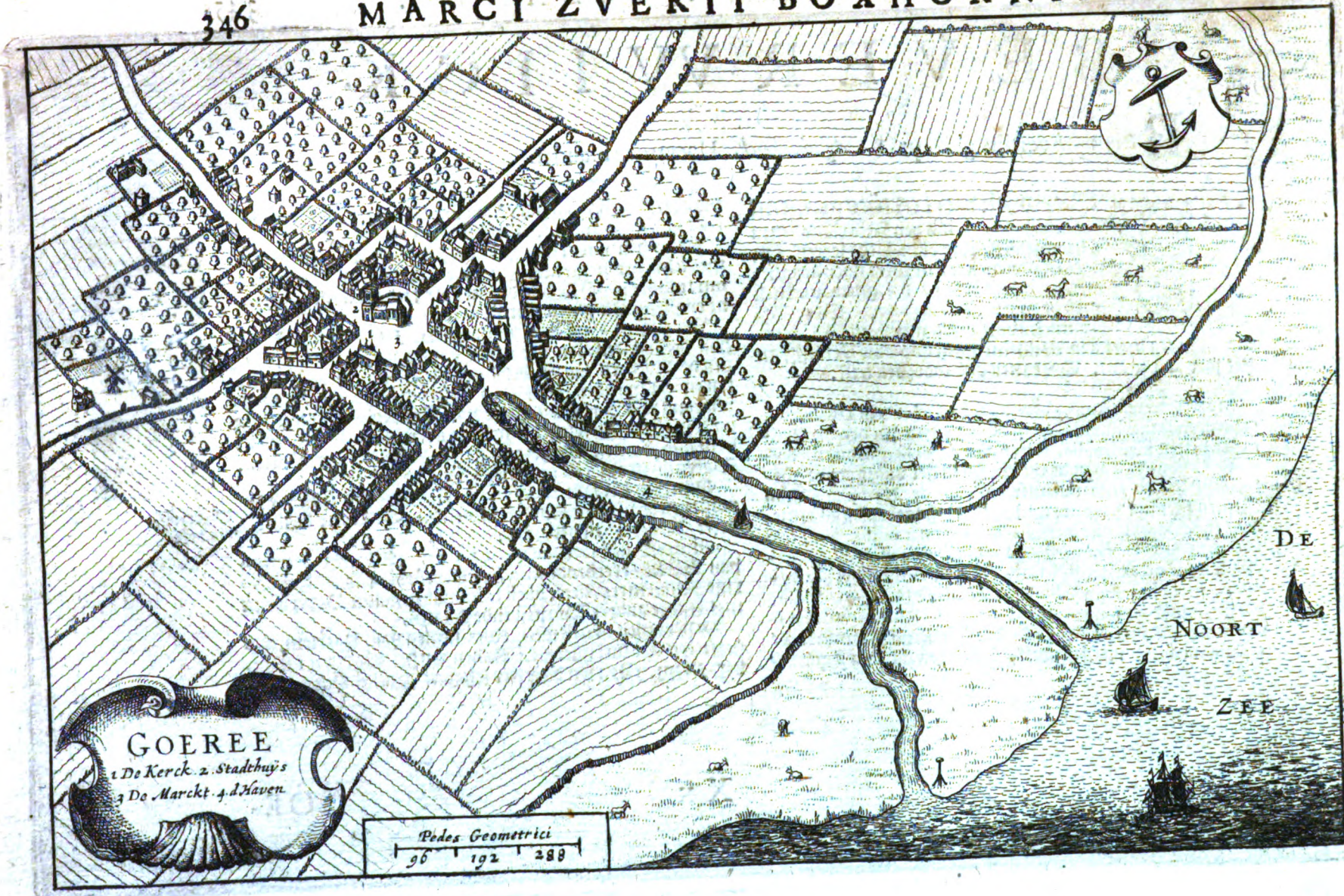
Omtrent het jaer *MCCIII* *Ludovicus Lossensis* / ghenomen hebbende tot *Wijf* *wyoutwe Ada* / *Diederix* dochter / heeft *Beverwijck* *verbrant*.

Omtrent het jaer *MCCCLXXXV*, *Albrecht Hertoch van Saren* / treckende met sijn *Opzkracht* tegen d' *oproe-rige Kinnemers* / heeft oock in brandt gesteken *Beverwijck* met eenige andere *Dorpen* ende *Sloten*.

Beverwijck is gelegghen twee mijlen van *Haerlem*. Sy heeft een seer wel ghelegen *Haven* aen het *Sat van 't Wye* *ker* *Wepz*. Men siet daer seer *schoone groene Hoven*,

X x

GOE.

GOEREE
 1. De Kerck. 2. Stadthuys
 3. De Marckt. 4. d'Haven

Pedes Geometrici
 96 | 192 | 288

Opzand
 van den
 naam Goe-
 ree.

GOEREE.

Beschrijvinghe van Goeree.

Opzich
van den
naem Goe-
ree.

De Stadt Goeree / ghelept in een Eplandt / is alsoo ghenaeemt / om dat de Schepen / die de Maese inghebaren wa- ren / hadden hier een seer goede Haven tus- schen Wosyn ende het Eplandt. Want Reeden en beteekent anders niet by de oude Nederlanders / als de Schepen tot de Waert wel te bereyden. Maer dese Stadt heeft eertijds tot nijdt ende spijt van andere Steden seer geslozeert in

Schyp-vaerden ende Coop-handel. Sy is tegenwoordich seer van haer ouden standt verhallen / van dese sijde heb- bende de Haven ghestopt / van d'andere / stryden te ghen het ghewelt der Zee. Als ick de Dampieren van het Clooster van Ahenburg overfack / ick hebbe ghemerckt / datter ghemelt woerde vanden Heere van Gource. Of die aen dese plaetse zy toe te schryven / en soude ick niet doyn versekeren. Maer Goeree heeft eertijds onder Zeelandt gherekent gheweest.

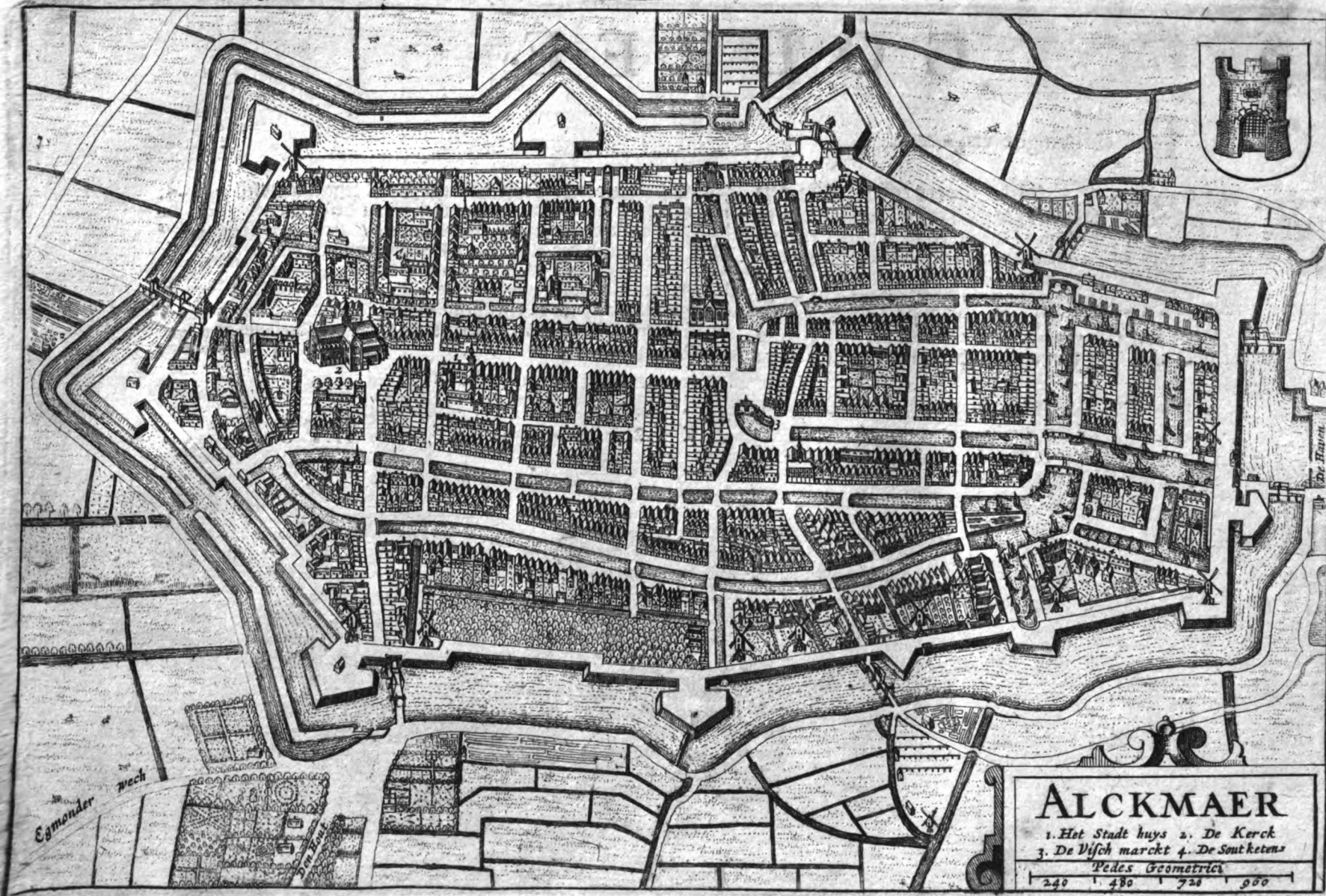
Sy heeft
seer gheslo-
zeert: maer
is nu beset
hallen.

Was eertijds onder
Zeelandt.

Xx 2

WEST.

ALCKMAER
 1. Het Stadt huys 2. De Kerck
 3. De Visch markt 4. De Sout ketens
 Pedes Geometrici
 240 480 720 900

Alckmaer
 een van
 de oudste
 Steden van
 Hollandt.

De schepen
 fabelen
 verwoopen.

De sept
 hebben in
 en souk
 logenach
 ende die
 maer 3
 ongher
 ben a
 Stab

WEST-VRIESLANDT OFT NOORT-HOLLANDT.

ALCMAER.

Alcmaer. De fabel van *Adyldus* wordt verworpen. Van wie de Stadt heeft Stadts Rechten vercreghen. d'Oorlogen met de Vriescn. Verscheyde Fortuyne der Stadt. Vermacerde Mannen.

Alcmaer
een van
d'oudste
Steden van
Hollandt.

Alcmaer wordt gehouden onder d'oudste Steden van Hollandt. In wat tijde ende van wien die is getimmerd geweest / wordt door verscheyde meeninghen ghetwist. De ghene die den Stichter van dese Stadtmacchen *Adyldus* den tweeden van dien naem Coninc der Vriescn / die gheseyt wordt een sprin *Dader* *Sabbatus* ghesuccedeert te hebben in het jaer duysent twee hondert drie en twintich / die en soucken anders niet / als haer te wenden tot ydele ende logenachtighe beginfelen der Steden. Eenighe versieren ende dichten ons hier seer lange Fabelen; te weten / dat Alcmaer zy eertijds ghenamt gheweest *Altena*; ende dat een onghenaemden *Wozf* van *Verona* / soude geantwoort hebben aen de *Wozgers* / vertrekkende van *Verona* / naer dat die Stadt inden grondt verhooven was; ende soeckende in dese

Verscheyde
Fabelen
verwoepen.

plaetse andere Wooningen / al te nae. waer mede hy soude beteekent hebben / datmen moeste naer een ander plaetse vertrecken / ende datmen gheen Stadt by *Verona* moeste timmeren. Maer ick schaeme my die dinghen niet meer wazpen te verhaelen / die inde voozgaende eentwe ghesade hebben haer aenhangers ende beschermers. Het en is hier niet van noode sulcke *Droomers* ende *clappers* te hoorzen. d'Oplogen hjoemelich teghen de *Vriescn* eertijds bedzeben / betuyghen claerlich ghenoech d'Antiquiteyt van Alcmaer. De *Chronijcken* schrijven dat Alcmaer verbrant is geweest van de *Vriescn* naer een strenghe gevecht / ten tijden van *Siebertic* den tweeden. Doch in't jaer duysent twee-en-tseventich / als *Godebaert* den *Bultrugger* / naer dat hy met syn wapenen gheheel *West-Vrieslandt* onder syn ghebiedt ghestelt hadde / een rijcken *Wapt* / van hem vercregen / binnen Alcmaer ingheboert hadde / de *Vriescn* hebben met een groot *Wap* leger twee maenden lanck de

Sulde die
mael groote
Schade van
de *Vriescn*.

Stad seer nauwe ende vast belegert. Waer Godabaert copts daer naer/ tot hem ghenomen hebbende de hulpe van die van Utrecht / ende steunende op het onderstant der Bozgers/ slach ghelevert hebbende niet de Wyesen / heeft van die acht duffent doot gheslagen / soo datter niet een van hun ontkomen is. Langen tydt daer naer/ te weten/ in't jaer duffent een hondert twee en dertich / de Wyesen / onder het belepdt van Florentius Riger / oft den Swarten / die sone was van Diederic de VI, hebben met grooten hooghmoet Alckmaer inghenomen / de Stadt ten vper ende ten sweerde tot den grondt wederbende. Copts daer naer/ zijn wederom die van Alckmaer vande Wyesen belegert / die nochtans herdyeben zijn / achterlatende van de haere twee duffent. Het selve is daer naer eens / tweemaels / ende meer gheschiet. Waer het ghewelt der Wyesen is een wepnich bedwongen ghesweest / als Wilhelm Coninck der Romeynen heeft doen oprichten by de Stadt een sterck Slot gesept Chozenburg. Die van Alckmaer zijn om die reden veele gehouden aen Wilhelm / van wien sy oock haer Stadts Wyvollegien herregen hebben. Flozys de vijfde / tot meerder ghecusticheyt der Bozgers / heeft doen maecken met groote kosten een Dyck van Alckmaer tot d'uyterste palen van West-Wyelandt; op welchen Dyck sy oock heeft doen timmeren de Casteelen van Steenburg ende Widdelburg om d'inbreuken der Wyesen in Hollandt weder te houden ende verbieden.

Cloekheit van die van Alckmaer/ ende groote nederlage der Wyesen.

In't jaer MCCCVII Arnoldus den eersten Deere van I'selstern/ heeft een Vyacht doen gheleiden van Egmond tot Alckmaer.

Kercken ende Closters ghetimmeret.

In't jaer MCCCXXVIII is de Stadt met de Kercke onvoorstenelijck verbandt. Waer in't jaer MCCCLXXXII de Kercke van S. Matthijs is ghetimmeret ende gdevoeght aen de Kercke van S. Lauriens.

In't jaer MCCCCXLIII is tot Alckmaer beginnen ghetimmeret te worden het Clooster der Mindervoeders/ twelck is in't jaer 1572 gantsch verbestueert geweest.

Een Coen ingeballen.

In't jaer MCCCLXVII is het Clooster vande Carmeliten Voeders hier op-gheericht.

In't jaer MCCCLXVIII de Cozen die boben S.

Lauriens Kercke ghemaecht was / is dooy haer swaer gewichte neder ghesoucken / eer sy volmaecht was. Men seyt dat die son hoogh 30 gheweest / dat sy dooy een Waerke inde Zee konde vande Schippers ghesien worden.

In't jaer MCCCCLXX zijn twee oude Kercken afgebroken / vpt de welcke eene is ghetimmeret van seer costelijck werck.

In't jaer MCCCCXCII, de Casenbroodt-eters/ van de welcke wy vperder ghesproken hebben inde beschryvinghe van Daerlem / hebben binnen Alckmaer groote beroerten verweckt.

In't jaer MDIX is hier een treffelijck Stadshuys/ met der Schutters-Hoben oft Doelens / ende een steene Brugge/ opgerecht.

Costelijck Stadshuys ende andere wercken gemaecht. De Stadt acht bagen langh berooft.

In't jaer MDXVII de Gelbersche met de Wyesen subtilijck ingheballen zijnde / hebben acht baghen lanck alle de Goederen der Bozgers berooft. Welck als sy ghedaen hadden / zijn wederom vpt ghetrocken. Niet langhe daer naer die van Alckmaer hebben de macht vertregen van nieuwe Wallen ende Bolwercken te moghen oprichten.

In't jaer MDLX is ghetimmeret d'eerste Dout-Reten tot Alckmaer.

In't jaer MDLXXII is de Stadt vergroot / ende zijn ghemaecht nruwe Bolwercken tot versterkinghe der selve.

Vergrootinge der Stadt.

In't jaer MDLXXIII de Spaenglaerts / naer het innemen van Daerlem / hebben Alckmaer seer sterck belegert. Waer Frederick van Toledo / aensende de vroomheyt der Bozgers/ ende hun stantvasticheyt in het gewelt te wederstaen/ heeft van selfs de Belegeringe verlaeten. Welck by die van Alckmaer verstaen wesende / zijn upgeballen met groote couragie / hebben groote schade ghedaen in den steert van syn Leger.

Spanische belegeren ende verlaeten de Stadt.

Alckmaer heeft voozt-ghelyacht Petrus Nannius; een Man in allen sooyten van Disciplinen seer wel gheleert; die gheoorveelt is weerdigh te wesen/ dat sy soude tot Leuven in het Collegie der drie Vyzaecken succederen in plaetse vanden overleden Conradus Voelenius. Zijn groote meniche van Schyften / diemen ober al siet/ geven ghetupge

Gelovde Mannen.

TONNEEL van HOLLANDT.

351

tuyghentisse ghenoech van syn menigerhande lesen ende geleertheidt. Op is overleden tot Leiden in't jaer 1557, begraven in S. Pieters Kercke.

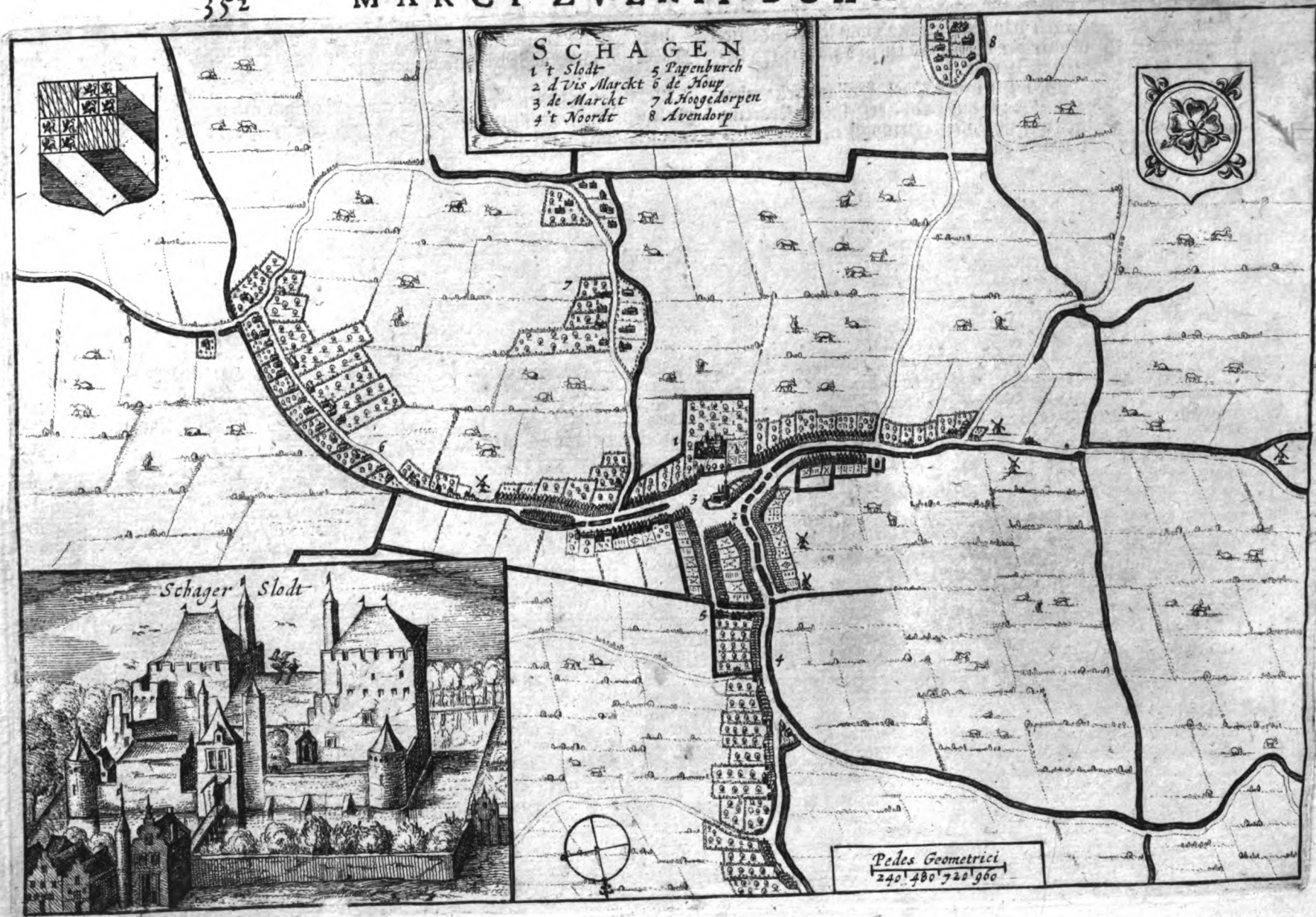
Pieter Forest, ghebozen upt 't Edel Hollandtsche geslachte van Forest / heeft een vooz-treffelijck Mederijn gheweest / ghelijck syn Schriften ghetuyghen. Op is gestorben in't jaer MDCVII.

Bernaert Desennius, is oock gheweest een vermaert Mederijn / om syn gheschickte Boeken.

Nickmaer is deden een rijcke ende goede Stadt / om haer gelegenheidt / publijcke ende private Wercken / schoone ende plaisante Lust-hoven / ende Coop-handel.

SCHA-

Geſchrick
van e Heer
van van
Schagen.

mijlen van
Heeren van
tus van Be
Margriet v
be van Hin
Bastaerd
Niclaes / h
boeghende
Darnichup
naer by ghe
Burchoren
den eerſten
landt. D
in het
Schaghe
Vrijheden
In 't jaer
hooge Heer
lichtepot.
heele Co
tot d'op
Dolland
milie he
heeft he
Edeldo

SCHAGEN.

Beschrijvinge van Schagen. Wat tijdt sy Stadts-recht heeft vercregen. Haer Heeren. Vruchtbaerheydt des Landts.

Oorspronck
van de Hee-
ren van
Schagen.

Schagen is een Edel ende vermaerde Hollandsche Wyphert; een Woninghe der Venen / alsoo men can afmeten ende gissen / de welcke ghekomen zijn de upt de Stadt boerende des selver naem / souden an dese plaetse ghegheven hebben haer oorspronck ende naem. Sy leyt drie mijlen van Alckmaer / ende soo vele van Medenblijck. De Heeren van Schagen hebben haer oorspronck van Adelbertus van Beperen / Sone van den Keyser Lodewijck upt Margriet van Sinnegouwe / welcke Adelbertus was Gave van Sinnegouwe / Hollandt ende Zeelandt / die sijn Vastardt Sone Wilhelm / ghelegitimeert dooz den Paus Nicolaes / heeft Heere ghemaect van Schagen / daer toe voeghende vier naerghelighen Dorpen / Vermingdoorn / Darnichusen / ende Colhozen / tot welke plaetsen daer naer by ghekomen is Burchhozen. Ende het landeken van Burchhozen is upt ghedijcht op de kosten van Wilhelm / den eersten Heere van Schagen / ende woxt genaemt Nieu-landt. Dit landeken is ghelegghen by S. Martens Dorp in het Eplandt ghemeynelijck gheseyt de Rijpe. Maer Schaghen heeft Stadts-Rechten / Privilegien / ende Vrijheden vercreghen van Wilhelm van Sinnegouwe / in't jaer ons Heeren 1415. De Heeren van Schagen gheburchen ende ghenieten Hooghe Heerlijckheyt in dese gheheele Contreye / die oock eertijts ende nu geroepen werden tot d'openbaere vergaderinghen der Heeren Staten van Hollandt / onder d'Edelen ende Ridderchap. Dese Familie heeft alrijdt booz ghebracht vermaerde Woumen / ende heeft heden Albrecht / een doozlichtighe Man / soo om sijn Edelboom / als om sijn Beleestheyt. d'Inwoonderen der

Sy hebben
Hooghe Heer-
lijckheyt.

plaetse zijn van goet ende vernuft verstandt / ende dat ghy moet verwonderen / daer en is by naer geen Stadt in West-Pricklandt / in de welcke eenighe Schagenaers niet en sieten tot de regeringhe der Republicke. Dese Wyphert woxt geprefen in lusticheyt ende schoonheyt boven d'andere van Hollandt. Sy heeft veele publycke ende private Puytingen. De Kercke / inde welcke is ghesien het Graf der Heeren bande plaetse / is een treffelijck ende schoon werck. De Markt is seer groot / aen de welcke staet het Stadthuis / dat niet en is te versmaden. Hier is oock een Weef-huis / daer de knechtkens ende Weefkens gheboet werden. Het Slot / Wooninge der Heeren / is heel naer de Wyphert ghestelt / ende gelijck het seer plantant is van gesichte ende gelegentheyt / alsoo is die oock seer sterck. Het onligghende Landt is het vruchtbaerste / met allert van Hollandt / maer by naer van gantsch Europa. Het is seker / dat een Morgen Landts / hebbende de selve groote / woxt hier tweemaal meer vercocht ende gheacht / om sijn goetheyt ende vruchtbaerheyt / als in de reste van Hollandt. Ende wy en moeten dit niet booz by gaen / datter in dese plaetse ghestaen heeft een Boom / upt welkers vruchten den Heere heeft op een ende 't selve jaer ghewonnen hondert Guldens. Hier is oock ten Schaep gheteelt ende op gheboet / dat vercocht ende gheprefen is gheweest / ten besten roop nochtans / by naer alsoo weele Guldens. Tot eeuwige ghebachtenisse van welke saecke / is haer af beeldinge gemaect ende gheschildert in het openbaer Weef-huis van Amsterdam. Ende op dat dit niemant en achte booz een vonds oft versierde Fabel / ick hebbe ghesien ende ghehandelt de Drieven / die bande Heeren ghemaect zijn / tot bevestinge der waerheyt.

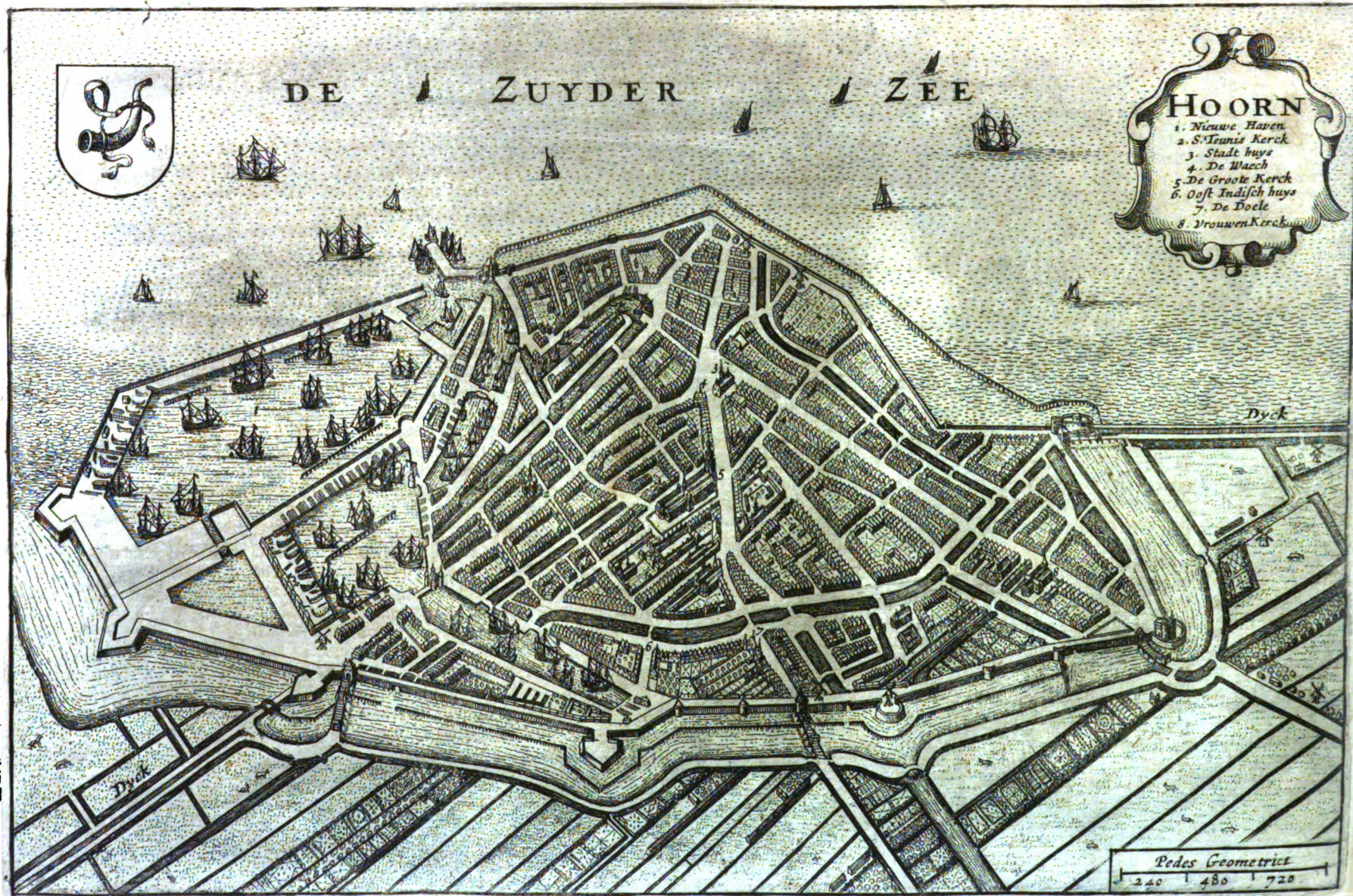
En Weef-
huis.

Heeft soo
vruchtbaer
Landt.

Wonderlij-
ke vrucht-
baerheyt
ende groet-
heyt eens
Booms als
Schaghen.

HP

HOORN.

H O O R N.

Hoorn waer van genoemt. Haer verscheyde Fortuyn. Geleerde Mannen. Gelegentheyt.

Oorspronck
der naam
Hoorn.

Nier Alckmaer volghet aldernaest de stad van Hoorn. Wy dunct dat sy haer naem vercregen heeft vande gelegentheit / oft om dat de Haven / die d'eerste beginsel heeft geweest der Stadt / vergelijchte met syn keeringe de ghedaente eens Hoorns / oft om dat de Stadt ghelegen sy aenden

Hoek / den welken d'oude Nederlanders noemen Hoorn, der zupder Zee. Daer eerste oorspronck is ghekomen door de bequaemheyt der Haven / ghelyck het bykans aen alle andere Steden ghebeurt is. Hier toe dient het ghene Delius in syn Chronyck van het beginsel ende op-komen deser Stede / schryft: Daer was eertijds (seght hy) in de Dyck een groote Sluys met een Overtoom / aen d'oostzijde vande Goode-steen (soo onse Markt tegenwoordelijck ghenoemt werdt) dienende den Landlieden / om het binnen-waer upt te lossen / en oock daghelijck voor een in ende upt-baert tot de Zee. Binnen liep de Cocht daer op / die doen de Sou ghenoemt werdt / en noch heden by de Kogpoozt is: byten lach wat voor-landts / meest Riet / zijnde noch een oberbliffsel van 't Landt / daer eertijds het af-gespoelde Doyz Dampfen op te staen plach: en deur die voor-landt liep in Zee seckere Kil (welcke nu de Haven van de Nieuwe-dam is) redelijck diep / en schier ghekromt in maniere van een Hoorn / daerom oock seer vplijck voor de Schepen / die daer quamen havenen. 't Landt selfs / daer nu de Stadt is / was laegh en moerassich / vol kleyne Depren / en bequamer om Riet en Biesen voort te brengen / als yet anders goets: maer dat wat inwaerts lach / was seer goet en vruchtbaer / en beset met veel schoone Doyzen / die met haer ringh dese Sluys besluptende / gheen bequamer

Op wat
gront Hoorn
geboort is.

toe-wegh tot de Zee hadden / van haer. Daer deur / als oock om het vplijck leggen / quamen daer by dagelijck veel byemde lieden / om van d'inghesetenen haer kaesen / ende ander Supbel te kooppen / en oock om verscheppen Handwercken (alsoo 't Landt noch sonder Ambachts-lieden was) aen den selven upt te sijten. Onder anderen waren drie broeders Hamburgers / en Zoutwers van haer Peeringe / die daer veel met haer Bieren quamen handelen. Dese sien- de de goede gelegentheit van de plaetse / mitsgaders de groote toeloop van Menschen / die daer was / bonden goet daer elck een Hups te setten / en dat tot Berberghen (naer luydt der ouder memoiren) om daer deur (naer ghelwoont te der Zoutwers noch heden) den af-treck in haer Bieren te vermeerderen. Dese drie Hupsen waren 't eerste gheboort van Hoorn / ende werden gheset in 't jaer ons Heeren 1316. als Graef Willem de derde / diemen den goeden noemt / het ghebielt over dese Landen hadde. Een van dien stont noch by onser Ouders tijdt (ich meen) tot het jaer 1560. toe / zijnde van seer groote Ouderwisse ghebacken Steenen / en hebbende voor aen de Gevel een steenen Lantaren / daermen by nacht licht in selde / op dat de Schuyten en Schepen / die by doncker aen quamen / haer cours daer nae mochten richten. Ende soo doen 'tvoorszeyden Hups / om hertimmer te worden / af-gezoken werdt / en datmen yet daer by dolf / vantmen noch onder d'aerde de oude Schoepselen en Palen / met welke de Cocht wel eer aen weder-zijden op ghetrokken was gheweest / met noch een gront en seckere oberbliffsel van een Over-toom / zijnde ghelwisse teekenen / dat 't selve Hups eertijds dicht aen de Cocht gestaen hadde / en oock van 't ghene nu gheseyt is. Dese Berbergen waren groote oorsaeck van 't verfoeck noch naederhandt te bete.

De eerste
Hupsen van
Hoorn gheset
in 't jaer
1316.

pp 2

ten /

ren / soo dat daer voortaan / niet alleen de Bueren / maer (soo gheseyt is) te met oock vzeemde ende ver-ghesetene bestonden te verkeeren / naemelyck de Spiderschen en Deenen / die hier al van die tijdt af de plaets begrepen van haer Oeffenmarckt / soo sy die 't sebert tot op onsen tijdt toe ghehouden hebben. Dus duerdet wepnich / oft daer werden meerder Hupsen by gheset / en dat te met al meer en meer / met sulcken voortganck / nae dat het werck eens begonnen was / dat alleen in ses of seven jaeren tijds / upt sulcken kleppen begaenfel / een goet en wel betimmert Doorp wies.

De naem was van eersten af Doozn; upt wat oorzack oft herkomen / werdt verschepdelijck ghevoelt. Eenighe segghen / van het Krupht Damphoornen genaemt / het welke seer veel ghewassen soude hebben ter plaetsen / daer nu de Stadt is. Het is waer / dat dit Krupht by den Herbaristen Coniza Helenitus ghenoeimt / alsnoch hier en daer wordt gevonden aen de eanten vande Velden / voornaemelijck nae Berckhout ende Deenen toe / en dat de holle pijp / dien het tot een Stam heeft / een wepnich besneeden zijnde / den Hups-lypden kinderen kan dienen voor een Doozn om daer op te blasen / van waer het oock ghenoeimt wordt. Maer ebenwel dunckt my wat ongherijmt / en kan niet versinnen / hoe de Stadt daer van genoemt soude wesen. Andere segghen / dat de Stadt eerst een Dozn oft Buert was van het Doorp Damphten / het welke eertijds (naer 't gemeene gevoelen) recht nevens haer in 't zuydwesten ghelegen heeft / ende nu van de Zee ingenomen is; en dat de naem / zijnde eerst Damphter-hoorn / daer nae Damphtens naeme allenskens met hem selfs upt-stervende / alleenlijck Dozn is ghebleven. Dit hadde eenichsins schijn / ten waer de naem selfs het teghen riep / die niet met een enkelde (o) maer met een dubbelde moet upt-ghesproken worden / als 't gheluyt daer van claerlijck mede byzenght. Andere / onder welchen oock is onsen Adrianus Junius. trecken de naem van de kromheyt des eersten Habens / die bycrans een Doozn was uptdrukkende / ghelijck dat noch heden eenichsins te sien is: of van de voornaemste der drie voozghemelder Berbergen / daer wel eer een Doozn tot een Tecken upt hinc: En dit leste is het waerschijnlijckste ghevoelen / naer mijn oordeel: want dat dese dit tecken boerde / wordt by al d'oude meezozien bevesticht / en men bint meer Buerten / soo elders /

als oock in dit Noozderlandt / die in deser boeghen van een Berberge de naem bekomen hebben.

Daer zijn oock eenighe / die den naem Poetischer wijse / om de groote lijfchocht / van den Doozn des Oervloets wel hebben willen trecken / het welke ghelijck het niet onaedich en ongeestich is / soo is oock wel af te meten / (aengesien de groote srechtheyt des tijds) dat d'eerste inwoonders int stellen des naems den selven niet veel in haer gedachten hadden. Dit is oock te houden van 't Wapen / als dat zijn despen naem ghelijck / een rooden Doozn in een wit velt / sonder twijffel / niet upt eenighe diepe voozdachticheydt / maer alleenlijck upt de selve naem ghesproken is: En dit sy daer van soo veel. Wat nu de gheschiedenisse der eerster jaeren aengaet / is seer wepnich tot onser kennisse geromen / soo (acht ick) om dat des Stadts saecken als doen van haer selven cleyn waeren / als oock om dat sy / deur de groote srechtheyt der tijden / wepnich ofte niet beschreven zijn: doch wy sullen al byzengen / dat wy hebben kunnen vinden / volgen de al meest den streck des tijds / daer in peder binck gheschiet is.

Omtrent het jaer MCCCXXIII is d'eerste Brochie Kercke van hout ghetimmert binnen Doozn / ende gheseyt get ter eeren van S. Cyriacus. Maer ses jaren daer naer is sy door den Blixem geheel verbrandt.

In 't jaer MCCCXLI als de Coopmanschappen meer ende meer flozeerden ende toe-namen / die van Doozn hebben een Nieuwen Dijk ghelept van Marinus-dijk / tot het Gat oft Inganck van haer Haven / aen den welchen de groote Schepen souden mogen aentomen / die inde Haven niet en konden gheraerken.

In 't jaer MCCCXVI Wilhelm van Beyeren heeft verschepde Privilegien gegeven aen die van Doozn / om haer groote verdiensten / ende voornemelijck de ghene die nu ghegeven waeren aen de Bozgers van Medenblich van Floz de vijfde / in 't jaer MCCCXXVII die wy in de beschryvinghe van Medenblich ghestelt hebben. Voegende eenighe nieuwe daer by van d'aenneminghe der Bozgers. De woorden hier toe dienende / luyden aldus.

Hartoch Willem van Beyeren, Grave van Hollandt en Zeelandt,

Van de
naem.

Van het
Wapen.

d'eerste
kercke was
van hout
gemaekt.

Privilegien.

Zeelandt, Heere van Vrieslandt, en verbeyder des Graefschaps van Henegouwen, doen cond allen luyden, dat wy ghegheven hebben, ende gheven onsen goeden luyden van Hoorn in Vrieslandt, om menighen trouwen dienst, dien sy ons hebben ghedaen, ende noch doen sullen, alsulcke vrijheden ende poortrecht, als onse goede luyden van onse Stede van Medenblick hebben van Grave Florens, daer in huer rechten ende handtvesten van woort tot woort in Latijn hier nae gheschreven staen. In deser handtvesten uyt bescheyden, dat sy geen poorters sullen ontfangen tot genen daghen, die woonachtich wesen sullen binnen onsen Balliouchap van Kermerlandt, van Vrieslandt, ende onse Bailiouchap van Medenblick, het en waer die woonachtich zijn, of wesen sullen, ende een jaer binnen onsen vrijen Steden gewoont hebben, en aldaer Poorters zijn of wesen sullen vanden Balliouchappe voorschreven. Ende waert dat yemandt uyt den vryen Steden voorsz. binnen den Vryheyd van Hoorn komen woude, ende aldaer Poorter werden woude, ende anders syn Poorters Recht quijt schelde, die machmen aldaer Poorter ontfangen.

Voort, mach een yeghelijck aldaer Poorter worden, met Houwelijck oft met bestervenisse van Goeden.

Voort, wat Poorter datmen daer ontfangen sal, het zy van Houwelijck, van Erffenisse, oft boe dat het zy, die eenige Breucken hadde, ende men hem aenspraecke binnen een jaer ende dagh, nae dien dat hy Poorter gheworden waer, die soude geen vryheyd ghenieten, eer hy de Breucken ghebetert hadde, nae den Recht van den Lande, daer de misdact gheschiedt is.

Voort, soo sullen wy behouden onse Tol, Chijns, Wissel, Wage, Mate, ende anders alle onse goede binnen Hoorn, uytgenomen dat onse Poorters aldaer Tappen mogen sonder Tol, ofte Chijns te geven.

Voort, sullen sy ons dienen in onsen Heervaert met twaelf Mannen.

Voort, soo sal de Vryheyd van Hoorn aldus wijdt begrepen wesen: op d Oost-sijde sullen sy wesen buyten den uytersten buyse vijf ende twintich Roeden omgaende.

In't selve Jaer den selven Wilhelm heeft aen de Hoorn naers solevnele Brieven gegeven / met welke hy / onder andere dingen / gheabsolveert ende vergeven heeft de Borgers van alle hebyen Feften / ghebuerende d' Oorloge tusschen hem ende syn Moeder. Den Brief luydt alsoo.

Hartogh Willem van Beyeren, Grave van Henegouwen, van Hollandt, van Zeelandt, ende Heere van Vrieslandt, maecten condt alle menschen, dat wy met goeden versinne, om trouwe diensten, die onse lieve ghetrouwe Poorteren van Hoorn in West-Vrieslandt, ons en onsen Voot-vaderen ghedaen hebben, ende ons ende onsen naekomelingen noch doen mogen, gegeven hebben, ende geven alsulck Recht, Graticien, ende Vryheyden, als hier nae beschreven staen.

In den eersten, soo hebben wy ghegeven en geven onse goede luyden voorseyt, soo wat Poorter van Hoorn zijn lijf met recht verbeurde, die mach teghens ons niet meer verbeuren dan syn halve eyghen goet; ende die ander helft sal blijven synen Wijve, oft syn wet-achtighe Kinderen, oft syn rechte Erfghenaemen, hadde hy geen Wijf noch wet-achtich Kint.

Voorts, waert saecke dat onse lieve ende ghetrouwe Stede voorgenoemt, eenige Handtvesten hadden, die veroudt ofte verdonckert waeren, oft by ongeval verloren worden, verbrandt, of dat sy deur ouderdom deurgegaen waren, dat sy betoonen mochten met uyt-schriften besegelt met wet-achtighe luyden, die souden wy haer vernieuwen ende besegelen buyten haeren kosten.

Voort, soo hebben vvy ghelooft, en gelooven onsen getrouwen Stede van Hoorn voorsz, dat vvy haer ontheffen sullen, ende ontheffen door desen van alle doot-flagen, roo-

ven, branden, schattinge, rechtenis van lijve, vangenisse, ende breeckinge van Huysen ende van Vesten, dat in dese Oorloge, om des Oorloghs vville gheschiet is, dat geveest is tusschen onse lieve Vrouwe ende Moeder, die Godt genadigh sy, en haere hulperen, en ons en onse hulperen, sonder ons oft yemandt eenighe beteringhe daer af te doen. Ende om dat wy vwillen houden al dese voorsz. poincten vast ende ghestadigh tot eeuwigen dage voor ons oft onsen naecomelingen, onse goeden luyden van Hoorn ende haeren naecomelingen, hebben vvy dese Handt-vesten besegelt met onsen Segel. Gegeven inden Hage, op den Donderdagh nae Sinte Maerten. In 't jaer ons Heeren duysent drie hondert ses ende vijftich.

*Kerken en
de Cloosters.*

In 't jaer M CCC LXIX is de *Prebende Kercke* ter eeren vanden *S. Johan de Dooper* ende *Cyprianus* seer magnifickelijck ghetimmert / met groote kosten der Inwoonders.

In 't jaer M CCC LXXXV zijn twee Cloosters ghesondeert / d'een vande *Broeders van S. Hieronymus* Orden / d'ander gheseyt *S. Agneet*.

In 't jaer M CCC LXXXVIII is het Clooster der *Regulieren* ghetimmert by de *Stad*; 't welck daer naer sos seer is vermeerbert / dat het werdt gestimeert onder de schoonste ende rijckste Cloosters van het *Nederlandt*.

Denemarck.

Omtrent het jaer M CCC LXXXIX d' *Offe-marck* / die vvt *Denemarcken* ende omliggende *Landschappen* in groot ghetal gheboert werden / heeft beginnen te sloppen ende groot toe-loop te krijgen tot *Hoozn*.

*Groote Dri
weghen*

In 't jaer M CCC XCVIII *Albrecht van Beperen* heeft aen die van *Hoozn* verscheyde *Vryheden* ghegeven / om de groote *Diensten* die sy hem ghedaen hadden tegen de *Oost-Vriesers*; Onder andere heeft sy de selve vry ghesproken vanden *Tol* tot *Sparendam* ende tot *Peusden* te betaelen.

*Dier Cloo-
sters geson-
deert.*

In 't jaer M CCC, ende de twee naer-volgende / zijn binnen *Hoozn* drie Cloosters ghesondeert ende ghetimmert / vande *S. Catharina* / *Cecilia* / ende *Geertrudis*. Ende acht jaeren daer naer is op-gheercht het Clooster vande *S. Maria*.

In 't jaer M CCCC VIII zijn eenighe *Dorpen* / ghemeynelijck gheseyt *Venhop*, ontrocken vande macht des *Bailieus* van *Nedenblich* / ende ghestelt onder de *Jurisdicctie* vanden *Magistraet* van *Hoozn* / dooz *beneficie* van *Wilhelm* van *Beperen* / die daer af *Vrieten* ghegeven heeft. De naemen der *Dorpen* zijn; *Berckhout*, de *Gooren*, *Avenhorn*, *Mylen*, *Oudendijck*, de *Beets*, *Grothuyfen*, *Scharwoude*, behalven vele *Gebueren*.

*Dele Dorpen
onder de Juris-
dicctie.*

In 't jaer M CCCC XXVI de *Hooznaers* hebben haer *Stadt* met *Vesten* versterckt / alser *Ozloghe* vercondicht was teghen *Jacoba* van *Beperen*. Ende alsoo is *Hoozn* onder de *Steden* van *West-Vrieslandt* d'eerste geweest naer *Alckmaer* / die omcingelt is geweest met een *Bolwerck*. Daeren-tusschen die van *Kermerlandt* volghende de *partie* van *Jacoba* / hebben onder *Capiteyn* *Wilhelm* van *Paghel* geheel *West-Vrieslandt* ghestroopt. Sy hebben daer naer *Hoozn* beleert. De *Wozgers* hebben eens oft tweemaels teghen *Hoozn* ghestreden / nu met *voorzpoet* / nu met teghenspoet: tot dat den *Heere* van *Lileabam* binnen de *Stadt* met *Krijghs* volck ghekomen is; ende tot hem ghenomen hebben de *befonderste* *Wozgers* / heeft den *Kenemers* een groot ende *zwaer* *strijdt* ghelevert / met welck de *Kenemers* ghewonnen ende inde *vlucht* gheslagen zijn.

Omtrent den selfden *tijdt* is de *Kercke* vande *S. Maria* begonnen op-gheercht te worden.

*Houwen
Clooster.*

In 't jaer M CCCC XXXVI *Philips* van *Burgondien* / toeghe-naemt den *Goeden* / die nu aen *Jacoba* ghesurcedeert was / heeft onder de *Jurisdicctie* van *Hoozn* ghestelt de *Dorpen* van *Woggenom*, *Watweyde*, *Nuboxweyde*, ende *Oudeborwoude*, om dat de *Wozgers* seer veel van hem ende vande *Republijcke* met haere *ghetrouwe* *diensten* verdient hadden / ghebuerende de *heoerten* onder *Jacoba*.

*Jurisdicctie
vergroet.*

In 't jaer M CCCC XLI de *Hooznaers* ende *Enckhuyfers* hebben een *groote* ende *stercke* *Blote* *Schepen* bekomen van d' *Oosterlinghen*. Ende op sulcke *maniere* hebben sy de *zwaere* *Ozloghe* geerndicht / die geresen was tusschen de *Hollanders* ende *Oosterlingen*.

In 't jaer M CCCC XLVI die van *Hoozn* hebben vercreghen haer derde *Jaer-marck* / om die te houden op *S. Laurens* dagh.

*Jaer-
marck.*

In 't

In't jaer M C C C C L I I Philips van Bourgondien / heeft macht ghegeven / met open Brieven / ghesegelt tot Den-dermonde in Vlaenderen / van den vierden Bozghemeester te moghen kiezen uyt de drie / die in het voorgaende jaer het selve Ampt bedient hadden.

Cloosters.

In't jaer M C C C C L X I V het Clooster / gheseyt S. Maria Magdalena / is ghesondeert.

In't jaer M C C C C L X V I I I wordt ghetimmeret het Clooster van S. Clara.

Spooten brandt.

In't jaer M C C C C L X X X I is de Stadt van Hoozn ontfleken ghewest met een grooten brandt / dooz welck een groot deel der Stadt vernielt is gheweest.

Omtrent het jaer M D . naer dat Philippus tot de regeringhe des Landts aenghenomen was / ende naer de wyeede inwendige Beroerten / die sy eensdeels vande Hoer ende Cabeliaurs / eensdeels vande Gemeynte / die d'Excisen wepgerde te betaalen / gheleden hadde / de Stadt heeft een weynich haer aesseim verhaelt / ende sy heeft veele nieuwe Wercken soo heplighe als ongeheplighe vande fundamenten opghericht / ende die alreede begonst waeren ende versumpit dooz d'ongherrechticheydt der tijden / zyn volmaerke.

De Stadt vergroot.

In't jaer M D V I I I is de Stadt vergroot ende verbruyt. Ende daer zyn over al op de Vesten Tozens opgericht.

Hoozn in groot verjickel van't water.

In't jaer M D L X X de Dijken in Hollandt dooz het ghevelt des onweers ende tempeesten dooz ghebroken zijnde / de Stadt van Hoozn is alsoo met Wateren overballen gheweest / dat het scheen sy soude inde selve swimmen.

Plaetse der Gedeputeerde van West-Vrieslandt.

In't jaer M D L X X I I I het Collegie der Gedeputeerde der Staten van West-Vrieslandt is ghestelt tot Hoozn / met ghemeyne toestemminghe van alle Steden / om haer bequaeme ghelegentheydt. Dit Collegie wordt vergadert in die Hupsingen / inde welke de Proosten ofte Gouverneurs van West-Vrieslandt eertijds woonden.

De Stadt wederom vergroot. Hier is de Munte van West-Vrieslandt.

In't jaer M D L X X V I I men heeft begonnen de nieuwe Haven te maerken / ende de Stadt is wederom vergroot.

In't jaer M D L X X X V I is de West-Vriesche Munte binnen Hoozn ghestelt dooz ghemeyne toestemminghe van allen ; ende daer zyn Penningen geslagen / boerende van d'eenspde dit opschrift / NIEVWE MUNTE DES HEER-

LIICKHEYD VAN WEST-VRIESLANDT, van d'ander spde / GODT IS ONSE STERCKTE ENDE HOPE.

De Stadt van Hoozn heeft voort ghetelt Iacobus Ceratinus, dat is / van Hoorn, met een Griex woort / niet om dat hy beschaemt was over syn eppen Vaderlant / gelijk hy daerom berispt wordt van Hadrianus Junius ; maer om dat de ghewoonte van die tijden sulcx onder de Gheleerde vereyschte. Hy was seer erbaren ende gheoeffent in twee spracken. Hy heeft tot Leuben Professoz gheweest in het Griex. Dooz syn beneficium ende ongheloovelijcken neersticheydt is eerstmael ghemaecte gheweest den Griexsen Lexicon / tot groot voordeel der studien. Hy is ontslaepen tot Leuben / noch wesende in't beste syns levens / in het jaer 1530, ende begraven by de Winderboeders / daer men dit syn Graf schijft leest :

Gelerte Marijn.

Den excellenten Man H. Iacobus Ceratinus, ghebooren uyt die seer treffelijcke Stadt van Hoorn, een seer Godvruchtigh Priester, ende soo in het Griex, als in't Latijn volcomelijck gheleert, als de Wercken van hem uytgegeven, ghetuyghen, is overleden ende hier begraven in't jaer M D X X . den 20. April.

Petrus Iunius, een seer gheleert man / ende wel geberseert in menigerhande kennisse der Distozen. Theodorus Velius verhaelt / dat hy heeft ghesien een Latijnsche Chronijcke van hem ghemaect / in de welke hy begrepen hadde den oorspronck ende doozganck oft toeneminghe der Stadt van Hoozn. Hy heeft een sone ghelad Hadrianus Junius.

Hadrianus Iunius ; Van den welken ick niet seggen en sal / als dat hy verdient heeft genaemt te werden den Phenix van Hollandt ende der letteren naer Erasmus / om syn schijckelijck veel lesen / gheleertheydt / ende soo vele excellenten Schrijften / met welke hy de Latijnsche ende Griexsche Letteren verciert heeft. Hy is overleden in't jaer 1575, tot Widdelburg / daer hy gegaen was / ghedwoonden wesende dooz de hoofsheydt der tijden.

Iacobus

Jacobus Dunius, een seer ghenoechlijck ende wel-spreekende Poet. Is overleden omtrent het jaer 1566.

Petrus Hogerbetius, een Man van meerder gheleertheyt/ als van Naem. Want eenighe / als een seer wel heeft gheseyt / verdienen / d'andere hebben den naem. Weynighe van syn Schriften zijn voor den dagh ghekomen. Theobozus Velius heeft d'editie bezoght van syn Versch-Gedichten. Hogerbetius heeft syn Studien volbracht tot Leuven / ende is Doctoz inde Medicijne ghelworden tot Padoue inde Academie van Italien. Hy is overleden in't jaer 1599.

Cornelius Vigius, Doctoz ende Professoz der Medicijne in d'Academie van Dole; daer hy gheleert ende gheleest heeft met groote faem ende naem van gheleertheyt; alsoo dat hy sp Ridder gheslagen / als hy van daer is vertrocken. Daer naer is hy Medicijn ghelworden van den Grabe van Oost-Vrieslandt. Maer ghekeert zijnde in de Stadt sijn Vaderlandts / heeft daer eenen tijd lanck de Pzactijcke ge-oeffent / tot dat hy gheroepen is upt dit sterffelijck leven in't jaer 1602.

Nicolaus Bulius, Doctoz inde Medicijne / die / naer dat hy dooz-gerepft ende besocht hadde Dancrrijck / Duptschlandt ende Italien / ende inde selve de Stadt van Romen / in syn Vaderlandt ghekeert wesende / heeft daer seer groote Staeren vercregen ende bedient. Hy heeft oock een seer uptnemende Poet geweest. Is overleden in't jaer 1615.

Theodorus Velius, Raedt-Heer ende Medicijn-meester van Hoozn. Die / ghelijck hy seer wel geoeffent ende gheverseert was in andere dingen / alsoo is hy oock gheleert gheweest inde kennisse van d'Histozie sijn Vaderlandts; 't welck / als ick swijge / syn Chronijcke van Hoozn sal getuygen. West-Vrieslandt / de welke hy met ront ende claer Versen beschreven heeft / sal altydt spreken syn Poetische gheleertheyt. Hy is onlancx van dit leven gheschepden / gelijck mijn bericht is.

De Stadt van Hoozn / ghelijck die beschreven wordt van Doctoz Velius / is aldus ghelegen. Wy sullen tot voltrekinghe van dit onse Werck hier nu by voeghen een korte beschrijvinge van haer situatie / gelegentheyt / en staet soo die nu tegenwoozdelijck bevonden wordt. En eerst yet spreken van haer ouderdom / de welke ghereeckent van't jaer

1316. dat d'eerste dyse Hupsen aende plaets gheset worden / tot op desen reghenwoozdigen tijdt / beloopt met 301. jaer. In welke niet al te langen tijdt haer veel hooghs en laeghs ober komen is / doch zijnde de voozspoet dooz den banck grooter en ghedueriger geweest / dan de tegenpoet / twelck claerlijck blyckt aen haer groot aen-ghewas / en meest ghestadighe verbeteringhe / zijnde in dese selve tijdt in sulckert kleynen beginsel tot een seer frape / aensienlycke / volck-neringh-rijcke Stadt ghelworden. Haer eerste bebestinghe

gheschiede (soo mi gheseyt is) ten tijden van Vrouw Jacoba in't jaer 1426. als sy omtrent 110 jaeren oudt was / en begreep wel 't beste deel van de Stadt / maer was onghelijck kleynder / dan nu / en seer qualijck ghesatsoeneert / als hebende een groote upt-hoek aende Hoozt-syde / daer deur de Vrouwen-kerck met de Hoozder-poozt recht als van hupten aen-ghelast stonden. In't jaer 1508 werdt sy eerst vergroot / ende met eenighe verbeteringhe / die aen't nieuwe Werck in't jaer 1510. noch ghemaecht werdt / bykans ghebracht tot een langh ronde oft ovale sozme / zijnde aen't ge.

Oost-eynde breeft / en nae 't Westen te met smaller toelopende / doch ontbrack noch aen dit satsoen / dat de Westerpoozt niet wel ghenoech landwaerts ingetrocken was / en wat te verder Zeewaerts uptliep. Desen Rinck begreep hupten om gemeten 804. Roeden inden Ommevanck / dat is 11256 hout-boeten: waer van de 300 Roeden aen de Zee laghen / de 504 aen't Landt. In dese sozme ende groote is sy ghebleven tot nae de Trubbel / in't jaer 1576. doen werdt aen d'Oost zyde een nieuwe Haven met een goet stuck Landts aengehaelt. En nu in't jaer 1608. is weder een Haven aen de Supd-oost zyde nieuws gemact / en 'tbooz-

leden jaer 1616 met inhalinghe van een goet deel vande kleyne Wter-dijck aende Stadt vast ghesloten / en tegens de Supd-cant van't Bolwerck by d'Ooster-poozt aenghehecht: zijnde dese twee vergrootingen (om in't rupgh te oordeelen) in gront omtrent een gherechte verdepert van de gantsche Stadt: maer is een groot deel daer van ghegaen tot de Wateringen en Havens / soo dat de plaets om Hupsen op te setten niet naer abvenant is vermeerderd. Ick meen oock dat den omganck niet wel een derden deel met dit aenhalen vergroot is / als die ick acht teghenwooz-

delijck

Deze beschrijvinge van de Stadt.

Het eerste bebestinghe.

Haer eerste vergrootinghe.

Tweede bebestinghe.

Derde vergrootinghe.

delijck te wesen / soo als vooyheen ghemeten / omtrent van 1050. roeden dat is 14700. houtvoeten / zijnde t' selve een middelmatige en gheen onbeguame groote van een Stadt. t' Fatsoen soo van oudts / als nu teghenwooydich / misgaders de situatie en ghelegghentheyt vande Stadt / sal den curieusen Leser best zonnen afnemen / wpt 'ontwerp des selven / dat wy om dieswillen hier by gheboecht hebben. Welck klaerlijck aentwijst / dat de Stadt duer dese twee leste vergrootinghen niet weynich verlanght is : oock soo / dat teghenwooydelijck de langhte schier de helft grooter is dan de breedte / en streckt sich by de Zee langhs / bycans Oost ende West : alwaer de Oech / die de Zee uptweert / Jaerlijcx met groote kosten / eensdeels by seckere Doozen / het meerendeel by de Stadt selfs / moet onderhouden worden.

Daer tegen
wooydige
groote.

Daer sterck-
te en bastie-
kerck.

De sterckheyt van de Stadt is rebelijck. Sy is rontsom befloten met een aerden wal / behalven tusschen de Wester-poozt en de Doozder-poozt / daer behalven de Wal oock een steenen Muur is / en bytren dese Wal is een goede Gracht. Heeft aende Lant zijde ses Bolwercken / van welcken twee op de cant van de Zee legghen / en daer behalven na t'oude ghebuyck) noch verscheyden steenen Toozen. Daer de principaale sterckte bestaet int Zeewater / daer mede sy in tyde van noot het gantsche Landt rontsom legghende kan bedecken en doen ondervloepen. Sy heeft vyf Doozen / den inganck vant Dooft vooz eene ghereckent. Waer van eenighe heerlijck en besiens waerdich zijn / als de nieuwe Doozder-poozt / en oock de Toozen aent Dooft.

Daer ghe-
gheert van
binnen.

Daer gelgentheyt oft stellinghe van binnen / hoe wel sy niet teffens ontwooypen / maer by kleyne stukken temet aenghetimmer is / comt niet te min seer bequaem / en soo wel in proportie en ozden / oft alle dinck eertijts met verdachtheyt in sulcker boeghen afghestercken was. Heeft seer fraye bzeede straten (dat een vande voornaemste cperaden van een Stadt is) waer van 4. vande principaelste / behalven twee andere die minder zijn / opt die Markt oft Rodesteen upt comen / en dize daer van strecken oock aen dize van de Doozzen / en de vierde tot aen de Zee.

Is van binnen seer waterrijck / want behalven 4. groote Havens / daer in meenichste van groote Schepen gheher-

bercht kunnen worden / heeft noch verscheyden klepnder grachten en wateringhen / daer de schuyten en binnenscheepen in logeeren. Oock zijn veel vande straten vertwelft / daer het water onder duer loopt / en can noch ten tijde van byant en anders / alst noot is / ghebuyckt werden. En hoe wel t'Zee-water daer met een rinch binnen duer is loopende / datmen lancx t' selve tottet Dooft in en tot de Cijl weder upt can daeren / soo comt niettemin oock t'verse water op dize plaetsen in de Stadt / tot gherijf van de Landtlupden / om daer duer haer waeren te geboeghlijcker nae de marcht te byenghen.

Duer dese goede ghelegghentheyt is de Stadt wel bewoont / en (uptghenomen t'gheene nieuw aenghehaelt is) meest altemael dicht betimmerd. De huysen / die vooyheen pleghen slechte te wesen / en na de oude spaersaemheyt / veel al met houten gevels en met rieden daercken / zijn nu in thien Jaeren tijts sonderlinge verbeterd / soo dat de Stadt teghenwooydelijck haer selver niet ghelijck. De publijcke wercken zijn eenighe tierlijck ghenoech / als de Wage / de twee Doozen nu verhaelt / en dan noch de Oude Oosterpoozt / maer met namen de Dooftkerck / en de Toozen daer op : welke Kerck seer ruym is / en eertijts een frap en wel gheproportioneert werck plach te wesen / maer is nu duer t' meenichvuldich verhooghen vande Stadt wat verduckt / en upt haer stellinghe ghebuyck. Behalven dese zynder noch twee ander fraye Kercken / de Vrouwenkerck / en die van Sint Anthonis / en acht Cloosters / een eertijds (doen sy in haer fleur waren) van Manspersoonen / en seben van Vrouwen / de welke nu meest ghekeert zijn tot een ander ghebuyck / en is een ander daer van beroydneert tot een Weef-huys / zijnde daer toe soo wel gheschickten plaets / als men niet veel in ander Steden soude kunnen vinden. Een ander tot een oude Vrouwen huys / en is daer toe seer properlijck en bequaemlijck altemael opt nseuw ghetimmerd. Int derde zijn de Scholen. In een ander werdt tegenwooydelijck een Curch-huys ghemaect. Behalven dese arse waren noch twee Cloosters buyten / ongebaertlijck een half wjz gaens van de Stadt / de Reguliers / en Bethlehem / die in t' begin van den Trubbel / upt bzeese vanden vbandt / meest alte mael af-ghebuyken zijn. Zijnde de Reguliers (soo vooz

De woont-
deyt en tuss-
merogie van
de Stadt.

Chemens
Wercken.

Cloosters in
en buyten
de Stadt.

heen al aengeroot is) eertijds een booz-treffelijck en seer heerlijck stuck wercks gheweest. Is oock noch buyten de Stadt de Capelle met het Lazarus-hups op Keeren/dat nu tot een Proveniers-Hups ghebuyct werdt.

Het Dooften
Hups aen de
Markt.

Daer staet behalven al dese Kercken en Geestelijcke ghe-
houtwen nu ghenoeit / noch aen de plaets het Dooften-
hups van een oudt en seer groot ghetimmer / daer eertijts /
als in de Hoost-stadt van't Landt / de Dooften van West-
Vrieslandt plegen hups te houden. In welker plaetse nae-
derhandt de Veerckens ghekomen zyn / en hebben ghestade-
lijck haer residentie binnen onse Stadt gehouden / hebbende
haer Jurisdicte ghestreckt over dit heele Boozderlandt / en
dat tot de Trubbel toe. Na de Trubbel heeft het Collegie
van de Gecommitteerde Raden van West-Vrieslandt haer
residentie daer in gehouden / ghelijck dat noch heden duert.

Wterlijcke
Situatie
van de
Stadt.
Hoben buy-
ten.

Wat de Situatie en d'uyterlijcke ghelegentheydt van de
Stadt aengaet / is seer bequaem en genoeghlyck: leyt noch
met haer grootste derde paert tegens de Zuyder-Zee aen /
met de twee kleynste derde paerten tegens een goet vucht-
baer Weplandt / daer van nu by onsen tijdt een goet deel in
Tuynen en Lust-hoben verandert is / tot groot cieraet van
de Stadt / een plaspier van de Burgers. Meest alle vucht-
ten soo van't gheboomte / als in / en by der aerden wassen-
de / willen daer wel aerden. Doch de Boozensche Beem oft
geele Wortelen / die in Supdt-Hollandt en Zabandt soo
vernaemt zyn / en die onsen Junius meent het Sifer der
Romeynen gheweest te hebben / wassen wel hier en daer in
de Warmoes-Hoben / maer niet in menichte / en die uytge-
voert worden / komen meest uyt de Pessen by Medenblick /
oft uyt de Streck by Enchuyssen / en twijffel daerom / of den
roem van de selve boort te byenghen onse Stadt met het
naufte Recht al toekomt. Weest rontsom seer veel schoone
en ghenoeghlycke Wandelingen met verscheden Boomen
beplant / die meest schelpant bepaedt zyn / dierhalven soo
wel des winters als des somers gebuyct kunnen worden.
Van de vuchtbaerheydt des Landts / gheben getuygenisse /
eerst de grootheydt en menichvuldichheydt der Dorpen / die
rondt om de Stadt leggen / ende boort de rijckdom en wel-
baert van de ghemeene Hupsflupden / die sulcx is / dat mis-
schien op gheen ander oorden te vinden soude zyn. Men

Schoone
Wandelin-
gen buyten.
Druchtbaer-
heydt van de
Lantdoutwe.

heeft / als booz 17. jaren de Capitale Leeninghe deur 'thee-
le Landt inghestelt werdt / alleen over d' Angesetenen / die
hoben de drie dupsent Guldens gegoet waeren / in een heel
Dorp maer twee Hupsflupden ghevonden / die van dese
Schattinghe bezijdt waeren : en werdt noch ghesep / dat
't goet van de selve twee niet veel beneden de Quote was.
In meer ander Dorpen / hoe wel daer eenighe armen on-
der liepen / quamen 't meerendeel van d' Inwoonders on-
der dese Tact. De selve vuchtbaerheydt werdt oock ee-
nichsins vertoont dooz de menichte van Cloosters / daer wy
een wepnich te boozen van ghesproken hebben / want dese
sochten al veel vette hoerken / en souden haer selven niet op
schrale magere plaetsen / so met haer veelen by malcanderen
neder slaen : Blijck oock seer kenlijck uyt de menichvul-
dichheydt van de Beesten / en dien volghens van't Supbel /
die van bepden tot verwonderens toe groot is. Dies hier
oock tweemaal ter weerk / des Dypdaeghs voornamelijck /
en dan des Saterdaeghs / een seer groot Supbel-marck
is / bysonder van Caes / zijnde een van de Hoost-neerin-
gen vande Stadt / en noch insonder inde Vincer en Sinte
Laurens Jaer-marckten: Ny is eertijds van eenighe
vzeemde lypden onderrecht / dat sy op een van de principa-
le Marck-dagen haer uyt curieusheydt beledicht hadden /
om de Wagens te tellen / die op een dagh tot de Boozder-
poort in en uyt reden / en dat sy bevonden hadden / de selve
niet veel min als een dupsent te bedraghen. Almen daer by
doet de Wagens / die doen tot vander Dooften in reden / en
dan noch de menichte Hupsflupden / die des selven daeghs
met Schuyten in de Stadt quamen / soo salmen eerst recht
de vzychheydt van de Marck / en de menichte van't Sup-
bel konnen af-nemen. 't Is oock verwonderens waert / dat
wat Supbel op de Marck comt / altijdt zyn Cooplupden
bindt / en niet behoeft weder afghedoert te worden / als de
verkoopers maer met de Marck-gangh te vreden willen
zijn. Veel Cooplupden komen dagelijcks den Ahijn en de
Maes af / op d'ordinarise Weeck-marckten / om haer van
Supbel te boozien. En zyn oock veel onse Burgers / die
haer met de selve Coopmanschap geneeren / de Kaesen versch
van de Marck koopende / en op haer solders op slaende /
en daer nae tegens de winter of in 't booz-jaer de selve weder
aen de

Dit was
Dinnuot-
sen.

Menichte
van Beesten
en Supbel.

Groote
Supbel-
Marck in
de Stadt.

Menichte
van Wagens
die inde stad
komen.

Oerbloet
van Lijf-
tocht.

aen de vzeemde verkoopende / of zelfs nae Spangien / Ita-
lien / en elders af-scheyende. want de Hupschuyden soo sterck
inde Stadt komen / en niet alleen Kaes / maer oock alle
andere Eetbaere Waeren daghelijck inbzinghen / soo is de
selve seer lijftochtich / en heeft oberbloet van Dleysch /
Wisch / Coozen / Kont-saet / Oost / in't cozt van al't gene
dat eentghsins tot der menschen onderhoudt en oock ver-
maeckinge kan dienen. Is oock npt dese oozsaeck verbult
met alle soozten van Ambachten en Dandt-wercken / die
tot de dagelijcksche hups-houdinge van nooden zyn / om de
Hupschuyden daer van te dienen. En dit zp in't cozt gheseyt
van de vruchtbaerheyt des Landts / en van de Reringe
daer upt / in de Stadt ontsaende.

**Situatie
aen de Zee
zijde.**

Aen de Zee-zijde leyt sp niet min bequaem / aen een in-
gebogen Schoot ofte Inham van de Zupder-zee / die van
haer oock den naem voert / want werdt veel het Hoorn-
Dop van de Zee-varende luyden genaemt : en is altemael
een bequaeme Keede / met een sachte gront / soo dat de
Schepen by laegh water sonder eenich hinder daer op mo-
gen sitten. Hier van heeft sp / behalven 't gherijf vande
Wisch / een goede gelegentheydt tot de Zee-vaert / oock daer
toe dienende de heerlijcke Havens / daer wy nu voozen van
ghesproken hebben. Welcke Zee-vaert oock soo geoeffent
werdt / dat het meerendeel van d'Inwoonders haer vroot
daer by winnen / en zyn van tweederlepe soozten / eenighe
die de Schepen upt-reden / eenighe die om loon op de selve
vaeren. 't Getal van de Schepen zelfs is vooz ons qualijck
te begrooten / want zyn nimmermeer ghelijck t' hups :
maer kan ghenoech af-genomen worden / dat sp niet wep-
nich zyn / upt eenighe dinghen / die wy vooz verhaelt
hebben / als dat sp in't jaer 1601. behalven alle andere / die

**Groote Zee-
vaert en me-
erichte van
Schepen in
de Stadt.**

naer Oost-landt / Hoorzwegen / Vranckrijck / Italien / en
elders voeren / omtrent vijftich Schepen teffens en op
een tijdt in West-Indien hadde leggen / om daer Sout te
laden. Dat sp in't jaer 1602. in de 't seventich Schepen
derwaerts aen hadde / doch meene / dat eenighe twee rep-
sen binnen 8 jaers deden / en daerom tweemaal in dit ghe-
tal ghereekent zyn. Dat sp in't jaer 1607. aende kant van
rachrentich Schepen naer Italien en deur de Straet al-
leen hadde / behalven die (soo gheseyt is) evenwel op ver-
scheyden ander oozden haer ghewoonlijcke vaert hielden.
t' Meerendeel van dese Schepen is ghewoon de Coopste-
den om vrucht te dienen / die sp veel t' Amsterdam / dicwils
oock elders / als in Oostlandt / Vranckrijck / Enghelandt /
Spaengien / Hoortegael / en Italien / becomen. Die haer
eygen Coopmanschap doen / vaeren veel soo nae Wroba-
gie / als na Sintubes / en halen Sout. Maer t' meestendeel
houdt zyn vaert op Hoorzwegen / van waer sp een ongeloo-
lijcke meemichte van alderlepe hout jaerlijck inde Stadt
bzinghen / dat soo hier int Landt / als in Zeelandt / Vla-
bandt / Vlaenderen / en oock elders met binnen schepen ver-
voert / en soo temet weder uptghesleten werdt. Sp heeft
oock (soo gesept is) haer gedeelte in de Compagnye van
Oost-Indien / inde Compagnye vande Walvis-vangers /
en heeft behalven haer ordinarise vaerwaeters / dese vooz-
leden Jaren meest alle deelen des werelts met haer sche-
pen besocht / so in Guinea en Rugola / als in West-Indien /
Brasilen / Canada / en de Landen daer van Noordwaerts
op ghelegen : doch heeft in haer vzeemde vaerten / uptghe-
nomen alleen op Oost-Indien / tot noch toe niet veel ghe-
lux ghehad.

**Daer de sel-
ve meest vas-
ten.**

Z z 2

ENCK.

Pedes Geometrici
 240 480 720

De Zuyder Zee

ZUYDER

ZEE

ENCKHUYSEN
 1. Buyss Haven 2. d'Ofse markt
 3. Admiraliteyt 4. t'Giet huys
 5. De Kerck 6. t'Stadt huys
 7. Stats herberg 8. t'Hoofst

ENCKHVYSEN.

E *Nckhuysen*, waer van gheseyt. Haer verscheyde fortuyn. Vermaerder Man.

M d' dunckt dat den Naem van Enckhupsen ghemaect is vande Daringen / van welcke eertjdes hier groote ende overbloedigh vangh is geweest / d'eerste syllabe af-ghenomen zijnde. Daer is eerstmael mentie van dese Stadt ghemaect in't jaer 1279, in welck sp gesept

wozdt verhandt gheweest te hebben van Johan van Arkel / ende Diclaes van Putten / ghesonden om de wederspannighe Driesen onder te brenghen / ende in gheboozsaemsheden te houden. Ende in die tijdt en was sp selve noch niet gheskerck. Daer naermaels heeft sp groote toenemighen ende vermeerderingen ontfangen / om de bequaemsheden der plaetse ende Haven. Alsoo dat haer Haven in't jaer 1394. begrepen heeft drie dupsent Schepen / met de welcke de Grave Albrecht heeft synen Leger gheboert in Oost-Prislandt.

In't jaer M CCCC XXVI is de Stadt van Enckhupsen gekomen inde macht der Kenemerlanders.

In het selve jaer de Soldaten van Jacoba subijtelijck binnen Enckhupsen ghetreden zijnde / inde middel vande surte ende beroerte / hebben hondert vande princpaelste Bozgers / die ter tafel saeten om haer Roenmael te nemen / doot gheslaghen.

In't M D XIV op S. Antonius dagh / een groot deel der Westen van Enckhupsen is met eenighe Dupsen omgheworpen / dooz een overbloet ende inbreucke der Zee.

In't jaer M D XXXVII, de Geldersche / boerende Oorlo-

ge teghen de Hollanders / hebben met eenighe Schepen de Haven van Enckhupsen meenende t'obervallen / op dat sp de Stadt souden innemen / maer dewijle het water nebervel / is al haer bestaen te niet gheworden.

In't jaer M D XCI is de Stadt wonderlijck seer ver-

In't jaer M D CV, d' Ossenmarkt der Deensche Ossen / met welck Dooyn tot nu toe gheslozeert hadde / is overgheboert tot Enckhupsen / tot groot profijt der Stadt.

Binnen Enckhupsen is gebozen Ruardus Tapperus, een seer vermaerde Man / die vele gheleerde Boecken heeft in't licht ghebracht. Sp was Meester inde Liberaele Konsten / Professor inde S. Theologie / Deken der Collegiaele Kercke van S. Pieter tot Leuven / den tijdt van omrent 24. jaeren / oock Cancelier van d' Academie van Leuven / wiens werck ende gheleertsheden den Keiser Karel de V. ende Philips Coninck van Spaengien dickmaels versocht hebben / jae somtijds den Paus selve / ghelijck updruckelijck gelesen wozdt in het Op-schrijft van het Collegis der Theologanten / aen den welcken sp stervende heeft syn Bibliothecque achter gelaeten. Doozt / sp was een seer straf ende wreedt man / om welke reden sp niet sonder oorzacke teghen sich-selven verweckt heeft veele benijders ende afgunstigers. Sp is overleden tot Leuven / in't jaer 1559.

Enckhupsen is aen de Zee ghelegen / teghen het ghelwelt der welcker sp bezijdt is met seer stercke ende vaste Dijkken. Sp flozeert tegenwoordigh met haer Dout-Keten / ende Schip-baert tot den Daringh-vangh.

Schepden van Enckhupsen.

Drie dupsent Schepen in de Haven op eenen tijdt.

De Zee doet groote schade op den lesten dagh van September.

Bergrootinge der Stadt.

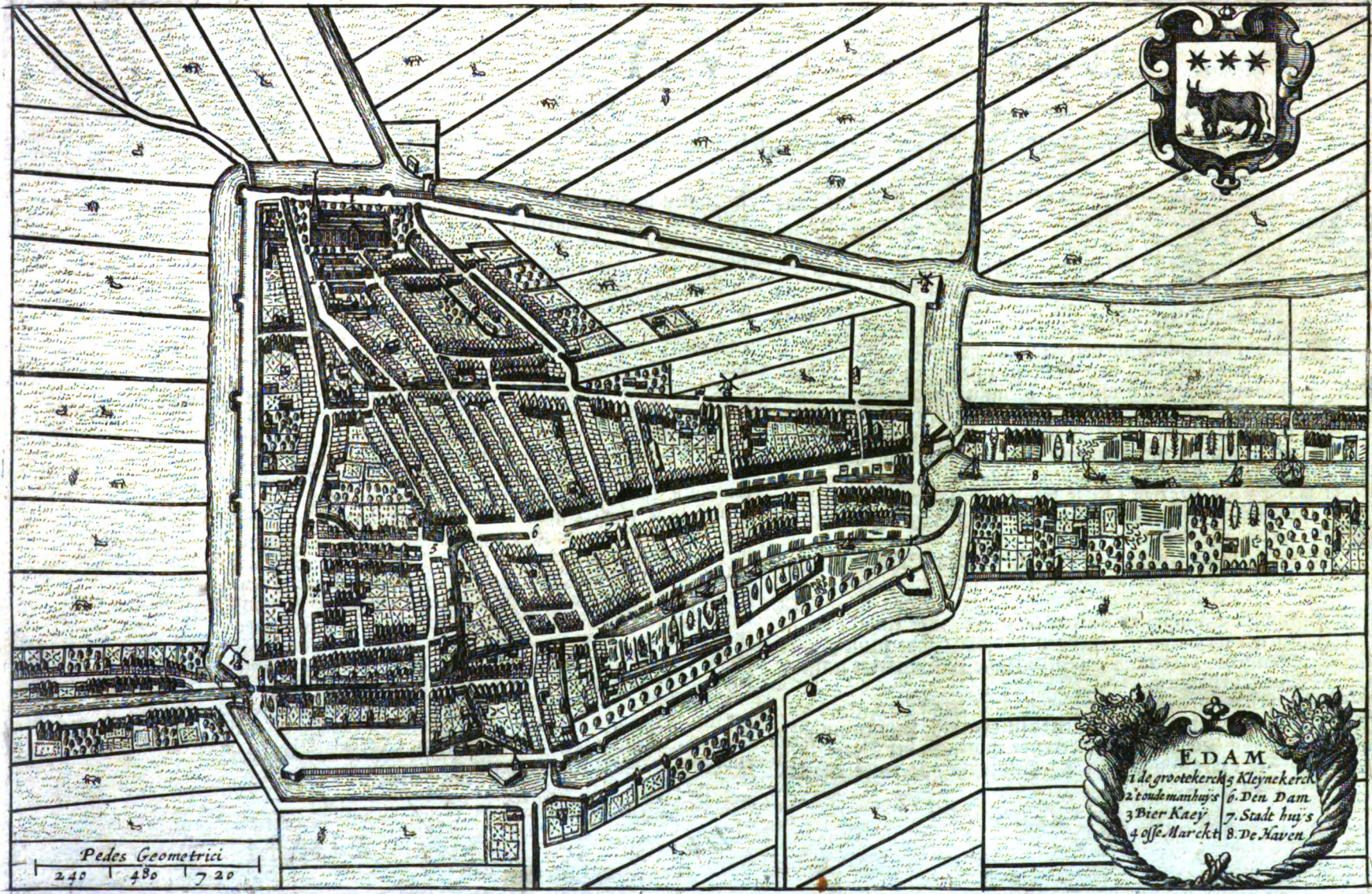
Ossenmarkt.

Gheleerde Man.

Enckhupsen heeft veel Dout-keten.

Z z 3

EDAM.

EDAM
 1 de grootekerck 5 Kleynekerck
 2 toudemanhuys 6 Den Dam
 3 Bier Kaey 7 Stade huys
 4 offe. Marckt 8 De Haven

Pedes Geometrici
 240 | 480 | 720

EDAM.

Beschrijvinghe van Edam.

Daer van Edam ghe- noemt wort.

Edam/ oft liebet Edam/ heeft den naem van de Sibiere Va/ teghen de welke is hier een Dam oft Dyck ghestelt gheweest.

In't jaer M CCCC XXVI is Edam ingenomen van die van Kenemerlandt.

In't jaer M CCCC XXX is een Zee-vrou-

Histo- rie van een Zee-vrou- we ghe- hangen by Edam.

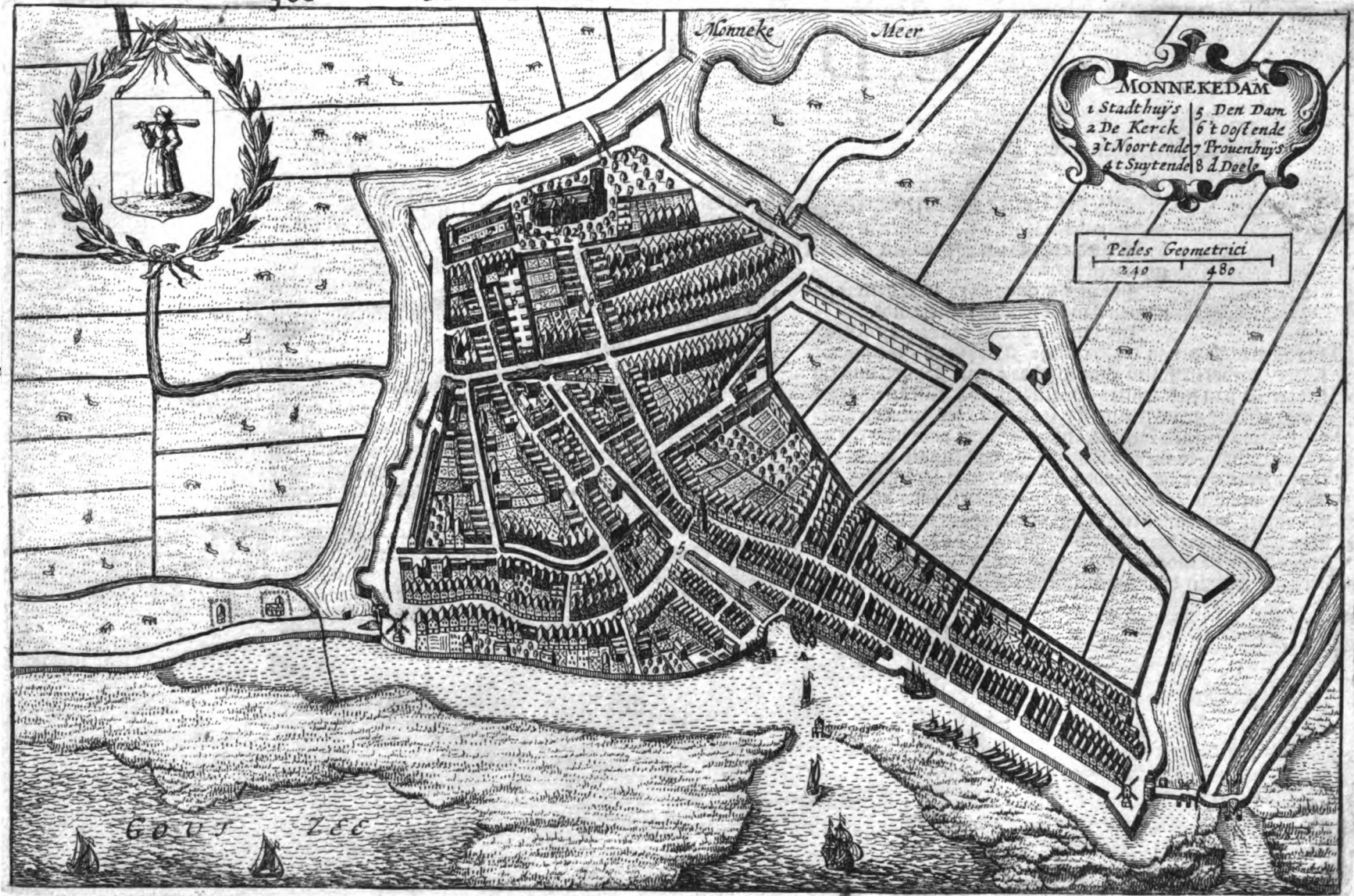
we ghehangen van d'Edamsche Meyskens / wiens Di- stozie wort ten vollen alsoo verhaelt van Snops ontrent het laetste van het achtste Boeck van syn Histo- rie. Naer datter een seer groot tempeest / seght sy / der winden ghe- refen was / 'twelck dickmael hier ghebeert/ende naer dat de Dycken door-hyoken waeren / ende de Zuyder zee wijde ende hzeedt over de Landen bloepde / men seyt datter een Water-vrouw / naecht / maer onofachtich ende buylwe- sende/haer vertoont heeft in een ondiepte aen eenige Meys- kens van Edam/ die met een Schuytken de Duinten ober vaerden om de Koepen te melcken. Ende dat sy int eerste verhaest waeren door de menschepeyt der dingen/ende dat

sy daer naer moet ghenomen hebben / ende dat sy de selve ,, Vrouw upt het water ghetracken hebben in de Schu- ,, ende ghelepdt hebben tot Edam / daer ghesupvert ende in ,, Vrouwen kleederen verciert zijnde / ghebruyckende onse ,, spijzen / dat sy soude gheleert hebben de koste van spinnen ,, altijt genegen wesende om naer het Meys weder te keeren. ,, Ghelijck sy een onbekende spraekke hadde / alsoo dat sy niet ,, soude hebben konnen ons Nederduytsch verstaen/ende naer ,, Daerem ghelepdt zijnde / dat sy daer eenighe jaeren soude ,, gheleest hebben. Snops woeght daer by / dat sy al die din- ,, gen verhaelt upt het gheloobe der ghetungen die het gesien ,, hadden. Ghy sult meer vinden van sulck Leefche Vrouwen by Scaliger op Aristoteles vande Ghedierten / by Vincentius Cartarinus vande Beelden der Goden / ende by Bernardus de Butto in het vijfde Boeck vande Portu- gaelsche Monarchie.

Edam flozeert teghenwoordigh in Schip-maekkerijen/ ende in seer goede Raes / die seer begeret wort door d'om- liggende Contrepen / leggende twee mylen van Hoorn.

Edams Raes. Hier worden vele Sche- pen ghe- maecht.

MON-

MONNEKEDAM.

Beschrijvinghe van *Monnekedam*.

Daer van
Monneke-
dam geseyt
woorde.

Monnekedam heeft den naem van
het water-loop/die midden door de Stadt
vloeyt / gheseyt de Monick. De Chro-
nicken melden / dat de Diefen hier aen
ghekomen zijn om aen den Bisschop van
Dreucht opstaende van wapenen te doen / in
't jaer 1297.

In 'tjaer MCCCXXVI is de Stadt van Monnekedam
inghenomen vande Kermerlanders / die de pattrie van
Jacoba volghden.

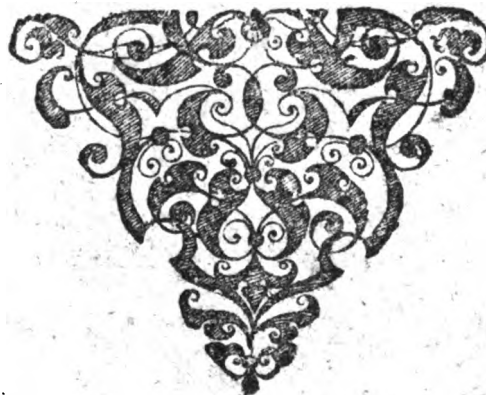
In 'tjaer MCCCCXCIX den thiensten dach Julij is Mon-
nekedam door een onboosfienelijken brandt alsoo vernielt
gheweest / datter nauwelijck tachtich huysen over bleven.

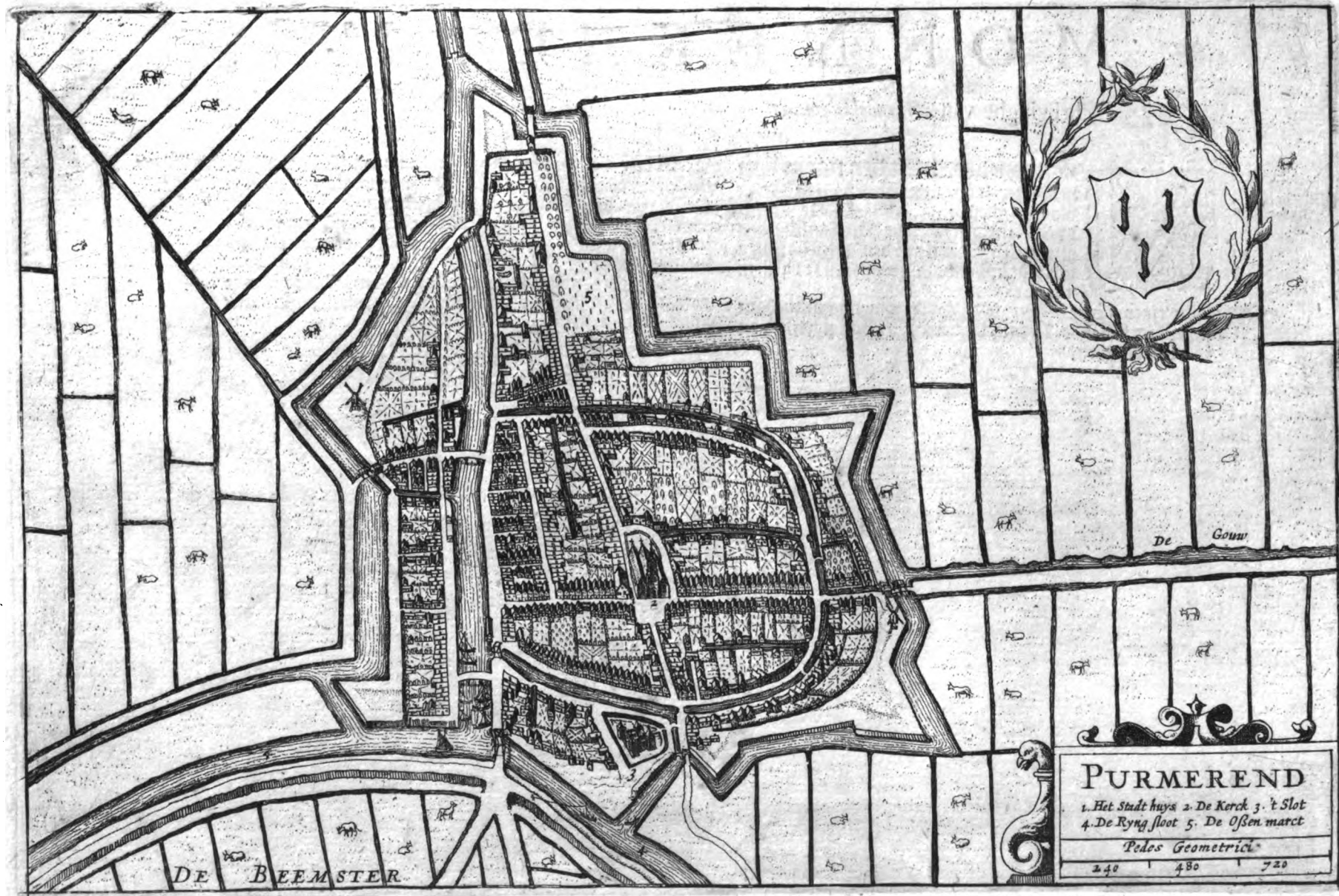
In het jaer MDXV heeft de Stadt de selve nederlage ghe-
leden / behoudende alleenlijck de Kercke / ende der Carme-
lijten Clooster.

Monnekedam leyt niet verre van Edam. Is een kleine
Stadt. Heeft in haer Gebuercks een Eplande ghenaem
Marcksem.

A a a

PVR-

PURMEREND.

Beginfelen ende vermeederingsen van *Purmerend*. Haer verscheyde Heeren.

Geconfisqueert
van den
maer Pur-
merend.

Purmerend wordt alsoo ghenaemt/
om dat sy leydt aen het eynde vande Riviere
Purmer. Men brenghet haer eerste beginsel
aen Wilhelm Eggardt. Dese heeft eerst-
mael Gelt gheleent aen Wilhelm van Bepe-
ren / die om den toorn syns Vaders ghe-
vlucht was / ende woonde by de Denen.

Om welke oorsaecke / Thesozier des Landts gemaecht
zijnde / heeft tot pure gifte ontfanghen de Heerlijckheyt
van Purmerend / by voeghende twee Dorpen Beck ende
Alpendam / van Wilhelm / die naes de doodt syns Vaders
nu Grave van Hollandt gheworpen was. Hy heeft daer
een seer sterck Slot doen bouwen / omtrent het jaer 1410.
Syn sone Johan Eggardt / schutwende d'Inlandtsche be-
voerten / heeft Purmerend vercocht aen Geraert van Zyl /

Heeren van
Purmer-
end.

ende is alsoo naer Vlaenderen verrocken. Maer Geraert
van Zyl heeft de selve plaetse vercocht aen Johan Burch-
Grave van Montfoort. Ende als syn Rebe beschuldicht
was van rebelke / is Purmerend geconfisqueert van Mari-
milien van Oostenryck / ende is ghegeven aen Balthasar
van Volckesteyn / Velt-oberste / omtrent het jaer 1486.
Maer desen heeft Purmerend wederom vercocht aen Jo-
han den ersten Grave van Egmont. Ende alsoo is d'Heer-
lijckheyt van dese plaetse ghebleven in het gheslachte Eg-
mont / tot in het jaer 1590. in welck sy is ghecocht ghe-
weest vande Staten van Holland / ende is ghevoeght by
haer andere Heerlijckheden.

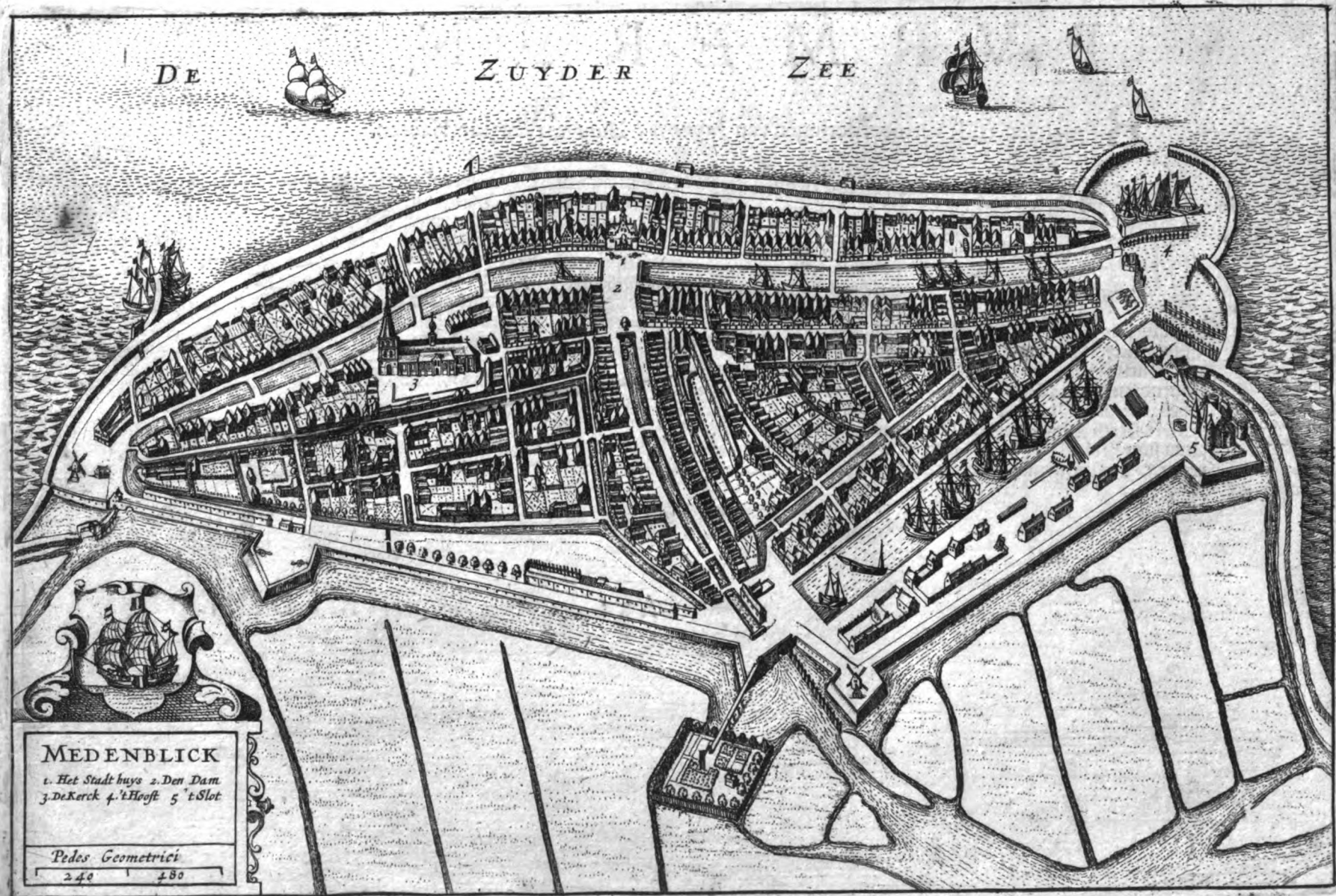
Purmer-
end wordt
versterckt.

Purmerend is omtrent het jaer 1573 versterckt gewor-
den met een Bolkwerck / in het midden der Berdoerten van
Hollandt / onder den Spaenglaert.

Aaa 2

MEDEN.

D
Slot
werck

M E D E N B L I C K.

MEdenblick. Haer antiquiteyt. Waer van ghenaeint. Haer verscheyde fortuyne. Wat ende hoe groot haer Ballieuschap eertijds was verstreckende, ende begrijpende.

Medenblick d'outste Stadt van West-Vriesland.

MEdenblick is de laetste onder de Steden van Hollandt / ist dat ghy dese plaetse aensiet / maer sy is d'eerste / ist dat ghy siet op haer antiquiteyt. De meyninghe der Ghemeynte is / dat Raadbodt die vermaerde Vorst der Vriesen / soude hier syn woon-plaetse ghehouden hebben / ick en wil tegenwoordigh gheen ondersoekingē vden hoe seker dat die meyninghe sy / ende den seer neerstrigen Doufa heeft dese materie breeder gehandelt in het seffe Boeck van syn Hollandtsche Chronijcke. Op dat ick niet en schijne yet in desen dele berooft te hebben van de glorie der Stadt Medenblick / als ick d'antiquiteyt der Hollandtsche Steden soude voornemen te beschermen. Aengesien dat alle d'Historien met groote toestemminge vast houden / dat Medenblick sy gheweest d'eerste Stadt van West-Vrieslandt / ende als vooz Hoozn / Enckhuyzen / ende andere Steden. Sy heeft den Naem van die edele Riviere / ghenaeint Medemelacha, van de welke hoe wel datter hedens daeghs gheen teecken te vinden en sy / nochtans wordt uytduckelijck vande selve mentie ghemaect in het Placcaet van den Keyser Otto / in het jaer 985 ghegeven / waer van ghy de Coppe kunt lesen by Doufa ontrent het eynde van het achtste Boeck. Medenblick wordt ghemelt inde Vrieven van Godobaldus Bisschop van Utrecht in het jaer 1118. inde welke de Kercke van Medenblick gegeven wordt aen by Canonicken van S. Maerten tot Utrecht. Dit is het Exemplaar;

De Kercke van Medenblick wordt ghegeuen aende Canonicken van Utrecht.

Inden Naem der Heylige ende onderscheydelijcke Drieuldicheydt. De Regeerders der heylige Kercke moeten

seer daer toe arbeyden, ende te hulpe komen den nooddruft der Onderfaten met tijdelijcke profijten, op dat sy fouden moghen neerstigh welen in het Geestelijck, &c. Om dese reden, ick Godewaldus, door Godes genaede Bisschop van Vtrecht, toesiende aen de liefde der Broeders ende begerende haer profijt inde naerkomende tijden te middelen, ick hebbe gegeven tot onse memorie, ende tot nutticheydt der Broeders Gode dienende in S. Maertens Kercke, een Kercke in West-Vrieslandt inde Stadt, die wordt ghenoeamt Medenblick, met alle haer aenhanckfelen, inkomen ende offerhanden, toebehoorende aende Bisschoppelijcke Kamer, &c. Gegeven in't jaer der Menschwerdinge ons Heeren 1118. Indictie twaelste.

In't jaer MCC LXXXVIII Flozis de vijfde / heeft ghegeven aen die van Medenblick verschepde Rechten ende Vrijheden. De Vrieven zijn ghegeven tot Alberfberch.

In't jaer M CCCC XXVI Medenblick is ingenomen vande Kermerlanders.

In't jaer MD XVII de Geldersche / die ghenaeint werden op dien tijdt de Swarte Benden, hebben niet ghewelt Medenblick inghenomen / ende verbrandt / alsoo datter niet een Huys ober en bleef. Alleen het Slot heeft sich onwinnelijck behouden teghen den storm der Opanden / ende het gewelt des vpers / onder welck Slot commandeerde Justus van Buren / die 't selfde beschermde niet groote couragie.

Omtrent het jaer MD XLVII heeft een onverwacht wyter wederom een groot deel der Stadt verdozven.

A 2 2 3

Meden-

Medenblich heeft seer vaste Dijken / die ghenoechsaem zijn om d'ongheweerten der Zuyder-zee te verzoeghen / de welke haer met groot gedruys hier teghen stoot. De Stadt selve is van middelmatighe grootte. Op heeft eertijds een groote Jurisdictie ghehad / sojterende onder den Ballieu van dese plaetse; Ende dit zijn de plaetsen / die ick gheschreeven hebbe upt de ghemeyne ende openbaere Regi-sters. Hoon, Enckhuyten, de Doppen Wervetshoof, Boven-catspel, de Stede van Grote-broeck, Lutebroeck, Hoich-Catspel, Westervond, Oosterblocker, Westerbloc-ker, Swaech, Hem, Venhuyten, Benewijten, Wijnes, Schel-

linckhout, Scherwoude, Scherdam, Eerssem, Oosthuysen, Oterbeets, Nieuwerdijck, Grofhuysen, Avenhorn, Oortorp, vier Doppen van Langedijck, Koedijck, Kalverdijck, Warmenhuysen, Renigenburch, Nyenburch, Sinte Maeren, Schagen, Aarnighuysen, Barringhoorn, de Keyens, oude Nyrop, nieuwe Nyrop, Winckel, Eertswoudt, Hoichtwoudt, Opmeer, Hem broeck, Opdam, Veenhuysen, Oterlick, Spanbroeck, Wadwai, Woggembum, Nubbixwoud, Hauwerdt, Midwout, Bennigbroeck, Sybecarspel, Abbekerck, Lamberhaech, Twisch, Oostwoudt, Opperdoes, en de Almerdorp.

E Y N D E.

REGI-

REGISTER
VAN DE
CAPITTELEN,
In het eerste deel van dit Boeck vervat,
ROERENDE
De generale beschrijvinge
VAN
HOLLANDT.

CAP. I.

Pag. 1.

WAervan Hollandt, ende oft het alsoo van de menichte van Hout ende Boomen, ghenaemt is. Holt-landt wordt altijd geschreven in de oude Placcaten. Dan of het komt van de holte ofte de diepte des Landts.

Waerachtigen oorspronck des Woords, bevesticht met reden ende autoriteyt. Der Denen inwooningen ende geweldige overvallingen in Hollandt. Der selver Olandt ende Zailandt. Maniere der oude, om andere Landen te gaen bewoonen. Wat Olandt is. Van de Gothen, ende andere Volckeren van het Noordt-quartier. Wanneer de Noordmannen Hollandt in-ghenomen hebben. De meyninghe van den ghemeeynen Chronijck-schrijver, ende Adriaens

Inius, werdt verworpen. Hoe dat de Denen omtrent Breda in Brabant eertijds ghewoont hebben. Een Dorp Hollandt gheuoemt. Wat naem Holland eertijds gehad heeft. Waerom het Vlaenderinga ghenaemt wordt van een oudt History-schrijver Hermannus Contractus. Wat een Marquisact is.

CAP. II.

Pag. 8.

Beschrijvinge van Hollandt. Haer groote, lenghde, ende breede. De groote ende kleyne Steden. Der selver orden ende waerdicheydt. Vergaderinge der Staten van Hollandt. Revieren. Vlecken. Dorpen. Eylanden. Castelen. Heerlijke Huysen. Oude ende nieuwe gedaente van Hollandt. Vlaeringe, Rhijnsburch, Geervliet, Beverwijck, ende Vronen, dat

REGISTER der CAPITTELEN.

dat nu is vergaen, zijn eertijds ghereeckent onder d'eerste Steden. Oortlaecken der veranderingen.

CAP. III. Pag. 13.

Oonderscheydinghe van Hollandt. Zuydt ende Noordt-Hollandt. Der beyder Steden ende Palen. Zuydt-Hollandt eyghentlijck ghenomen. Maerlandt. Schielandt. Delf-landt. Rhijn-landt. Kermer-landt, waerom alsoo genoemt. De *Cannefates*. Haer woonstede. De meyninge van *Junius* wordt bevesticht tegen *Diveus* ende *Huermus*. Amsterdam. Waterlandt. Wie de *Maraci* zijn, ende waerom alsoo ghe-naemt. West Vrieslandt. Wie de *Frisapones* zijn, ende waer uyt alsoo gheseyt. Goylandt. Waerom soo ghe-naemt. Wie de *Strij* zijn. De meyninge van *Junius* wederleydt. Oost-Vtrecht zy d'eerste Stadt van Hollandt. Welcke, ende hoe groot het ghebiedt des Bisschops van Vtrecht eertijds is geweest in Hollandt.

CAP. IV. Pag. 28.

De Natuere des Landts van Hollaudt. Veel Wateren. Water-Molens. Dijcken. Der Hollanders ervarentheydt om die te maecken. De Stadt Damme is van haer ghetimmert. Nutticheyt ende noodtsaekelijckheyt der Dijcken. Heemraden in-ghestelt. Velden, Weyden, Koeyen ende Offen. Veelheydt van Melck en Boter. Veenen. Duynen. Forresten. Boffchagien. Getempertheyt des Luchts. Der Hollanders spel op het Ys. Schaetsen. Grouwelijcken Vorst des jaers 1149. Der Zee ende Rivieren vruchtbaerheydt. Lof-ghetuygenissen van Hollandt. Des selfs wonderen.

CAP. V. Pag. 34.

Der Hollanders vernuft. Gheleerde Mannen. Vermaerde Gravecrders ende Schilders. Eerste eenvoudicheydt. *Erasmus* oordeel vande Hollanders. Der Inwoonderen neersticheydt. Der Mannen ende Vrouwen oeffeningen ende costuymen.

Liefde des vryheys ende ghewins. Schoonheydt der Straten, Huyfen ende Huyfraets bliackende schoonheydt ende suy-verheydt. Landt-bouwinge. De Haringh-vangh. Van wien de maniere van die te fouten is ghevonden, ende hoe veelmen die in weerde gehouden heeft. Coop-handel. Schip-vaerden naer Europa, Asia, Africa, ende America. Compagnien van Oost ende West-Indien. Den Sendtbrief van *Aloysius Marlianus* vanden Lof der Hollanders.

CAP. VI. Pag. 40.

Van het Wapen van Hollandt. Verscheyden giffingen waer uyt het synen eersten oorspronck mach genomen hebben.

CAP. VII. Pag. 42.

Van den Edeldom van Hollandt. De oorden ende vervolgh der Edelen. Ambachten ende Ambacht-Heeren, wat sy eygentlick zijn, ende waer van sy genoemt zijn. De Edelen zijn vrij van Schattingen. Brederode, Egmondt ende Waffenaer, waer van sy ghe-noemt zijn, ende voort-gekomen. De order der Ridderen van S. Iacob ingestelt van Floris de vijfde. De Historie daer van wat naerder doorsocht. Welck de Wel-gebooren Mannen zijn. De order der Ridderen die in Hollandt ghesloreert hebben. De naemen van de Edelen, Steden, ende Dorpen, de welcke Philips van Bourgondien den eedt van getrouwicheydt gedaen hebben, met het formulier des selfs. Ende hoedanigh de Ridderfchap bedensdage in Hollandt is.

CAP. VIII. Pag. 59.

Het Graeffchap van Hollandt, wanneer, ende van wien ingestelt. Het vervolgh, ende Geslacht-Register der Graven, nae de vervolgende ordene der tijden, neerstelick afgedeylt. De faute der gemeyne Chronijck-schrijvers wordt hier ende daer verbeterd. Blaffaert oft Register der gener, die Hollandt geregeert hebben, met den tijtel van Burch-Grave.

REGISTER

R E G I S T E R

VAN DE

Beschrijvinghe der Steden

VAN

H O L L A N D T,

En het gene daer in verhandelt wordt.

DORDRECHT. Pag. 71.

Wijffelachtich ende kranck oordeel van *Dominicus Marinus* van den oorspronck van *Dordrecht*: Oft het ghesticht is van *Antonius den Godvruchtighen*. De Stadt *Antonia*. t'Landt van *Wilts*. *War Drochtsy*, Ofmen moet schrijven *Dordrecht* oft *Dordrecht*. Sy en is niet *Bensalta*, ghelijck *Marius* ghevoeck. Oft het ghesticht is van *Diederijck* den derden. De Riviere *Dura*. Het gat van *Dura*. Verscheyde fortunne der Stadt, Oorlogen, Privilegien, Vryheden, ghemeyne oft publijcke Ghestichten, ende haeren oorspronck. Vermaerde Mannen.

HAERLEM. Pag. 97.

Haerlem van wie eerstmael ghesticht. De fabel van *Lomus* wordt verfoeyet. *Imms* wordt gestraft. Het Geslacht-Register van *Haerlem*. *Haerlem* is een Wooninge der Nort-

mannen. *Lomus* is een kleyn beest. Wanneer de *Haerlemers* verkregen hebben haers Stadts Privilegien. Der Stadt verscheyde fortunne, Val, Privilegien, Vryheden, Publijcke Ghestichten, ghewijt ende ongewijt, ende haeren oorspronck. De Konste van *Druckerije*, van wie, wat tijdt, ende in wat maniere ghevonden. Vermaerde Mannen. De Hoogheydt der Stadt, gelegentheyt ende hoedanigheydt. De Dorpen ende Casteelen meest vermaert, gheleghen by *Haerlem*.

DELFT. Pag. 123.

Delft, van wie ende in wat tijdt het is ghesticht. *Godswaert die Bulstrughe*. Gracht van *Corbulo*. *Delft* is een doerluchtighe ende oudt gheslachte. Eenighe Privilegien der Stadt. Het Privilegie van Coninck *Willem Konincx-Uytbof*, *Konincx-Velt*. De *Vlamingen* uyt-ghedreven. De Kercke wordt gheimmert. Moetwilligheydt der *Borgers*. Belegeringe ende verdervinge der Stadt onder *Albrecht van Boyren*. *Victorie* der *Delfenaeren* teghens de *Vlamingen*.
Bbb *Delft*

REGISTER

Delfs-Haven. Brandt der Stadt. *David Ioris.* Geleerde Mannen. Ghedaente der Stadt. Door-luchtige Graf-geftichte der Princen van Orangien. Omliggende Dorpen ende Casteelen, ende watter is waerdich om te lezen oft ghesien te worden.

LEYDEN. Pag. 169.

Leyden. Waer van het woordt *Lugdunum* komt. *Leibis: Lugdunum* der Batavieren van *Protonemus* ende *Antoninus*. Burch. Burch-Graven. Den Blaffaert der selver. De beginfelen ende vermeerderingert der Stadt. Verscheyde Privilegien ende Vryheden der selver. Wat voorspoeden ende tegenspoeden haer toegekomen zijn. Academie, ende die dinghen die haer aengaen. De vermaerste Mannen.

AMSTERDAM. Pag. 221.

Amsterdam. Syn eerste beginfelen. Het Slot *Amstel.* De Heeren van *Amstel.* Haer Geslacht-Register ende gheschiedenissen. *Amsterdam* is aen Hollandt gevoeght. Haer vermeerderinghen, Privilegien, ende vryheden, Gheschiedenissen binnen ende buyten s' Lants, te Lande ende ter Zee. Teghenwoordighen staet der Stadt, gheleghentheytt, ende hoocheyt. Vermaerde mannen.

GOUDA. Pag. 255.

Waermeer *Goude* is ghetimmert geweest. Waer af sy ghefeyt wordt. Der Tol van Moerdrecht, Haer verscheyde Privilegien ende vryheden, in Brieven der Princen uytgedruckt. Verscheyden avontueren ende toe-vallen der Staet. Vermaerde Mannen. Gheleghentheytt.

ROTTERDAM. Pag. 265.

Rotterdam, waer van ghenoeemt. De Fabel van *Rotberus* wordt wederleydt. Op wat tijdt sy haer Stadts Privilegien heeft verkregeen. Haer verscheyde fortuynen, gheluck ende ongheluck. Geleerde Mannen.

GORCUM. Pag. 271.

Gorcum, van wie ende in wat tijdt ghebouwet. Waer van ghenoeemt. Haer gheluckige ende ongheluckige avontueren. Geleerde Mannen.

SCHIEDAM. Pag. 275.

Schiedam, waer van gheseyt. Haer oudtheydt. Bailiue-schap van *Sey.* Gheschiedenissen. S. Lidvijt. Vermaerde Mannen.

SCHOONHOVEN. Pag. 279.

Schoon-hoven. Waer af het ghenoeemt is. *Schoon-Haven.* Haer gheschiedenissen. Brandt ende geleerde Mannen.

BRIEL. Pag. 281.

Waer van het den *Briel* ghenoeemt wordt. Het gat des Rhijs ghe-naemt *Helium.* Den *Briel* eertijds aen Zeelandt toe-ghereket. Den Blaffaert der Burgh-Graven van Zeelandt uyt t'gheslachte van Voorn. Vrome daden gheschiet binnen ende buyten de Stadt. Geleerde Mannen.

S. GEER-

der S T E D E N van H O L L A N D T.

S. GEERTRUDENBERGH. Pag. 285.

Waer uyt *S. Geertruydenbergh* haren naem heeft. *S. Geertruyen*. Haer verscheyde fortuyn. Vermaerde Mannen.

CLUNDER T. Pag. 293.

Cludert, eertijds gheseyt Nieuwevaert. Tol-huys des Grave. Brandt. Vermeeeringhe.

HEUSDEN. Pag. 295

Hensden, wat tijdt het ghesticht is. Gheslacht, Register, der Heeren van *Hensden*. *Hensden* verkocht wesende aenden Hertogh van Brabant, hoe het ghekomen is aen de Graven van Hollandt. Haer verscheyde Fortuyn. Vermaerde Mannen.

WORCUM. Pag. 299

t Landt van Altena, eertijds Leen van Cleve, in wat maniere ende wat tijdt aen de Hollanders ghekomen. In wat tijdt *Worcum* sy bemuert gheweest. Haer Privilegien.

VIANEN. Pag. 301.

Vianen, ende haer Slot, in wat tijdt ende van wie ghesticht, haer vergrootingen, ende Belegeringe.

LEERDAM. Pag. 303.

Leerdam, van waer gheseyt. Leen des Huys van Arckel. Wat tijdt d'eerste Grave van *Leerdam* ghemaectt zy. Verscheyde Fortuyn der Stadt.

ASPEREN. Pag. 305.

Beschrijvinge van *Asperen*.

HEUKLUM. Pag. 307.

Beschrijvinghe van *Henklum*.

YSELSTEYN. Pag. 309.

Beschrijvinghe van *Yselsteyn*. Haer verscheyde avonturen.

WOERDEN. Pag. 311.

Woerden, in wat tijdt ghesticht. In wat maniere sy van die van Vtrecht ghekomen is aen de Hollanders. Haer verscheyde fortuyn. Bodegrave. De Bagauden.

OUDEWATER. Pag. 313.

Waer van *Oudewater* den naem verkregen heeft. Haer Belegeringen. Geleerde Mannen.

NAERDEN. Pag. 315.

Goylandt waer van gheseyt. Een volkomen Historie van Goedela Abdisse des Kloosters van Altena, uyt d'oude Registers van *Naerden*. Oudt *Naerden*. Vermeerderingen, verscheyde Fortuyn, Rechten, Privilegien ende Vryheden van *Naerden*.

WEESP. Pag. 333

Wespe. De Heeren van *Wespe*. Verscheyde Fortuyn der Stadt.

Bbb 2

MUY-

REGISTER der STEDEN van HOLLANDT.

MUYDEN. Pag. 335.

Beschrijvinge van *Muyden*.

VLAERDINGEN. Pag. 337.

Vlaerdingen d'oudste ende sterckste plaetse certijds van Hollandt. Haer inneminghe ende teghenwoordighe ghesaente.

sGRAVEN-HAGE. Pag. 339.

Wat tijdt dat *sGraven-Hage* veredelt is geweest met der *Graven Hof*. Vermaerde Mannen. Lof-Spreucke vanden *Hage*.

DELS-HAVEN. Pag. 343.

Wat tijdt dat *Delft-Haven* is ghetimmerd. Haer ghesaente.

BEVERWIICK. Pag. 345.

Beverwiick certijds ghevoemt *S. Agathekerck*. Haer twee branden.

GOEREE. Pag. 347.

Beschrijvinge van *Goeree*.

REGI.

REGISTER

VAN DE

Beschrijvinghe der Steden

VAN

WEST-VRIESLANDT,

En het gene daerin verhandelt wordt.

ALCMAER. Pag. 349.

Alcmaer. De fabel van *Adgildus* wordt verworpen. Van wie de Stadt heeft Stadts Rechten vercreghen. d'Oorlogen met de Vriescn. Verscheyde Fortuynne der Stadt. Vermaerde Marnen.

SCHAGEN. Pag. 353

Beschrijvinge van *Schagen*. Wat tijdt sy Stadts-recht heeft verkregen. Haer Heeren. Vruuchtbaerheydt des Landts.

HOORN. Pag. 355.

Hoorn waer van ghenoomt. Haer verscheyde Fortuynne, Geleerde Mannen. Ghelegentheydt.

ENCHUYSEN. Pag. 365.

Enckhuysen, waer van genoemt. Haer verscheyde Fortuynne. Vermaerde Man.

EDAM.

Pag. 367.

Beschrijvinge van *Edam*.

MONNEKEDAM.

Pag. 369

Beschrijvinge van *Monnekedam*.

PURMEREND.

Pag. 371.

Beginselen ende vermeerderingen van *Purmerend*. Haer verscheyde Heeren.

MEDENBLICK.

Pag. 473.

Medenblick. Haer antiquiteyt. Waer van ghenoomt. Haer verscheyde Fortuynne. Wat ende hoe groot haer Bal-lieuschap eertijds was ver-streckende, ende begriipende.

F I N I S.

TOT LEYDEN,
Gedruckt by VVILLEM CHRISTIAENS.
ANNO MDCXXXIV.

